ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9ᵉ

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆԻՍ — JEUDI 1er JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9116 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4917

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՎԱԽՃԱՆԸ

Դեմոկրատ կուսակցութեան գլխաւոր ուժականքն էր եղած ամբողջովին «լուսնոյքի» ենթարկել Հալքը կուսակցութիւնը, որ երկրին մէջ խոր արմատներ ձգած էր :

«Հալք Ճիւմհուրիյէթ Փարթիսին» հիմնած էր Մուսթաֆա Քեմալ, իբրեւ օժանդակ ունենալով Իսմէթ Ինէօնիւն, իր վաղեմի զէնքի ընկերը: Րէուֆ, Ֆէթհի եւ Ճէլալ Պայար նոյնպէս իր գլխաւոր գործակիցներն էին եղած :

Հալքի մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին նախկին իթթիհատականները: Աթաթիւրք իթթիհատի կարեւոր պարագլուխները կախած էր՝ մրցակիցներ չունենալու համար: Սակայն Հալքի մէջ առած էր շարքայինները, մեծ թիւով :

Իթթիհատական մտայնութիւնը առաջնորդող գիծն էր եղած Հալքին, որուն ղեկավարութիւնը անցաւ Իսմէթ Ինէօնիւին 1937ին, երբ մեռաւ Մուսթաֆա Քեմալ :

Ճէլալ Պայար, Մենտերէս, Ֆուատ Քէօփրիւլիւ եւ ուրիշ կարեւոր դէմքեր անձնական հաշիւներով բաժնուեցան Հալքէն եւ կազմեցին Դեմոկրատ կուսակցութիւնը :

Թէ՛ Հալքի եւ թէ Դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ տիրապետողը իթթիհատական մտայնութիւնն է: Բոլոր Թուրքերը նոյն ձեւով կը մտածեն եւ նոյն քաղաքականութեան կը հետեւին: Անունն միայն կը փոխեն : Գլուխները կը մնան նոյնը: Եղածը աթոռի կռիւ է պարզապէս: «Դուն ելիր, որ տեղդ ես նստիմ»:

Հակառակ իր բոլոր ջանքերուն, Մենտերէս չկրցաւ հրապարակէն ամբողջովին քշել Հալքը, որ 1957ի ընտրութեանց մէջ երկու հարիւր աթոռ շահեցաւ, ամրապնդելով իր դիրքերը երկրին եւ խորհրդարանին մէջ :

Այսօր Սահմանադիր ժողովի 275 անդամներուն 225ը Հալքի անդամներ են : Կիւրսէլի ամէնէն մօտիկ խորհրդականն է Իսմէթ Ինէօնիւն, որուն հանդէպ մեծ յարգանք ունի :

Եւ ինչպէս որ Դեմոկրատները չկրցան Հալքին մահացու հարուած տալ, այնպէս ալ Կիւրսէլ չկրցաւ բոլորովին արմատախիլ ընել Դեմոկրատները, հակառակ իր ճիգերուն:

Մէկ տարիէ ի վեր բանտարկուած եւ Եասը Ատայի մէջ դատի ենթարկուած են նախկին կառավարութեան նախարարները եւ երեսփոխանները, թիւով 500 հոգի: Անվերջանալի դատավարութիւն, որ շատոնց սկսած է «դդումի համ տալ»:

Յեղափոխական կառավարութիւնը չէ յաջողած տակաւին բնականոն կացութիւն ստեղծել երկրին մէջ: «Պաշարման վիճակի» դրութիւնը երեք ամիս եւս երկարաձգուած է : Պատճառն այն է, որ անդադար են ներքին խլրտումները :

Կը թուի թէ Դեմոկրատ կառավարութեան կողմնակիցները հանդարտ չեն կենար : Պարագլուխները բանտարկուած են, սակայն անոնց «պոչերը» դուրսն են մնացած :

Վերջերս երեւան հանուած էր դաւադրութիւն մը, որուն նպատակն էր եղեր տապալել ներկայ կառավարութիւնը, ազատել Եասը Ատայի բանտարկեալները եւ կրկին իշխանութեան գլուխ բերել Դեմոկրատները :

Դաւադիրները Պոլիսէն եւ Անգարայէն զատ մեղսակիցներ ունէին եղեր նաեւ Պրուսայի, Իզմիրի, Ատափազարի եւ այլ քաղաքներու մէջ: Հարիւրաւոր մարդիկ ձերբակալուած են :

Ըստ զօրավար Կիւրսէլի, «պոչերը» յանդգնած են սպրդիլ զինուորական վարժարաններէ, միութիւններէ եւ մթնբանոցներէ ներս, երկրին մէջ յեղափոխութիւն յարուցանելու համար: Թուրքիոյ նոր մեծամասնութիւնը խիստ ազդարարութիւն ուղղած է անոնց, ինչպէս նաեւ Նոր Թուրքիա կուսակցութեան, որոնք երեւ կուտան եղեր բացառական տարրերու, վճռաբար յայտարարելով, որ ներողամտութեամբ պիտի չնայի ծուղակ լարողներուն եւ անոնց, որ «չեն կրնար սանձել իրենց կիրքն ու վրէժխնդրական զգացումները եւ չեն քաշուիր երկիրը խռովութիւններու եւ արիւնահեղութեան ճամբաները քաշկռտել ...» (Մարմարա, 13 Մայիս) :

Յեղափոխութենէն մէկ տարի վերջ մըտահոգ է տակաւին Կիւրսէլ, որ խարխափումի մէջ է եւ չէ գտած իր ճամբան :

Յաջորդական «մաքրագործում»ները գժգոհներու բանակ մը ստեղծած են իրեն դէմ՝ զինուորականութեան եւ համալսարանի մտաւորականութեան մէջ : Դժգոհ են նաեւ փոքրամասնութիւնները, որոնց Լօզանի դաշնագրով ճանչցուած իրաւունքները ոտնակոխ ըրաւ :

Ի՞նչ վախճան կը սպասէ իրեն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԿԱՆԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ

—o—

ԳՆԴ. ԳՈՒԱՍԻԷՕ ԿԸ ՑՈՒՑԷ ԲՈԼՈՐԸ

Պատմական դատավարութիւնը շարունակուեցաւ երեքշաբթի ամբողջ օրը, վկաներու ունկնդրութեամբ : Նախ լըսուեցան ամբաստանութեան նշանակած վկաները, որոնց մէջ առաջինը եղաւ, Ալժերիոյ ընդհանուր պատուիրակ՝ Ժան Մորէն : Երդման արարողութենէն ետք, Մորէն պատմեց թէ Ապրիլ 22ի գիշերն էր, առաջին անգամ որ կը տեղեկանար թէ բան մը կը պատրաստուի, շատ չանցած արդէն, վայրաչուները կուգան եւ հսկողութեան տակ կ'առնեն զինքը, Զօր. Կամպիէն ալ նոյն վիճակին ենթարկուած է: Մորէնի կը յաջորդէ վաշտի զօրավար Հերիթիէ: Կը պատմէ թէ Շալի եւ Զելլէրի գլխաւոր եւ հիմնական մտահոգութիւնն էր Ալժերիան Ֆրանսական պահել: Ինչ կը վերաբերի Մայր Հայրենիքին, վկան կ'ըսէ թէ իր խօսակիցները (իմա՛ Շալ, Զելլէր եւն.) կը կարծէին թէ 8-10 շաբաթ պէտք է որպէսզի տը Կոլ տեղի տայ: Յաջորդ վկան է գնդ. Փիէր Կուպար, ան ալ կը հաստատէ թէ Շալ ոչ մէկ քաղաքական նպատակ ունեցած է, միայն չունէր կառավարութիւնը տապալելու.— «Կառավարութիւնը կ'ուզէ ձգել Ալժերիոյ մեծ բաժը «ԱՀԱԿ»ին միայն : Ժամանակ է որ գործի անցնինք երկրին պահպանումին եւ բանակին պատիւին համար: Երկու լուծում կայ.— Յաջողութիւնը կամ զոհողութիւնը», այս եղած է Շալի յայտարարութիւնը, այնպէս ինչպէս կը վկայէ գնդապետը, որ կը հաստատէ նաեւ թէ Շալ օտար օժանդակութեան չէր սպասեր: Պաշտպան փաստաբան, Առիկի կը հարցնէ վկային թէ ի՞նչ է իր կարծիքը Փարիզի վրայ վայրաչուներու յարձակումի մը հաւանականութեան մասին, որուն շուրջ այնքան խօսուեցաւ .— «Կատակ մըն է» կ'ըսէ գնդապետը, աւելցնելով «սոսկական վէպ է»:

Յաջորդաբար կը ներկայանան միւս վկաները: Օդային զօրաբաժնի զօրավար Միշէլ Ֆուրքէ կը պատմէ թէ ինչպէս մերժած է շարժումին միանալ: Իրեն ըսուած է նաեւ թէ գրաւէ այն օդանաւը որ կը փոխադրէր նախարար Ժոքսը եւ Զօր. Օլիէն, բայց կրկին կը մերժէ : Զօրավար տը Փույի, որ հրամանատարն է Օրանի բանակին կը յայտնէ կառավարութեան հանդէպ հաւատարիմ մնալու իր որոշումը եւ պատճառները: Շալ, Ապրիլ 22ին, կը հեռաձայնէ իրեն յայտնելով թէ Ալժէ եկած է, համաձայն այն խոստումին զոր բրած է ալժերացի ժողովուրդին, կը դիմէ իրեն որ միանայ շարժումին, բայց տը Փույի կը մերժէ: Հաւատարիմ կը մնայ կառավարութեան: Վկան կը պատմէ այդ երկու օրուան անցուդարձը, Ժոքսի հետ խօսակցութիւնները: Տը Փույի հեռղհեռէ կ'անդրադառնայ թէ վտանգը կը մեծնայ, զինքը ձերբակալելու որոշում առուած է, շարժումը կը ծաւալի, եղբայրասպան կռիւները անխուսափելի են, ուրեմն ձեւ մը կ'ուզէ գտնել որ գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը ունենայ Շալի հետ: Կը յաջողի, կը հասնի Ալժէ, Երկուշաբթի ժամը 14ին, կը բացատրէ Շալին թէ բանակը իր կողքին չէ, իրեն տրուած տեղեկութիւնները սխալ են: Տը Փույի կ'ըսէ Շալին. — «Եթէ նոյնիսկ յաջողիք ամբողջ Ալժերիան ձեռք ձգել եւ փորձել յետոյ ցամաքահանում մը կատարել Մայր Հայրենիքի հողին վրայ, քաղաքացիական պատերազմի դուռ պիտի բանաք»: Շալ կը պատասխանէ թէ երբեք նման նպատակ չէ ունեցած, ինք կ'ուզէր երեք ամիս դիմանալ որպէսզի Փարիզի իշխանութիւնը տեղի տայ : Շալ կ'ըսէ թէ մեկնելէն առաջ պէտք է Զելլէրի հետ ալ տեսնուի, այս վերջինն է որ կ'ըսէ տը Փույիի թէ ձերբակալուած է: Կ'ամբաստանէին զինքը որ Մարոքը օգտագործած է տեղեկութիւններ տալու համար Փարիզի կառավարութեան: Տը Փույի հերքած է «որովհետեւ, կ'ըսէ, այն ատեն չէի գիտեր թէ նման յարաբերութիւն մը ստեղծուած էր եւ ան ալ Փարիզէն»:

Յաջորդ վկան է զօրավար Փերոթա որ կը պատմէ իր գիտցածը, գնդ. Արկուի հետ ունեցած խօսակցութիւնները :

Եւ կարգը կուգայ պաշտպանութեան վկաներուն, առաջինն է գնդ. տը Պուասիէօ :

Նախագահը.— Կանչուած էք պաշտպանութեան կողմէ: Ձեր գիտեր ի՞նչ է ձեր ներկայ կացութիւնը եւ ձեզի պիտի ընեմ այն նոյն դիտողութիւնը զոր պիտի ընէի բոլոր վկաներուն, իրենց խօսքերուն համար եթէ ամբաստանուած ըլլային:

Առիկի (Շալի պաշտպան փաստաբանը).— Կը յուսամ թէ վկաները յետադայ ամբաստանեալներ չեն: Իմ գիտցածս այն է թէ գնդ. տը Պուասիէօ ամբաստանուած չէ :

Գնդ. Պուասիէօ.— Իմ գիտցածս ալ այդ է :

Առիկի.— Գնդ. տը Պուասիէօ, եթէ չեմ սխալիր, զօրավար Շալի սպայակոյտի պետը եղած է երկար ժամանակ: Լաւ կը ճանչնայ զինքը: Մասնակցած է նաեւ այն պարագաներուն որոնց մէջ տեղի ունեցաւ Զօր. Շալի կամովին յանձնումը իշխանութեան :

Եւ գնդ. տը Պուասիէօ կը սկսի խօսիլ Շալի մասին, չեշտելով մանաւանդ թէ ամէն բանէ առաջ Շալ զինուորական մըն է ոչ քաղաքական մը եւ կը խորշի ամէն ինչէ որ քաղաքական է :

Գնդ. տը Պուասիէօ.— 1958ի վերջերը ճանչցայ Զօր. Շալը, ճանչցայ խորքով եւ յարգեցի զինքը : Իր նպատակն էր, համեմատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին (մէկ - երկու տարի) ճզմել ըմբոստութիւնը, որպէսզի բնականոն կեանքը վերսկսի: Ըստ ձեզի թէ զօրավար Շալ քաղաքական հաւակնութիւն չունէր: Այնքան միամիտ չէր կարծելու համար թէ Ալժերիոյ հարցը կը լուծուի միայն զինուորական գետնի վրայ, բայց կը կարծէր թէ զինուորական յաղթանակը, անհրաժեշտ նախապայման մըն է եւ կը մտածէր թէ այդ նախապայմանէն ետք, նոր հիմնարկութիւններ պէտք են, բայց այդ իր գիտնալիքը չէր: Զօր. Շալ այն տպաւորութիւնն ունի թէ ըմբոստութիւնը, Ալժ. Ազատ. Ճակատը միշտ կը յուսան թէ Ֆրանսա օր մը պիտի ձանձրանայ :

Վկան կը պատմէ թէ Շալ շատ փորձած է համոզել բոլորը ինքնորոշման քաղաքականութեան սկզբունքին վրայ եւ կը յիշէ Շալի խօսքերը — Պէտք չէ վիճել պետութեան նախագահին ճառին շուրջ : Այդ ճառը իրականութիւն մըն է, պէտք է գիտնանք թէ ինչ պիտի ընենք, մեկնելով այդ ճառէն: Նախ կարգը պահել :

Յետոյ, տը Պուասիէօ, որ բարեկամը եղած է Շալի անոր պատկերը կը գծէ, յուզելով բոլորը : Կ'ըսէ թէ Շալ կը տառապէր, որովհետեւ «բան մը չէր կրցած ընել», զէշերը քուն չունէր, կ'ըսէ տը Պուասիէօ :

Իրմէ վերջ, նոյն ձեւով կը խօսի զօրավար Քազընավ, որուն պետը եւ բարեկամը եղած է Շալ: Ենթասպայ Ժագ Ֆավրօ կ'ըսէ թէ շնորհիւ զօր. Շալի է, որ մաքուր ձեռքերով կը ներկայանայ ատեանին առջեւ: Այս վկաներու յայտարարութեանց ատեն միջամտած է ընդհ. դատախազը, որ կը խորհի թէ կարգ մը յայտարարութիւններ կրնան կարծել տալ թէ պարտականութեան զանազան ձեւեր կան եւ շփոթութիւն կրնայ ստեղծուիլ մտքերու մէջ 1958ին Շալի տրուած հրահանգներուն շուրջ :

Ենթասպայ Ժան - Մարի Կիյոմի կը յաջորդէ Ալժէի երեսփոխան Ֆիլիփ Մարսէ որ կ'ըսէ — Մահմետականներու վերամիացումը այնպէս ինչպէս կը տեսնէին Շալ եւ Զելլէր պատրանք մը չէր :

Յուզիչ պահ մը եւս, երբ կը ներկայանայ Անրի Զելլէր, ամբաստանեալին եղբայրը: Կը յայտնէ թէ եթէ բոլորովին համաձայն չէ իր եղբօր ըրածին ձեւին շուրջ, բոլորովին համաձայն է խորքին մէջ:

Վերջապէս Ատեանին եւ ամբաստանեալ կողմի համաձայնութեամբ որոշուեցաւ շխօսիլ վիլլայա 4ի մասին եւ ջնջուեցաւ դանիական նիստի որոշումը :

× Էվիանի ժողովը կը շարունակուի, բայց կը թուի թէ անել կացութիւն մը պիտի ստեղծուի ի մօտոյ: Կողմերը կը մնան իրենց դիրքին վրայ, Ֆրանսա կը պնդէ որ նախ փոքրամասնութեանց հարցը ծեծուի մինչ Ալժ. Ազատ. Ճակատը կ'ուզէ ինքնորոշման եւ անկախ Ալժերիոյ մասին միայն խօսիլ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

«ԿՈՒԳԱՄ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ, ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՁԱԽԱԿԸ»

Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին Օրլիի օդակայանը ժամանեց Միացեալ-Նահանգներու երիտասարդ նախագահը Ճոն - Ֆիցճերըլտ Քենըտի որուն կ'ընկերանան կինը եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Բարի գալուստի խօսքին մէջ, Նախագահ տը Կոլ շեշտեց թէ Ֆրանսա Ամերիկան ճանչցած է միշտ իբրեւ զինակից եւ բարեկամ : Իր խօսքը վերջացուց Ֆրանսայի շատ սիրալիր ողջոյնը յայտնելով Միացեալ Նահանգներու նախագահին :

Իր պատասխանին մէջ, Քենըտի ըսաւ թէ կուգայ Ամերիկայէն, Եւրոպայի ձախակը: Ապա յիշեց թէ Ֆրանսայի ամերիկեան առաջին դեսպանը Պենժամէն Ֆրանքլին յայտարարած է թէ ամէն մարդ երկու հայրենիք ունի — Իրը եւ Ֆրանսան: Քենըտի շեշտեց նաեւ թէ Ֆրանսայի անցեալ մեծութիւնը չէ միայն զոր կը պանծացնէ, այլեւ ներկայ մեծութիւնը, որուն քանի տարուան «հրամանատարը» նկատեց նախագահ տը Կոլ :

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՅՔԱՐԸ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գերմ. Դաշն. Հանրապետութեան կառավարութիւնը Սեպտեմբեր 17 թուականը նշանակած է Պունտըսթակի (խորհրդարան) երեսփոխանական ընտրութեանց համար: Կուսակցութիւնները իրենց արտակարգ համաժողովներուն մէջ յայտարարեցին ընտրական պայքարին պահանջին համապատասխան ծրագիրները, որոնցմով կը շեշտեն իրենց ուղեգիծը ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերմամբ: Երկու մեծ կուսակցութիւնները, քրիստոնեայ - ժողովրդավար եւ ընկերային - ժողովրդավար, կը յուսան մեծամասնութիւն ձեռք ձգել, բայց Սոցիալ - Դեմոկրատները, իբրեւ ընդդիմադիր կուսակցութիւն, բացի մեծ քաղաքներու եւ կարգ մը նահանգներու մէջ շահած քուէի մեծամասնութիւններէ, տասը տարուան մէջ չեն յաջողած Դաշնակցային կառավարութիւնը կազմելու չափ մեծամասնութիւն ունենալ երեսփոխանական ժողովին մէջ: Սոց. Դեմ. կուսակցութիւնը հակառակ իր հիմնական ծրագրին փոփոխութեան եւ այլ հակումին, չկրցաւ նաեւ նախագահական ընտրութեան առթիւ իր թեկնածուն, Փրոֆ. Գառլօ Շմիթը, նախագահ ընտրել տալ: Տոքթ. Ատընաուըր քրիստոնեայ ժողովրդավարներու պետը եւ պետական ղեկավարը ոչ միայն իբր կաթողիկէ համակրութիւն կը վայելէ կաթողիկէներու հասարակութեան այլեւ աւետարանականներու, ռամկավար միջակարգեր դասակարգին եւ գիւղացիութեան մէջ: Ատընաուըրի տասնամեայ կառավարութեան շրջանը քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսական վերազարթնումի շրջան մը կը համարուի, հետեւաբար Ատընաուըր համարձակօրէն կը մերժէ Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութեան հետ գործակցութիւնը եւ միւս քաղքենի կուսակցութիւններէ կ'առնէ գործակիցներ կամ նախարարներ կառավարութեան մէջ թէեւ ասոնք ալ կը նկատէ «մասնագէտ նախարարներ», ոչ թէ ուղղակի իրենց կուսակցութեանց ներկայացուցիչները: Ատընաուըր կը տանի շեշտուած անհատական քաղաքականութիւն մը նոյնիսկ իր կուսակցութեան հանդէպ, որ իրականին մէջ երկու կուսակցութիւններու երեսփոխանական խմբակցութեանց կցումէն յառաջացած է գործակցական ուղիով. այդ կուսակցութիւններն են «Քրիստոնեայ ժողովրդավար Միութիւն»ը եւ «Քրիստոնեայ ընկերային Միութիւնը». վերջինը մանաւանդ զօրեղ է Պավարիոյ մէջ, որ մեծամասնութեամբ կաթողիկէ նահանգ մըն է դաշնակցային հանրապետութեան մէջ:

Ատընաուըրի անձնաւորութեան դէմ, իբր թեկնածու կառավարական վարչապետի պաշտօնին, Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը յայտարարած է արեւմտեան Պերլինի երիտասարդ քաղաքապետը՝ Վիլի Պրանտ: Այս օրերս Պերլինի քաղաքապետը շրջագայութեան մէջ մէկ - երկու օր միայն կը մնայ Պերլին, եւ միւս օրերը կը յատկացնէ ընտրական պայքարի, արեւմտեան Գերմանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ բանախօսութիւններ ընելով:

Երկու ախոյեան կուսակցութիւններուն եւ իրենց գործօն անձնաւորութիւններուն գործնական ուղղութեանց մէջ սակայն մեծ տարբերութիւն մը կարելի չէ գտնել ներկայիս, որովհետեւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ հիմնապէս կ'ընդունին երկուքն ալ արեւմտեան քաղաքականութեան հակումը, ներքին քաղաքականութեան մէջ երկուքն ալ կողմնակից են ռամկավար եւ ընկերային շարունակական նուաճումներու: Քրիստոնեայ - ժողովրդավար կուսակցութիւնը արդէն կ'իրականացնէ այն ընկերային բարեփոխութիւնները, որոնց համար Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը մօտաւորապէս դար մը պայքարած է Ֆերդինանտ Լասալի օրերէն ի վեր՝ ի խնդիր ընկերային հաւասարութեան եւ բարօրութեան: Ահա այս պատճառով ալ նկատելի է որ Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութեան հակամարտութիւնը ծանրակշիռ հիմունքներ չի ներկայացներ ներկայիս: Կուսակցութեան ծրագրային Կոդեսբերգեան վերջնագոյն ուղեգիծը այլեւս չի պարունակեր ընկերվարական նախկին «լոզունգ»ները եւ «Սոցիալիզմ» բառն իսկ փնտռելով կը նշմարէք տեղ մը երկուք: Թէ դրամագլուխին եւ թէ եկեղեցիին հետ համակերպութիւն մը աչքի կը զարնէ Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութեան ծրագրին մէջ: Բանուորական դասակարգի եւ դրամատիրական դասակարգի հակոտնէութիւնը շարք մը մարզերու մէջ վերջ գտած է. գերման բանուորը, 42 - 45 ժամ շաբաթական աշխատանքի ժամ ունի, լաւ կը վճարուի եւ մասնակից է «գերման տնտեսական հրաշքի» ընծայած առաւելութիւններուն, ունի հեռատեսիլ եւ ինքնաշարժ: Վերջին ամիսներուն կրցաւ նաեւ ըլլալ բաժնետէր Ֆոլքսվակըն ինքնաշարժի ծանօթ արդիւնաբերական ընկերութեան... (բաժնեթուղթը որ կառավարական ընծայած դիւրութիւններով եւ լոկ նախավճարով կրնար գնուիլ 350 մարքի, երկու ամսուան մէջ բարձրացած է հազար մարքի):

Շատ մը տեսակէտներով, Արեւմտեան Գերմանիոյ կուսակցութիւններու քաղաքական եւ ընկերային կարելիութիւնները կը յայտնաբերեն «երկու կուսակցութեան սիստեմի» հաւանականութիւն մը, ճիշդ ինչպէս է Անգլիոյ մէջ: Այս կամ այն կուսակցութեան գործի գլուխ անցնիլը իրականին մէջ մեծ փոփոխութիւն պիտի չկրնայ յառաջացնել եթէ սահմանադրութեան յօդուածները յարգուին եւ հայրենիքին շահը միշտ աւելի բարձր համարուի քան կուսակցութեան մը մենատիրութիւնը: Բայց «հիմնական օրէնքը», որ սահմանադրութիւնն իսկ է, ունի հինգ առ հարիւրի սեղմումը, այսինքն ընտրողներու քուէներուն հինգ առ հարիւրը չշահող կուսակցութիւնը ոչ իսկ մէկ ներկայացուցիչ կրնայ ունենալ Պունտըսթակի մէջ, ուրեմն ինչքան մեծ յեղաշրջում պէտք է խոստանայ փոքր կուսակցութիւն մը որպէսզի մեծամասնութիւն շահի վեց հարիւր հոգինոց երեսփոխանական ժողովին մէջ: Այսուհանդերձ կուսակցութեան մը հիմնարկումը բոլորովին ազատ է հիմնական օրէնքին 21րդ յօդուածին համաձայն, պայմանով որ կուսակցութեան կանոնագրութիւնը եւ գործունէութիւնը համապատասխան ըլլան «ռամկավարական եւ ընկերային դաշնակցային հանրապետութեան» հիմնական սկզբունքներուն:

Բացի վերոյիշեալ երկու մեծ կուսակցութիւններէն կը գործեն ութ կուսակցութիւններ կամ քաղաքական խմբակցութիւններ, որոնք քիչ թիւով երեսփոխան կրնան ունենալ հինգ առ հարիւրի օրէնքին պատճառով եւ համայնավարական կուսակցութիւնը օրէնքով լուծարքի ենթարկուած է բարձրագոյն դատարանով հաստատուած ըլլալով այդ կուսակցութեան հակասահմանադրական գործունէութիւնը: Նոյն պատճառով եւ սահմանադրութեան 9րդ յօդուածին համապատասխան իրաւունքով Մայիս 25ին լուծուեցաւ «Լուտենտորֆ - Միութիւն» կոչուած քաղաքական - հակակրօնական (հակահրէական, նոր կրօնարանութեամբ ոգեւորուած) ընկերակցութիւն մը, որուն գլխաւոր ղեկավարներն եղած են 1937ին մահացած Զօր. Լուտենտորֆի 83 տարեկան այրին եւ աղջկան ամուսինը:

Ի թիւն գործօն կուսակցութիւններու հարկ է յիշել Ա) «Ազատական ժողովրդական կուսակցութիւնը» որ առաջաւոր մտաւորականութիւնը եւ միջակ դասակարգը կը ներկայացնէ եւ կրնայ այս կամ այն կողմին յարելով կառավարական կազմին մէջ դեր մը խաղալ, որոշ հակակշիռ մը մտցնել քաղաքական եւ տնտեսական գործերու մէջ եթէ շատ զօրաւոր չըլլայ տիրող պետական կուսակցութիւնը: Թէոտոր Հօյս, նախկին նախագահը Դաշն. Հանրապետութեան եւ ուրիշ ազդեցիկ անձնաւորութիւններ կը պատկանին այս կուսակցութեան: Բ) «Գերմանական կուսակցութիւնը» կարելի է համարել նախկին ազգայնամոլ քաղաքականութեան գաղափարաբանութեան ներկայացուցչութիւնը, բայց որովհետեւ անցեալ տարուան հակահրէական «Կեօ - Խաչ» գծողներուն մէջ այս կուսակցութենէն մարդիկ կային, այս կուսակցութեան հետեւողներու թիւը շատ պակսած է եւ երեսփ. ժողովի խմբակցութիւնը պառակտուելէ ետք այս կամ այն կուսակցութեան միանալու շարժումներ կը կատարէ: Գ) «Դաշնակցութիւն ծննդավայրէ քշուածներու եւ իրաւազրկեալներու» անունով կուսակցութիւնը, ինչպէս որ անունէն կը հասկցուի, կը ներկայացնէ արեւելեան ... մանիայէն Դաշն. Հանրապետութեան ... հաստատուած գաղթականութիւնը եւ ... գնէ լուրջ պահանջներ, բայց ակնյայտ ... է որ սահմանափակ է իր գործունէութեան դաշտը պետական տեսակէտով, ... նի որ 54 միլիոն բնակիչ ունեցող ... երկիրը հակառակ իր հարստութեան ... հսկայական նուաճումներուն ... Մեծն Գերմանիոյ 2/3ը միայն կը ներկայացնէ եւ բաժանեալ Գերմանիոյ վիճակը բարուոքելու համար վերամիացման եւ ապահովութեան դժուարին պայմաններու մէջ կը գտնուի: «Ծննդավայրէ քշուածներու» պահանջը գնող կուսակցութեան վարիչները պէտք կը զգան յաճախ ... զարկուած արտայայտութիւններու, ... որովհետեւ պետութեան խոհեմ եւ խաղաղ ... հակազդութեան քաղաքականութեան ... չի համապատասխաներ այդ կարգի ... հանջ գնել կամ նոյնիսկ յիշատակել ... պայմաններուն մէջ այս կուսակցութիւնը ... ալ փոքր թիւով կրնայ ներկայանալ ... րեսփոխանական ժողովին մէջ եւ ... նախարարներ տալ կառավարութեան ... միահեծան պետին հետ գործակցելու ... մար միայն:

Եզրակացնելով հարկ է ուրեմն ... գծել թէ Պունտըսթակի Սեպտեմբեր ... ընտրական պայքարին ախոյեանները ... քրիստոնէական կուսակցութիւնը եւ Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութիւնը պիտի ... լան:

Գ. ՖՐԱՆՍԷ...

ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒ... ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Քաղաքական պայմաններու բերումով ... ակէ տասնեակ տարիներ առաջ Հայաստանի մէջ գոյութիւն չունէին ոչ գիտական հիմնարկութիւններ եւ ոչ ալ որեւէ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւն: Հասկնալի է, որ այդ պայմաններուն տակ կարելի չէր բաւարար չափով զարգացնել գիտական պրպտումները ընդհանրապէս եւ գիտութիւնը առհասարակ:

Միայն անձնական նախաձեռնութիւն է, որ հատ ու կենտ գործեր կը կատարուէին, որոնք բնականաբար, չէին կրնար ապահովել եղած բազմաթիւ նիւթերու համակողմանի ուսումնասիրութիւնը եւ գիտական ընդհանրացումը:

1943ին է միայն, որ Երեւանի մէջ ... մը կը դրուէր Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիային, ու այս ձեռնարկը գործնական քայլ մըն է որ կ'առնուի ... հայ գիտնականներ պատրաստելու ուղղութեամբ:

Ակնյայտնի է արդիւնքը: Գիտութիւ...

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՆԱՆՉ ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

(Քաղուած՝ Անանիա Ծ. Վրդ. Հազէլեանի ձեռագիրներէն)

—•—

× Ներսէս Արք. Վարժապետեան. — 1871 - 74 թուականներուն, դեռ պատրիարք չընտրուած Պոլսոյ, հոգ կը տանի եկեղեցիին եւ վարժարանին բարեկարգութեան: Հանգանակութեան ձեռնարկելով՝ կը վերաշինէ գիւղին Ս. Թադէոս եկեղեցին, իբր ուխտատեղի: (Սոյն ուխտատեղւոյն մասին ունիմ գրուածքներ՝ մանկական յիշատակներէս՝ «Արեւելք» օրաթերթի եւ «Մասիս» շաբաթաթերթին մէջ, — Անանիա վարդապետ):

× Ստեփաննոս Արք. Յովակիմեան. — Այժմու բարեջան Առաջնորդն վիճակիս: Զեանասուն Ներսէս Արք. Վարժապետեանի:

Ծնեալ 1846 Յունիս 12, Սարկաւագ՝ 1871 Մայիս 21, վարդապետ՝ 1872 Փետրուար 10, Առաջն. փոխանորդ՝ 1872 Մայիս 20. Առաջնորդ՝ 1880 Հոկտեմբեր 17. Եպիսկոպոս էջմիածին՝ 1886 Յունիս 8. Արքութիւն՝ 1903ին. վախճանի՝ 1930ին (Պուլկարիա):

× 1850: Բողոքականութիւնը մուտ կը գտնէ մեր մէջ: 1852ին պաշտօնական առմարով կը զատուին, յետոյ կը շինեն «ժողովարանը»:

× 1857 Մայիս 16ին, Տ. Գրիգորեան Կարապետ հանգուցեալ քահանան, կըտակով՝ եկեղեցիին եւ վարժարանին կը թողու 41 կտոր գիրք: Այս քահանան է նաեւ որ կը հաստատէ մկրտութեան աւազանը՝ կանոնաւոր յառաջարանով մը:

× 1858 Մայիս 15. «Գիւղիս բարեհամբաւ իշխանապետը Մեծ. Կարապետ էֆ. Մկրեան, ամսոյս 12ին, Երկուշաբթի կաթուածահար հիւանդութեամբ առ Աստուած փոխեալ ի հասակի 63ամոց, ի խոր սուգ արտմութեան ձգեց առ հասարակ ժողովուրդն, որոնց վրայ ազդ ազգի երախտիքները ակներեւ յայտնի ըլլալով մեզ, մանաւանդ եկեղեցւոյ եւ դպրատան վրայ, որոշեցինք հանդերձ քահանայիւք եւ երեւելեօք գիւղիս՝ առաջի Տ. Ստեփաննոսի Ծ. Վ.ի, բարեխնամ Առաջնորդ հօր մերում, որ այս հանգուցեալ իշխանապետի մարմինն Ս. եկեղեցւոյ բակը ամփոփուի, ինչպէս որ փառաւոր կերպով կատարուեցաւ: Հանգուցեալին բարեյիշատակ որդիքը՝ յօժարութեամբ նուէր մատուցին մեր Ս. եկեղեցիին հինգ հազար ղրուշ, որ միաբան հաւանութեամբ գիւղիս Գօնագ անուանեալ տեղն, դպրոցի արդիւնք ըլլալու համար խանութներ շինելու յարմար դատուեցաւ: Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի»: Ստորագրութիւն՝ Առաջնորդ, քահանաներ եւ «ժողովականք»:

× 1864: Պապականութիւնը մուտ կը գտնէ ի Պարտիզակ: Նախ Ակունեանց տունը կը վարձուի: Հետզհետէ քանի մը վարդապետներ կուգան: Կարելի չըլլար հաստանքին առջեւը առնել: Քուստիկեան համի Յարութիւնին տունը — մեր եկեղեցիին վերի փողոցին մէջ, մատուռ կը վերածեն եւ մէկ քանի սենեակները կը մնան լաբիւրինթոսային վիճակի մը մէջ: Գործօն դեր կը կատարէ Հ. Յովսէփ Վ. Այվազեան, (յետոյ դարձաւ ի ծոց մայրենի եկեղեցւոյ, ու վախճանեցաւ Եգիպտոս, ուր Առաջնորդ էր): Բաժնուողներ չատեր, քիչ ժամանակ ետքը՝ կը վերադառնան Հայ. եկեղեցիին գիրկը:

× 1865: Բոլերա կոչուած սարսափելի ախտը նաեւ գիւղիս մէջ ճարակել սկսելով, բժշկաց խորհուրդով՝ գերեզմանատունը գիւղէն քիչ մը հեռացնել յարմար կը դատուի: Ուստի նախորդ (հին) գերեզմանը նուիրական պահելով հանդերձ, նոր գերեզմանատեղի մը կը հաստատուի «Տանձի Պրուն» բառուած տեղը, հաճութեամբ բոլոր քահանայից եւ ժողովրդեան: Այս մասին վաւերագիր մըն ալ կայ տոմարին մէջ:

× 1879: Դեկտեմբեր 24, Խորհուրդին նախագահ՝ Իսարէի ժողովին անդամ, ազնուաշուք Սարգիս էֆ. Մկրեան, կը կնքէ իր արդիւնալից կեանքը: Նիկոմիդիայէն պաշտօնեաներ ներկայ կ'ըլլան ... ժողովրդեան բուռն փափաքին համաձայն, կ'ամփոփուի իր հանգուցեալ ... շիրմին մօտ, (եկեղեցիին ... մէջ: Կը խօսին Խորէն Եպիսկ. Աշըք... (յետոյ պատրիարք), Արմէն Լուսինեան ... տնօրէն Ազգ. վարժարանին եւ ուրիշ...

× 1901: Ազգ. երկսեռ վարժարանի հասոյթները բազմացնելու համար, Թաղ... Խորհուրդը շուկայի երեսը գտնուող ... շէնքերը, — կառավարական պաշտօ... տունը, սրճարանը, խանութները եւ ... առաջնորդարանը ի դիմաց նորոգ կառուցանելու աշխատեցաւ, նախաձեռնու... թեամբ առաջնորդը սրբազանին (Բարթ... կիմեան արք.), որ ամէն գործակ... ըրաւ՝ քարոզներով եւ հանգանակու... թեամբ: Այս ձեռնարկը պիտի ծառայէ ... կրթական գործին աւելի մղում տալ... (Այս ընդարձակ եւ բազմածախս շէնքերու ... րուն իբրեւ յիշատակարան ամփոփ ... մութեամբ մը գրած եմ արձանագրու... թիւն մը — կիսով գրաբար, զոր ... գետեղեցինք եկեղեցւոյ մեծ պարիսպի ... սկիզբը բացուած դրան կից՝ նոր Առաջ... նորդարանի շէնքին մարմարեայ ... պատուանդանին ներքեւ, փորուած ... մը մէջ, հետեւեալ վերջաւորութ... «Եթէ ոչ Տէր շինէ զտուն, ի նանի... տակին շինողք նորա, 1901–1317 ... (Անանիա Վրդ.):

Ա. ՀԱԶԷԼԵԱՆ

(10 Շար.)

զանազան ճիւղերու հետեւած չորս հազար անձեր գիտական եւ մանկավարժական բեղնաւոր աշխատանքներ կը տանին Հայաստանի գիտական եւ բարձրագոյն ուսումնարաններուն մէջ: Ասոնցմէ 156ը գիտութիւններու տոքթոր է, իսկ 1431ը՝ թեկնածու:

Ի՞նչպէս կը պատրաստուին գիտական վարիչ կազմերը Հայաստանի մէջ:

Գոյութիւն ունին զանազան ձեւեր: Այդ ձեւերէն մէկը գործնական աշխատանքն է: Այդ պարագային տպագրած գիտութեան մարդը արդէն ձեռք ձգած ըլլալով բարձրագոյն կրթութիւն, կ'ընդունուի իր մասնագիտութեան համապատասխան գիտական հետազօտութեան հիմնարկութիւն եւ կը նշանակուի կրտսեր գիտական աշխատող: Աշխատելով փորձառու գիտնականներու ղեկավարութեան տակ, կը խորացնէ իր հմտութիւնը տեսական գիտելիքներու մէջ եւ ձեռք կը ձգէ աշխատանքի փորձառութիւն: Ապա թեկնածու ըլլալու քննութիւն կ'անցընէ իր մասնագիտութեան մէջ, փիլիսոփայութեան եւ այն օտար լեզուին, որ անհրաժեշտ է իր գիտական աշխատանքներուն համար:

Քննութիւններէն ետք պէտք է մշակէ ուսեալ գիտութեան հիմնական խնդիրներէն որեւէ մէկը: Այս ուղղութեամբ եւ ի հարկին անհրաժեշտ ցուցմունքները կ'ըլլան աւագ գիտնականներու կողմէ: Պէտք եղած պարագային պետութեան հաշւոյն կ'երթայ գիտական կարեւոր կեդրոններէն մէկը.

Ընդհանրացնելով իր կատարած գիտական եւ հետազօտական աշխատանքը, զայն կը ներկայացնէ իբրեւ ատենաձառ, որեւէ մէկ հիմնարկութեան մը մէջ:

Գիտական վարիչ մասնագէտներ պատրաստելու միւս ձեւը աւելի տեսական է: Թեկնածու կ'ընդունուին բարձրագոյն կրթութիւն ունեցողները, որոնք առնուազն երկու տարի աշխատած են իրենց ճիւղին մէջ, հրատարակած գիտական յօդուածներ կամ ըրած յայտնագործումներ: Թեկնածուներուն համար ստեղծուած են անհրաժեշտ բոլոր նախապայմանները, որպէսզի կարենան դառնալ բարձրորակ գիտնականներ: Այսպէս, օրինակ, ընդունելութեան քննութիւններուն առեն, անոնք որոնք կ'աշխատին, իրենց հերթական արձակուրդներէն զատ կը ստանան մէկ ամսուան յաւելեալ աշխատավարձ մը, լրիւ աշխատավարձքով: Իսկ անոնք որոնք թեկնածու կ'ըլլան գործէ հրաժարելով, երեք տարի շարունակ պետական թոշակ կը ստանան (մինչեւ հազար ռուբլի) եւ [illegible] կը ստանան անհրաժեշտ գիրքերը եւ գիտական պիտոյքները:

Թեկնածուներուն օգնելու համար կը կազմակերպուին դասընթացներ, անուանի գիտնականներու կողմէ:

Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

—o—

Մայիս 13ին, Շաբաթ երեկոյ Ժընեւի մէջ տեղի ունեցաւ հայկական երեկոյթ մը գրական, գեղարուեստական եւ պարահանդէս, կազմակերպուած Ժընեւի Հայ Տիկնանց Միութեան կողմէ: Այս ձեռնարկը քաջալերական էր կրկնակի պատճառներով: Նախ անոր համար, որ տարիներէ ի վեր մեր գաղութը չէր տեսած այսպիսի գեղեցիկ ձեռնարկ մը, որուն յաջողութեան գործակցած էին ձեռք ձեռքի Տիկնանց Միութիւնը, Ուսանողական Միութիւնը, Գաղութահայ վարչութիւնը եւ Եկեղեցասիրաց Միութիւնը: Միւս կողմէ բազմաթիւ հայրենակիցներ եկած էին Լօզանէն, նոյնիսկ Թոնոնէն:

Ներկայ էր Հայաստանեայց Պատուիրակը՝ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, Փարիզէն:

Երեկոյթը սկսաւ ժամը եօթին, ճաշով մը, որ տեւեց մինչեւ ժամը ինը: Օրուան խօսնակը՝ Պ. Վահան Վարժ (Վարժապետեան) բացաւ հանդէսը եւ յաջորդաբար խօսք տուաւ գաղութահայ վարչութեան նախագահ՝ Պ. Փիլիպպոսեանի, որ բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն, չմոռնալով նաեւ շնորհակալութիւն յայտնելու, ապա Տիկնանց Միութեան նախագահուհի՝ Տիկին Կոռեկի, որ բացատրեց միութեան նպատակն ու ծրագիրը՝ օգնել ծերերուն, հիւանդներուն եւ կարօտեալներուն: Կոչ ըրաւ գաղութի տիկիններուն եւ օրիորդներուն անդամագրուիլ եւ նուիրուիլ բարեսիրական այլ պզօգուտ այս աշխատանքներուն:

Նախագահին հրաւէրով վերջին խօսողը եղաւ Սերովբէ Եպս. որ իր կարգին շեշտեց կնոջ դերը հանրային կեանքին մէջ եւ անոր բերած նպաստը ընդհանրապէս մշակոյթի զարգացման եւ յատկապէս ազգապահպանման գործին մէջ: «Ուր կայ հայ կնոջ մասնակցութիւնը, հոն կայ յաջողութիւն, որովհետեւ հայ կինը իր ժրաջան գործունէութեան առընթեր կը դնէ իր սիրտը»:

Այնուհետեւ գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժինը: Յաջորդաբար դաշնակի վրայ նուագեցին Օր. Արաքսի Փէյհիրեան, հայկական երկու երգեր եւ Օր. Սատկեան, եւրոպական կտորներ, երկուքն ալ շատ յաջող: Վալս մը պարեց Օր. Տէրտէրեան, ոլացիկ եւ ճկուն շարժումներով: Ապա հայկական պարեր պարեց երկսեռ ուսանողներէ կազմուած պարախումբը, որմէ ետք՝ երգչախումբը, նոյնպէս երկսեռ, ղեկավարութեամբ Օր. Թոփմասեանի երգեց ժողովրդական երգեր, առնելով խանդավառութիւն եւ զուարթ տրամադրութիւն: Վերջապէս ներկայացուեցան երկու կարճ կատակերգութիւններ, հեղինակութեամբ եւ ղեկավարութեամբ Պ. Վահան Վարժի: Դերեր ստանձնած էին հեղինակը, պարոններ Փիլիպպոսեան, Կ. Փափազեան եւ ուրիշներ, Տիկիններ Մ. Զէնկինեան եւ Վ. Կարապետեան:

Կէս գիշերէն ետք սկսան եւրոպական պարերը: Յաջող ձեռնարկ մը ամէն տեսակէտով:

Գ. ՏԻԼԵՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ԵՒ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

Այս տարի բացառիկ համեմատութիւններ առաւ Մեծ Եղեռնի զոհերուն եւ հերոսներուն ոգեկոչումը Պուէնոս Այրէսի մէջ:

Ապրիլ 22, 23 եւ 24ը խորապէս ապրուած յուզումի, խոկումի եւ ներհայեցողութեան օրեր եղան համայնքիս անխտիր բոլոր անդամներուն համար: Յիշեալ օրերուն տեղի ունեցան հրապարակային հինգ ձեռնարկներ, որոնց բոլորին ալ հոծ թիւով ազգայիններ ներկայ գտնուեցան:

Բոլոր ձեռնարկներն ալ լայն արձագանգ գտան տեղական մամուլին, ձայնասփիւռին եւ պատկերասփիւռին մէջ, որուն համար խորապէս երախտապարտ ենք Արժանթինի ազատասէր եւ վեհանձն մեծ ժողովուրդին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 22ին Համալսարանականներու Միութիւնը յուշ երեկոյ մը կազմակերպեց նահատակ մեծ բրուսարան, Օսմանեան Թորհրդարանի անդամ եւ նորավէպի իշխան համարուող անզուգական գրագէտ Գրիգոր Զոհրապի յիշատակին: Կեանքն ու գործը սպաներէնով ներկայացուց բրուսարան Փ. Օհանեան, իսկ հայերէնով՝ Յ. Տէվէճեան:

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Յաջորդ օրը՝ Ապրիլ 23ին տեղի ունեցաւ Ապրիլեան Յուշարձանին խորանին սրբագործումն եւ օծումը, ի ներկայութեան ազգային մարմիններու, մամուլի ներկայացուցիչներուն եւ կոթողը իրականացնող բարերարներուն՝ Պ. Պօղոս եւ Օր. Սիրանոյշ Արզումանեան հարազատներուն:

Այս առթիւ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Բարգէն Եպիսկ. Ապտալեան պատարագեց եւ հոգեհանգստեան պաշտօն մատոյց վեհանձն բարերարներու նահատակ ծնողքներուն՝ Անդրանիկ եւ Նարդուհի, ինչպէս նաեւ Հայկանոյշ եւ Թաչիկ Արզումանեան եղբայրներու հոգւոյն համար: Սրբազան Հօր պատշաճ քարոզէն յետոյ Կեդր. Վարչական Ժողովի փոխ նախագահ Պ. Գէորգ Սարաֆեան յուզիչ ճառով մը անդրադարձաւ Հայութեան ապրած սարսափներուն, կոթողի նշանակութեան և նուիրատուներու ծեստին գեղեցկութեան: Հոծ բազմութիւնը խոր թախիծով եւ սամկացած աչքերով հետեւեցաւ բացօթեայ սրբազան արարողութիւններուն, որոնք պատկերասփիւռով նոյն երեկոյեան ներկայացուեցան Արժանթինի ամբողջ ժողովուրդին:

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Երկուշաբթի, 24 Ապրիլ, Պուէնոս Այրէսի ամբողջ Հայութիւնը, շատ աննշան բացառութեամբ, գործը ձգելով մասնակցեցաւ հրապարակային երեք արտայայտութիւններու.

Մայրաքաղաքի հայկական բոլոր եկեղեցիներուն, ժողովարաններուն մէջ տեղի ունեցան հոգեհանգստեան պաշտամունքներ: Բացառիկ շուքով հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ բակին մէջ կառուցուած Յուշարձանին առջեւ, ուր զարմանալ հազարաւորներ արտասուալի աչքերով հետեւեցան արարողութիւններուն, որոնք կրկին նոյն երեկոյեան ձայնասփռուեցան ամբողջ երկրին մէջ:

ԶՕՐ. ՍԱՆ ՄԱՐԹԻՆԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ ՎՐԱՅ

Կրօնական արարողութիւններէն յետոյ ժողովուրդը ամէն կողմերէ ուղղուեցաւ դէպի Արժանթինի Ազգային մեծ հերոս Զօրավար Սան Մարթինի հրապարակը, ուր Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Մխիթարեան վարժարանի սկաուտները ծաղկեպսակ մը զետեղեցին Ազատարար Զօրավարին արձանին վրայ:

Թօրապէս տպաւորիչ էր պահը, երբ զինուորականներու պատուոյ ջոկատը փողի զալարուն եւ սարսռազդեցիկ հընչիւններով տապնջական վեհանձն Արժանթինի մեծարանքի արտայայտութիւնը բերաւ Անոնց՝ որոնք Ազատութեան, մարդկային արժանապատուութեան համար Կոզզոթներուն ամէնէն տաժանելին բարձրացան:

Կրօնական Դասուն ներկայացուցիչներով շրջապատուած Ապտալեան Սրբազանին հոգւոցովը եւ ներկաներուն մասնակցութեամբ երգուած Հայր – մերով փակուեցաւ սոյն յուզիչ արարողութիւնը:

ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյն օրը ժամը 18ին Հայ Կեդրոնի մէջ տեղի ունեցաւ սգահանդէսը, ուր խօսեցան հայ մամուլի ներկայացուցիչները ու Կաթ. Պատուիրակ Սրբազան Հայրը: Բոլոր խօսողներն ալ օրուան խորհուրդին համապատասխան հոգւով եւ համահայկական եղբայրութեան զգացումով արտայայտուեցան:

Հանդէսի գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկին Հ. Թէքրզեան (արտասանութիւն), Կոմիտաս երգչախումբը եւ երգչուհի Տիկին Վէքթորիա Սեւան:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԴԻՒԱՆ

Մայիս 1961

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«Մ. Թ. Ն. Ա.»Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի ունեցաւ բացառիկ շուքով, Մարսէյլի Պլէօպ սրահին մէջ, Մայիս 13ին: Երեկոյեան ժամը 10էն արդէն, հայրենակիցներու հոծ բազմութիւն մը կը փութար ողջունելու այս երկրորդ ձեռնարկը: Շրջանիս ծանօթ նուագախումբերէն Լոռի Թուրնէլի խումբը արդէն տեղ գրաւած էր շքեղ սրահին մէջ:

Նուագախումբը իր նորութիւններով, փանթէզիստի մը զուարթ կատակաբանութիւնները, բացառիկ փայլ տուին պարահանդէսին, որուն յաջողութեան համար ջանք չէին խնայած վարչութիւնն ու անդամները:

Մխիթարեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան ընթացիկ տարուան երկրորդ ձեռնարկն էր, որուն համար միայն գովեստով կարելի է արտայայտուիլ: Մանաւանդ մեր նոր սերունդի նկատմամբ առիթ մը հանդիսացաւ այս պարահանդէսը, ի մի բերելով բոլորը առողջ ու հաճելի մթնոլորտի մը մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Հրաւիրել, — կարգադրեց Արշակը. Բաղդասարը ուղղուեցաւ գահի վրայ եւ արքայական գաւազանը բռնելով այնպէս, որ նրա ոսկեղէնց գլուխը վրայի [illegible] ... Դեսպանները ներս մտան հանդարտ, [illegible] որ նրանց էր յարգանքի, [illegible] երկու քայլ հեռաւորութեան [illegible] նրանք համարում էին կիրթ [illegible]. Ներս եկան, իրենց [illegible] ... [illegible] գլխաւորը, [illegible] եւ որ նրանց [illegible], գլխի [illegible] տերեւը, գլուխ [illegible] կուրծքը առաջ թեքելով. նրան հետեւեցին միւսները՝ նոյն խոնարհումները կատարելով: Ապա առաջնորդը, խոնարհած գլուխը հանդարտ բարձրացնելով, առաց հանդիսա, բայց շեշտով.

— Ողջոյն եւ արեւշատութիւն Հայոց արքային մեծ:

Այս ասելով՝ նա նորից գլուխ իջեցրեց եւ, կրկին դանդաղօրէն բարձրացնելով, շարունակեց հանդարտ.

— Իմ արեգնափայլ տէրը՝ արեաց արքայից – արքայ, վսեմաշուք եւ աստուածընտիր Շապուհը մեծ՝ ողջունում է քեզ, արքայ Հայոց, եւ ցանկանում է բարեբաստիկ ու խաղաղ կեանք քեզ եւ քո երկրին: Նոյնը ցանկանում է նաեւ քո բարեպաշտ թագուհուն, թագաժառանգին եւ արքունիքին...

Այս խօսքերի հետ նա շրջուեց աջ ու ձախ գլխի խոնարհումով, որ նշանակում էր, թէ ողջունում է բոլորին եւ նորից կանգնեց ձգուած:

— Միաժամանակ իմ մեծափառ տէրը պատուիրել է ինձ՝ խնդրել նաեւ, որ ընդունես իր եղբայրական ու հայրական բարեկամութեան հաւաստին եւ բարեմաղթութիւններ բարօր կեանքի եւ երջանկութեան համար...

Վերջացնելով իր խօսքը՝ նա նորից մի վարժ խոնարհում արաւ, որից յետոյ Արշակը, գաւազանը ամուր բռնած ոտքի կանգնեց: Նրա հետ ոտքի կանգնեցին եւ բոլոր աւագները: Նստած մնաց միայն Փառանձեմ թագուհին:

— Արքայից արքայի ողջոյնների եւ բարեմաղթութեանց համար մեր շնորհակալութիւնը եղբայրական,— խօսեց Արշակը պարսկերէն, յարգանքի համար բառերը ձգելով, ծոր տալով, ինչպէս ընդունուած էր Պարսիկների մօտ: — Նոյն բարիքները աստուածային ցանկանալով Երանի եւ Աներանի հզօր արքային, կը խնդրէի տէր դեսպան, եղբայրական ողջոյնս եւ բարեկամութեանս հաւաստին մատուցանես քո աստուածային տիրոջը:

Արշակի համառօտ խօսքերից յետոյ Պարսից դեսպանները — հինգն էլ — խոնարհում արին միասին: Ապա երբ ուղղուել էին, նրանց առաջնորդը եա նայեց. Նրա այդ ակնարկից՝ ծայրում կանգնած, տարիքով բոլորից փոքր դեսպանը դուրս գնաց եւ, մի քայլ անց, հետը բերաւ երկու նոր պարսիկ՝ ոտից գլուխ կապոյտ հագած: Դրանք բռնել էին մի – մի արծաթ սկուտեղ՝ վրաները ինչ որ բաներ դարսած եւ ամէնը մետաքս քօղերով ծածկած:

— Թոյլատրիր, արքայ բարի,— խօսեց գլխաւոր դեսպանը՝ ձեռքը դէպ սկուտեղները մեկնելով,— մատուցանել քեզ արքայից արքայի եղբայրական սիրոյ նուէրները...

Ու, բանալով առաջին սկուտեղի քօղը, մատանեզոյց արաւ ոսկեզօծ զինու մի զաւ՝ թանկագին պարանոցով, որի կողքին շարուած էին նոյնպէս ոսկեզօծ զաւաթներ: Ապա արծաթ դաշոյն՝ ոսկէ կոխով եւ ոսկէ զօտի՝ Թանկարժէք քարերով ելուստ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Սու – սումնասիրացը ցաւակցութիւն կը յայտ – նէ տէր եւ Տիկին Լուտֆիկ Գաշըգեման – եանի եւ իրենց պարագաներուն, իրենց մեծ մօր մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա – ցած է, Տէր եւ Տիկին Բ. Տամլամեանէ 50 Ն. Ֆ., Օր. Նորա Տամլամեանի նշա – նախօսութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սանոյեանէ յիսուն Ն. Ֆ., փոխան ծաղիկի երէցկին՝ Վեհանոյշ Մէրճան – եանի մահուան առթիւ, Տիկին Աղաւնի Աբրահամեանէ տասը Ն. Ֆ.:

×

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութիւնը շնորհա – կալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուի – րատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Արշակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Ե. Բըլտօնեան տասնական Ն. Ֆ. եկեղեցւոյ եւ տեղ – ւոյս դպրոցին, Այրի Տիկին Մ. Կաղին – եան տասը Ն. Ֆ. տեղւոյս դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Ե. Մելքոնեան քսան, Տէր եւ Տիկին Յ. Պետրոսեան քսան, Տէր եւ Տիկին Մ. Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Խրիմեան տասնական Ն. Ֆ. եկեղեցւոյս:

Այս առթիւ Կրօն. Ընկերութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Պօղոսեանի եւ իրենց ընտա – նեկան բոլոր պարագաներուն:

ԺՈՂՈՎ

Հայ Գրողներու Ընկերակցութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 17·30ին, 12 Րիւ Քատէ, Գ. Անէմ – եանի ճաշարանը:

Օրակարգ. — Համաքատուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մին – չեւ կէս գիշեր Սէն Ժերոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ:

Ջերմ մթնոլորտ եւ հաճելի անակնկալ – ներ:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ ի – րենց ընտանիքներով եւ բոլոր թաղեցի – ները անխտիր:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Տիկին Մարիամ Յով – սէփեան Սեբաստիոյ Տենտել գիւղէն, կը փնտռէ իր երկու տղաքը, Միսաք, ծնած 1923ին, կօշկակար, եւ Նարպէյ ծնած, 1921ին, որոնցմէ լուր չունի 1940էն ի վեր: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէներուն. —

ՏՕՆԻԿ ԳՐԻԳՈՐ. — Քամփանեը Պուլ – վար, Սէնթ Անթուան, Մարսէյլ:

Կամ Յովսէփեան Գարեգինի, 20 Րիւ տէ Թրավայէօր, Իսի լէ Մուլինօ (Սէն), Հեռաձայն՝

MIC. 99.01

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պարզեւ քհնյ– Մէրճանեան, Ժիրայր Մէրճանեան, Տիկին Մ. Թարագճեան եւ պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօ – ղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, մօր, աղջկան եւ ազգականին՝ ԵՐԻՑՈՒՀԻ ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՄԷՐՃԱՆԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան քառասունքին առ – թիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրու – թիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաս – տել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդ – գրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արգիլ – եան բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհի – ները հայագիտական ծանօթութիւննե – րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարե – կանէն սկսեալ, մանրամասնութեան հա – մար դիմել հաստատութեան տնօրէնու – թեան. —

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՆՄԻՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՆՈՐԱԲԱՑ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի ժամը 16ին Սալ Մազընօ 90 ՌԻՒ Տ'ՕՊԱՆԵԸ

Ներկայ կ'ըլլայ՝

ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կը նախագահէ՝

Պ. ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆ

Թատերական ներկայացում

Խմբերգ, արտասանութիւն մանկա – պարտէզին սան – սանուհիներուն կողմէ:

Հայկական պարեր մեծերու եւ պզտիկ – ներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր. Ա. Շահմիրեանի:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մաս – նակցութիւնը կը բերեն Պ. Ս. Պօղոսեան, Օր. Ս. Թիւթէլեան, Պ. Էճէէրեան, Ա. Ակինեան:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Լիոնա – հայ գաղութը, ընդհ. ժողովի Յունիս 4– ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազ – գային Տան մեծ սրահը:

ՕՐԱԿԱՐԳ. — 1) Համաքատուութիւն տասնամեայ գործունէութեան, բարո – յական թէ նիւթական: 2) Յառաջական հրամարական Ազգ. միութեան կեդրոնա – վարչութեան: Ազգ. Միութեան վար – չութիւնը կը մնայ իր պարտականու – թեան, իրաւասութեան եւ պատասխանա – տուութեան հանգամանքին մէջ, մինչեւ նոր ընտրութիւն: 3) Կազմութիւն ընտ – րողական յանձնախումբի, որ պիտի ու – նենայ ընտրութեան արընչութեամբ նա – խապատրաստական աշխատանքի եւ քը – ուէարկութեան հսկելու պարտականու – թիւն: Հաշուեքննիչ մարմնոյ կազմու – թիւն որուն տրամադրութեան տակ պի – տի դրուին Ազգ. Միութեան, Եկեղեցա – կան յանձնախումբի, Աղքատախնամ մարմնոյ հաշուետետրերը, առ ի քննու – թիւն եւ իր եզրակացութիւնը պիտի յայտնէ յառաջիկային գումարուելիք Բ. ընդհ. ժողովին, ի հարկին մամուլով: Կը յանձնարարուի այս առթիւ ըլլալ կարգապահ եւ մանաւանդ ճշդապահ:

Ի դիմաց Լիոնի եւ Շրջակայից Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հայ. Ազգ. Միութեան, Կապոյտ Խաչին եւ Նոր Սերունդին:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս:

Hôtel d'Europe, Place Bellecour

Կը խօսի ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. —

Կը մասնակցին. — Օր. Օր. Ս. Կարապետեան, Ա. Յարութիւնեան, Պ. Մ. Զա – փարեան (արտասանութիւն), Օր. Անժել Կարապետեան (Լիոնի Երաժշտանոցէն մեներգ) եւ Նոր Սերունդի երգչախումբը

Պարերը կը սկսին ժամը 23ին:

Օրուան խօսնակ՝ ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Մուտք 3 Ն. Ֆ.

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի Վար ուժան կամիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խում բին:

Յունիս 3ին, Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ժան տ'Արք սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկեր ԱՐՄ ԵՆԱԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. — Երգ, արտասանութիւն, նուագ:

Մուտքը ազատ է

×

ՄԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն, խնջոյքով մը ժամը 20·15, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Կառավարենց խումբին:

Կը նախագահէ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսի Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, մասնակ – ցութեամբ քարիստ ԳԱՐԵԳԻՆԻ:

Ճոխ պիւֆէ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆ.:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զա – ւարեան» կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խա – նասոր խումբին:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3էն մինչեւ 10, Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս:

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ: Առատ կերուխում, ճաշագին 10 Ն. Ֆ.: Մուտքը ազատ է:

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

4 Յունիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ խումբի:

Սալ Ադլաֆ Սօլֆերինօ, 237, Րիւ Մուսէուա, Պորտօ,

Կը նախագահէ Ընկ. Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մուտքը ազատ է:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին:

Կը խօսի Ընկ. Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 15·30– ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրա – կարգ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճըշ – դապահ ըլլալ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մար – սէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, 7 Պուլվ. տ'Աթէն, Գար տիւ Կլոպի սրահը:

Օրակարգ տեղւոյն վրայ: Կը խնդրուի վարչութենէն որ իր բոլոր անդամներով ներկայ ըլլայ այս կարեւոր ժողովին:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի – տէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերնե – րը այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 101 Ա – վընիւ տը Սաքսի սրճարանէ ներքնայար – կը: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՏՄԱՐԱՆ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Շաւիլի եկեղեցիի անուա – տօնակատարութեան առթիւ հանդիս. Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ

Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին

Կը նախագահեն Պ. Պ. ՔՈԼԼԱՎԵՐԻ (Թաղապետական խորհրդատու և Լիվրի Կարկանի քաղաքապետ) եւ ԹՈՒԹԷՆ (Սեւրանի քաղաքապետ)

Կիրակի 4 Յունիս, Լիվրի – Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ Սօսի պարախումբին, ղեկավարութեամբ Տիկ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆ

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ՋԱՒԵՇՏ, մասնակցութեամբ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ եւ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ:

Հաղորդակց. միջոցներ. — Էկլիզ Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Մէրի տը Լիվրի Կարկան:

Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ արուարձաններու Հայութիւնը:

Մուտք 4 Ն. Ֆ.

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

«Ժէօնէս է Արսիոն» Հայկ. Ընկերու – թեան կազմակերպած բանակումներուն արձանագրութիւնները սկսած են: Առա – ջին շրջան՝ Յուլիս ամիս, 7 – 15 տարե – կաններու համար, երկսեռ, երկրորդ շր – ջան՝ Օգոստոս 1–12, 14էն վեր եղողնե – րուն համար, երկսեռ: Բանակումները տեղի կ'ունենան Լը Ֆոյի գիւղակին մէջ (Իզեռ):

Արձանագրութեան համար դիմել, ՎԵՐ. Ց. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ,

6, Place de la Rotonde

St. Jérôme . MARSEILLE, 13

Tél. : 62-85-10

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Պանեէօ Քաշանի տարեվերջի դպրոցա – կան հանդէսը այս Կիրակի ժամը 3ին, Պանեէոյի Ֆրանսական դպրոցի սրահին մէջ (Սալ Բրեօ):

Կը նախագահէ Պ. ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Զափահաս աշակերտները պիտի ներ – կայացնեն

ԶԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զա – նազան հաճելի անակնկալներ, ղեկավա – րութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Հաքոբեան Պալըգճեանի:

Տոմսերը ապահովել կանուխէն:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch », 32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
2
ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI
2 JUIN
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9117 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4918

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԵՆԸՏԻԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկայի պատմութեան մէջ յիշա– տակելի անուն մը ձգած է Ճէյմս Մընրօ, որ Հանրապետութեան հինգերորդ նախագահն եղաւ, 1817 – 1825 :

Ըստ «Մընրոյի վարդապետութեան», Միացեալ Նահանգները պէտք չէ խառնուին Եւրոպայի գործերուն : Փոխադարձաբար Եւրոպան ալ պէտք չէ հետաքրքրուի Ամերիկայի խնդիրներով :

Ամբողջ դար մը խառնս գործադրուելէ վերջ, այս վարդապետութիւնը Թանգարան դրուեցաւ 1917ին, երբ Միացեալ Նահանգները պատերազմի մտան դաշնակիցներու կողքին՝ ընդդէմ Գերմանիոյ եւ իր զինակիցներուն : Ամերիկայի մասնակցութեան շնորհիւ է, որ այս վերջինները չարաչար պարտուեցան :

Ցաղթանակէն վերջ, 1919ին Փարիզ եկաւ Մ. Նահանգներու նախագահ Ուտրօ Ուիլսըն, որ կարեւոր դեր մը կատարեց հաշտութեան դաշնագիրներու բանակցութեանց մէջ :

Առաջին աշխարհամարտէն ետք կնքուած բոլոր պետութեանց հետ կնքուած բոլոր դաշնագիրներուն սկիզբը արձանագրուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը :

Միջազգային այս առաջին արիսպագոսին գաղափարը յղացողն էր եղած Ուիլսըն, որուն նշանաւոր տասնեւչորս կէտերու հիման վրայ էր խմբագրուած անոր Ուխտը :

Հակառակ պատերազմին եւ հաշտութեան դաշնագիրներուն բերած իրե՛նց այնքան մեծ նպաստին, Միացեալ Նահանգները մերժեցին ստորագրել Վէրսայլի դաշնագիրը եւ չմտան Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ : Գոհացան պարզ «դիտող» մը դրկելով Ժընեւ : «Ամերիկեան դիտող» բացառութիւնը այնուհետեւ անցաւ միջազգային դիւանագիտութեան բառարանին մէջ : «Մընրոյի վարդապետութեան» կողմնակիցները տարին յաղթանակը, ի հեճուկս նախագահ Ուիլսընի :

Մընրոյական մտայնութեան զոհ եղաւ նաեւ Հայաստան, որուն հոգատարութիւնը ստանձնելու տրամադիր էր նախագահը, սակայն ամերիկեան խորհրդարանը մերժեց բացարձակապէս :

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը հիմնական յեղաշրջում առաջ բերաւ Միացեալ Նահանգներու արտաքին քաղաքականութեան մէջ :

Գիտութեան նուաճումները մեծ դեր խաղացին այս փոփոխութեան մէջ : Շնորհիւ օդանաւերուն քնջուած են այլեւս ո՛չ միայն ցամաքային, այլ եւ ծովային տարածութիւնները, որոնք անանցանելի կը նկատուէին : Ատլանտեան ովկիանոսը արգելք մը չէ հիմա Եւրոպայէն զատելու ցամաքամասերը կայսերական կուլիք չէ հիմա Եւրոպայէն դալիք յարձակումներուն դէմ :

Ամերիկա իր ճակատագիրը կապած է ո՛չ միայն Եւրոպայի, այլեւ շնորհիւ Ատլանտեան Ուխտին եւ անոր օրգանական Օթանի (կեդրոնական դաշնագրի կազմակերպութիւն, նախկին Պաղտատի Ուխտը) եւ Օթանի (Հարաւային Ասիոյ Ուխտ), իր պաշտպանութեան սահմանները կ'երկարէն մինչեւ Թուրքիա եւ անկէ անդին մինչեւ Փաքիստան ու Ծայրագոյն Արեւելք :

Համաշխարհային չափանիշով պարտաւորութեանց տակ մտած է Ամերիկա երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր : 1944ին հիմը դրաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան (ՄԱԿ), փոխարինելու համար Ազգերու Դաշնակցութիւնը : 1947ին Մարշըլի ծրագրով օգնութեան հասաւ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ եւրոպական ուրիշ երկիրներու, որոնք ծանր վնասներու էին ենթարկուած պատերազմի ընթացքին : Թրումընի վարպետութիւնով նիւթական օժանդակութիւն հասցուց — եւ կը շարունակէ հասցնել — Թուրքիոյ եւ Յունաստանի : 1949ին ստեղծեց Ատլանտեան Ուխտը, ճակատ յարդարելով խորհրդային ծաւալապաշտութեան դէմ :

Մեծապէս օժանդակեց նաեւ իր նախկին թշնամիներուն՝ Ճափոնի ու Գերմանիոյ վերելքին :

Այսօր աշխարհի առջեւ կը ներկայանայ իբրեւ անվիճելի առաջնորդը «ազատ աշխարհ»ի, վճռած՝ թումբ կանգնելու բոլշեւիկեան աշխարհակալութեան եւ նոր գաղթատիրութեան դէմ :

Ճոն Քենըտիի դէպի Եւրոպա կատարած շրջապտոյտը պատմական դէպք մըն է : Երիտասարդ նախագահը Մաքմիլընէն եւ Ատընաուըրէն վերջ անհրաժեշտ նկատեց տեսնուիլ նաեւ Զօրավար տը Կոլի հետ, նախ քան Խրուշչեւի հետ իր հանդիպումը, ամրապնդելու համար ազատ աշխարհի միացեալ ճակատը :

Յաղթական մարդկութիւնը անհամբեր կը սպասէ լոյսին, որ պիտի ծագի իր առաքելութենէն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

15 ՏԱՐԻ ԲԵՐԴԱՐԳԵԼՈՒԹԻՒՆ ՇԱԼԻ ԵՒ ԶԵԼԼԷՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԴԱՏԱԽԱԶԸ ՑԿԵԱՆՍ ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՈՒՄ ՈՒԶԱԾ ԷՐ

Մօրիս Շալ, 56 տարեկան, օդային բանակի զօրավար, ընդհանուր հրամանատար Ալժերիոյ մէջ մինչեւ 1960, ընդհանուր հրամանատար Ատլանտեան Ուխտի Կեդրոն–Եւրոպայի, 15 տարի բերդարգելութեան դատապարտուեցաւ զինուորական այն յատուկ ատեանին կողմէ, որ կազմուած էր զինք դատելու համար : Նոյն պատիժին ենթարկուեցաւ Զելլէր, 63 տարեկան, ապայակոյտի պետ, որ 1959ին մերժած էր Պատուոյ Լէգէոնի Մեծ Խաչը : Դատախազը առաջարկած էր ցկեանս արգելափակում, հասկցնելով թէ քսան տարիի դատապարտութիւն մը նոյն նշանակութիւնը պիտի ունենար նկատի առնելով ամբաստանեալներուն տարիքը, որոնց փաստաբանները չահեցան մնացեալ հինգ տարիները :

Նախքան այս վճիռը, դատավարութիւնը իր ամէնէն երկար օրը ապրած էր : Առաջին խօսքն առնողը եղած էր դատախազը : Խիստ բայց խորքին մէջ զգայուն, Գեսոն, երկու ժամ յիսուն վայրկեան տեւող ամբաստանագիր մը կարդաց, որուն ընթացքին կարելի չէր չնկատել թէ, թէեւ Օրէնքի մարդ, ունեցած է խղճի տագնապներ, տառապած է իբրեւ մարդ եւ ուզած է մնալ ամբասիր եւ կատարել իր պարտականութիւնը «իր ամբողջ պատուիրակութիւնը», ինչպէս ինք կ'ըսէ — «Պարտաւորութիւնը որ ինծի կ'իյնայ, պարտադրուած է օրէնքին կողմէ : Պարտականութիւնս պիտի կատարեմ, ամբողջ պարտականութիւնս : Մի կարծէք որ դժուար չէ : Խղճի տագնապները զինուորականներու մենաշնորհը չեն : Մենք, դատաւորներս, մենք ալ ունինք խղճի մեր տագնապները : Հաւատացէք նաեւ թէ ես ինքս ալ սպայ, Ալպեաններու եւ Ափրիկէի նախկին ռազմիկ, ունէ մէկուն չափ, ես ալ կը հասկնամ զինուորական ծանր պարտաւորութիւնները :

Այս դատավարութիւնը ծանրակշիռ է, կարեւոր է, վերբեւ նախարան պիտի ծառայէ ուրիշ խնդիրներու : Իրաւական գետնի վրայ, պարզ է — Ցատկանշական ըմբոստութիւն մը կը ներկայացնէ, ոճիր մը, որ, ըստ մեր օրինագրքին, մահապատիժ կը նախատեսէ : Զօրավար Շալը գիտէր այդ, քանի որ փուչին ժամանակ ըսած էր մտերիմի մը. — «Եթէ ձախողիմ, կը գնդակահարուիմ» :

Ապա, ընդհանուր դատախազը կը ծանրանայ դէպքերուն վրայ, կը խօսի թղթածրարին մասին որ վեց հարիւր վաւերաթուղթեր ունի որոնց մէջ՝ հարցաքննութեանց եւ ժապաւէններու երկու հարիւր ատենագրութիւններ : Կը պատմէ թէ ինչ անցած – դարձած է Ուրբաթէն Շաբաթ (Ապրիլ 21 – 22) : Անշուշտ բազմաթիւ մեղսակցութիւններ նպաստած են շարժումին սկզբնական յաջողութեան, բանակը դէմ դրած է եւ Գեսոն մասնաւոր յիշատակութեամբ վեր կը հանէ Զօր. Կամպիէի կեցուածքը : Ընդհանուր դատախազը կը դատապարտէ «վարիչ ժողովին» (տիրեքթուար) յայտարարութիւնները ինչպէս — «Ալժերացիներ, կ'ուզէ՞ք որ Ալժէ եւ Մերս էլ Քէպիր խորհրդային կայաններու վերածուին» :

Դատախազը ցոյց կուտայ նաեւ թէ ապստամբական շարժումին իշխանութեան գլուխ եղած օրերուն, անիշխանութիւն կը տիրէր Ալժէի մէջ, յետոյ կ'աւելցնէ. — «Անշուշտ, խռովարար պետերը. «համայնավար գործակալ» անուանեցին բոլոր անոնք որոնք կ'ընդդիմանային իրենց ձեռնարկին : Ըստ իրենց, մեր զինուորները, շատ հաւատարիմ, ծայրայեղ — ձախ կազմակերպութեանց կողմէ պատրաստուած էին, մինչդեռ, պարզապէս իրենց բրանզիսթօրին (ձայնասփիւռի ձեռքի գործիքներ) մտիկ ըրած էին Զօր. տը Կոլի կոչը : ... Անշուշտ Շալ ընդդիմացաւ ոճիրէ արիւնահեղութեան բայց վտանգան մը սպառնուեցաւ վայրաշուռի մը կողմէ եւ կը մնան այլի մը եւ որբ մը» :

Դատախազ Գեսոն կը յիշէ նաեւ թէ ժապաւէններ ցոյց տուին թէ ալժեցի ամբոխը կը ծափահարէր այս մարդոց : Ի՞նչ կ'ապացուցանէ : Քանի՞ հոգի էին այդ ծափահարողները — Հարիւր հազար : Ի՞նչ կը կշռէ այն հարիւր հազարաւորներուն կողքին, որոնք, հանրաքուէով, վաւերացուցին Զօր. տը Կոլի ալժերական քաղաքականութիւնը : Հաշակաւոր դատագիր մը, Զօրավար Մալէ, կրցաւ պատասխանել իր դատաւորներուն երբ իրեն կը հարցնէին թէ որո՞նք եղած են իր մեղսակիցները. — Բովանդակ Ֆրանսան, եթէ յաջողած ըլլայի» :

Հանրապետութեան դատախազը կը ծանրանայ յետոյ ընդհանուր կարգապահութեան զինուորականներու ուխէ օրինագիրքին վրայ որուն եօթներորդ յօդուածը կ'ըսէ. — Ներկայանալ դրօշին առջեւ — Նախկին պետը դրօշակին աջ կողմը կը կենայ եւ կ'ըսէ զօրքին. — «Ցանուն Հանրապետութեան նախագահին, պիտի ընդունիք իբրեւ ձեր պետը գնդ. Ք., հոս ներկայ» : «Ցանուն Հանրապետութեան նախագահին» ան է, ցնոր անօրինութիւն, բանակներու պետը :

Դատախազ Գեսոն կ'ընդունի որ Շալի եւ Զելլէրի արարքները մահապատիժի արժանի են բայց կ'ուզէ խուսափիլ երկու ծայրայեղութիւններէն — «Կան անոնք որ մահ կը պոռան, կան միւսները. որ կ'ուզեն արդարացնել ամբաստանեալները, երկուքին մէջտեղ, տեղ մը կայ մարդու մը համար, պիտի ջանամ անոր ձայնը լսելի դարձնել : Ինծի կը պատկանի փնտռել թէ մեղմացուցիչ պարագաներ կա՞ն : Այս պարագային միայն կրնամ մահապատիժ չուզել : Այն բոլոր եւ զանազան պատասխանները եւ փաստերը նորերու որոնք ինծի կը հասնէին, այս վերջին շաբաթները, ինչպէս պատուոյ պահակախումբ մը, հարցը քննեցի իր բոլոր երեսներով : Պատրաստ եմ : Այսօր գիտեմ թէ անկարելի է որ մահապատիժ ուզեմ» :

Եւ ծանրանալէ ետք, Շալի եւ Զելլէրի անձերուն վրայ առանձին, առանձին դատախազը ցկեանս արգելափակում առաջարկեց երկու ամբաստանեալներուն համար, կ'ըսէ նաեւ թէ քսան տարուան դատապարտութիւն մը նոյն իմաստը կ'ունենար նկատի առնելով ամբաստանեալներուն տարիքը. եւ կը վերջացնէ, խօսքն ուղղելով դատաւորներուն. — Պարտականութիւնս կատարեցի, պարոններ, դուք ալ ձերը կատարեցէք» :

Կարգը կուգայ պաշտպան փաստաբաններուն՝ Առնէկի, Շալի համար, եւ Մատըլէն Զելլէրի համար : Մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած է նաեւ Թուլուզի պաշտպանողականը զոր յուզիչ եւ քաջ կը նկատեն :

Առնէկ յիշեց նախ ամբաստանեալ Շալի փառաւոր անցեալը — Առնէկ կը խօսի փառաւոր անցեալը : Առնէկ կը խօսի դարս կառավարութիւնը ըրած է 1959ին եւ որուն ամփոփումը, մէկ նախադասութիւն է. — Ալժերիան ֆրանսական պիտի մնայ : Նկատի առնելով այս յայ–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԵՆԸՏԻ ԵՒ ՏԸ ԿՈԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԱՍԻՆ

Նախագահ Քենըտիի եւ կնոջ փարիզեան առաջին օրը անցաւ ջերմ եւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ : Երկու ճաշեր Էլիզէի մէջ, մէկը մտերիմ (40 հոգի), իրիկունը՝ 200 հոգի, որուն կը յաջորդէր 2500 հոգիներու ընդունելութիւն մը : Այս առաջին օրուան ընթացքին երկու նախագահները ունեցան երկու գլուխ գլխի խօսակցութիւններ եւ յայտնուեցաւ թէ կատարելապէս համաձայն են Պերլինի մասին :

Անձրեւին տակ եւ բաց կառքի մը մէջ, տը Կոլ եւ Քենըտի, ժամը 18ին գացին Անծանօթ զինուորին գերեզմանը, մինչ Տիկին Ժագլին Քենըտի կ'այցելէր մանկատածումի կեդրոն մը որ հիմնուած է ամերիկեան Կարմիր Խաչի մէկ նուիրատուութեամբ :

Քենըտի այնքան հաւնած է տը Կոլին, որ Էլիզէի երեկոյեան պաշտօնական ճաշին ընթացքին չխօսեցաւ այն քաղաքական ճառը զոր պատրաստած էր այդ յանպատրաստից, բաժակ մը առաջարկեց տը Կոլի կենացը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴՈՄԻՆԻԿԵԱՆ Հանրապետութեան մենատէրը Թրուխիյօ սպաննուեցաւ աշջի օր : Ծանօթ էր իբրեւ կեդրոնական Ամերիկայի «հակաքասթրիստ» մենատէրը : Քենըտի հրահանգեց արտաքին նախարար Ռըսքի որ Ուաշինկթըն մնայ եւ հետեւի կացութեան : Նախարարը Փարիզ պիտի գար, միանալու նախագահին : Վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծուած է Ամերիկայի համար որ զինուորական կայաններ ունէր եւ ծանօթ չէ Թրուխյօն սպաննողներու նպատակներուն : Թրուխյօ ընտանեկան ձեռնարկի վերածած էր երկիրը, իր եւ իրեններու ձեռքն էր ամբողջ տնտեսութիւնը : Ինք իրեն «պենեֆաքթօր տէ լա Փաթրիա» անունը տուած էր (հայրենիքի բարերար) :

ԱԼԺԻՐԻ ոստիկանապետ Կավարի դաշունահար եղաւ աջջի գիշեր : Իրեն յանձնուած էր ապրիլ 22ի շարժումին պատասխանատուները հետապնդելու եւ գտնելու աշխատանքը :

ԷՎԻԱՆԻ եւ Ժընեւի մէջ երկու պատուիրակութեանց պատուիրակներուն բանբերները մամուլի առուլիններ տուին : Կը յայտնուի թէ ժողովը կը դրաղի գլխաւորաբար Սահարայով եւ Ալժ. Ազատ ճակատը կը մնայ իր դիրքին վրայ :

ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱՆ

Ֆրանսացի հրապարակագիր Ռէյմոն Քարթիէ ամիս մը առաջ հրատարակեց «19 Եւրոպաներ» գործը, նախապէս հրատարակուած յօդուածաշարք մը։ Եւրոպայի անկումը նախատեսողներու մօտ հեղինակը կը մնայ լաւատես, համոզուած է որ «ազնուական մարդուն առաքելութիւնը վերջացած չէ» եւ համակիր է եւրոպական միութեան։

Միացեալ Նահանգներու մեծ քաղաքի մը քաղաքապետը, որ մասնակցած էր պատերազմին, հեղինակին կ'ըսէ. «Եւրոպա այլեւս պիտի չապրի, մեռած է, ինքնասպան եղած է։ Համակերպելու էք իրականութեան, Եւրոպա այսուհետեւ բառ մը պիտի ըլլայ մեր ուսերուն։ Քաղաքակրթութեան առանցքը այլեւս չերկարիր Արեւելքէն Արեւմուտք, այլ Հիւսիսէն Հարաւ, մէկ բեւեռէն միւսը, արեւմտեան կիսագունդին վրայէն։ Ապագան հոս է միայն»։

Տասներեք տարի հաք «Նիւ Եորք Թայմզ»ի փարիզեան թղթակիցը կը գրէր ամերիկեան մեծ թերթին. «Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ երկրատանեակ մը մարդիկ կան, լիազօր իշխանութեամբ, եւրոպական մեծ դրամատուներու վարիչները, որոնք եթէ ուզեն, կրնան քանդել աշխարհը»։

Երկու յայտարարութիւններն ալ ճիշդ էին ժամանակին։ Պատերազմի վաղորդայնին Եւրոպա ընկճուած էր, մահամերձ իսկ։ Առնչութիւնները խզուած էին, երկիրներ ամբողջ ըլլալու վտանգին առջեւ կը գտնուէին, բայց այս մահամերձը ներքին ուժ մը գտաւ, վերականգնեցաւ, Եւրոպա վերածնունդ մը ունեցաւ եւ գերազանցեց նախապատերազմեան անտեսութիւնը, վարմանք պատճառելով քաղաքագէտին հայրենակիցներուն։ Մոռնալու չէինք ամերիկեան օժանդակութիւնը, Մարշալի ծրագրին գործադրութեամբ Արեւմտեան Եւրոպայի վերականգնումը։ Ամերիկացիները միշտ կը յիշեն թէ շնորհիւ իրենց օժանդակութեան՝ Եւրոպա կրցաւ ոտքի կենալ եւ կը գանգատին թէ այժմ աժանագին ապրանքներ արտադրելով կը մրցին Ամերիկայի հետ։ Այսօր փոքրիկ Եւրոպան կ'արտադրէ Ամերիկայի արտադրութեան հաւասար պողպատ։ Դիւցաբանական Անթէոս իր ուժը կը վերստանար գետին զգելով, Եւրոպա վերստացաւ իր բարգաւաճումը սեփական հողին հպելով։

Մարշալի ծրագիրը փրկեց Եւրոպան, քաղաքական մեծ գործ մը եղաւ, բայց միանգամայն Ամերիկայի օգտին համար։ Առանց Եւրոպայի վերականգնումին Ամերիկա պիտի մնար առանձին Խորհրդ. Միութեան դէմ։ «Ոչեակ մըն էինք, սիւն մըն ենք այսօր»։

Ֆրանսայի արեւմտեան կողմը Անգլիոյ չափ տարածութիւն ունի եւ միայն եօթը միլիոն բնակիչ, մինչդեռ կրնար քառապատիկը ունենալ։ Կլիման նպաստաւոր է մարգագետիններու մշակութեան եւ խոտը այսօր երկրագործական ամէնէն կարեւոր հարստութիւնն է։ Մասնագէտներ համաձայն են որ կարելի է տասնապատկել խոտին արտադրութիւնը, այն ատեն Արեւմուտքը պիտի ըլլայ Եւրոպայի մէջ ամէնէն մեծ կեդրոնը միսի եւ կաթնեղէնի։ Ֆրանսացիները քիչ կաթ կը սպառեն, բայց շատ գինի կը խմեն, իւրաքանչիւր Ֆրանսացի միջին հաշուով տարեկան երեսուն լիտր ալքոլ կը սպառէ, ինչ որ կը պատճառէ ազգային թունաւորում։

Հարաւ-Արեւմուտքի նահանգներուն բնակչութիւնը նուազած է, ընդհակառակն քաղաքներու բնակչութիւնը յաւելում կրած է, մասնաւորաբար Փարիզ եւ Լիոն։ Իւրաքանչիւր տարի հազարաւոր գաւառացիներ քաղաք կը խուժեն։ «Իսկական քաղցկեղ մըն է ասիկա որ կը լափէ նահանգներու մարդկային մարմինը»։ Քարթիէ կը կրկնէ տարիներ առաջ բժիշկ Գերբիյոնի կողմէ յայտնըւած իրողութիւն մը. «Փարիզցիներու մեծ հայրերը գաւառացիներ են, իւրաքանչիւր տարի քսան հազար հոգի կը գաղթեն Փարիզ»։ Քաղաքները մարդակուլ են։

Երկու պատերազմներէն ամէնէն աւելի տուժող երկիրն է, սակայն ճարտարարուեստը իր նախկին թափը գտած է, պողպատի արտադրութիւնը՝ աւելցած եւ նախապատ քաղաքական գետնի վրայ ներտօրէն միացած է հասարակաց շուկայով Գերմանիոյ։ Հեղինակը աւելցնելու էր որ ունի յատկապէս վարիչներ եւ պատկառելի հոյլ մը գիտուններու, մատենագիրներու, ճարտարարուեստի վարիչներու։

Եւրոպա պէտք ունի բանուորներու, Ֆրանսա ամէնէն աւելի, օտարականներու թիւը որեւէ երկրէ աւելի էր եւ մըտահոգութիւն կը պատճառէր ժողովրդագիրներու։ Ժագ Մորկան պատմաբանը կը գրէր. «Հայրենիքի դէմ ոճիր մըն է հեշտիւ ազգայնութիւն տալը։ Եթէ այսպէս շարունակուի՝ օտարները պիտի խուժեն Ֆրանսա եւ քիչ ատենէն բարոյական եւ իմացական Ֆրանսան պիտի անհետանայ, պիտի դառնայ տեսակ մը միջազգային երկիր մը, որ ուրիշ աւանդութիւն չունենալով՝ պիտի հետապնդէ նիւթական շահ առանց խաչալի։ Որպէսզի օտարները մեր տունը չգան, իրենց ալ տուն մը տալու է»։ Կը յանձնարարէր որ իւրաքանչիւր ժողովուրդ տուն մը ունենայ բայց չափազանցելու էր անկախութեան ձգտող ժողովուրդներու ախորժակները, ապա թէ ոչ նոր պատերազմներու պատճառ կրնային դառնալ»։ Կը յիշէր ապստամբուած ժողովուրդներու

"ՀԱՅՐԵՆԻՔ"Ի 63-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մայիս 1ին, «Հայրենիք» օրաթերթը թեւակոխեց իր 63րդ տարուան սեմին։

Թերթի մը տարեդարձը հանրային նըշանակութիւն ունի, որովհետեւ թերթ մը աւելի շատ իր ընթերցողներուն կը պատկանի, քան անոր հրատարակիչներուն։

Անցած 62 տարիներուն, հայ ժողովուրդի եւ մասնաւորաբար ամերիկահայ գաղութի պատմութիւնը խտացած է «Հայրենիք» օրաթերթի էջերուն մէջ, իր ազգային, քաղաքական եւ մշակութային երեսներով։

Դիւրին չէ օրաթերթի մը հրատարակութիւնը։ Դիւրին չէ, որովհետեւ առաքելութեամբ մը ճամբայ ելած է։ «Հայրենիք» հրատարակուած է եւ կը հրատարակուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի շրջանի կազմակերպութեան գաղափարական հովանիին տակ եւ անոր զոհողութիւններով։ Անցեալ տարիները կուգան վկայելու, թէ ինչ զոհողութիւններ եղած են, նիւթական ու բարոյական, որպէսզի «Հայրենիք» արժանի դառնայ հայ ժողովուրդին ձգտումներուն եւ հովանաւոր կազմակերպութեան ազգային ու ազատագրական բարձր նպատակներուն։ Պարզ թերթ մը չէ եղած, շահակցական նպատակներով, այլ եղած է պայքարի օրգան մը, գաղափարական մարտկոց մը, անդրիջող մարտիկ մը, իրականացնելու համար Հայութեան արդար ու վեհ ձգտումները։

Հայ ժողովուրդի եւ Հայոց հայրենիքի ազատագրական պայքարը եւ պատմութի՛ւնը կ'ուզէք ճանչնալ, — բացէք «Հայրենիք»ի հին հաւաքածոները, որոնք կը պատմեն մեր հին սերունդներուն, ընկերներուն եւ, առհասարակ, այս պատուական գաղութին խանդավառութիւնները, ուրախութիւնն ու տրտմութիւնը, յաջողութիւններն ու ձախողութիւնները և անընդհատ և լայն զոհողութիւնը։

Այս առթիւ յարգանքի ու երախտագիտութեան խօսք ունինք նախկին սերունդին մասին, որմէ շատ քիչ, այլ թանկագին դէմքեր մնացած են, պահելով իրենց հաւատքն ու համակրանքը։

Ժամանակները փոխուած են եւ «Հայրենիք»ն ալ փոխուած է. այսինքն [illegible] ժամանակի պահանջին հետ քայլ նետած [illegible] Հետզհետէ նոր ճիւղեր արձակելով [illegible] ջորդաբար հրատարակուած են «Հայրենիք» ամսագիրը, անգլերէն շաբաթաթերթը եւ եռամսեայ («Ռեվիւ» «Ռիւիու»), որոնք նոր զոհողութիւններ կը պահանջեն։ Հայ կեանքի մէջ որեւէ թերթ երբեք ինքնարու չէ եղած, մանաւանդ երբ ան գաղափարական առաքելութիւն մը հետապնդած է։ «Հայրենիք» նոր ու անհրաժեշտ ճիւղերով, նիւթական նոր բեռներ ստանձնած է։ Եւ մեր ժողովրդանուէր կազմակերպութիւնը ընդառաջ գացած է եւ նոր զոհողութիւններ ստանձնած, առանց տրտունջի։

Եկող-գացող բոլոր խմբագիրները զոհողութեան լայն ոգիով, շատ քիչով գոհացած են։ Վարչութիւնները իրենց լաւագոյնը ըրած են թերթին նիւթական վիճակը բարւոքելու համար։ Կազմակերպութիւնը նոր յատկացումներ ըրած է, միշտ կոթնած ընկերներու եւ համակիր հասարակութեան զոհողութեան ոգիին վրայ։ Եւ պէտք է ուրախ ըլլալ, որ հասարակութեան լայն խաւերը իրենցը կը համարեն «Հայրենիք»ը եւ անոր յարակից հրատարակութիւնները, եւ իրենց խանդավառ մասնակցութեամբ ապահոված են անոնց հրատարակութիւնը։

Դժուարին օրերու մէջ կ'ապրինք եւ, ինչպէս ըսած ենք այլ առիթներով, որ բոլոր հրատարակութիւնները մեր կազմակերպութեան մը ուժերէն։ Սակայն անոնք կանոնաւոր կերպով լոյս կը տեսնեն, միշտ հաւատք ունենալով ընթերցող հասարակութեան վրայ։

«Հայրենիք» ծառայած է Հայ Դատին, հայ մշակոյթին եւ հայ լեզուին ու գրականութեան։ Հա՞րկ է ըսել, թէ բաւեր այս բոլորին կարեւորութիւնը շեշտել, այլ անհրաժեշտ է գործով ապացուցանել մեր համակրանքն ու գնահատանքը։ Կան գիտակից ընկերներ ու հայրենակիցներ, որոնք յաւելեալ նուիրատուութիւններով կը թեթեւցնեն բեռը։

Շա՞տ կ'ըլլայ մեր պահանջը, եթէ «Հայրենիք»ի տարեդարձին առթիւ բաւէինք մեր ընթերցողները, որ տան իրենց աջակցութիւնը, տարածել մեր հրատարակութիւնները, մասնաւորապէս նոր սերունդին մասին եւ պաշտպանել «Հայրենիք»ներուն։

Չմոռնանք, որ այն հայ տունը, ուր ներս կը մտնէ «Հայրենիք»ը, այդ տունը հայ շունչով կը լեցուի. հայրենիքի բոյրը կը ծաղկի հոն եւ ազգային ոգին կ'արթնցուի, ամէն կողմ հայկականութեան ճառագայթներ արձակելով։

«Հայրենիք»ը Հայութեան հարազատ ձայնն է, եւ մեր պարտքն է, որ այդ ձայնը հնչէ շարունակ՝ մեր սրտերուն մէջ։

Հայրենասէր Հայութեան օրգանն

պերախօսութիւնը ապստամբ ժողովուրդներու դէմ։

Աշխատաւորուհիներու թիւը զգալի յաւելում կրած է պատերազմէն ետք։ Այր եւ կին կ'աշխատին աւելի հանգստաւէտ կեանք մը ունենալու համար։ Վիճակագրութեան մը համաձայն ամէն առաւօտ 7.246.000 կիներ կը մեկնին պաշտօնատուն, գործարաններ, առեւտրական հաստատութիւններ։ 776.000 կիներ խանութ եւ վաճառատուն ունին։

(Շար. 1)

ՆՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՆԱՆՉ ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

(Քաղուած՝ Անանիա Ծ. Վրդ. Հաբէշեանի ձեռագիրներէն)

× 1902ին կը կառուցուի բաղնիքը, նախաձեռնութեամբ Ստեփանոս Արք. Յովակիմեանին՝ ժողովրդային հանգանակութեամբ։ Եկեղեցւոյ «Տիկնանց Միութեան» պատրաստ գումարը, հարիւր ոսկին, կը յատկացուի այդ նպատակին։ Բաղնիքին շինութեան կը մասնակցին բոլոր գիւղացիք անխտիր, «այրերն ու կիները, ծերերն ու աղամարդերը, որոնք քար բերին, աշխատանք թափեցին»։ Նոր առաջնորդարանի եւ բաղնիքի շինութեան վրայ ծախսուած է մօտ երեք հազար ոսկի։

×

ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

(Անոնք որ ունին յիշատակարան-քար, աւանդական պատմութիւն, եւն.)։

×

Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՂԲԻՒՐԸ

«Կառուցաւ նորաշէն աղբիւրս ի դուռն Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Պաղչէճիկ գիւղիս, արդեամբ բարեպաշտօն Մ. Կարապետի փեսայի Տ. Կարապետ քահանայի Տ. Գրիգորեան, ի յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողացն եւ առհմին, եւ ի փառս միոյն Աստուծոյ։ Յամի Տեառն 1866 Յունիս 30»։

×

ՄԵԾ ԱՂԲԻՒՐ

(Ս. Մինասէն եկած ջուրը)

«Այս աղբուրըս աէրէր էղօղ չընել ար վօղաց Աստուած ողորմի նիջեցելօց Հաղուն. 1183» (Տաճկաց)։

×

ՎԱՐԻ ԱՂԲԻՒՐ

(Տէր Կարապետենց)

«Ոը բաժակ մի ցուրտ ջուր

. . . .

Զըմուրս այս ձեզ հրաւիրէ
Ցուրտ ջուր ըմպել բաժակաւ
Մաղթել աղերս սուրբ աղօթից,
Տ. Գրիգորեան Տէր Կարապետ
Արդ նորոգման քաջ աշխատեց
Տրովք իւր Հարց պայծառ կանգնէ։

1846

Սկիզբն շինութեան աղբերս եղեւ յամին 1770. նորոգ շինեցաւ արկղս ջրոյ՝ աշխատութեամբ Տ. Կարապետ քահանայի Տ. Գրիգորեան.

Յամի Տեառն 1846, Տաճկ. 1262»։

×

ՏԷՄԻՐՃԻ ՔՈՒՍՏԻԿԱՆՑ ԱՂԲԻՒՐ

«Տէմիրճի Քուստիկ Օհաննէսին, Կարապետին, Արբահամին, Սարգիսին։ — Հայոց ՌՄՀԲ. Թուին»։

×

ՏԷՐԷ ՄԱՀԱԼԼԷԻՆ ՆՈՐ ԱՂԲԻՒՐԸ

«Աղբիւր սիրոյ եւ Միութեան՝ արդեամբ թաղեցիներուն 1909, Պարտիզակ»։

×

«Վարի կալեր» կոչուած թաղի աղբիւրը շինած է Կոզկուռ Մ. Մինաս անուն անձը։ Պատուական ջուր մըն է, արժանագրութիւն չունի։

× «Շիրին – Գալիկենց աղբիւր», Թաղեցւոց ծախքով շինուած։ Բժիշկներէն յանձնարարուած ջուր։ Արձանագրութիւն չկայ։

× «Տէլէճէկ Հաճի Աստուածատուրի աղբիւր»։ Տունին քով գտնուած գետնի մէջէն։ Բաւական լաւ ջուր մը։

× «Ս. Թադաւոր» ուխտատեղիին գետնին աղբիւրը։ Ի սկզբան աշխատութեամբ Փանոս սարկաւագի։ Այժմ ոչ այնքան խնամեալ վիճակի մէջ։

× «Փալազենց աղբիւր», Ս. Թադաւորի վարի թաղին մէջ։ Օհաննէս – Օղլուարտին մէջէն բխած, առողջարար ջուր մը, որուն մէկ մասը վարժարանին հաչուոյն մտնարան կը վազէ, մաս մը աղջ. բաղնիքը, մաս մը «Վերի արտերու տուներուն մօտ, մնացեալը Փալազին (Անտո՛նեան Ուստա Կարապետի) տան առջեւ։

× «Աչճեանց աղբիւր» Ապուշեկցի բարեպաշտ կնոջ մը նուէրով շինուած։ Առաջ արձանագրութիւն կայ եղեր։ Թաղեցիներ հանգանակութեամբ մը նորոգած են։

× «Պետիկանց աղբիւր»։ Ջանիւք Պետիկեան Մ. Աստուր եւ Մ. Մերկերիոս եղբարց։ Ակը Աչըգեանց տան ետեւը գտնուած ձորին մէջ։ Գնահատուած ջուր մը։ Յիսուն եւ աւելի տարիներ է ծախքը, նորոգութիւն եւն, թաղեցիին [illegible] քով կը կատարուի։ Արձանագրութիւն անընթեռնլի։

× «Ճորկ կամ Ժոիկ աղբիւր», [illegible] եւ սակաւ ջուր։ Տէրվիշեան Ս. Մի[illegible] եւ իր որդին Պաւլոս քհնյ. կ'ըլլա[illegible] բողները։

× «Լոյս – աղբիւր»։ [illegible] (դումլուխ) բնուած տեղը։ Կուճուկեան Յովհ. եպիսկոպոս[illegible] ւոր միարանին Կառեց Անապատ[illegible] ձանագրութիւն կայ, բայց անընթեռնլի է։

× «Այազմայի, որ եւ Միքեան[illegible] բիւր»։ Ունի հետեւեալ յիշատակարա[illegible] «Աղբիւրս անուշակ ընդմէջ Պարտ[illegible] եւ Տօնկալի, յիշատակ է նախահօ[illegible] եանց առհմին ի Պաղչէճիկ Մհա[illegible] երանեալ պապուն, զոր վերանորոգ[illegible] երկրթեայ խողովակօք Թանորդ[illegible] Տ. Յովհաննէս աւագ-քահանայ Գ[illegible] կրեան, ի փառս միոյն Աստուծոյ։ ՌՄԱ. — 1902 ՌՅԾԱ»։

× Սահմանադրութեան հռչակման յիշատակ՝ «Հէօքիւմէթին աղբիւր» հին ժամանակներէ ի վեր գոյութիւն ունի եւ «Ազգային աղբիւրը» անուանեալ յորջորջուէր, նորոգուեցաւ կճեայ թող մը կանգնելով։ Ունի առ [illegible] տակարանը՝ Թուրքերէն առաւել [illegible] բիյէք չէշմէսի, օն բէմուզ 1324 տէվրիյէսի խաթըրասը, 1325։

Ա. ՀԱԲԷՇԵԱՆ

(11 եւ վերջ)

ՅԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ). — Հայաստանի անկախութեան 43րդ փառապանծ տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 27 Շաբաթ գիշեր, քաղաքապետարանի Հը — Նարաթ Թատրոնին մէջ, նախագահութեամբ ՀՅԴ Շրջ. Կոմիտէի: Բեմը զար — ղարուած էր Ա. Ահարոնեանի, Արամի եւ Զօր. Անդրանիկի մեծադիր նկարներով, որոնց կողքին էին հայկական եւ ֆրանսական զոյգ դրօշակները:

Հանդէսը բացուեցաւ Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի կողմէ «Մարսէյյէզ» եւ «Յառաջ Նահատակ» փառերգներով:

Օրուան նախագահ ընկեր Ա. Գույումճեան իր բացման խօսքով բացատրեց Մայիս 28ի տօնակատարութեան նշանակութիւնը:

— «Հայ ժողովուրդը կորսնցուցած էր իր ազատութիւնը, վեց դարերու շարունակ տառապանքէ վերջ ամբողջ Հայութիւնը, Արամ Մանուկեաններու առաջնորդութեամբ, կռուեցաւ ճակատ առ ճակատ, կուրծք տալով Թուրք Թշնամիին եւ ստեղծեցին Մայիս 28ը: Այսօր ըՍփիւռքի մէջ դարձեալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ նոր սերունդին ձուլման առաջքն առնելու համար կը հսկէ որպէս արթուն պահակ, եւ անդրդուելի կը մնայ իր արդար գաղափարին վրայ»: Ընկերը իր այս խօսքերէ վերջ, հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգելու յիշատակը բոլոր անոնց որոնք իրենց արեան գնով ստեղծեցին Մայիս 28ի ազատութեան պատմական այս թուականը, եւ որ կոբիզը կազմեց այս օրուան Հայաստանին:

Գեղարուեստական բաժինին ընթացքին ժեներգեցին Տիկին Սիրարփի Բըրզիկեան «Առաւօտ արշալոյսին» եւ «Տըլէ եաման», Օր. Էլիզապէթ Սարգիսեան «Պըլպուլ», Գ. Յակոբ Քէչէճեան «Ես ցանկացի»: Արտասանեցին Քաջայր Բըրզիկեան եւ Օր. Ժանէթ Խաչիկեան «Ախ մը մոխիր» (Սիամանթօյի), կիթառի վրայ նուագեցին Ա. Ղազարոսեան եւ Ա. Շահինեան: Ֆրանսերէն ուղերձ մը բրաւ Նոր Սերունդի կողմէ Ժիրայր Խաչիկեան:

Խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեցին իրենց մենապարերով օրիորդներ Մակի Խաչերեան եւ Ժանէթ Խաչիկեան, ու նաեւ պատանի Շաւարշը: Բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ժ. Միրիճեան որ անգամ մը եւս իր ճառով ողի եւ կեանք ներշնչեց ներկաներուն, բացատրելով հայ ժողովուրդին կորովի կամքը, ու նաեւ անոր ստեղծագործ տաղանդը:

Ընկերը իր ճառը սկսաւ, օրինակ բերելով Համէջացի Զօրավարը, որ Համի հըրապարակին վրայ կանգնեցուցած իր բարձր սիւնին վրայ արձանագրած էր պարտեալ ազգերու անունները եւ որոնց կարգին կար նաեւ Արմէն անունը: — Հին աշխարհակալները կործանեցան, ամէն ինչ աւերակ դարձաւ, սակայն Հայու կորովի կամքը ունեցաւ իր երկիրը, իր մշակոյթը, իր լեզուն ու վերջապէս պահեց իր գոյութիւնը: Հայ ժողովուրդը դարեր առաջ հասկցած էր ազատութեան իմաստը, ուզեց շինել իր հայրենի օճախը, ուր դառնալ Հայու ինկական հանճարին եւ ահա համայն Հայութիւնը ոտքի կանգնեցաւ հնազանդելու համար Աբամներու եւ ուրիշ հերոսներու, որոնք կերտեցին ազատ, անկախ Հայաստանը: Այսօր երբ կը մեկնինք այս սրահէն, յիշենք որ քառասուն տարիներ առաջ մեր հայրերը սուրի ենթարկուեցան, որպէսզի մենք հայ ապրինք, ուխտենք հայրերնուս ճամբայ ելլել հասնելու համար Մասիսի կատարին գետեղելու համար արեան գնով ձեռք բերուած պաշտելի եռագոյնը: Բուռն ծափահարութեան տակ վերջացաւ հանդէսը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

—, կանթեղը եւ ով որ կաթիլ մը իւղ կը լեցնէ անոր մէջ, վառ կը պահէ զայն, կենդանի եւ աշխոյժ՝ Հայութիւնն ու հայ ոգին:

Այս իմաստով պէտք է դիտել «Հայրենիք»ը, որ միայն թերթ մը չէ, այլ ազգային ոգի է. միայն գաղափարական մը չէ, այլ շօշափելի ձեռնարկ մը դէպի մեր ազգային գաղափարականին իրագործումը առաջնորդող:

Զգալու համար անոր ազգային կարեւորութիւնը, պահ մը ենթադրեցէք, որ գոյութիւն չունի, — ինչ թշուառութիւն ամերիկահայ գաղութին համար, որ գաղափարական ու զոհաբերող գաղութ մըն է եւ յարդ պահած է ինքզինք շնորհիւ իր այս զոյգ առաքինութիւններուն:

Չի բաւեր բեմերէն յայտարարել, թէ հայ ժողովուրդը ստեղծագործող, մշակոյթի տէր ժողովուրդ է: Չի բաւեր պարծենալ, թէ Վարուժաններու եւ Սիամանթօներու նման դէմքեր ունեցած ենք: Ասոնք խօսքեր են, որոնք անարժէք կը դառնան, եթէ անոնց գործն ու ոգին չշարունակուին:

Նախ պիտի գոհենք, որպէսզի յետոյ հնձենք. պիտի ծախսենք, որ յետոյ վաստակ ունենանք: Չենք կրնար միշտ անցեալի փառքերով պարծենալ, եթէ չկարենանք ստեղծել նորերը: Եւ չենք կրնար գոհանալ միշտ հին գործիչներուն, նոյն գրողներուն կամ անոնց գործերուն գրուածքներով: «Հայրենիք»ը եւ իր ճիւղերը կը ձգտին նոր պատուաստ տալ եւ նոր դէմքեր հասցնել:

Մեր անգլերէն հրատարակութիւնները կը ձգտին անգլիախօս սերունդը կապել հայ կեանքին եւ հայ ժողովուրդի նպատակներուն: Ո՞ր հայրը դէմ պիտի ըլլար: Կրնա՞յ մէկը դէմ ըլլալ եւ դժուարութեան մատնել անոնց հրատարակութիւնը, եթէ հայ է հոգիով:

Վստահ ենք, որ մեր զոհաբերող հայրենակիցները նկատի պիտի ունենան այս շատ կարեւոր պարագան:

« ՀԱՅՐԵՆԻՔ »

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԱՆՈՒՇ»Ի 700ՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Երբ Յովհաննէս Թումանեանի հանճարը հանդիպեցաւ Արմէն Տիգրանեանի բիւրեղի պէս յստակ, ջերմ եւ հոգեբուխ մեղեդիին, ծնաւ մեր յաւերժ անթառամ «Անուշ»ը: Ծնաւ Լոռիի եւ Շիրակի, բովանդակ Հայաստանի բարեբեր հողէն, թեւ ու թռիչք առաւ բանաստեղծական խօսքէն ու երգէն եւ անմիջապէս գրաւեց ժողովրդին սիրտը: 1912 Օգոստոս 4ին, Ալեքսանդրապոլի մէջ սիրող արուեստագէտներու խաղարկութեամբ ան առաջին անգամ բեմին լոյսերը տեսաւ եւ այնուհետեւ մնաց ամէն Հայու սրտին եւ շրթունքին վրայ:

Օփերայի բեմէն, արուեստավարժ դերասաններու մասնակցութեամբ «Անուշ»ը առաջին անգամ հնչեց 1935 Մարտ 27ին: 26 տարիներ անցած են այդ օրէն ի վեր եւ «Անուշ»ը նոյն թատրոնին մէջ երեք անգամ (1940, 1950, 1956) վերամշակուած է. միայն փոխած է իր հանդերձանքները, բայց ծերացած չէ, մնացած է նոյնքան թարմ եւ գեղեցիկ, որքան իր «հարսնութեան» օրերուն:

Եւ ահա Օփերայի բեմին վրայ 700րդ անգամ ըլլալով ներկայացուեցաւ «Անուշ»ը, ինչ որ յիշատակելի երեւոյթ մըն է: Արդարեւ, աշխարհի վրայ չկայ օփերա մը, որ ոչ շատ մեծ քաղաքի մը մէջ, նոյն բեմին վրայ, մէկ երկու տասնամեակի ընթացքին ներկայացուած ըլլայ 700 անգամ...

«Անուշ»ի մէջ դերերը կատարած են փայլուն արուեստագէտներ Հ. Դանիէլեան (Անուշ), Ս. Կարապետ (Սարօ), Գ. Լիսիցեան (Մոսի) եւ անոնց կողքին ու անոնց հետքերով 700րդ ներկայացումին մասնակցող մեր նոր վարպետները՝ անզուգական երգչուհի Գ. Գասպարեան (Անուշ) եւ Պարիտոն Վ. Գրիգորեան (Մոսի):

«Անուշ»ի մէջ կարեւոր դերեր բոտանձնած բոլոր արուեստագէտներն ալ իրենց «նախկինները» ունեցած են բայց Շարա Տալեանէն... քանի որ ինքը «նախկին» է: Արդարեւ, առաջին Սարօն ինքը եղած է (1912ին) եւ այսօր «Անուշ»ի յոբելեանը ձեւով մըն ալ իր յոբելեանն է: Մեծ բարեբախտութիւն է, որ հայ բեմի լաւագոյն Սարօն (Շարա Տալեան) հակառակ իր առաջացած տարիքին, երիտասարդի խանդավառութեամբ ու իրեն վայել արուեստով հրապարակ եկաւ «Անուշ»ի 700րդ ներկայացումին մէջ:

Նոյնքան խանդավառ եւ անկեղծ էին դահլիճին ծափերը Շարա Տալեանին, Գոհար Գասպարեանին, Վահրամ Գրիգորեանին, ղեկավար Ռուբէն Ստեփանեանին եւ ներկայացումին մասնակցողներուն, որոնց ջանքերով հայ բեմին վըրայ կ'ապրի ու միշտ պիտի ապրի այս սքանչելի, իրապէս ժողովրդական օփերան:

«Ս. ԱՐՈՒԵՍՏ»

ՀԱՅԵՐԷՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ ՊԱՐՍԿԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Լենինկրատի ձեռագիրներու ֆոնտին մէջ կը գտնուի քերթուածներու հաւաքածոյ մը, ուր ամփոփուած են մեծ մասամբ պարսկերէն բանաստեղծութիւններու հատընտիրներ, ինչպէս նաեւ արաբերէն, թուրքերէն, հնդկերէն, աֆղաներէն, քիւրտերէն, վրացերէն եւ հայերէն բանաստեղծութիւններ եւ ժողովրդական երգեր: 460 թերթէ բաղկացած ձեռագիրը զարդարուած է մօտ հարիւր գունաւոր մանրանկարներով: Ձեռագիրը գրուած եւ նկարազարդուած է Պարսկաստանի մէջ: Գրողն է Իզն Մուհամէտ Ալիղա - Մուհամէտ Քաղեմ, որուն վկայութեամբ հաւաքածոն կազմուած է ութ տարուան ընթացքին՝ 1778էն - 1786:

Հաւաքածոյին մէջ զետեղուած են պարսիկ մօտ 250 բանաստեղծներու գործերէն հատուածներ, որոնց շարքին՝ Ֆիրտուսի, Նիզամ, Սաատի եւ այլ յայտնի կամ անյայտ հեղինակներ:

Հաւաքածոյին մէջ զետեղուած են նաեւ հայերէն երկու բանաստեղծութիւններ, որոնք ներկայացուած են «Հայերէն քանի մը ոտանաւորներ» խորագրին տակ: Ասոնք սիրաբանական երգեր են եւ գրի առնուած են պարսկերէն տառերով: Ընթերցումէն կ'երեւայ, որ գրողը լաւ հայերէն չէր գիտեր:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ

Գրեթէ ամէն օր Երեւանի Երկրաբանութեան հիմնարկութեան հասցէով ծըրարներ կը հասնին, աշխարհի այլեւայլ վայրերէ՝ Անգլիա, Քանատա, Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Զինաստան եւայլն: Գիտնականները այս ձեւով իրարու կը հաղորդեն իրենց փորձերուն եւ աշխատանքներուն արդիւնքները:

Արտասահմանի գիտնականները մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին հայ երկրաբաններու աշխատանքին: Վերջերս Գերմանիոյ մէջ լոյս տեսնող երկրաբանութեան նուիրուած պարբերաթերթի մը մէջ լոյս տեսաւ ակադեմիկոս Ի. Մագաքեանի երկու աշխատասիրութիւնները: Յառաջիկային գերմաներէն լոյս կը տեսնէ նաեւ Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի անդամ՝ Կ. Պաֆենգոլցի մենագրութիւնը, Կովկասի երկրաբանութեան վերաբերեալ:

Հայ երկրաբանները հանդիպումներ կ'ունենան օտար երկիրներու գիտնականներուն հետ: Անցեալ տարի Ի. Մագաքեան մասնակցեցաւ Միջազգային երկրաբանական համաժողովի 21րդ նստաշրջանին, որ տեղի ունեցաւ Կոփենհակի մէջ: Հայ ակադեմիկոսին կարդացած զեկոյցէն զատ, կարդացուեցան զեկուցումները ակադեմիկոս Ս. Մկրտչեանին եւ Գ. Բաղդասարեանին: Նոր Տելհիի մէջ գումարուած ուրիշ համաժողովի մը մասնակցեցաւ՝ գիտութիւններու տոքթոր Գ. Տէր - Ստեփանեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (211)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Ապա գեսպանը, երկրորդ սկուտեղը իր ձեռքն առնելով, յարգալիր քայլերով մօտեցաւ Թագուհուն եւ, նուէր խոնարհելով, դրեց նրա առջեւ ու քողը վերցրեց: Սկուտեղի մէջ փայլում էին ոսկէ եւ արծաթ զարդեր՝ պէս - պէս գոյնի քարերով, որ շողում էին ակնախտիղ հազուագիւտ ցոլքերով: Կային այդտեղ գոհարազարդ բազպաններ, ադամանդապսակ, մարգարտաքար մատանիներ, կարմիր, դեղին ու սեւ սաթի շարեր, եւ մանեակներ, ականջի ու գլխի զարդեր...

Նուէրները մատուցանելուց յետոյ դեսպանութեան գլխաւորն անցաւ այնուհետեւ իր առաքելութեան բուն նպատակին:

— Այժմ, Հայոց Աշխարհի մեծ արքայ, Թագաւորիս ծառայիդ՝ կատարել իրեն յանձնարարուած պարտքը:

— Խօսիր, դեսպանդ արքայից արքայի, — ասաց Արշակը, լարուած սպասելով այն կարեւորին ու էականին ինչ հետաքրքրում էր իրեն դեսպանութեան եկած օրից:

Եւ դեսպանը, կրկին ակնածալից խոնարհում անելով, սկսեց.

— Իմ ողորմած տէրը՝ արքայից արքայ եւ աստուածորդի Շապուհը մեզ յղելով քեզ, արքայ Հայոց, իր ողջոյնները հայրական, միաժամանակ խնդրում է քեզ՝ շնորհ բերել իր մայրաքաղաքը՝ Տիզբոն, երկու հարեւան երկիրների հասարակաց օգուտի մասին բարեկամաբար խօսելու, եւ ուղարկել է ահաւասիկ... իր կնքած հրաւէրը...

Այսպէս դեսպանը, խօսքն ընդհատելով, Թագաւորին մատուցեց մի նամակ եւ արծաթեայ մի տուփ, որի մէջ ալ էր կնքած առիւծաքանդակ մատանիով:

«Ինչ է նշանակում այս», — մտածեց Արշակը եւ, ձեռքը երկարելով, ընդունեց կնքած ալի տուփը:

Կնքած ալը դրադաշտականի համար համարւում էր երդման ամենաբարձր ու նուիրական ձեւը: Արշակը, որ միշտ կասկածով էր վերաբերւում Շապուհին, համարելով նրան խարդախ ու խարդախ, կնքած ալը առնելով՝ զգաց, որ հրաւէրն իրօք անկեղծ է եւ կարեւոր գործի համար:

— Սիրով ընդունում եմ արքայից արքայի նուէրները, յարգոյ դեսպան, եւ յայտնում եմ շնորհակալութիւնս, — ասաց Արշակը: — Ինչ կը վերաբերի արքայից - արքայի հրաւէրին՝ ես պիտի խորհեմ սակայն, թէ ե՞րբ կը ներեն երկրիս գործերը եւ ե՞րբ ի վիճակի կը լինեմ ընդունելու մեծ արքայի հաճելի հրաւէրը... եւ իմ պատասխանը դու կը ստանաս երկու օրից, — ասաց նա դարձեալ պարսկերէն: — Իսկ առայժմ կը ցանկայի, որ հանգիստ առնէք երկար ճանապարհի խոնջէնքից, իբրեւ հիւրեր Թանկագին:

Դեսպանները գլուխ իջեցրին եւ, նոյն կարգով ու նոյն քայլքով պատշաճաւորութեան, դուրս եկան գահասրահից:

Արշակը ելաւ գահից:

Ընդունելութիւնը վերջացաւ: Հայոց աւագները նոյնպէս հերթով դուրս եկան գահասրահից, կարծես խորհելով, թէ ի՞նչ է նշանակում այդ հրաւէրը եւ ի՞նչ պիտի լինի նամակում:

Նոյն մտքերն էին զբաղեցնում նաեւ Արշակին: Երբ գահասրահում այլեւս ոչ ոք չմնաց՝ նա բացեց Շապուհի նամակը եւ կարդաց.

«Ես արքայից արքայ, արանց եւ աստուածոց երկիրների տէր, աստղերի ընկեր, արեգակի եւ լուսնի եղբայր Շապուհ՝ յղում եմ Հայոց արքայ Արշակին, իմ որդուն, ողջոյն:

«Ուրախ եմ եւ հաւան միանգամայն, որ պատժել ես անհնազանդ ծառաներիդ, որոնք նկրտում էին խախտել իրաւունքներդ եւ հանգիստդ արքայական:

Այո, պատժել պէտք է խստագոյնս, երբ մի ծառայ, թէկուզ եւ իշխան, յանդգնում է ելանել իր տիրոջ՝ իր թագաւորի դէմ»...

Ապա Շապուհը ցանկութիւն էր յայտնում, թէ կ'ուզէր շուտափոյթ հանդիպել եւ խօսել երկու հարեւան երկիրների բախտի ու ապագայի մասին, որից յետոյ շարունակում էր:

«Այնուհետեւ թող լինի մեր մէջ սէր, խաղաղութիւն ու բարեկամութիւն: Իսկ մենք լինենք հայր եւ որդի»:

Սրան հետեւում էին հրաւէրի խօսքերը, գրեթէ այն ամէնը, ինչ ասաց դեսպանութեան գլխաւորը:

Կարդաց Արշակը եւ ուրախացաւ: Այն, ինչ ցաւ ու վէրք էր նրա սրտում մինչ այդ՝ այժմ դարձաւ իրագործելի յոյս: Առաջին միտքը, որ ունեցաւ Արշակը նամակն ընթերցելիս, այն էր, թէ ահա լաւ առիթ Մերուժանին եւ Վահան Մամիկոնեանին ձեռք գցելու եւ պատժելու: Հըրաւէրը զոհուեց վերջապէս... Հիմա նըրանք այլեւս չեն կարող խուսափել իրենից:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

տարարութիւնը · Զօրավար Շալ կ'երդ — նու ժանդմետականներուն առջեւ որ Ֆր — րանսական բանակը զիրենք պիտի չլքէ «այն ատեն, կ'ըսէ պաշտպան փաստաբա — նը, բանակին եւ իշխանութեան մէջ, ներդաշնակութիւնը կատարեալ էր »: Ա — ռիկի, ապա կը կարդայ այն նամակը · զոր ստացած է սպայէ մը որ ծառայած է Ալժերիոյ մէջ. — «Այս վկայութիւնը, բովանդակ բանակին վկայութիւնն է, կ'ըսէ Առիկի: Նամակագիրը կ'ըսէ՝ սպա — յի մը խօսքը · անվերադարձ պայմանա — գրութիւն մըն է »: 1960 Ապրիլին Շալ կը հեռանայ Ալժերիայէն և նամակ մը կը ստանայ տը Կոլէն, ուր նախագահը կ'ը — սէ — «Ալժերիան կը ձգէք երբ այլեւս յաջողութիւնը կասկած չի վերցներ »: 1960 Նոյեմբերին, «ալժերական Ալժե — րիոյ» մասին կը խօսուի, Շալ այլեւս երդնմադուրժ կը նկատէ ինքզինքը եւ կը խորհի հեռանալ բանակէն, կը ներկայա — նայ Մեսմերին, կը պատմէ իր անձկու — թիւնները, կ'ուզէ քաշուիլ հրաժարելով Ատլանտեան իր պաշտօնին պատիւներէն: Ապա, Առիկի կը հանէ ապրիլեան դէպ — քերուն: Շալ կը հաւատար որ բանակը պիտի կարենայ հրաշք մը կատարել, «իր միակ եւ ազնիւ նպատակն էր»: Եւ վեր — ջապէս · փաստաբանը կ'եզրակացնէ կոչ ընելով որ դատաւորները դատեն բա — րոյական հիմերու վրայ եւ ոչ օրէնքին, կը յիշէ Վօվընարկը — «Օրէնքը պէտք է խիստ ըլլայ եւ մարդիկ ներողամիտ», կը դրժէ թէ ապստամբական շարժումը իշխանութիւնը ձեռք առնելու նպատակ ունէր եւ կը վերջացնէ — «Աւելորդ է որ աւելցնեմ թէ սրտով իրեն հետ էի, բա — ցարձակին մէջ չէ որ կը դատէք: Կը դա — տէք երկու մարդ: Խորհրդակցեցէ'ք, քնէ — նաք, յիշեցէ'ք Պերնանոսի հետ միասին որ գիշերը կը դարմանէ օրը եւ օրը կը դարմանէ գիշերը եւ որ նախորդ գիշեր — ուան մեղքերը ներուած են արդէն, երբ առաւօտեան արշալոյսը կը ծագի »:

Փաստաբաններ Մատըլէն եւ Թուլուզ կը պաշտպանեն Զելլէրը:

Փաստաբանապետ Թուլուզ խիստ, յան — դուգն եւ քաջ է իր պաշտպանողականին մէջ: Կը յայտնէ թէ այն տպաւորութիւ — նըն ունի թէ բուն գործէն աւելի, անոր ձախողութիւնն է որ կը դատապարտուի, որովհետեւ. — « երբ շարժում մը ձախո — ղի, անունը խռովութիւն կը դրուի, երբ կը յաջողի՝ յեղափոխութիւն կ'ըլլայ »:

« Բանակին վստահուեցաւ բացատրել Ֆրանսական քաղաքականութիւնը Ալժե — րիոյ Ֆրանսացիներուն: Նախ Ֆրանսացի էին, յետոյ կրնային ըլլալ, ապա կրնա — յին ալժերացի ըլլալ: Այլեւս չենք կրնար անոնց աչքերուն մէջ նայիլ, այս է որ տագնապներ ապրող այս սպաները եկան ըսելու, երդում ըրած էին մեռնիլ Ֆրան — սական Ալժերիոյ համար: Ցնո՞րք կ'ը — սէք: Կը սիրեմ ցնորքները երբ գեղեցիկ են: Երբ դրօշակն է: Երբ Ֆրանսան է »:

Դատավարութեան սկիզբը կարդաց — ուած էր նախկին պատուիրակ Տըլուվ — րիէի մէկ նամակը ուր, ան որ իր հրա — մանին տակ ունեցած էր Շալը կ'ըսէր թէ միշտ կը պահէ իր յարգանքը եւ գնահա — տումը որովհետեւ Շալի դրդապատճառ — ները միշտ ազնիւ եղած են:

Այս բոլորէն ետք, Չորեքշաբթի ժամը 21·05ին Շալ եւ Զելլէր, օգտուելով մեղ — մացուցիչ պարագաներէ, 15 տարուան բերդարգելութեան կը դատապարտուէ — ին:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ · Կ · Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մին — չեւ կէս գիշեր Սէն Ժերոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ:

Ջերմ մթնոլորտ եւ համեղի անակնկալ — ներ:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ ի — րենց ընտանիքներով եւ բոլոր Թաղեցի — ները անխտիր:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 10ին քառաձայն Ս · պատարագ, Փարիզի Ս · Յովհ · Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, Կաթուղիկէ Ս·Էջմիած — նի տօնին առթիւ պիտի կատարուի մաս — նաւոր մաղթանք:

Կը նախագահէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ · ՄԱ — ՆՈՒԿԵԱՆ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պարգեւ քհնյ · Մէրճանեան, Ժիրայր Մէրճանեան, Տիկին Մ · Թարագճեան եւ պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգե — հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս · Պօ — ղոս — Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, մօր, աղջկան եւ ազգականին՝ ԵՐԻՑՈՒՀԻ ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՄԷՐՃԱՆԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան քառասունքին առ — թիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Հոփսիմէ Զիլինկիրեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Սերոբեան եւ Կարրիկեան կը ծանուցանեն թէ հո — գեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի Փարիզի Ս · Յովհ · Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ողբացեալ ամուս — նոյն եւ հօր՝

ՊԵՐՃ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահուան 7րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Երէցկին Իսկուհի Ճորթոյեան եւ զա — ւակները՝ Ստեփան եւ Տէր եւ Տիկին Քոչեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա — տարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ · ՃՈՐԹՈՅԵԱՆԻ վախճանման տարելիցին առթիւ, այս կի — րակի առաւօտ, Փարիզի Ս · Յովհ · Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին ողբացեալ քահանային յիշատակը յար — գողները:

Հ · Յ · Դ · ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ · Յ · Դ · Նոր Սե — րունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 17էն – 23 Մշակոյ — թի Տան մէջ:

17 Րիւ Պլէօ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ · ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին ընդհ · ժողովը այս Կիրակի ժամը 15·30 — ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրա — կարգ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճըշ — դապահ ըլլալ:

ԿԱՊ · ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդ — հանուր ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, 17 Րիւ Պլէօ, Թէհլիր — եան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդա — մուհիներէն ներկայ ըլլալ ժողովին:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ · Հայր · Միութեան Մար — սէյլի մասնաճիւղի ընդհ · ժողովը այս կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, 7 Պուլվ · տ'Աթէն, Պար տիւ Կլապի սրահը:

Օրակարգ տեղւոյն վրայ: Կը խնդրուի վարչութենէն որ իր բոլոր անդամներով ներկայ ըլլայ այս կարեւոր ժողովին:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ · ԺՈՂՈՎԻ

Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ · Միութեան կեդր · վարչութիւնը կը հրաւիրէ Լիոնա — հայ գաղութը, ընդհ · ժողովի Յունիս 4 — ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազ — գային Տան մեծ սրահը:

ՕՐԱԿԱՐԳ. — 1) Համառօտութիւն տասնամեայ գործունէութեան, բարո — յական թէ նիւթական: 2) Հաւաքական հրաժարական Ազգ · Միութեան կեդրոնա — վարչութեան: Ազգ · Միութեան վար — չութիւնը կը մնայ իր պարտականու — թեան, իրաւասութեան եւ պատասխանա — տուութեան հանգամանքին մէջ, մինչեւ նոր ընտրութիւն: 3) Կազմութիւն ընտ — րողական յանձնախումբի, որ պիտի ու — նենայ ընտրութեան առընչութեամբ նա — խապատրաստական աշխատանքի եւ քը — ուէարկութեան հսկելու պարտականու — թիւն: Հաշուեքննիչ մարմնոյ կազմու — թիւն որուն տրամադրութեան տակ պի — տի դրուին Ազգ · Միութեան, Եկեղեցա — կէն յանձնախումբի, Աղքատախնամ մարմնոյ հաշուետետրերը, առ ի քննու — թիւն եւ իր եզրակացութիւնը պիտի յայտնէ յառաջիկային գումարուելիք Բ · ընդհ · ժողովին, ի հարկին մամուլով: Կը յանձնարարուի այս առթիւ ըլլալ կարգապահ եւ մանաւանդ ճշդապահ:

Ի դիմաց Լիոնի եւ Շրջակայից Ազգ · Միութեան Կեդր · վարչութեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ · Յ · Դ · Վարանդեան կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հայ · Ազգ · Միութեան, Կապոյտ Խաչին եւ Նոր Սերունդին:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս:

Hôtel d'Europe, Place Bellecour

Կը խօսի ԸՆԿ · ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. —

Կը մասնակցին. — Օր · Օր · Ս · Կարապետեան, Ա · Յարութիւնեան, Գ · Մ · Զա — փարեան (արտասանութիւն), Օր · Անժել Կարապետեան (Լիոնի Երաժշտանոցէն, մեներգ) եւ Նոր Սերունդի երգչախումբը

Պարերը կը սկսին ժամը 23ին:

Օրուան խօսնակ՝ ԸՆԿ · Կ · ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Մուտք 3 Ն · Ֆ ·

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի Վար ուժան կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի Վարդգէս խում բին:

Յունիս 3ին, Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ժան տ'Արք սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկեր ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ · ՊԵՏՐՈՍ ԶԳՈՒՔՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. — Երգ, արտասանութիւն, նուագ:

Մուտքը ազատ է

×

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն, խնջոյքով մը ժամը 20·15, Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ Նախաձեռնութեամբ Հ · Յ · Դ · Վարդան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Կառվարենց խումբին:

Կը նախագահէ Կ · ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսի Ժ · ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, մասնակ — ցութեամբ քարիստ ԳԱՐԵԳԻՆԻ:

Ճոխ պիւֆէ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 5 Ն · Ֆ ·:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ · Յ · Դ · «Զա — ւարեան» կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի Նա — նասոր խումբին:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3էն մինչեւ 10, Թրիմեան դպրոցին մէջ, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս:

Կը խօսի Ընկ · ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի: Առատ կերուխում, ճաշագին 10 Ն · Ֆ ·: Մուտքը ազատ է:

×

ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

4 Յունիս, Կիրակի կէսօրէ ետք:

Ժամը 15·30ին, նախաձեռնութեամբ Հ · Յ · Դ · Պորտոյի Մուրատ խումբի:

Սալ Աոլաֆ Սօլֆերինօ, 237, Րիւ Մունէտա, Պորտօ,

Կը նախագահէ Ընկ · Կ · ՏՕՆԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ · ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մուտքը ազատ է:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին:

Կը խօսի Ընկ · Գ · ԶԳՈՒՔՃԵԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ

Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին

Կը նախագահեն Պ · Պ · ՔՈԼԼԱՎԵՐԻ (Թաղապետական խորհրդատու և Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետ) եւ ԹՈՒԹԷՆ (Սեւրանի քաղաքապետ)

Կիրակի 4 Յունիս, Լիվրի – Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ Սօսի պարախումբին, ղեկավարութեամբ Տիկ · ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ՋԱՒԵՇՏ, մասնակցութեամբ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ եւ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ:

Հաղորդակց · միջոցներ — Էկլիզ Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Մէրի տը Լիվրի Կարկան:

Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ արուարձաններու Հայութիւնը:

Մուտք 4 Ն · Ֆ ·

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Շաւիլի եկեղեցիի անուան տօնակատարութեան առթիւ հանդիս · Ս · Պատարագ պիտի մատուցուի:

ԾԱԽՈՒ Է

Տէսինի մէջ, մեկնումի պատճառով ծախու է խանութ մը, որ ամէն տեսակ առեւտուրի կրնայ յարմարիլ: Բնակա — րան, հինգ սենեակ, կառատուն եւ մթե — րանոց մը: Յարմար պայմաններ:

Հեռաձայնել — 495158 (Տէսին – Իզե — ռի նահանգ):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ. — Հ · Յ · Դ · Վարանդեան կոմի — տէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերնե — րը այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 101 Ռիւ — վընիւ տը Սաքսի արճարանի ներքնայար — կը: Կարեւոր օրակարգ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Երկուշաբթի ժամը 21ին՝ Ազգ · Տան մէջ:

Կը խօսի ՀԱՅՐ ԱԴԱՄԵԱՆ:

Նիւթ. — Լեզուներու միասնական խումբը եւ հայ լեզուաբանութեան նորութիւնը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 3 ՅՈՒՆԻՍ — SAMEDI 3 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9118 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4919

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ

Դժուարին առաջելութիւն մըն է, որ կը փորձէ Ամերիկայի երիտասարդ նախագահը իշխանութեան գլուխ անցնելէ չորս ամիս վերջ :

Բազմաթիւ բարդ խնդիրներ լուծումի կը սպասեն տարիներէ ի վեր : Միջազգային չափանիշով առաջնակարգ հարցեր, որոնք եթէ փոխադարձ համաձայնութեամբ եւ խաղաղ միջոցներով չկարգաւորուին, կրնան պատճառ դառնալ զինեալ բախումներու, վտանգելով աշխարհի խաղաղութիւնը :

Մեծ յոյսեր կային վերջին տարիներու ընթացքին արեւելք – արեւմուտք հակամարտ երկու ճակատներու փոխ – յարաբերութիւններու բարւոքումին մասին :

Անաստաս Միկոյեանի եւ Խրուշչեւի ըլլալ Ամերիկա կատարած ճամբորդութիւնները մեծ չափով հալեցուցեր էին սառոյցները : 1960 Մայիս 16ի վեհաժողովը Փարիզի մէջ պսակումը պիտի ըլլար միջանցումի փորձերուն : «Խաղաղ համակեցութեան» սկզբունքը պիտի նուիրագործուէր :

Ամիսներով պատրաստութիւններ տեսնուեր էին չորս մեծերու գլուխ գլխի տեսակցութիւնը յաջողցնելու համար : Օրակարգի խնդիրները մանրակրկիտ ուսումնասիրութեանց ենթարկուեր էին չորս պետութեանց արտաքին նախարարներուն կողմէ : Ու ճիշդ այն վայրկեանին, երբ կը յուսացուէր թէ «մօտ է գարունը», Խրուշչեւի անտեղի յարձակումը Այզընհաուըրի վրայ՝ ջուրը ձգեց ամէն բան, ընդհանուր զարմանք ու զայրոյթ պատճառելով :

Տարի մը վերջ ի՞նչպէս կը ներկայանայ կացութիւնը :

Ո՛չ մէկ բարւոքում՝ երկու ճակատներու յարաբերութեանց մէջ : Ընդհակառակն որոշ հարցերու մասին տարակարծութիւն ու անհամաձայնութիւնը աւելի սուր հանգամանք են ստացած :

Խորհրդային Միութիւնը վերջին մէկ տարուան ընթացքին չարունակեց պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ : Հրահրեց դժգոհութիւնները արեւմտեան պետութեանց դէմ բոլոր այն երկիրներուն մէջ, ուր բնականոն վիճակ ստեղծուած չէ տակաւին :

Մոսկուա միաժամանակ երկու ճակատի վրայ կը կեդրոնացնէ իր ուշադրութիւնը, փութացնելու համար «համաշխարհային յեղափոխութեան» իր հիմնական ծրագրին իրականացումը :

Չինաստանէն վերջ, եր ազդեցութեան տակ կը պահէ միշտ հիւսիսային Քորէան, ջանալով միանգամայն յեղափոխական խռովարարական վիճակ ստեղծել հարաւային մասին մէջ :

Յորմէհետէ Ֆրանսացիները լքեցին Հնդկաչինը, Ծայրագոյն Արեւելքի այս հարուստ երկիրը մրցադաշտ դարձաւ Խորհրդային Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ :

Ֆրանսական նախկին գաղթավայրի ընդարձակ հողամասերուն վրայ կեանքի կոչուած նորաստեղծ պետութիւնները ենթարկուեցին կողմերու ճնշումին : Հիւսիսային մասին մէջ գերակշիռ է համայնավարական ազդեցութիւնը :

Հարաւ – արեւելեան Ասիոյ Ուխտին (Սէաթօ) նպատակն է սահմանափակել Խորհրդային թափանցումը 17րդ զուգահեռականէն դէպի հարաւ :

Լաոսի վրայ բոլշեւիկեան ճնշումը օրակարգի հարց է ժընեւի մէջ :

Ցրէճլին որոշ յաջողութիւններ արձանագրեց նաեւ արեւմուտքի մէջ, ուր Ամերիկայի քթին տակ Քուպան կը շարունակէ հաւատարիմ մնալ Ֆիտէլ Քասթրոյի : Հինգ շաբաթ առաջ Միացեալ Նա –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ-ՏԸ ԿՈԼ ՄԻՇՏ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՎԻԷՆՆԱ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Չորեքշաբթի իրիկուան ճաշը յիշատակելի պիտի մնայ շատերուն մտքին մէջ : Ցարդ չէ հասկցուած թէ ինչո՞ւ, վերջին պահուն, նախագահ Քենըտի յարմար նըկատեց փոխել իր ճառը եւ ժամանանդ ըընել անոր գլխաւոր մէկ մասը : Անշուշտ նման պարագայի մը մէջ, ըսածը ըսածէն աւելի կարեւոր է, եւ տեղական մամուլն ալ կը ծանրանայ Քենըտիի ճառին վրայ,— « Մեր երկու երկիրները գիտեն, ըսաւ Քենըտի, թէ ձեր ճակատագիրը մեր ճակատագիրն է, ձեր ապահովութիւնը մեր ապահովութիւնն է եւ թէ ամերիկեան ուժերը Եւրոպա պիտի մնան ցորչափ անհրաժեշտ ըլլան, պատրաստ դէմ դնելու որեւէ սպառնալիքի : Եւ գիտենք նաեւ, մէկս թէ միւսը, թէ դաշնակիցներէն ոչ մէկը պիտի փորձէ ապարէկ կարդալ, պատերազմի մը վըտանգն աչքն առնելով, նահանջելով կամ առանձին գործելով» : Առաջին անգամն է որ քաղաքական այսքան կարեւոր ճառ մը, վերջին պահուն կը փոխուի, տեղ տալու համար յանպատրաստից «Թոսթ»ի մը : Քենըտիի պատրաստած եւ չարտասանած ճառին մէջ, կային նաեւ մասեր որոնք այնքան զգայացնական էին որ կոտլի համար որ քիչ մը ձախող ապառութիւն կրնային թողուլ, եւ Միացեալ Նահանգներու երիտասարդ նախագահը նախընտրեց դոհանալ կրկնելով իր սիրած «զինուոր» «բաժակս կը վերցնեմ Արեւմուտքի մեծ նաւապետին կենացը» (խմա՛ տը Կոլ) :

Հինգշաբթի օր, Քենըտի ընդունուեցաւ Փարիզի Թաղապետութեան կողմէ, գլուխ գլխի ուրիշ տեսակցութիւն մըն ալ ունենալով տը Կոլի հետ : Պերլինէն ետք, երկու նախագահները խօսեցան նաեւ Ատլանտեան Ուխտի մասին եւ Քենըտի յըստակ բացատրեց Ամերիկայի տեսակէտը : Քենըտի կրկնեց թէ Ամերիկա պատրաստ է Պերլինը պաշտպանելու բայց այդ նպատակին համար, Ֆրանսա պէտք է օդանաւային կայաններ տրամադրէ ամերիկեան ռմբաձիգ օդանաւերու որոնք հիւլէական զէնքերով զինուած են : Ծանօթ է, որ 1960 Յունուարին Զօր. Նորսթատ պարպել տուաւ այս կայանները իբրեւ հետեւանք տը Կոլի դրած պայմանին.— Ֆրանսա պէտք է հակակշիռ իրաւունք ունենար ռմբաձիգ օդանաւերու հիւլէական օգտագործումին վրայ : Ուրեմն, խորքին մէջ, Ատլանտեան Ուխտի բարեփոխման մասին է որ խօսեցան Քենըտի եւ տը Կոլ :

Այս տեսակցութենէն ետք, Քենըտի այցելեց Ատլանտեան Ուխտի կեդրոնը, ուր, բարի գալուստի խօսքերով զինքը

հանդները մեծ ձախողութիւն մը կրեցին այնտեղ, ամրապնդելով Մոսկուայի կողմնակիցներուն դիրքը :

Պերլինի կնճիռը ցաւոտ հարց մըն է Եւրոպայի սրտին վրայ : Կողմերը վճռած են տեղի չտալ :

Քենըտիի գլուխ գլխի տեսակցութիւնը Զօր. տը Կոլի հետ յանգեցաւ կատարեալ համաձայնութեան՝ վիճելի գլխաւոր խնդիրներու շուրջ : Արեւմտեան ճակատը վճռած է տեղի չտալ Պերլինի խնդրին մէջ, ի հարկին պատերազմելու գնով :

Ազատ աշխարհի միացեալ ճակատի ամրապնդումն է միայն, որ պիտի փրկէ խաղաղութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ դատ բացած է երգիծական Քանար Անշէնէ թերթին դէմ : Մարտ 1ի իր թիւով, Քանարը յօդուած մը հրատարակած է «Զօրավարնեըու աղաքը իրենց անկողնին մէջ չեն մեռնիր» խորագրին տակ որ նախատական կը գտնուի բանակին համար : Թերթը որ էջ մը նուիրած է այս «աննախընթաց դէպքին» կ՚ըսէ թէ երբ «նախկին զօրավարներ կը դատուին, կառավարութիւնը ուզած է նաեւ հետապնդել ձախակողմեան թերթ մը եւ Քանարը ընտրած է » :

ԱԼԺԷԻ ապստամբական շարժումին բաժնեդոած «պարապը» գոցելու համար, 8 գնդապետներ վաշտի զօրավարի աստիճան ստացան :

ԹՐՔԱԿԱՆ ձկնորսական երեք նաւեր գրաւուեցան պուլկար ծովային ուժերու կողմէ, Սեւ Ծովի մէջ : Թուրքերը, ըստ պուլկար իշխանութեան, մուտք գործած էին պուլկար ջուրերէն ներս : Պոլսէն դիտել կուտան, թէ այս քայլը հակազդեցութիւն մըն է վերջերս նոյն ամբաստանութեամբ պուլկար նաւերու գրաւումին, Թուրքերու կողմէ : 17 թուրք նաւաստիներ ձերբակալուած են, իսկ պուլկար տասը ձկնորսները պիտի դատուին Թըրքական ատեանին կողմէ :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ արտաքին նախարարը Տին Ռըսք, Փարիզ կը հասնի Շաբաթ օր, Քենըտիի հետ մեկնելու համար Վիէննա : Թրիւյիոյի սպանութենէն ետք, կացութիւնը փոխուած չըլլալով, Ռըսք որոշեց Ուաշինկթըն չմնալ : Դոմինիկեան Հանրապետութեան նախագահը հանդարտութեան կոչ ըրաւ ժողովուրդին : Քուպայի արտաքին նախարարը Քենըտիի կը վերագրէ Թրիւյիոյի սպանութեան կազմակերպութիւնը : Ծանօթ է որ Քասթրօ վերջերս զագրեցուցած էր իր յարձակումները Թրիւյիոյի վրայ որովհետեւ «ամէն ինչ որ հակամերիկեան է մերն է» կ՚ըսէ Քուպայի պետը եւ Ամերիկա վերջերս խզած էր իր յարաբերութիւնները Դոմինիկեան Հանրապետութեան հետ :

ԻԶՄԻՐԻ եւ Ուշաքի մէջ, 21 հոգի ձերբակալուեցան : Ասոնց մեծ մասը դեմոկրատ կուսակցութեան անդամներ են : Իրենց դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է թէ քարոզչութիւն րրած են Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին դէմ : Արգելափակուածներէն մէկն ալ մեռաւ Եասը Ատայի մէջ, սրտի տագնապէ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Առաջնորդը՝ Կարդինալ Վիշինսկի 125 հազար հաւատացեալներու կոչ մը ըրաւ, հակառակ կառավարական արգելքին : Շեշտեց թէ իշխանութիւնները կը բռնաբարեն Լեհաստանի առաջնորդին իրաւունքները :

ընդունեցաւ հերթական ատենապետը՝ Սթիքըր :

Փոխանակուած ճառերու ընթացքին, Քենըտի շեշտեց թէ իր երկիրը չի կրնար իրեն համար ապա գոյութիւն մը ապահովել եթէ Արեւմտեան Եւրոպան ապա չըլլայ :

Նոյն իրիկունը, շքեղ ընդունելութիւն մը պատրաստուած էր Վերսայլի պալատը : Կալըրի տէ կլասի մէջ, 235 հոգիի ճաշասեղան մը կը սպասէր հիւրերուն :

Ճաշէն ետք սուրճի սպասարկութիւնը կը կատարուի Լուտովիկոս ԺԵ.ի յարկաբաժնին մէջ եւ թատերական ներկայացում մը վերջ կը դնէ երեկոյթին :

Ուրբաթ օր, նախագահ Քենըտի ներկայ կ՚ըլլար Դիւանագիտական Մամուլի ճաշին (որուն նկարագրութիւնը պիտի ընէ մեր ներկայացուցիչը՝ վաղը), ապա Վիէննա կը մեկնէր, ուրշաբաթ կը տեսնուի Խրուշչեւի հետ :

ԻՍԻԻ ԵՒ ՔԼԱՄԱՐԻ ԱՂԷՏԸ

17 ՄԵՌԵԱԼ, 55 ՎԻՐԱՒՈՐ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՀԱՅԵՐ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Աննախընթաց աղէտ մը ցնցեց ամբողջ շրջան մը՝ Քլամար – Իսիի հայաշատ մէկ թաղը : Զոհերուն մէջ կան չորս Հայեր՝ Գրիգոր Գէրպէրեան, Գրիգոր Մուրատեան, Եօժէնի եւ Ժագլին Քէհեայեան, չորսն ալ երիտասարդ, վերջին երկու քոյրերը 19 եւ 13 տարեկան : Վիրաւորներու մէջ ալ կան Հայեր (Մինասեան Մոնիք եւ Տանիէլ), իսկ նիւթական վնասները շատ ծանր են եւ հոս ալ բազմաթիւ Հայեր կորսնցուցած են իրենց տուները եւ ունեցած – չունեցածը :

Ի՞նչպէս պատահեցաւ այս աղէտը .—

Ամէն ինչ սկսաւ քանդիչ պայթումով մը, որ կարծել տուաւ շատերուն, թէ օդանաւ մը վար ինկած էր : Իրականութեան մէջ հողի կքում մըն էր : Արդարեւ, Հինգշաբթի ժամը 10.30ին, նախկին հանքերու ներքնուղիներուն մէջ առաջ եկաւ բացուածքներ եւ օդի հոսանք մը ալեկ – տարաւ պատեր, երկաթեայ դուռներ եւայլն :

Պատճառը վերջին օրերու տեղատարափ անձրեւները կը նկատուին : Արդարեւ 16էն 20 միլիմեթր անձրեւ եկաւ Չորեքշաբթի Փարիզի վրայ, երբ 500–600 միլիմեթրի կը հասնի անձրեւներու տարեկան քանակը Փարիզի մէջ : Ջուրը խուժած է կիրէ շերտերուն մէջ, որոնք կը գտնուին հանքերու նրբանցքներու վըրայ : Ասոր հետեւանքով հողը կքած է եւ տուները փլած են, իրենց աւերակոյտներուն մէջ թաղելով տան բնակիչները :

Երկրորդ պայթումը՝ հետեւանք ելեկտրական թելերու խզումին, առաջ եկաւ առաջին պայթումէն քառորդ ժամ ետք : Այս Բ. պայթումին ընթացքին է որ մեռան Հայերը :

Թաղապետարանը, ոստիկանութիւնը, հրշէջները եւ հարիւրաւոր կամաւորներ գերմարդկային ճիգեր կը թափեն երկու օրէ ի վեր, փլած տուներու աւերակներէն ազատելու համար մարդիկ, երախաներ եւ կիներ, որոնց մէջ դժբախտաբար կան նաեւ դիակներ :

Ամբողջ գիշերը, ձայներ լսուած են փլատակներու տակէն ուր կան նաեւ ողջեր, որոնք «օգնութիւն» կը պոռան : Այս ձեւով ազատեցաւ Պաքլը եւ Մոլլէն յախճապակիի գործարանին քարտուղարը, որ ժամերով թաղուած մնաց վեց մեթր խորութեան մէջ, փլած գործատան տակը :

Աղէտի ենթարկուած շրջանն է Քլամար – Իսիի այն մասը որ կը գտնուի Փերսիի հիւանդանոցին եւ Իսիի մարզադաշտին մէջտեղը .—

Ռիւ Լըպլան, Ժենեըալ Նեկրիէ, Բուրպաքիէն, Սանթիէ տէ Մոն :

Ամբողջ գիշերը հարիւրաւորներ աշխատած են փրկելու համար ինչ որ կարելի է, բայց առաւօտը արդէն անձրեւը կը վերսկսէր դժուարացնելով բոլոր աշխատանքները : Աւելի քան երեսուն տուներու փլատակներուն տակ կան տակաւին մարդիկ որ կ՚ապրին բայց չեն կրնար երկար դիմանալ :

× Ներքին նախարարը անմիջապէս Իսի գնաց, տեղւոյն վրայ քննելու համար վընասները : Առաջին առթիւ 700.000 Ն. Ֆրանքի, գումար մը յանձնուեցաւ քաղաքապետութեան, անմիջական օգնութիւններու համար :

× Այս աղէտին պատճառով Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն յետաձգած է Մայիս 28ի խնճոյքը որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի :

ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱՆ

—o—

Բ.

Մեծահարուստ օրիորդներ կ'աշխատին չձանձրանալու համար, դրամ մը ունենալու համար: Զաւակները աշխատանքի արգելք են, պիտի աշխատէին՝ եթէ մանկանոցներ ըլլային: Մայրերը ազատ են շաբաթ օր, զաւակները՝ Հինգշաբթի: Կը գրուեն դիրքեր ազատ ասպարէզներու մէջ: 1875ին թերթեր էջեր յատկացուցին երբ Տիկին Գրեսի բժշկուհի եղաւ, 1890ին ալ՝ երբ Օր. Շովեն իրաւաբանի վկայական ստացաւ: Այսօր կան հազար փաստաբանուհիներ եւ երեք հազար բժշկուհիներ:

Տասնեւհինգ տարիէ ի վեր աւանդապաշտ Անգլիան կը կատարէ լուռ յեղափոխութիւն մը տնտեսական եւ ընկերային եւ կը դիմէ հիւլէական ճարտարարուեստի: Լոնտոն կը մնայ աշխարհի ամէնէն բազմամարդ քաղաքներէն մէկը, ամէնէն բանուկ նաւահանգիստներէն մէկը շնորհիւ Թամզ գետին:

Անգլիական ազնուականութիւնը կը բաղկանայ այսօր 966 լորտերէ, վերջին տարիները ազնուականացած: Երեք դասակարգեր կը կազմեն անգլիական ընկերութիւնը՝ աշխատաւոր, բարձր եւ միջին: Վերջին դասակարգին կը պատկանին ուսուցիչներ, պաշտօնեաներ, առեւտրականներ, երկրագործներ: Բարձր դասակարգը կը կազմեն ճարտարարուեստի վարիչներ, բժիշկներ, եկեղեցականներ, զինուորականներ, շուրջ 3էն 4 միլիոն հոգի: Քաղքենի այս դասակարգը կը ստանար 1938ին ազգային եկամուտին 35 առ հարիւրը, այժմ իրեն կը մնայ 22 առ հարիւրը: 15.000 սթերլին եկամուտ ունեցողը 49 առ հարիւրը կը վճարէր որպէս տուրք, այսօր այդ եկամուտին 30 առ հարիւրը կը մնայ իրեն, մնացածին գնելու կարողութիւնը նուազած է:

Քաղքենի դասակարգը նուազած է զգալի կերպով, պատերազմէն առաջ 706 հազար սպասուհիներ ունէր, այսօր 178 հազար: Անգլիական ընկերութեան հիմն էր, աւանդապահ էր եւ նպաստեց կայսրութեան յառաջդիմութեան եւ մեծութեան: Ժամանակ պէտք է հասկնալու համար թէ կորիզին շուրջ աճող ընկերային նոր ուժերը պիտի կարենա՞ն դարմանել տկարացումը:

Շահողը եղաւ աշխատաւոր դասակարգը: Ազգային եկամուտին 47.1 առ հարիւր կը տրուի այս դասակարգին, որավարձքերը եռապատկուած են: Աշխատաւորին կեանքը ապահովագրուած է ծնունդէն մահ: Ազգային ապահովագրութիւնը օգնութեան կուգայ հիւանդութեան, անգործութեան, մայրութեան, այրիութեան, ծերութեան, այսպէս աշխատաւորը մտահոգութիւն չունի ներկային համար, ստացած գումարը կը ծախսէ աւելի հանգստաւէտ կենցաղի մը համար:

Ութ միլիոն ընտանիքներ հեռատեսիլ ունին:

Բարի՞ք մը եղաւ արդեօք քաղքենի դասակարգին տկարացումը ի նպաստ աշխատաւոր դասակարգի: Երեւոյթները նոյնն են ամէնուրեք: 1937ին աշխատաւորական կուսակցութեան արձանագրուողներուն 77 առ հարիւրը վճարում կը կատարէր կուսակցութեան, այժմ 30 առ հարիւրը: Երկրորդ ընկերային յեղափոխութիւնը հարթեց ընկերութիւնը, աշխատանքի նուիրապետութիւնն ալ քանդեց բարձրանալու փափաքը, քաջալերեց միջակութիւնները: Ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերու մէջ բանուորներ չեն աշխատիր եռանդով, հանքերու մէջ հանքագործներ յաճախ կը բացակային, կեղծ անհանգստութիւններ պակաս չեն: Փոյթ չունի թէ անգործ կը մնայ, վճարումը կայ եւ փաթրոնը չի կրնար արձակել բանուոր մը, առանց միութեան հաւանութեան:

Անգլիա երկրագործութիւնը զոհեց ճարտարարուեստին: Այս ալ հիմնական կացութեան: Ազգային վարկին համար ամէն ճիգ թափեց նախորդ պատերազմէն ետք սթերլինի արժէքը բարձրացնելու համար, արտածումները նուազեցան, մինչդեռ ներածումները կը մնային նախապատերազմեան շրջանի քանակով: Հասարակաց Շուկայի երկիրներուն բնակիչներու թիւը 173 միլիոն է, 72 միլիառ սթերլին ամբողջական եկամուտով: Այս Շուկային դէմ Անգլիա կը հաշուէ 53 միլիոն բնակիչ եւ 27 միլիառ եկամուտ: Հաւանական է որ երկար վարանումներէ ետք Անգլիա մերձենայ վեց երկիրներուն՝ մասնաւոր համաձայնութեամբ:

Երեսուն տարիէ ի վեր Անգլուհիները հաւասար վճարումներ կը պահանջէին այրերու հետ հաւասար աշխատանքի համար: Վերջապէս յաղթանակը շահեցան, տարւոյս սկիզբէն ի վեր կը ստանան թոշակներու բարձրացում: Ուսուցչուհին պիտի ստանայ այնքան ամսաթոշակ որքան ուսուցիչը, տնօրէնուհին՝ ինչպէս տնօրէնը: Այսպէս տարեկան վճարումները պիտի հասնին յիսուն միլիոն սթերլինի: Արդէն երկուք եւ կէս միլիոն աշխատաւորուհիներ աշխատաւորներու հաւասար վճարումներ կը ստանային:

Վճարումներու բարձրացումը աշխատանքի կը մղէ ընտանիքի մայրն ալ, օրիորդներն ալ: Երեք միլիոն մայրեր, ամուսնացածներ կ'աշխատին տունէն դուրս եւ աշխատանքի կ'երթան «բարելաւելու համար ընտանիքին կենցաղի մակարդակը»: Մոռցուած է Վիլհելմ կայսեր բանաձեւը՝ քինտեր – տղաք, քիւխէ – խոհանոց, քիրխէ – եկեղեցի, ահա կնոջ զբաղումները: Ընտանիքը կը փոխուի, ամուսինը կը զրկուի ընտանեկան կեանքէ, տղան մայրական հոգածութենէ: Գործարանատէրը ստիպուած է գործաւորուհին եւ պաշտօնէուհին ազատ ձգելու՝ երբ երախան հիւանդ է:

Գերմանիոյ հիւսիսային նահանգը Շըլեզուիկ պահպանողական եղած էր միշտ: Նախկին հաւասարակշռութիւնը խախտեցաւ պատերազմէն ետք: Միլիոնաւոր տարագիրներ ապաստանեցան Արեւմտեան Գերմանիա, հաւանաբար 18 միլիոն հոգի կազմեցին կուսակցութիւն մը եւ փոխանակ սպառնալիք մը դառնալու, վերակազմութեան ազդակ մը եղան:

Արեւմտեան եւ Արեւելեան Բերլինները հակասութիւն մը կը կազմեն, մէկ կողմը բարգաւաճում, միւս կողմը տխրութիւն եւ աղքատութիւն: 1953 Յունիս 16ի Արեւելեան Գերմանիոյ ըմբոստութիւնը ջղային տագնապի մը հետեւանք էր, համայնավար վարչաձեւը բռնութեան հետ թշուառութեան անհանդուրժելի կացութիւնը պարտադրած էր: 1951ին այդ հողամասին բնակչութեան թիւն էր 18.388.000, եւ 1959ի վիճակագրութեան համաձայն 17.385.000: Արեւելքը կորուսած է բնակչութեան մէկ մասը, Արեւմուտքը շահած է աշխատաւորներ, որովհետեւ արեւմտեան մասը փախչողներ երիտասարդներ են եւ որակեալ գործաւորներ, ուսանողներ, ճարտարագէտներ:

Աշխատաւորներ լռութեամբ աշխատեցան արտադրութիւններն աւելցնելու, քանդուածները նորոգելու: Տասնեակ տարիներու ճիգով Գերմանիա վերագտաւ իր տնտեսութիւնը, դարձաւ արտածող երկիր մը: Կը մնայ սպասել արտադրութեան համեմատութեամբ:

Աշխատաւորականներու կարգապահութիւնը, վերանորոգելու ճիգը՝ առանց վճարումներու բարձրացում պահանջելու, տնտեսական առողջ քաղաքականութիւն մը, Արեւմտեան Գերմանիան դարձուցին նախանձելի երկիր մը: Ձեռնհաս վարիչ դասակարգ մը, կարգապահ ժողովուրդ մը գործակցաբար առաջ բերին «Գերման Հրաշքը»:

×

Եւրոպայի ամէնէն հանդարտ, յառաջդէմ երկիրն է Զուիցերիան: Բնակիչները իրար կը հասկնան չորս լեզուներով, չունին նաեւ դաւանանքի միութիւն: Երկիրը զուրկ է հանքածուխէ, երկաթէ, բայց աշխատութեամբ կը գերազանցէ ուրիշ երկիրներ:

Քաղաքականապէս կը մնայ չէզոք, բայց բարոյապէս ոչ: Դժկամակութեամբ մտաւ Ազգերու Ընկերութեան մէջ, մերժեց անդամակցիլ Ազգերու Կազմակերպութեան: Մինչեւ այսօր դիւանագիտական յարաբերութիւններ չունի Խորհրդ. Միութեան հետ եւ համայնավար կուսակցութիւն մը չի կրնար կազմուիլ Հանրապետութեան մէջ: Հակառակ ասոր երբեք չուզեց միանալ ազատ ազգերու միութեան եւ չուզեց որ Արեւմուտքը օգտագործէ երկրին ռազմական սքանչելի դիրքը:

Զուիցերիա միակ երկիրն է ուր զինուորները իրենց մօտ կը պահեն զէնքերը եւ ուր դրամատուներու գաղտնապահութիւնը պարտաւորիչ է: Միակ երկիրը, որուն դրամը հաստատուն է, կառավարութիւնը մնայուն եւ միակ երկիրը ամէնէն աւելի ժողովրդավար:

Աւստրիա կայսրութենէն անցաւ հանրապետութեան, ակամայ ընդունեց գերման լուծը, մասնակցեցաւ պատերազմին եւ կրեց հետեւանքները: Յաղթականները գօտիներու բաժնեցին փոքր երկիրը: Ռուսերը իւրացուցին գերման կալուածները, դրամատուներու պա… գումարները, վեց հարիւր վա… շարժեր եւ երեսուն հազար հ… փոխադրեցին Խորհրդ. Միութիւն:

1945ի Զատկին, Երեքշաբթի նախ… վարչապետ Ռեններ հետխօս… Խորհրդային հրամանատարին մօտ: Բա… բաստիճան սպայ մը ծանօթ էր իր ա… նին, գիտէր թէ հեղինակն էր Աւստրի… Հունգար կազմակերպութեան ծրա… մը, որ ուսումնասիրութեան առար… եղած էր Ստալինի կողմէ մարքսիզ… ազգութեանց մասին 1913ին հրատարա… կած գործին մէջ: Ռեններ ինքնաշար… փոխադրուեցաւ Խորհրդ. ընդհ. հրամա… նատար Մառեշալ Թոլպուխինի մօտ, … յայտնեց թէ պիտի յարգէր Եալթա… համաձայնութիւնը, պիտի հեռանա… րէն եւ այն ատեն Աւստրիա կրնա… զատօրէն ընտրել վարչաձեւը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲ…

(2 Շար.)

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ… ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ… ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Շաբաթ գիշեր Փարիզի վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի չէնք սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի անկախութեան 43րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը, տեւելով մին… լոյս, խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

Բացումը կատարուեցաւ նուագախումբի մը կողմէ «Մեր հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Հանդէսին կը նախագահէր ընկեր Հրանտ – Սամուէլ, որ բացատրեց օրուան տօնին իմաստը, հետեւեալ խօսքերով –

«Սրտառուչ հաւատարմութեամբ, խանդակաթ զուրգուրանքով եւ խորունկ հաւատքով հայրենակարօտ Հայութիւնը ամէն տարի ի մի կը հաւաքուի տօնելու համար իր պատմութեան ամէնէն փառապանծ Թուականը, Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը:

«Համազգային տօն է «Մայիս 28»ը. Անիկա կը պատկանի ամբողջ Հայութեան: 1918ի բախտորոշ օրերուն՝ … դարաւոր թշնամիին դէմ միացեալ ճակատ էին կազմած բոլոր դասակարգերը անխտիր: Վտանգին առջեւ մոռցուած էին ներքին վէճերը: Ինքնապաշտպանութեան, տոկալու, ապրելու բնազդը …

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵՄԻՏԸ

—o—

Ի՞նչ մեծ դժբախտութիւն, Ըմ Սելիմ (*):

Տղաս՝ Մանսուրը, ծառեր խնամելու գործին մէջ առաջին գիւղացին է, կարծես դպրոցը սորված ըլլայ: Մէկ օրուան մէջ, առանց պատառ մը բան բերանը դնելու՝ երեք հասակ բարձրութեամբ պատ կը կանգնեցնէ, եւ ինչ պատ… չիփ – չիտակ՝ թելով քաշուածի պէս: Ղրուշը որ գրպանը մտնէ, ալ ետ դուրս չի գար անկէ, կը մնայ ցկեանս բանտարկուած: Երէկ, երբ եղբայրը իրմէ հինգ ղրուշ ուզեց՝ փոթորիկ փրցուց ըսելով՝ «Ո՞վ իր լծկան եզին դրամը կը ծախսէ. եզներուն դրամը վաքըֆի (**) դրամին պէս սուրբ է, ասոր ձեռք դպցնել չըլլար…

Ըմ Սելիմ պատասխանեց.

— Երանի քեզի, Ըմ Մանսուր, պատուական տղայ մը ունիս, մեր տղուն պէս հազար դպրոցական կ'արժէ: Մեր տղան մազերէն զատ ուրիշ հոգ չունի, երկու ժամ հայելիին առջեւ կեցած, մազերը հեղ մը աջ, հեղ մը ձախ կը սանտրէ եւ լմնալիք ալ չունի: Երբ իրեն ըսեմ՝ ոչխարը արեւին տակէն առդին բեր, աչքերը խոշոր բացած երեսս կը նայի, կարծես զիս ուտել ուզէ:

Եւ Ըմ Սելիմ, իր դրացի Ըմ Մանսուրի կռնակը ուժգին մը թրխկացնելով՝ յարեց — Հոգ մի՛ ըներ, քոյրս, տղադ պատուական է. ուսումին այնքան ալ կարեւորութիւն մի տար, արդէն իր հայրն ալ անուս մարդ էր, բայց ատով մէկտեղ գիւղին կէսին տէրն էր:

— Բայց ինչ ըսել, Ըմ Սելիմ, որ ամենափոքր երախան իսկ վրան կը խնդայ: Կը հաւատայ ամէն լսածին. կը խրատեմ եւ չի խրատուիր: Կը հաւատա՞ս եթէ ըսեմ որ աչքս վրայէն անպակաս է: Կը վախնամ որ լակոտները գլխուն փորձանք մը բերեն:

— Քանի որ իր գլուխին տէրն է, բնա՛ւ մի վախնար անկէ, — պատասխանեց Ըմ Սելիմ:

— Հապա մարդոց ծաղրա՞նքը, — հառաչելով ըսաւ Ըմ Մանսուր — «Խոզի ձագը եկաւ, խոզի ձագը գնաց» կ'ըսեն միշտ:

Ըմ Սելիմ հազիւ բերանը բացած էր պատասխանելու, երբ Ապու Մանսուր հսկայի մը պէս դրան առջեւ ցցուեցաւ՝ կրկնելով կնոջը խօսքերը եւ կապկելով անոր շարժումներն ու ձայնին շեշտերը՝ «Հապա՞ մարդոց ծաղրանքը… Խոզի ձագը եկաւ, խոզի ձագը գնաց…»: Խոզի ձագը գործ չունի մեծին ու պզտիկին հետ: Փառք տէր Տիրոջ, որ ունիս Իպրահիմը. ան մինակը բանակի մը դէմ կը դնէ: Ունիս նաեւ Խալիլը, որ տըպսը թահինէն կը զատէ: Իսկ Ճեմիլը՝ լուսնի կտոր է: Գիտե՞ս Ըմ Սելիմ, Ըմ Մանսուրը կ'ուզէ՝ որ իր բոլոր տղաքը իրարու նմանին, իսկ մարդիկ գործարանի ապրանք չեն: Եթէ Մանսուրը դիւանատան չի յարմարիր, մէկ հատիկ է սակայն եզներ քշելու մէջ… տուն բանձր ամէն տեսակ ձեռքի պէտք ունի:

— Մանսուրը որոշած է մինակը եզ գնելու երթալ —, հառաչելով ըսաւ մայրը:

— Ինչ կ'ըլլայ որ, թող առիւծի պէս երթայ եւ գայ, — պոռաց Ապու Մանսուր:

— Համոզէ զինք որ միասին երթաք:

— Եթէ պաղատիք եւ ձեռքս վրայով եւ տակով համբուրէք՝ կ'երթամ, այլապէս, թող մինակը երթայ: Ի՞նչ է, երթալիքը Ամերիկա՞ է: Մարդիկ զինք կը ճանչնան, ինք ալ՝ մարդիկը:

— Փորձանքը ճիշդ ատոր մէջ է, ա՛յ մարդ, Աստուծմէ վախցիր:

— Իսկ եթէ ես մեռնիմ, նորէն … պէտք է իրեն ընկերանալու … երթայ, մարդ ըսածդ ինքնիրեն կը … վի:

Մինչ հայրն ու մայրը եւ դրացին … պէս կը խօսակցէին, անդին դրան … Մանսուր բանաստեղծական … տարուած էր: Կը խոկար արտ… րուն մասին, կը զղջար ծախսած … համար իր եզը, որուն տեղ մինչեւ … չկրցաւ նոր մը գնել՝ զայն լծելու … մինակ մնացած կովուն հետ: Ծա… հեցաւ, խնդիրը բազմաթիւ կող… քննեց – զննեց եւ ի վերջոյ յանգեցաւ … տեւեալ եզրակացութեան, — կամ … խել մնացած կովն ալ եւ անոր … յարմար նոր ջուխտ մը, կամ ալ … նակել լծակից եզի մը փնտռտու… սուր օ՜ֆ մը քաշեց եւ ինքնիրեն … տաց, — «Ուշ մնացինք, բանը … անցաւ. գիւղին բոլոր արտերն ու … ները կը խնդան, մինչ մեր այ… մնայ խոժոռադէմ: Հողը միայն … արօրն է: Մարդիկ բարիքը … բու կռնակէն կրնան առնել: … զիս խաբեց եւ եզը ձեռքէս … «Ամբողջ յանցանքը քեռիիս է»: … ռաները կրճտացնելով բառերը … կրկնեց — ամբողջ… յանցանքը … ռիիս է:

ՄԱՐՈՒՆ ԱԲ…

(1 Շար.)

(*) Արաբներուն մօտ սովորութիւն է, խօսակցութեան պահուն այր մարդը կամ կինը կոչել իր աւագ զաւակին անունով, ինչպէս՝ Ըմ Սելիմ (Սելիմի մայրը) եւ Ապու Մանսուր (Մանսուրի հայրը):

(**) Վաքըֆ վանքապատկան կալուածներուն կ'ըսեն:

ւած էր հողիները , ազատութեան կրակը. հայրենիքի սէրը բոցավառած էր բոլորը, արիւնը կ'եռար երակներու մէջ ։ Երիտասարդ, ծեր, պատանի, կին, կանանուր զինուոր ու կամաւոր, ամէնքը զէնքի փարած ճակատ էին նետուած՝ անզուգական Արամի եւ անձնազոհ հայ զօրավարներու հրամանատարութեամբ։ Եւ օրհասական ճակատամարտներու մէջ տարին յաղթանակը ։ Ծունկի բերին յոխորտ թշնամին եւ անոր պարտադրեցին Հայաստանի անկախութիւնը ։ Վեց դարու վրէժը լուծուած էր Արարատեան դաշտին վրայ օրհասական կռիւ մղող հայորդիներու բազուկներուն մէջ ։

« Այս հանդիսաւոր օրուան առթիւ մեր մտածումները կ'երթան բոլոր այն անուանի եւ անանուն հերոսներուն, կանոնաւոր եւ կամաւոր զինուորներուն ու մեր մէկ միլիոն նահատակներուն, որոնք գիտակցօրէն ինկան ազատութեան ճանապարհին վրայ եւ իրենց արիւնով հիմը դրին ազատ եւ անկախ Հայաստանի ։

« Փա՜ռք ու պատիւ անոնց անմոռանալի ու խնկելի յիշատակին »։

Մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութենէ վերջ, ընկերը աւելցուց .

« Այսօր 41 տարիէ ի վեր ազատութենէ զրկուած է մեր հայրենիքը՝ ենթակայ օտար, խորթ վարչաձեւի մը ։ Կորիզը կը մնայ այն նեղ սահմաններուն մէջ, որ մեզի պարտադրեցին հարաւէ թշնամին եւ հիւսիսի չակերտաւոր «բարեկամ»ը ։ Երկաթէ վարագոյր մը կը շարունակէ իրարմէ զատել հայրենիքի եւ սփիւռքի զաւակները ։

« Անկախութեան տարեդարձի տօնակատարութիւնը մասնաւոր նշանակութիւն մը կը ստանայ այս օրերուն, երբ մեր աչքերուն առջեւ կը տեսնենք Ասիոյ եւ Ափրիկէի բազմադոյն եւ բազմալեզու ժողովուրդներու ազատագրումը ։ Ո՛չ մէկը անոնցմէ Հայուն չափ արիւն թափած է յանուն ազատութեան։ Դժբախտ ճակատագիր մըն էր վերապահուած մեզի։ Շատ կարճ տեւեց մեր ուրախութիւնը ։

« Երկու հակամարտ ճակատներ դէմ դէմի կանգնած են տարիներէ ի վեր ։ Հորիզոնին վրայ սեւ ամպեր կուտակուած են ։ Զինարշաւը սանձարձակ մըրցակցութեան ձեւ է ստացած ։ Աշխարհ կ'ապրի անստոյգ օրեր ։

«Բազմաթիւ բարդ հարցեր իրենց լուծումին կը սպասեն։ Հայկական Հարցն ալ տակաւին չէ լուծուած , Հողային պահանջներ ունինք մեր հարեւաններէն։ Օրէ օր աճող մեր ժողովուրդը «կենսական տարածութեան » պահանջ ունի ։

« Մենք կը պահանջենք «Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան», որ ճանչցուած էր աշխարհի մեծերէն իբրեւ Հայոց արդար իրաւունք։ «Միացեալ»ի մասին մեզի տրուած յոյսերը երկիցս յօդս ցնդեցան։ 1945 – 47 օրօրեցին մեզ ոչ միայն Կարս – Արտահանով, այլեւ Ուիլսընեան սահմաններով։ Իսկ մէկ տարիէ ի վեր կ'ըսուէր թէ խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը պիտի միացուին Հայաստանի , կրկին յուսախաբութիւն ։

« Մեր սրտագին ողջոյնները կը ղրկենք Հայաստանի մեր եղբայրներուն, որոնք 41 տարիէ ի վեր իրենց քրտինքը կը թափեն վերաշինելու համար հայրենիքը , դժնդակ պայմաններու տակ ։ Հաւատացած ենք, որ անոնք ալ հողային ու քաղաքական նոյն պահանջներն ունին։ Անոնք ալ իրենց աչքերը ուղղած են սահմանէն անդին եւ կը սպասեն այն երջանիկ օրուան, երբ առիթ պիտի տրուի իրենց իրականացնելու միացեալ Հայաստանը ։

« Հաւատացած ենք, որ արդարութիւնը պիտի յաղթանակէ անպայման։ Ու հայ ժողովուրդը պիտի հասնի իր նպատակին։ Պիտի ծագի ազատութեան արշալոյսը։ Ու մենք մեր պաշտելի եռագոյնը պիտի տնկենք ո՛չ միայն Հայաստանի վրայ, այլեւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան շէնքին առջեւ, ազատ ազգերու շարքին ։

« Այդ օրը նաեւ Հայաստանի ժողովուրդը օտար բռնակալներու արձաններուն տեղ մեր անմահ հերոսներու յիշատակը անմահացնող կոթող մը պիտի կանգնէ մայրաքաղաքի բարձունքին վըրայ ։ »

Ցաջորդաբար խօսեցան Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ուսանողական Միութեան ներկայացուցիչները, բերելով հայ երիտասարդին եւ հայ ուսանողին խօսքը ,հայրենիքի անկախութեան այս տարեդարձին առթիւ ։

Նոր Սերունդը եկած էր ըսելու թէ տարակարծութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ Մայիս 28ի շուրջ, որ տօնն է բովանդակ Հայութեան։ Այսօր երբ Երեւանն իսկ կը խօսի Սարդարապատի, Բաշ Աբարանի մայիսեան հերոսական կռիւներու մասին, ինչո՞ւ արտասահմանի մէջ, այսօր Դաշնակցութեան կողքին չեն՝ պանծացնելու համար Մայիս 28ը ։

Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Միութիւնն ալ եկած էր իր խօսքն ըսելու.— « Պատգամ մը, խորհրդածութիւն մը եւ խոստում մը, լաւագոյն կրնան արտայայտել մեր զիրքը »։ Եւ ընկեր Ճիվան Թապիպեանի բերնով, Հ. Յ. Դ. Ուսանողութիւնը կը բացատրէր պատգամը, խորհրդածութիւնը եւ կը հանէր եզրակացութեան, իր խոստումով — « Գալով մեր խոստումին, պարզ է ըմբռնել որ ինչ կրնայ ըլլալ ան ։

Հանդիսաւոր կերպով , յանուն բոլոր հայ ուսանողութեան, ուր որ ալ ըլլայ ան , ըլլայ հոս Ֆրանսայի մէջ, թէ Պէյրութ, Լիբանան կամ Պոստոն, Ամերիկա, մենք, Դաշնակցական ուսանողներս կ'երդնունք հաւատարիմ մնալ նախորդ սերունդներուն եւ որեւէ ջանք ու զոհողութիւն չխնայել, ըլլայ ազատագրական, ըլլայ ազգապահպանման զոյգ պայքարներուն մեր արդար մասնակցութիւնը բերելու ։ Կ'երդնունք յանուն Մայիս 28ին, դարձեալ նոր մը կերտել » ։

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր ընկեր Աշոտ Իսահակեան, որ ծանրացաւ գըլխաւորաբար ռուս եւ հայկական յարաբերութեանց վրայ փաստելով թէ ցորչափ Հայը ցոյց տուած է իր բարեկամութիւնն ու սէրը հանդէպ Ռուսին, այս վերջինը այնքան գէշ վարուած է Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի հետ։ Ընկերը կարգ մը մէջբերումներ ըրաւ Նիքիթա Խրուշչեւի Երեւան արտասանած ճառէն, ապացուցանելով թէ խորհրդային վարչապետին յայտարարութիւնները խոտոր կը հակամարտին իրականութեան հետ ։ Ցիշեց Պուշկինի նշանաւոր գրութիւնը, որուն մէջ ռուս բանաստեղծը իբրեւ «վատ» կը ներկայացնէ Հայերը, զորս «Արմեաշկա» նախատական բառով կ'որակէին Ռուսերը։ Սակայն այն օրերուն, երբ հայ ժողովուրդը օրհասական կռիւ կը մղէր իր դարաւոր թշնամիին դէմ, ռուս զինուորները վաղաքար կը լքէին կովկասեան ճակատը եւ տուն կը վերադառնային, հպատակելով բոլշեւիկեան իշխանութեան կոչերուն։ 1918ի Մայիսեան կռիւներուն ատեն ոչ մէկ ռուսական բանակ կար Հայերու կողքին ։ Ոչ մէկ հայ բոլշեւիկ գնդակ արձակած է Թուրքին դէմ, որովհետեւ բոլշեւիկեան կազմակերպութիւն չկար այն ատեն։ Իսկ հիմա բոլշեւիկները առանց ամչնալու կը յայտարարեն թէ՝ Դաշնակները Թուրքին հետ գինակցած կը կոտորէին հայ ժողովուրդը ։ Խրուշչեւ Երեւանի մէջ հանդիսաւորապէս կը յոխորտայ , որ հայ ժողովուրդը ինքնաբերաբար ըմբոստացաւ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան դէմ եւ հաստատեց խորհրդային վարչաձեւ ։

Հայը անկախ պետութիւն էր եւ բարձր մշակոյթ ունէր, երբ տակաւին Ռուսը գոյութիւն չունէր աշխարհի երեսին ։ Ինչո՞ւ համար չեն ուզեր, որ Հայաստան անկախ ըլլայ. Ի՞նչ վախ ունին փոքրիկ ժողովուրդէ մը, որ ազգութեամբ, լեզուով ու եկեղեցիով ոչ մէկ կապ ունի Ռուսին հետ։ Տաղանդաւոր ազգ է Հայը եւ իրաւունք ունի ազատ ու անկախ պետութիւն ըլլալու ։

Վերջացնելով , ընկեր Իսահակեան կոչ ուղղեց հայ նոր սերունդին, որ արժանաւոր աւանդապահն ըլլայ Մամիկոնեաններու ոգիին։ Պատմութիւնը պիտի անիծէ անոնք, որ պատճառ պիտի դառնան Հայերու ձուլումին ու կորսուելուն՝ օտար հողերու վրայ ։ Նոր սերունդը պէտք է ապրի հայկական շունչով , այն հաստատ հաւատքով, որ անպայման պիտի իրականանայ հայ ժողովուրդի երազը, անկախ ու միացեալ Հայաստանը ։

Ճառերէն վերջ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը ։ Խօսնակ ընկեր Երուանդ Գրիգորեան հետզհետէ բեմ հրաւիրեց Օր. Ֆարշիեանը (դաշնակ), Օր. Շաքէ Պէնկեանն ու Ա. Քիւփէլեանը (երգ) , ընկեր Բաբգէն Հայէշեանը (արտասանութիւն)։ Բոլորն ալ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց բաժինը, ծափեր խըլելով ։ Քառեակ մը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Աւետիս Մեսումենցի կ'ընկերանար երգողներուն ։ Քառեակը նուագեց նաեւ Մեսումենցի մէկ կտորը։ Օր. Խարոն, Պ. Պ. Աշըգկէօզեան եւ Ճէքրահեան խանդավառութիւն ստեղծեցին հայկական պարերով։ Պ. Քիւփէլեանի «Հայաստանը»ով վերջացաւ գեղարուեստական բաժինը ։

Օրուան նախագահ Հրանտ – Սամուէլ իր փակման խօսքին մէջ կրկին վեր հանեց օրուան տօնին իմաստը , յուսադրելով հանդիսականները։

Կէս գիշերէն վերջ սկսան եւրոպական պարերը, որոնք տեւեցին մինչեւ լոյս ։ Քովընտի մեծ սրահին մէջ երկսեռ երիտասարդները սեղաններու շուրջ բոլորուած օդը կը թնդացնէին ազգային – յեղափոխական երգերով ։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԽԱՐԹՈՒՄԻ մէջ (Սուտան) այս տարի եւս ոգեկոչուած է Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը ։ Հանդէսը բացած է , գաղութահայ վարչութեան ատենապետը՝ Պ. Տիգրան Ցարութիւնեան։ Գլխաւոր բանախօսը եղած է տեղւոյն վարժարանին տնօրէնը՝ Պ. Յովհաննէս Եթէմէկեան։ Գործադրուած է օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը, հուսկ ուրեմն Զաւէն վրդ. Զինճիրեան փակած է հանդէսը ։

ԼԻՊԵՐԻՈՅ մայրաքաղաք Մոնրովիոյ մէջ, խումբ մը Հայեր կ'ապրին (35 հոգի) որոնք վերջերս ձեռնարկ մը կատարած են գրադարան մը կազմելու համար։ Այս ուղղութեամբ նուիրատուութիւններ եղած են ։ Նոյն քաղաքին մէջ լիբանանեան հիւպատոսարանի շէնք մը շինելու համար, գործի անցած են խումբ մը Հայեր։ Նախորդ հանգանակութիւն մը ձախողած ըլլալով, այս անգամ Պ. Ս. Ապուճայեան, հազար տոլարի նուէրով մը կը բանայ նուիրատուութեանց ցանկը , իրեն կը հետեւին բազմաթիւ ուրիշներ , մասնաւոր յուզում պատճառելով Լիբանանի դեսպան Էտմոն Խալաթի որ կը գրուատէ հայ ժողովուրդին արժանիքները ։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Մայիս 28ին տօնուած է Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը։ Նախագահած է ընկեր Լեւոն Ցովհաննէսեան, օրուան բանախօսը եղած է Պէյրութէն Տոքթ. Ատուր Գապաքեան ։ Հանդէսին պաշտօնական եւ գեղարուեստական բաժինէն ետք, ընտանեկան խըրախճանք եւ պարեր տեղի ունեցած են ։ Աղեքսանդրիոյ մէջ, Նախագահած է ընկեր Կէօնճեան, խօսած է ընկեր Զէյթլեան ։

ԱՑՆՃԱՐԻ (Լիբանան) Հ. Յ .Դ. Ցառաջ պատանեկան միութեան շարքերը մտած են քառասուն պատանիներ, որոնց երդման արարողութիւնը կատարուած է Բաբգէն Սիւնի ակումբին մէջ։ Ցառաջ պատանեկան միութիւնը ներկայիս 120 անդամ ունի ։

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Մայր տաճարին մէջ, Հոգեգալուստի պատարագին, ներկայ եղած է Հանրապետութեան Նախագահ Զօր. Ֆուատ Շեհապ։ Պատարագիչն էր Լիբանանի Թեմի Առաջնորդ Խորէն Արք.։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ տօնուած է Մխիթարեան Ս. Միութեան պարբերաթերթին (Սան) տասնամեակը, շատ ինքնատիպ ձեւով եւ սովորական հանդիսութիւններէ բոլորովին տարբեր։ Որոշուած էր հրապարակաւ թիւ մը խմբագրել, այդ նպատակով Տիկին Ս. Աճէմեան բեռնաւորուած թուղթերով, գրքերով եւ հանդէսներով բեմ բարձրացած է եւ սկսած թերթին խմբագրութիւնը ։ Նախ պէտք ունեցած է խմբագրականի մը, զոր միութեան ատենապետը, բեմ բարձրանալով կարդացած է, ապա բեմ հրաւիրուած են աշխատակիցները եւ այսպէս բեմին վրայ իսկ կազմուած է Սանի մէկ թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (212)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Բաւական է ինք համաձայնի գնալ եւ պահանջել նրանց — Շապուհը չի մերժի երբէք. Ցանուն բարեկամութեան նա յանցագործին անմիջապէս կը յանձնի իրեն, մանաւանդ որ Շապուհն ինքն եւս զայրոյթով է խօսում ապստամբների մասին ։

Ճշմարիտ ասած, Արշակը Իրան գնալու ցանկութիւն չունէր բնաւ, ոչ էլ նըպատակ կամ յոյս Շապուհի հետ բարեկամանալու, բայց երբ նա կնքած աղ է ուղարկել — կռահեց, որ Շապուհի իրօք բարեկամանալու կարիք է զգում, մանաւանդ նախարարների պարտութիւնից յետոյ ։ Այո, աշխարհում յարգում են ուժը, — մտածում էր Արշակը, — եւ Շապուհն այժմ , նախարարների պատժից յետոյ, անշուշտ զգացել է իր ուժը, ուստի հրաւիրում է բարեկամանալու... Եւ ինքը, ինչու չէ, կ'երթայ, որպէս ապըստամբ նախարարներին յաղթող կ'երթայ, յատկապէս Մերուժանի համար. Նրան առնելու եւ բերելու համար ... Բերի, որ այնտեղ պատժի ամէնքի առաջ... ի խըրատ եւ ի ցոյց ամբարտաւան նախարարների ։

Եւ Արշակը դարձեալ վստահ էր, որ Շապուհը սիրով կը յանձնի Նրան, որպէսզի Հայոց Աշխարհի բարեկամութիւնըն իր հետ լինի ամուր ։

Այո, Մերուժանը , միայն Մերուժանը ...

×

Շապուհի դեսպանութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերեց թէ պալատում եւ թէ մայրաքաղաքում. ամէնքը խօսում էին նրանց բերած մեծագին նուէրների եւ մանաւանդ անակնկալ հրաւէրի մասին։ Ինչո՞ւ է արդեօք հրաւիրում Շապուհը , ի՞նչ կարեւոր տեսակցութիւն է դա, որ հրաւիրելու համար ուղարկել է մի այդպիսի մեծ դեսպանութիւն։ Ի՞նչ է նշանակում այդ. միթէ՞ Իրանը պատերազմի վտանգ է զգում , եւ արդեօք Բիւզանդացիների՞, թէ քուշանների կողմից... Երկար խորհելով՝ ամէնքը գալիս էին մի եզրակացութեան, որ, այո, միայն պատերազմի վտանգը կարող էր Շապուհին ստիպել կնքած աղ ուղարկել հըրաւէրի համար, այլապէս նա հազիւ թէ դիմեր այդ միջոցին ։

— Պէտք է խորամուխ լինել ,— ասում էր Հայր – Մարդպետը ։ — Արքայից արքան կամենում է բարեկամութիւն հաստատել մեզ հետ, եւ դա օգտակար է յոյժ ։

Ոչ միայն պալատականները, ինքն Արշակը եւս մտածում էր այդպէս. միայն պատերազմի վտանգի դէպքում Շապուհը կարող էր ուղարկել այդքան առատ նուէրներ եւ ... կնքած աղ՝ լիակատար անարատ աղ՝ լիակատար անկեղծութեան ապացոյց ։ Անշուշտ , դարձեալ պատերազմի վտանգն է, որ հարկադրել է նըրան՝ սպարապետ Վասակին նոյնպէս հըրաւիրել Տիզբոն ...

Եւ այդ հրաւէրը Արշակին հպարտութիւն էր պատճառում . ուրեմն Շապուհն զգում է Հայոց օգնութեան կարիքը եւ ցանկանում է բարեկամանալ իրեն, եւ այդ իսկ պատճառով հրաւիրում է յատուկ բարձր պալատականի միջոցով , այսինքն՝ մեծ յարգանքով ։

Երեկոյեան Արշակը աւագներին հրաւիրեց խորհրդի, ուր անհրաժեշտ էր համարում կարդալ Շապուհի նամակը եւ իմանալ նրանց կարծիքը ։ Եկան Վասակ սպարապետը , Հայր – Մարդպետը , Գընունիները, Մեհենդակ իշխանը, մինչեւ իսկ դրանիկ գնդի պետ Վահան Խորխոռունին ։ Երբ ամէնքը հաւաքուել էին գահասրահում եւ նստել իրենց բարձերին՝ Արշակը եկաւ գլխաբաց, վրան միայն թիկնոց, որ ճարմանդել էր անրակի վրայ ։ Աւագները ոտքի կանգնեցին եւ գլուխ իջեցրին ։ Երբ Արշակը նստեց գահին՝ նրանք նոյնպէս գրաւեցին իրենց տեղերը ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Վարսենիկ Թէքրեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Միհրան Ասօրեան եւ Տէր եւ Տիկին Վահէ Բամպուքճեան տասնական Ն.Փ. կը նուիրեն Յ. Օնպաշեան սրահին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Երկուշաբթի ժամը 21ին՝ Ազգ. Տան մէջ։
Կը խօսի ՀԱՅԲ ԱԴԱՄԵԱՆ։
Նիւթ.— Լեզուներու միասնական ծագումը եւ հայ լեզուաբանութեան կարեւորութիւնը։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՕԶԱՆԵԱՆ ՀԱՅ ՓՈՔՐԻԿՆԵՐՈՒ ՆՈՐԱԲԱՑ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի ժամը 16ին Սալ Մազընօ
90 ՌԻՒ Տ'ՕՊԱՆԵԸ

Ներկայ կ'ըլլայ՝
ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
կը նախագահէ՝
Պ. ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆ

Թատերական ներկայացում
Խմբերգ, արտասանութիւն մանկապարտէզին սան–սանուհիներուն կողմէ։
Հայկական պարեր մեծերու եւ պզտիկներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր. Ա. Շահմիրեանի։
Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. Ս. Պօղոսեանի, Օր. Ս. Թիւթիւնեանի, Պ. Էֆէնտեանի, Ա. Ակինեանի։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 10ին *քառասնօրեայ Ս. պատարագ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ,* Կարապետ Ս. Եջմիածինի տօնին առթիւ պիտի կատարուի մասնաւոր մաղթանք։
Կը նախագահէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։
Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ։
Այս Կիրակի, ժամը 17էն – 23 *Մշակոյթի Տան մէջ։*
17 Րիւ Պլէօ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 15.30ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ։
ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, 17 Րիւ Պլէօ, *Թէքէեան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ ժողովին։*

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղին կողմէ։
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ կէս գիշեր Սէն Ժերոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, Rue Voltaire

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ Յ. ԵՂԻՍՋԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն)։
Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), Վ. ՃԱՊՈՒՐԵԱՆ (ջութակ)
Սօսի պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
Խօսնակ՝ *ՍՕՆԻԱ ՏԷՐ – ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ*
ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՇԵՐԸ
ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ *եւ իր նուագախումբը։*
ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս։

Hôtel d'Europe, Place Bellecour

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի Վարուժան կոմիտէի, *եւ մասնակցութեամբ* Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբին։
Յունիս 3ին, Շաբաթ ժամը 20.30ին, ժան տ'Արք *սրահին մէջ։*
Կը նախագահէ՝ Ընկեր ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՔԱՐԱՄՈՒՇՃԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, արտասանութիւն, նուագ։
Մուտքը ազատ է

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է աղէտին պատճառով։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին։
Կը խօսի Ընկ. Պ. ՔԱՐԱՄՈՒՇՃԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն, խնջոյքով մը ժամը 20.15, Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան *ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի* Կառվարենց *խումբին.*
Կը նախագահէ Կ. ՄԵՀԵԱՆ
Կը խօսի Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ քաջիստ ԳԱՐԵԳԻՆԻ։
Ճոխ պիւֆէ։
Տախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆ

×

ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

4 Յունիս, Կիրակի կէսօրէ ետք։
ժամը 15.30ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ *խումբի*
Սալ Աոլաք Սօլֆերինօ. 237, Րիւ Մունէռա, Պորտօ,
Կը նախագահէ Ընկ. Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին։
Մուտքը ազատ է։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էն 22
ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
36, AVENUE DE GAULLE, MONTMORENCY
Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ.

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ
Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ խաչի օգափոխութեան կայանին
Կը նախագահեն Պ. Պ. ՔՈԼԼԱՎԵՐԻ (Թաղապետական խորհրդատու Լիվրի Կարկանի քաղաքապետ) եւ ԹՈՒԹԷՆ (Սեւրանի քաղաքապետ)
Կիրակի 4 Յունիս, Լիվրի – Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ
Մասնակցութեամբ Սօսի պարախումբին, ղեկավարութեամբ Տիկ. ՔԻԻԹՆԷՐԻ
Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
ՉԱՒԵՇՏ, մասնակցութեամբ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ *եւ* ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։
Հաղորդակց. միջոցներ.— Էկլիզ Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Մէրի տը Լիվրի Կարկան։
Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ արուարձաններու Հայութիւնը։
Մուտք 4 Ն. Ֆ.

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՅՈՒՆԻՍ — DIMANCHE 4 JUIN 1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9119 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4920

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բոլոր անոնք, որ քանի մը տարի առաջ ...եկած չէին դեռ եւ յուսահատական ...ներ կը նետէին Պլէօ փողոց Թիւ ...ի հին ու խարխուլ շէնքին վրայ, այ... ...ոք չէին կրնար զսպել իրենց հիացումն ու ...ւթիւնը ի տես այն գեղեցիկ ու մա... ...քուր սրահներուն, որոնց վերածուած են ...ջէկի աւերակները :

Հայ Մշակոյթի Տունը շօշափելի իրա... ...ութիւն է արդէն եւ ոչ թէ երազ կամ ...ւ նպատակ :

Ծրագիրը շատոնց կար : Սակայն դժ... ...ւար էր Փարիզի կեդրոնին մէջ գտնել ...ք մը, որ օժտուած ըլլար պահան... ...ւած յարմարութիւններով : Կարելի չէր ...ոյնիսկ գնել հող մը, վրան կառուցանե... ...լու համար Մշակոյթի Տունը :

Կեդրոնական յանձնախումբը տարինե... ...րու փնտռտուքներէ վերջ միայն գտաւ ...երկայ շէնքը, հայկական Փարիզի կեդ... ...րոնը, Մէթրօ Գատէի քով, գլխաւոր ե... ...րեք կայարաններուն — Կար տիւ Նորի, Կար տը լ'Էսթ եւ Կար Սէն Լազարի մօ... ...տիկ, համեմատաբար խաղաղ փողոցի մը ...ջ, բակին խորը, դուրսի աղմուկէն ու ...քէն հեռու :

Նախաձեռնող մարմինը առաջին օրէն ...ւ քաջալերուեցաւ Հայութեան բոլոր ...տակարգերէն, Փարիզի ու գաւառի ...ջ ժողովրդական լումաները տարինե... ...րու ընթացքին հասան կարեւոր գումարի ...ր, որուն շնորհիւ կարելի եղաւ մասնա... ...վճարներով գնել շէնքը :

Սակայն ամբողջովին աւերակ էր անի... ...կա Գերմանացիներէն կարելի էր տեսնել ...մինչեւ տանիքը, որովհետեւ բոլոր յար... ...կերու առիստակամածները քանդուած է... ...ին ու փլցուած, ծեփերը թափած, մեծ ...ւերը բացուած վերէն վար : Ծիրզ ու ...ւիշդ ամբակոծուած շէնքի մը տեսքն ու... ...նէր

...նուն զոհողութիւն եւ անսահման ...ամբերութիւն անհրաժեշտ էին չյուսա... ...տելու համար : Բարեբախտաբար ա... ...նոնք շօշափեցան Կեդրոնական յանձնա... ...խումբին, որուն աջակցեցան օժանդակ ...յանձնախումբեր Փարիզեան արուար... ...ձաններու եւ գաւառի մէջ :

Մեր հայրենակիցներն ալ մեծապէս օգ... ...նեցին մեզի — ու կը շարունակեն օգնել : ...րամով կամ ձրիօր աշխատելով անհրաժեշտ ...րդ... ...թիւններ կ'ընեն Հայ Մշակոյթի ...ւն համար : Յառաջի էջերուն մէջ միշտ ...կը հանդիպինք սրտաբուխ նուէրներու :

Այսօր մեծ հաճոյքով կը տեսնենք, որ ...ւսարակները երեք քառորդ մասով շէն... ...ցած են : Երեք սրահներ ամլայատակ... ...ուած ու ներկուած են, ու նաեւ ելեկ... ...տրականութեամբ օժտուած : Չորրորդ ...ոյկը, — ամէնէն վերինը — որ խար... ...խուլ վիճակի մէջ էր, տանիքը ծակած, ...անձրեւի ջուրը մինչեւ գետնայարկ կ'իջ... ...նէր — ամբողջովին քանդուելով տեղը ...կառուցուեցաւ նորը, աւելի բարձր ձեղու... ...նով

Պաշտօնական բացումը կատարուած չէ ...ռա Սակայն Շ. Միսաքեանի եւ Մ. ...Իշխանեանի նուիրուած սրահներուն մէջ ...արդէն իսկ դասախօսութիւններ, ժողով... ...ներ ու հանդէսներ տեղի կ'ունենան : Մեր զանազան միութիւններն ու կազմա... ...կերպութիւնները այլեւս ազատեցան սր... ...ահներու անհրապոյր եւ ոչ հաճելի ...մթնոլորտէն եւ գտան պատշաճ ու ներ... ...կայանալի սրահներ :

Սակայն ամէն ինչ կատարեալ չէ տա... ...կաւին Ձէն նորոգուած եւ բարեզար... ...դուած վերի երկու յարկերը : Իսկ ամէնէն կարեւորը՝ կեդրոնական ...ջեռուցում չէ հաստատուած դեռ : Ա... ...ռանց տաքութեան, կարելի չէ ձմրան ե... ...ղանակին օգտագործել սրահներն ու դրա... ...մասնակերը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ՃԱՇԸ

●

ՆԵՐԿԱՅ ԷՐ ՆԱԵՒ «ՅԱՌԱՋ»

Մեկնումէն քանի մը ժամ առաջ, ինչպէս գրած էինք երէկ, նախագահ Ճոն Ֆիցճերըլտ Քենըտի ներկայ եղաւ այն ճաշին զոր Դիւանագիտական Մամուլի ընկերակցութիւնը կազմակերպած էր, մասնակցութեամբ Անգլօ-ամերիկեան Մամուլի ընկերակցութեան : Շայօյի շքեղ հիւրասրահին մէջ, քառասուն սեղաններու շուրջ հաւաքուած էին մօտ 600 լրագրողներ, մեծամասնութեամբ ֆրանսացի եւ ամերիկացի ինչպէս նաեւ միջազգային բովանդակ մամուլի աշխատակիցները որոնց կարգին նաեւ Թերթիս տնօրէնուհին :

Պատուոյ սեղանին մէջտեղը նստած էր Քենըտի, իբրեւ անմիջական դրացի ունենալով Դիւանագիտական եւ Անգլօ-ամերիկեան Մամուլի ընկերակցութեանց նախագահները, քիչ անդին տեղեկատուութեանց նախարարը՝ Թերնուար, Քենըտիի անձնական բանբերը՝ Սալինկըր արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ, գրագէտ Անտրէ Մօրուա, վեթերան լրագրուհի Ժընըվիեւ Թապուի եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ :

Քենըտիի ժամանակացոյցը շատ խճողուած ըլլալով, ճաշին կէսին արդէն ճուկին եւ կանկառին միջեւ խօսքը տրուեցաւ Միացեալ Նահանգներու նախագահին .— «Կարծեմ ինքզինքս ներկայացնելու պէտք չունիմ, գիտէք թէ ո՛վ եմ, ես ան եմ, որ կ'ընկերանայ Տիկին Ժագլին Քենըտիի» : Ամերիկեան այս սրամտութենէն ետք, Քենըտի խօսեցաւ Ֆրանսայի մասին ու րուն յայտնեց իր երախտագիտութիւնը այն ջերմ ընդունելութեան համար զոր կատարեց իրեն : Ինչ տեսած է Ֆրանսան փողոցներու մէջ եւ հոն է որ կրցած է գտնել ժողովուրդին առաքինութիւնները : Շեշտեց թէ առաքելութիւն մը ունի կատարելիք Եւրոպա, որովհետեւ Ուիլսընէն ի վեր Եւրոպա եւ Միացեալ Նահանգները հասարակաց շահեր ունին : Ուրախ է Եւրոպայի վերածնունդէն, զոր ամէնէն լաւատեսները չէին կրնար նախատեսել 1946 — 47ին : Եւրոպայի ուժը իր միութեան մէջ է :

Կարգը եկաւ հարցումներուն .—

ՀԱՐՑՈՒՄ .— (Ա. Ֆոնթէն) Եթէ Վիէնի խօսակցութիւնները ձախողին, Միացեալ Նահանգները միտք ունին միջամտելու, մանաւանդ եթէ Խորհրդ. Միութիւն եւ Չինաստան միջամտեն :

ՔԵՆԸՏԻ .— Լաւ է որ ներկայի մասին մտածենք միայն : Պատճառ չկայ որ ձախողութեան մը հաւանականութեան մասին խորհինք, հիմա, երբ յոյս ունինք թէ խօսակցութիւնները յաջողութեամբ պիտի պսակուին :

ՀԱՐՑՈՒՄ (Տը Սեկոնզաք) .— Տը Կոլի հետ խօսեցա՞ք ֆրանսական հիւլէական փորձերու մասին : Մաք Մահոնի օրէնքը կրնա՞յ բարեփոխումներու ենթարկուիլ :

ՔԵՆԸՏԻ .— Այդ հարցերը քննեցինք : Մաք Մահոնի օրէնքը ենթակայ է Գոնկրէսին օրէնսդրութեան : Ցաւով ըսեմ նաեւ, որ մամուլի այս ասուլիսը տեղի կ'ունենայ երբ այցելութիւնս վերջացած չէ եւ միացեալ զեկոյցը չէ հրապարակուած : Քիչ ետք, կրկին պիտի տեսնեմ նախագահ տը Կոլը, այնպէս որ չեմ կրնար շատ բան ըսել եւ կը խնդրեմ որ ներողամտութեամբ ընդունիք պատասխաններս :

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Հարկ եղածին չափ զէնքեր ունի՞ք ձեր ձեռքը Խրուշչեւի հետ տեսնուելու համար :

ՔԵՆԸՏԻ .— Միացեալ Նահանգները եւ այն ընկերները, որ իր կողքին կը գտնուին պէտք եղած քաջալերականը կը ներկայացնեն : Մեր տեսակցութեան հեռանկարն է ճշգրիտ գաղափարութիւն մը ստեղծել Միացեալ Նահանգները եւ Խորհրդ. Միութիւնը շահագրգռող հարցերուն շուրջ : Պէտք է հասկնալ մեր տեսակէտները : Պատերազմները իշխանութեանց սխալներուն հետեւանքներն են, օրինակ՝ Քորէան : Կարծեմ նման օրինակներ դուք ալ ունեցած էք, Եւրոպայի մէջ :

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Ի՞նչ է ձեր բուն համաձայնութիւնը Պերլինի մասին, նախագահ տը Կոլի հետ :

ՔԵՆԸՏԻ .— Հարկ չկայ որ մանրամասնեմ մեր դիրքը : Պերլինի գոյավիճակը պէտք չէ փոխուի ոչ վտանգի ոչ ալ վտանգի մը սպառնալիքին առջեւ :

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Լաոսի մասին : Կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան գալ, Ժընեւի մէջ :

ՔԵՆԸՏԻ .— Չէզոք Լաոսի մը հեռանկարին պայմանները շատ փայլուն չեն, բայց ցորչափ յոյս մը կը մնայ, պէտք է ամէն ինչ փորձել :

ՀԱՐՑՈՒՄ (Ժ. Թապուի) .— Ի՞նչ է Ֆրանսայի դերը Եւրոպայի մէջ, ձեր տեսակէտով, ի՞նչ կը մտածէք Ուաշինկթընի, Լոնտոնի եւ Փարիզի միջեւ աւելի յաճախակի եւ սերտ խորհրդակցութեանց մասին :

ՔԵՆԸՏԻ .— Եւրոպայի դերը շատ կարեւոր է : Խորհրդակցութիւններ միշտ կը կատարուին, աւելի սերտ յարաբերութիւններ պահելու համար, խօսեցանք տը Կոլի հետ :

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Շատ խօսուեցաւ Ամերիկեան Գաղտնի Սպասարկութեանց յարաբերութեանց մասին Ալժէրի զօրավարներուն հետ : Ի՞նչ արդիւնք տուաւ քննութիւնը : Բան մը կա՞ր :

ՔԵՆԸՏԻ .— Իմ քաղած տեղեկութեանց համաձայն, չեմ կարծեր : Կ'ենթադրեմ թէ եթէ նման բան մը ըլլար, լուր կ'ունենայի : Մեր այս ճամբորդութիւնն ալ ապացոյց մըն է թէ լաւ յարաբերութիւններ ունինք Ֆրանսական կառավարութեան հետ :

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Գլխաւորաբար ի՞նչ բան ձեր ուշադրութիւնը գրաւեց Ֆրանսայի մէջ :

ՔԵՆԸՏԻ .— Հին ցեղի մը կենսունակութիւնը : Իսկ տը Կոլ գործի գլուխ միակ անձնաւորութիւնն է, որ դրական դեր մը խաղացած է Բ. Աշխարհամարտին : Չըրչիլ, Սթալին, Ռուզվելթ քաշուած կամ մեռած են, տը Կոլ կը մնայ :

ՀԱՐՑՈՒՄ (Լըրուա — Թոփաքեան) .— Ի՞նչ պիտի մտածէիք Քենըտիի քաղաքականութեան մասին, եթէ Խրուշչեւը ըլլայիք :

ՔԵՆԸՏԻ .— Եթէ Խրուշչեւ ըլլայի, իմ կեանքը ունեցած կ'ըլլայի եւ աշխարհը իր աչքով տեսնելով, պիտի մաղթէի որ Արեւմուտքը կորսնցնէ իր միասնականութիւնը : Համաձայն չեմ համայնավարներուն հետ իրենց քաղած եզրակացութեանց մասին, վերջին տասը տարիներու գէպքերէն, այսինքն այն կարծիքին՝ թէ հոսանքը իրենց ի նպաստ է :

Կեդրոնական Յանձնախումբը յոյսը դրած է մեր հայրենակիցներուն վրայ անոնցմէ ակնկալելով նոր զոհողութիւն մը եւս, որպէսզի հնարաւորութիւն տրուի իրեն, ամառուան ամիսներու ընթացքին, ձեռնարկելու կեդրոնական ջեռուցման զետեղումին :

Վստահ ենք, որ իր յոյսերը ի դերեւ պիտի չելլեն : Մշակոյթի Տունը պիտի օժտուի ամէն յարմարութիւններով, դառնալու համար ժամադրավայրը ոչ միայն Փարիզահայութեան, այլեւ գաւառին ու արտասահմանէն Ֆրանսայի մայրաքաղաքը եկող մեր հայրենակիցներուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԻՍԻԻ ԱՂԷՏԸ

ՆՈՐ ԶՈՀԵՐ, ՄԵԾ ՎՆԱՍՆԵՐ, ԹԱՂԵՐ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻՆ

Իսիի աղէտին զոհերուն վերջին թիւն է՝ 19 մեռեալ եւ 48 վիրաւոր :

Աղէտեալներուն նիւթական վնասները շատ մեծ են եւ անդարմանելի :

Քլամարի քաղաքապետին կարծիքով «մեծ սխալներ գործուած են» եւ «պատասխանատուներ կան» : Շէնքեր եւ տուներ շինելու արտօնագիրներ տրուած են, առանց նկատի առնելու վայրին անապահովութիւնը : Քաղաքապետը՝ աւելցուց նաեւ, թէ կը վախնայ, որ «աղէտը տարածուի», այսինքն նոր պայթումներ կամ հողի կքումներ տեղի ունենան : Ասոր համար, արդէն իսկ, պարպուեցան շրջակայքի տուները :

Տեղական մամուլը շատ կը զբաղի Հայերով, տեսակցութիւններ կ'ունենայ գլրեթէ միշտ Հայերու հետ եւ կը պատմէ եղերական դէպքեր — Պետրոսեան, որ ժամերով փլատակներու տակ կը փնտռէ իր եղբօր դիակը, իսկ քիչ անդին փոքրիկ տղայ մը, Թուխ գանգուր մազերով, Հագիւ 11 տարեկան, խումբէ — խումբ կը պտըտի աղերսագին :

— Մանաւանդ ըրէք որ աղէտին զոհ գացած են երկու քոյրերս (Լիօժէնի եւ Ժագլին Քէհեայեան) : Զաւակի սպասող ուրիշ քոյր մը ունիմ, չըսէք ....

× Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն յանձնախումբ մը կազմուած է, Իսի, քաղաքապետութեան վաւերացումով, որ նուէրներ պիտի ժողվէ աղէտեալներուն համար : Այս մասին ուրիշ մանրամասնութիւններ կուտանք յետոյ :

× Նախագահ տը Կոլ 20.000 Ն. Ֆ.ի անձնական նուիրատուութիւն մը ըրած է, Պապը ցաւակցութիւն յայտնած է բայց կը թուի թէ վտանգը դեռ բոլորովին չէ հեռացած :

Քիչ մը տարօրինակ կրնան թուիլ Ռուստամի, Եուկոսլաւիոյ, Ալպանիոյ եւ Չինաստանի յարաբերութիւնները :

Ինչպէս կ'երեւի, Նախագահին պատասխանը չի համապատասխաներ Գ.Ժ. Թոփաքեանի հարցումին, որ կ'ուզէր Քենըտին խօսեցնել տալ Քենըտիի մասին :

× Նոր տեսակցութիւն մը ունենալէ ետք տը Կոլի հետ (ամբողջը՝ 8 ժամ) միացեալ զեկոյց մը հրապարակուեցաւ, որ կը շեշտէ թէ երկու նախագահները բացարձակապէս համաձայն են բոլոր հարցերուն շուրջ :

× Նախագահ Քենըտի շաբաթ առաւ Վիէննա մեկնեցաւ ուր պիտի տեսնուի Խրուշչեւի հետ, եթէ կրնայ բացօթեայ վայր մը : Այս առթիւ Ֆրանսական ձայնասփիւռը շեշտեց թէ երկու ղեկավարներու խօսակցութիւնը կը կատարուի բրինձէ հատիկի մը վրայ, արդարեւ հայ արձանագործ մը բրինձի հատիկի մը վրայ գծած է Ազատութեան արձանը, Գերինկի նեգուցը եւ ռուսերէն ու անգլերէն երկու պետերու անունները, ուզած է նաեւ տէր եւ տիկին Քենըտիի նկարները գծել բայց պարզապէս ժամանակ չէ ունեցած .... :

× Թռուցիկներ կը բաժնուին որոնց մէջ գրուած է — Ռուզվելթը արեւելեան Եւրոպան ծախեց Խորհ. Միութեան, Քենըտին ալ Արեւմտեա՞ն Եւրոպան պիտի ծախէ » :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Խմբագրատուն այցելեց Շահան Շահնուր, մեր արդի գրականութեան լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մէկը, որ քանի մը օրէ ի վեր Փարիզ կը գտնուի : Կարգ մը շփումներ ունենալէ ետք ֆրանսական գրական շրջանակներու հետ, Սէն — Ռաֆայէլ վերադարձաւ Շաբաթ առաւօտ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԿԱՃԱՌԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Ակադեմականներ Յ. Մանանդեան եւ Յ. Օրբելեան պատրաստեցին հայ պատմաբաններու այժմու քատրերը: Շնորհիւ Յ. Մանանդեանի Հայոց պատմութեան բազմահատոր աշխատութիւններուն («Քննական տեսութիւն հայ ժողովրդի պատմութեան») Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիայի պատմութեան կաճառը կրցաւ հրատարակել Հայոց պատմութեան դասագիրքեր: Հայ պատմաբաններու հին սերունդէն մնաց ամէնէն երիտասարդը, ակադ. Աշոտ Յովհաննիսեան, որ տուաւ կարեւոր ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս իր երկհատոր աշխատութիւնը, «Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան», որու մէջ հեղինակը կը հետազօտէ Ե.— ԺԵ. դարերու տնտեսապետական Հայաստանի գաղափարախօսութիւնը, եւ դարձեալ երկհատոր մեծածաւալ աշխատութիւն մը՝ կապուած Միքայէլ Նալբանդեանի գործունէութեան հետ: Այս աշխատութեան մէջ Աշոտ Յովհաննիսեան կը հետազօտէ ԺԹ. դարու Հայութեան ազատագրական շարժումը:

Ներկայ բոլոր հայ պատմաբանները երիտասարդներ են պատրաստուած Պատմութեան Կաճառին կողմէ: Իր այժմու կազմակերպութեամբ: Պատմութեան Կաճառը ունի հետեւեալ բաժանումները: 1) Հայոց հին ու միջնադարեան պատմութիւն, 2) Հայոց նոր պատմութիւն, 3) Խորհ. Հայաստանի եւ 4) Խորհ. Միութեան ու արեւելեան երկիրներու պատմութիւն: Կաճառին տնօրէնն է պատմական գիտութեանց Տոքթ. Փրոֆ. Ա. Բ. Յարութիւնեան, իսկ գիտական քարտուղար՝ Վ. Բ. Բարխուդարեան:

Կաճառը իր բաժանումներուն պարտականութիւն տուած է ուսումնասիրել վեց մեծ խնդիրներ, որոնք կը բովանդակեն Հայոց պատմութիւնը մինչեւ մեր օրերը: Առաջին խնդիրը կը ներկայացնէ հին եւ աւատապետկնա Հայաստանի պատմութիւնը, երկրորդը՝ վերջին շրջանի Հայաստանի պատմութիւնը մինչեւ Հոկտեմբերեան պետական հարուածը, երրորդը՝ արդի Հայաստանի պատմութիւնը: Չորրորդը կը վերաբերի հայ – ռուսական յարաբերութիւններուն եւ Հայերուն ունեցած կապերուն՝ արեւելեան երկիրներու հետ: Կարեւոր է Հայաստանի հին եւ միջնադարեան ընկերային կարգերու ուսումնասիրութիւնը եւ հայ ժողովրդի պատմութեան վերաբերեալ աղբիւրներու հրատարակութիւնը: Այս խնդիրներէն իւրաքանչիւրը կը բովանդակէ կարգ մը հետազօտութիւններ, մենագրութիւններ եւ աշխատասիրութիւններ՝ բաժնուած կաճառի գիտնականներուն վրայ:

Հին միջնադարու Հայաստանի պատմութեան բաժանումը պատրաստեց որակեալ պատմագէտներ, որոնք անցան Մատենադարանի ղեկավարութեան գլուխը, ինչպէս՝ գիտնականներ Լեւոն Խաչիկեան, պարսկագէտ Յակոբ Փափազեան, Վ. Գրիգորեան եւ ուրիշներ:

1) Հայոց պատմութեան աղբիւրներուն խնդիրը. — Այս խնդրի շրջանակին մէջ կ'աշխատի Վազգէն Յակոբեան, որ ցարդ հրատարակեց հայ ժամանակագրութիւններու երկու հատորներ եւ տպագրութեան յանձնեց նոր աշխատութեան մը առաջին հատորը, «Կանոնագիրք Հայոց» (Հայերու օրէնքներու հաւաքածոն), որու Բ. հատորը պատրաստութեան մէջ է: Այս հաւաքածոն կը բովանդակէ Հայաստանի եկեղեցական եւ աշխարհական ժողովներու որոշումները: Տրուած ըլլալով որ հին ու միջնադարեան պատմութեան բաժանումը կը զբաղի նաեւ պատմական աղբիւրներու հրատարակութեամբ, որոնք կը գտնուին Մատենադարանի ձեռագիրներուն մէջ, գոյութիւն ունի համագործակցութիւն մը անոր եւ Պատմութեան Կաճառին միջեւ:

Մատենադարանի տնօրէն Լեւոն Խաչիկեան ցարդ հրատարակեց երեք մեծ հատորներ ԺԴ. դարու հայ. ձեռագիրներէն քաղուած յիշատակարաններէ, ապա ԺԵ. դարու յիշատակարաններու վերաբերեալ Ա. եւ Բ. հատորները, եւ յետագային հրատարակելի «ԺԵ. դարու հայերէն ձեռագիր յիշատակարանները» խորագրուած աշխատութեան Գ. հատորը: 600 – 800 էջերէ բաղկացած այն հատորները պատիւ կը բերեն հայ գիտնականին: Նշենք, նոյնպէս, որ ԺԳ. դարու յիշատակարանները հրատարակուած են հանգուցեալ Գարեգին Յովսէփեանի կողմէ, իսկ ակադեմիկոս Աշոտ Յովհաննիսեան կը պատրաստէ «Հայաստանի ընկերային մտքի պատմութիւնը» խորագրով ԺԸ. դարու յիշատակարաններու հատորը: Հրատարակութեան համար ծրագրուած է տասը հատորով ուրիշ մեծարժէք աշխատութիւն մը, որմէ 1959-ին լոյս տեսաւ աւելի քան վեց հարիւր էջերէ բաղկացած Ա. հատորը, «Հայ Մատենագիտութիւն», որ Յակոբ Անասեանի Հայաստանի պատմութեան լիակատար մատենագիտութիւնն է: Լոյս տեսած հատորը կը ներկայանայ մշակման եւ թէքնիք լաւ պայմաններու մէջ: Պատմութեան Կաճառի շրջանակին մէջ հեղինակը ներկայիս կը պատրաստէ երկրորդ հատորը:

2) Հայ ժողովրդի պատմութիւնը ութը հատորով. — Այս աշխատութեան առաջին երեք հատորները, որոնք կը բովանդակեն Գ. դարէն (Ք. Ա.) մինչեւ ԺԷ. դարը (Ք. Ե.) կը պատրաստէ հին եւ աւատապետական պատմութեան բաժանումը: Դ. եւ Ե. հատորները, որոնք կը բովանդակեն Հայոց պատմութիւնը ԺԷ. դարէն մինչեւ Ի. դարը, իսկ Խորհրդային Հայաստանի պատմութեան վերաբերեալ Զ. եւ Է. հատորները պիտի պատրաստուին միւս բաժանումներուն կողմէ: Այս բաժանումի ուսումնասիրութեան ենթակայ այլ խնդիրներու կարգին կը գտնուի նաեւ Հայերու ցեղային ծագումը, (որ արդէն պատրաստուած է ակադեմիայի թղթակից անդամ Սուրէն Երեմեանի կողմէ), ապա Հայաստանի ստրկատիրական հասարակակարգի վերաբերեալ ուսումնասիրութիւնը, զոր կը պատրաստէ երիտասարդ գիտնական Գագիկ Սարգիսեան, «Հայաստանի պատմութիւնը Գ. – Ա. դարերուն» (Ք. Ա.) աշխատասիրութեան մատենաշարին մէջ:

ՓՐՈՖ. Վ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Նախկին վարչապետ Ռըններ կը յայտնէ թէ պաշտօն մը կրնար ստանձնել եթէ ժողովուրդէն ընտրուած ներկայացուցիչները հաւանութիւն տային: Ռուսերը ընդունեցան առաջարկը, զրկեցին Վիէննա, ուր յաջողեցաւ կազմել կառավարութիւն մը: Ռուս հրամանատարը ճանչցաւ կառավարութիւնը եւ 29 Ապրիլին, Կիրակի, կիսաքանդ խորհրդարանին մէջ յայտարարեց Գերմանիոյ կցումին ջնջումը եւ աւստրիական ժողովրդավար պետութեան վերածնունդը:

Արեւմտեան դաշնակիցները կասկածեցան Ռըններէն, պարտադրեցին ընդհանուր քուէարկութիւն 1945ի վերջերը: 30 Նոյեմբերին ընտրութիւնները տեղի ունեցան 93 առ հարիւր ընտրողներու մասնակցութեամբ: Ժողովրդական կաթողիկէ կուսակցութիւնն ստացաւ 1.600.000 քուէ, ընկերվարականներ՝ 1.400.000, համայնավարներ՝ 174 հազար: Ռըններ ըսաւ. «Սթալին երկու սխալ գործեց՝ Կեդրոնական Եւրոպան ցոյց տուաւ Ռուսերուն եւ Կեդրոնական Եւրոպայի ալ ցոյց տուաւ Ռուսերը»:

Երկու կուսակցութիւններ համերաշխաբար կը կազմեն կառավարութիւնը, առանց փոփոխութեանց ենթարկուելու, դրամը կայուն է, պիւտճէն հաւասարակշռուած:

Ճարտարարուեստի երկիրները որակեալ գործաւորներու պէտք ունին: Զուիցերիոյ աշխատաւորներուն 17 առ հարիւրը օտարներ են մեծամասնութեամբ իտալացի, որոնց մասնագիտութիւնն է շինութիւնը: Անգործներ չկան, պիտի չմնան, աշխատաւորներու պէտքը հետզհետէ զգալի պիտի ըլլայ: Գործաւորներու թիւին նուազումը արտադրութեան նուազում պիտի պատճառէ, տնտեսական ծաւալման արգելք պիտի ըլլայ:

Աւստրիա նոյնպէս տասը հազար ... աշխատաւորներ ունի: Երկու երկիր... րուն համար դժուարութիւնը մասնա... ներու պակասն է: Հարաւ. երկիր... Ամերիկա մանաւանդ եւրոպական ... նագէտներ կը հրաւիրէ բարձր թոշակ... րով: Իտալիա պէտքերուն գոհացում ... լու չափ մասնագէտներ չունի, մի... երկու միլիոն գործազուրկներ ունի, ... րոնք որակեալ չեն: Զուիցերիոյ եւ ... տրիոյ եւ Իտալիոյ մէջ աշխատութ... ժամերը նուազեցնելով, աւելի աշխա... ւորներ առնելու պէտքն ունեցան արտ... դրութեան քանակը պահելու համար

Զուիցերիոյ կառավարութիւնը յան... նախումբ մը կազմեց ուսումնասիր... համար օտարներու ներկայութեան ... խառնութեան ընկերային, տնտեսակ... մշակութային, ժողովրդագրական ... տեւանքները: Ժընեւի մէջ արգիլուա... իտալացի բանուորներուն ընտանիք... ալ բերել եթէ երեք տարի անընդհա... խատած չեն երկրին մէջ: Տեղական ... ծաւորական միութիւնները կ'ընդդիմ... նան վճարումներու հաւասարութեա... օտարները չունին ապահովագրութ... Օտար գործաւորներն ալ կը պահա... իրաւունքներու հաւասարութիւն եւ ... ուորական կազմակերպութեանց մասնա... ցութիւն: Գետութիւնը, ... րութիւնները արդար կը գտնեն պահա... ջը, բանուորները մրցակցութիւն կը ... կատեն: Գրոլետարներու եղբայրութ... նը, հարիւրամեակէ մը ի վեր քաղա... կը մնայ:

Փոքրիկն Հոլանտա Եւրոպայի ամէն... խիտ բնակչութիւնն ունի: 1900ին ... միլիոն էր, այժմ տասնեւմէկ միլիոն եւ 1980ին տասնեւհինգ միլիոն պիտի ... լայ: Հեղինակը կը յիշէ, թէ բողո... կանները կ'ընդունին ծնունդներու ... կակշիռը, կաթոլիկները կը մերժ... բայց քննած չէ երկու խումբերուն ... նունդներու համեմատութիւնը ... մածնութեամբ Հոլանտա կը գեր... դանցէ կաթոլիկ Պելժիան:

Հոլանտական գաղթավայրերն ալ ... կախութիւն ստացան, վաթսուն ... աւելի տարածութիւն ունէին քան ... երկիրը եւ ութ անգամ աւելի բնակ... թիւն: Հոլանտացիներ հողածու երկ... նիկներուն, որոնց թիւը երկու միլիո... երբ գրաւեցին երկիրը, այժմ եօթա... սուն միլիոն են: Բնիկները Հոլանտա... ցիներու հանդէպ ապերախտ գտնուեցա... չարժեցան ազնիւ ցեղին հանդէպ ... տելութեամբ:

Այս փոքրիկ երկիրը երեք հսկայ... ընկերութիւններ ունի, երկուքը ... հոլանտական հինգ հարիւր մասնա... ղերով, 330 հաստատութիւններով ... հազար աշխատաւորներով: Տարե... պիւտճէն կը հասնի չորս միլիառ ... րի: Հոլանտացի Տեթերտինկ «Ազ... Նաւթային» կը կոչուէր, վարիչ ... Տօյչ Շէլ ընկերութեան: Երրորդ ... կերութիւնն է Ֆիլիփս, որ ունի ... բանուոր երկրին մէջ եւ մասնաճիւ...

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵՄԻՏԸ

Երբ տուն մտաւ, հայրը ըսաւ.

— Երէկ յանցանքը հօրեղբօրդ էր, այսօր քեռիիդ, իսկ վաղը որո՞ւն ...

Մանսուրը չպատասխանեց հօր հեգնանքին, այլ մօրը դառնալով ըսաւ.

— Այսօր ճիշդ ըսածիդ պէս ըրի.

— Վայ գլխուս, ով գիտէ նորէն ինչ փորձանքի հետ գործ ունեցար ... բարին ըլլայ, պատմէ նայիմ, — ըսաւ մայրը:

— Ձիթենիին մեծ ծառին տակ երկնցած էի եւ քովս ալ մեր շունը՝ Գարուտը, երբ վրայ հասաւ «Խելքդ գլուխդ փողվէ»ն, այսինքն՝ ծառատանի պահապանը:

— Բարեւ Մանսուր:

— Բարեւ, Էմմի Ֆինեանոս, բարեւ հրամմէ նստէ:

Շունչ մը քաշելէն եւ երեսին քրտինքը սրբելէն ետք՝ ըսաւ.

— Օրհնած, ոչխարդ խղճա է, հա:

— Ի՞նչ ոչխար, — հարցուցի.

— Ասիկա, — ըսաւ, ցոյց տալով մեր շունը:

— Ասիկա ոչխա՞ր է միթէ, Էմմի Ֆինեանոս, ըսի:

— Խելքդ գլուխդ ժողվէ, Մանսուր, ամօթ է, դեռ ոչխա՞րն ալ չես ճանչնար:

— Բայց ասիկա մեր Գարուտ շունն է, լակոտ էր դեռ, ես ձեռքովս մեծցուցի զայն:

— Խելքդ գլուխդ ժողվէ, Մանսուր, ի՞նչ պիտի ըսեն մարդիկ, երբ իմանան, թէ շունը ոչխարէն չես գիտեր զանազանել:

Պահ մը վարանեցայ եւ քիչ մնաց որ հաւատայի եթէ չյիշէի պատուէրդ «Նախ փորձէ, յետոյ հաւատա» եւ անցայ փորձի՝ հարց տալով Ֆինեանոսին:

— Այս ականջները ինչի՞ ականջներ են:

— Այդ ալ հարցո՞ւմ է... ոչխարի ականջներ են:

— Իսկ այս ժանիքնե՞րը:

— Ոչխարի ատամներ են:

— Հապա այս բո՞ւրդը:

— Ոչխարի բուրդ է, — ըսաւ՝ անփութօրէն ուսերը թօթուելով:

Ասոր վրայ համբերութիւնս հատաւ, բռնեցի պոչը մեր շունին, որ սկսաւ մռլտալ եւ ցոյց տալով գոչեցի.

— Հապա ասիկա ի՞նչ բանի պոչ է:

— Ոչխարի դմակ է, Մանսուր, քեզի ըսի, որ խելքդ գլուխդ ժողվէ:

Տեսնելով որ զինք համոզելու համար ընելիք չէր մնար, եւ այլեւս ինծի կ'երնար շան ոչխար ըլլալուն հաւատալ՝ ինքնիրենս ըսի, — «Միայն մէկ քար մնաց, ծօ եկուր այդ ալ զարկ ընկոյզին»: Կարծես Ֆինեանոս կասկեց միտքս, ոտքի ելաւ, շալվարին փոշին թօթուեց ու քալեց: Հազիւ քանի մը քայլ առած էր, երբ ձայն տուի մեր շունին.

— Քեզ տեսնեմ, Գարուտ, բռնէ:

«Խելքդ գլուխդ ժողվէ»ն սկսաւ վազել, շունն ալ ետեւէն, իսկ ես կը պոռայի.

— Խելքդ գլուխդ ժողվէ, մի փախիր, ետեւէդ վազողը ոչխար է: Երանի թէ աչքովդ տեսնէիր, ժայռէն, խնդալէն կը ճաթէիր:

Եւ մայրը սկսաւ կուշտ ու կուռ խնդալ. գոհ էր տղուն յաղթանակէն: Հայրն ալ խնդաց, ուրախ էր Մանսուրի առջեւէն Ֆինեանոսի փախուստին համար:

— Աչքդ լոյս, կնիկ, այլեւս Մանսուրի մասին մտահոգուելու պատճառ չունիս, կրնաս մինակը անվտանգ երթալ եզ գնելու:

Նոյն օրը, յետմիջօրէին, Մանսուր տունէն դուրս ելաւ, ձեռքին ալոճի ճիւղէն շինուած կոշտ գաւազան մը, որուն շունի գաւազան անունը կուտար: Գիւղէն դուրս գալէ վերջ, սկսաւ դիմացը ելլող իւրաքանչիւր գիւղացիին ծախու եզ հարցնել՝ ճշդելով անոր հասակը եւ, այլ բարեձեւութիւնները: Իսկ գիւղացիները կը թելադրէին հոս կամ հոն հարցնել:

Մանսուրի առաջարկութիւնը դժնդակ էր, քանի որ զարմանամուտին ... թէ իրենց եզը ծախող գիւղացիներ ... նուէին: Միայն պակասութիւններ ... ցող եզներն են, որ կը ծախէին ... Մանսուր ճիշդ առակ էր, որ կը խո... փէր: Ան ինքնիրեն կ'ըսէր, — «Ա... ըլ ծախեցինք, որովհետեւ գտնեց... րախաներուն վրայ կը փնտռար ... գիտէ, եթէ վաղը նոր գնելիք եզնե... կատուչներով մեծերուն վրայ ... Ինչպէս որ եզ գնելու գործը ... խնդիր է:

Կանգ առաւ պահ մը Մանսուր ... սաւ խորհրդածել իր չար բախտի ... եւ ապագայի մասին հազար ու մէկ ... շինէր ընել, ապա քալեց մրմնջե...

— «Աշխարհը բախտ է, քալէ ... Աստուած ինչ որ տայ ան է»: ... ժամ վերջ հասաւ հանդայի մը ... յին ճիւղաւորուած բազմաթիւ ... ներ. չկրցաւ որոշել իր ... դէպի ձէ՞ն թէ դէպի Մուշ... ակին մօտ նստաւ եւ մօրը տուած ... ծրարը քակելով պատառ մը բան ... ապա փորձեց ուժով մը ջուր խմել ... հասակը շատ կարճ ըլլալով չկրցա... չեւ ակին մեծ տաշտը ծռիլ. Ան ... նայեցաւ՝ տեսնելու համար թէ ... տող կա՞յ, եւ երբ հասատեց ... աւազանէն խմեց ու քալեց:

ՄԱՐՈՒՆ ԱԲ...

(2 Շար.)

երկիրներու մէջ, ուր կ'աշխատին հարիւր հազար բանուորներ :

Երկիրը նեղ է, գաղթավայրեր չունի, ածումը մտահոգութիւն կը պատճառէ ատերուն, թէեւ Ընկերային Նախարարը ուրախութիւն կը յայտնէր՝ երբ նորածին մը տասնեւմէկ միլիոն թիւը կը լրացնէր :

Տագնապալի է Պելժիոյ վիճակը, կորսնցուց հասութաբեր Քոնկօն, հանքածուխի հանքերը սպառելու մօտ են, երկիրը փոքր է, Ֆլամաններ եւ Վալոններ հակամարտ են, առաջինը պահպանողական եւ արքայական, երկրորդը ընկերվարական եւ հանրապետական :

Փոքրիկ Լիւքսենպուրկը հարուստ է հանքերով : Միանալով Հոլանտայի եւ Պելժիոյ կազմեց տնտեսական միութիւն մը եւ ճամբայ բացաւ վեցերու հասարակաց շուկային : Երեքին տնտեսութիւնը կը գերազանցէ Ֆրանսայինը, թէեւ քսան միլիոն բնակիչ ունին : Միաց. Նահանգներու արտաքին առեւտուրը 21.000 միլիոն տոլար է, Անգլիայինը 19.000 միլիոն, Գերմանիայինը 14.000 միլիոն, Պէնէլիւքսինը (Պելժիա, Հոլանտա, Լիւքսենպուրկ) 13.000 միլիոն, Ֆրանսայինը՝ տասը հազար միլիոն :

Շուէտ ընկերվարական երկիր մըն է, մինչեւ 1900 աղքատ էր, ելեկտրական ուժի գործածութեամբ ճարտարարուեստական երկիր մը դարձաւ, գործարաններ հաստատուեցան շնորհիւ երկաթի հանքերուն. Պետութիւնը այժմ միակ փաթրոնն է, բոլոր քաղաքացիները թոշակաւորներ են, ներկան և ապագան ապահովուած

Պետական վարչութիւնը ջլատեց քաղաքացիին ձեռներէց ոգին, աշխատելու կարողութիւնը, ճիգ կատարելու պէտքը : Ինչ պէտք աւելի աշխատելու, խնայելու՝ երբ առօրեայ կեանքն ու ապագան ապահով են : Բնակչութեան մտայնութիւնը փոխուած է, ծնունդները կը նուազին, ալքոլամոլութիւնը ընդհանրացած է, ապագան ապահոված քաղաքացին յուսահատ է կեանքէն եւ անձնասպան կ'ըլլայ :

Նորվեկիա կ'ապրի ձկնորսութեամբ : Ձկնորսներ տարեկան 1.700.000 թոն ձուկ կ'որսան : Իւրաքանչիւր Նորվեկիացի տարեկան 42 քիլօ ձուկ կը սպառէ : Այս փոքրիկ երկիրը աշխարհի երրորդ առեւտրական նաւատորմն ունի, 8.200.000 թոն տարողութեամբ :

Դանիա երկրագործական երկիր մըն է միայն, հանքերէ զուրկ՝ չունի ճարտարարուեստ : Կը հայթայթէ Անգլիոյ կաթնեղէն, հաւկիթ, միս : Երկրագործները փոքրիկ կալուածատէրեր են միացած երկրագործական համագործակցականներով . Չկայ հողային խնդիր, չկան ընկերային հարցեր, թագաւորը նախագահն է, երեսփոխանական ժողովը գերագոյն օրէնսդիր մարմինը :

Դանիոյ կալուած Իսլանտան անկախ դարձաւ, կազմեց փոքրիկ պետութիւն մը. 1930ին տօնեց խորհրդարանին հազարամեակը : Երբ Եւրոպա աստուածային իրաւունքով դահակալող վեհապետներ ունէր, օրէնսդիր ծիրապետներ, Իսլանտա Ներկայացուցչական Ժողով ունէր, որ կը միացնէր օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութիւնները :

Ֆրանսացի հրապարակագիրը վերջին տեղը կուտայ տարածութեամբ ամէնէն փոքր Վատիկանին, 42 հեկտարի վրայ հաստատուած եւ 1025 հոգի բնակչութեամբ : Լաթրանի դաշինքը կնքող Քահանայապետը կ'ուզէր իր աշխարհիկ իշխանութիւնը սահմանափակել կարելի թիւով քիչ անձերու վրայ : «1958ին կը կարծուէր թէ ոչ-իտալացի մը պիտի ընտրուէր Ս. Պետրոսի Աթոռին գահակալ, որովհետեւ 53էն 18 ծիրանաւորներ իտալացի էին : Արեւելեան ծէսով հայ կարտինալ Աղաճանեան, բարձր իմացականութեան եւ լայն զարգացումի տէր եկեղեցական մը, կը թուէր յաղթական : Իր ընտրութիւնը խոր անդրադարձումներ պիտի ունենար Արեւելքի եւ նոյն իսկ Խորհրդ. Միութեան մէջ : Եկեղեցիներու միութիւնը, որ ութ դարէ ի վեր ընդունայն փորձերու առարկայ եղած է, վճռական քայլ մը առած պիտի ըլլար : Յանդգնութիւն եւ երեւակայութեան կորով պէտք պիտի ըլլար սակայն, որոնք հազուադէպօրէն կը գտնուին տարիքոտ մարդերէ բաղկացած ժողովի մը մէջ» :

Հեղինակը կ'ենթադրէ թէ իտալացի ծիրանաւորները ազգայնական զգացումով կը մօտենան ընտրութեան եւ ոչ-իտալացիներն ալ մեծամասնութիւն ունենալով՝ շեղում մը կրնային կատարել աւանդութենէն, բայց չեն ունեցած «յանդգնութիւն եւ երեւակայութեան կորով» : Շատ աւելի իրազեկ համաշխարհային իրադարձութեանց քան հրապարակագիրը, ընտրողները զուրկ չէին իմացականութեան բարձրութենէ եւ ապահովաբար համոզուած չէին ենթադրական «անդրադարձումին» :

Կուտայ վիճակագրութիւն մը՝ 2300 եպիսկոպոսներ, 350.000 քահանաներ եւ հինգ հարիւր միլիոն հաւատացեալներ : «Իսլամին հետ կաթողիկէութիւնը մեծ կրօններէն միակն է որ պահած ըլլայ ծաւալման ուժ մը եւ արձանագրէ շարունակական եւ ազդկալի դաւանափոխութիւններ» : Տրուած թիւերը ճշգրիտ ըլլալու չեն, միաբաններու թիւը կը պակսի, որովհետեւ իւրաքանչիւր քահանայ կ'ունենայ 1428 ծուխ : Թեմերու բաժանումներն ալ հաւատացեալներու թիւին համեմատ չէ : Ամէնէն փոքր թեմն է Ապերտին, Անգլիոյ մէջ, ամէնէն մեծն է Պուէնոս Այրէս : Յիշուած չեն բարեսիրական հաստատութիւնները :

Հրապարակագիրը կը վերադառնայ նախաբանին :

Ամերիկա հաւատացած էր թէ Եւրոպայի ժամը վերջացած է : Մարշալի ծրագրով օգնութեան հասաւ, իսկ շատ մը Ամերիկացիներ ալ կը վախնային որ Եւրոպա բեռ մը պիտի մնայ իրենց ուսերուն վրայ եւ պիտի ըլլայ մակաբոյծ մը : Այսօր սակայն Եւրոպա ընկերակից մըն է Ամերիկայի եւ այժմ շատ մը Ամերիկացիներ կը վախնան որ մրցակից մը ըլլայ : Ամերիկա կ'երաշխաւորէ Եւրոպայի ազատութիւնը եւ իր մեթոտները, օրինակը, կը կազմեն եւրոպական տնտեսական առաջդիմութեան խարիսխը :

Հարկ է որ միանան եւրոպական երկիրները եւ ապահովեն իրենց պաշտպանութիւնը :

Անդրադարձած չէ վարչաձեւերու տարբերութեան, տնտեսական միութեան մը կարելիութեան : Միութեան մէջ դասակարգեր պիտի կազմուին, պիտի ըլլան հարուստ եւ բարեկեցիկ ազգեր, աղքատ եւ թշուառ ազգեր, պիտի ըլլան ազատական եւ ընկերվարական պետութիւններ : Հիւսիսի պետութիւնները ընկերվարական են : Դանիա նորութիւն մը մտցուց վարչութեան մէջ : Երեսփոխանական ժողովը կ'ընտրէ վերահսկող մը լիազօր իրաւասութեամբ, որուն կրնան դիմել քաղաքացիները՝ եթէ գանգատներ ունին կառավարութենէն : Աւստրիա կուսակցավարական կառավարութիւն եւ վարչութիւն ունի : Կաթողիկէ եւ ընկերվարական կուսակցութիւնները համաձայնած են համեմատական թիւով մասնակցելու կառավարութեան եւ վարչութեան : Երբ կաթողիկէ պաշտօնեայ մը առնուի, տեղ մը տալու է նաեւ ընկերվարականի մը :

Բաղձանքին իրականացումը ժամանակի պէտք ունի :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԱՇՆԱՆԱՎԵՐՋ

—o—

Պուրակին մէջ թախիծ ու կոծ,
Փոշոտ երկար ճամբուն վրայ՝
Ջոր քայլերն են գծած մարդոց,
Լքուած, չնչին ու դուզնաքեայ
Մարմինն անկենդան
Մեռած թռչնիկան :

Երբեմն երազ այերաքին,
Խոյանք տուող մեզ թեւաբաց,
Երկնից ծոցէն անկեալ յերկիր՝
Այժմ ոտքերու ներքեւ յոգնած,
Մարմինն անկենդան
Մեռած թռչնիկան :

Վիզը քնքուշ մէկ կողմին թեք՝
Վատուժօրէն, կտուցը բաց,
Գեղգեղելու համար կարծէք,
Շաղով թաթախ, ցեխով պատած,
Մարմինն անկենդան
Մեռած թռչնիկան :

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Թարգմանութիւն ֆրանսերէնէ
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայաստանի Արուեստի աշխատողներուն տան մէջ տեղի ունեցաւ սփիւռքահայ նկարիչներ՝ Բիւզանդ Թօփալեանի (Ֆրանսա), Խաչիկ Դամադեանի (Ռումանիա) եւ Ռամոս Մեխիայի (Արժանթին) նկարներուն ցուցահանդէսը՝ աւելի քան 70 նկարներով, որոնց շարքին դիմանկարներ, նաթիւր-մորթեր, ծաղրանկարներ եւայլն :

Բացման օրը ներկայ գտնուած են ականաւոր արուեստագէտներ եւ մտաւորականներ :

Հայաստանի նկարիչներու միութեան նախագահ՝ Թ. Գարսամեանի բացման խօսքէն ետք, երեք նկարիչներուն արուեստը ներկայացուցած են գեղարուեստական ակադեմիայի անդամ՝ Ա. Սարգսեան եւ նկարիչներ Մ. Աբեղեան եւ Գ. Խանջեան :

ՀԵԾԱՆԻՒԻ ՄՐՑՈՒՄ

Անդրկովկասի երեք երկիրներու՝ Վրաստան, Ազրպէյճան եւ Հայաստան հեծանուի մրցաշարքին — Սոխումէն՝ Երեւան եւ Թիֆլիզ — առաջին հանդիսացաւ Ազրպէյճանի խումբը : Երկրորդ տեղը գրաւեց Վրաստան, իսկ երրորդ տեղը՝ Հայաստան : Անհատական գիծով առաջնութիւնը շահեցաւ Տ. Աւագեան : 1350 քիլոմեթր երթուղին վազած է 38 ժամ 49 վայրկեան 42 երկվայրկեանէն :

ՄԱՆՈՒԿ ԲԱՐԻԿԵԱՆ

Երեւանի մէջ երկու համերգներ տուած է Լոնտոնաբնակ ծանօթ ջութակահար՝ Մանուկ Բարիկեան : Նուագած է դասական կտորներ եւ Կոմիտասի «Քելէ-Քելէ»ն, մեծ յաջողութեամբ : Մոցարթի ջութակի 5րդ քոնչերթոյին ընկերակցած է Հայաստանի համանուագախումբը՝ ղեկավարութեամբ Օհան Տուրեանի :

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Բազմաթիւ ընթերցողներ մեզի կը հարցնեն թէ ինչո՛ւ դադրած են Եւրոպայի տոմսերը : Թիւրիմացութեանց տեղի չըտալու համար, կը ճշդենք թէ այդ տոմսերը կ'արտատպէինք Պոսթընի Հայրենիք օրաթերթէն, ուր եւս դադրած են այդ տոմսերը :

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԲԱԼՈՒ ՀԱՒԱՒ ԳԻՒՂԻ», հեղինակ՝ Տիգրան Ս. Փափազեան (Ամերիկահայ) : Տպարան Մշակ, Պէյրութ 1960 : Բազմաթիւ նկարներով : Գին՝ 6 Ն. Ֆ. : Դիմել՝ Գարսամեան գրատունը :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (213)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Խորհրդակցութիւնն սկսուեց Շապուհի նամակի ընթերցումով, որից յետոյ Արշակը հետաքրքրուեց, թէ ինչ են մտածում աւագները Շապուհի այդ հրաւէրի մասին :

Առաջինը խօսեց Հայր-Մարդպետը :

— Արքայից-արքայի հրաւէրը պատիւ եւ երջանիկ առիթ է, արքայ, մեր եւ Պարսից բարեկամութիւնը ամրապնդելու : Հրաւէրը յոյժ բարեկամական է, արքայ : Ապացոյցը՝ կնքած աղը : Պէտք է խորամուխ լինել ...

«Հայր-Մարդպետը դարձեալ խորհում է իր կալուածների ապահովութեան մասին», — մտածեց Արշակը, նայելով նրա բազմածալ պարսկական թիկնոցին, որի փէշերը ծածկոյթի պէս բանել էին նրա բարձր չուլը :

— Հրաւէրը, անտարակոյս, յարգալից է, — խօսեց հազարապետ Վնունին :

Սակայն հրաւէրի առիթը եւ նպատակը պարզ չէ, արքայ : Որքան եւ խորհում եմ՝ հասու չեմ լինում, թէ ինչը կարող էր ստիպել Շապուհին հապճեպ հրաւիրել քեզ տեսակցութեան : Արդեօք պատերա՞զմ է սպառնում Բիւզանդիայից, թէ այլ մի երկրի կողմից, ուստի եւ կամենում է ապահովել իրեն Հայոց բարեկամութեա՞մբ, թէ ... Որքան իրազեկ եմ սակայն՝ Բիւզանդիան առայժմ չունի նպատակ պարսից դէմ ելնելու :

Թերեւս այդօրինակ մի վտանգ սպառնում է Քուշանաց աշխարհից — Յամենայն դէպս, արքայ, խորհում եմ, որ լաւագոյնս է՝ Հայոց Աշխարհը մնայ չէզոք ... Ի դէպս, ի հարկէ, պատերազմի, — շեշտեց նա վերջին բառերը :

— Առաւել ցանկալի չէ՞ արդեօք, տէր հազարապետ, դառնալ բարեկամ եւ ընդմիշտ ապահովել մեզ Պարսից վտանգից, — ընդհատեց Հայր-Մարդպետը :

«Դարձեալ իր կալուածների հոգսը», — մտածեց Արշակը :

— Իսկ պարսից բարեկամ չէ՞ր նշանակի՝ Բիւզանդիայի թշնամի, — լսուեց սպարապետի հեգնական հարցումը :

— Հայր-Մարդպետը չշփոթուեց .

— Հարկաւ : Սակայն առաւել ցանկալի պիտի համարենք բարեկամանալ Պարսից, քան հռոմաց . վասնզի ...

Արշակին հաճոյք էր պատճառում Հայր-Մարդպետի ճիգը, որի նպատակը պարսից սահմանի երկարութեամբ ընկած իր կալուածների ապահովութիւնն էր, եւ դա այնքան թափանցիկ էր, որ հասկանում էին ամէնքը : Ասենք պալատում ոչ միայն թագաւորը, այլեւ շատերը գիտէին, որ երբ Հայր-Մարդպետը լսում էր, թէ հայ եւ պարսից յարաբերութիւնները կարող են վատանալ, մտածում էր առաջին հերթին, թէ պարսիկը կը մտնի իր կալուածները, պէտք է ուրեմն կանխել յարաբերութիւնների վատթարացումը :

— Քո ցանկութիւնը յայտնի է ինձ, Հայր-Մարդպետ, — նորից խօսեց ծեր հազարապետը : — Բարեկամութիւն հարեւանների հետ ցանկալի է հանապազ : Սակայն խորհում եմ, որ մեր աշխարհի համար գերադասելի է մնալ չէզոք ըստ ամենայնի :

Լսելով աւագների վէճը՝ Արշակը մտածում էր . «Եթէ Շապուհը Մերուժանին յանձնի ինձ՝ եւ բարեկամութիւն է ցանկանում՝ ես կ'ասեմ . «Մեր երկուսիս բարեկամութիւնը խանգարում են Մերուժանի նման մարդիկ, որ յօրինածոյ լուրերով պղտորում են մտքերը . եւ ահաւասիկ, որպէսզի ամրանայ մեր բարեկամութիւնը՝ յանձնիր Մերուժանին բանտարկել, եւ մենք կը լինենք բարեկամ » :

Մինչ աւագները վիճում էին վայելչութեան սահմաններում՝ Արշակը թէ լսում էր եւ թէ միաժամանակ խորհում իր մտքերը . բայց երբ խօսել սկսեց Վասակ սպարապետը՝ նա լարուեց եւ սեւեռուն նայեց իր զօրավարի պիրկ կազմին ու մանր, բայց սրահայեաց աչքերին :

Սպարապետն ասում էր .

— Ճշմարիտ է, Շապուհը նենգ է, նրա ամէն խօսքին դժուար է հաւատալ, բայց երբ նա հաւաստիացնում է տալիս զրադաշտականի համար նուիրական կնքած աղով՝ մենք այդ հրաւէրը մերժել չենք կարող հարկաւ ... Բարեկամութիւնը, տեարք, լինում է տարբեր, կարելի է լինել եւ չէզոք-բարեկամ եւ չենք պարտաւորուի զինակցութեան ...

Խօսեցին աւագները երկար . յիշեցին անցեալի շատ փաստեր պարսից պատմութիւնից, դաւերից, եւ այնուամենայնիւ գտան, որ հրաւէրը, մանաւանդ կնքած աղով հրաւէրը մերժել չի կարելի : Վերջապէս, բարեկամութիւնն ստեղծւում է հանդիպումներով, բանակցութիւնների եւ տեսակցութիւնների միջոցով : Հարեւանները յաւիտեան թշնամի պէտք չէ մնան : Ակնարկ եղաւ եւ այն մասին, թէ կարելի է անգամ բարեկամ ձեւանալ առերես ու յանձն չառնել եւ ոչ մի պարտաւորութիւն ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Դասախօս՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ։

Նիւթ՝ Լիբանանի հայ գաղութը :

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհինե – րը։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Գ. Խաչիկ Գէրպէրեանի մահուան առ – թիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հե – տեւեալ նուէրները Գօմոնի մէջ.—

Տէր եւ Տիկին Արթիւր Արութեան (աղ – քատներու) քսան Ն. Ֆ., Կարապետ Յարութիւնեան (Հայաստան թերթին) տասը Ն. Ֆ., Կարապետ Յարութիւնեան (Հայ Արիներու) տասը, Յովհ. Նուպի – ճանեան (Աղքատներու) տասը, Սանտալ – եան (Աղքատներու), տասը, Այրի Տիկին Գուլումեան եւ զաւակունք (Եկեղեցիին) տասը, Գօմոնի հոգեւոր քոյրեր (Աղքատ – ներու) տասը, Յովհ. Ցակոբեան (աղ – քատներու) տասը, Յար. Ղազարեան (աղքատներու) տասը, Յար. Ասլանեան (աղքատներու) տասը Ն. Ֆ.։

Գ. Գարէեան (աղքատներու) տասը, Բիւզանդ Վարդերէսեան (աղքատներու) տասը, Յար. Նիկողոսեան (Ֆ. Կ. Խա – չին) տասը, Տիկին Սիրանուշ Մաղաք – եան (աղքատներու) քսան, Գօմոնի Կրօն. Ընկերակցութեան (Կապոյտ Խաչ) տասը, կնքահայրը Գ. Թաղւոր (աղքատներու) յիսուն, Գօմոնի Կրօն. Ընկերակցութիւն (աղքատներու) տասը Ն. Ֆ.։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱ – ՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

Իրենց զաւակները արձանագրել փա – փաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժա – րան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին ։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայա – կանները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով .—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակա – լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէր – ները իր կրթական ձեռնարկներուն հա – մար, Տիկին Ցամիկ Քիւթնէրեան քսան Ն. Ֆ., Տիկին Ազատնի Աբրահամեան 10 Ն. Ֆ., Այրի Տիկին Մաքրուհի Տէօքմէ – ճեան քառասուն Ն. Ֆ., Տիկին Մարի Գարակէօզեանի մահուան առթիւ։ Գ. Ար – տաշէս Փամպուքճեան քսան Ն. Ֆ. Գ. Հայրապետեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երբեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով
վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ
եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ՁԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն։

ՈՒՂԵՒՈՐԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն։

Նոյն ճամբորդութիւնը
օդանաւով կամ երկաթուղիով :

Մեր գրասենեակը կը գրաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով։

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, Rue Voltaire

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՏ – ԵԱՆ, Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն)։

Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), Վ. ՃԱ ՊՈՒՐԵԱՆ (ջութակ)

Ասսի պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

խօսնակ՝ *ԱՓՆԻԱ ՏԷՐ – ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ*

ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՇԵՐԸ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ *եւ իր նուագախումբը ։*

ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Գօմոնի ՁԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի : *Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – բաստիոյ եւ Ֆ. Կապ. Խաչի Գօմոնի մասնաճիւղին ։*

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս *Գօմոնի Ազգ. սրահին մէջ,*
(8 էնփաս տը Մոն)

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Պիտի խօսին Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն) Տիկին ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

եւ Ընկեր Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Խօսնակ Ընկեր Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ս. Զէօրէճեան *(ջութակ)* Օր. Արմինէ Գալըագեան *(դաշնակ)*, Զարեհ Գասեան *(երգ)*, Օր. Սեդա Թի – թէլեան, Պ. Գրիգոր Քէնտիրեան *(արտասանութիւն)*, փոքրիկն ծօչկանեան *(ձեռնադաշնակ)*, *Հայկական խմբապարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ պարախում – բին կողմէ ։ Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր ընկերակցութեամբ հանրածա – նօթ* ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ *նուագախումբին ։*

Անողումի տեղի չտալու համար նախապէս ապահովեցէք ձեր սեղանները հե – տեւեալ ընկերներէն,— Վարդանեան, Նիկողոսեան, Սարգիսեան, Գարբին – եան, Տօլպաշեան, Տէրտէրեան : *Ճոխ պիւֆէ եւ ըմպելիներ ։*

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Ա Ղ Ք Ա Տ Ա Խ Ն Ա Մ Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԱՐՆԱՆԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE DE GAULLE, MONTMORENCY

Մանրամասնութիւնները յետաքային ։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԱՐՆԱՆԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ իր բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն :

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 11

Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ

ԼԸ ՓԷՔ

3, Avenue Grandchamp

×

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ հիւրասիրութիւն, ճաշ ժամը 13էն՝ ընթրիք ժամը 19էն ։
Ճոխ ճաշացուցակ՝ մատչելի գիներով։
Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր ։

Ա.— ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Երգախառն ներկայացում հայերէն

Plus de surmenage scolaire

Միծաղաշարժ զաւեշտ փրանսերէն

Հաղորդակցութեան միջոցներ .—

ՇՈԳԵԿԱՌՔ՝ Սէն Լազարէն մեկնելով իջնել Սէն – Ժերմէն – ան – Լէյի *կա – յարանը (ՈՉ Լը Փէք)*, *առնել թիւ 258 հանրակառքը եւ իջնել* Երմիթաժ :

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ՝ Փոն տը Նէօյիէն 258 թիւը եւ իջնել Էրմիթաժ ։

MORY et Cie .

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազա – գոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

SICOMEX

Ֆրանսական կառավարութենէն եւ Մոսկուայի Ինթուրիսթէն ճանչցուած հաստատութիւն ։

SICOMEX

20, Rue Royale, PARIS 8e
Téléphone : OPE. 67-77
Métro : CONCORDE et MADELEINE

ՄԻԱԿ ՏՈՒՆԸ

որ կարելիութիւնը կուտայ ձեզի, հետեւեալ երկու ձեւերով ծրարներ ղրկել

1.— Մեր ծախած ապրանքներով, որոնց ցանկը ճոխ է եւ որակը ընտիր

ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ ուղղակի ներածում, քարտիկաչ *եւ զուտ բուրդէ վերնատու – ներ՝ վերջին նորաձեւութիւն ։*

ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ ուղղակի ներածում, զուտ բուրդէ կերպասներ և այլ ապրանքներ Մուշտակի նմանակ վերարկուներ, անձրեւանոց, ներքնազգեստ, գուլպայ փիրէնեան բուրդով շալ, կօշիկ, ժամացոյց, եւայլն... ԱՄԷՆԷՆ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ ։

Մեր ապրանքներուն գիներուն մէջ նախատեսուած են մաքսային տուրքեր արտօնութեան, ապահովագրութեան, ծրարումի եւ առաքագրի ծախքերը

ՈՉ ՄԷԿ ՆՄԱՆ ծրարը ստացողին կողմէ ։
Մեր ապրանքներուն ԱՌԱՔՈՒՄԻ ծախքն է 25 Ն. Ֆ. մինչեւ 20 քիլօ ։

2.— Ձեր բերած ապրանքներն ալ կ'ընդունինք, պայմանաւ որ նոր ըլլան

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ՝ 2–4 շաբաթէն ։

ՈՒԶԵՑԷՔ ԵՒ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՔ ՄԵՐ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՑՈՒՑԱԿՆԵՐԸ :

ԹՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՅՈՒՆԻՍ
MARDI
6 JUIN
1961

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9120 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4921

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԴԺՈՒԱՐԻՆ ՀԱՐՑԸ՝ ՍԱՀԱՐԱ

Էվիանի բանակցութիւնները թէեւ մինչ կը շարունակուին, բայց Սահարայի հարցին պատճառաւ տեղ քայլի վրայ են. Ժոքս եւ Պելգաճեմ խօսք առնելով պաշտպանած են իրենց տեսակէտները, որոնք կը մերժեն զիրար: «Լը Մոնտ», Սահարայի մասին սկսած բանավէճը «խուլերու խօսակցութիւն» կ'որակէ: Արդարեւ, ինչպէս Ֆրանսական պատուիրակութեան բանբերը, Թիպօ բացատրած էր, «ինքնորոշման իրաւունքին օգտուող շրջանները սահմանուած են Զօր. տը Կոլի 1959 Սեպտեմբեր 16ի ճառին մէջ. Ալժերիոյ ալժերական տասներկու նահանգները, որոնք այսօր տասներեք են»:

Այլ խօսքով, Սահարայի երկու նահանգները՝ Սաուրան եւ Օասիսը, ինքնորոշման քուէարկութեանց պիտի չմասնակցին, քանի որ Ալժերիոյ մաս չեն նկատեր. Ֆրանսացիք միշտ կը կրկնեն, որ Սահարան Ալժերիոյ հետ ոչ մէկ կապ ունի, բացի այն նմանութենէն, որ այս երկու հողամասերն ալ Ֆրանսական իշխանութեան տակ կը գտնուին:

Ալժ. Ազատ. Ճակատի բանբերը, Մալէք, մատնեց իր վերջին առուլիսին մէջ պատասխանեց, որ «Ալժ. Ազատ. Ճակատն ու Ալժերիան ոչ մէկ ատեն պիտի համակերպին ազգային հողամասին չորս հինգերորդին (Սահարայի) անդամահատման»: Բանբերը աւելցուց նաեւ՝ «Երբեք պիտի չհանդուրժենք, որ Սահարան նոր Քաթանկա մը ըլլայ: Ալժերիոյ մէջ նոր Չոմպէ մը միջնորդ պիտի չգայ»:

Այս խօսքերը շատ խիստ շեշտով մը արտասանած էր: Ապա, շեշտը մեղմացնելով, շարունակեց՝ «Բայց եւ այնպէս յառաջդիմութիւն կը գտնենք Սահարայի վրայ ալժերական գերիշխանութեան եւ այս շրջանին հարստութեանց շահագործման միջեւ. Այս հարստութիւններէն ամէն օգուտը պէտք է Ափրիկէն ըլլայ, Ափրիկէի համար այս պէտք է ըլլայ մեր մղած պայքարին նշանակութիւնը»:

Բացատրեց, թէ Սահարայի տնտեսական շահագործման համար կարելի է գտնել համաձայնութեան գալ Ֆրանսայի հետ:

Երկու պատուիրակութեանց այս տեսակէտները նորութիւն մը չէին. սկիզբէն ի վեր ծանօթ էին բոլորին: Սակայն Ալժ. Ազատ. Ճակատը այժմ սկսած է հանդիսաւոր յայտարարութեանց խողովակով հերքումն սկզբունք» հռչակել «ալժերական հողամասին ամբողջականութեան», հողամաս, որ, ըստ իրենց յայտարարութեանց, բաղկացած է Ալժերիայէն ու Սահարայէն:

Ալժ. Ազատ. Ճակատի ներկայ պաշտօնական քաղաքականութիւնը կարելի է երեքի հետեւեալ ձեւով ամփոփել. 1) Ֆրանսա թող ընդունի Սահարայի վրայ ալժերական գերիշխանութիւնը, ապա ուրեմն կը քննենք թէ ինչ պայմաններու տակ պիտի շարունակուի Սահարայի հարստութեանց շահագործումը: 2) Ֆրանսա իր իշխանութիւնը թող «քաշէ» Ալժերիայէն, ապա ուրեմն կարելի կ'ըլլայ համաքուէն կազմակերպել: 3) Ֆրանսա թող համակերպի մեր անկախութիւնը ապահովող քուէարկութեան արդիւնքին, ապա ուրեմն ալժերական կառավարութիւնը պաշտպանելով եւ երաշխ կերպով կրնայ ճանչնալ Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն կացութիւնը:

Այս պահանջկոտութեան հետեւանքով, Էվիանի մէջ մթնոլորտը չափազանց լարուած է: Ըստ շատերու կարծիքին, բանակցութեանց շարունակման կամ ընդհատման համար ճակատագրական պիտի ըլլան եկող քանի մը օրերը: Դիրքերը ամրապնդուած են. երկու կողմերէն մէկն ու միւսը եթէ տեղի չտայ՝ դժուար թէ ելք մը գտնուի:

× Այս ուղղութեամբ, յատկանշական կը դառնայ այն պարագան, որ «ԱՀԱԿ»ի մասնաւոր բանագնացը՝ Ապտէլ - Համիտ Մէհրի, ժընեւէն մեկնած է Թունուզ՝ «ԱՀԱԿ»ի ժողովին մասնակցելու համար: Միեւնոյն այս ժողովին ընթացքին ռազմաճակատի «Նախարարը», Պուսուֆ, պիտի զեկուցանէ հուսալու ու եգիպտական իշխանութեանց հետ ունեցած իր վերջին շփումներուն մասին:

× Փոխադարձ համաձայնութեամբ, Էվիանի ժողովը ընդհատուած էր Կիրակի եւ Երկուշաբթի: Ժոքս Փարիզ եկած էր համարատուութեան եւ նոր հրահանգներ ստանալու համար:

Ժողովը իր աշխատանքներուն պիտի սկսէր այսօր՝ Երեքշաբթի: Կը կարծուի թէ այժմ ալ պիտի քննուի Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն պարագան, որ ուրիշ փուշոտ հարց մըն է:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ալժերիոյ ամբողջ հողամասին վրայ կը շարունակուին ահաբեկումները: Օրանի մէջ չորս ռումբեր պայթեցան Շաբաթէն Կիրակի լուսցող գիշերը: Մոսթաքանէմ, Սիտի - Պէլ - Ապէս, Կոնստանթինէ, Ֆիլիփվիլ, Պլիտայի եւ Ալժէի մէջ պայթած ռումբեր խլած են զոհ մը, տասնըչորս հոգի վիրաւորած եւ նիւթական կարեւոր վնասներ պատճառած:

× Ալժէի մէջ շրջան կ'ընէ Սալանի կողմէ ստորագրուած թռուցիկ մը, որուն մէջ նախկին ընդհ. հրամանատարը կը յայտնէ՝ «Ուրուշացի բոլոր հայրենասէրները խմբել «Ֆրանսական Ալժերիա կամ մահ» նշանաբանին համար պայքարող ճակատի մը վրայ: Այս ճակատը արդէն իսկ ունի զինուորական եւ քաղաքական ազգային կոմիտէ մը, որուն ղեկավարը ես եմ: Օդային բանակի զօրավար Ժուհօ զիս պիտի փոխարինէ ինքնաբերաբար, եթէ պարագաները բերմամբ չկարենամ առաջնորդութիւնս իրագործել: ... Գործօն բոլոր խումբերուն կը հրահանգեմ ենթարկուիլ իմ նշանակած ղեկավարներուս հրամաններուն, որոնք պատասխանատու են իմ տուած հրահանգներուս գործադրութեան: Այն բոլոր խմբակցութիւններն ու անհատները, որոնք չեն ենթարկուիր իմ հեղինակութեանս, իրենք զիրենք բարոյապէս դրած կ'ըլլան այն անձերու խմբակին մէջ, որոնք ամէն ճիգ կը թափեն ֆրանսական Ալժերիան լքելու Ալժ. Ազատ. Ճակատին եւ համայնավարութեան»:

× Միւս կողմէ, «ԱՀԱԿ»ի «Տեղեկատուութեան նախարարութիւնը» բողոքած է, թէ ֆրանսական ուժերը կը շարունակեն յարձակողական պայքարը:

Այս՝ զուտ քարոզչական բնոյթ կրող բողոք մըն է: Արդարեւ, կռիւները դադրեցնելու ֆրանսական որոշումը սահմանային շրջանին համար չէր: «ԱՀԱԿ»ը կը բողոքէ, մինչ միւս կողմէ կը շարունակէ բազմաթիւ ոտիճներով յարձակումներ կատարել Մարոքի եւ Ալժերիոյ սահմանին վրայ:

× Ալժէի ոստիկանապետ Րոժէ Կավուրիի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Կիրակի օր՝ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

× «ԱՀԱԿ»ի Տեղեկատուութեան «Նախարարը», Մուհամմէտ Եազիտ, «Նոր Ջինստան» լրագրական գործակալութեան յայտնած է, թէ կռիւները ընդհատելու ֆրանսական որոշումը չի նշանակեր թէ պատերազմը վերջացած է, եւ անկախ Ալժերիան չէզոք քաղաքականութեան պիտի հետեւի:

ՔԵՆԸՏԻ-ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Աշխարհի երկու մեծերուն երկու օր տեւող խօսակցութիւնները վերջացան հաղորդագրութեամբ մը, որուն միակ յատկանշական մասը այն է, թէ Քենըտի եւ Խրուշչեւ որոշած են իրարու հետ «շփման մէջ մնալ»: Հաղորդագրութիւնը, որ գգայացուցիչ ոչ մէկ լուր կուտայ, հետեւեալն է. «Նախագահ Քենըտի եւ վարչապետ Խրուշչեւ աւարտեցին երկու օր տեւող օգտաշատ ժողովները, որոնց ընթացքին քննեցին Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան փոխ - յարաբերութիւնները, ինչպէս նաեւ երկու երկիրները շահագրգռող խնդիրները: Շրջապատուած իրենց խորհրդականներով, քննեցին հիւլէական փորձերու, ապազինման եւ Գերմանիոյ հարցերը:

«Մ. Նահանգներու նախագահն ու Խ. Միութեան վարչապետը անգամ մը եւս շեշտեցին թէ համաձայն են չէզոք եւ անկախ Լաոսի մը առնչման, որուն կառավարութիւնը պիտի ընտրուի Լաոսցիներուն կողմէ: Շեշտեցին նաեւ թէ կ'ուզեն միջազգային համաձայնութիւններով ապահովել այս անկախութիւնն ու չէզոքութիւնը: Այս ուղղութեամբ, կարեւոր է որ զինադուլը իրական եւ ամբողջական ըլլայ:

«Մ. Նահանգներու նախագահը եւ Խ. Միութեան վարչապետը համաձայն գտնուեցան, որ պէտք է իրարու հետ շփման մէջ մնան՝ երկու երկիրները եւ ամբողջ աշխարհը շահագրգռող բոլոր հարցերուն համար»:

Կարելի է եզրակացնել, թէ Խրուշչեւ - Քենըտի այս հանդիպումը գգայացուցիչ մասնաւոր արդիւնք մը չէ արձանագրած: Չափազանց լաւատեսներն ալ, յոռետեսներն ալ յուսախաբ են:

× Նախագահ Քենըտի եւ Տիկինը Վիէննայէն մեկնելով հասան Լոնտոն: Այս այցելութիւնը պաշտօնական հանգամանք չունէր թէեւ, բայց եւ այնպէս Քենըտի եւ Մաքմիլըն խորհրդակցութիւն մը ունեցան երէկ:

× Աւստրիոյ նախագահն ու կառավարութիւնը ճիգ չէին խնայած, որպէսզի իրենց հիւրերը լաւագոյն տպաւորութիւններ պահեն Վիէննայէն:

Շաբաթ իրիկուն պատուոյ ճաշ մը կազմակերպած էին Շօէնպրունի պալատին հայելիներու սրահին մէջ: Նախագահ Շաէրֆ շաբաթներէ ի վեր մեծ մտահոգութեան մէջ էր. չէր կրցած որոշել, թէ սեղանին շուրջ ի՞նչ ձեւով պիտի նստին, որպէսզի առաջնութեան եւ երկրորդութեան խնդիր չծագի երկու հիւրերուն միջեւ: Ի վերջոյ որոշուեցաւ Խրուշչեւը տեղաւորել Աւստրիոյ նախագահին ձախ կողմը. Քենըտին՝ աջ կողմը. բայց, որպէս փոխարինութիւն, տիկին Խրուշչեւ տեղաւորուեցաւ տանտիկնոջ վերապահուած աթոռին վրայ:

× Մ. Նահանգներու Արտ. նախարարը, Տին Րըսք Փարիզ եկաւ՝ Վիէննայի խօսակցութեանց մանրամասնութիւններն ու արդիւնքները նախագահ տը Կոլի յայտնելու համար:

ՓԱՐԻԶԻ Զինուորական Բարձր. Ատեանը սկսաւ դատել հազարապետ Սէն Մարքը, որ Ալժէի վերջին ըմբոստութեան մասնակցած էր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանային ընտրութիւններ տեղի ունեցան Կիրակի օր: Ձեռնպահներու համեմատութիւնը շատ մեծ էր, գրեթէ յիսուն առ հարիւր: Ֆինիսթէրի չորս գիւղերու մէջ, դժգոհ հողագործներ կրակի տուած են քուէատուփերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԼԱՄԱՐ – Իսր լէ Մուլինոյի աղէտին զոհերուն վերջնական թիւն է՝ քսան: զոհերուն թաղումը տեղի պիտի ունենայ այս առտու: Ամէն կողմէ նիւթական օգնութիւնները կը հասնին՝ վիրապրողներուն համար:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ աշխատաւորական ընկերակցութիւնները բուռն բողոք բարձրացուցած են Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան դէմ՝ «Հայրենասէր, ժողովրդավար եւ բանուորական շարժման շարքային բանտարկեալներուն վերապահուած հետապնդումներուն եւ չարչարանքներուն համար»: Ակնարկութիւնը գլխաւորաբար Սուրիոյ կ'երթայ, ուր աշխատաւորական ընկերակցութեանց յայտնի պարագլուխ Ֆարժալլա Հելու, իբր թէ չարչարանքներու հետեւանքով մեռած է բանտի մէջ:

ՀԱՐԱՒ. ՔՈՐԷԱՅԻ զինուորական բռնակալութիւնը օրինականացնող օրէնքը վաւերացուած է եւ որպէս նոր Սահմանադրութիւն չուտով պիտի յայտարարուի պաշտօնապէս: Օրէնսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանութիւնները կախուած պիտի ըլլան Վերականգնման Ազգային բարձրագոյն խորհուրդէ մը, որուն նախագահը՝ Զօր. Փաք Զունկ, նշանակուած է չորս տարուան համար:

ՔՈՆԹ ՏԸ ՓԱՐԻՆ Աուիս Ալյէպպայէն Պէյրութ հասած է: Նախագահ տը Կոլի կողմէ մասնաւոր առաքելութեամբ ուղարկուած է Միջն. Արեւելք:

ԼԱՈՍԻ զանազան կառավարութեանց վարիչները բանակցութեանց մէջ են՝ ժողով մը գումարելու եւ Լաոսի ապագան ճշդելու համար:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ» թերթը կը գրէ, թէ Բ. Աշխարհամարտին առաջին տարիներուն խորհրդային բանակներուն արձանագրած ձախորդութեանց պատասխանատուն Սթալինն էր:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Գաղտնի Սպասարկութեանց բանբերը հերքեց այն լուրերը, թէ Ալէն Տըլըս պիտի հրաժարի այս սպասարկութեանց վարիչի իր պաշտօնէն:

ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԱՅԻ կառավարութիւնը պահանջած է, որ Ամերիկեան Պետութեանց Կազմակերպութիւնը անմիջապէս քննութիւն բանայ Տոմինիկեան կառավարութեան ղեկավար Թրուխիլյոյի սպանութեան հետեւող ձերբակալութիւններուն մասին: Ըստ Վենեզուէլայի կառավարութեան, Տոմինիկեան հանրապետութեան արդի վիճակը սպառնալիք մը կը հանդիսանայ ամերիկեան ամբողջ աշխարհամասին համար:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ եւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը առաջարկած են, որ չէզոքավար երկիրներու ժողովը գումարուի Հնդկաստանի մայրաքաղաքին մէջ: Այս ժողովը տեղի պիտի ունենայ Օգոստոսին:

ԱՐԱԲ. ՄԻԱՑ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ամբաստանած է Մոսկուան, թէ քարոզչական իր պատսարկութիւններով միջամուխ կ'ըլլայ արաբական երկիրներու ներքին գործերուն: Այս լուրը հաղորդեց Միջին Արեւելքի լրագրական պաշտօնական գործակալութիւնը:

ՄՈՆԱՔՕ շահեցաւ ոտնագնդակի ֆրանսական ախոյեանի տիտղոսը՝ մէկի դէմ զերօ պարտութեան մատնելով Վալանսիէնի խումբը:

ՀԷՄԷԼԱՆԻԻ Պորտօ – Փարիզ մրցումը շահեցաւ Հոլանտացի Վան Էսթ: Երկրորդ հասաւ Լուիզոն Պոպէ:

ՊՈՒՐԺԷԻ օդանաւային ցուցադրութեանց ընթացքին, ամերիկեան Պէ - 58 օդանաւը կրակ առաւ եւ պայթեցաւ: Մէջը գտնուող երեք օդանաւորդներն ալ սպաննուեցան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԿԱՃԱՌԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

3) Հայաստանի ստրկատիրական եւ աւատապետական ընկերութեան խնդիրը. — Միջնադարեան Հայաստանի ուսումնասիրութիւնը խորացնելու համար ծրագրուած են բազմաթիւ գործեր, օրինակ՝ Հայաստանի Դ.—Է. դարերու աւատապետական ընկերութեան ծագումին եւ զարգացումին վերաբերեալ աշխատութիւնը, զոր կը պատրաստէ Հայաստանի լաւագոյն պատմաբաններէն մէկը, Սուրէն Երեմեան: Պատմաբանները զբաղեցնող ուրիշ խնդիր մըն է Մոնկոլներու ներխուժումը Հայաստանի մէջ, իր անխուսափելի հետեւանքներով: Այսպէս, հայ աւատապետութիւնը այլեւս չզարգացաւ, անկումը արձանագրուեցաւ կեանքի բոլոր բնագաւառներուն մէջ, ընդհատուեցան պատմական աւանդութիւնները, իսկ գլխաւոր հետեւանքը եղաւ հոծ թիւով Հայերու արտագաղթը եւ գաղութներու կազմակերպումը աշխարհի զանազան երկիրներու մէջ: Այս խնդրով կը զբաղի Լեւոն Բաբայեան, որ կը պատրաստէ «ԺԳ. — ԺԴ. դարերու Հայաստանի տնտեսական — քաղաքական պատմութիւնը», խորագրով աշխատութիւն մը:

Կարեւոր խնդիր մըն է Ե.—Ը. դարերու բիւզանդական Հայաստանի խնդիրը, որով կը զբաղի Հրաչեայ Բարթիկեան: Այս ժամանակաշրջանին Հայաստանի մէջ տեղի կ'ունենան աղանդաւորական կոչուած խմորումները, որոնք Պաւլիկեան եւ հայ Թոնդրակեցիներու շարժման միջոցով առաջ կը հանեն զանգուածները ընկերային կարգ մը պահանջներու համար: Հայաստանի մէջ այս շարժումները խոր արմատ ձգեցին: Ակադեմիկոս Աշոտ Յովհաննիսեան ուսումնասիրութեան մը մէջ ցոյց կուտայ, թէ Թոնդրակեցիներու շարժումը ընդլայնուելով իր ընկերային խորքով, կը ձգտէր աւելի արդար ընկերային կառուցուածքի մը, դէպի բոլորի հաւասարութիւնը, դէպի ընկերային ճնշումին վերացումը, իսկ գիւղացիական ապստամբութիւններու միջոցաւ Թոնդրակեցիներու շարժումը դարձաւ վտանգաւոր Հայաստանի ընկերային կառուցուածքին համար: Այս շարժումով զբաղեցան բազմաթիւ հայ գիտնականներ, որոնցմէ նշենք Կ. Տէր-Մկրտչեան, Աշոտ Յովհաննիսեան, Լեւոն Խաչիկեան, Ա. Մնացականեան, Հրաչեայ Բարթիկեան, Ստ. Մելիք-Բախշեան, Կ. Եուզբաշեան եւ ուրիշներ: Խօսեցայ այս շարժումին մասին, որովհետեւ բիւզանդական կայսրերը հայ Թոնդրակեցիները զանգուածաբար փոխադրեցին պուլկարական Մակեդոնիա, ուր շարժումը զարգացաւ: Մեր պատմութիւնը հետազօտողներուն կը մնայ ցոյց տալ թէ այս աղանդները որքան տարածեցին իրենց ուսմունքը նաեւ Դանուբէն անդին, մեր երկիրներուն մէջ, ուր ունեցած ենք միեւնոյն խորքով Պոկոմիլներու շարժումը:

Հոս պէտք է նշել նաեւ Փրոֆ. Սուրէն Երեմեանի շատ կարեւոր մէկ աշխատութիւնը, այն է՝ կազմութիւնը հին Հայաստանի պատմական քարտէսին, որուն վրայ հայերէն տեղանունները կը նոյնացուին ասորական, ուրարտական եւ հիթիթական բնագիրներու տուեալներուն հետ: Այս աշխատութիւնը, զոր տեւայ մանրամասնութեամբ, կը հանդիսանայ դժուար աշխատանք մը կատարուած այս պատմաբանին կողմէ, որ շատ գնահատուած է Հայաստանի մէջ: Նշուած բնագիրներուն մէջ նոյնացուած իւրաքանչիւր տեղանունը պիտի կրէ նաեւ համապատասխան արձանագրութեան տուեալները: Քարտէսը շինուած է թէ՛ մասնակի, ըստ հին Հայաստանի աշխարհագրական բաժանումներուն եւ թէ կեդրոնացուած ձեւի տակ: Այս քարտէսները մեծ օգուտ պիտի բերեն հայկական բարձրաւանդակի վրայ Հայերու բնակութեան, տեղաւորման խնդիրներու հետազօտութեան գործին:

3) Նոր Հայաստանի պատմութեան խնդիրը. — Հայ ժողովուրդին պատմութեան Դ. — Ե. հատորներու կապակցութեամբ, Հայոց պատմութեան նոր ժամանակաշրջանով կը զբաղին պատմական գիտութիւններու տոքթէօր Թ. Ազատեան եւ Ս. Տէր Աւակիմովա, որոնք կը պատրաստեն «Հայաստանը ԺԹ. դարու չորրորդ տասնամեակէն մինչեւ եօթնեօրդ տասնամեակ» աշխատութիւնը, մինչ Գ. Մուրատեան կը պատրաստէ «Հայաստան ռուսական առաջին յեղափոխութեան տարիներուն» գործը:

5) Խ. Հայաստանի պատմութեան հարցը. — Հայ ժողովուրդի պատմութեան շրջանակին մէջ, քանի մը հեղինակաւոր պատմաբաններ՝ պատմական գիտութիւններու տոքթէօրներ՝ Ա. Յարութիւնեան, Ա. Մնացականեան, Ա. Յակոբեան եւ պատմական գիտութիւններու թեկնածու Ա. Էլչիբէկեան կը զբաղին Խ. Հայաստանի ժամանակաշրջանով:

6) Հայ — ռուսական եւ արտասահմանեան երկիրներու հետ յարաբերութիւններու խնդիրը. — Այս խնդրով զբաղող բաժանումը կը գտնուի Վազգէն Կ. Կոստանեանի ղեկավարութեան ներքեւ: Այս բաժանումը ունի 11 աշխատակիցներ, որոնք կը զբաղին Եւրոպայի զանազան երկիրներու հայ գաղութներով:

Ռումանիոյ հայ գաղութին վերաբերեալ աշխատութիւն մը կը պատրաստէ Մատենադարանի աշխատակից՝ Սուրէն Գոլանճեան, աշխատակցութեամբ Պատմութեան Կաճառէն Ս. Յարմանդարեանի: Ս. Գոլանճեան պիտի գրէ Ռումանիոյ հայ գաղութին պատմութիւնը՝ անոր հիմնադրութենէն մինչեւ ԺԹ. դարու վերջաւորութիւնը: Նշենք, նոյնպէս, ուրիշ հետազօտող մը, Սուրէն Վ. Յովնանեան, որ պիտի հետազօտէ հայ — պուլկար պատմական կապերը:

Այս խնդրին շրջանակին մէջ, 1959ին, Կաճառը Երեւանի մէջ կազմակերպեց գիտական միացեալ նստաշրջան մը Ուկրանիոյ Գիտութիւններու ակադեմիայի Պատմութեան կաճառին եւ այլ կաճառներու մասնակցութեամբ, ուր ներկայացուեցան 18 խիստ հետաքրքրական զեկուցումներ Ուկրանիոյ եւ Կալիցիոյ հայ գաղութներուն վերաբերեալ: Այս զեկուցումները, զորս ուսումնասիրեցի, ցոյց տուին ինծի, թէ որքան կարեւոր են այն աղբիւրները եւ որքան կարեւոր պիտի ըլլայ միացեալ նիստի մը գումարումը, մեր երկրի պատմաբաններուն մասնակցութեամբ, ուր կը գտնուին մօտաւորապէս 50.000 հայկական փաստաթուղթեր՝ պահուած պետութեան դիւաններուն մէջ:

Ընթացիկ տարուան համար նախատեսնուած է հայ — պուլկար գիտական նստաշրջան մը՝ Պուլկարիոյ հայ գաղ[ութ]ներուն եւ հայ — պուլկար փոխա[դարձ] յարաբերութիւններուն մասին: Նստաշրջանը տեղի պիտի ունենայ Երեւանի Յունիս ամսուն:

Յառաջիկայ տարուան համար պէտք է պատրաստուին հայ — ռու[մէն] յարաբերութիւններու եւ Ռումանի[ոյ հայ] գաղութներուն վերաբերեալ հարցեր[ը]. Արդէն Հայաստանէն Ռումանիա [եկաւ] Սուրէն Գոլանճեան, որ կատարեց հե[տա]զօտութիւններ:

Իմ գրաւումները Հայոց ամէնէն պատմութեամբ եւ անոնց ցեղային [...] գումով, ինծ առիթ տուին յարաբե[րու]թեան մտնելու Երեւանի Պատմութ[եան] Կաճառին հետ, մանաւանդ Հայոց պատմութեան ճիւղի պատմաբան[ներուն] հետ: Կարելիութիւն ունեցայ կա[...] շրջանակին ներկայացնելու զեկոյց[ներ] մեր երկրի հայ գաղութներուն մասի[ն...] ունեցայ երկու շատ արդիւնաւէտ տ[եսակ]ցումներ Կաճառի աշխատակիցներ[ուն] հետ:

ՓՐՈՖ. Վ. ԳՐՆԸՑԵ[ԱՆ]

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ... ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

—•—

... 30 տարուց աւելի է, ինչ Նորաշէնում կոլտնտեսութիւն է ստեղծուել: Սակայն նոյնիսկ տարեցաւոր Նորաշէնցիները չեն յիշում, թէ Զարիկ Ֆահրադեանը երբեւիցէ որեւէ գործ կատարե՞լ է, մասնակցե՞լ է հանրօգուտ աշխատանքի: Նա միշտ յայտարարել է, որ ինքը հիւանդ է, աշխատելու անընդունակ: Այնուամենայնիւ, հետաքրքիր է թէ ինչպէ՞ս է նա անցկացնում իր ժամանակը, ինչո՞վ է զբաղւում: Պարզւում է, որ, յատկապէս վերջին 6-7 տարիներին, ինչպէս ինքն է ասում, երբ նա «դարձի եկաւ», իրեն ամբողջովին նուիրել է Աստծուն, «Աստծոյ գործերին»: Չէ՞ որ դա էլ «զբաղմունք» է:

Դուք երեւի հիմա կը կարծէք, թէ նա, որպէս կրօնամոլ, իր ամբողջ ժամանակը սպառում է եկեղեցիներո՞ւմ: Բոլորովին էլ ոչ: Դուք սխալւում էք: Նա եկեղեցիներում չի լինում, «բողոքականները», ինչպէս եւ բոլոր մկրտչականները եկեղեցի չեն յաճախում: Ի՞նչ կարիք կայ Աստուծու հետ «կապը» պահպանել եկեղեցական սպասաւորների միջոցով, քանի որ այդ բանը աւելի յարմար է ու «վըստահելի» անել ինքնուրոյն: Եւ ահա, Զարիկ Ֆահրադեանը ու մէկ — երկու ուրիշ կանայք ամէն շաբաթ հաւաքւում են համագիւղացի Նունուֆարենց տանը ու սկսում իրենց «խօսակցութիւնը» Աստծու հետ, ծունկի եկած նրա «զօրութեան» առջեւ ժամերով աղօթում, հատուածներ ընթերցում Աստուածաշնչից: Նրանց ընկերակցում է նոյնիսկ մի երիտասարդ օրիորդ, որ գալիս է Արտաշատաւանից:

«Աշխատել, նշանակում է աղօթք անել». սա մկրտչականների նշանաբ[ան]ն է: Ահա թէ ինչու, չբաւարարուելով բաշխնով, երբեմն այս խումբը լին[ում է] նաեւ Երեւանում, մեծացնելով նա[եւ] խոհ «ժողովականների» թիւը:

Զարիկ Ֆահրադեանի գործունէութ[իւ]նը, սակայն, սրանով չի սահմանափա[կ]ւում: Եթէ այդպէս լինէր, նրա ան[ձ]ը յիշատակելու անհրաժեշտութիւն չէր զգացուի:

Վերջերս նրա մէջ ցանկութիւն առաջ[ա]ցաւ ոչ միայն Նորաշէնցիներին, [այլ] հարեւան Վերին Արտաշատ գիւղի բ[նա]կիչներին ապացուցել, որ նա Աստ[ծու] եւ Քրիստոսին շատ մօտ կանգնած ա[ն]ձնաւորութիւն է եւ որ նրանց օգն[ու]թեամբ ընդունակ է նոյնիսկ հրաշ[ք] գործել: Նա երկար մտածեց այն մասին թէ ինչ հնարամտութեամբ կարող է [...] բաշագործ» կնոջ համբաւ վաստակե[լ]:

Պատահեց, որ Օգոստոսի վերջ[ե]րին Արտաշատում կարճատեւ հիւանդ[ու]թիւնից յետոյ մահացաւ Սամուէլ Ա[...]ղարեանը: Հանգուցեալը նոյին յաւ[...]ւեց մահուանից չորս օր յետոյ, [երբ] տարբեր վայրերից եկան նրա մի [...] հարազատներն ու բարեկամները.

Երկու օր անց Զարիկ Ֆահրադեան[ը ...]ծում է այն տան դուռը, որտեղ դեռ մեղմացել մարդկանց վիշտը:

Եղիսաբէթ մայրիկը, որ [...] մեծն էր, չէր ճանաչում [...] նօթ այցելուին: Նա [...] հարկէ, ան[...]ուած չէ: Աւելին՝ հաւատում է Աստծ[ու]. Սակայն նրա գոյութեան կամ [չգոյու]թեան մասին երբեք չի մտածել: [Հա]ւատում է, եւ ուրիշ ոչինչ: Օգտուելով [...]բանից, Զարիկն սկսում է ճարտար [...]թափել՝ որդու կորուստը սգացող [...] համոզելու համար, թէ իրեն «Տէրն է [...]ղարկել» նրա մօտ, եւ որ նա կարող [...]

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵՄԻՏԸ

—o—

Հազիւ հեռացած էր, երբ մէկէն, քահքահ մըն էր փրթաւ: Առանց կարեւորութիւն տալու քալեց:

Իրիկնադէմին մտաւ ձէք գիւղը եւ ըսկըսաւ ծախու եզ փնտռել: Միջնորդը քանի մը եզներ ցոյց տուաւ իրեն, որոնցմէ մէկը հաւնեցաւ, բայց ուզած գինը սուղ գտնելով՝ ձէքը ձգեց եւ ուղղուեցաւ դէպի Թարթան գիւղը: Ճէքի գիւղացիները նստած սկսան խօսակցիլ: Մէկը ըսաւ,— Վաղը մեր բարեկամը կը վերադառնայ հետը բերելով Միխայէլ Պուիթրոսի եզը: Գնող եւ ծախող վիրար կ'արժեն: Մենք չկրցանք բան մը ծախել, թող գոնէ չահերնիս խնդալն ու զուարճանալը ըլլայ: Վաղը արդէն կիրակի է, ո՛չ զբաղում, ոչ գործ ունինք: Մեզմէ ուէ մէկուն որ հանդիպի, թող անոր գնած եզին՝ «ձի է» ըսէ եւ գովէ եւ շնորհաւորէ:

Կիրակի առաւօտ սպասեցին խոզի ճամբուն վերադարձին: Կէսօրուան մօտ երեւցաւ, առջեւը ձգած սեւ եզ մը՝ ծուռ կոտոշներով եւ ճակատը սպիտակաբիծ: Մանսուր պարծանքով ու հպարտութեամբ կը քշէր իր նոր եզը, որ կարծես ազնուազգի ձի եղած ըլլար եւ ոչ թէ սովորական գոմի անասուն մը: Առաջին դիմացը ելլողը անտարբերութեամբ բարեւեց զինք եւ ըսաւ.

— Վայ քեզ ճարպիկ, չըսէի՞ր որ ձիու պէտք ունիս, մենք հոս քեզ քանի ձի ցոյց կուտայինք՝ մէկը միւսէն աւելի լաւ: Բերածդ Միխայէլ Պուիթրոսի ձին է:

Մանսուր անտարբեր շարունակեց քալել, հազիւ քանի մը քայլ առած էր, երբ ուրիշ մը զինք կեցուց՝ ըսելով.

— Բարով վայելես, Միխայէլ Պուիթրոսի ձին պատուական է: Մենք նախ կարծեցինք, որ ուզածդ եզ է եւ ոչ թէ ձի: Մեղադրելի չես, քանի որ մարդ բաւնդ մէկ ժամուան մէջ քան անգամ միտք կը փոխէ:

Մանսուր քմծիծաղով շարունակեց քալել: Այս անգամ կին մըն էր, որ դիմացը ելաւ:

— Վրան չհեծնե՞ս, երիտասարդ, ձին հեծնելու համար ստեղծուած է: Ցետոյ, ընդասա արթնցողի մը պէս աւելցուց,— իրաւունք ունիս, հեծած գիւղին մէջէն անցնիլը յարգանքի պակասութեան նշան է: Որքան ազնիւ էք, երթաս բարով:

Գիւղի հրապարակին վրայ ծերերու եւ երիտասարդներու բազմութիւն մը զինք կեցուց. հարցումներու տարափ մը սկըսաւ տեղալ: Ամէն մարդ կարծիք մը կը յայտնէր: Մէկը կ'ըսէր, երանի թէ Մուհրիճի ձին գնած ըլլար՝ աւելի լաւ էր եւ աժան: Իսկ ուրիշ մը կը յարէր,— Բախտ է, գաղտնիքը յաջողութեան մէջ է: Եւ սկսան եզան չուրջը դառնալ, քննել ու գննել զայն: Մէկը կը գովէր, ուրիշ մը պակասութիւնները կը մատնանշէր. ի վերջոյ արձակեցին իրենց հանրածանօթ վճիռը՝ «ոչ գէշ, ոչ լաւ»: Ի սրտէ շնորհաւորեցին Մանսուրը, որ գլուխը առած քալեց:

Գիւղին ծայրը՝ դարանակալ սպասեցին, տեսնելու համար, թէ հեռանալէն յետոյ ի՞նչ պիտի ընէ: Իսկ Մանսուր, ճամբու ընթացքին մաղէլէ նոյն բոլոր ըսածները՝ եզրակացուց,— Անկարելի է, որ բոլորն ալ ստեն: Ապա, կանգ առնելով՝ սկսաւ քննել եզը եւ ինքնիրեն ըսել,— պատուական այս եզը իրապէս ճիշդ ձիու կը նմանի, բայց ... ձի ըլլալէ հեռու է: Ցետոյ, ձեռքը անոր կոտոշներէն մէկուն երկարելով ըսաւ,— կեանքիս մէջ դեռ չտեսայ ձի մը, որ կոտոշներ ունենայ:

Պահ մը եւսէն ծերուկ մը գլուխը բարձրացնելով՝ ըսաւ,— Կեանքիդ մէջ քանի՞ ձի տեսած ես որ ... ձիերուն տեսակները շատ են տղաս, չըլլայ որ խարուիս եւ ձիուդ «եզ է» ըսելով ծախես: Ունեցածդ ձի է, ձին ալ եզան պէս հերկի կը ծառայէ ... գնա մի գլխար:

Մանսուր քալեց, ձգելով որ [...] Աստուած բարին ընէ: Ցիչեց մօր [...] ուէրը՝ «նախ փորձէ, յետոյ հաւա[տա] եւ եզրակացուց,— Փորձելով [...] կորսնցներ:

Ցիչեց նմանապէս «խելքը [...] ժողվէ»ին, այսինքն՝ ծառաստանի [...] հագանին հետ պատահած ծիծաղ[...] դէպքը եւ սիրտ առաւ ու խնդաց [...] չուրջը նայեցաւ եւ ապահով ըլլա[լով] որ զինք տեսնող մը չկայ՝ եզը [...] ճամբու եզերքի պատին եւ [...] Սակայն եզան կռնակին վրայ [...] տեղ, ոտքերուն տակ ինկաւ: [...] սկսան հարուածել զինք:

Վրայ հասան դաւադիրները՝ [...]ցութիւն յայտնելու համար իրենց [...] Գիւղերն ալ տէրութիւններուն [...] նին իրենց Կարմիր Խաչը: [...] խումբերու բաժնուած գործ[...] Ոմանք փութացին ջարդուփշուր [...] րին օգնութեան, ուրիշներ սկսան [...] խրտչած եզան ետեւ: Միայն մէկ[...] դէն չշարժեցաւ, այլ կեցած խոզի [...] գլխուն վրան՝ յայտարարեց,— [...] իրաւունք ունէր ... առիթ ձի չէ [...] եզ ... փորձը մեծագոյն փաստն է:

ՄԱՐՈՒՆ ԱՄ[...]

(3 եւ վերջ)

—o—

յարութիւն տալ, կենդանացնել նրա տը-ղային :

— Եթէ ես քո տղային չկենդանացնեմ, — ասա «Տիրոջ կամքով» ինձ էլ հետը կը թաղէք, — ասում է նա :

Եղիսաբէթ մայրիկը իր ապրած մօտ 70 տարիների ընթացքում չէր յիշում գոնէ մի դէպք, որ մեռած մարդը նորից կեն-դանանար, չէր հաւատում այդ բանին : Բայց այդ սեւազգեստ կինը նրան խոր-հրդաւոր թուաց, շատ խորհրդաւոր : Իսկ յետոյ ո՞ր մայրը ամէն ինչ չի տայ կոր-ցրած զաւակին նորից կենդանի տեսնելու համար. եւ, դոհ դարձած այդ զօրեղ ցանկութեան ու Աստծու հաւատքին, համաձայնւում է Զարիկի առաջարկու-թեանը · Որքան էլ անհաւատալի է, հան-գուցեալ Սամուէլի եղբայրները նոյնպէս հնազանդուեցին իրենց մօր ցանկութեա-նը ·

Ասում են, որ Սեպտեմբերի 2ին դէպի գերեզմանատուն է շարժւում միամիտ սարդկանց մի բազմութիւն :

Կարճ կտրենք: Վեց օրուան մահացած տղայու դիակը երկու օր հողում մնալուց յետոյ գերեզմանից հանում են: Ինչպիսի ծամածռութիւններ ասես, որ չի անում Զարիկ Ֆահրադեանը՝ մէկ քաշելով հան-գուցեալի քիթն ու ականջները, մէկ շարժելով նրա ձեռքերն ու ոտքերը: Այդ այլանդակ ու պիղծ արարողութիւնը մի ժամից աւելի է տեւում : Տեսնելով, որ իր ջանքերը ապարդիւն են անցնում, եւ մեռելը «յարութիւն» չի առնում, Զա-րիկ Ֆահրադեանը դիմում է խորաման-կութեան :

— Հեռացէք, ճանապարհ բացէք, ձեր տղան հիմա վեր կը կենայ ու կը փախչի, — հրամայում է նա :

Մինչ մարդիկ բացում էին ճանապար-հը, հանգուցեալի փոխարէն փախուստի է դիմում ինքը՝ «հրաշագործ» կինը :

Այդ դէպքից յետոյ Զարիկ Ֆահրադ-եանը մի քանի օր չերեւաց գիւղում : Բայց նա արդէն իսկապէս համբաւ վաս-տակեց, սակայն ոչ թէ «հրաշագործ կը-նոջ», այլ «հրէշտաւոր» կնոջ :

Մենք ծանօթացանք Զարիկ Ֆահրադ-եանի հետ, եղանք նրա տանը: Զարիկի ամուսինը՝ Գաբրիէլը, որ խանութի պա-հակ է, նիհար անզօր լինելով կնոջը «խել-քի բերելու», իր ցաւերը ամոքում էր գինի խմելով : Միշտ այդ գործողութեան ժամանակ էլ մենք նրան հանդիպեցինք :

— Դրադէ՞տ էք, — հարցրեցինք Զա-րիկին ·

· «Երեք դասարան գնացել եմ», պատասխանելով նա սեղանի վրայից վերցրեց մի փոքրիկ գիրք եւ մեկնեց մեզ · (Աստուածաշունչ Մատեան) :

Սա է Զարիկ Ֆահրադեանի «հրաշա-գործութիւնների» աղբիւրը :

Մեր այն հարցին, թէ նա ինչպէ՞ս է իրեն զգում այդ դէպքից յետոյ, պատաս-խանում է՝ վատ, քանի որ ... ամուսինը շատ է ծեծել : Իսկ ինչ վերաբերում է «յարութիւն տալու» անյաջող ընթացքին, սում է ·

— «Տէրը չկամեցաւ»: Բայց նա բա-ւարարեց իմ աղջկայ խնդրանքը մխիթա-րեց ու հանգստացրեց ինձ :

Մեր զրոյցին ներկայ էր Զարիկի դուս-տրը՝ Մառլենան : Երկար, թափթփուած մազերով, գունատ դէմքի վրայ սառած խոշոր ու սեւ աչուկներով այդ աղջկան դժուար է մոռանալ : Ցածր ու դողդո-ջուն ձայնով նա կարճ պատմեց իր մի ե-րազի մասին ·

— Տեսայ սպիտակ շապիկով, երկար ու ճերմակ մօրուքով մի ծերուկի, նա ինձ ասաց՝ «Ցայտնիր մօրդ, որ ես նրան ներում եմ, թող չտրտնջայ»:

Ցետոյ Մառլենան ասաց, որ մայրն էր իրեն յանձնարարել այդպիսի երազ տես-նել : Այդ գիշեր Մառլենան շատ էր վա-խեցել, տեղից վեր թռել, իր մօտ էր կանչել մօրը · Նա այնպէս կակազելով ու վախկոտութեամբ էր խօսում, կարծես նոր էր սթափուել այդ երազից : Անհոգի ծնողը ինչպէս է թունաւորել խեղճ ման-կան սիրտն ու հոգին :

... Այս օրերին Վերին Արտաշատի եւ Նորաշէնի կոլտնտեսականները յաջողու-թեամբ աւարտելով տնտեսական տարին, իրենց քրտնաջան աշխատանքի դիմաց ա-ռատ վարձատրութիւն են ստանում : Ա-մէնուրեք աշխուժութիւն է զգացւում, տնային տնտեսուհիները տեղաւորում են ձմեռուան նախատեսուած պաշարը, կարգի բերում բնակարանն ու բակը (մօ-տենում է նոր տարին), դպրոցներում հն-չում է կայտառ երեխաների զիլ ծիծաղը:

Իսկ Զարիկ Ֆահրադեա՞նը: Այս սոսր խարեբայից երես են թեքել թէ Նորաշէն-ցիները եւ թէ Արտաշատցիները :

Գ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Սով. Հայաստան, 21/12/60)

ՌՈՒՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խ. Միութիւնը օտար բազմաթիւ լեզու-ներով կը հրատարակէ ռուս եւ խորհրդա-յին հեղինակներու գործերը: Փարիզեան «Լը Կլուպ» գրավաճառատունը աժան գի-ներով կը ծախէ այս գործերուն ֆրանսե-րէն թարգմանութիւնները :

Անցեալ տարուան վերջերը հրատարակ-ուած գիրքերէն մաս մը կարդացի եւ ան-գամ մըն ալ հաստատեցի թէ Խորհրդ. Միութեան մէջ գրողը, գիտունը, եւ ար-ուեստագէտը կ'ապրին ու կը գործեն բոլորովին տարբեր կերպով: Անծանօթ չէ այս կերպը, բայց առարկայական օ-րինակներով վերստին բացատրել աւե-լորդ չէ թերեւս :

Պիտի խօսիմ երեք վէպերու եւ գիտա-կան ուսումնասիրութեան մը մասին, ո-րոնց ընթերցումը կը թողու հետեւեալ ընդհանուր տպաւորութիւնը :

Խորհ. գիտունն ու արուեստագէտը ի-րենց ստեղծագործութեանց որոշ պաշ-տօն մը կու տան: Ամէն գործ պէտք է օ-գուտ մը բերէ թէ՛ ընթերցողին եւ թէ՛ Խորհրդ. վարչաձեւի գաղափարականին տարածման :

Խորհրդ. երաժշտութիւնը աւելի ծա-նօթ է ինծի քան գրականութիւնը : Ե-րաժշտական ստեղծագործութեանց մէջ կարելի չէ գաղափարական տարածել : Ատոր համար ալ խորհրդ. երգահանը կը բաւականանայ ժողովուրդին հաճելի գործեր ստեղծելով եւ մերժելով գրամա-տիրական երկիրներէ ծնունդ առած «Ֆորմալիզմ» նորութիւնները: Կ'երեւի թէ տարբեր է գրականութեան պարա-գան: Գրողը ամէն ստեղծագործութեան մէջ կրնայ յարգել գաղափարական մը տարածելու կամ պաշտպանելու սկզբուն-քը: Թէ ինչ կը շահի կամ կը կորսնցնէ գրականութիւնը այս սկզբունքին կիրար-կութեամբ, ընդհանուր հարց մըն է՝ ո-րուն մասին վէճը կը շարունակուի ամէն տեղ: Այժմ քննենք մեր ձեռքը հասած չորս գիրքերը :

La cause que tu sers

Եուրի Կերման «Խորհ. բժիշկներու վէ-պը» կոչած է իր այս գործը, որ ուսա-նողի մը կեանքն ու գործնական ասպա-րէզի մէջ առաջին քայլը կը պատմէ :

Հեղինակին նպատակն է միայն ցոյց տալ թէ խորհրդային վարչաձեւը միակն է ժողովուրդին առողջութեամբ շահագր-գռուող, թէ դրամատիրական վարչա-ձեւներու տակ գիտական ու մարդասիրա-կան գործերը կը կաղան :

Գրքին հերոսը, բժշկական կոչումին գիտակցելէ ետք հին ճգնաւորներու մո-լեռանդութեամբ կը նուիրուի աշխատան-քի եւ կը յաջողի պանծալի դիրքի մը հասնիլ՝ տարբեր հանրապետութեան մը մէջ համաճարակի մը վերջ տալով :

Ցայտնի է թէ Եուրի Կերման վարժ գրող է եւ շատ լաւ ուսումնասիրած է բժշկութիւնը, բայց իր գործը պատանե-կան «վարդագոյն» վէպ մըն է, եթէ նոյնիսկ ընթերցողը մոռնայ քարոզչական մասերը: Արուեստը կը բացակայի :

Aux confins de l'œcumène

Իվան Էֆրեմովի այս վէպը պատմու-թիւն է առանց որոշ քարոզչութեան: Ըն-թերցողը հետաքրքրական տեղեկութիւն-ներ կը ստանայ հին Եգիպտացւոց, Հել-լէններու, եւ Ափրիկէի հին ժողովուրդ-ներուն մասին :

Արկածախնդրական վէպ մըն է գրական որոշ շնորհքով :

Հելլէն երիտասարդ արձանագործ մը կատարելագործուելու փափաքով Կրետէ կ'երթայ : Ծամբան ծովահէններու ձեռ-քը կ'իյնայ, որոնք զինք Եգիպտոսի ափե-րը կը թողուն : Հոն գերի կը դառնայ եւ երկար ատեն կ'աշխատի Ափրիկեցի եւ Սկիւթացի գերիներու հետ, մինչեւ որ կը յաջողի փախուստ տալ ի գին անհամար դժուարութեանց եւ կը վերադառնայ իր երկիրը : Փախուստի ընկերներուն հետ եղբայրական կապ մը կ'ունենայ :

Վէպին բուն նպատակն է մարդոց մի-ջեւ եղբայրական զգացում, հաւասարու-թիւն եւ ազատութիւն հաստատել: Պա-տանիներու համար օգտակար եւ հաճելի ընթերցում մը :

La nébuleuse d'Andromède

Իվան Էֆրեմովի այս երկրորդ գիրքը երեւակայական ապագան կը պատմէ :

Մարդիկ գիտական նոր միջոցներով աստղերը կ'այցելեն եւ կը ջանան ժամա-նակն իսկ նուաճել : Բայց այս երջանիկ արդիւնքին հասած են շնորհիւ համայնա-վարական վարչաձեւի ընդհանրացումին, — մէկ պետութիւն, բացարձակ հաւա-սարութիւն եւ անխառն երջանկութիւն :

Թուչող սկաւառակներու եւ գերմարդե-րու սիրահարները հաճոյքով պիտի կարդան այս գործը, որ անջրպետի խոր-հուրդները կը լուծէ եւ ապագայի մար-դուն կը վերագրէ հիանալի կատարելու-թիւն մը: Ուշադրութեան արժանի է որ նման վէպերու մէջ գրեթէ միշտ հրէշա-յին դուշակութիւններ եւ չափազանց յո-ռետես վախճաններ կ'երեւակայեն, մինչ-դեռ Էֆրեմով հիանալի լաւատեսու-թեամբ մը կը դիտէ մարդուն ապագան: Ապագայի ընկերութիւնը, ըստ խորհ. գաղափարականին՝ կը վերածուի ընդհա-նուր եղբայրակցութեան մը, որ մոռցած է կրօնքի եւ բարոյականի հին սկզբ-բունքները, ինչպէս ամէն նեղմտութիւն, ամէն ինչ որ վնասակար է մարդուն յա-ռաջդիմութեան: Իր սեռին մէջ չափա-զանց շահեկան է այս վէպը :

L' origine de l'homme

Միխայիլ Նեսթուրխ ակադեմական գիտուն է եւ հեղինակ «Մարդն ու իր նախնիքը» նշանաւոր գործին : Այս նոր գործը կը ձգտի Տարվինի տեսակէտը պաշտպանել նոր փաստերով եւ բնական ու սեռային ընտրանքի տեսութիւններուն վրայ աւելցնել նաեւ աշխատանքի դերը : Կարեւոր մաս մը յատկացուցած է ժխ-տելու համար արարիչ Աստուծոյ գաղա-փարը : Օգտակար եւ ընդարձակ տեղե-կութիւններով գիրք մըն է, որ չի համո-զեր մեզ, ինչպէս են ցարդ հրապարակ նետուած բոլոր տեսութիւնները, որոնք մեր ծագումը կը ջանան բացատրել :

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

Editions en langues étrangères : Moscou 1960

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

Ամառնային աղուոր գիշեր մը, կայծո-ռիկը կը խաղար կանաչութեան մէջ : Գորտ մը, որ ճիւղի մը վրայ նստած էր, իր թոյնը նետեց անոր վրայ :

— Ի՞նչ չարիք ըրի քեզի, որ այսպէս կը վարուիս ինծի հետ, հարցուց միջա-տը վշտալի ձայնով :

— Ինչո՞ւ կը փայլիս. պատասխանեց գորտը ·

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (214)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Արշակն այդ ամբողջ խորհրդաժողո-վից իմացաւ մի հաստատ ցանկութիւն, թէ պէտք է զգոյշ լինել, շատ ջլ խոստում-ներ չանել եւ վերադառնալ Հայոց Աշխար-հի հողութիւնը ... Իսկ ընդհանրապէս աւագների մեծ մասը կողմնակից էր դը-նալուն, լաւ սաքոն հարեւանի հետ բա-րեկամանալու : Ապահով է այն երկիրը, որ բարեկամ է հարեւանի հետ :

Նոյն կարծիքի էր եւ ինքը Արշակը, բայց առաջ ու առաջ նրան հետաքրքրում էր Մերուժանը · գնալ եւ «կապանօք բե-րել սատմբակին» :

Բայց այդ ամէնից յետոյ Թագուհին բացարձակ դէմ եղաւ Տիգրոն մեկնելուն : Լսելով աւագների կարծիքը՝ Փառանձե-մը յուզուեց ·

— Ոչ, արքայ: Մի գնար: Շապուհը խարդախ է: Կարող է կաշկանդել քեզ ծանր պարտաւորութիւններով : Երեւի չի մոռացել եւ քո փոքրիկ օգնութիւնը Բիւզանդացիներին: Ցիշիր, ինչպիսի չա-րութեամբ կործանեց Տիգրանակերտը՝ իշխան հօրս չէզոքութեան համար... Ոչ, արքայ ...

Արշակը ջանաց բացատրել գնալու կա-րեւորութիւնը ·

— Ճշմարիտ է, Փառանձեմ, Շապուհը նենգ է, խարդախ, բայց պատերազմի վտանգի հանդէպ՝ պիտի ձգտի բարեկա-մանալ, մանաւանդ ապիրատ նախարար-ների պատճից յետոյ՝ զգում է երեւի մեր ուժը, այլապէս չէր ուղարկի մեծ դեսպանութիւն, կնքած աղ եւ այնքան նուէրներ, ինչ ապացոյց են նրա անկեղ-ծութեան :

— Արքայ, չեմ կարող ասել ինչո՞ւ, սակայն սիրտս վկայում է, որ պէտք չէ մեկնել :

— Ոչ, Փառանձեմ: Թւում է՝ Շապուհն այժմ Հայոց Աշխարհի բարեկամութեան կարիքը ունի · եւ ես կամիմ օգտուել այդ առիթից բարեպատեհ եւ ստանալ Մերու-ժանին անփծեալ, որ այնքան աղէտ բե-րեց մերայնոց եւ Աշխարհիս Հայոց : Խարձնելով նրան անվնաս՝ գոռոզամիտ նախարարները ինքնակամ կը գալեն ի-րենց, եւ ես կարող կը լինեմ հասնել նը-պատակիս, քանի տարի է Մերուժանը խռովում է մեր երկրի խաղաղութիւնը եւ խուսափում պատժից: Այժմ, վերջա-պէս, գտնուած է նրան կալանելու եւ պատժելու հնարը : Պէտք չէ թողնել ա-ռիթը ...

— Իսկ քաղա՞քը, արքայ, — յանկարծ յիշեց Փառանձեմը, մտածելով, որ մի-այն դա կարող է սթափեցնել Արշակին, որպէսզի նա ետ կանգնի իր մտադրու-թիւնից : — Ո՞վ պիտի վերակառուցի քո վնասուած քաղաքը: Կարելի՞ է միթէ թողնել աւերակ եւ ... վերջապէս, ո՞վ պիտի սկսի Հայոց բերդը :

— Մի կարծիր, Փառանձեմ, թէ մո-ռացել եմ քաղաքը: Ես մինչեւ իսկ խոր-հում էի, թէ անհրաժեշտ չէ՞ արդեօք նոր կառավարիչ կարգել Նահատակ Վա-րազ Գնունու փոխարէն, որպէսզի նա սկսէր աշխատանքը մինչեւ վերադարձս : Սակայն խորհեցի, որ անփորձ կառավա-րիչը չի կարող գործել առանց ցուցում-ների, ուստի եւ ամէնը կը սկսեմ վե-րադարձիս ... Դա պիտի լինի իմ միակ հոգսը — կառուցել եւ աւարտել: Բայց նախ անվնաս դարձնենք Մերուժանին ...

Փառանձեմը լսում էր եւ գլուխն օրօ-րում, յետոյ չհամբերեց եւ ընդհատեց ամուսնու խօսքը ·

— Վախենամ, արքայ, Մերուժանի պատճառով վնաս բերես քեզ · ճանապար-հը երկար է, վտանգալի ... գուցէ եւ ցուրտ :

— Աշունը տակաւին նոր է :

— Այսուամենայնիւ, արքայ, ցանկալի է յետաձգէիր մեկնումդ դէթ առժամա-նակ, մինչեւ կը պարզես, թէ ինչ նպա-տակով է կանչում Շապուհը : Եթէ մեկ-նես, առանց հրաւէրի նպատակը պարզե-լու, ես տագնապի մէջ պիտի լինեմ շա-րունակ :

— Ես կ'ուղարկեմ քեզ սուրհանդակ-ներ, Փառանձեմ, — խոստացաւ Արշակը քնքշաձայն, աւելացնելով, որ կանայք միշտ երկնչում են ամէն բանից, լինելով հոգով անարի եւ վախկոտ : — Մեկնու-մըս վճռուած է, Փառանձեմ : Արիացիր ... Մերուժանը ... Մերուժանը ...

Երկու օր յետոյ Արշակը ճանապարհեց Շապուհի դեսպաններին, նախապէս ըն-դունուած կարգով, պարգեւներ բաշխե-լով նրանց եւ պատուիրելով յայտնել ար-քայից արքային, թէ ինքը եւս կը գայ շուտով :

Եւ մի շաբաթ անց իրօք Թագաւորը մեկնեց իր թիկնապահ գնդով, Վասակ սպարապետի ուղեկցութեամբ : Պայծառ առաւօտ էր · թւում էր արեւն իր ամբողջ շողերը թափել է մեկնողների հագուստ-ների եւ զէնքերի վրայ · փայլում էին նը-րանց ոսկեթել բանուածները · պղնձի սա-ղաւարտները, տէգերն ու նիզակները :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Օր. ՎԵՐԺԻՆ ՍԱՐԿԱՒԱԳԵԱՆ
Պ. ՌՈՊԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Ամուսնացած
3 Յունիս, 1961
Շուազի լը Ռուա — Ալֆորվիլ
Կնքահայրութեամբ՝ Պ. ԱՐՄԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ :

ՆՈՒԷՐ

Փոքրիկն Գլոտ Տէր Ղուկասեան իր մեծ հայրիկին եղբօր՝ Արմենակ Գապաքճեանի յիշատակին տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Դասախօս՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ:

Նիւթ՝ Լիբանանի հայ գաղութը :

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Երիտասարդուհիներու Ջաւօ Շանթ խումբին դասախօսութիւնը այս Ձորեքշաբթի ժամը 20.30ին, Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ:

Դասախօս՝ Տիկ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ – ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ :

Կը հրաւիրուին անդամուհիները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Երջանկայիշատակ ազգային բարերար Մկրտիչ Սամուսարեանի, կտակակատար Կարապետ Եղեանցի եւ նախկին տեսուչներ Գ. Արալեանի, Ս. Սողիկեանի, Յ. Մատաթեանի, բոլոր ուսուցիչներուն եւ սաներուն ի յիշատակ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի օր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին սաները եւ բարեկամները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան :

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պըրվէի եւ պագալորէայի :

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ :

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան —

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 – 01,72

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, Rue Voltaire

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՍԵԱՆ, Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն):
Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), Վ. ՃԱԳՈՒՐԵԱՆ (ջութակ)
Սօսի պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
Խօսնակ՝ ՍՕՆԻԱ ՏԷՐ – ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՇԵՐԸ
ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ եւ իր նուագախումբը :
ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պօմոնի ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի : Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պօմոնի Ազգ. սրահին մէջ,
(8 Էնփաս տը Մոն)

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ
Պիտի խօսին Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն) Տիկին ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ եւ Ընկեր Բ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Խօսնակ Ընկեր Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ս. Չէօրէքճեան (ջութակ), Օր. Արմինէ Գալբագեան (դաշնակ), Զարեհ Գասեան (երգ), Օր. Սեդա Թիւթիւնճեան, Պ. Գրիգոր Քէնտիրեան (արտասանութիւն), փոքրիկն Ճօշկունեան (ձեռնադաշնակ), Հայկական խմբապարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ ։ Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր ընկերակցութեամբ համբաւաւոր ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին :

Անօղուտ տեղի չտալու համար նախապէս ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ ընկերներէն,— Վարդանեան, Նիկողոսեան, Սարգիսեան, Դարբինեան, Տօլպաշեան, Տէրտէրեան ։ Ճոխ պիւֆէ եւ ըմպելիներ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլէի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին ։ Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները. ժամը 10–12 :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9°)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 7 JUIN 1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9121 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4922

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕԳՆԵ՛ՆՔ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Բոլորովին անակնկալ ու զարհուրելի աղէտ մը Յունիս 1ի առաւօտուն սուգի մատնեց բազմաթիւ Ֆրանսացի եւ Հայ ընտանիքներ Փարիզի մօտիկ արուարձաններէն Քլամարի եւ Իսի լէ Մուլինոյի մէջ։

Մայիսի վերջին շաբթուան ընթացքին տեղացող յորդառատ անձրեւները հողի ... առաջ բերած էին այդ շրջանի ստորգետնեայ ...ին եւ շէնքերուն տակ, որոնք կառուցուած են նախկին քարահանքերու վրայ,— մէջը պարապ։

Վերջին պատերազմի ընթացքին օդային ռմբակոծումներու դէմ պաշտպանուելու համար լաւագոյն ապաստանարանը կը նկատուէին այդ անծայրածիր քարահանքերը, ուր սովորական ժամանակ սունկ կը մշակեն։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Փարիզի երեք քառորդ մասին տակը նախկին քարահանքեր են, նոյնքան ...ուած առաւել կամ նուազ չափով։ Այդ պատճառով քաղաքապետարանները մանրակրկիտ քննութիւններէ վերջ միայն բնակարան շինելու արտօնագիր կու տան։

Քլամարի եւ Իսի լէ Մուլինոյի պարագային մէջ որոշ թերացումներ կատարուած են. Բացի քաղաքապետութենէն՝ պատասխանատու կը նկատուին նաեւ ... ձեռնարկատէրները։

Ներկայիս քննութիւններ կը կատարուին թերթիք — վարչական եւ դատական ...ներու վրայ, ճշդելու համար պատասխանատուութիւնները։

Փլատակներուն տակէն հանուած են ... դիակներ եւ քանի մը տասնեակ վիրաւորներ։

Երէկ առաւօտ Փըթի Մէնաժի հիւանդանոցին մէջ, պաշտօնական անձնաւորութեանց ներկայութեան, տեղի ունեցաւ քանի զոհերու համախումբ հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւնը, որմէ վերջ ...ները ընտանիքներուն յանձնուեցան ...ները՝ թաղման համար, ...ը իր ... ցաւակցութիւն ...

...ներուն մէջ են երկու հայ դեռատի ...ներ (Պէհեանեան քոյրեր) եւ երկու ...աւորներ։ Քանի մը վիրաւոր Հայեր ալ կը դարմանուին հիւանդանոցներու մէջ։

...ները ամբողջովին չեն պարզուած ...ին բուն պատճառները։ Մարդատար մէկ ... մէջ կեցած է՝ ... մը վերածուելով։ Անոր ...ուած են ... կարգ մը ... տուներու փլուզումին։

Փլած տուներէն մաս մը Հայերու կը ...։ Աղէտեալներու ընդհանուր թիւն է — ըստ վերջին վիճակագրութեանց — Քլամարի մէջ 45 ընտանիք (... հոգի), Իսիի մէջ 18 տուն (55 հոգի)։

Քաղաքապետարաններն ու կառավարութիւնը աղէտի առաջին օրէն իսկ անհրաժեշտ օգնութեան փութացին աղէտեալներուն՝ բնակարան եւ նպաստ հայթայթելով։

Քլամարի քաղաքապետին եւ Ֆրանսական ... կոչերուն ընդառաջ ..., դրամական օժանդակութիւններ կը հասնին ամէն կողմէ։

Մեր բարեսիրական կազմակերպութիւններն ալ գործի պէտք է լծուին։ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին կողմէ արդէն իսկ օգնութիւն հասցուած է ամէնէն ... տուժողներուն։ Իսիի մեր հայ ...ները ալ Յանձնախումբ մը կազմած են՝ օգնելու համար կարօտեալներուն։

Կը յուսանք որ Գալուստ Կիւլպէնկեան ...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՀՐԱՑԱՆԱԶԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

*

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ ԾԱՆՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏԻ ՄԷՋ

Ալժ. Ազատ Ճակատը ահաբեկումներու նոր շարանի մը սկսած է Փարիզի մէջ։ Առջի գիշեր զինեալ ահաբեկիչներ, որոնց առաջին անգամ ըլլալով կ'ընկերանային նաեւ Ֆրանսական բանակի ալժերացի զօրագիրներ, կրակ բացին ոստիկանական կառքերու վրայ։ Առաջին յարձակումը տեղի ունեցաւ 13րդ թաղամասին մէջ։ Երբ ոստիկանները կեցնել ուզեցին ոստիկանական կառքի մը մօտեցող կասկածելի ալժերացի մը, այս վերջինը փախուստ տուաւ դէպի իր ընկերներուն կառքը, որմէ կրակ բացուեցաւ օգնութեան փութացող ոստիկաններուն վրայ։ Այս վերջիններէն հինգ հոգի վիրաւորուեցան։ Սակայն նշմարած էին, որ ահաբեկիչներուն կառքին մէջ ալժերացի զօրագիրներ ալ կը գտնուէին։ Փարիզի բոլոր ոստիկաններուն անմիջապէս հրահանգուեցաւ կեցնել եւ խուզարկել ալժերացի զօրագիրներ պարունակող բոլոր կառքերը։ Այս ձեւով կարելի եղաւ գտնել ահաբեկիչները, որոնք դիմադրութիւն փորձեցին՝ վիրաւորելով երեք ուրիշ ոստիկաններ եւս։ Սակայն ոստիկանները, իրենց հերթին դիմադարձելով, սպաննեցին տասը ահաբեկիչներ, որոնցմէ չորսը զօրագիրներ են։ Ութ ուրիշ ալժերացի զօրագիրներ եւ նոյնքան մըն ալ քաղաքացի ահաբեկիչներ ձերբակալուեցան յանցանքի վրայ։ Ոստիկանութիւնը միւս կողմէ ձերբակալեց ութսունի չափ կասկածելիներ, որոնք հարցաքննման համար առաջնորդուեցան Վէնսէնի արգիլարանը։

Այս ահաբեկումներուն քննութեամբ զբաղող ոստիկանները համոզուած են, թէ ահաբեկիչները Փարիզի մէջ «բան մը» կազմակերպելու վրայ էին հրացանաձգութեանց գիշերը։

Ձերբակալեալներուն հարցաքննութենէն յայտնուած է որոշապէս, որ այս զինեալ յարձակումներու կազմակերպիչը Ալժ. Ազատ. Ճակատն է։

× Իսկ Երկուշաբթի գիշեր ալ, Ֆրանսացի ահաբեկիչներ ռումբ մը դետեղած էին «ԱՀԱԿ»ի անդամներէն Գումենճելի կնոջ տան առջեւ։ Ինչպէս յայտնի է, Գումենճելի կինը, որ Ֆրանսացի է, իր զաւակներուն հետ կ'ապրի Փարիզ։

ԾԱՆՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ԷՎԻԱՆԻ ՄԷՋ

Այս բոլոր անշուշտ աւելի եւս ծանրացուցած են Էվիանի բանակցութեանց մթնոլորտը, որ արդէն ինքնին աւելի քան պաղած էր Սահարայի եւ Ալժերիոյ Եւրոպացի բնակչութեան հարցերուն շուրջ

Հիմնարկութիւնը եւս կարեւոր գումար մը պիտի տրամադրէ Քլամարի եւ Իսիի աղէտեալներուն, ինչպէս տրամադրած էր քանի մը տարի առաջ Պելժիոյ հանքագործներու ընտանիքներուն եւ Ֆրէժիւսի աղէտեալներուն։

Մարդասիրական պարտականութիւն կը ծանրանայ բոլորիս վրայ, օգնելու անխտիր, աղէտի զոհերուն, հայ թէ Ֆրանսացի։ Ցոյց տալու համար մեր համերաշխութիւնը, համակրութիւնն ու եղբայրական զգացումները՝ հանդէպ դժբախտներուն։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ Գաւառական ընտրութեանց մէջ առաջին անգամէն ընտրուած են 1035 հոգի։ 469 աթոռներ համեմատականի մնացած են։ Ներքին նախարարութեան տուած պաշտօնական յայտարարութեան համաձայն, առժամեայ արդիւնքներն են.— Ընկերվարականներ՝ 173, Արմատականներ՝ 154, Ձախ կեդրոն՝ 144, Միութիւն Նոր Հանրապետութեան՝ 102, Անկախներ՝ 134, Համայնավարներ՝ 21, Ծայրագոյն աջակողմեաններ՝ 16, Ժողովրդ. Հանրապ. Շարժում՝ 97, Անջատ ընկերվարականներ՝ 9, Ծայրագոյն ձախակողմեաններ՝ 8, տեղական թեկնածուներ՝ 157։ Համեմատականի մնացած 469 հոգիներուն ընտրութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկայ Կիրակի։

ՔԵՆԸՏԻ ՄԱՔՄԻԼԸՆ խօսակցութիւնները վերջացան։ Քենըտի եւ տիկինը Էլիզապէթ թագուհիին ճաշի հիւրերը եղան։ Նախագահը անգլիական պատերազմական յայտարարեց, թէ իր ունեցած տեսակցութիւնները (դը Կոլի, Խրուշչեւի եւ Մաքմիլընի հետ) «շատ օգտակար եղան» իրեն։ Քենըտի վերադարձաւ Ուաշինկթըն, ուրկէ պատկերասփռուած զեկոյց մը պիտի տայ ամերիկացի ժողովուրդին։

ԼԱՕՍԻ եւ Հիւլէական փորձերու դադարման ժողովները, որոնք Խրուշչեւի եւ Քենըտիի տեսակցութեանց արդիւնքին սպասելով ընդհատուած էին, դարձեալ սկսած են Ժընեւի մէջ։

ԼԵՀ ԵԼՄՏԱԳԷՏ մը, Էտուար Տրոգնիագ, Ուաշինկթընի դեսպան նշանակուեցաւ։

«ԱՀԱԿ»ի չափազանց պահանջկոտութեան պատճառով։

Շաբաթ օրուընէ ի վեր ընդհատուած բանակցութիւնները պիտի վերսկսէին երէկ՝ Երեքշաբթի։

«ԱՀԱԿ»ի Ներկայացուցիչները կը զգուշանան Փարիզի հրացանաձգութեանց մասին շատ խօսելէ։ Իսկ շատ մը Ֆրանսացիներ իրաւամբ կը սկսին մտածել, թէ միախոհութիւն չի տիրեր «ԱՀԱԿ»էն ներս, որուն անդամներէն ոմանք խաղաղութեան եւ բանակցութեանց թէեւ կողմնակից են, բայց միւսները հակառակ են։

Ըստ շատերու կարծիքին, Էվիանի Ֆրանսական պատուիրակութիւնը իր ալժերացի խօսակիցներուն բրտօրէն հարց պիտի տայ, թէ արդեօք իրապէս Ներկայացուցչական հանդամանք ունի՞ն, քանի որ չեն կրնար իրենց հեղինակութիւնը պարտադրել։ Արդարեւ, գաղտնիք չէ ոչ ոքի համար, որ Ալժ. Ազատ. Ճակատի Ֆրանսայի ճիւղը ուղղակի կապուած է «ԱՀԱԿ»ի ներքին «նախարար» Պեն Թոպալի. իսկ այս վերջինն ալ բանակցութեանց գաղափարին ընդդիմացողներէն է։

Ցարդ էնայն դէպս, Երեքշաբթի կէսօրէն ետք սկսող ժողովը կարեւոր անկիւնադարձ մը պիտի կազմէ։ Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահը պիտի պահանջէ անկասկած, որ Ալժ. Ազատ. Ճակատը որոշ կերպով յայտնէ, որ բանակցութիւններն ու խաղաղութի՞ւնը կ'ընտրէ, թէ՝ ահաբեկումներն ու պատերազմին շարունակութիւնը։

× Ալժէի ոստիկանութիւնը կրցած է ճշդել ոստիկանապետ Կավուըրիի սպանիչներուն ինքնութիւնը. Երիտասարդ տղաք էին, որոնք ոստիկանապետին դըրացի ուսանողի մը սենեակին մէջ պահուըտած կը սպասէին իրենց զոհը մեռցնելու յարմար առիթին։ Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութիւնը թռուցիկով մը կը յայտարարէր թէ այս սպանութիւնը ինք կազմակերպած է։

ՍԷՆ-ՄԱՐՔԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ 10 ՏԱՐԻ ԲԵՐԴԱՐԳԵ - ԼՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

Վայրաչուներու առաջին Օտար Զօրամասի հրամանատար էլի Տընուա տը Սէն Մարքի դատապարտութիւնը զարմանք պատճառեց բոլորին։ Արդարեւ բոլորը համաձայն էին, 39 տարեկան այս փայլուն զինուորականը փառաւոր անցեալ մը ունի, մաքուր, քաջ, միշտ ծառայած է Ֆրանսայի։ Տառապած է Գուխընվալտի արգելափակման կայանը, կռուած է դիմադրութեան մէջ, ապա Հնդկաչին, ապա Ալժերիա, ուրկէ ինքզինք գտած է Սանթէի բանտը։ Բոլոր վկաները եկած են ըսելու թէ Տընուա տը Սէն Մարք, պարկեշտ, քաջ, նուիրուած զինուոր մըն է որ 15 տարի է կը կռուի Ֆրանսայի համար։ Առաջին վկան Ռիշէ, խորհրդատու Արտաքին Նախարարութեան կը բացատրէ ամբաստանեալին նկարագիրը.— «Երբեք ձեռնպահ չէ եղած, չէր սպասեր որ նշանակուի, ինք ինքզինքը կը նշանակէր, անոր համար Գուխընվալտ գնաց, անոր համար այսօր Սանթէի բանտն է»։

Ինք, Սէն Մարք կը բացատրէ ըրածը.— «Մեր պատիւն կը խորհէի երբ Շալ եկաւ, ըսաւ թէ պէտք է հաւատարիմ մնալ անոնց որոնք վստահութիւն ցոյց տուած են մեզի։ Կարելի է պահանջել զինուորէ մը որ մեռնի, բայց կարելի չէ պահանջել որ խօսքին տէր չըլլայ, ստէ, ուրանայ, խօսքը դրժէ։ Իմ կեանքիս 20 տարի գոհած եմ Ֆրանսայի, 15 տարի է կը կռուիմ Լեգէոնին մէջ. երբ մտածեցի անոնց մասին որոնք ինկան իմ հրամանիս տակ, այն ատեն, Ապրիլ 21ին, ազատօրէն ընտրեցի։ Վերջացուցի, պարոն նախագահ»։

Պատասխանելով հարցումներու, հրամանատարը կ'ըսէ թէ հաւատացած է որ եթէ «ուզուէր քանի մը շաբաթէն կարելի էր ամէն ինչ վերջացնել, ինչպէս ըսած էր Շալ»։

Նախագահը կը հարցնէ.— «Ձեր զօրամասը օտարներէ կազմուած էր, այդ մասին չմտածեցի՞ք»։

«Կրնայ ըլլալ որ իմ զինուորներս Ֆրանսացի չէին իրենց սոսացած արիւնով, բայց Ֆրանսացի էին իրենց թափած արիւնով»։

Եւ երբ նախագահ Փաթէն կ'ըսէ.— «Շատ արժէքաւոր սպայ մըն էք, շատ հաւատարիմ, շատ քաջ, անհասկնալի է ինչ որ ըրած էք։ Նորէն պիտի ընէի՞ք»։

Շատ յուզուած, Սէն Մարք կը պատասխանէ «հոս եկած եմ ըրածներուս մասին խօսելու համար, աւելցնելիք բան չունիմ»։

Դատախազը խիստ չէ, կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը քսան տարուան դատապարտութիւն մը կը փափաքի բայց ինք հինգէն տասը տարի կ'ուզէ միայն։

Սէն Մարք կը դատապարտուէր տասը տարի բերդարգելութեան, զարմանքի եւ բողոքի ցոյցերու տեղի տալով։

Pour les sinistrés de Clamart

Իսիի աղէտեալներուն համար, բոլոր գումարները պէտք է ղրկուին հետեւեալ հասցէին.

C. C. P. NR. 9001-07

Ներկայիս միայն դրամական առաքումներ կ'ուզուին։

ՌՈՒՍ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Աթէնքէն քաշուած հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ Սեպտեմբեր 20էն 30 Հռոդոսի մէջ տեղի պիտի ունենայ օրթոտոքս եկեղեցիներու ժողովը մասնակցութեամբ Պոլսոյ, Աղեքսանդրիոյ, Երուսաղէմի, Անտիոքի, Սերպիոյ, Խորհրդ. Միութեան, ինչպէս նաեւ Յունաստանի, Կիպրոսի, Պուլկարիոյ, Ալպանիոյ եկեղեցիներուն :

Տեսականօրէն օրթոտոքս եկեղեցիներու պետն է Պոլսոյ Պատրիարքը, մինչդեռ միւս պատրիարքները վարչականօրէն անկախ են, ինչպէս Կիպրոսի եկեղեցին Եփեսոսի ժողովէն ի վեր: Յունաստանի եկեղեցին ենթակայ է Պոլսոյ պատրիարքութեան, Պուլկար եկեղեցին էկզարխա մըն է 1870էն ի վեր Պոլսոյ պատրիարքութենէն բաժնուած; Պուլկարիայէն զատ, Խորհ. Միութեան պատրիարքութենէն անջատ յոյն ժողովուրդներու, կրօնական համայնքներու եկեղեցիներն են որ պիտի մասնակցին եկեղեցական համագումարին, հինգը կը գտնուին համայնավար վարչութեան տակ :

Ժընեւի Եկեղեցիներու Կազմակերպութեան Խորհուրդին պաշտօնաթերթը վերջերս հրատարակեց Մոսկուայի Պատրիարքին դիմումը ընդունելու համար այդ կազմակերպութեան Խորհուրդին մէջ: Եկեղեցիներու միութիւնը կը հաշուէ չորս`հարիւր միլիոն հաւատացեալներ՝ բողոքականներ եւ օրթոտոքսներ : Պատրիարքին պաշտօնական դիմումը յիշուեցաւ նաեւ Փենսիլվանիոյ մէջ գումարուած տարեկան ժողովին, ուր Խորհուրդին ընդհանուր քարտուղարը Ուիլեմ Վայսերթ Հուֆթ յայտարարեց թէ « Նորին Սրբութիւնը Ալեքսիս Բ. Պատրիարք Մոսկուայի եւ բոլոր Ռուսիոյ, պաշտօնապէս դիմած է մասնակցելու 18 Նոյեմբերին Նոր Տելհի գումարուելիք ժողովին»: Քարտուղարը աւելցուց որ համագումարը միայն նկատի պիտի առնէ թեկնածութիւնը :

Հռոմէական Եկեղեցին եկեղեցիներու միութեան առաջադրութեամբ մղում մտեաւ այլ եկեղեցիներու պետերուն չարժումին: Առաջինը դաւանական եւ վարչական միութիւն ունի, միւսները բաժնուած են դաւանանքներով եւ վարչական անկախ կազմակերպութիւններով: Յայտնի չէ թէ ուր կը կայանայ միութեան դիծը եւ ինչ հետեւանք պիտի ունենան ժողովներու գումարումները, ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ համաձայնիլ ընդհանուր յայտարարի մը շուրջ :

Յոյն պատրիարքները կը մասնակցէին կազմակերպութեան, ռուս եկեղեցին կը մնար չէզոքացած: Այժմ Խորհրդ. Միութեան վարիչները թոյլատուութեամբ անշուշտ՝ կը փափաքի մասնակցիլ Հռոդոսի օրթոտոքս ժողովին եւ Նոր Տելհիի եկեղեցիներու համագումարին: Պոլսոյ պատրիարքը շրջեցաւ Մերձաւոր Արեւելք, տեսակցեցաւ պատրիարքներու հետ : Իր մեկնումին յաջորդեցին ՌուսՊատրիարքի այցելութիւնները, ամենուրեք գտնելով իր դիրքին համապատասխան եւ վայել ընդունելութիւն :

Զուիցերական թերթի մը համաձայն Մոսկուայի եկեղեցին խստութեան ենթարկուեցաւ Խորհրդ. Իշխանութեան կողմէ, մէկ քանի վանքեր փակուեցան, հաւատացեալներ հեռացուեցան պատասխանատու պաշտօններէ, փակուեցան նաեւ Քիեւի եւ Սթաւրոփոլի դպրեվանքերը Կրօնից Նախարար Քուրոյեդով մերժեց պատրիարքին տալ « Ձեր Ամենապատուութիւն » տիտղոսը, մինչդեռ նախորդը ոչ միայն նոյն տիտղոսը կուտար, այլ նաեւ ներկայ կ՚ըլլար պատարագի : Այս պատճառով գուցէ փոփոխութիւն տեղի ունեցաւ: Կրիւնուալտ վերջին գործին մէջ աւելի լաւատես է, թէեւ կը հաստատէ որ «պատրիարքական շրջանակները մտահոգութեան մէջ ինկան Քուրոյեդովի անուանումով »: Կը հանդիպի նախարարին, կը գտնէ ժպտուն, քաղաքավար, «ոչ մէկ տպաւորութիւն եկեղեցին հալածողի, խօսակցութիւններէս եզրակացուցի որ վերին ատեանի ապահով են եկեղեցիի եւ պետութեան բարւոք յարաբերութիւնները »:

Յարաբերութիւնները աւելի սեղմ եւ սերտ կրնան ըլլալ եթէ եկեղեցին ծառայէ պետութեան քաղաքականութեան : Նախարարի փոփոխութեան համընթաց փոխուեցաւ նաեւ Մոսկուայի Մետրապոլիտը, Նիքոլա, որ խաղաղասէրներու միութեան շարժումին ղեկավարներէն մէկն էր: Նշանակուեցաւ Նիքոտին եպիսկոպոս, որ այժմ երեսուն երկու տարեկան է, քսան տարեկանին ձեռնադրուած: Երեք տարի մնաց Երուսաղէմ, որպէս վարիչ Մոսկուայի Պատրիարքութեան Առաքելութեան, որ նպաստ կը ստանայ Խորհրդ. կառավարութենէն :

Նիքոտիմ եպիսկոպոս ընկերացած էր Մոսկուայի պատրիարքին: Իր յայտարարութիւններէն կարելի էր հասկնալ առաքելութեան նպատակը, հետաքրքրուիլ Անգլիքան եկեղեցիի կրօնական պետին Արեւելք այցելութեան եւ հանդիպումներուն հետեւանքներով: Իր գործունէութիւնը ի նպաստ կառավարութեան քաղաքականութեան նպաստեցին իր արագ բարձրացման եկեղեցական աստիճաններէն եւ պատասխանատու դիրք տուին Պատրիարքին կողքին: Կրիւնուալտ կը յայտնէ որ Մոսկուայի Պատրիարքը բացատրութիւն ուղած է Պոլսոյ Պատրիարքէն երբ լսած է թէ «կը չհանդրդուէի Սրբ. Պապին հրաւէրով, եւ Աթենակորաս Պատրիարք հաւաստած է թէ դիտողներ պիտի չղրկէ Հռոմ »:

Նիքոլա մետրապոլիտ կը յայտարարէր. « Եղբայրական յարաբերութիւններ կը պահենք Պոլսոյ, Աղեքսանդրիոյ, Անտիոքի, Երուսաղէմի, Ձեխ, Վրաց եկեղեցիներու հետ: Յարաբերութիւն կը մշակենք անգլիքան եւ բողոքական եկեղեցիներու հետ»: Մետրապոլիտի յիշած ցանկին մէջ հայ եկեղեցին չկայ :

Մետրապոլիտը կը յայտարարէր. « Ի՞նչպէս կրնանք չհպարտանալ՝ երբ քառասուն տարուան մէջ այս վարչաձեւը հսկայ յառաջդիմութիւններ ըրաւ : Ի՞նչպէս կրնանք մերժել մեր աշխատակցութիւնը ընդհանուր խաղաղութեան քարոզչութեան համար»:

Կրիւնուալտ չի բացատրեր կրօնից նախարարին փոփոխութեան պատճառը, թէեւ կը հաստատէ նախորդին Պատրիարքին Նորին Սրբութիւն տիտղոս տալը, պատարագի ներկայ ըլլալը եւ յաջորդին պատրիարքը սովորական եկեղեցական մը նկատելն ու պատարագի ներկայ չըլլալը: Կը ներկայացնէ նաեւ Անաստուածներու Առաջնորդը գիրքը, ուր լայն տեղ տրուած է օրթոտոքս եկեղեցիին, որ կը ջանայ հաշտեցնել կրօնք եւ գիտութիւն: Գրքին եզրակացութիւնն է. «Համայնավարութեան նպատակն է ձերբազատել մարդը նիւթական արգելքներէն եւ հոգեւոր կապանքներէն »:

Մոսկուայի Պատրիարքին մասնակցութիւնը Հռոդոսի ժողովին, թեկնածութիւնը Նոր Տելհիի եկեղեցիներու համագումարին, Նիքոլայի տեղ Նիքոթին եպիսկոպոսի անուանումը, եկեղեցիի բարեկամ, պատրիարքութեան պաշտօնը յարգող նախարարին փոփոխութիւնը համոզուած համայնավար նախարարով՝ ենթադրել կուտան թէ Խորհրդ. Միութեան վարիչները եկեղեցին կը մղեն խանգարելու եկեղեցիներու միութեան աշխատանքը, արգիլելու Հռոմի Քահանայապետին ձեռնարկը, պայքարելու Արեւմուտքի դէմ կրօնական գետնի վրայ ալ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԻՍԱՀԱԿ ԱԼԻԽԱՆԵԱՆ

—o—

Արեւելահայ թատրոնի պատմութիւնը երբ թղթատենք, անմիջապէս մեր աչքերուն առջեւ կ՚երեւին նուիրականացած անուններ — Աբէլեան – Արմէնեան, Զարիֆեան – Սեւումեան: Եւ այն տպաւորութիւնը կը ստանանք առաջին իսկ առթիւ, թէ այս երկու զոյգ անունները եղած ըլլան սկիզբնու վախճանը այնհրաշալի կազմակերպութեան որ լոյս աշխարհ եկաւ 1850ական թուականներէն անմիջապէս ետք, եւ որուն նախակարապետները հանդիսացան Գաբրիէլ Սունդուկեան, Գէորգ Չուբար, Գէորգ Ճմշկեան եւ տակաւին ուրիշ բազմաթիւ խընկելի անուններ :

Այս անուններուն քովն ի վեր սակայն, գտնուած են նաեւ շատեր, որոնք իրենց երկար տարիներու տքնաջան աշխատութեամբ. իրենց թատերական արուեստի բարձր ըմբռնողութեամբ եւ կատարողական անաղարտ յատկութիւններով, մեծապէս օգտակար հանդիսացած են Արեւելահայ Թատրոնի վերելքին :

Առանցմէ մէկն էր մեծատաղանդ դերասան Իսահակ Ալիխանեան :

Ծնած էր Թիֆլիզ, ուր ստացած էր իր նախնական ուսումը տեղւոյն Ներսիսեան վարժարանին մէջ, ապա անցած էր Ռուսաստան, հետեւելու համար հոն բարձրագոյն ուսման :

Իր ուսանողական շրջանին, Մոսկուայի մէջ եւ այլուր, Իսահակ Ալիխանեան առիթը կ՚ունենայ մօտէն ծանօթանալու ռուսական թատրոնին, անոր հանճարեղ հեղինակներուն, բազմատաղանդ բեմադիրներ՝ Սթանիսլաւսկիի և Վախտանկովի դպրոցներուն, եւ մանաւանդ բախտը կ՚ունենայ բազմաթիւ անգամներ ըմբոշխնելու ներկայացումները մեծանուն ռուս դերասան – դերասանուհիներու՝ Քաչալով, Երմոլովա եւն.:

Այս բոլորը երիտասարդ ուսանողին հոգիին մէջ ծնունդ կուտան նոր սիրոյ մը՝ թատրոնին սէրը :

Եւ վերադառնալով Թիֆլիզ, կը սկսի շփումներ ունենալ այնտեղ գործող հայ թատերախումբերուն հետ, որոնց մէջ կը գտնուէին արդէն Սիրանոյշ, Աբէլեան, Զարիֆեան եւ ուրիշ անուանի դերասաններ :

Առաջին իսկ առթիւ Իսահակ Ալիխանեան ուշադրութիւնը կը գրաւէ Թիֆլիզի հայ թատրոնին ղեկավարութեան հոգը ստանձնած անձերուն, որոնք կը սկսին աւելի գուրգուրանք եւ սէր տածել դէպի նորեկ դերասանը, անոր մէջ ակնյայտօրէն տեսնելով ըմբռնումի, մօտեցումի եւ մեկնաբանութեան ինքնուրոյն ոճ մը :

Իսահակ Ալիխանեանի բեմական յաջողութիւնները արագընթաց կ՚ըլլան: Երիտասարդ դերասանը կը յաղթէ բեմական որոշ սեռի մը: Երիտասարդ սիրահարի տիպարները կը դառնան իր մասնագիտութիւնը եւ հետզհետէ բեմական այդ սեռին մէջ կը տիրանայ անժխտելի համբաւի մը :

Այդ շրջանին, սակայն, կը պատահի ցաւալի դէպք մը: Իսահակ Ալիխանեան յանկարծակի կը հիւանդանայ : Իր հիւանդութիւնը ֆիզիքական ըլլալէ աւելի հոգեկան տկարութիւն մը կը ներկայացնէ ; Անհուր թախծոտութիւն մը կը համակէ իր բովանդակ էութիւնը, կը դառնայ հոգեպէս ընկճուած, ջղային նոպաներու կ՚ենթարկուի եւ այս դրութիւնը պատճառ կը դառնայ որ երիտասարդ դերասանը երկար ատեն հեռու մնայ հայ բեմէն :

Այս դժբախտ դէպքը իր ատենին ժողովրդական ընդհանուր կարծիքին մէջ այն կասկածը կ՚արթնցնէ թէ՝ տաղանդաւոր Իսահակ Ալիխանեանը ի սպառ կորսուած էր հայ բեմին համար :

Եւ սակայն, արտակարգ կորովով մը, կամքի անսպառ տոկունութեամբ մը, Իսահակ Ալիխանեան կը մաքառի իր հիւանդութեան դէմ, եւ ատեն մը ետք, կազդուրուած կը վերադառնայ բեմ :

Հոգեկան այն խռովքը որ կ՚անցընէ իր հիւանդութեան շրջանին, իր կնիքը կը դնէ անոր դերասանական խառնուածքին վրայ : Կը փոխուի իր բեմական սեռը : Ալիխանեան կը սկսի մարմնաւորել հոգեպէս ընկճուած, ջղային տագնապներու ենթակայ եւ չարունակական ոգեցնցումներու մէջ տուայտող տիպարներ՝

Այս առթիւ կ՚արժէ հոս մէջ բերել Իսահակ Ալիխանեանի մասին յայտնուած հետեւեալ կարծիքը, մեծանուն դերասանուհի Սիրանոյշի կողմէ.—

« ... Գալով Ալիխանեանին, ուզում եմ ամէնից յետոյ խօսել, որովհետեւ նա հէնց սկսեց թէ չէ, իր առաջին քայլերում, դեղարուեստի փոքրիկ կայծեր եւ թռիչքներ ցոյց տալուց յետոյ, յանկարծ նա, ինչպէս տկար ոտը, իր ֆիզիքական տկարութեան եւ թուլութեան պատճառով թէքուեց եւ հոգեպէս ընկճուելով, հակառակ յառաջդիմելու բուռն ցանկութեան, ուժասպառ եղաւ: Նրա խառնուածքը քիչ շատ ուսումնասիրած լինելով վախենում էի որ այդ տաղանդաւոր դերասանը չտակայ եւ վերջնականապէս կորչի հայ բեմի համար, բայց ընդհակառակն այդ երիտասարդ հոգին կարողացաւ իր ուժերն ամփոփել եւ յամառ կերպով մաքառելով իր հիւանդութեան դէմ՝ ֆիզիքական թուլութիւնն անհետացրեց եւ մնաց հոգեկան թուլութիւնն արժանաւոր դերասանի մէջ եւ կարծես նրա այդ հիւանդ հոգին որոշեց իր ինչ լուայի պատկանելն . Նա սկսեց հիւ դերեր ստանձնել...»: (Արամ Երեմ «Հայ բեմի վաստակաւոր արտիստ ալպոմէն) :

Կը տեսնենք ուրեմն, որ Ալիխանեան հիւանդութիւնը «բարերար» ազդեցութիւն մը ունեցած էր իր դերասանական ճակատագրին վրայ: Վասնզի, տաղանդաւոր դերասանը, այնուհետեւ սկսաւ զմայլելի ճարտարութեամբ մը մարմնաւորել հիւանդոտ հոգիներու, խռովա նկարագիրներու տիպարներ :

Այս կարգի տիպարներէն նշանաւոր Տոստոյեւսկիի «Ապուշը»ին մէջ իշխ Մշկին, Իպսէնի « Ուրուականներ » Օսվալտի, «Ցար Ֆէտոր»ի՝ Ֆէտոր, Կոկոլի «Վերաքննիչ»ի Խլեստակովի դ րերը, որոնց մէջ Իսահակ Ալիխանեան հանդիսացած է անգերազանցելի Նախանձը շարժելով նոյնիսկ ռուսական բեմերու համբաւաւոր դերասաններու, որոնք հայ դերասանին մէջ տեսած անպարտելի մրցակից մը :

Եւ սակայն, Իսահակ Ալիխանեանի բ մական ստեղծագործութիւններուն փա քըն ու պսակը հանդիսացած է Նա « Հին Աստուածներուն» Աբեղայի դերը

Երբ առաջին անգամ ներկայացուեցաւ այս գործը, Թիֆլիզի մէջ, կը մասնակցէին հայ բեմի գրեթէ բոլոր ականաւոր եւ փորձառու դէմքեր — Աբէլեան, Զարիֆեան, Միքայէլ Մանուէլեան, Ալ Վրոյր, Բերոյեան, Սաթենիկ Ադամեան, Օլկա Մայսուրեան եւ բազմաթիւ ուր ներ :

Երիտասարդ Ալիխանեանին վիճակուած էր Աբեղայի բարդ ու խրթին դերը. Ջինջը շրջապատող ստեղծագործութիւնն տաղանդաւոր դերասանը փայլեցաւ րեւ գողտրուն պսակ մը, ու ետք, այլեւս դասուեցաւ հայ բեմի պետներու շարքին: Մինչեւ այսօր հայ բեմը տակաւին չունեցաւ Ալիխանեանի մեկնաբանութեան հաւասար բեղայ մը: Զարիֆեան, Շահխաթունի, Վահրամ Փափազեան (այս վերջինը տկար) երեւացին բազմաթիւ անգամներ արեւելահայ եւ արեւմտահայ բեմերուն վրայ Աբեղայի դերով, եւ սակայն առանցմէ ոչ մէկը, հակառակ իրենց մական անվիճելի տաղանդին, չկըր հասնիլ Իսահակ Ալիխանեանի անմոռ րած Աբեղային :

Իր տաղանդաւոր դերասանի յաջողութիւններուն քով, Իսահակ Ալիխանեան ունէր նաեւ մշակուած միտք ու գրական զարգացում :

1927 – 28 թուականներուն, Թիֆ մէջ, Իսահակ Ալիխանեան դասախօսութիւններ տուած է երիտասարդ թատերասէրներու, բեմական արուեստի նոններուն եւ օրէնքներուն մասին շրջանին է նաեւ որ աշխատակցած է բատրոնի մայրաքաղաքին մէջ գործ թիւն ունեցող Հայպետթատրոնի կազմակերպութեան մէջ եւ հոն է որ է Ժողովրդական Արտիստի պատուա կոչումը :

×

Արեւելահայ Թատրոնի բոլոր ական ւոր դէմքերը թատերական շրջապտ ներով բազմաթիւ անգամներ այցե Թուրքիա :

Աբէլեան, Արմէնեան, Զարիֆեան ւումեան արեւմտահայ հասարակութ նօթացուցած են իրենց ստեղծագոր թիւնները, զանազան առիթներով

Իսահակ Ալիխանեանն է միայն ծանօթ մնացած է արեւմտահայ թա րասէր հասարակութեան :

Իսահակեան Ալիխանեան անգամ նոյնիսկ ոտքը դուրս չէ դրած իր րէն :

Ապրած է հոն, ծառայած է իր բեմին արդիւնաւոր կերպով, իր ծննդավայրին՝ բազմալեզու մացեր Թիֆլիզի մէջ եւ հոն ալ դած իր հոգին, արժանանալով նուր համակրանքի եւ գուրգուրանք

ԱՐՏԱՇԷՍ Գ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Ֆրանսայի հռչակաւոր վարչապետ րէն Քլեմանսօ, վերջին անգամ գնաց, իր հին բարեկամին՝ Լերայի լութիւնը ընդունեցաւ, Քլեմանսօ տեսնելով գոչեց .

— Ըսել է դեռ չե՞ս մեռած :

— Պարոն նախագահ, ձեզի կը րոպէզի միասին երթանք, յանձ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայաստանի Անկախութեան 43րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը, տեղի ունեցաւ 27 Մայիս, շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, մեծ շուքով եւ աննախընթաց խանդավառութեամբ:

Նկատի առնելով օրուան տօնին իմաստը, միւս կողմէ՝ Մարսէյլի Հայութեան գեղարուեստական իրական վայելք մը ընծայելու ցանկութիւնը, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն եւ կազմակերպիչ յանձնախումբը, բարոյական եւ նիւթական մեծ զոհողութիւններու յանձնառու եղած էին, որպէսզի օրուան պատշաճ, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով եւ անթերի կազմակերպութեամբ ձեռնարկ մը յաջողեցնեն:

Գոհունակութեամբ պէտք է ըսել թէ՝ Մարսէյլի Հայութիւնը, արժանի գնահատանքով վարձատրեց կատարուած աշխատանքը, իր կարգին, խուռներամ ներկայ գտնուելով եւ աննախընթաց բազմութեամբ լեցնելով «Ալհամպրա»յի սրահները. Ներկաներուն մէջ, կարելի էր տեսնել ամբողջ Մարսիլիահայութիւնը, առանց դասակարգի, դաւանանքի, սեռի եւ տարիքի խտրութեան: Հոն էին առեւտրականը, արհեստաւորը, բանուորը, տարեցն ու երիտասարդը: Ինչ ըսքանչելի ժողովուրդ, որուն համար կ'արժէ ամէն զոհողութիւն եւ աշխատանք:

Շրջ. կոմիտէն հրաւիրած էր նաեւ Ֆրանսայի բարեկամ անձնաւորութիւններ. Կ'արժէ յիշել հետեւեալները, ծերակուտական Օր. Իռմա Ռափիւզի, Գ.Գ. Էմիլ Գրիօլ, Էտուար Հէրօ, Փօլ Առնօ, Մարիուս Մասիա, Ժան Մաս, Տանիէլ Մաթալօն, նահանգային խորհուրդի անդամներ եւ միեւնոյն ժամանակ թեկնածուներ նոր ընտրութեանց մէջ: Սեր Ֆրանսայի բարեկամներու ներկայութիւնը ողջունուեցաւ բուռն ծափահարութեամբ հանդիսականներուն կողմէ:

Ֆրանսական եւ հայկական փառերգները ունկնդրուեցան երկիւղած լռութեամբ, յետոյ խօսք առնուեցաւ հանդիսութեան նախագահ ընկեր Յակոբ Գապիկեանի, որ Ֆրանսերէն լեզուով արտասանած իր բացման խօսքին մէջ, փաստացի տուեալներով, մանաւորապէս Ա. պատերազմին ընթացքին Հայութեան մատուցած ծառայութիւններուն՝ դաշնակիցներու դատին ի նպաստ: Յիշեց Հայութեան կատարած անհուն զոհողութիւնները, մէկ միլիոնէ աւելի զոհերով, Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի հերոսամարտերը, որոնց արդիւնքը եղաւ Հայաստանի Անկախութիւնը: Ընկերը յայտարարեց թէ, ինչպէս անցեալին, նոյնպէս վաղը, Ֆրանսայի ազնիւ ժողովուրդը պիտի կանգնի ազատատենչ հայ ժողովուրդի կողքին:

Նոր Սերնդական Օր. Սեդա Թիւթէլեան խոր զգացումով եւ գեղեցիկ առոգանութեամբ արտասանեց Յ. Թումանեանի «Հայրենիքիս հետ»:

Նոր Սերունդի կողմէ՝ երիտասարդ Կարօ Յովսէփեան, օրուան պատշաճ գեղեցիկ ուղերձով մը, բերաւ երիտասարդութեան հաւատքը, ապագայ Մայիս 28ը վերստեղծելու ուխտով:

Օր. Մարի Սիմոնեան, «Արմենիա» երգչախումբի մենակատարներէն, երգեց Գ. Ալէմշահի «Իմ երգը» եւ «Նազեր»ը, արժանանալով գեղեցիկ ծաղկեփունջի մը եւ ծափերու:

Ընկեր Արսէն Փափազեան, փարիզաբնակ, որ երբ հիւր Մարսէյլ կը գտնուէր, բեմ հրաւիրուելով, քանի մը խօսքով ներկայացուց Հայաստանի հայ ժողովուրդին դիմադրական ոգին եւ ազատութեան բաղձանքը:

Գ. Էքսէրճեան, նորէն երիտասարդ մը, դաշնակի վրայ նուագեց Շոփէնէն կտոր մը, շատ յաջող կերպով:

Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, Վալանսի Թաղապետական խորհուրդի անդամ, բեմ հրաւիրուելով, նախ Ֆրանսերէն լեզուով խօսեցաւ տպաւորիչ ճառ մը, կոչ ընելով պահել հայ ազգային ոգին եւ աւանդութիւնները: Ապա, հայերէն, ծանրացաւ Մայիս 28ի նշանակութեան վրայ, ըսելով թէ Մայիս 28ը անկախութեան տօնն է, իսկ եռագոյնը անոր խորհրդանշանը: Մայիս 28ը, իրականացումը եղաւ ձեր հայրերու երազին: Տիկին Օտէթ Միքայէլեանի խօսքերը, թէ հայերէն եւ թէ Ֆրանսերէն, կ'ընդմիջուէին երկարատեւ ծափերով եւ կեցցէներով:

Նոր Սերնդական Վահրամ Ճառայեանի արտասանութիւնը — Չարենցի «Ես իմ Անուշ Հայաստանի» անգամ մը եւս յուզեց ներկաները, հայրենաբաղձութեան կարօտով:

Ծերակուտական Իռմա Ռափիւզի, Ֆրանսայի հիւրերուն կողմէ խօսք առնելով նախ շնորհաւորեց հայ ընկերները այս յաջող տօնակատարութեան համար: Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց այն ջերմ ընդունելութեան համար, որ վերապահուած էր Ֆրանսայի ընկերներուն: Պարտք սեպեց, հաղորդել Մարսէյլի քաղաքապետ, ծերակուտական Գ. Կաստոն Տըֆէրի ողջոյնները յայտնելով թէ հիւանդութեան պատճառով չէր կրցած անձամբ ներկայ գտնուիլ: Մասնաւոր գնահատանքով խօսեցաւ հայ դպրոցական աշակերտներու մասին, որոնք իրենց ուշիմութեամբ եւ յառաջդիմութեամբ ֆրանսական դպրոցի հպարտութիւնը կը կազմեն:

Փարիզէն հրաւիրուած էր սիրուած երգիչ Գ. Մկրտիչ Գօղոսեան, որ ընկերակցութեամբ երաժշտագէտ Գ. Կարպիս Աֆրիկեանի դաշնակին՝ երգեց հինգ երգեր, — «Ալվարդին երազը», «Անուշ Երեւան», «Աղջի Անաստուած» (Անուշէն), «Գճնիկօ», «Մայրս», բոլորն ալ յաջող, ինքզինքը գերազանցելու աստիճան: Հանդիսականները, հայրենի երգի շունչին տակ մագնիսացած, խելայեղ կը ծափահարէին երիտասարդ երգիչը: Գ. Մկրտիչ Գօղոսեանի յաջողութեան մէջ, անշուշտ կարեւոր բաժին մը ունէր նաեւ երաժշտագէտ Գ. Կարպիս Աֆրիկեան, եւ հանդիսականները, գիտնալով ատիկա, իրենց համակրանքը յայտնեցին նաեւ Կարպիս Աֆրիկեանի:

Խանդավառ մթնոլորտի մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան գլխաւոր բանախօս ընկեր Ժիրայր Դատաւորեան (Փարիզէն): Ընկերը հայերէն լեզուով արտասանած իր խօսքին մէջ, նախ կանգ առաւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան հետեւանքներուն եւ անոր ունեցած անդրադարձումներուն՝ հայ ժողովուրդի ճակատագրին վրայ: «Դէպի տուն» նշանաբանով, ռուս յեղափոխութիւնը կը քայքայէր ռազմաճակատը. Հայութիւնը ձգելով միս–մինակ իր ճակատագրին եւ թշնամի գերազանց ուժերուն հանդէպ: Ստեղծուած պայմաններուն մէջ, Հայութեան կը մնար կամ կռուիլ՝ իր գոյութիւնը պահելու համար, եւ կամ ոչնչանալ պատմութեան թատերաբեմէն: Հայ ժողովուրդը ընտրեց առաջին միջոցը եւ քաջաբար կռուեցաւ եւ ստեղծեց իր անկախ պետութիւնը 1918, Մայիս 28ին: Մայիս 28ը նուէր մը չեղաւ, այլ հայ ժողովուրդը զայն գնեց իր հարազատ զաւակներուն արիւնով:

Իր Ֆրանսերէն խօսքին մէջ ընկերը նախ անդրադարձաւ՝ հայ–ֆրանսական բարեկամութեան պատմական եւ զգացական կապերուն:

Երէկուան փոքր դաշնակիցը, այսօր, սակայն մոռցուած է մեծերէն: Այսուհանդերձ, տարագրութեան մէջ ապրող Հայութիւնը երբեք դատախազ կը ներկայանայ իր իրաւունքներուն եւ կը պահանջէ մարդկայնօրէն ընդունելի եւ արդար լուծում մը իր դատին: Հայ Դատը պիտի լուծուի իր զաւակներուն աշխատանքով եւ զոհաբերութեամբ: Ընկերոջ խօսքերը խոր տպաւորութիւն գործեցին:

Յետոյ սկսան եւրոպական պարերը մասնաւոր նուագախումբի ընկերակցութեամբ, տեւելով մինչեւ առաւօտ:

Առանց տարակոյսի կրնանք ըսել թէ երկար ժամանակէ ի վեր նման յաջող եւ տպաւորիչ տօնակատարութիւն չէր տեսած Մարսէյլը:

Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

ՊԷՏՔ Է ԳԻՏՆԱՔ ԹԷ…

Գարեջուրը ծանօթ էր հին Եգիպտացիներուն եւ կը յիշատակուի «Մեռելոց Գիրք»ին մէջ, աւելի քան 3500 տարիէ ի վեր:

×

Առաջին իրական ձայնասփիւռային հեռարձակումը կատարուեցաւ 1920 Նոյեմբեր 22ին, ՔՏՔԱ ամերիկեան կայանէն:

ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ (26 Մայիս) կէսօրէն ետք ժամը ճիշդ 3ին, օդի ճամբով Լոնտոն ժամանեց մեր սիրելի գրագէտ Շաւարշ Նարդունին:

Խումբ մը երիտասարդ ընկերներ ընկերուհիներ, ինչպէս նաեւ համակիր ուսանողներ եւ մեր «դեսպանը», ընկեր Յ. Ջալըգեան, մեխակի գեղեցիկ ծաղկեփունջով մը դիմաւորեցինք զինքը օդակայանին մէջ: Ողջագուրուելէ եւ բարի գալուստ մաղթելէ ետք, երիտասարդներով շրջապատուած, գրագէտը իրեն ըսպասող ինքնաշարժով առաջնորդուեցաւ դէպի իր իջեւանը:

Յաջորդ օրը, ընկերը ինքնաշարժով շրջեցաւ Լոնտոն քաղաքը:

Երեկոյեան ներկայ գտնուեցաւ Մայիս 28ի տարեդարձին, ուր ըրաւ իր բանախօսութիւնը: Լոնտոնահայ գաղութը նման հոծ բազմութիւն չէր տեսած: Անոնք եկած էին տօնելու Անկախութեան տարեդարձը եւ լսելու մեծ գրագէտին խօսքը:

Կիրակի առաւօտուն, Շ. Նարդունի այցելեց Հայոց եկեղեցին: Երեկոյեան տեղի ունեցաւ հանդիպում մը, «Նաւասարդեան» կեդրոնը: Ներկայ էին երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ: Տեղի ունեցան հարցումներ, գրական եւ ազգային նիւթերու շուրջ, որոնց կը պատասխանէր վերլուծական ձեւով: Թէյի եւ խմորեղէնի սպասարկութենէ ետք, ներկայ երիտասարդներէն եւ ընկերուհիներէն ոմանք արտասանեցին եւ երգեցին: Հանդիպման մտերմիկ այս երեկոն վայելք մը եղաւ բոլորին համար:

Երեքշաբթի, Մայիս 31ին առաւօտուն, սիրելի Նարդունին, միշտ երիտասարդներով շրջապատուած, օդային ճամբով մեկնեցաւ Փարիզ: Մեզի կը մնայ կրկնել մեր ջերմ մաղթանքները սիրելի գրագէտին, որպէսզի իր կուռ գրիչով եւ գաղափարներու թարմութեամբ առաջնորդէ հայ երիտասարդութիւնը: Մեզի կը մնայ նաեւ արտասանել սիրելի գրագէտին խօսքերը, այս անգամ մեր ձեւով, ամէն մէկ հայ գրագէտի անուն յիշելու ժամանակ՝ ըսել «Պարծանք Հայութեան …»:

× Փարիզի Մշակոյթի Տան համար, Անկախութեան տարեդարձի տօնակատարութենէն գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Եղան նուիրատուութիւններ: Նուիրատուներուն անուանացանկը պիտի տանք մամուլին, գոյացած այս գումարին հետ, Յուլիսի կէսերուն, երբ տեղի պիտի ունենայ շքեղ երեկոյթ մը՝ անմահ Սողոմոն Թեհլիրեանի յիշատակին նուիրուած: Անկախութեան տօնակատարութենէն գոյացած գումարը, արձանագրուած նուիրատուութիւնները, Ս. Թեհլիրեանի նուիրուած հանդէսին հասոյթը բոլորը միասին պիտի յատկացուին Մշակոյթի Տան:

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (215)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Պալատական աւագներից շատերը եւ նախարարներ, նաեւ Փառանձեմ թագուհին եւ Վասակի Կատրանիդէ տիկինը ճանապարհեցին նրանց մինչեւ Արաքսը: Բոլորը գնում էին նժոյգներ հեծած: Հասնելով Տափերական կամուրջին՝ ամենքն իջան ձիերից եւ սկսեցին հրաժեշտի արարողութիւններ: Մնացողները մաղթում էին «բարի երթ եւ բարի վերադարձ»: Գնացողները «ցանկութիւնդ ի բարին» ասելով փարւում էին իրար … Թիկնապահ գնդի զինուորները միայն հեռուից բարեմաղթում. Նրանք տխուր նայում էին կատարուող տեսարաններին եւ սպասում, թէ ե՞րբ պէտք է ճանապարհուեն.

— Արիացէք, եւ արի կացէք …

— Անհամբեր սուրհանդակի պիտի ըսպասեմ,,— ասաց, թագուհին արցունքներ սրբելով:

— Բարի է, թագուհիս: Տիզբոն ժամանելուն պէս՝ քեզ լուր կը բերեն իմ քաջավազ սուրհանդակները:

Ու մեկնողները՝ ամէնքը նորից նստեցին նժոյգները եւ սմբակների բազմատրոփ անցան կամուրջը. իսկ մնացողները կանգնեցին այնքան, մինչեւ որ նրանք թաքնուեցին աչքից: Նրանք գնալու էին ոչ թէ Նախիջեւանով, այլ լեռների վրայով պիտի իջնէին Հեր գաւառը՝ ճանապարհը կարճելու համար:

×

Վերադառնալով մայրաքաղաք՝ Փառանձեմի համար սկսուեցին նոր օրեր, ծանր սպասողութեան ու տագնապի օրեր: Ի՞նչ է լինելու, ինչո՞ւ յանկարծ Շապուհը ցանկացաւ բարեկամանալ Հայոց թագաւորի հետ… մտածում էր նա, շրջելով Արշակունիների ընդարձակ պալատում մեն–մենակ՝ իր մտքերի ու կասկածների հետ:

Ձնայած հազարապետի կինը՝ պատուական Նանան, սպարապետի Կատրանիդէ տիկինը եւ միւս պալատական կանայք ամէն օր այցում էին նրան եւ զրուցում երկար, այնուամենայնիւ նա չէր հանգստանում եւ գրեթէ ամէն օր հետաքրքրւում էր, թէ ուղեւորներն այժմ ո՞ւր հասած կը լինեն արդեօք: Տալիս էին ենթադրական մի տեղի անուն:

— Իսկ քանի՞ օրուան ճանապարհ է մինչեւ Տիզբոն:

— Տասը, գուցէ եւ տասնուհինգ, նայած ինչ արագութեամբ են գնում, թագուհի:

Երբ տասն օրն անցաւ՝ Փառանձեմը մտածեց, թէ այժմ երեւի հասել են, Շապուհը այսօր կամ վաղը կ'ընդունի Արշակին: Իսկ յետոյ կը գայ սուրհանդակը… Ձնայած ամէն օր նրա մօտ լինում էին եւ նրա սպասին էին կանգնում պալատականներն ու նրանց կանայք, բայց եւ այնպէս Փառանձեմը, չգիտես ինչու, փափաքում էր «գէթ մի հարազատ լինէր մօտս՝ հայրս, մայրս կամ Գագս, իմ միակը, որ ցանկանում է գալ միայն զօրանոր» … Մտածում էր անվերջ եւ ըսպասում սուրհանդակի:

Վերջապէս քսան օրից եկաւ առաջին սուրհանդակը: Դա մի զինուոր էր՝ թագաւորի թիկնապահ գնդից: Ներս բերեց նրան Զենոն Գնունին: Զինուորը խնամքով մաքրել էր վրան–գլուխը, բայց արեւախանձ ու քամահար դէմքը մատնում էր, որ նա երկար ճանապարհ է կտրել, եւ չնայած իրեն պահում է առոյգ, սակայն յոգնած էր ի սպառ:

Փառանձեմը սկսեց մանր հարցուփորձել. ինչպէս գնացին առաջին օրը. որտե՞ղ գիշերեցին. ի՞նչպէս էր զգում արքան ճանապարհին. չունեցա՞ւ յոգնածութիւն, գլխացաւ … Սուրհանդակը նկարագրեց ճանապարհը, իրենց գիշերելու տեղերը եւ թագաւորի ինքնազգացումը:

— Այժմ պատմիր, տղաս, ի՞նչպէս մտաք Տիզբոն եւ ի՞նչպէս ընդունեցին թագաւորին եւ ձեզ ամէնքիդ: Սիրո՞վ …

Սուրհանդակը ուշիմ երիտասարդ էր. կենդանի նկարագրեց, թէ ինչպէս պարսից մեծամեծները ձիերով եկել էին ընդառաջ՝ քաղաքից դուրս. իսկ արքային յատկացրին մի ամբողջ պալատ, ծառաներ, ամէն ինչ …

Այնուհետեւ Փառանձեմը հետաքրքրուեց, թէ արքան կարողացա՞ւ արդեօք մաքրուել ճանապարհի փոշուց:

— Այն շէնքը, թագուհի, ուր պիտի ապրի արքան, ունի եւ բաղանիս:

Այնքան մանրամասն էին հարցումները, որ Փառանձեմն ինքն էլ յոգնեց, սուրհանդակն էլ:

— Մնացեալի մասին, տղաս, կը հարցնեմ վաղը:

— Հրամանքդ, թագուհի:

Երբ սուրհանդակը պատրաստւում էր դուրս գալ՝ թագուհին, նայելով զինուորի ոտքերին, կարգադրեց, որ նրան տան նոր հանդերձանք եւ մի զոյգ մոյկեր:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Վալանսէն Անժէլ եւ Միրհան Մարտի-րոսեան իրենց քեռին Գալուստար Մանկասարեանի մահուան տխուր առթիւ (Ամերիկա Գրինֆորթ) երեսուն Ն. Ֆ. կը նուիրեն Թէհլիրեան սրահին (սրանալ «Յառաջ»էն) եւ քսան Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէր Թովմասեան, հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Շաւիլի եկեղեցիին անուան տօնակատարութեան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Խոնարիկ Յակոբեանէ եւ Գ. Յակոբիկ Յակոբեանէ 20 Ն. Ֆ. իրենց զաւկին եւ Թոռնիկին մկրտութեան առթիւ եւ Գ. Գալեանէ քսան Ն. Ֆ.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը, ի գիտութիւն Համավասպուրականցիներու, կը ծանուցանէ թէ ի յարգանս մեր յաւէտ ու տարաբախտ ննջեցեալներու յիշատակին, հոգեհանգստեան Ս. պատարագի պաշտօն պիտի կատարուի Յունիս 18ին, Կիրակի առաւօտեան, Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցիին մէջ։

Կը հրաւիրուին յաւէտ ննջեցեալներու խնկելի յիշատակը յարգող հայրենակիցները ու բարեկամները։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ։ Ժամը 10·30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ։

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ։

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է, որ կը փակուի Յունիս 20ին։ Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.։

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն։

Դիմել վարժարան,

Tél.: OBS. 18-28

ԾԱԽՈՒ Է

Տէսինի մէջ, մեկնումի պատճառով ծախու է խանութ մը, որ ամէն տեսակ առեւտուրի կրնայ յարմարիլ։ Բնակարան, հինգ սենեակ, կառատուն եւ մթերանոց մը։ Յարմար պայմաններ։

Հեռաձայնել.— 495158 (Տէսին - Իզեռի նահանգ)։

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Անուվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Թորգոմեան ընտանիքին, իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր եւ հարսին, տարաբախտ Աղաւնիի Թորգոմեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ մասնաճիւղս ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Մարի Շիրինեանէ, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սարաֆեանէ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեանէ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Երկանեանէ տասնական Ն. Ֆ.։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Դասախօս՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ։

Նիւթ՝ Լիբանանի հայ գաղութը։

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Երիտասարդուհիներու Զաւօ Շանթ խումբին դասախօսութիւնը այս Զորեքշաբթի ժամը 20·30ին, Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17, Րիւ Գլէօ։

Դասախօս՝ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ - ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ։

Կը հրաւիրուին անդամուհիներ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, Rue Voltaire

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն)։

Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), Վ. ՃԱՊՈՒՐԵԱՆ (ջութակ)

Սօսի պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

խօսնակ՝ ՍՕՆԻԱ ՏԷՐ - ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՇԵՐԸ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ եւ իր նուագախումբը։

ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պօմոնի ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի։ Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին։

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պօմոնի Ազգ. սրահին մէջ,

(8 էնփաս տը Մոն)

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Պիտի խօսին Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն) Տիկին ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ եւ Ընկեր Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Խօսնակ Ընկեր Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ս. Ջէօրէճեան (ջութակ), Օր. Արմինէ Գալըաճեան (դաշնակ), Զարեհ Գասեան (երգ), Օր. Սեդա Թիւթէլեան, Պ. Գրիգոր Քէնտիրեան (արտասանութիւն), փոքրիկն Ճօշկունեան (ձեռնադաշնակ), Հայկական խմբապարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ։ Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր ընկերակցութեամբ հանրածանօթ ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին։

Խճողումի տեղի չտալու համար նախապէս ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ ընկերներէն,— Վարդանեան, Նիկողոսեան, Սարգիսեան, Դաբբինեան, Տօլպաշեան, Տէրտէրեան։

Ձոխ պիւֆէ եւ ըմպելիներ։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԱՒԱԶԱՆԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ իր բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն։

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 11

Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ

ԼԸ ՓԷՔ

3, Avenue Grandchamp

×

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ հիւրասիրութիւն, ճաշ ժամը 13ին՝ ընթրիք ժամը 19ին։

Ձոխ ճաշացուցակ՝ մատչելի գիներով։

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր։

Ա.— ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Երգախառն ներկայացում հայերէն

Plus de surmenage scolaire

Ծիծաղաշարժ զաւեշտ ֆրանսերէն

Հաղորդակցութեան միջոցներ.—

ՇՈԳԵԿԱՌՔ՝ Սէն Լազարէն մեկնելով իջնել Սէն - Ժերմէն - ան - Լէյի կայարանը (ՌՁ Լը Փէք), առնել թիւ 258 հանրակառքը եւ իջնել Էրմիթաժ։

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ՝ Փոն տը Նէօյիէն 258 թիւը եւ իջնել Էրմիթաժ։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԱՒԱԶԱՆԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 13էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE, MONTMORENCY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ - ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ձոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ եւ ատանդական չամփուրով խորոված։

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգիննոց բացօթեայ ճաշ կէսօրին ժամը 13ին, գին 10 Ն. Ֆ.։ Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները։ Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, (Հեռ. ՓՌՕ. 77-73)։

Մուտք 1 Ն. Ֆ.։

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն։ Անցնիլ կամրջէն եւ թիւ վեց օթօպիւսով իջնել Կրօյէի կայանը։ Շոգեկառք ժամը 10·12, 10·15, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14·14, 15·15, 16·17, 16·16, 17·42, 18·17։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ.— ժամը 18·53էն իւրաքանչիւր քսան վայրկեանը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Տիկին Մարիամ Յովսէփեան Սեբաստիոյ Տենտել գիւղէն, կը փնտռէ իր երկու տղաքը, Միսաք, ծնած 1923ին, կօշկակար, եւ Նարպէյ ծնած, 1921ին, որոնցմէ լուր չունի 1940էն ի վեր։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէներուն.— ՏՕՆԻԿ ԳՐԻԳՈՐ.— Քամփաներ Փուվար, Սէնթ Անթուան, Մարսէյլ 20 կամ Յովսէփեան Գարեգինի, 20 Րիւ տէ Թրավայէօր, Իսի լէ Մուլինօ Սէն։ Հեռաձայն՝ MIC. 99.01

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒՆԻՍ — JEUDI 8 JUIN 1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9122 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4923

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԻՐՔԸ ԱՄՐԱՊՆԴՈՒԱԾ

Վերջացող շաբաթը յիշատակելի պիտի ըլլայ մեր օրերու քաղաքական տարեգրութեանց մէջ։

Միացեալ Նահանգներու նորընտիր նախագահը երկար շալասեց՝ միջազգային դիւանագիտութեան կրկէսին մէջ նետուելու համար իր ամբողջ ծանրութեամբ։

Արագութեան դարուն մէջ կ'ապրինք։ Սակայն աշխարհի ճակատագիրը տնօրինելու կոչուած դիւանագէտները չեն հետեւիր դարուս ոգիին։

Վիճելի խնդիրներու շուրջ ջուր կը ծեծեն տարիներէ ի վեր, առանց դրական եզրակացութեան մը յանգելու։

Քենըտի տրամադիր կ'երեւայ փոփոխութիւն մտցնելու այս դրութեան մէջ, արագ լուծումներ առաջարկելով։

Եւրոպա իր այցելութեան գլխաւոր նպատակն էր օր առաջ ամրապնդուած տեսնել խաղաղութիւնը, որ ա'յնքան բարակ հիմերու վրայ դրուած է եւ որուն այնքան կարօտ ունի մարդկութիւնը։ Մանաւանդ ա'յն սերունդը, որ երկու աշխարհատարած պատերազմներու արհաւիրքը ապրեցաւ։

Նախագահը իր առաջին այցելութիւնը տուաւ Զօր. տը Կոլի։ Այս ձեւով մեծ պատիւ մը բրաւ ոչ միայն Հանրապետութեան նախագահի անձին, այլեւ Ֆրանսային, որ ներկայիս առաջնակարգ դիրք մը կը գրաւէ աշխարհի մէջ։

Հիւլէական մարզին մէջ Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ հետ հաւասար դիրքի վրայ ուզեց դնել Ֆրանսան։ Ու սեփական միջոցներով ջանաց տիրանալ գիտութեան գաղտնիքներուն եւ յաջողեցաւ մեծ չափով։

Ատլանտեան Ուխտին իր անվերապահ յարգանքը բերելու համար պայման դրաւ, որ Ֆրանսա ի հարկին որոշ ազատութիւն ունենայ իր զինուորական ուժերը օգտագործելու։

Քոնկոյի եւ Լաոսի խնդիրներուն մէջ ուղղամիտ դիրք բռնեց, ... կոյտ դառնալու։ Նոյնը՝ Քուպայի դէպքերուն առթիւ։

Անկախութիւն շնորհեց Ափրիկէի գաղութային ժողովուրդներուն՝ Ֆրանսայի բարեկամ դարձնելով զանոնք։

Այն կերպով ուժեղ է այսօր Ֆրանսա, Եւրոպայի մէջ կարեւոր դեր մը կը խաղայ իբրեւ Գլխաւոր վարիչն ու առաջնորդը «Հասարակաց շուկայ»ին։ Ափրիկէի մէջ, Ալժերիոյ հարցին կարգադրութենէն վերջ, իրեն պիտի կապէ ամբողջ Մաղրէպն ու կեդրոնի Ֆրանսախօս երկիրները։ Մեծ է իր ազդեցութիւնը նաեւ կաթոլիկ աշխարհի մէջ, ինչպէս Լատին Ամերիկան եւ Լիբանանը։

«Դաշնակցային Եւրոպա» մը կարելի է ստեղծել գլխաւորութեամբ Ֆրանսայի, իբրեւ երրորդ, չէզոք ուժ մը՝ Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ։

Փարիզի մէջ Քենըտի գլուխ գլխի տեսնուեցաւ Զօր. տը Կոլի հետ, ազատ ... հետաքրքրող գլխաւոր հարցերու մասին։ Արդիւնքն եղաւ դրական։ Գաղափարի փոխանակութիւնները պարզեցին կարգ մը թիւրիմացութիւններ։ Միացեալ ճակատը նոր յառաջդիմութիւն մը արձանագրեց։

Պետական երկու պատասխանատու վարիչները համաձայնութիւն գոյացուցին այն բոլոր խնդիրներուն շուրջ, որոնք պիտի դրուէին Վիէննայի տեսակցութեան օրակարգին վրայ։

Այս առթիւ Ֆրանսա աստիճան մը աւելի ամրապնդեց իր դիրքը միջազգային ասպարէզին վրայ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

«ԵԹԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ Կ'ՈՒԶԷՔ՝ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ ԴԱԴՐԵՑՈՒՑԷՔ» Կ'ԸՍԷ ԺՈՔՍ ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ՃԱԿԱՏԻՆ

Էվիանի ժողովին բացումէն ի վեր, Ֆրանսական պատուիրակութիւնը միշտ սեղանի վրայ կը դնէր զինադուլի հարցը։ Սակայն կը թուի թէ, Փարիզի մէջ ծայր տուած ահաբեկումներուն հետեւանքով, Ժոքս առանց այլեւայլի յայտնած է Պելքասեմ Քրիմի.— Ձենք կրնար յաւիտենապէս շարունակել մեր խօսակցութիւնները, եթէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը վերջ մը չդնէ ահաբեկումներուն։ Արդ, ոչ միայն ասոնք չեն դադրիր, այլեւ հետզհետէ աւելի կը ծաւալին։ Երկու շաբթուան բանակցութիւններէ ետք մենք՝ մեր կողմէ յարձակողական կռիւներուն վերջ դնելու որոշում տուինք եւ կը գործադրենք. իսկ դուք՝ ձեր կողմէ պէտք է ընտրութիւն մը կատարէք. կամ կը յամառիք ահաբեկումներու ձեր քաղաքականութեան վրայ, եւ կամ բանակցութիւնները շարունակել կ'ուզէք։

Կ'ըսուի թէ Ժոքս հարց տուած է նոյնպէս, թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը ինքզինք պատասխանատու կը նկատէ՞ ահաբեկիչներու գործունէութեան։ Ինչ ալ եղած ըլլայ ալժերացի բանագնացներուն պատասխանը, ակներեւ է, որ փափուկ կացութեան մէջ կը դնէ զիրենք։ Այս պատճառաւ ալ որոշ եւ յստակ պատասխան մը չեն կրցած տալ։ Շրջան ընող հետզհետէ աւելի յամառ զրոյցներու համաձայն, «ԱՀԱԿ»էն ներս կարծիքներու զօրաւոր բաժանում մը կը տիրէ. այս պատճառաւ ալ, կարգ մը ծայրայեղ տարրեր կը մերժեն ենթարկուիլ վարիչ մարմնի մեծամասնութեան որոշումներուն։

Ցամենայն դէպս, խօսակցութիւնները կը շարունակուին, եւ կը կարծուի թէ «կարծիքներու ընդհանուր փոխանակման» շրջանը աւարտած է Երեքշաբթի օրուան ժողովով եւ այժմ պիտի սկսին բուն բանակցութիւնները։

Այս «ընդհանուր հարցերէն» վերջինը, այսինքն՝ Ալժերիոյ մահմետական ու եւրոպական համայնքներուն գոյակցութիւնը դարձած է Երեքշաբթի օրուան խօսակցութեանց գլխաւոր առանցքը։ Ալժերական պատուիրակութեան տեսակէտը հետեւեալն է այս մասին. Ալժերիոյ Եւրոպացիները կարելի է բաժնել երկու խումբի. անոնք, որոնք կապուած են Ալժերիոյ, զոր կը նկատեն իրենց հայրենիքը։ Ասոնց մասին որեւէ վէճ չի կրնար ծագիլ. կը մնան Ալժերացի, եւ կը մասնակցին երկրին կեանքին՝ համապատասխան իրաւունքներով եւ պարտաւորութիւններով։ Մշակութային, կրօնական, լեզուական մարզերուն մէջ կրնան պահել իրենց ինքնուրոյնութիւնը։ Սակայն Եւրոպացիներու միւս խումբը շատ աւելի կապուած կը զգայ Ֆրանսայի, քան՝ Ալժերիոյ. կ'ուզէ Ֆրանսացի մնալ։ Անոնցմէ պիտի չպահանջուի, որ Ալժերիայէն հեռանան. սակայն այնտեղ պիտի ապրին որպէս օտարներ՝ համապատասխան օրէնքներով։ Իսկ եթէ գտնուին մահմետականներ, որոնք կ'ուզեն Ֆրանսացի մնալ, «զանոնք նոյնիսկ կուտանք աշխարհահակալութեան. նոյնիսկ կուտանք անոր, որ կ'ուզէ զիրենք առնել»։

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը հարցը այս ձեւով չի տեսներ. կ'ուզէ որ ալժերաբնակ Եւրոպացիները զոյգ հպատակութեան իրաւունք ստանան, քանի որ միայն ալժերական հպատակութիւն պահողները առանց որեւէ ապահովութեան մնալու անձնատուր եղած պիտի ըլլան Ալժ. Ազատ. Ճակատին, եւ Ֆրանսա ոչ մէկ կարելիութիւն պիտի ունենայ անոնց իրաւունքները պաշտպանելու՝ հարկ եղած պարագային։

× Էվիանի պանդոկապետները անհամբեր կը սպասեն Յունիս 20ին. այս առթիւ խնդրած են Ժոքսէն, որ այդ թուականէն անդին Էվիանի մէջ չերկարաձգուին ֆրանսեւալժերական բանակցութիւնները։ Կը կարծուի թէ Յունիս 20էն ետք ժողովները պիտի շարունակուին Թոնոնի մօտերը գտնուող Բիփայի կամ Լա Սափինիէրի դղեակին մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ անկախութեան 16րդ տարեդարձին առթիւ, խրախճանքի գիշեր մը ապրեցաւ Մոսկուան։ Դեսպանատան մէջ եւ նախագահ Սուքարնոյի ներկայութեան, Խրուշչեւ Ճա – Ճա – Ճա պարած է եւ երբ Միկոյեան լեզկինկա կը պարէր, Խրուշչեւ յայտարարած է «գիտէք, այս մասին Կեդրոնական Կոմիտէի նիստ մը ունեցանք եւ Միկոյեանը իր պաշտօնին գլուխը ձգեցինք սա միակ պատճառով որ այս պարը լաւ կը պարէ»։

ՔԼԱՄԱՐԻ զոհերուն յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի առտու։ Տեղական մամուլը կը նկարագրէ ազգակիրներուն վիճակը, մանաւանդ Տիկին Քեհեայեանի, որ հեկեկալով իր երկու աղջիկներուն դագաղներուն վրայ ինկած է քանիցս։

ՔԵՆԸՏԻ ամերիկացի ժողովուրդին ուղղուած պատկերասփիւռ ճառի մը մէջ զեկոյց տուած է դէպի Եւրոպա կատարած իր ճամբորդութեան, եւ ունեցած հանդիպումներուն մասին։ Գլխաւոր եզրակացութիւնը այն է, որ կարիք չկայ յոռետես ըլլալու։ Նախապէս ընդունած էր նաեւ Քոնկրէսի Դեմոկրատ եւ Հանրապետական խմբակցութեանց պարագլուխները։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պատերազմական փոխ – Նախարարը, մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած է՝ «Եթէ Ատլանտեան կազմակերպութեան ուժերը համայնավար յարձակման մը ենթարկուին դասական զէնքերով, պիտի փոխադարձեն՝ հիւլէական զէնքեր գործածելով»։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ քսան հազար անձերու ներկայութեան յիշատակի հանդիսութիւն մը կատարուած է աշխատաւորական ընկերակցութեանց պարագլուխ Ֆարժալլա Հելուի համար, որ վերջերս Դամասկոսի բանտերէն մէկուն մէջ մեռած էր՝ չարչարանքներու հետեւանքով։ Լիբանանի բոլոր շրջաններէն պատուիրակութիւններ, բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ այլ անձնաւորութիւններ ներկայ գտնուած են։ Խօսք առնողները պահանջած են որ քննիչ յանձնախումբ մը կազմուի եւ Հելուի մահուան պատասխանատուները պատժուին։

ՔՈԹ Տ'ԻՎՈՒԱՐԻ Հանրապետութեան նախագահը, Հուֆուէթ Պուանյի, Չորեքշաբթի օր Փարիզ հասաւ, որպէս պաշտօնական հիւր։ Պիտի մնայ մինչեւ Յունիս 10։ Ֆրանսայի այս անկեղծ եւ հաւատարիմ բարեկամին լաւագոյն ընդունելութիւն մը ապահովելու կոչ ուղղուած է Փարիզի ժողովուրդին։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ նախկին Մուֆթին, Համ Ամին էլ Հիւսէյնի, մերժած է Այխմանի հետ ունեցած իր յարաբերութեանց մասին գրաւոր վկայութիւն տալ, որովհետեւ կը մերժէ ճանչնալ «Իսրայէլ կոչուած պետութեան մը գոյութիւնը, եւ այս երկրին մէջ ստեղծուած հրէական դատարաններու հեղինակութիւնը»։

ԴՈՄԻՆԻԿԵԱՆ Հանրապետութեան իշխանութիւնները, որոնք ազգային մեծ յուղարկաւորութիւն մը կազմակերպած էին սպանեալ նախագահ Թրուխիլլոյի համար, պաշտօնապէս յայտարարեցին թէ սպանութեան գլխաւոր հեղինակը՝ զօրավար Տիազ, իր հերթին սպաննուած է ոստիկանութեան կողմէ։ Իր մեղսակիցներէն մին ալ, հետապնդման առեն ստացած վէրքերուն հետեւանքով մեռած է հիւանդանոցին մէջ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը, Պեն Կուրիոն, որ պաշտօնական այցելութեան համար Փարիզ եկած էր, տեսակցեցաւ նախագահ տը Կոլի հետ։ Կուգար Քանատայէն եւ Մ. Նահանգներէն։

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը, Հասան Բ., Չեխոսլովաքիա հրաւիրուած է։

ՆԱՍԸՐ ԱՏԵԱՆԻ ամբաստանեալներէն նախկին զօրավար մը, Նուրի Եամութ, որ Դեմոկրատ երեսփոխան էր, քաղցկեղէ մեռած է։ Ութերորդ ամբաստանեալն է այս, որ կը մահանայ դատավարութեան սկսելէն ի վեր։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Բարձր. Ատեանը, չորսի դէմ հինգ ձայնով սահմանադրականօրէն օրինաւոր հռչակած է Ամերիկայի համայնավար կուսակցութեան վերաբերող երկու հարցեր. 1) Կառավարութիւնը, եթէ ուզէ, կրնայ պարտադրել համայնավար կուսակցութեան, որ Արդարութեան Նախարարութեան մէջ արձանագրուի որպէս «օտար երկրի մը ենթակայ» կազմակերպութիւն։ 2) Կառավարութիւնը իրաւունք ունի համայնավար կուսակցութեան անդամները հետապնդելու, քանի որ անոնց վերջնական նպատակն է՝ բռնի ուժով տապալել կառավարութիւնը։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ բացուեցաւ չէզոք երկիրներու նախապատրաստական համագումարը։ Ներկայացուցիչներ ղրկած են Իրաք, Մալի, Մարոք, Նեփալ, Սէուտական Արաբիա, Սոմալի, Սուտան, Եուկոսլաւիա, Եէմէն, Ինդոնեզիա, Հնդկաստան, Կինէ, Ղանա, Եթովպիա, Քուպա, Սէյլան, Քամպօճ, Պիրմանիա, Աֆղանիստան եւ Արաբ. Միաց. Հանրապետութիւն։

ՆՈՐ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԳԻԿՕ՝ 15 ՏԱՐԻ

Փիէր Գիկօ, հրամանատարն էր Ալժերիոյ օդային ուժերուն, ինք կարգադրած է Շալի փոխադրութիւնը։ Երբ նախագահը կ'ըսէ. «Բացատրեցէք ձեր շարժումները», Գիկօ «հաճոյքով» կը պատասխանէ։

Ծնած բանակին մէջ (հայրը ենթասպայ է) 1909, ծնած Ալժերիոյ հողին վրայ, Գիկօ կը պատմէ այն տագնապը զոր ապրած է, 48 ժամ, երբ, Ապրիլ 16ին Ժուհօ կ'առաջարկէ իրեն Շալի փոխադրութիւնը կազմակերպել։ Կը մտածէ, կը տառապի, կը վարանի, կարեւորը պարտականութիւնը կատարելը չէ այլ գիտնալ թէ ո՞ւր է պարտականութիւնը։

Գիկօ, ինչպէս նախորդ ամբաստանեալները, զինուորականի փայլուն անցեալ ունի, 1940էն սկսեալ կռուած է Ֆրանսայի համար։ Ապրիլ 20ին, զօրաբաժնի զօրավար էր, Մայիս 1ին բանակի զօրավարի աստիճան պիտի ստանար, բայց նախագահ տը Կոլի Ապրիլ 26ի հրովարտակը աստիճանազուրկ կ'ընէր զինքը։

Փաստաբան Իզորնի մէկ ժամ 10 վայրկեան պաշտպանեց Գիկօն։ Պատմեց կառավարութեան փոփոխական քաղաքականութիւնը 1958 Մայիս 13էն ի վեր, բայց Գիկօ 15 տարի բերդարգելութեան դատապարտուեցաւ եւ զրկուեցաւ նաեւ Պատուոյ Լեգէոնի Խաչը կրելու իրաւունքէն։

ԴՈՒՔ ՉԷՔ ՄԵՌՆԻՐ
ԵԹԷ ՉՄԵՌՑՆԷՔ ՁԵՐ ՀԱՒԱՏՔԸ

—o—

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք հետեւեալ սքանչելի վերլուծումը, զոր կատարած է Հ. Սահակ Եպ. Կոգեան, իբրեւ քարոզ, Ապրիլեան Սգատօնին առթիւ՝ պատարագելով Աշրաֆիէի հայ – կաթողիկէ աթոռանիստ եկեղեցիին մէջ:

«Եկայք սատակեսցուք զնոսա յազգաց և անուն նոցա մի՛ եւս յիշեսցի». (Եկէ՛ք, ջարդենք, ջնջենք սա ազգը՝ ազգերու մէջէն, որպէսզի անոր անունը անգամ չյիշուի):

Երեք հազար տարուան հնութիւն ունի այս սոսկալի խօսքը: Վճիռ մըն էր դա, զոր տուած էին ազգեր ու ցեղեր, որոնք այսօրուան չափանիշով պէտք է բնորոշենք՝ իբր վայրենիներ ու բարբարոսներ: Երեք հազար տարի առաջ՝ պիտի ըսէք՝ հնարաւոր էր դա, եւ անոր համար կը կոչենք զանոնք՝ վայրենի ու բարբարոս: Եւ այն ինչ որ հնարաւոր էր երեք հազար տարի առաջ, անհնար է, անմատչելի է՝ երեք հազար տարի ետքը, այս դարուն՝ ուր կը պարծին մարդիկ իրենց մշակոյթով եւ քաղաքակրթութեամբ, եւ գիտենք՝ թէ ի՛նչպիսի բարձր ոլորտներու մէջ կը սաւառնին ներկայ մարդիկ՝ իրենց մշակոյթով ու քաղաքակրթութեամբ: Ա՞յսպէս կը խորհիք: Սըխալ էք, հաւատացեալներս, մարդ երեք հազար տարիէ ի վեր փոխուած չէ, փոխուած չեն իր բնազդները, իր ցանկութիւնները եւ կիրքերը, եւ երբ անոնք փոխուած չեն, ու մարդուն մէջ կը գըտնենք ատելութիւնը ցեղային ու կրօնական, կը գտնենք զանգուածային եասմոլութիւնը, եւ ամբոխային ընչաքաղցութիւնը, պիտի ըսէք թէ այս վճիռը վայրենի եւ բարբարոս ցեղերու՝ կրնար նաեւ գոյանալ քսաներորդ դարուն եւ գոյացաւ: Մեր դարուն է որ տառացի, բառացի լսուեցաւ այն խօսքը՝ զոր կը գտնենք Ս. Գրքին մէջ. «Եկայք սատակեսցուք զնոսա յազգաց եւ անուն նոցա մի՛ եւս յիշեսցի». սա մարդիկը ջնջենք, որպէսզի անունը անգամ չյորուի աշխարհի վրայ: Այո՛, այդպէս վճռուեցաւ այն ժողովին մէջ, որուն անդամներն էին բժիշկներ, փաստաբաններ, դիւանագէտներ: Ըսէք հաւատացեալներ, որո՞ւն քով մշակոյթ փնտռենք եւ քաղաքակրթութիւն, եթէ ոչ՝ բժիշկներու եւ փաստաբաններու եւ դիւանագէտներու քով, եւ ճիշդ անոնք էին որ տառացի ու բառացի այդ վճիռը տուին ազգի մը դէմ, որ անհաճոյ էր իրենց, որուն գոյութիւնը իրենց համար պարսաւ մըն էր, որուն յառաջդիմութիւնը յանդիմանութիւն մըն էր՝ իրենց խաւարակուռ յետադիմութեան: Այո, այդ մարդիկն էին որ ըսին առանց վարանելու եւ առանց ամչնալու, մենք պատմութեան պիտի անցնինք ու մարդկութեան պիտի ներկայանանք՝ իբր զանգուածային ոճրագործներ, իրենց բառն է «արիւնարբու ցեղասպաններ», իրե՛նք է որ այդպէս կ՚ինքնորոշեն, եւ, հաւատացեալներս, այդ ազգը՝ որուն մահավճիռը կը տրուէր՝ այդ գաղտնի ժողովին մէջ 1909ին, Հայոց ազգն էր, Հայոց ազգը՝ զոր թշնամիներն անգամ կը ճանչնան իբր լուսադէմ, իբր օգտակար եւ նպաստատու տարր, ուր որ ալ գտնըւին, Հայոց ազգը՝ որ հինէն ծանօթ է իբր պատուար քրիստոնէութեան՝ ընդդէմ թշնամիներուն խաչին, Հայոց ազգը, նախանձախնդիրը ընտանեկան մաքրութեան, ընտանեկան բերրիութեան եւ հարստութեան, մարդկային հարստութեան. վերջապէս Հայոց ազգը՝ Աստուածապաշտ եւ խաչանուէր, այդ ազգն է, որ կը կորսնցնէր իր իրաւունքը՝ իբր մարդ ապրելու, իբր մարդ ազատօրէն պաշտելու՝ ճշմարիտ Աստուածը, այդ ազգն է՝ որուն համար կ՚ըսուէր. «Եկայք, սատակեսցուք զնոսա յազգաց եւ անուն նոցա մի՛ եւս յիշեսցի». ջնջե՛նք, արմատախիլ ընենք սա ծառը հայկեան, բնաջինջ ընենք, չմնայ աշխարհի վրայ մարդ մը, անհատ մը՝ որ ունենայ անունը Հայ. ջնջենք այնպէս՝ որ աշխարհի երեսէն մաքրուին անոնք, եւ մեր ոճիրը անգամ մոռցուի, մենք անգամ, ցեղասպաններս եւ ոճրագործներս, կարենանք բարձր ի գլուխ պարծիլ՝ թէ աշխարհը ազատեցինք այդ Հայոց ազգէն: Պատուական հաւատացեալներ, ի՞նչպէս պիտի անուանենք, որակենք, այս ծրագիրը՝ ազգ մը ոչնչացնելու, ազգ մը արմատախիլ ընելու, կամ ինչպէս կ՚ըսէր այդ վաւերագիրը բժիշկներուն, փաստաբաններուն եւ դիւանագէտներուն, մէկ անհատ չթողլու պայմանով, պիտի ջնջենք Հայութիւնը, պիտի ջնջենք անոնց կրօնը, ոտնակոխ պիտի ընենք անոնց բարոյականը, պիտի պղծենք, քայքայենք անոնց ընտանիքները, հիմը, եւ Հայութիւնը ազգին, ի՞նչպէս պիտի որակէք այս ծրագիրը, պիտի ըսէք, թէ այդ ծրագիրը գազանայի՞ն էր, արդ, գազանները չեն կրնար ծրագրել, եւ այդ կողմանէ առաւել են քան մարդիկ. այս ծրագիրը դիւային ծրագիր էր, աւելի ծրագիր էր, եւ գիտէ՞ք, աւելի ծրագիր մը՝ կը պահանջէ համապատասխան միջոցներ, որպէսզի իրականանայ: Եւ ի՞նչ կրնար ըլլալ՝ համապատասխան միջոցը աւելիին՝ բայց թէ ահասարսուռը եւ այն՝ ինչ որ ծրագրուեցաւ 1909ին, իրագործուեցաւ 1915ին. ահասարսուռ միջոցներով, չխաբուիք եթէ ձեզի ըսեն՝ թէ պարզ տեղահանութիւն մըն էր եղածը. ո՛չ, տեղահանութիւն մը, կրնայ իրապէս ըլլալ ժողովրդական բարւոյն համար, երբ կը հեռացնէք ժողովուրդը՝ վտանգաւոր տեղէ մը եւ կը դնէք աւելի ապահով վայրեր, կամ երբ ձեզի ըսուի՝ պետութեան ապահովութիւնը կը պահանջէր այդ միջոցառումը՝ այդ ալ շատ լաւ, պետութիւնը իր իրաւունքները ունի, այդ իրաւունքները պետութեան՝ աւելի բարձր չեն՝ քան իրաւունքները հըպատակներուն, մանաւանդ երբ այդ պետութիւնը կ՚ուզէ ոտնակոխ ընել ու ոչնչացնել հպատակները, որոնց երեսին ուրիշ բան չի կրնար զարնել՝ բայց եթէ իրենց կրօնը, իրենց բարոյականը եւ իրենց արիւնը: Ձէ, հաւատացեալներս, այդ տեղահանութիւն, պետական ապահովութիւն գեղեցիկ բառերը դիմակներ են եւ այդ դիմակին ետեւ կեցած է ժահատեսի՛լը, դժոխադէ՛մը, ջա՛րդը. կը դգա՞ք ձեր մսին մէջ, կը դգա՞ք ձեր ոսկորներուն մէջ՝ թէ ինչ կը նշանակէ ջարդել, ջարդել այնպէս՝ ինչպէս ոչխարները կը մորթուեն, եւ ոտնակոխ ընել այնպէս՝ ինչպէս՝ մրջիւնները ոտնակոխ կ՚ըլլան, այդպէս պիտի ըլլար ոտնակոխ, բնաջինջ, հայ ազգը, որպէսզի կարենար իրականանալ դժոխային ծրագիրը անոնց՝ որոնք ունեցան լրբութիւն եւ անխիղճ գիտակցութիւնը՝ թէ մարդկութեան առջեւ պիտի ելլեն իբր ոճրագործներ, իբր ցեղասպաններ: Ո՞վ պիտի իրականացնէր այդ ծրագիրը: Զարմանալի է, մենք պիտի սպասէինք՝ թէ պետութիւնը բանակ մը պիտի հանէր, բանակին պիտի յանձնէր այդ «վտանգաւոր» թշնամիներուն ոչնչացումը. չէ, ըսաւ այդ նշանաւոր բժիշկը, պատուաւոր բանակի մը գործը չէ այս. մենք չենք կրնար ըսել մեր զինուորներուն՝ գացէք, յարձակեցէք կիներուն վրայ, յափշտակեցէք անոնց ծծկեր մանուկները, ջախջախեցէք զանոնք՝ ժայռերուն զարնելով, չենք կրնար ըսել պատուաւոր զինուորներուն՝ գացէք եւ սուինահար տապալեցէք անզօր, անմեղ ծերունիներ. չէ, բանակը իր պատիւը ունի, զինուորը իր պատիւը ունի, մեր գործը ոճրագործի վայել գործ է, եւ մենք պէտք ունինք արհեստով ոճրագործներու, արհեստով մարդասպաններու. դե՛հ, բանանք մեր բանտերը ու կազմենք բանակը ոճրագործներու, տասն հազարնոց բանակ, արհեստով ոճրագործներու, անոնք միայն կրնան ի գլուխ հանել ծրագիրը դժոխային: Եւ այդպէս եղաւ: Հաւատացեալներս, խընայեցէք ինծի, մի պահանջէք՝ որ նկարագրեմ՝ թէ ինչ ըրին այդ մարդիկը՝ մարդկութենէ ելած, թէ ինչ ըրին այն մեր եղբայրներուն եւ քոյրերուն, անմեղ մանուկներուն, ի՞նչ ըրին, ըրին ինչ որ երեւակայել չենք կրնար մենք, իրենց ձեռքը՝ ոչ թէ ամէնէն արդիական զէնքերը, այլ ամէնէն տարրական միջոցները, սպաննելու՝ չարչարելով, խոշտանգելով, լլկելով, հաճոյք զգալով՝ որ ան դժուարաւ կը մեռնի, որ հոգեվարքը երկար կը տեւէ, ի՞նչ ըրին, խաչեցին, պայտեցին՝ ինչպէս անասունները կը պայտեն, ծայրակտուր ըրին, խաշեցին եռացած ջուրով, գահավէժ ըրին, գետահոս ըրին, ըրին ամէն բան՝ որպէսզի կարենան՝ ինչպէս հրամանը կ՚ըսէր՝ այս Աստուածապաշտ, այս խաչապաշտ ժողովուրդը գաղտնի եւ արագ ոչնչացնեն, բնաջինջ ընեն: Հինգ ամիս տեւեց, հաւատացեալներս: Ինչ որ պատահեցաւ Ապրիլին, ազդանշանն էր, Մայիսին սկըսաւ զանգուածային ջարդը, ու Սեպտեմբերին արդէն վերջացած էր գործը. մէկ միլիոն Հայ այլեւս կորսնցուցած էր իր խաղաղ կեանքը՝ այն հայրենիքին մէջ, զոր շէնցուցած էր իր աշխատանքով, զոր պարարտացուցած էր իր քըրտինքով. մէկ միլիոն Հայ, Հայաստան՝ թափուր, քաղաքներ՝ կործան, տուներ՝ թալանուած, եկեղեցիներ՝ աւեր, ամբողջ աշխարհ մը գերեզմանի վերածուած եւ անապատի. «Եկայք սատակեսցուք զնոսա յազգաց եւ անուն նոցա մի՛ յիշեսցի», եւ թշնամին հասա՞ւ իր նպատակին:

Տեսէք, հաւատացեալներս, այս տասնըմէկերորդ անգամն է՝ որ այս բեմէն, այս միեւնոյն արիւնալի նիւթին շուրջ կը խօսիմ ձեզի, եւ, հաւատացէք, բան մըն է՝ որ ամէն անգամ հոգեկան տագնապ կը պատճառէ ինծի, սա մէկ հարցումը՝ թէ թշնամին իրապէս կրցա՞ւ հասնիլ իր նպատակին: Պիտի ըսէք՝ չէ, չկրցաւ հասնիլ, չէ՞ որ կ՚ուզէր բնաջինջ ընել հայ ազգը նոյն իսկ մէկ հոգւոյ մը՝ հընարաւորութիւն չտալու պայմանով, որ շարունակէ ապրիլ: Արդ, , մենք երեք–չորս միլիոն Հայեր ենք, որ կ՚ապրինք, եւ կ՚ապրինք այնպէս, որ թշնամին իր քունը կը կորսնցնէ, չէ՞ որ ան ըսաւ՝ յիսուն տարի պիտի պատմէինք սա Հայերէն, Հայոց հարցէն, Հայոց կալուած խնդիրներէն, եւ սակայն՝ այս 45 տարուան մէջ՝ չունեցան անոնք հանգիստ օր մը, ամէն օր իրենց առջեւը ելաւ զազրելի դէմքը իրենց ջարդարարներու, րոպէ մը իրենց խիղճը սկսաւ ... անգամ զարնել՝ երբ յաջորդեցին իրա... յեղափոխութիւնները, ողողումները, Երկրաշարժերը: Ըսին, արդեօք ա... պատիժը՝ որ մեր վրայ բերաւ անմեղ ... րիւնը՝ ջարդուածներու. չէ՛ որ ըսած Թշնամին. «ամենայն ինչ յիշատակ ... դառնայ», եւ սակայն, հաւատացեալ... ներս, այս 45 տարուան մէջ միլիոն... ծախսած է թշնամին, որպէսզի մեռցնէ յիշատակը, որպէսզի ոչնչացնէ ... այն վաւերաթուղթերը՝ որոնք ... միաբերան մէկ բան կ՚աղաղակեն, ... ներորդ դարու առաջին քառեակին ... նուեցաւ ազգ մը, եթէ ազգ կարելի կոչել, որ ունեցաւ ահաւոր ծրագիր՝ բնաջնջումի՝ եւ արմատախիլ ընելու ... մէկէն կործանեալ, պարտաճանաչ ... բնատնեսէր ազգը իրենց երկրին. Պի... ըսէք, ուրեմն, թշնամին իր նպատա... չհասաւ, եւ մենք հակառակ մեր ... հակառակ մեր սուզին, իրաւունք ունի... նաեւ ցնծալու:

Եւ իրապէս եղան մարդիկ, որոնք ... ըսին, դէ՜, վերջ տանք սա սգատօ... ին, գրենք փառատօն. չէ, հաւատացեալներս, տակաւին սգատօնը վերջացած չէ, ժամանակը չէ եկած փառատօնի ... այդ փառատօնը կախում ունի մեր ... մեր կեանքէն, մեր դիրքէն, մեր ... կան կեցուածքէն, ոչ թէ թշնամիին ... դէպ, այլ մեզի հանդէպ, մեր կրօ... մեր բարոյականին, մեր ընտանեկան սրբութիւններուն հանդէպ, ու տարի... մար պիտի ըսեմ՝ շատ տարաժամ է ... ուրախութիւնը, եւ ցնծութիւնը, որով... հետեւ, չմոռնանք, թշնամին ուրի... տեր ալ ունէր իր ծրագրին մէջ, այդ ... տերէն մէկն էր ջնջել, արմատախիլ ... հայկական լեզուն, եւ ես կը ... ձեզի, ձեր զաւակներուն, որ զուք ... պահէ՞ք, հայ մեծաքանչ լեզուն ... բականօրէն: Եթէ չէ, յաղթական է ... նամին: Թշնամին ուզեց ջնջել մեր կրօ... հեռացնել մեզ՝ մեր Աստուծմէն, Քրի... տոսէ, խաչէն, եւ պղծել ուզեց մեր ... տանեկան սրբութիւնները, եւ ես ... կը հարցնեմ, այսօր, ձեզի կը ... նեմ՝ որ դուք հաւատացեալներ ... հաւատա՞ք Աստուծոյ, կը ... Յիսուսի Քրիստոսի Աստուածութե... կը հաւատա՞ք հոգւոյ անմահութե... հաւատա՞ք դուք, կը հաւատա... դը, որուն համար կը պարծին՝ թէ ... կամ չորս միլիոն է: Եթէ չէ՛ ... զատօնը հիմա է որ կը սկսի. փառա... ժամանակ չէ: Փառատօնի կուգայ ... ատեն, հաւատացեալներս, երբ ... իբր մարդ, կանգնած կարենանք մեր ... ւատոյ դաւանութիւնը տալ, Աստուա... Քրիստոսի, հոգւոյ անմահութեան ... պանենք սէրը ազգային, միութիւ... գին. այն ժամանակ սգատօնը կը վե... նայ եւ կը սկսի իսկական փառատօ...

« Եկայք սատակեսցուք զնոսա ... եւ անուն նոցա մի՛ եւս յիշեսցի» ... դուք հայ ազգը ջնջել չէք կրնար ...

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՓՈՔՐԻԿ ՏՂԵԿԻՆ
ԵՒ ՍՈՒՐԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Գործաւորներու բնակարանը եղող բարձր տանը այդ գիշեր իր ծոցին մէջ ունի փոքրիկ տղեկ մը որ պիտի մեռնի:

Երկարած է ան իր անկողնին մէջ, տժգոյն եւ խելօքիկ՝ ինչպէս կարկանդակներու մէջ մխրճուած յախճապակէ թագաւոր մը:

Չի զգչեր իր խաղալիքներուն: Իր եղբայրները շատ պիտի ուզէին ունենալ զանոնք, բայց հայրիկը բարկացած ու ըսած էր.

— Արդէն շատ սուղ կ՚արժեն անոնք եւ միայն հիւանդի խաղալիքներ են ...

Խաղալիքները բոլորն ալ ծածկոցին վրայ են, զեղուն առողջութեամբ եւ հրճուանքով — կարմիր ու դեղին հագուած հապիտ մը, թաւշեայ կապիկ մը, հռովմէական սաղաւարտ մը, վահան մը, որոնց մէջ կարծես ոսկեայ արեւ մը կը ցոլայ, եւ փոքրիկ սուր մը ...

Երբեմն, երբ մայրիկը, դողդոջուն ու մտահոգ կը հակի իր զաւկին վրայ, պըզտիկը կը մրմնջէ.

— Կարէ մայրիկ, կարէ ...

Եւ խեղճ կինը կոխելով մեքենային ոտքին վրայ, ժեղմիկ կը դարձնէ զայն:

Հաւատարիմ կենդանիի մը նման, մեքենան կ՚արձակէ միալար չչուկ մը, որ մէկ մեծ հաճոյք կը զգայ հիւանդ տղեկը ...

Բժիշկին ետեւէն կը հասնի հայրիկը:

Հակառակ իր բոլոր բարեկամեցողութեան չէր կրցած շարունակել աշխատանքը՝ որ կարծես կ՚այրէր իր ձեռքերը:

Աշխատանոցին մէջ ընկերները ըսած էին.

— Գնա ...

Եւ ծերունի վերակացուն, աւելցուցած էր:

— Երբ սիրտը տունն է, այլեւս չի կրնար օգտակար դառնալ գործին ...

Ահա, այսպէս, հոն է հիմա ան, անխօս, վշտահար ու դալկադէմ:

Հիմա, մայրիկը կը սպասէ խոհանոցը:

Դուրսը, նրբանցքին մէջ, դրացիները կը փսփսան իրարու մէջ, աշխատելով լռեցնել միւս երախաները:

Տունին անդրանիկ տղան՝ Պետրոսը, իր փոքրիկ տափատովը, իր լայն ճակատով, իր թխագոյն մազերով եւ իր արդէն ծերացած երախայի մը երեւոյթով, բժիշկին հետ կարողացեր էր աննշմար սահիլ սենեակէն ներս:

Իրեն արգիլած էին այդ բանը, եւ սակայն տղեկը առանց աղմուկի հասեր ... հիմա սենեակին մէկ անկիւնը ... ձկնորսութեան յատուկ եղէգնեայ ... ներուն քով եւ կծկուած էր ...

Սկսած է վախնալ խեղճ փոքր... վասնզի կը տեսնէ հիմա իր հայր... բժիշկին քովը կանգնած, մայր... մռունջ կ՚արտասուէ:

Եւ յանկարծ կը լսէ բժիշկին ... այլ սակայն բարութեամբ լեցուն ... որ կ՚ըսէ.

— Երիկ մարդ էք դուք ... Պատ... տեցէք ձեր կինը ... Այս գիշեր ... պիտի գան առնելու իրմէ իր պզտի...

Պետրոս կը վազէ դէպի խոհանոց ... կը գտնէ մայրիկը: Ջարդուա... սած ըլլալու է բժիշկին ըսածները ...

Երբ ներս կը մտնէ խոհանոցէն ... կը տեսնէ որ մայրիկը գլխարծ... դըպալ մը մեքենաբար դարձնելով ... թի մը մէջ, ծունկի եկած գետնի... պրեթէ ածխացած կոճղերու քով ...

Տունին անդրանիկը, իր ... մայրիկին քովիկը կանգնած, ... բազուկները անցընելով անոր վիզ... չիկ կը մրմնջէ.

— Ըսէ, մայրիկ, ըսէ, ... տի գայ այս գիշեր ...

ՌՈԺԷ ՏԷ...

(Մնացեալը յաջորդով)․

ՍԵՐԳԷՅ ՓՐՈՔՈՖԻԵՒ

1891 – 1953

—o—

Արուեստագէտները միշտ գտնուած են առկանդ գնել իրենց ժամանակաշրջանի եռուգեռին: Անոնց մաս կը կազմէ Սերգէյ Փրոքոֆիեւ, որուն ծննդեան 70րդ տարեդարձը կը տօնուի այս տարի:

Իրեւ այս երաժիշտին արուեստին արմատները ուժեղ կերպով հաստատուած են դասական աւանդութեան մէջ: Դեռ փոքր տղայ, երբ հազիւ սկսած էր ճանչնալ երախայ, երբ հազիւ սկսած էր ճանչնալ քմայնանիւթները, ան կ՚ընտելանայ Պեթհովէնի եւ մեծ դասականներու երաժշտութեան, շնորհիւ իր մօրը, որ դաշնակ կը նուագէր: Ուսման առաջին տարիները եւ աւելի ուշ՝ Մոսկուայի երաժշտանոցին մէջ, Փրոքոֆիեւ ստացաւ ռուս ազգային դպրոցին առողջ աւիշը առաջնորդ ներկայացուցիչներէն Թանիեւի, Կլիերի, Ռիմսքի – Կորսաքովի, Կլազու – նովի, Լիատովի միջոցաւ: Անծանօթ չըմնաց նաեւ արեւմտեան արդի երաժշտութեան:

Դաստիարակուած երաժշտական այս աւանդութեան մշակոյթով, Փրոքոֆիեւ հետամուտ եղաւ գտնելու հոգեկան վիճակներ եւ արդի մարդուն բարդ խառնուածքը արտայայտելու նոր ձեւեր:

Անշուշտ այս որոնումները վինքը վերծ յառաջացին որոշ չափազանցութիւններէ եւ նախասութիւններէ: Այսուհանդերձ իր ընդարուեստի ըմբռնումը միշտ առաջնորդ հանդիսացաւ ու այս ձեւով վծեց իր ուղին՝ առաջին վերծի վրայ դնելու ոչ թէ առաջին հայեացքով տպաւորութիւն գործող փոքր նորութիւնները, այլ երաժշտութեան միջոցով արտայայտելու իր ժողովուրդին մեծ ձգտումները, գաղափարներն ու զգացումները:

Հայրենիքի աէրը կեանք առաւ Փրոքոֆիեւի աւելի քան կէս դարու գործունէութեան ընթացքին յօրինած ստեղծագործութիւններուն մէջ, ինչպէս են՝ «Պատերազմ եւ խաղաղութիւն» օփերան, «Ալեքսանդր Նեւսկի» եւ «Զօրավար» Քանթաթները, «Ռոմէօ եւ Ժուլիէթ» եւ «Մոխրաման կինը» բեմապարերը: Նաեւ երախաներուն եւ երիտասարդներուն հանդէպ իր սէրը, ինչպէս կը տեսնենք «Զմրան Ճամբարը» եւ «Պրղ-նամանութեան» մէջ: Քոնչերթօները, ... ոչ արդի կրնայ ինքզինք մեռցնել, երբ մեռցնէ իր հաւատքը, մեռցնէ իր սէրը, այն ատեն թշնամին կ՚ըլլայ կատարելապէս յաղթական, եւ մենք երբեք պիտի չկրենանք սգատօնը փոխել փառատօնի, բայց այժմ, հաւատացեալներս, կը կրկնեմ, դուք չէք մեռնիր, եթէ չմեռցնէք ձեր հաւատքը, եւ ձեր սէրը՝ Աստուծոյ եւ ընկերին:

Հ. ՍԱՀԱԿ ԵՊԻՍԿ. ԿՈԳԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՓԱՌԱՇՈՒՔ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—o—

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Գեղեցիկ զուգադիպութեամբ մը, Մայիս 28ի պանծալի տարեդարձը տօնեցինք Կիրակի, ճիշդ Մայիս 28ին, քաղաքիս այլեւս մեզի շատ ընտանի դարձած՝ Սէրքըլ Կաթոլիք սրահին մէջ:

Հանդէսին կը մասնակցէին Նոր Սերունդը, Կապոյտ Խաչը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը:

Վարագոյրը բացուեցաւ, եւ ահա կենդանի պատկեր մը,— Մայր Հայաստան, շղթայակապ, կաշկանդուած, ծունկի, մատծկոտ եւ տխուր կը սպասէ: Հրա՛շք, փէտային զէնքը պայթեցնելով կը հասնի, կը քակէ անարգ գերութեան եւ բռնակալութեան շղթաները, կը փշրէ զանոնք իր ոտքին տակ: Ոտքի կ՚ելլէ Հայաստան, ուրախ եւ երջանիկ, կը թնդայ յաղթական բանակին քայլերգը «Մեր Հայրենիքը»: Եւ ապա, յուզիչ եւ խորհրդաւոր «Հայաստան երկիր դրախտավայր» ծանօթ երգը (Տիկին Վ. Ռստիկեան) վերջ կը դնէ կենդանի պատկերին, ողջունուելով սրահին բազմութեան ծափերով:

Հանդէսի պաշտօնական բացումը կատարեց մեր երիտասարդ ընկերը, Աւօզ Լուսարեւեան, որ երբ վճռական եւ կըտրուկ խօսքերով յայտարարեց թէ «անձնկուն եւ հաստատ կամքով պիտի աշխատինք, պայքարինք ձեռք ձգելու միացեալ, ազատ եւ անկախ հայրենիքը», սրահը թնդաց խանդավառ եւ ուժգին ծափերով:

Այս հայրենաշունչ մթնոլորտի մէջ, Նոր Սերունդի խումբը, զօրացած՝ հիւրերով, այս անգամ երգեց «Յառաջ նահատակք»ը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Գեղարուեստական բաժինը ոչ միայն ճոխ էր այլեւ որոշ չափով խճողուած, այնպէս որ, մեքենական արագութեամբ բեմ հրաւիրուեցան փոքրիկ Վանիկ Թլոյեան (արտասանութիւն), Պ. Ճիպրանեան (Շառէն) մեներգելու վարպետօրէն, Օր. Ժանէթ Թաշիկեան (Վալանսէն) արտասանելու անմահ Սիմանտոյի «Ափ մը մոխիրը», Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ խօսք առաւ Կ. Տէրմոյեան:

Երկու դպրոցական աղջնակներ, Նազենիկ Զաքարեան եւ Եւա Ռստիկեան, նախ միասնաբար եւ ապա առանձին առանձին դաշնակի վրայ մէկէ աւելի ընտիր կտորներ նուագեցին յաջող կերպով:

Նոր Սերունդի անունով Օր. Օտէթ Մալաքեան արտասանեց «Եւ Աստուած ըսաւ ...»: Ուղերձ մը կարդաց Պ. Մկր. Մարգարեան Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան կողմէ,— իսկ Նոր Սերունդի տղաքը, նորէն ամբողջական կազմով, երգեցին Գ. Մ. Ալէմշահի «Իմ հեռաւոր հայրենիքը» եւ ժողովրդական խմբերգը՝ «Ելլեմ ման գամ»:

Օր. Ալիս Ֆաքրիկեան (Նոր Սերունդ) իմաստալից եւ պատմական ուղերձ մը կարդաց – ֆրանսերէն: Շնորհալի օրիորդը, համառօտ գծերու մէջ ամփոփած էր Հայուն տառապանքը, հասցնելով իր խօսքը մինչեւ Հայաստանի անկախութեան հռչակումը՝ 1918 Մայիս 28ին:

Մեներգեց Պ. Գ. Քէնտիրեան (Ռոմանէն) եւ արտասանեց Օր. Աղնիւ Գինոսեան, միշտ յաջողակ եւ հոգեկան յուզումով հարուստ:

Շատ կարճ դադարէ մը ետքը, Օր. Ա. Գինոսեան բեմ հրաւիրուեցաւ, այս անգամ մեներգելու համար «Հայրենիք»ը, իսկ Պ. Միք. Վարժապետեան (Լիոնէն) ժողովրդական երգեր:

Գեղարուեստական բաժինը, այսպէս սպառած ըլլալով, կարգն եկած էր օրուան պաշտօնական բանախօսին, ընկեր Ժիրայր Միքիճեանի:

Մեր երիտասարդ բանախօսը իր խօսքը համեմեց պատմական եւ նոյնքան խօսուն պատկերներով: Պարտուած, ճնշուած երկիրներու կարգին կը գտնուի եւ մեր հայրենիքը՝ Հայաստան: Դարեր ու դարեր անցեր են: Այսօր կը մնայ, կ՚ապրի սակայն պարտուած, գրաւուած Հայաստանը, մեր դրախտային երկիրը, մեր տաղանդաւոր ազգը:

Եւ հասնելով Մայիս 28ին, յիշելէ ետքը տառապանքի երկար շղթաները, մեր երիտասարդ ընկերը ըսաւ.«Մայիս 28ով, Անկախութեան հռչակումով Հայաստան չուտով դարձաւ պետական ազգ, ունեցաւ իր օրինաւոր կառավարութիւնը, իր ազգային դրօշակը»:

Միշտ խոր համոզումով եւ երիտասարդական հաւատքով հաւաստեց թէ «այս պատմական, նշանակալից տարեդարձը, Մայիս 28 թուականը, պատգամ մըն է, որ մեզի կը յիշեցնէ մեր դատը, մեր սրբազան ազգային իրաւունքները, որոնցմէ չենք կրնար հրաժարիլ»:

Եւ այսպէս, խանդավառ մթնոլորտի մէջ եւ սրահին բազմութեան անվերջ ծափերով վերջացաւ Մայիս 28ի նուիրական տօնակատարութիւնը:

Կ. Տ.

ՏԽՐՈՒՆԻ

●

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ). — Մայիս 31ին, Կարպանեաթէի քաղաքային հիւանդանոցին մէջ, յետ երկարատեւ եւ տաժանալից հիւանդութեան՝ աչքերը փակեց Տիկին Ազգանոյշ Տիրատուրեան – Ճիզմէճեան, Տրապիզոնցի:

Հանգուցեալը, առաջին աշխարհամարտին կորսնցուցած էր ամուսինը, մնալով մինակ իր երկու դեռատի զաւակներով, որոնց երէցը, Արմէնը, 1925ին աւարտելով Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը՝ կ՚արձանագրուէր Համալսարան, բարձրագոյն նիշերով աւարտելով հանքարանութեան ճիւղը:

Այս ազգասէր Հայորդին, հազիւ առաջին քայլերը առած կեանքին մէջ՝ զոհ կ՚երթար անողորմ հիւանդութեան մը, տեւական սուգի մատնելով մայրն ու եղբայրը:

Տիկին Ազգանոյշ ապրեցաւ լռութեան մէջ, ոչ ոքի երկարելով երբեք ձեռքը, այնպէս պահելով այն խրոխտ նկարագիրը՝ որ իր գերզաստանինն էր, Տրապիզոնի մէջ, երբ իր հօրենական տունը միշտ բաց էր մեր Մխիթարեան Հայրերուն, Ա. Ահարոնեանի, Յովհ. Թումանեանի եւ Ա. Իսահակեանի նման մըտաւորականներու առջեւ:

Օտարութեան հողը թեթեւ ըլլայ վըրադ, սիրելի տիկին Ազգանոյշ:

Ա. Ս.

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ). — Մայիս 27ին անակնկալ մահով մը, առ յաւէտ մեզմէ բաժնուեցաւ, եղբայր Խաչիկ Պէրպէրեանը, բնիկ Պոլսեցի: Մօտ 35 տարիներէ ի վեր հաստատուած էր Ֆրանսա: Ժամանակ մը Լիոն քաղաքը ապրելէ ետք կ՚անցնի Լա Սէյն, ապա Մարսէյլ, ուր կ՚ամուսնանայ եւ ընտանեկան բոյն մը կը կազմէ:

Մասնագիտութեամբ էլէքթրիսիէն էր: Անդամ էր Պոմոնի Դպրոցասէրաց Դասուն, ինչպէս նաեւ վարչութեան ատենադպիր էր, մօտ 25 տարիներէ ի վեր կը վարէր Պոմոնի իրերօգն. գանձապահի պաշտօնը: Համեստ էր: Եկեղեց. արարողութեանց, իր մասնակցութիւնը կը բերէր ամէն կիրակի առանց բացառութեան: Սատոցած էր դպրութեան չորս աստիճան: Թաղումը տեղի ունեցաւ Պոմոնի մէջ, ներկայութեամբ հոծ բազմութեան մը ... Գաստրաճեան վարդապետի (Ամերիկայէն), Համայնական քահանային, Դպրաց Դասու բոլոր անդամներուն: Դամբանական խօսեցաւ եկեղեցւոյ մէջ վարդապետը, Պոմոնի թաղականութեան կողմէ Պ. Յ. Նիկողոսեան, իսկ Դպրաց Դասուն կողմէ Պ. Յ. Արսլանեան:

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ԱՆԱՀԻՏ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Անահիտ Գրական Մրցանակի Յանձնախումբը իր 26 Մայիս 1961ի նիստին որոշեց 1960ի Անահիտ մրցանակը վերապահել յաջորդ տարուան:

Յանձնախումբ

... համանուագներու, սոնաթներու եւ նըւագային ու ձայնական երգերուն մէջէն կ՚անցնի խանդի, հոգեկան բազմազան վիճակներու զգացում մը:

Փրոքոֆիեւի խորաթափանց ստեղծագործութիւնը երեւան կը հանէ անոր բարդ անձնաւորութեան մէկ նոր երեսը:

ՄԵԼԻՆԷ ՓՈԼԱՏԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Սուրհանդակի գալուց անցաւ հազիւ մի շաբաթ՝ Տիզբոնից նորից դեսպան եկաւ այս անգամ Թագուհու մօտ, յայտնելով, թէ արքայից արքայ Շապուհը միրով իր արքունիքն է հրաւիրում Հայոց տիկնոջը եւ աւագներին՝ պարսից մեծ տօնին մասնակցելու:

Պարսից դեսպանի հետ Շապուհն ուղարկել էր եւ մի հայ իշխանի: Սա պատմում էր, թէ Շապուհը մեծ պատիւների է արժանացնում Արշակ թագաւորին, խոստանում է նրան հողեր եւ պատիւներ ... բայց ցանականում է անպայման, որպէսզի Թագուհին, նաեւ նշանաւոր աւագները Հայոց նոյնպէս ներկայ լինեն պարսից աշխարհի մեծ տօնին...

Ընդունելով պարսից նոր դեսպանին եւ լսելով նրա հրաւէրը՝ Թագուհին արեց մի քանի ոուսպ հարցումներ.

— Սակայն ինչո՞ւ այդ հրաւէրը չեղաւ իմ թագաւոր ամուսնու հրաւէրի հետ: Այն ժամանակ՝ ես եւ իմ աւագները թերեւս ի վիճակի լինէինք գալու:

— Մեր լուսաճառագ տէրը այնքան ուրախ է իր եւ Հայոց արքայի բանակցութեանց արդիւնքով, որ կամենում է նըշանաւորել այն պարսից մեծ տօնի օրը՝ երկու արքունեաց մեծերի մասնակցութեամբ:

Փառանձեմը յօնքերն ու շուրթերը սեղմեց միաժամանակ եւ ասաց միայն.

— Բարի է: Դուք հանգիստ առէք, մենք կը խորհենք անհրաժեշտը:

Թագուհին խորհելու կարիք չունէր. նրա ժխտական կարծիքը յայտնի էր աւագներին: Այսուամենայնիւ ինքը կանչեց նրանց՝ պարսից հրաւէրի վրայ խորհելու. եւ աւագների մեծ մասը դէմ եղաւ հրաւէրն ընդունելուն. Ի՞նչ կարիք կայ տաժանելի ճանապարհորդութիւն կատարել Տիզբոն գնալու՝ մի ինչ որ հանդէսի համար, թէկուզ եւ դա լինի արտաքոյ կարգի: Միայն Հայր – Մարդպետն էր, որ ինչպէս Թագաւորի հրաւէրի ժամանակ, այնպէս էլ հիմա պնդում էր, թէ յանուն բարեկամութեան եւ ապահովութեան պէտք չէ մերժել եւ ոչ մի հրաւէր:

Ջենոն Գնունին նկատելով Հայր – Մարդպետի եռանդուն պաշտպանութիւնը, առաջարկեց հեգնանքով.

— Ուղարկենք Հայր – Մարդպետին: Ներքինին չվիրաւորուեց.

— Եթէ ինձ եւս լինէր հրաւէր՝ չէի մերժի: Պատրաստ եմ հայրենի երկրիս բարօրութեան համար:

Փառանձեմը խօսեց վերջում.

— Մենք,— ասաց,— չենք կարող մեր աշխարհը թողնել անտէր: Ես լաւ ոչինչ չեմ տեսնում այդ հրաւէրի մէջ: Եթէ բանակցութիւններ ունեցել են լաւ արգինք՝ թող այդ տօնեն իրենք արքաները, Վասակ սպարապետը եւ միւսները: Չկայ հրամայական կարիք եւ սովորական անհրաժեշտութիւն յանձն առնել տաժանելի ուղեւորութիւն: Թւում է կարելի է գոհանալ միայն շնորհակալութեամբ ... Ես դոնէ չեմ կարող հաւատալ այն մարդուն, որ խաբեց իմ իշխան հօրըս:

Սրանով վերջացաւ հրաւէրի քննարկումը:

Հետեւեալ օրը Հազարապետ Դաւիթ Գնունին, պարսից դեսպանին պալատ հըրաւիրելով, յայտնեց Թագուհու մերժողական պատասխանը, բայց այնպիսի խօսքերով ու եղանակով, որ անվայել չթուար. տկար է Թագուհին եւ այլն ... Ու քանի որ Թագուհին տկար է, միւսները նոյնպէս չեն կարող բացակայել պալատից ...

Իսկ Փառանձեմը պարսից դեսպանին ուղեկցող հայ իշխանին հետ յղեց մի նամակ Թագաւոր ամուսնուն, զգուշօրէն գրելով, որ գալը Տիզբոն աննպատակայարմար է եւ ինքը թող շտապի վերադառնալ ... Նամակը յղեց յատկապէս այն նպատակով, որ Արշակը չկարծի, թէ ինք իրօք տկար է եւ ի զուր չմտահոգուի ...

×

Այդ օրից անցաւ բաւական ժամանակ եւ ահա մի առաւօտ ծեր Գնունին եկաւ Թագուհու յարկաբաժինը սովորականից աւելի դանդաղ քայլերով եւ, գլուխ իջեցնելով, հառաչեց.

— Դու, Թագուհիս, դուստրն ես մեր կորովի Անդոք իշխանի: Ներիր հայրդ ամէն աղէտի ու դժբախտութեան տոկացել է քաջաբար ...

— Տէր Հազարապետ, խօսքիդ եղանակը օտարոտի է ինձ: Խօսիր պարզ եւ մէկին:

Իրօք, Հազարապետի ձայնը բեկուած էր անչափ:

— Հրամանդ, Թագուհի. կը ջանամ լինել աւելի պարզ,— շարունակեց Դաւիթ իշխանը նոյն ձայնով:— Միայն կը խնդրէի, որ դու, Թագուհիս, զինուես կորովով մեծ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՊՈՐՏՈՅԷՆ Պ. Ինչպալացեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Յառաջին, երիցուհի Վենետ-նուշ Մէրճանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

10 Ն. Ֆ. ալ նոյն նպատակին, իր աղջկան՝ Իրմայի բացառիկ յաջողութեան առթիւ։ (Օր. Իրմա Ինչպալացեան սթենօ-թիլեփոնիի ախոյենութիւնը շահած է, վայրկեանը 140 բառերով, սթենօտաֆ-թիլօններու 46րդ համագումարին)։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Դասախօս՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ։

Նիւթ՝ Լիբանանի հայ գաղութը։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե-րըն ու խումբերը։

ԹԱԹՈՒԼ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, այս Երկուշաբթի ժամը 21ին։

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16) ժամը 21ին։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին։

(Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունե-նան իրենց սովորական հաւաքատեղիներ-ըը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ըն-կերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Դիւանները պէտք է նախապէս ընկեր-ներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ—Ս. ՂԱԶԱՐ—ՀՌՈՄ

ԵՒ

ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարքոյի մօտ, Ադրիականի աննման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ։

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնու-թեանց համար դիմել.—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ

45, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : TAI. 49-40

(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

11, Avenue Béranger

ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրու-թիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Վարժարանին նպատակն է պատրաս-տել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդ-գրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէններու արդիա-կան բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհի-ները հայագիտական ծանօթութիւննե-րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարե-կանէն սկսեալ, մանրամասնութեան հա-մար դիմել հաստատութեան տնօրէնու-թեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ 3046 Ն. Ֆ.

Գ. կարգ 2506 Ն. Ֆ.

ՁԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն։

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն։

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով։

Մեր գրասենեակը կը գրաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով։

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République

Tél.: 20.47.22

MARSEILLE

■

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7

Tél : RIC. 63-69

PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, Rue Voltaire

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն)։

Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), Վ. ՃԱ. ԳՈՒՐԵԱՆ (ջութակ)

Սօսի պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Խօսնակ՝ ՍՕՆԻԱ ՏԷՐ – ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՇԵՐԸ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ եւ իր նուագախումբը։

ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պօմոնի ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի։ Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին։

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պօմոնի Ազգ. սրահին մէջ, (8 էնփաս տը Մոն)

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Պիտի խօսին Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն) Տիկին ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ եւ Ընկեր Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Խօսնակ Ընկեր Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ս. Զէօրէքճեան (ջութակ), Օր. Արմինէ Գալըպագեան (դաշնակ), Զարեհ Գասեան (երգ), Օր. Սեդա Թիւ-թիւեան, Գ. Գրիգոր Քէնտիրեան (արտասանութիւն), փոքրիկն ծօշկունեան (ձեռնադաշնակ), Հայկական խմբապարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախում-բին կողմէ։ Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր ընկերակցութեամբ համբաւա-ւոր ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին։

Խճողումի տեղի չտալու համար նախապէս ապահովեցէք ձեր սեղանները հե-տեւեալ ընկերներէն,—. Վարդանեան, Նիկողոսեան, Սարգիսեան, Դարբին-եան, Տօլպաշեան, Տէրտէրեան։ Ճոխ պիւֆէ եւ ըմպելիներ։

ՀԱՅ ԸՆՏԱՅԱՐԱՆ

ԼԸ ՓԷՔ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (ֆուլ ֆլասիք)։

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանու-թեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռա-ձայնով վարժարանի տեսչութեան։

École Apostolique Arménienne

3, Av. de Grandchmp

LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս դպրոցի ղեկավարութեամբ Համօ Նաճարեանի Դպրոցի աշակերտներու կողմէ պիտի ներկայացուի՝

ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՂԱՅԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պալ. Վիք-տուիֆի սրահին մէջ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԱՅ ԸՆՏԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ իր բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն։

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 11

Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ

ԼԸ ՓԷՔ

3, Avenue Grandchamp

×

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ հիւրասիրութիւն, ճաշ ժամը 13ին՝ ընթրիք ժամը 19ին։

Ճոխ ճաշացուցակ՝ մատչելի գիներով։

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր։

Ա.— ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Երգախառն ներկայացում հայերէն

Plus de surmenage scolaire

Ծիծաղաշարժ զաւեշտ ֆրանսերէն

Հաղորդակցութեան միջոցներ.—

ՇՈԳԵԿԱՌՔ՝ Սէն Լազարէն մեկնելով իջնել Սէն – Ժերմէն – ան – Լէյի կա-յարանը (ՈՉ Լը Փէք), առնել թիւ 258 հանրակառքը եւ իջնել Էրմիթաժ։

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ՝ Փոն տը Նէօյիէն 258 թիւը եւ իջնել Էրմիթաժ։

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս…

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél.; ARC 26-61 — Métros : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնար-ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինի-լիք պատրաստութիւններու։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE

4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O.

24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE

48 BIS, RUE DALAYRAC, FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 · Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. · Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. · Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
9
ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI
9 JUIN
1961

37րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9123 · 37EME ANNEE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4924

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԷՆ ՎԵՐՋ

—o—

Մեծ յոյսեր չէին դրուած Խրուշչեւ – Քենըտի հանդիպումին վրայ, մեղմա – ցնելու համար երկու հակամարտ ճա – կատներու լարուածութիւնը :

Այս անգամ եւս չիրականացան յոյսե – րը բաղձացուած չափով :

Կրեմլինի մենատէրը շատ սերտիլէր վե – րաբերում ցոյց տուաւ Միացեալ Նա – հանգներու նախագահին հանդէպ : Ու – շադրաւ տարբերութիւն կար Վիէննայի խօսակցութեանց եւ 1960 Մայիս 16ի փարիզեան հանդիպումին միջեւ :

Մէկ տարին բաւական էր եղած որոշ յեղաշրջում առաջ բերելու Խրուշչեւի մտայնութեան եւ քաղաքականութեան մէջ:

Քենըտիի հետ գլուխ գլխի տեսակ – ցութիւնը առաջին փորձ մըն էր՝ տես – նելու թէ որեւէ փոփոխութիւն կա՞յ Միացեալ Նահանգներու քաղաքական ուղ – ղեգծին մէջ հանդէպ Խորհ. Միութեան :

Ազատ աշխարհի համար ամէնէն կարե – ւոր հարցը Պերլինի դոյավիճակին պահ – պանումն էր: Արեւմտեան դաշնակիցները պետական երկու պատասխանատու վա – րիչներու հանդիպման նախօրեակին ծա – նուցագիր մը ներկայացուցին Մոսկուա՝ շեշտելով, որ այդ կէտին շուրջ ո՛չ մէկ զիջում պիտի ընեն :

Այս վճռական կեցուածքը ցոյց տուաւ, որ Արեւմուտքը միացեալ ճակատով կը ներկայանայ եւ մտադիր չէ սպառնալիքի առջեւ տեղի տալու :

Վիէննայի մէջ խօսակցութեան առար – կայ դարձած է Գերմանիոյ հարցը իր ամբողջութեան մէջ :

Խրուշչեւ այլեւս չի սպառնար անջատ հաշտութեան դաշնագիր կնքել արեւել – եան Գերմանիոյ հետ: Մրագրած է սար – սոյս վերջերը խորհրդաժողովի հրաւի – րել բոլոր այն պետութիւնները, որոնք մասնակցած են նացիներու դէմ պատե – րազմին՝ համախումբ հաշտութեան դաշ – նագիր մը կնքելու համար Գերմանիոյ հետ :

Քենըտի – Խրուշչեւ հանդիպումի վեր – ջաւորութեան հրատարակուած պաշտօ – նական զեկոյցը շատ անորոշ է: Միակ ո – րոշ կէտը Լաոսի մասին է: Կողմերը հա – մաձայնած են, որ անիկա ըլլայ «չէզոք եւ անկախ» երկիր մը, նոյն ինքն Լաոս – ցիներու կողմէ ընտրուած կառավարու – թիւնով մը: Միջազգային դաշնագիրներ – րով պէտք է ապահովուին Լաոսի չէզո – քութիւնն ու անկախութիւնը : Այս առ – թիւ անհրաժեշտ կը նկատուի իրական զինադուլ մը:

Զինաթափման հարցը նոյնպէս խնդրոյ ա – ռարկայ դարձած է երկու նախագահնե – րուն միջեւ : Խրուշչեւ կը պնդէ վեթոյի իրաւունքին վրայ, ինչ որ կը նշանակէ թէ անկարելի պիտի ըլլայ իսկական հա – կակշիռ ենթարկել նոր փորձերը : Ու – րեմն ծրենեւի մէջ կողմերու պատուիրակ – ները պիտի շարունակեն ջուր ծեծել, ինչպէս երկուքուկէս տարի ի վեր :

Միջազգային մթնոլորտը խանդավառ չէ Վիէննայի տեսակցութեան արդիւնքէն : Գերմանիոյ եւ ապազինման հարցերուն շուրջ կողմերը հաստատ կը մնան իրենց տեսակէտներուն վրայ :

Կարելի չէ ըսել անշուշտ չէ բոլորո – վին ապարդիւն եղած է Քենըտի – Խը – րուշչեւ հանդիպումը :

Երկուստեք փափաք յայտնուած է յա – ռաջիկային նոր հանդիպումներ ունենա – լու, ինչ որ յոյս կը ներշնչէ թէ վիճելի խնդիրները պիտի կարգադրուին փոխա – դարձ համաձայնութեամբ եւ ոչ թէ պա – տերազմով :

Այս ալ կարեւոր շահ մըն է :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ ԿՐՆԱՅ ՁԱԽՈՂԻԼ

«ԲՈՒՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆՔ» Կ'ԸՍԵՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻՔ, ԲԱՅՑ ԱԼԺԵՐԱ – ՑԻՔ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԵՆ

Տեղական մամուլը, Հինգշաբթի առա – ւօտ, զանազան խորագիրներով կը մեկ – նաբանէր Էվիանի ժողովը: Ոմանց հա – մար, ձախողութիւնը տարակոյս չի վեր – ցներ, մինչ ուրիշներ (գլխաւորաբար ձախ հոսանքի թերթերը) կը յուսան թէ ելք մը պիտի գտնուի :

Տարակարծիք են նաեւ երկու պատուի – րակութիւնները, որոնց բանբերները հա – կասական յայտարարութիւններ ըրին, Չորեքշաբթի օրուան նիստէն ետք: Ֆը – րանսական պատուիրակութեան դիրքը յստակ է.— երեք գլխաւոր կէտեր կը կազմեն բանակցութեան հիմը, Ա) Վե – րադարձ դէպի խաղաղութիւն: Բ) Ինք – նորոշման ձեւակերպութիւններ եւ երաշ – խիքներ: Գ) Համայնքներու համակեցու – թիւնը :

Ֆրանսական պատուիրակութեան բան – բերը՝ Թիպօ մանրամասնելով այս կէտե – րը ըսաւ թէ խաղաղութիւնը կը պայմա – նաւորէ ինքնորոշումը : Կարելի չէ հան – րաքուէ կազմակերպել ցորչափ չեն դադ – րած կռիւները: Ֆրանսա իր ձեռք առած միջոցներով կատարեց այդ պայմանները եւ Ալժ. Ազատ. Ճակատը ոչ մէկ դրական պատասխան տուաւ: «Մեր պատուիրա – կութիւնը, աւելցուց Թիպօ, միշտ կը սպասէ, որ ռազմադադարը միակողմանի չմնայ եւ ահաբեկչական արարքները դա – դարին»: Ինքնորոշման մասին խօ – սելով, բանբերը կրկնեց թէ Ֆրանսա կը մնայ իր երեք առաջարկներուն վրայ (ըն – կերութիւն, ֆրանսականացում, անջա – տում): Համայնքներու համակեցու – թեան մասին, Թիպօ շեշտեց թէ հիմնա – կան եւ կենսական հարց մըն է, պէտք է ներդաշնակ յարաբերութիւններ ստեղծել համայնքներու միջեւ, «բոլոր անոնք ո – րոնք Ալժերիա կ'ապրին, պէտք է վաղն ալ կարենան ապրիլ, առիկա բացարձակ իրաւունք մըն է»: Եւ Ֆրանսական պատ – ուիրակութեան եզրակացութիւնն այն է թէ բուն բանակցութիւնը հիմա կը սկսի: Բոլորովին տարբեր բան կ'ըսէ ալժերա – կան պատուիրակութեան բանբերը՝ Մա – լէք: Ըստ իրեն, «մօտեցումներու փոխանակու – թեան» այս առաջին շրջանը վերջացած չէ բայց կը յուսան, ի մօտոյ, հասնիլ բուն իսկ բանակցութեանց : Մալէք յայ – տարարեց նաեւ թէ խօսակցութիւնները կրնան յետաձգուիլ: Պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, ալժերական պատուիրակութեան բանբերը յայտնեց թէ ահաբեկչական արարքները «ժանրա – ժամութիւններ» են, չուզեց բացատրել թէ ի՛նչ ձեւով Ալժերիոյ Ֆրանսացիները Ալժերացի պիտի ըլլան :

Այս կացութիւնը կարծել կուտայ նաեւ թէ Էվիանի ժողովը ձախողութեան նա – խօրեակին կը գտնուի ինչ որ շատ ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ: Արդարեւ բանակին տագնապը վերջացած չէ: Փո – փոխութիւնները եւ նոր նշանակումները կը շարունակուին: Չորեքշաբթի օր, Նախարարաց Խորհուրդը Զօր. Այըրէն նշանակեց իբրեւ «Գերագոյն հրամանա – տար Ալժերիոյ միջցինային ուժերուն», Զօր. Կամպիէի տեղ: Այս փոփոխութեան առթիւ, կարելի է նկատել թէ փոխուած է նաեւ պաշտօնին անունը, արդարեւ Զօր. Կամպիէ Ալժերիոյ ուժերու ընդհ. հրամանատար էր: Կը փոխուին նաեւ Ալ – ժէի, Կոնստանդինի եւ Օռանի բանակի հրամանատարները : Կարգ մը զրոյցնե – րու համաձայն Զօր. Ինկոլտ կրնայ հրա – ժարիլ «Ազատագրութեան Մեծ Կարգէն» եւ նոյնիսկ չմասնակցիլ Յունիս 18ի հանդիսութեանց, տարակարծիք ըլլալով կառավարութեան հետ: Զօր. Ինկոլտ ար – դէն երկու օր է չի մասնակցիր «զինուո – րական բարձր ատեանին», որովհետեւ համաձայն չէ տրուած վճիռներուն :

Այս առթանը, Չորեքշաբթի օր, հինգ տարի բերդարգելութեան դատապարտեց նախկին – զօրավար Փրթին: Ան ալ պատմեց թէ ինչպէս միացած է Շալին, որ իրեն յիշեցուցած Մայիս 13ի իրենց երդումը եւ ծանրացաւ զինուորականի պատւին վրայ : Հարց – պատասխան – ները, ինչպէս նախորդ ամբաստանեալ – ներու ժամանակ յուզիչ են եւ հոգեկան ծանր տագնապներու պատկերը կը ներ – կայացնեն: Պաշտպան փաստաբանը կ'ը – սէ — «Այս մարդիկը խենթութի՞ւն մը ըրին :Այո, բայց պատուոյ խենթութիւնն էր: Եւ պատիւը, ֆրանսական գեղեցկա – գոյն, ազնուագոյն զգացումներէն է : Մի քանդէ՛ք պատուոյ խենթութիւնը ա – րովհետեւ դոհողութեան խմորն է»:

ՔԵՆԸՏԻԻ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

*

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՇԱՏ ՀԱՒՆԱԾ Է ՏԸ ԿՈԼԻՆ

Ձայն – պատկերասփիւռ ճառով մը, Նախագահ Քենըտի իր ճամբորդութեան հաշուեկշիռը ըրաւ, Ամերիկացիներուն :

Նախագահին առաքելութեան նպատա – կըն էր՝ «ազատ աշխարհի միասնակա – նութիւնը եւ իրագործումը տեւական խաղաղութեան մը»:

ՓԱՐԻԶ.— Զօր. տը Կոլի հետ իր հան – դիպումը չափազանց քաջալերական եղած է եւ ամէն մէկ հարցի շուրջ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները աննշան դարձած են ազատութիւնը պաշտպանելու իրենց հաւաքական պարտաւորութեան առջեւ: Երկու երկիրներու բարեկամու – թիւնը եւ զինակցութիւնը աւելի զօրա – ցած է: Խօսակցութեանց հորիզոնը լայն եւ ընդարձակ եղած է՝ Պերլին, Թերաճ երկիրներու օգնութիւն, Լաոս եւն.: Քե – նըտի մեծ գովեստով խօսած է տը Կոլի անձին եւ գործին շուրջ : «Զօրավար տը Կոլէն զատ, ոչ մէկուն վրայ վստահու – թիւն կրնամ ունենալ այլեւս»:

ՎԻԷՆՆԱ.— Խրուշչեւի հետ քննու – թեան առած է երկու ճակատները բաժ – նող կարեւոր խնդիրները: Խօսակցու – թիւնները եղած են պատշաճ սահմաննե – րու մէջ, առանց սպառնալիքներու : Ոչ մէկ առաւելութիւն ձեռք ձգուած է եր – կու կողմերուն համար :

Այսուհանդերձ, Մ. Նահանգներու նա – խագահը օգտակար եւ գործնական գը – տած է Վիէննայի հանդիպումը :

Ինչ կը վերաբերի Պերլինի եւ Գերմա – նիոյ հրատապ հարցերուն, Քենըտի ան – գամ մը եւս շեշտեց իրենց յանձնառու – թիւնները պաշտպանելու Արեւմտեան Պերլինի բնակչութիւնը: Ընդհանուր առ – մամբ Խրուշչեւ պատերազմի մասին խօ – սած չէ, դոհացած է մատնանշելով իր երկրին յառաջդիմութիւնները, յատկա – պէս անջրպետի մարզին մէջ :

Խրուշչեւի տեսակէտով ժամանակը ի նպաստ իրեն կը թաւալի եւ տեղ. փոքր յեղափոխութիւններով ու Մոսկուայի ըն – ձեռած օժանդակութեամբ աշխարհ ի վերջոյ համայնավար կըդառնայ:Քենըտի համոզուած է, որ «ժամանակը պիտի փաստէ Խրուշչեւի սխալը : Մարդուն ա – պագան ազատութիւնն է եւ ոչ թէ հա – մայնավարութիւնը »:

ԼՈՆՏՈՆ.— Մաքմիլընի հետ իր ունե – ցած հանդիպումի ընթացքին աւելի հա – մոզուած է թէ Արեւմուտք միացած կը մնայ: Իբրեւ եզրակացութիւն յայտարա – րեց.— «Ձեմ վախնար ապագայէն : Համբերատար պէտք է ըլլանք, ինչպէս նաեւ քաջ, անհրաժեշտ է որ ընդունինք թէ պարտաւորութիւնները, թէ՛ փորձու – թիւնները: Սակայն, կամքով եւ աշխա – տանքով, ազատութիւնը կը յաղթէ.»:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

"ՀԱՅԵՐՆ ԱԼ ՍՊՈՒՏՆԻԿ ԿԸ ՇԻՆԵՆ"

—o—

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏ.— «Յառաջ»ի մէջ կար – դացի այս խորագրով յօդուած մը, որ տեղեկութիւն կուտար թէ ինչպէս Պէյ – րութի մէջ հայ վարժարանի մը աշա – կերտները, իրենց պիտնական ուսուցիչին ղեկավարութեան տակ, հրթիռ մը պատ – րաստած եւ արձակած են.— հրթիռը 13 քիլօ, թռիչքին արագութիւնը ժամական 800 քիլոմեթր, հասած բարձրութիւնը 2300 մեթր :

Երբ այս լուրը կարդացի, մարմինս փուշ – փուշ եղաւ :

Հայ տաղանդաւոր ժողովուրդին զա – ւակները, ահա, առանց պետական օժան – դակութեան, յաջողած են հրթիռ մը ար – ձակել, երբ անդին պետութիւններ կան, որ անկարող են նման յաջողութիւն մը արձանագրելու : Ձեմ ըսեր թէ ինչե՞ր պիտի կարենայինք դեռ ընել, եթէ ա – զատ պետութիւն ունենայինք: Բայց կ'ու – զեմ յայտնել թէ ցեղային ի՛նչ հանճար է որ դիտէ եւս չմնալ դիտական նուա – ճումներու ճամբուն վրայ, քալել մեծ պետութեանց յառաջդիմական դրոհին հետ :

Թող իմանան օտարները, թող իմանայ ամբողջ Հայութիւնը եւ հպարտանայ այս յաղթանակով :

Քաջալերելու համար Պէյրութի հայ վարժարանին աշակերտները, նոր ըս – պուտնիկներու շինութեան համար կը նը – ւիրեմ հարիւր գերմանական մարք, այն յոյսով որ ուրիշներ եւս պիտի հետեւին օժանդակութեան այս ձեռնարկին :

Կեցցեն մեր երիտասարդ գիտնական – ները:

ԱՐՓԻԱՐ ՋԱՐՎԱՋԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ այլեւս վիզայի պէտք պիտի չունենան Իսրայէլ երթալու հա – մար :

ԼԱՈՍԻ ժողովը խզումի նախօրեակին կը գտնուի, ռազմադադարի բռնաբարու – մը եւ Փատոնկի (Լաոսի մէկ գիւղաքա – ղաքը) անկումը ցոյց տուին համայնա – վարներու չարամտութիւնը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ուղեվարները որոշեցին գործադուլ ընել ճափոնական ձեւով : Արդարեւ այս գործադուլը որուն առա – ջին փորձը կատարեցին ճափոնական եր – կաթուղիի բանուորները ուրիշ բան չէ եթէ ոչ կանոններու տառացի գործա – դրութիւնը, ինչ որ անտանելի կացու – թիւն մը կը ստեղծէ, յապաղումներու դուռ կը բանայ բայց չի կրնար պատիժի ենթարկուիլ: Այս որոշումը տրուած է ընկերակցութեանց կողմէ (Բանուորա – կան Ուժ, Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակ – ցութիւն, Քրիստոնեայ Աշխատաւորներու Դաշնակցութիւն) ի պատասխան կառա – վարութեան հրովարտակին որուն հա – մաձայն բանթողները բռնի աշխատանքի կրնան ենթարկուիլ :

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ երկու յուշա – գիր յանձնած է Քենըտիի, մէկը՝ ապա – զինման, միւսը Պերլինի մասին :

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐԻ մէջ (Թուրքիա) 12 հո – գի ձերբակալուած է «հակայեղափոխա – կան» արարքներու համար :

ՀՈՒՖՈՒԷԹ – ՊՈՒԱՆԻԻ որ հիւրն է Ֆրանսայի, յայտարարեց թէ «իբրեւ բա – րեկամ եւ եղբայր կը ներկայանայ»: Տը Կոլ իր կարգին ողջունելով Քոթ տ'Ի – վուարի նախագահը ըսած էր. «Մեր բա – ցառիկ բարեկամութեան զգացումներուն թափօրը պիտի տեսնէք »:

ԺԸՆԵՒԻ համալսարանը Տոքթէօր Օնո – րիս Քաուզայի տիտղոս տուաւ ֆրանսա – ցի երկու փրոֆէսէօրներու՝ Քուրիէ եւ Թոմա :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

"ԵՐՋԱՆԻԿ" ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, 1961

—o—

Բագարատ Թեւեանի տարեգիրքերուն եւ նման հրատարակութիւններուն միջեւ բաղդատութիւն մը, մեզ այն եզրակացութեան կը բերէ, որ հեղինակը կը սիրէ այլեւս ոչ մէկ նորութիւն բերել, հակառակ անոր որ գրական, բանաստեղծական բաժինները կը լեցնեն Սփիւռքի գրողները, Իրանէն, Եգիպտոսէն, Թուրքիայէն, Ֆրանսայէն, առատօրէն ստորագրելով քերթուածներ, քիչ անգամ արձակներ։ Մեզի ծանօթ տարեգիրքերուն տաքաղը եւ բովանդակութիւնը չկան հոն : Գրական ժողովածուներ են միայն, առանց անտիպներու, առանց պատմական, գիտական եւ ընթերցողները հետաքրքրող նորութիւններու, որոնք՝ տարիներ ետքն ալ պիտի փնտռուին ու պիտի կարդացուին։ Տարազ, որուն ընտելացած էինք մասնաւորաբար Թէոդիկի « Ամէնուն Տարեցոյցներով :

Կը հարցնեմ գրական շնորհ եւ հոտառութիւն ունեցող խմբագրին, — որքա՞ն տեսպառ են նուէրները, որ ամէնուն կը բաժնուին, մանաւանդ անծանօթներուն եւ այդ կերպով բաւական կարեւոր էջեր կը լեցուին վերջին տարուան հատորին մէջ ալ :

« Երջանիկ »ը շահեկան եւ հետաքրքրական դարձնող բաժինը «Համայնքային եւ մշակութային կեանքն» է, տեսակ մը պատմութիւն, գրական եւ բարոյական երեւոյթներով : Շինարարական բաժինը Պոլսահայ իրականութեան համապատասխանութիւնն է։ Հին օրերէն աւելի, տեսակ մը մրցակցութիւն կը տիրէ հոն ; Կրթական հաստատութիւններու նուիրատուութիւններ, խնամք եւ հոգածութիւն Ազգ. Հիւանդանոցին, զոյգ Որբանոցներուն, Դպրեվանքին եւ Թաղային բոլոր վարժարաններուն, որոնց մէջ հազար երկսեռ աշակերտութիւն մը ցերեկուան ճաշի գուրգուրանքը կը վայելէ :

Երբեմնի գրական հետաքրքրութիւններն ու վայելքը չկան անշուշտ։ Երկու օրաթերթեր, շաբաթաթերթեր եւ ամսագիրներ, սովորական բովանդակութեամբ, կը գոհացնեն ընթերցողները : Մեզի ծանօթ ԹՕ ամսագրին տեղ, որ գրական յաւակնոտ նորութիւններով հրապարակը կ'աղմկէր, մանկական, պատանեկան տետրակներ լոյս կ'ընծայուին, ինչպէս՝ Յովհ. Թումանեանի Գիքորը եւ Փարւանան, արեւմտահայերէնի վերածուած :

Երեք յոբելենական հանդիսութիւններ մասնաւորաբար, 1960 տարուան հանրային կեանքին յատկանիշները կազմեցին, — Եղիշէ Ս. Դուրեանի ծննդեան հարիւրամեակը, Գարեգին Պատ. Տրապիզոնիի ծննդեան ութսունամեակը եւ գրագէտ Վ. Ս. Ծովակի գրական գործունէութեան քառասնամեակը :

Պոլսոյ հայ համայնքին կարեւոր եւ անյետաձգելի խնդիրներէն մէկն էր դասագրքի խնդիրը, յիսուն տարի առաջուան ընթերցանութեան դասագիրքերն էին գործածուողները, եւ «Երջանիկ»ը յաճախ կ'անդրադառնար ասոր։ Կը յուսային դէթ այս տարի ունենալ նոր մեթոտով խմբագրուած գիրքեր։ Կը կազմուի խմբագրական մարմինը։ Ձեռագիրը պատրաստ է, նկարները նմանապէս, եւ սակայն առաջին հատորը տպագրութեան չի յանձնուիր։ Բաղում աղմուկ, վասն ոչինչի, ինչ որ կը կարդանք « Երջանիկ »ի մէջ։ Ուրեմն մարդիկ կը հասնին, Հիւանդանոցին, Որբերուն, Դպրեվանքին, նոյնիսկ Թաղային վարժարաններուն՝ առանց դասագրքի ...: Չէ՞ որ գիր ու գրականութիւն երկրորդական, երրորդական աստիճանի վրայ են, մոռցուելու համար ...:

Այլապէս շահեկան է տարեգրքին «Յիսնամեայ յիշատակները», խմբագրուած Բագարատ Թեւեանի կողմէն, յիշատակներ, որոնք 1959ի եւ 1960ի հատորներուն մէջ յապաւուած էին։ Ժամանակակից դէպքեր ու դէմքեր, երբեմն աւելի հին, կը կազմեն հայ կեանքին կենդանի շարժանկարը : Հեղինակը կը ցաւի, որ ծանօթ դէմքեր յիշատակներու գրականութեան կարեւորութիւն տուած չեն։ Եւ սակայն անոնցմէ շատեր մեզի տուած են գրական վաստակ մը, որ գրական քննադատներուն կողմէ վերլուծման չեն ենթարկուած : Շատերը ձգած են անհատական նամակներ, որոնք կուտան անոնց անհատական կեանքին շուրջ կարեւոր մանրամասնութիւններ։ Բայց գրական այս սեռը մշակուած չէ պէտք եղած լրջութեամբ : Մեր գրողներէն քանի՞ հոգի փնտռած, գտած եւ ուսումնասիրութեան նիւթ ըրած են օրինակի համար, Եղիա Տէմիրճիպաշեանի, Տիրան Չրաքեանի, Արտաշէս Յարութիւնեանի, Յակոբ Օշականի բազմաթիւ նամակները, որոնք հատորներ կը կազմեն, եւ որոնք կը պարունակեն նամակագիրներուն հոգեկան տուայտանքները, դժգոհութիւններն ու յուսախաբութիւնները, երբեք ուրախութեան երջանիկ պահերը : Իսկ կարգ մը գրողներէն ընտրուած էջերը նոյնպէս կը կազմեն հեղինակներուն կենսագրական անյայտ եւ անտեսուած դրուագները : Պետրոս Դուրեանի նամակները միթէ քի՞չ նիւթ կը պարունակեն այդ դժբախտ եւ վաղամեռիկ բանաստեղծին մասին։ Երուանդ Օտեանի «Տասներկու տարի Պոլսէն դուրս» վէպ մը ըլլալէ աւելի, կենսագրականներու շարք մըն է, հեղինակին ինքնատիպ պատմելու ոճով։ Նոյնքան թանկագին տեղեկութիւններ կը պարունակէ Զապէլ Եսայեանի « Սիլիհտարի պարտէզները » որ վէպէ մը աւելի, ինքնակենսագրութեան հարազատ տարրեր կը բերէ մեր գրականութեան :

Պէտք է սակայն զանազանել գրական դէմքերուն իրենց իսկ ձեռքով գրած յուշերը, ուրիշ անձնաւորութիւններու գրական վերլուծումներէն, որոնք անձնական դրոշմ ու տպաւորութիւններ կը կրեն, առանց կազմելու իսկական կենսագրութիւնները կամ նկարագիրները։ Անշուշտ իրաւացի է հեղինակը, երբ դիտել կուտայ թէ «Յուշագրութիւններու մասին սահմանափակ վերատեսութիւն մըն է » իր ըրածը : Շատ աւելի ընդարձակ գրականութիւն մը գոյութիւն ունի, եթէ յիշելու ըլլանք բոլոր այն հեղինակները, որոնք որեւէ կերպով շօշափած են այս նիւթը, ինչպէս Բագարատ Թեւեան կ'ընէ իր իսկ անձին ու կեանքին յուշերուն առիթով։ Հետաքրքրական են մանաւանդ իր տխուր ապրումները, որոնք հայ ժողովուրդին հետ զինքը չփումի կը բերեն, առանց վարանումի արձանագրելով բացասական վերաբերումները երբ՝ կը խմբագրէր «Երջանիկ» տարեգիրքը — « Ես հոն տեսայ կը գրէ ընկերային սահմանափակ ըմբռնումներով անհատներ, որոնց համար կեանքը տրամադրուած կը մնայ միայն ընտանեկան հոգերու եւ քիչ մըն ալ ողորմածութեան պայմաններուն մէջ։ Տեսայ միջակօրեար դասակարգէն անհատներ, որոնք յառաջդիմելու զգացողութեամբ խանդավառուած, առտնին ապրուստի հոգերուն մաս նկատած էին իրենց եւ իրեններուն գիրքի պահանջքը : Տեսայ հարուստներ, որոնք իրենց կեանքի ճոխութեան մաս նկատած էին գիրքի եւ գրչի մարդոց վերապահուած ընդունելութիւն մը։ Տեսայ նաեւ ունեւորներ, որոնք կ'ապրէին բաւական կեանքով կղզիացած, հաճոյքի եւ վայելքի մէջ մխրճուած, քմծիծաղով մը դիմաւորելով գրչի որեւէ աշխատանք ... դժբախտ ծնողքներ, որոնք կ'անգիտանային մայրենի լեզուին արժէքը, իրենց զաւակներուն ալ զայն մոռցնել ջանքով եւ կը հպարտանային անոնց օտար լեզուներու թերխաչ վարժութիւնով : Տեսայ համալսարանաւարտ ... տարագէտներ, փաստաբաններ եւ բժիշկներ, որոնք այլեւս կորսնցուցած էին մայրենի լեզուին վարժութիւնը ... բեմն նոյնիսկ առանց քաշուելու արտայայտուելով այդ մասին »։

Խանդավառ եւ ոգեշունչ տողեր նուիրուած են իր ուսուցիչներէն Տիգրան Չէօկիւրեանի, Ռուբէն Սեւակի, Եղիշէ Ս. Դուրեանի, Տիրան Չրաքեանի, ինչպէս նաեւ գրագիտուհիներ՝ Զապէլ Ասատուրի եւ Զապէլ Եսայեանի։ Յիշատակներ գեղեցիկ փունջ մը, իբրեւ նախատարրքը՝ ապագայ կենսագիրներուն, որուն ... հաւատայ հեղինակը :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՆԿՈԼԱ
ՍԱՐՍԱՓԻ, ԱՐԵԱՆ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ԵՐԿԻՐԸ

—o—

Անկոլա իրապէս սարսափի երկրի մը վերածուած է։ Ոչ Քոնկօն եւ ոչ ալ Մաօ Մաօներու գործունէութեան շրջանին Քենիան, ճանչցան սարսափելի այն օրերը, զորս այսօր կ'ապրի փորթուկալեան այս եզերական գաղթավայրը, զոր Փորթուկալցիք կը նկատեն իրենց մայր երկրին մէկ նահանգը։ Երեք հարիւր հազար ըսպիտակամորթներ, որոնցմէ շատեր հինգ հարիւր տարի առաջ հոս հաստատուած գաղթարնակներու յաջորդներ, կը դիմագրաւեն խելացնոր մէկ ըմբոստութիւնը բնիկներուն, որոնք լաւ չեն գիտեր՝ թէ ինչու կը կռուին։ Տուներու մէջ աշխատող հին ու փորձուած սեւամորթ սպասաւորներ գեղեցիկ առաւօտ մը կ'անհետանան, գիշերը ոճրագործներու խմբակի մը գլուխը անցած վերադառնալու եւ իրենց տէրերը մորթելու համար։ Տարիներէ ի վեր փորթուկալեան բանակին մէջ ծառայող սեւամորթ զինուորներ, օր մըն ալ հրացանը կը դարձնեն իրենց սպաներուն դէմ եւ կ'ապաստանին՝ ջունկլային մէջ։ Ջունկլայի կիսավայրենի սեւամորթներ, աւազակախումբեր կը կազմեն, ծառեր կը կտրեն, ճամբաներուն վրայ նետելով թումբեր կը բարձրացնեն եւ ինքնաշարժները կեցնելով անոնց մէջ եղող սպիտակամորթները կտոր – կտոր կ'ընեն, շատերն ալ մարդակերական խնջոյքի համար դէպի կաթսան կ'առաջնորդեն :

Եւ զազանացած այս սեւամորթներ չեն զարնուիր հրաձգակ զէնքերով. Որովհետեւ, անոնք կը գործեն ազդեցութեան տակ արբեցնող զօրաւոր ըմպելիի մը, որ ինչպէս անոնց կը հաւատեցնեն կախարդները, զանոնք անխոցելի կը դարձնէ գնդակներուն դէմ։ Եւ որպէսզի աւելի համոզիչ դառնայ, կախարդը անոնց վրայ կը կրակէ պարապ փամփուշտներով :

Բնականաբար, երբ առաջին յարձակողները գնդացիրներուն վրայ կ'իյնան, բոլորն ալ կը հնձուին խիտ կրակէն, բայց, միշտ մէկ քանիները կը հասնին մինչեւ իրենց զիրենք պաշտպանող սպիտակամորթները, իրենց հսկայ դանակներով զանոնք «մանրելու» համար. Գալով սպաննուածներուն, կախարդը միշտ կրնայ մնացեալներուն ըսել, թէ դեղը չազդեց, որովհետեւ, պէտք եղած ձեւակերպութեան չհետեւեցան անոնք :

Սակայն, այս հրոսախումբերը ուրիշ միջոցներ ալ կը գործածեն ինքնաշարժները չէզոքացնելու համար։ Փիղերու ծուղակներուն նման, ջունկլային անցնող ճամբաներուն վրայ մեծ փոսեր կը փորեն եւ ապա զանոնք կը ծածկեն տերեւներով եւ ճիւղերով։ Երբ ինքնաշարժները այդ փոսերուն մէջ իյնան, այլեւս փրկութիւն չկայ :

Բայց, սպիտակամորթներն ու իրենց հետ գործակցող սեւամորթներն ալ, շատ անգամ ետ չեն մնար մոլեգնութեան տեսակէտով եւ ինչպէս միշտ, սովորաբար հակապատիժները կը գործադրեն ոչ թէ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՓՈՔՐԻԿ ՏՂԵԿԻՆ ԵՒ ՍՈՒՐԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այն ատեն, մայրիկը որ այնքան լացած էր ու հիմա թեթեւութիւն մը կը զգար իր հոգիին մէջ, եւ քանի որ իր անդրանիկ զաւակը, իր երկու թեւիկները մօրկանը վզին անցուցած, անոր ծանրախոհ հարցում մը կ'ընէր, կը պատասխանէ .

— Զափազանց խելօք պէտք է մնալ Պետրոսիկ, եւ պէտք է կանուխէն անկողին մտնել : Զար ու անխիղճ մարդ մը պիտի գայ այս գիշեր տանելու համար մեր պզտիկ Միմին ...

Պետրոս կը վերադառնայ միւս սենեակը :

Հայրիկը միշտ հոն է, պատուհանին առջեւ :

Երեկոյեան մեռնելու վրայ եղող արեւը կը սահի ապակիներուն վրայէն ...

Կիսով չափ վեր բարձրացուած վարագոյրներու արանքէն կը տեսնուին դիմացը շարուած տուները ...

Հայրիկը, բոլոր այն մարդոց նման որոնք սովորութիւնը չունին չարթուած մէջ ազատ ըլլալու, շուարած է ու ինչ ընելը չի գիտեր :

Իր սեւցած մատներով, կը վերցնէ խաղալիքները ու անճարակ ձեռով զանոնք կը ջանայ տեղաւորել կարմիր ծաղիկներով զարդարուած անկողնին ծածկոցին վրայ :

Պետրոս յուշիկ կը մօտենայ հայրիկին, կը սպասէ անոր քովիկը, ու պահ մը յետոյ կ'ըսէ անոր.

— Հայրիկ, թոյլ կուտա՞ս որ առնեմ սա փոքրիկ սուրը։ Ինծի տուած էր ան..

Հայրիկը, որ երբեք մտքէն չէր անցուցած այդ տեսակ բաղձանք մը, սարսափելի հայեացք մը կ'ուղղէ իր զաւակին։, կարծես թէ սրբապղծութիւն մը գործած ըլլար ան, ու կը գոչէ.

— Կորսուէ, անխիղճ, ու անգամ մըն ալ չտեսնեմ քեզ ...

Ու քանի որ ընթրիքը տակաւին պատրաստ չէ եւ երեկոյեան գործարաններու ելքի պահն է, խեղճ մարդը վար կ'իջնէ, երթալու եւ ըմպարանին մէջ պատմելու համար իր ցաւը ...

×

Գիշերը հասած է արդէն :

Տունը թաղուած է խոր քունի մէջ, շրջապատուած սեւ ու մառայլ թաղէն, որ իր կարգին կը քնանայ ...

Սակայն, հայրիկը ու մայրիկը կը հսկեն իրենց հիւանդ հոգեհատորին սնարին գլուխը, կարծես ուզելով պաշտպանել իրենց փոքրիկը այն անտեսանելի գողին դէմ՝ որ պիտի գայ :

Ու խեղճերը, երկար հսկումէն պարտասած, հիմա կը մրափեն իրենց աթոռներուն վրայ, անձնատուր՝ մղձաւանջով լեցուն մրափի մը եւ իրենց դէմքերուն վրայ կը դեգերի հոգին երանգը ու իրենց շրթունքները առացած են լացակումած արարածներու յատուկ կծկում մը ...

Գիշերուան այդ պահուն, երբ ամբողջ տունը, ամբողջ թաղը թաղուած է լռութեան եւ աղջամուղջին մէջ, Պետրոս ոտքի է :

Գիշերանոցը կռնակը, ոտքերը բոպիկ դուրս է սպրդած իր անկողինէն :

Լամբարը կը դողդղայ իր տատամսոտ ձեռքերուն մէջ :

Ոչ ոք չարժած է իր տեղէն :

Կամացուկ մը, ոտքին մատներուն ծայրին կոխելով, կը մօտենայ խաղալիքներուն ու վերցնելով իր այնքան ցանկացած սուրը, յուշիկ դուրս կը սպրդի :

Հիմա, լամբարին արձակած լոյսին դէմ կը շողշողայ փոքրիկ սուրը ...

Կը վերադառնայ իր սենեակը, կը հագնի իր սեւ գոգնոցը, ոտքին կ'անցընէ իր կօշիկները, կը դնէ գլխուն՝ գդակը, ու դուրս կ'ելլէ :

Տան ելքին դրան նիգը քաշուած է :

Կը բարձրանայ աթոռի մը վրայ, կը ձգտուի, բոլոր իր ուժերը կը լարէ ու կը քաշէ նիգը :

Այդ պահուն, սակայն, իր անութին տակ գտնուող սուրը սահելով կ'իյնայ գետին եւ կ'արձակէ գիլ հնչիւն մը ...

Մայրիկը, որ կը մրափէր, ... կ'արթննայ, ու չես գիտեր ինչ չար ... խազգացումէ մը տարուած, կը յարէ ...

— Երթամ տեսնեմ, փոքրիկներ ... վերմակները բացուած չըլլան ..

Պահ մը ետք, խենթի մը պէս վերադառնալով, կ'ըսէ ամուսնոյն.

— Ժան, ո՞ւր է Պետրոսիկը ... անկողինը չէ ...

Մարդը, դէմքէն ուժգնօրէն զարնուածի մը նման կը ցատկէ իր տեղէն

— Լաւ նայեցա՞ր, կ'ըսէ ան .

Ու երկուքը մէկ, կը սկսին փնտռել ... Կը դառնան բոլոր սենեակները խենթի պէս, միշտ կրկնելով .

— Պետրոս, եկուր, ո՞ւր ես ..

Յանկարծ, հայրիկը, առանց ... կանխամտածութեան, կը բանայ դուռը ...

Հոն, սանդուխին գլուխը, ճիշդ ... դիմաց, Պետրոս կանգնած է ... խաւարին դիմաց, սուրը ձեռքին ...

Երբ կը տեսնէ իր հօրը մօտենալը ... դէմքը ծանրախոհ հպարտութեամբ ... կ'ըսէ .

— Մի բարկանար, հայրիկ, կը ... որ իրեն կը սպասեմ, արգիլելու ըլլալու ... մեր տանը փոքրիկ եղբայրս ..

Եւ անտեսանելի գողը պահիկ մը ... կանգ կ'առնէ սանդուխին վրայ ...

ՌՈԺԷ ՏԵՎԻՆԷ

...կայանատեղիներուն եւ ահաբեկիչնե-
րուն զէմ, այլ՝ ուրիշ սեւամորթներու, որոնք չեն խառնուած ըմբոստութեան։ Մի քանի օր առաջ, Լուանտայի բըն... մէկ քանի օր առաջ, Լուանտայի բը-... թաղին մէկ մեծ մասը հրոյ ճարակ դարձաւ, իբրեւ հակադարձ... յարձակումին, զոր Լուանտայէն 106 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գըտ-նուող Քուքուա փոքրիկ քաղաքին դէմ գործած էին սեւամորթ ահաբեկիչները։ Հրդեհի ընթացքին մահացան երկու սեռէ ու ամէն տարիքէ երեսուն խաղաղասէր սեւամորթներ։

Քաղաքէ մը, գիւղաքաղաքէ մը կամ ... մը դէմ գործուած ամէն յարձա-ցումէ վերջ, փորթուկալեան ոստիկ-... կը ամբակոծեն ու գնդացիրի կը-... կը բռնեն սեւամորթներու շրջակայ գիւղերը, առանց խտրութիւն դնելու, մինչ բնականաբար՝ ահաբեկիչները բա-... հեռացած ըլլալով՝ վտանգի տակ ...ն ըլլար։

Այս անխնայ պատերազմին մէջ, ոչ մէկ կողմը եւ ոչ ալ միւսը գերի կը բռնէ։ Սեւամորթ ահաբեկիչները անմիջապէս կը մորթեն ու կտոր-կտոր կ՚ընեն իրենց հակառակորդները, իսկ կառավարական ուժերը՝ գերիները կը պահեն այնքան ատեն, որքան ատեն որ պէտք է անոնցմէ կարելի եղածին չափ շատ թանկագին տե-ղեկութիւններ կորզելու համար։ Ցե-տոյ զանոնք կը յանձնեն իրենց սեւա-մորթ օգնականներուն, որոնք դանակի մէկ հարուածով կը կտրեն անոնց գը-լուխները։

Գերի բռնուած ահաբեկիչները մահէն չեն վախնար։ Սակայն, կը սարսափին կտրատուելէ։ Որովհետեւ, իրենց կրօնա-կան հաւատքին համաձայն, ով որ կը-տրտուի (այսինքն, կտոր-կտոր ըլ-լայ), միւս կեանքին մէջ չի կրնար վե-րակենդանանալ։ Ատոր համար է, որ գե-րիները յաճախ կը խնդրեն ըսելով. «Սպաննեցէք մեզ, բայց, կտոր-կտոր մի ընէք»։

Անկոլայի բոլոր շրջաններուն մէջ չը-կայ սպիտակամորթ մը, որ զինուած չըլ-լայ։ Լուանտայի մէջ անգամ, այր մար-դիկ ու կիները կը շրջին՝ ատրճանակը իրենց գրպանին մէջ, գօտիին վրայ կամ պայուսակին մէջ պահած։ Միայն կը ջա-նան ցոյց չտալ։ Սակայն, երբ քաղաքի սահմանքէն դուրս ելլէք, պիտի տեսնէք որ բոլոր սպիտակամորթները իրենց ձեռքը բռնած են հրացան, արագաձիգ ատրճանակ կամ գնդացիր։ Միայն այսպէս է որ կրնան ինքզինքնին քիչ մը ապահով զգալ. Այս զէնքերով կը պաշտպանեն ի-րենց գիւղերը եւ կը մասնակցին նաեւ հա-կապատիժներու գործողութեանց։ Ա-նոնցմէ մէկը յայտարարեց. «Հոս պիտի մնանք. հողին վրայ կամ տակը»։

Ամբողջ գաւառին մէջ, ոչ իսկ մէկ հատիկ սպիտակամորթ կին մնացած է։ Մեծագոյն մասը մայրաքաղաք Լուան-տայի մէջ համախմբուած է, մինչ շատեր ալ դրկուեցան Եւրոպա։ Մնացած քիչե-րը, եթէ ահաբեկիչներուն ձեռքը իյնան, պիտի ենթարկուին անհրեւակայելի չար-չարանքներու։ Դեռ վերջերս, օդանա-ւորդ մը յայտնեց թէ՝ երբ սաւառնակով վար իջած է, գնդացիրի բռնելու համար խումբ մը ահաբեկիչներ, անոնք իրենց ձեռքերուն վրայ բարձրացուցած են ըս-պիտակամորթ երկու մերկ կիներ, զորս գերի բռնած էին եւ զորս իրենց հետ քարշ կուտային, որպէսզի օդանաւորդը զիրենք չռմբակոծէ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ԱՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

1921ին Երեւան միջքաղաքային հեռա-խօսով կապուեցաւ Էջմիածնի, Արտաշա-տի, Հրազդանի, Աշտարակի եւ Հոկտեմ-բերեանի, իսկ մինչեւ 1931 Հայաստանի բոլոր շրջաններուն մէջ հիմնուեցան նա-մակատուներ, եւ 1940ին՝ հաստատուե-ցաւ միջքաղաքային հեռաձայնի կապ։

1927ին շինուեցաւ Երեւան-Թիֆլիզ հանգոյցը, որուն շնորհիւ հեռաձայնի կապ հաստատուեցաւ նաեւ Մոսկուայի եւ կարգ մը կարեւոր կեդրոններու հետ։ Տարի մը ետք շինուեցաւ ձայնասփիւռի կայանը։

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կը գործեն թղթատարական 353 բաժանումներ 1500 պաշտօնեաներով։ 1959ի ընթացքին 82 միլիոն թերթ եւ ամսաթերթ, աւելի քան 31 միլիոն նամակ եւ բացիկ, 1.800.000 դրամական փոխադրութիւն եւ մօտ 350 հազար ծրարներ յանձնուած են իրենց հասցէներուն։

Թղթատարի վարչութիւնը առանձնա-պէս ուշադրութիւն կը դարձնէ կարելի ե-ղածին չափ արագ սպասարկելու համար եւ, այդ նպատակով, լայնօրէն կ՚օգտա-գործուի հաղորդակցութեան արդի մի-ջոցները, յատկապէս օդանաւերը։ Վեր-ջին հինգ տարիներու ընթացքին 2,7 ան-գամ աւելցած են օդանաւերու միջոցաւ կատարուած առաքումները։ Անկէ քանի մը տարի առաջ կարգ մը շրջաններ՝ Գո-րիս, Սիսիան, Ղափան, Ստեփանաւան, Շամշադին եւ երկաթուղիի հաղորդակ-ցութենէ զուրկ այլ վայրեր 3-4 օրէն կը ստանային կեդրոնական քաղաքներու թերթերը եւ նամակները, մինչ, ներկա-յիս, շնորհիւ օդանաւերուն՝ կը ստանան նոյն օրն իսկ։ 1400 քիլոմեթրի կը հա-նի օդային սպասարկութեան ընդհանուր շրջագիծը։ Գիւղական վայրերու փոխա-դրութիւնը գլխաւորաբար ինքնաշարժե-րով տեղի կ՚ունենայ։ 3403 քլմ. երկա-րութիւն ունեցող թղթատարական ճամ-բաներէն 2900 քլմ. կը սպասարկուի ինք-նաշարժերով։

Նամակատարներուն գործը դիւրացնե-լու եւ թերթերը, նամակները եւ պաշ-տօնական գրութիւնները ատենին իրենց կեդրոնները հասցնելու համար երկու տարիէ ի վեր, Երեւանի մէջ կազմակեր-պուած է քաղաքային յատուկ թղթատա-րական սպասարկութիւն մը, որ օրուան նամակները առաքելու համար ունի յա-տուկ մեքենաներ։ Անկէ զատ 130 կեդ-րոններ հաստատուած են կարեւոր քա-ղաքներու եւ գիւղերու մէջ։

Բայց եւ այնպէս անբաւարար կը նը-կատուի թղթատարական սպասարկու-թեան այժմու մակարդակը։ Հայաստանի մէջ դեռ կան շրջաններ, որոնք քանի մը քիլոմեթր հեռու են նամակատուներէն։ Կատարելագործուած չեն աշխատանքի ե-ղանակները։

Մեծ ջանք թափուած է վերջին երկու տարիներու ընթացքին, բարելաւելու հա-մար հեռաձայնի կապը, որ արդէն իսկ կրկնապատկուած է։ Ներկայիս Երեւան ուղիղ գիծով կապուած է կարգ մը կեդ-րոններու՝ Մոսկուա, Պաքու, Թիֆլիզ, Սոչի, Խարքով, Օտեսա, Ռոստով եւն.։ Սկսած բարեկարգութիւնները յառաջ կը տարուին։

Այսուհանդերձ, առ այժմ, գոհացուցիչ չէ հեռաձայնի ցանցերուն մակարդակը։ Արդարեւ հարիւր բնակիչի վրայ հազիւ երկու հոգի հեռաձայն ունի։

Ցարաբերաբար աւելի լաւ պատկեր կը ներկայացնէ ձայնասփիւռը։ Վերջին տա-րիներու ընթացքին կայաններուն տարո-ղութիւնը աւելցած է 9 անգամ։ Ներկա-յիս երկրին մէջ կը գործեն ձայ-նասփիւռի հինգ կայաններ, որոնց օրա-կան հաղորդումներու քանակը կը հասնի վաթսուն ժամի։ Հայաստան ձայնաս-փիւռ-հեռագրային կապ ունի Մոսկուա-յի եւ Թիֆլիզի հետ։

Երեւան ձայնասփիւռի իր կայանը ունեցաւ 1957ի վերջերը։ Ներկայիս Հա-յաստանի մէջ կան 145.500 ձայնասփիւ-ռի եւ 34.500 հեռատեսիլի գործիքներ։

Թ. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յատուկ) — Ինքնամփոփ-ման այս շրջանին մէջ, նոր երկունքի ճամբուն վրայ, թէեւ տարագիր, սա-կայն մենք խոր հաւատքով կ՚ողջունենք Մայիս 28ը, անոր տօնակատարութիւնը համարելով գիտակցութեան ամրապըն-դում եւ ուժերու խորացում։

Կիրակի երեկոյ Մայիս 28ին, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի հանրապետու-թեան 43րդ տարեդարձը մեր քաղաքին մէջ։

Ուշագրաւ էր հայ երիտասարդութեան ներկայութիւնը, որ եկած էր իր յար-գանքի տուրքը բերելու այն բոլոր ծա-նօթ ու անծանօթ հերոսներուն եւ զին-ուորներուն, որոնք զոհուեցան հայրենի-քի ազատութեան ճամբուն վրայ։

Բեմին վրայ Ֆրանսականին հետ հպար-տօրէն կը ծածանէր մեր պաշտելի Եռա-գոյնը, իսկ կեդրոնը զետեղուած էին Ա-րամի, Դրոյի, Անդրանիկի եւ Ահարոն-եանի մեծադիր նկարները։

Հանդէսը բացուեցաւ, «Յառաջ Նահա-տակով» զոր ներկաները երգեցին յոտըն-կայս։ Օրուան նախագահ ընկեր Ն. Պետրոսեան մանրամասնօրէն նկարագրեց մեր մարտիրոս ժողովուրդին դարերէ ի վեր կրած հալածանքները, ջարդերը, ա-րիւնարբու Թուրքին բռնակալութեան լուծին տակ, որուն գլխաւոր նպատակն ե-ղած էր ոչնչացնել եւ աւերակ դարձնել մեր հայրենիքը, եւ այդ դժբախտ իրա-կանութիւնը մղեց հայ ժողովուրդը ան-խտիր, զէն ի ձեռին ոտքի կանգնիլ մէկ սիրտ, մէկ հոգի, ղեկավարութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, հաստատելով, որ Հայն ալ գիտէ կռուիլ եւ զոհուիլ իր ա-զատութեան եւ պատւոյն համար, եւ 1918 Մայիս 28ին, կատարեց անսպասելի հը-րաշքը, հիմնեց Միացեալ, Ազատ, Ան-կախ Հայաստանի հանրապետութիւնը։ Այս առթիւ ի յարգանս ազատութեան զո-հերուն, ժողովուրդը հրաւիրեց յոտըն-կայս մէկ վայրկեան լռութիւն պահել։

Ցաջող առողջանութեամբ արտասանե-ցին Է. Մուրատեան, Թ. Ճերմակեան, Մ. Իւլրիչ եւ Ա. Կիւմիւշեան։ Աւելորդ է ըսել թէ գեղարուեստական բաժնի բո-լոր դերակատարները գնահատանքի ար-ժանացան։

Տէսինէն յատկապէս հրաւիրուած էր Օր. Անժէլ Կարապետեան (Լիոնի երաժշ-տանոցէն), մեներգելու համար։ Ցարգե-լի օրիորդը իր այնքան հաճելի ձայնով երգեց Կոմիտաս վարդապետի «Կալին Երգը» եւ «Քելէ քելէն», Թ. Մելիքեանին «Կարմիր Վարդը» եւ Յովհաննէսեանին «Դէպի Տունը»ու արժանացաւ բուռն ծա-փերու։

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Յ. Եղիա-զարեան, յատկապէս հրաւիրուած Փա-րիզէն։ Մեր յարգելի ընկերը, որ առաջին անգամ կը ներկայանար Կրընոպլի գա-ղութին, իր ինքնայատուկ շեշտով մի առ մի թուեց այն բոլոր հերոսական կռիւ-ները, որոնք ծնունդ տուին Մայիս 28ին։

1918 Մայիս 28ին էր որ Հայոց արեւը նորէն իր լուսաշող դէմքը ցոյց տուաւ մեր հայրենիքի հորիզոնին վրայ։ Այդ օրն է որ ծածանեցաւ մեր ազատութեան խորհրդանիշ եռագոյնը։ Մայիս 28ը կը պատկանի ամբողջ Հայութեան։ Այսօր-ուան Հայաստանը կը պարտինք հայ ժո-ղովուրդին, մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակ-ցութեան անհամար զոհերուն։ Այս տարի եւս մեր հայրենիքէն հեռու կը տօնենք եւ պիտի տօնենք Մայիս 28ը, որովհետեւ ան ազատութեան լուսաշող արշալոյսը բե-րաւ հայ ժողովուրդի խուարամած հայ-րենիքին վրայ։ Մայիս 28ով մասամբ ի-րականացաւ Հայուն դարաւոր երազը։ Այսօր եւս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը հանդիսանայ դրօշակիրը այն գաղա-փարներուն, զորս ստեղծեց Մայիս 28ը։ Համոզուած ենք թէ նորէն պիտի պայծա-ռանայ Հայոց երկինքը եւ պիտի ունե-նանք նոր Մայիս 28, որուն այնքան ծա-րաւի ենք։ «Փա՛ռք ու պատիւ այն բոլոր նահատակներուն, որոնք դիւցազնօրէն ինկան ազատութեան ճանապարհին վրայ եւ իրենց արիւնով հիմը դրին ներկայ Հայաստանին։ Ոճրագործ Թուրքը պէտք է վերադարձնէ մեզի մեր պապենական հողերը, որոնք քառասունըվեց տարինե-րէ ի վեր աւերակ եւ ամայի են։ Թող տեսնէ որ քանի մը տարիներու ընթաց-քին շինարար եւ աշխատասէր հայ ժո-ղովուրդը ծաղկաստանի կը վերածէ զա-նոնք։ Անդրադառնալով հայ ժողովուր-դի արդար պահանջներուն, ընկերը ը-սաւ.— Նիքիթա Խրուշչեւ, փոխանակ Ե-րեւան երթալու եւ ճառ խօսելու մեր հայրենիքի արդիւնաբերութիւններու մա-սին, թող նախ կարգադրէ ներքին սահ-մանները, թող հայ ժողովուրդին վերա-դարձնէ Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը։

Օրուան խօսնակն էր ընկեր Գ. Թորոս-եան։

Հանդէսը փակուեցաւ ընկեր նախա-գահին հայրենաշունչ խօսքերով։

Վ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (217)

ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Փառանձեմը լարուեց աւելի եւ չհամ-բերեց.

— Քո դէմքից եւ խօսքից, եղանակից, իշխան, զգում եմ, որ դու ինձ աղէտ ես գուժելու։

— Այո, Թագուհիս, — նոր խոնար-հուեց արաւ ծերունին։ — Ինձ դժբախտ վէր է վիճակուել այսօր գուժկան լինե-լու։

— Խօսիր, ով հազարապետ։ Ես կա-րող եմ լսել։ Պատահե՞լ է հօրս մի բան։

— Ո՛չ, Թագուհիս. նա ողջ-առողջ է։

Փառանձեմի դէմքը գունափոխուեց կուրծքին աշխատալէս։

— Ուրեմն ո՞րդս՝ Պապին։ Մովսէս։

— Ոչ, Թագուհիս։ Ոչ։

— Հապա այլ ի՞նչ աղէտ։

— Արիացիր, Թագուհիս եւ լսիր. մեր արքան եւ սպարապետը զոհ են դարձել մեծ խարդաւանքի, — ծերունու ձայնը բեկուեց աւելի եւ նա, չգիտես ինչո՞ւ, յապաղեց շարունակել։

— Եւ ի՞նչ աղէտ է բերել Շապուհը նո-ցա, — ձեռները պրկեց Թագուհին։

— Ոգեպնդուիր, Թագուհիս։ Մեծ խարդախը բանտարկել է նոցա։

Թագուհին նորից գունափոխուեց. Նրա կուրծքն սկսեց իջնել-բարձրանալ։ Նա ձեռքը դրաւ սրտին եւ լռեց գլխիկոր... Անցան վայրկեաններ, երբ նա, վերջա-պէս գլուխ բարձրացրեց ընդոստ.

— Մենք խաբուեցինք, իշխան. խաբ-ուեցինք չարաչար։ Ինչպէս մոռա-ցանք, որ Շապուհը չարաբարոյ է եւ նենգ։ Խաբուեցինք կնքած ուխտ. իսկ նա ուխտադրուժ՝ առնայարեց իր սրբու-թիւնը նուիրական։ Խաբուեցինք...

Փառանձեմը նորից լռեց մի առժամ, ապա հարցրեց.

— Իսկ ո՞վ է բերել այդ գոյժը, իշ-խան։

— Սուրհանդակը, Թագուհիս։

— Ի՞նչ սուրհանդակ է դա։

— Մեր արքայի թիկնապահ սեպուհ-ներից մէկը։ Փախել է ծպտեալ։

— Հրամայիր, իշխան, կանչեն նորան։ Կը ցանկանայի լսել անձամբ։

Մի քանի վայրկեան յետոյ սուրհան-դակը, որ իրօք արքայի թիկնապահ սե-պուհներից էր, Թագուհու առջեւն կանգ-նած պատմում էր Թագաւորի եւ սպարա-պետի բանտարկութիւնը։ Պատմեց նախ, թէ ինչպէս էին տեղ հասել եւ թէ ինչպի-սի պատւով էին ընդունել Թագաւորին ու Վասակ սպարապետին։

— Առաջին օրերը, — շարունակեց սե-պուհը, — Շապուհը մեծ յարգանք ունէր Թագաւորի հանդէպ, այնքան մեծ, որ մի անգամ, երբ Շապուհի ախոռապետը իր լեզուով վիրաւորիչ խօսք էր ասել մեր արքայի հասցէին եւ Վասակ սպարապե-տը կտրել էր այդ ախոռապետի գլուխը — Շապուհը գովեց սպարապետի վարմուն-քը։ Սակայն... Երկու օր յետոյ հրամա-յեց բանտել թէ սպարապետին եւ թէ Թագաւորին։

— Պատճա՞ռը, — հարցրեց Փառան-ձեմը։

— Պատճառը, Թագուհիս, ինչպէս լսե-ցի, այս է. Շապուհը բարկացել է եւ ա-սել. «Բաւական չէ բացայայտ ու ծածուկ օգնում ես բիւզանդացիներին, այժմ էլ բերդե՞ր ես շինում սահմաններիս վրայ, որ քո բարեկամ բիւզանդացիներին մօ-տեցնես իմ երկրին»... Բարկացել եւ հրամայել. «Շղթայել դոցա. թող Թա-գաւոր ու սպարապետ գնան միասին բերդեր շինեն Անյուշ բերդում»...

Թագուհին գլուխն իջեցրեց եւ նորից լռեց բաւական ժամանակ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՊԱՏԱՐԱԳ ՃԱՇ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի գալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ :

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ :

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է, որ կը փակուի Յունիս 20ին : Ճաշագին 17 Ն. Ֆ. :

Ճաշէն պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն :

Դիմել վարժարան,

Tél. : OBS. 18-28

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի, ժամը 3ին, 7 Պուլվար տ'Աթէն, Պատ. տիւ Կլոպի սրահին մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Հակառակ պարագային ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ՀԱՆԴԷՍ . ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը կազմակերպած է Միութեան 55րդ տարեդարձին առթիւ, հանդէսհացկերոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 11, Կիրակի կէսօրին, Լա Վառէն, «Օ Շաթօ տէ գ'Իլ» հաճելի շրջավայրին մէջ :

Սեղաններու թիւը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի կանուխէն արձանագրուիլ, լեցնելով հետեւեալ կտրոնը եւ զայն ղրկելով մեր հասցէին :

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ն. Ֆ. :

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)
TRO. 03-18

Ուսանողներու եւ մանուկներու համար կէս գին : (Վճարումը կարելի է ընել դրամատան կամ փոսթի չէքով) :

Paris C. 8019-72

Վճարումը ստացուելէ յետոյ կը ղրկուի մասնակցութեան տոմսերը եւ Շաթօ տէ գ'Իլի հաղորդակցութեան միջոցները ցոյց տուող փլանը :

Անուն եւ մականուն

Հասցէ

Մասնակցողներու թիւ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս դպրոցին

Ղեկավարութեամբ Համօ Նաճարեանի : Դպրոցի աշակերտներու կողմէ պիտի ներկայացուի՝

ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՂԱՅԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն : Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պար Վիստուէֆի սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն առիթողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը :

ԹԱԹՈՒԼ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, այս Երկուշաբթի ժամը 21ին :

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16) ժամը 21ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին :

(Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրը եւ թուականի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, վերադարձով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն :

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն :

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով :

Մեր գրասենեակը կը գրաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով :

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, Rue Voltaire

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն) :

Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), Վ. ՃԱԳՈՒՐԵԱՆ (ջութակ)

Սօսի պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Դաշնակ՝ ՍՕՆԻԱ ՏԷՐ – ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՇԵՐԸ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ եւ իր նուագախումբը :

ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պօմոնի ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի : Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պօմոնի Ազգ. սրահին մէջ, (8 էնփաս տը Մօն)

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Պիտի խօսին Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն) Տիկին ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ եւ Ընկեր Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Խօսնակ Ընկեր Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ս. Չէօրէքճեան (ջութակ), Օր. Արմինէ Գալըագեան (դաշնակ), Զարեհ Գասեան (երգ), Օր. Սեդա Թիւթիւնճեան, Պ. Գրիգոր Քէնտիրեան (արտասանութիւն), փոքրիկն Ճօշկունեան (ձեռնադաշնակ), Հայկական խմբապարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ : Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր ընկերակցութեամբ հանրածանօթ ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին :

Խճողումի տեղի չտալու համար նախապէս ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ ընկերներէն,— Վարդանեան, Նիկողոսեան, Սարգիսեան, Դարբինեան, Տօլպաշեան, Տէրտէրեան : Ճոխ պիւֆէ եւ ըմպելիներ :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Թաղիս Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ (Ամերիկայէն) հիւրաբար քաղաքս գտնուող ՏԷՐ ՎԱՐՈՒԺԱՆ Վ. ԳԱՐԱԳԱՃԵԱՆ : Ս. պատարագի արարողութիւնները տեղի կ'ունենան, Թաղիս դպրաց դասու երկսեռ խումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Համբարձում Քէյիշեանի : Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի հաւաքոյթը որ սովորաբար տեղի կ'ունենայ Քառէի վերնայարկը այս Երկուշաբթի տեղի պիտի ունենայ Ռէժանի վերնայարկը ժամը 21ին

Կը խօսի ՏԷՐ ԳԱՐԳԻՆ ՔՀՆՅ. ՍԱՐՃԱՆԵԱՆ : Նիւթ՝ «Քրիստոնեայ եկեղեցիներու վարդապետութեանց նմանութիւնները եւ կան տարբերութիւնները » :

Իսկ յաջորդ երկուշաբթի պիտի խօսի Պէ էն Սէ Ի դրամատան տնօրէններէն Պ. Նշան Հայթայեան, Քառէի վերնայարկը : Նիւթը պիտի յայտարարուի յետագային :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE, MONTMORENCY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ – ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ եւ աւանդական չամփուրով խորոված

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ կէսօրին ժամը 13ին, գին 9 Ն. Ֆ. : Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները : Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, (Հեռ. ՓՌՕ. 77–73) :

Մուտք 1 Ն. Ֆ. :

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել կար տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն : Անցնիլ կամրջէն եւ թիւ վեց օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը : Շոգեկառք ժամը 10·12, 11·..., 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14·14, 15·15, 16·17, 16·16, 17·4..., 18·17 :

ՎԵՐԱԴԱՐՁ.— Ժամը 18·55էն իւրաքանչիւր քսան վայրկեանը :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ իր բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն :

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 11

Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ

ԼԸ ՓԷՔ

3, Avenue Grandchamp

×

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ հիւրասիրութիւն, ճաշ ժամը 13ին՝ ընթրիք ժամը 19ին :

Ճոխ ճաշացուցակ՝ մատչելի գիներով :

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր :

Ա.— ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՉԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Երգախառն ներկայացում հայերէն

Plus de surmenage scolaire

Ծիծաղաշարժ զաւեշտ ֆրանսերէն

Հաղորդակցութեան միջոցներ :—

ՇՈԳԵԿԱՌՔ՝ Սէն Լազարէն մեկնելով իջնել Սէն – Ժերմէն – ան – Լէյի կայարանը (ՕՉ Լը Փէք), առնել թիւ 258 հանրակառքը եւ իջնել երմիթաժ :

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ՝ Փոռ տը Նէօյիէն 258 թիւը եւ իջնել Էրմիթաժ :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 10 ՅՈՒՆԻՍ — SAMEDI 10 JUIN 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9124 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4925

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նախագահ Քենըտի Ուաշինկթընի վերադարձին ամերիկեան ժողովուրդին ուղղուած երկար ճառով մը հաշուեկշիռն ըրաւ իր դէպի Փարիզ, Վիեննա եւ Լոնտոն ճամբորդութեան :

Ամէնէն աւելի զինքը տպաւորողն է եղած Զօր. տը Կոլ, որուն մասին մեծ գոհունակութիւն արտայայտուեցաւ՝ իբրեւ ուժեղ նկարագրի տէր մէկը, որուն վրայ բացարձակ վստահութիւն ունի :

« Այս կամ այն հարցի շուրջ մեր տարակարծութիւնները նշանակութիւն չունին՝ ազատութիւնը պաշտպանելու մասին մեր հասարակաց յանձնառութեան առջեւ», ըսաւ :

Գովեց նաեւ ֆրանսացի ժողովուրդը, որուն յետպատերազմեան վերականգնումը զինք պարզապէս հիացուց : «Արտադրութիւնը կ'աճի եւ Ֆրանսա կանոնաւորապէս կ'ամրապնդէ իր դիրքը Եւրոպայի եւ Ափրիկէի մէջ» :

Քենըտի ամէնէն աւելի ծանրացաւ Խրուշչեւի հետ իր գլուխ գլուխի տեսակցութեան վրայ : Յայտնեց թէ իրեն համար վերջին ծայր կարեւոր էր ծանօթանալ անոր հետ, տեղեկանալ անոր քաղաքական ներկայ եւ ապագայ ծրագիրներուն, մանաւանդ հասկցնել անոր յստակօրէն թէ ազատ աշխարհը զօրաւոր է եւ վճռած պաշտպանել խաղաղութիւնն ու ազատութիւնը :

« Այսքան կարճ հանդիպումի մէջ մեր երկուքը իրարմէ բաժնող խրամատը ըստ ոչ չափով չնեղցաւ, բայց գոնէ հաղորդակցութեան ճամբաները բացուեցան եւ երկուստեք սխալ հաշիւի վտանգները պակսեցան » :

Ամերիկայի նախագահը իրապաշտ մարդ է երազներով եւ սին յոյսերով տարուող չէ : Խրուշչեւի հետ խօսած է [illegible] կերպով : Ու այսօր ալ բացէ ի բաց կը յայտարարէ, որ «բոլորովին տարբեր տեսակէտներ ունինք այն մասին թէ ո՞րն է արդարը, ո՞րը անարդարը, ո՞ր ներքին խնդիր է եւ ո՞ր բռնարձակում : Ու դեռ աւելին, բացարձակապէս տարբեր համոզումներ ունինք աշխարհի ներկայ եւ ապագայ կացութեան մասին» :

Խրուշչեւի հետ իր տեսակցութիւնը երեւան հանած է երկու ճակատներու իրարու հակոտնեայ ըմբռնումները : Հիմա երկուքն ալ գիտեն թէ ով ինչ կ'ուզէ :

Նախագահին ճառին մէջ ամէնէն յատկանշական կէտն այն է, ուր անիկա ճշդիւ կը բնորոշէ կողմերու հիմնական քաղաքական սկզբունքը :

« Մենք կը հաւատանք ազգերու ազատութեան եւ անկախութեան դրութեան : Անիկա (Խրուշչեւ) կը հաւատայ համաշխարհային համայնավարութեան ծաւալումին եւ ուժականութեան : Խնդիր է գիտնալ թէ այս երկու դրութիւնները կրնա՞ն յոյս ունենալ թէ պիտի ապրին խաղաղութեամբ՝ առանց կորսնցնելու ապահովութիւնը եւ առանց վտանգելու մեր բարեկամներու ազատութիւնը » :

Քենըտի կը դժուարանայ հաստատական պատասխան տալ այս հարցումին : Խրուշչեւ խօսք չէ ըրած պատերազմի մասին. Իր կարծիքով ամբողջ աշխարհը համայնավար պիտի դառնայ, առանց ուժի դիմելու ...: Կրեմլինի դիկտատորը իր յոյսը դրած է թերաճ երկիրներու վրայ, ուր փոքր թիւով համայնավարներ կրնան ժողովուրդին թշուառութիւնը շահագործելով ապստամբութիւններ սարքել կառավարութեանց դէմ եւ ձեռք առնել իշխանութիւնը, առանց կարմիր բանակի օժանդակութեան :

Քենըտի կը շեշտէ .

« Հաստատօրէն կը հաւատամ, որ մարդուն ազատութեան, անկախութեան եւ ինքնորոշման մէջ կը կայանայ եւ ո՛չ թէ համայնավարութեան, եւ թէ ազատ մարդիկ անհրաժեշտ կամքն ու միջոցները ունին շահելու համար ազատութեան ճակատամարտը: Ժամանակը ցոյց պիտի տայ, որ Խրուշչեւ իրաւունք չունի :»

Ազատութեան եւ Համայնավարութեան մրցումին մէջ յաղթանակը անտարակոյս պիտի տանի առաջինը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԷՎԻԱՆԷՆ ՄՈՐԼԷ

—o—

« Հաշտութեան հիւրանոցին » մէջ ինչպէս կ'անուանեն Էվիանի Փարք պանդոկի հիւրասենեակը, նախարար Ժոքս, 45 վայրկեան տեւող զեկուցում մը ըրաւ, երեք շաբաթուան խօսակցութեանց շուրջ, Ալժ. Ազատ. Ճակատի պատուիրակներուն : Այս երկար յայտարարութեան, Ալժերացիք պիտի պատասխանեն Շաբաթ առաւօտ : Իրենց դիրքն ալ որոշ չափով յստակ է : Սահարան կ'ուզեն, քաղաքական համաձայնութիւնը նախապայման է զինադադարի եւ չեն ուզեր վարչական երաշխիքներ տալ եւրոպացի փոքրամասնութեանց : Ալժերական պատուիրակութեան բանբերը, Մալէք յայտարարեց թէ պէտք չէ յոռետես ըլլալ, ժողովին մթնոլորտը կապ չունի այն զրոյցներուն հետ, որոնք կը ձգտին ձախողեցնել բանակցութիւնը : Մալէք անգամ մը եւս յիշեցուց, թէ այս կամ այն ձեւով, Պէն Պելլայի եւ ընկերներուն մասնակցութիւնը անհրաժեշտ է Էվիանի ժողովին :

× Միլանոյի Իլ Ճիոռնօ թերթին թղթակիցը՝ Նիքոլա Քարաչիոլօ, որ Ալժերիա կը գտնուէր հանդիպած է Վիլլայա 4ի պետին, լեռնական շրջան մը : Սի Մոհամէտ, որ Սի Սալահի հետ մաս կազմած է Էլիզէի եկած առաքելութեան, « քաջերու հաշտութիւնը » կնքելու համար, յայտարարած է թէ Էվիանի բանակցողներուն չի ճանչնար համաձայնութիւն մը ստորագրելու իրաւասութիւնը, ոչ ալ հեղինակութիւնը :

× Ալժէի մէջ ձերբակալուած են ոստիկանապետ Կավուրիի ոճրագործները, որոնք Ֆրանսացի քաղքենի ընտանիքի մը տունը ապաստանած էին :

Ալժէի մէջ, ձեռնառումբեր պայթեցան զօրավար Կամպիէզի եւ ծովակալ Քերվիլի բնակարաններուն առջեւ, միայն նիւթական վնասներ պատճառելով :

Նոյն ատեն, զանազան թռուցիկներ կը տարածուին, բոլորն ալ «կազմակերպութիւն՝ գաղտնի – բանակ » ստորագրուած : Վերջին թռուցիկը կ'ըսէ թէ շնորհիւ բազմացող մեղսակցութեանց Զօր. Սալան կրցած է քննել Օռանիոյ շրջանի մաքիները եւ շփումներ ունենալ հայրենասէր սպաներու հետ : Թռուցիկը կը վերջանայ սա յայտարարութեամբ . — « Դաւաճանները կը սպասեն այն ժամուն երբ որոշած ենք զարնել » :

16րդ յօդուածի հիման վրայ, նախագահ տը Կոլ կը շարունակէ Որոշումներ հրատարակել Պաշտօնաթերթին մէջ : Ասկէ վերջ, սպաներ եւ ենթասպաներ կրնան «բացառիկ արձակուրդի» ղրկուիլ կամ պարզապէս ջնջուիլ բանակէն հրովարտակով մը :

Այս առթիւ յիշենք թէ Զօր. Ինկոլտի հրաժարումը որուն մասին գրած էինք երէկ, կը հիմնուի : Յատկանշական է որ Զօր. Ինկոլտ չի մասնակցիր «Զինուորական Բարձր Ատեանին» Սէն – Մարքի դատապարտութենէն ի վեր, իսկ Շալի եւ Զելլէրի դատապարտութեան յաջորդող նիստին, փոխ–ծովակալ Կալլըէ փոխարինուած էր :

Զօր. Ինկոլտ առողջական պատճառներ ներկայացուցած է բացատրելու համար իր բացակայութիւնը « Զինուորական Ատեանէն» մինչ ոմանք կ'ըսեն թէ հոգեկան ծանր տագնապներ ունեցած է երբ իր երէկուան փայլուն ընկերները նման դատապարտութեանց արժանացած են : Իրեն կը վերագրուի այն կարծիքը թէ պարզ դատապարտութիւն մը, բանտի, բաւական էր մինչ «ոճրային բերդարգելութիւնը» նախատական է եւ ամբաստանեալները կը զրկէ նաեւ Պատուոյ Լեգէոնի կարգերը կրելու իրաւունքէն :

×

Հինգշաբթի օր, Գրըթաները իրար անցած էր, արդարեւ Մորլէի նահանգապետարանի շէնքը կը գրաւուէր եւ քաղաքը պաշարման վիճակի մէջ կ'ապրէր, ամբողջ առաւօտը : Բուն պատճառը գետնախնձորին գինն է, որուն դէմ կը բողոքեն արտադրիչները : Իվերջոյ, 5000 գիւղացիներ ցրուեցան եւ ամէն մարդ տունը գնաց, երեք հոգի ալ՝ բանտը :

" ... ԲԱՅՑ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՆ ԻՐԵՆՑ ԹԱՓԱԾ ԱՐԻՒՆՈՎ"

—o—

Առջի օր լսած էինք թէ դայթակղեցուցիչ դէպք մը պատահած էր Իսի լէ Մուլինոյի մէջ եւ Գ. Քեհեայեան, Քլամարի աղէտին երկու զոհերուն հայրը, ծեծ կերած էր ոստիկաններէ «Աղտոտ օտարական» անճոռնի մակդիրին արժանանալէ ետք: Չէինք ուզեր հաւատալ, չէինք ուզած որ ճիշդ ըլլայ այդ պատմութիւնը, չէինք ուզած, որ ֆրանսացի ոստիկանները նման վարմունք ունեցած ըլլան հանդէպ անոնց, որոնք «Ֆրանսացի չեն իրենց ստացած արիւնով, բայց Ֆրանսացի են իրենց թափած արիւնով » :

Ուրախ ենք, այսօր, որ Ֆրանսական մամուլը ինք ալ դայթակղած է եւ Ֆրանս – Տիմանշ տարածուած շաբաթաթերթը, Գ. Քեհեայեանի վիրաւոր դէմքին նկարը հրատարակելով, կ'այպանէ այդ արարքը : Խօսքը կուտանք ֆրանսացի լրագրողին .—

« Քլամարի երկու զոհերու հայրը ըռունցքի հարուածի արժանացած է ոստիկանի մը կողմէ, երբ կ'ուզէր արգիլեալ գօտիէն անցնիլ, ծաղիկներ դնելու եւ իր մեռած զաւակներուն գերեզմաններուն վրայ դնելու համար : Գիտենք թէ ոստիկանութիւնը ինչ զոհաբերութիւն ցոյց տուաւ Քլամարի աղէտին պահուն, պիտի չուզէինք, որ անջատ դէպք մը ամբողջութեան վերագրուի : Բայց թերթ մը, որ ինքզինքին առաքելութիւնը տուած է հանրութիւնը պաշտպանելու զեղծումներու դէմ ուրկէ ալ գան անոնք, չէր կրնար լռութեամբ անցնիլ դէպքի մը վրայէն, որ ցոյց կուտայ մտայնութիւն մը, զոր չենք ուզեր տեսնել Ֆրանսայի մէջ :

« Յունիս 1, Հինգշաբթի Քեհեայեանի աղջիկները, Իօժէնի (12 տարեկան) եւ Ժագլին (19 տարեկան) մեռան՝ երբ կ'ուզէին օգնութեան հասնիլ իրենց մէկ դրացի ընտանիքին՝ Մանուկեաններուն : Իրենց տունը վտանգուած չէր, եթէ սիրտ եւ քաջութիւն չունենային, այսօր ողջ կ'ըլլային: Հիմա խօսքը կուտանք Գ. Քէհեայեանի : Ծանր մեղադրանքներ կ'ընէ .— « Կիրակի առտու, ժամը 7.15ին, դուրս ելայ Գ. Մանուկեանի հետ, որ 100 առ հարիւր աղէտեալ է, ծաղիկներ առնելու եւ գերեզման երթալու համար : Պէտք է դուրս ելլէինք Ռիւ տը լ'Էկալիթէի արգիլեալ գօտիէն : Արտօնագիրները ցոյց տուինք : Գ. Մանուկեան առջեւն էր : Պրիկատիէ մը, բարձրահասակ, նիհար, 14 թիւը կը կրէր իր քեփիին վրայ, արգելք հանդիսացաւ :— « Ծաղիկ դնելու կ'երթանք» : Պրիկատիէն օձիքէն բռնեց եւ հրեց, ապա սոսկալի ապտակով մը գետին նետեց : Գ. Մանուկեան բազմաթիւ հարուածներ ստացաւ կողերուն ; Գ. Քէհեայեան միջամտեց, բայց պրիկատիէն իրեն դառնալով ըսաւ .— Կրնաք բոլորդ ալ սատկիլ, աղտոտ ցեղ, գացէք ձեր երկիրը » : Գ. Քէհեայեան բացատրեց թէ ծագումով Հայ, հպատակութեամբ Ֆրանսացի է, 15 տարի զինուորական ծառայութիւն ըրած է եւ մասնակցած է Լիբիոյ, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի ճակատամարտներուն, մօտեցաւ եւ ըսաւ ոստիկաններուն .— « Պարոն, չէք կրնար այդպիսի բաներ ըսել» : Իբրեւ պատասխան քիթին-բերնին բռունցք մը ստացաւ : «Կանոնաւոր ոստիկան մըն էր, որ այդ հարուածը տուաւ : Հաւանաբար շատ ծանր մատանի մը ունէր, որովհետեւ ձախ երեսս ուռած է, գետին ինկայ, հարուածներ ստացայ ձախ ձեռքիս վրայ, կ'աղաչէի ոստիկաններուն. «դադրեցուցէք, դադրեցուցէք » : Միջադէպին պահուն, տասնեակ մըն էին, բայց շատեր հեռացան երբ տեսան թէ խնդիրը կը փոխուէր : Շուրջս միայն 3 – 4 հոգի մնացած էին, որոնց մէջ պրիկատիէն, որ կը պոռար անդադար, «Աղտոտ ցեղ, աղտոտ ցեղ» :

Գ. Քէհեայեան կը յաջողի Քորանթէն – Սելթոնի հիւանդանոցը հասնիլ, ուր հերթապահ բժիշկը զինքը խնամելէ ետք՝ կը թելադրէ որ շողաքննութենէ անցնի :

Գ. Քէհեայեան բողոք ներկայացուցած է Հանրապետութեան Դատախազին մօտ :

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը, որ ամէն օր մեծ քաջութիւն ցոյց կուտայ Ալժ. Ազատ. Ճակատի եւ փլասթիքէօրներու սպառնալիքներուն դէմ, պէտք չէ հանդուրժէ, որ «քոսոտ ոչխարներ» գտնուին իր ծոցին մէջ» :

Մենք աւելցնելիք չունինք ·

×

Ֆրանս – Տիմանշ, որ ամէն ամիս մէկ միլիոն Ֆրանք կը յատկացնէ քաջասիրտ Ֆրանսացիի մը այս ամիս այդ գումարը բաժնած է Տիկին Գեւորգեանի եւ Մուրատեանի միջեւ որ իրենց ամուսինները կորսնցուցին Քլամարի աղէտին ժամանակ եւ կը մնան բոլորովին մինակ, նորածին որբերով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻ ողնահարի ցաւերէ կը տառապի եւ հաւանաբար անթացուպեր գործածէ որոշ ժամանակ մը : Տիկ. Քենըտի որ Աթէնք կը գտնուէր, ծովապտոյտ մը սկսած է Եգէականի վրայ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, չէզոքավար երկիրներու խորհրդաժողովին նախապատրաստական աշխատանքները վերջացան, կը հաղորդէ եգիպտական ձայնասփիւռը : Տրուած որոշումները պիտի հաղորդուին առանձին :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ անդամ ընտրուեցաւ Կաթողիկէ փիլիսոփայ՝ Ժան Կիթոն, 14 ձայնով (24 քուէարկողի վրայ) : Կը գրաւէ Լէոն Պերարի աթոռը : Ծնած 1901ին, Նոր ակադեմականը փիլիսոփայութեան դասախօս եղած է Մոնփելիէի համալսարանը : Հեղինակն է զանազան գործերու «Նիւմանի Փիլիսոփայութիւնը » «Արդի Մտածումը եւ Կաթողիկէութիւնը » : 1954ին Սորպոն ընդունուած է իբրեւ դասախօս : Կ'աշխատակցի Ֆիկարօյի եւ Գրական Ֆիկարօյի :

ՔԵՆԹԻ երիտասարդ Դուքսը որ Անգլիոյ արքունիքին «անառակ որդին » նկատուած է ամուսնացաւ իրմէ 3 տարի մեծ ոչ ազնուական բայց շատ հարուստ օրիորդի մը հետ :

"ԱՐՄԵՆԻԱ" ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ...

« Արմենիա » Հարաւային Ամերիկայի Հայութեան սիրուած ու գնահատուած օրգանը, բոլորեց իր երեսնամեակը :

Բոլոր անոնք, որ քիչ թէ շատ ծանօթ են հայ թերթի մը հրատարակութեան նիւթական եւ բարոյական պայմաններուն, անոնք միայն կրնան հասկնալ եւ ըմբռնել թէ ինչ ըսել է թերթ լոյս ընծայել ամբողջ երեք տասնամեակ :

Հրատարակուելով նախապէս իբրեւ շաբաթաթերթ, կիսաշաբաթաթերթ եւ երկօրեայ, «Արմենիա » շնորհիւ իր գտած ջերմ ընդունելութեան, տարուէ տարի յառաջդիմելով, ի վերջոյ դարձաւ օրաթերթ եւ տարիներէ ի վեր կը հրատարակուի իբրեւ այդպիսին, գոհացում տալով հայ ընթերցողին մտաւոր ու բարոյական պահանջներուն :

Ինչով բացատրել սակայն, մեր օրգանին այս վերելքը, գոյութիւն ունեցող դժուարին պայմաններուն մէջ։

Ամէն բանէ առաջ, այդ յաջողութիւնը կը պարտինք թերթին բուռ մը հիմնադիրներուն, որոնք կանգ չառին որեւէ կարգի զոհաբերութեան առջեւ ու աքնաջան աշխատանքով, լոյս ընծայեցին ու տպրեցուցին զայն, իբրեւ վարձատրութիւն ունենալով իրենց ազնիւ եւ օգտակար գործէն բխող գոհունակութիւնը :

Կը պարտինք այն խմբագիրներուն, որոնք յաջորդեցին իրարու եւ որոնք նոյնպէս զոհաբերութեան գնով իրենց աչքին եւ մտքին լոյսը թափեցին, իրենց հոգին տուին, Հարաւային Ամերիկայի այս օտար եւ հեռաւոր ափերուն վրայ, հայ ոգիի եւ մտքի փարոս մը վառելու, ըստեղծելու համար հոգեւոր հայրենիք մը, պարտադրօրէն իրենց դարաւոր Հայրենիքէն հեռացած վտարանդի հայութեան համար :

Կը պարտինք այն խմբագիրներուն, որոնք յաջորդեցին կարգին, սիրով, գորովով, անշահախնդրութեամբ բերին իրենց մտաւոր նպաստը «Արմենիա»յին զայն միշտ կենսունակ եւ բովանդակալից տեսնելու մտահոգութեամբ :

Կը պարտինք՝ մեր օրգանը, հովանաւորող մարմիններուն եւ կազմակերպութեան, որ ինչպէս ամբողջ երեսուն տարի, այսօր ալ կը շարունակէ հովանաւորն ըլլալ եւ ըլլալ նաեւ գաղափարական մղիչ ուժը, որով կ'ապրի ու կը յառաջանէ « Արմենիա»ն, կատարելով իր փրկարար առաքելութիւնը :

Կը պարտինք վերջապէս այն գաղափարապաշտ եւ հայրենասէր բազմութիւններուն, որոնք իբրեւ ընթերցող գնահատեցին ու կը շարունակեն գնահատել «Արմենիա»ն բանիւ եւ գործով, անոր քարոզած սկզբունքներուն եւ գործին մէջ տեսնելով իրենց իտէալներուն, մտածումներուն եւ զգացումներուն հարազատ արտայայտութիւնը :

« Արմենիա»ն սիրուեցաւ ու գնահատուեցաւ, որովհետեւ ան, ամէն բանէ առաջ յուսադրեց եւ հաւատքով զօրացուց տարագիր բազմութիւնները, անոնց ներշնչելով վստահութիւն, հայութեան լուսաւոր ապագային նկատմամբ :

Ան, հեռու պահեց Հայութիւնը լքումէ, ստորակայութեան զգացումէ, ու անոր սրտին մէջ սերմանեց ազգային հըպարտանքի սերմերը, որոնք տարուէ տարի աճեցան ու զօրացան :

Ան, պայքարեցաւ ապազգայնացման վտանգին դէմ, որ կը սպառնար աղճատել Հայուն ազգային, բարոյական դիմագիծը :

Ան, աշխատեցաւ ծանօթացնել իր ընթերցողներուն հայ դարաւոր մշակոյթը եւ ներշնչել անոր սէրը նորահաս սերունդին :

Ան, հետեւողականօրէն ամբողջ երեսուն տարի, քարոզեց, կը քարոզէ ու պիտի շարունակէ քարոզել, հայ ժողովուրդի ազատ եւ անկախ պետական կեանքի իրաւունքը եւ ամբողջական Հայաստանի ազատագրումը, ամէն կարգի օտար լուծէ :

Մէկ խօսքով «Արմենիա» թարգմանն հանդիսացաւ բոլոր ճշմարտապէս հայրենասէր Հայերու ազգային դարաւոր իղձերուն, որոնց իրականացման համար ծով արիւն թափած են անթիւ եւ անհամար սերունդներ :

Մեր թերթը անշեղ կերպով, առանց աջէն ու ձախէն եղած խծբծանքներու ականջ դնելու, հետեւեցաւ իր ուղիին, որ ճշմարտութեան, արդարութեան եւ ազատ մտածողութեան ուղին էր միաժամանակ :

« Արմենիա » հաւատարիմ իր կոչումին, պիտի շարունակէ իր համեստ նըպաստը բերել այսուհետեւ ալ, այն մեծ առաքելութեան, որուն լծուած են բոլոր ճշմարիտ հայորդիները, Մայր Հայրենիքէն մինչեւ Սփիւռքի երկինքներուն տակ :

Այդ առաքելութիւնը պիտի իր լրումին հասնի այնատեն, երբ բովանդակ Հայութիւնը իրականացած տեսնէ իր իտէալները, ամփոփուած՝ «Ամբողջական հայրենիք՝ ամբողջական Հայութեամբ » նշանաբանին մէջ:

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ ՄԱՍԻՆ

ԱԶԳ ՄԸ ՈՐ ԽՆԴԱԼԸ ՄՈՌՑԱԾ Է

« Հիւր Վաթան»ի մէջ Խօզճան Էրկիւտեր կը գրէ ·

Այսօր Կիրակի է : Կը հաճի՞ք ըսել թէ կը զուարճանա՞ք միթէ :

Ոչ, չէք զուարճանար : Ձեզմէ ամէնէն զուարթին դէմքին վրայ տառապելի բոնազբօսիկ ժպիտ մը կայ : Չկայ մէկը որ լիահագագ քրքջայ : Ձեր աչքերը յոգնած են եւ աղօտ : Ե՞րբ խնդացած էիք վերջին անգամ, սապէս կուշտ ու կուռ : Մէ՞կ տարի, երկո՞ւ տարի, հի՞նգ տարի առաջ : Ոչ, այնպէս չէ՞ : Ցաթիհէն Պէյազըտ, Շիշլիէն Թաքսիմ քալեցէք, փնտռեցէք, կրնա՞ք գտնել մարդ մը որ կը խնդայ : Եթէ կ'ուզէք, ամէնէն համբաւաւոր զբօսավայրերը գացէք, դարձեալ պիտի չկրնաք գտնել «խնդացող մարդ »ը : Ամէնէն զուարճալի ֆիլմը անգամ չի յաջողիր խնդացնել ձեզ : Ամենուրեք կախ դէմքեր : Զբօսանքի պահուն, հանգիստի պահուն : Նեղութիւն կը զգանք : « Խնդացող մարդ» մը կը փնտռենք : Եթէ մէկը «ես եմ» պատասխանէ, իրեն պիտի հարցնենք · « Ձեր մտային հաւասարակշռութիւնը տե՞ղն է» :

Եւրոպացի գրողը Թուրքիա այցելելէ ետք այսպէս կը գրէ — « Թուրքերը ազգ մըն են որ չի խնդար» : Այդ գրողներուն մէջէն անխելք մըն ալ եղեր է, սապէս մեկնաբաներ է մեր այս վիճակը · «Թուրքերը Միջին Արեւելքին Անգլիացիներն են : Անգլիացին ներսիդին կը խնդայ, եւ քրքջալով կը խնդայ » :

« Խնդացող մարդ » գտնելը մէկ կողմ, արդեօք չե՞նք կրնար գտնել մէկը որ մեզ խնդացնէ : Մէկը որ բաներ մը տայ աշխարհէն : Մեծ բան մը չէ մեր ուզածը : «Վազը» կոչուած բանին երաշխիքը տայ մեզի, կը բաւէ : Այն ատեն նայեցէք իրարու աչքին մէջ, պիտի սկսինք ազգովին խնդալ :

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

●

ԼՈՆՏՈՆ — Այս տարի եւս Հ. Յ. Դ. Լոնտոնի « Նաւասարդեան» ենթակոմիտէն կազմակերպեց Հայաստանի Հանրապետութեան 43րդ տարեդարձին տօնակատարութիւնը աննախընթաց ձեւով : Այս տարի աւելի կազմակերպուած, եւ աւելի եռանդուն թափով մը գործի լծուեցան « Նաւասարդեան»ի բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիները, եւ արդարօրէն պէտք է յիշել թէ բոլորին ջանքերը արդիւնաւորուեցան եւ բոլորին ջանքերով անկախութեան տարեդարձը արձանագրեց նոր ու փայլուն յաջողութիւն մը Լոնտոնի հայ համայնքին մէջ :

Տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ 27 Մայիսին, Իլինկ սրահին մէջ : Սրահին ճակատը գեղեցկօրէն զարդարուած էր Հայաստանի հանրապետութեան զինանշանով : Այս գեղեցիկ գծագրութիւնը կը պարտինք « Նաւասարդեան»ի ամէնէն փոքր տարիքը ունեցող մեղուին՝ ընկեր Ստեփան Քէրքէշչէրեանի : Զինանշանի երկու կողմը կը ծածանէր եռագոյնը, իսկ սրահին չորս կողմերէն փոքր եռագոյն դրօշներ կախուած էին : Սրահին մէկ կողմը գրուած էր մեծատառ «Փառք Հայաստանի Անկախութեան 43րդ տարեդարձին» եւ միւս կողմը՝ « Փառք ազատենչ հայ ժողովուրդին» : Սրահին ...կիկութիւնը եւ խորհուրդներով վեհա... զարդարանքը խոր տպաւորութիւն մը ... ստեղծէին :

Օրուան նախագահը՝ համայնքիս սի... ուած ազգայիններէն Պ. Տիգրան Քաչ... եան բացուած յայտարարեց երեկոն ... հրաւիրեց ժողովուրդը յոտնկայս երգ... « Յառաջ նահատակ»ը : Նախագահը ... բազման խօսքին մէջ նշեց եւ անդրադա... ձաւ անկախութեան թուականի մեծ... թեան եւ անոր բովանդակալից խորհր... դին, եւ յայտարարեց թէ ո՞ւր որ ... Դաշնակցութիւնը ներկայ է կենդան... թիւն կը ստանայ հայ ազգային կեանք...

Ապա անցաւ պատրաստուած յայտա... գրին գործադրութեան : Արտասանեցի... ընկերուհի Թամարա Գրիգորեան « Յր... ծութեան ճիչեր », ընկեր Արթօ Դաւթ... եան « Ես զաւակն եմ Հայաստանի », ... ընկեր Ժիրայր Ղարիպեան, ինքնագր... թիւն մը՝ «Այս իրիկուն» խորագրով ... ընկերակցութեամբ դաշնակի : Մեներ... գեցին Պ. Շահէն Մովսէսեան՝ «Թէ մո... տում ընկնեմ», դաշնակի ընկերակցու... թեամբ, եւ ընկեր Գէորգ Մանուկեա... « Բարձր Սարերը» : Ընկերուհի Ցլորա Գրիգորեան դաշնակի վրայ նուագեց « Հունգարական Ռափսոտին» : Դաշնակով ընկերացաւ նաեւ մեներգներուն ... արտասանութեան : Ներկայ հոծ բազմու... թիւնը ջերմօրէն ծափահարելով գնահա... տեց բոլորին շնորհքները :

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ գրագէտ Նշան Նարդունի, որ յատկապէս հրաւիրուած էր Փարիզէն, բանախօսելու օրուան առթիւ : Նախագահը հակիրճ դմբուա... ծանօթացուց սիրելի գրագէտը, ... բարձրացաւ ամպիոնին վրայ եւ տուաւ իր... կուռ բանախօսութիւնը : Առաջին անգա... մըն է որ Լոնտոնի Հայութիւնը կը լ... նման խորիմաստ եւ տպաւորիչ ճառ մը...

Ներկաները խանդավառութեամբ, ծա... փահարութիւններով եւ կոչերով ողջ... նեցին սիրելի դրագէտին խօսքը. (Ա... բողջութեամբ տպուած «Յառաջ»ին 2... 27, 28 եւ 30 Մայիս) :

Յետոյ նախագահը ըսաւ իր փակ... խօսքը եւ ջերմօրէն շնորհակալեց ... գամ մը եւս ողջունեց գրագէտ Ն. Նար... դունին իր գեղեցիկ եւ տպաւորիչ բա... նախօսութեան համար : Շնորհակալ... նաեւ անոնք որոնք իրենց մասնակցու... թիւնը բերին տօնակատարութեան ... կամ այն ձեւով :

Ապա սկսաւ խրախճանքի եւ պարի ... մի բաժինը : Ազգային եւ ժողովրդակա... երգերը շարունակ կը լսուէին : Հայկա... կան շուրջպարով եւ եւրոպական պարե... րով սրահը կլցնէր : Տօնակատարութի... նը տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր : Բոլոր ներ... կաները հոգեկան խոր ներշնչումով ... գոհունակութեամբ իրենց ուխտը նոր... ոգեցին՝ կառչած մնալու ազատութեան ... անկախութեան գաղափարին · Փառա... նը «Մեր հայրենիք»ով վերջ գտաւ ...

Կը նշենք այստեղ թէ մեր սիրելի գր... ագէտը միշտ շրջապատուած մնաց եր...

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՍԸ

(Փոքրիկ Ալզասցիի մը պատմութիւնը)

Այդ առաւօտ, ուշ մնացած էի դպրոց երթալու համար, եւ շատ կը վախնայի որ պիտի յանդիմանուէի, մանաւանդ որ Պարոն Համել մեզի ըսած էր թէ՝ պիտի հարցաքննէր մեզ քերականական կանոններու մասին, որոնցմէ բառ մը իսկ չէի գիտեր :

Պահ մը խորհեցայ բացակայիլ դպրոցէն եւ շրջագայիլ դաշտերուն մէջ :

Օդը պայծառ էր, տաք ու այնքա՜ն ջինջ ...

Անտառին եզերքը կը լսուէր սարեակներուն ճռուողիւնը եւ մեծ սղոցարանին ետեւը գտնուող մարգագետնին վրայ Բրուսիացիները կը կատարէին իրենց զինուորական մարզանքները :

Այս բոլորը զիս կը գրաւէին աւելի քան քերականական կանոնները, սակայն, փորձութեան դիմադրաւելու ուժը ունեցայ եւ շտապաւ դիմեցի դէպի դըպրոց :

Թաղապետարանի շէնքին առջեւէն անցած պահուս, տեսայ որ բազմութիւն մը հաւաքուած էր ծանուցումներու յատուկ ցուցափեղկին առջեւ : Երկու տարիէ ի վեր այդ վայրէն էր որ մեզի կը հասնէին բոլոր չար լուրերը՝ կորսուած ճակատամարտներու, խուզարկութեանց, Գոմանտանթուրի հրամաններու, եւ առանց կանգ առնելու, մտովի խորհրդածեցի ·

— Ի՞նչ կայ դարձեալ ...

Երբ վազելով կ'անցնէի հրապարակէն, դարբին Վախթեր, որ իր աշկերտին հետ կեցած կը կարդար ծանուցումները, խօսքը ինծի ուղղելով, պոռաց ·

— Այդքան մի աճապարեր, պզտիկս, բաւական ատեն պիտի ունենաս դպրոց հասնելու ...

Կարծեցի թէ կը կատակէր : Հեւահեւ հասայ Պարոն Համելի փոքրիկ դասարանը :

Սովորաբար, դասընթացքներու սկըզբնաւորութեան, կը տիրէր միշտ մեծ աղմուկ մը, որուն արձագանգները կը հասնէին մինչեւ փողոց : Գրասեղաններուն դարակները կը բացուէին ու կը գոցուէին, աշակերտները՝ միահամուռ կը կրկնէին իրենց դասերը բարձրաձայն, կը խցէին իրենց ականջները՝ աւելի լաւ սորվելու համար, մինչ վարժապետը երկար քանակը կը զարնէր սեղաններուն ·

— Քիչ մը լռութի՜ւն ...

Այս բոլորին վրայ մտածելով, այդ օրը, աճապարեցի առանց տեսնուելու հասնիլ գրասեղանիս, եւ սակայն, ամէն ինչ հանդարտ էր, ճիշդ կիրակի օրուան մը նման : Բաց պատուհանէն կը տեսնէի ընկերներս, արդէն շարուած իրենց գըրասեղաններուն առջեւ, եւ պարոն Համելը՝ իր ահարկու քանակը անութին տակ, որ շարունակ կ'անցնէր անոնց առջեւէն : Պէտք էր դուռը բանալ եւ այս մեծ լռութեան ընդմէջէն հասնիլ մինչեւ գրասեղանս : Կրնաք երեւակայել թէ որքան շառագունած էի ու ամբողջովին վախով համակուած :

Եւ սակայն, ոչ ... Պարոն Համել առանց բարկութեան ինծի նայեցաւ եւ մեղմօրէն, ըսաւ ·

— Իմ փոքրիկ Ֆրանցս, շուտով տեղդ գնա, քիչ մնաց որ առանց քեզի սկըսէինք ...

Արագ ոստումով մը հասայ ու նստայ տեղս :

Այդ պահուն միայն, երբ քիչ մը փարատեցաւ վախս, նշմարեցի որ մեր դասատուն հագած էր իր կանաչ ու նոր վերարկուն, իր սեւ մետաքսեայ երիզով մը եզերուած ու նրբօրէն արդուկուած ապիկը, որոնք կը հագնէր միայն մեծ քննութեանց օրերուն : Մնաց որ, ամբողջ դասարանը, այդ օրը առացած էր տարօրինակ, արտակարգ, գրեթէ վեհաշուք կերպարանք մը :

Բայց, ինչ որ ամէնէն աւելի զարմացուց զիս, այն էր, որ սրահին խորը նստարաններու վրայ որոնք սովորաբար միշտ պարապ կը մնային, նստած էին գիւղին մարդիկը՝ բոլորն ալ լուռ ու մունջ : Հոն էին ծերունին Հոզեր, ... կին գիւղապետը, նամակաբերը, եւ ... կաւին ուրիշներ : Այս բոլոր ... տխուր կ'երեւէին. եւ ծերունի Հոզեր իր հետ բերած էր մեծածաւալ այբբենարան մը որ դրած էր իր ծունկերուն վրայ եւ ակնոցները աչքին, կը նայէր էջերուն :

Մինչ ես զարմացած էի ... լորին, Պարոն Համել բարձրացաւ ամպիոնը, եւ նոյն քաղցր ձայնով ... ընդունած էր զիս, ըսաւ մեզի ·

— Տղաքս, այսօր վերջին դասն է ... կուտամ ձեզի : Պերլինէն վերին հրաման է եկած որպէսզի այսուհետեւ Ալզասի Լորէնի դպրոցներուն մէջ դասաւանդուի միայն գերմաներէն լեզուով : Նոր ուսուցիչը վաղը կը հասնի : Այսօր, ձեր ֆրանսերէնի վերջին դասն է : Կը խնդրեմ որ ուշադիր ըլլաք ...

Այս քանի մը խօսքերը զիս յուզեցին ... շփոթութեան մատնեցին ...

Թշուառականնե՜րը ... ուրեմն, ... թէ ի՞նչ էին ծանուցած քիչ առաջ թաղապետարանի ցուցափեղկին վրայ ...

Ֆրանսերէնի վերջի՜ն դասը ...

ԱԼՖՈՆՍ ...

(1 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արուեստի այլ եւ այլ բնագաւառներու վերաբերեալ գիրքեր եւ գրքոյկներ լոյս պիտի տեսնեն այս տարեշրջանին : Հատորի լոյս է յատկապէս երաժշտութեան վերաբերեալ աշխատութիւններուն շարքը : Ա. Ամրակուժեանի գիրքը նուիրուած է Ա. Ամրակուժեանի երաժշտութեան մեկնաբանութեան եւ քանի մը հարցերու, իսկ Ա. Ալինեանի թայեանի հանրամատչելի ձեռնարկը՝ հայկական ժողովրդական երգերուն : Հաւաքական հեղինակութեամբ պատրաստուած է հայ երաժշտութեան մասին քննադատական ակնարկներու հաւաքածոն, ուր կը շօշափուին Հայաստանի օփերաները, բեմապարերը, համանուագները, ինչպէս նաեւ չարժանկարի երաժշտութիւնները, քննական եւ տեսական տեսակէտով : Լոյս պիտի տեսնէ «Ինչպէս լսել երաժշտութիւնը» հանրամատչելի երկը, իսկ հաւաքական հեղինակութեամբ «Հայ երաժշտութեան պատմութեան համառօտ ակնարկ» աշխատութիւնը. կը պատրաստուին նաեւ գրքոյկներ՝ «Արամ Խաչատուրեան եւ հայ ժողովրդական երաժշտութիւնը» (Է. Կաբաջեան), «Առնօ Բաբաջանեան» (Ս. Թաշճեան), «Կոստանդին Սարաջեւ» (Կ. Տիգրանով), եւն. :

Կերպարուեստի գիծով լոյս պիտի տեսնէ Լ. Տուրնովայի «Հին հայկ. մանրանկարչութիւնը» եւ Մ. Սարգսեանի «Խ. Հայաստանի գրաֆիկան» (գծագրութիւնը) : Նաեւ մենագրութիւններ նկարիչ Հ. Կոջոյեանի եւ քանդակագործ Ս. Ստեփանեանի վրայ :

Հայպետհրատը լոյս պիտի ընծայէ « Հայ Նկարիչներու գործերուն ռեպրոդուկցիաները» , ուր ամփոփուած պիտի ըլլան Հայաստանի նկարիչներուն լաւագոյն նմոյշները՝ Յովնաթանէն մինչեւ մեր օրերը : Կը տպագրուին տասնաբծալ «Սատիրայի ալպոմը» եւ «Բացիկներու փունջը» :

Արուեստի հիմնարկութիւնը պիտի հրատարակէ «Հայ ճարտարապետութեան պատմութեան համառօտ ակնարկը» հաւաքածոն, Է. Ցակոբեանի «Արտաշատի շրջանի բնակելի շէնքերուն ճարտարապետութիւնը 19 – 20րդ դարերուն» մենագրութիւնը եւ «Երեւանի ժողովրդական ճարտարապետութիւն» ալպոմը՝ Ա. Մելքումեանի հեղինակութեամբ ու ծանօթագրութիւններով, ինչպէս նաեւ «Հայ թատրոնի պատմութիւն» հաւաքածոն, Բ. Ցարութիւնեանի «Խորհրդահայ թատրոնի տարեգրութեան» առաջին գիրքը, «Հայ կերպարուեստի պատմութեան համառօտ ակնարկը» հաւաքական հեղինակութեամբ, Ն. Ստեփանեանի ուսումնասիրութիւնը՝ «Հանրամատչելի ակնարկ հայկական կիրառական արուեստի մասին», եւ «Ի՞նչպէս դիտել կինոնկարը», «Ի՞նչպէս դիտել կերպարուեստի ստեղծագործութիւնը», «Ի՞նչպէս դիտել ներկայացումը» հանրամատչելի գրքոյկները :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ.— Վիէնի մէջ, Կապոյտ Խաչի օրը տօնուեցաւ Մայիս 7ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, ընտանեկան մտերմիկ խնջոյքով մը: Տիկին Վարդուհի Ռոտիկեան, քանի մը խօսքով խնջոյքին բացումը կատարեց եւ ներկաներուն ներկայացուց օրուան բանախօսը, ընկերուհի Վարդանոյշ Հազարեան (Մարսէյլէն) :

Խնջոյքի ընթացքին եղան ճեններգներ եւ արտասանութիւններ: Իսկ Տիկին Վ. Հազարեան, իր կարգին հարեւանցի եւ ամփոփ ակնարկով մը պատմականն ըրաւ Կապոյտ Խաչի ազգանուէր գործունէութեան, եւ իր բանախօսութեան վերջաւորութեան յարգելի հիւրը ատխպուեցաւ իր հիացմունքը յայտնել ի տես գաղութիս անտարբերութեան, եւ մասնաւորաբար ծնողքներու դատապարտելի բացակայութեան :

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏ. — Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտին 46րդ տարեդարձը, Մարսէյլէն հոգը տօնուեցաւ Վիէնի մէջ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Վասպուրականի Հայր. Միութեան անդամներուն :

Տօնակատարութիւնը, ճոխ յայտագրով մը, տեղի ունեցաւ Մայիս 20ին, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետական չքեղ թատրոնին մէջ :

Հանդէսին կը նախագահէր Գ. Ա. Խըլոյեան, իսկ իբրեւ բանախօս հրաւիրուած էր խօսելու Գ. Արսէն Թէրլէմէզեան, Ամերիկայի Համավասպուրականի Կեդր. վարչութեան հրատարակած «Վարագ» պարբերաթերթի խմբագիրը :

Տեղական Ֆանֆառի նուագախումբը կրճատուած կազմով շատ յաջող կերպով նուագեց «Բամ փորոտան»ը, «Մարսէյյէզ»ը եւ ուրիշ մի քանի հայկական երգեր : Իսկ Օր. Վազանէի փոքրիկներու պարախումբը եւ Օր. Անժէլ Կարապետեան (Տէսինէն) ընկերակցութեամբ դաշնակի (Գ. Սիրանոսեան, Լիոնէն) իր հայրենաշունչ երգերով՝ տարեդարձի տօնակատարութեան ընծայեցին փայլ եւ ճոխութիւն :

ԳԵՂԵՑԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԸ.— Լիոնի եւ Վիէնի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ երիտասարդներու միացեալ թատերական խումբը, մեծ պատրաստութեամբ ներկայացուց «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Տրդատ Թագաւոր» չորս արարով (եւ երեք պատկեր) թատերգութիւնը, 14 Մայիս, Կիրակի, Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահին մէջ: Կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու ի մասնաւորի՝ մեր երիտասարդ դերակատարները, որոնք շատ գնահատելի կերպով իւրացուցած էին իրենց բարդ եւ երկար դերերը :

Գովասանքի խօսքեր ունինք նաեւ հանդէպ կազմակերպիչներուն, որոնք Գրիգորի եւ մեծ Թագաւորին Տրդատի կրօնական եւ ազգային սքանչելի արարքները պատկերացուցին մեծ ճշգրտութեամբ եւ լաւագոյն խաղարկութեամբ :

Դերակատարներու երկար շարքին մէջ նշմարեցինք Տ. Քէլիշեան, Մարսէյլէն (Տրդատ Թագաւոր) եւ Ց. Գորանեան (Գր. Լուսաւորիչ), ինչպէս նաեւ Օր. Ադնիւ Գինոսեան (Ս. Հռիփսիմէ), Մկրտիչեան եղբայրները եւ Գութուճեաննե-րը, որոնք ապրեցուցին իրենց ստանձնած դժուարին դերերը :

× Մեր հայրենակից Օր. Իրէն Փամպուքճեան, կարող դաշնակահարուհի, 22 տարեկան, Փարիզի երաժշտանոցէն վկայեալ եւ մասնակցած միջազգային երաժշտական մրցումներուն, վերջերս, 9 Մայիսին, իսկական յայտնութիւն մը եղաւ Վիէնի օտար եւ հայ երաժշտասէրներուն համար :

Ֆրանսայի երաժշտական երիտասարդութեան կազմակերպած երաժշտական երեկոյթի ընթացքին, քաղաքիս չքեղ թատրոնին մէջ, խոստմնալից մեր աղջիկը վարպետօրէն նուագեց դժուարին կտորներ Սքարլաթիէն, Պախէն, Մոցարթէն եւ Պէթհովէնէն :

Կ. Տ.

ատարդ ուսանող–ուսանողուհիներով, որոնք ուրախութեամբ կը զրուցէին մըտերմօրէն իրեն հետ :

«Նաւասարդեան» ձեռնարկներէն իր [illegible] ջնորհակալութիւնները եւ բարեմաղթութիւնները կ'ուղղէ սիրելի դրասենին: Նաեւ բոլոր անոնց որոնք բերին իրենց օժանդակութիւնը յաջողցնելու համար անկախութեան տարեդարձը : Վերահաստատութեան, նուէրներուն համար կրկին շնորհակալ ենք ընկեր Ն. Խարայեանին, ընկեր Ց. Զալըգեանին, ընկ. Վ. Շահպազեանին, ընկերուհի Զարիֆին, Օր. Մարգրիտին, որոնք կամաւորապէս նուիրեցին մեզի վեղեցիկ տարիներ :

Այսպիսով Լոնտոնի հաւատաւոր հայ ժողովուրդը անգամ մը եւս փաստեց իր սերկայութեամբ թէ ինք կը մնայ հաւատարիմ անկախութեան գաղափարին եւ կը պահանջէ միացնել հայրենիքէն անջատուած եւ բռնագրաւուած հողերը, որպէսզի իրականանայ հայ ժողովուրդին իտէալը, ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ :

Դ. ԺԻՐԱՅՐ

ՄԱՏԱՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ցաւերժացնելով իր պապենական աւանդութիւնները ժողովուրդ մը փաստը կուտայ իր հոգեկան կենսունակութեան եւ հետեւաբար գոյատեւելու կամքին : Դատապարտուած են ուծանալու այն ժողովուրդները, որոնք դադրած են հաւատարիմ մնալէ դարերու ընթացքին նուիրագործուած եւ սերունդէ սերունդ փոխանցուած աւանդութիւններուն :

Գիտակ այս ճշմարտութեան, ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս մեր հայ գաղութը շնորհիւ Ալֆորվիլի հայ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ կրթական մարմնի անդամներուն, արժանավայել շուքով կազմակերպեց մատաղի օրհնութեան մեր պապենական տօնակատարութիւնը՝ Մայրերու Տօնին առթիւ, Մայիս 28ին :

Ոչ մէկ ճիգ խնայուած էր ապահովելու համար տօնակատարութեան փայլուն յաջողութիւնը :Պարծեա ամբողջ գաղութը «զօրակոչի» ենթարկուած էր շաբթուան վերջին երեք օրերուն: Արտակարգ եռուզեռ եւ ոգեւորութիւն կը տիրէր եկեղեցւոյ բակէն ներս :Ամէն Ալֆորվիլցի կը զգար թէ բան մը ունէր «անելիք», սկսեալ նուիրատուներէն՝ Տիկին Ն. Մանուկեան, Գ. Գ. Հ. Քէօսէեան, Հաճի Յովսէփ Սահակեան, Զ. Մուրատեան, Ս. Ճիպիլեան, Խ. Գալուստեան, Ա. Ճունկուրտուեան (մէկական ոչխար) բարեպաշտ տիկին մը եւ տիկնայք Գ. Տէր – Վարդանեան, Վ. Լափաճեան, Ֆ. Աստուրեան (տասը հազարական Ֆր.) եւ վաթսունէ աւելի ազգայիններ՝ հազարական Ֆրանք :

Հոգաբարձութեան կազմէն զատ գլխաւոր պարտականութիւնը վիճակուած էր եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան անդամներուն, որոնք Ուրբաթ օրուընէ ըսկըսեալ լծուած էին մատաղի եւ ճաշի պատրաստութեան :

Գալով բարեպաշտ ժողովուրդին, ազգային ոգին փաստը տուաւ՝ մեծով պըզտիկով մասնակցութիւն բերելով ութ ոչխարներու զենումին եւ օրհնութեան արարողութեանց, գլխաւորութեամբ Գարգին քահանային, որ արեան խորհուրդին խառնեց սաղմոսներու խորհուրդը :

Կիրակի օր հանդիսաւոր պատարագ, զոր կատարեց եւ հոգեշունչ քարոզով վերացուց Կաթ. պատուիրակ Սերովբէ Եպս. Մանուկեան:

Արդարեւ Կիրակի ուխտատեղիի վերածուած էր եկեղեցին: Նեղ կուգար գաւիթը, հեռաւոր արուարձաններէն եւ Փարիզէն փութացած էին հաւատացեալները:

Պատարագէն ետք, կրկին գործի վրայ էին եկեղեցասէր ժրաջան տիկինները, արժանավայել ձեւով մեծարելու համար օրուան հիւրերը եւ զպրաց դասի երկսեռ անդամները: Հոգեճաշի ընթացքին բաժակաճառեր խօսուեցան: Գ. Արա Գարթեւեան ծանրացաւ մատաղի օրհնութեան խորհուրդին եւ մայրերու օրուան նշանակութեան վրայ: Թաղականութեան անունով ճառերուն պատասխանեց եւ շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն յատուկ ոճով եւ սրամտութեամբ Գ. Ռոկ. Գալայճեան :

Մ. ՃԻՐԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (218)

ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Իսկ ի՞նչ եղան արքայից շքախմբի անդամները եւ դրանիկ գունդը :

— Նոյնպէս կալանուած են :

— Իսկ դու մնացիր այստ, եւ ինչպէ՞ս...

— Ես, Թագուհի, պետիս կարգադրութեամբ գնացել էի շուկայ, — եւ թիկնապահ սեպուհը պատմեց, թէ ինչպէս շուկայից դարձին յայտնում են իրեն, որ Հայոց գունդը զինաթափել են եւ բանտել.

— Թագաւորի բանտարկութիւնից յետոյ, թէ առաջ ;— հետաքրքրուեց Փառանձեմը :

— Առաջ Թագուհի: Նոյն օրը, բայց առաջ :

Այնուհետեւ երիտասարդ սեպուհը պատմեց, թէ ինչպէս ինքը անմիջապէս կէս – ճանապարհից հեռացել է գնդի բընակած շէնքից եւ գնացել մի հայ ընտանիք, զգեստափոխուել եւ պահուել այնտեղ : Ապա երկու օր յետոյ իմացել է նաեւ Թագաւորի եւ սպարապետի բանտարկութիւնը: Դրանից յետոյ պարսկի կերպ մտած, շտապել է հայրենիք՝ աղէտը յայտնելու :

— Ամէնը պարզ է,— հառաչեց Փառանձեմը մի երկու վայրկեան անխօս խորհելուց յետոյ: — Աղատ ես, տղաս :

Փախած սեպուհը պատմեց միայն իր լսածը :

Նա չգիտէր սակայն, թէ իրօք ինչ էր անցել – դարձել պարսից արքունիքում, եւ չէր կարող իմանալ հարկաւ :

Իսկ այնտեղ, այդ ամէնից զատ, տեղի էր ունեցել հետեւեալը, ինչպէս պարզուեց յետոյ կամ, լաւ է ասել, ինչպէս պատմեցին ականատեսները :

Այնժամ, երբ Շապուհը յայտնում է Արշակ Թագաւորին իր դատապարտութեան խօսքը, պարսից պալատականների հետ ներկայ է լինում եւ Մերուժան Արծրունին, որ Շապուհից յետոյ դառնում է Արշակին :

— Կամենում էիր ոչնչացնել նախարարներին ...

— Տիրադաւ, — ասում է Արշակը : — Կը ստանաս պատիժդ :

— Ինքդ ստացար արդէն :

— Մատնութեամբդ, սողուն եւ վաճառուած հոգի :

Մերուժանը գլուխն իջեցնում է, ապա՝

— Ոչ թէ մատնութեամբս, այլ ջանքերովս :

Շապուհը եւ պարսից մեծամեծները լսում են նրանց խօսակցութիւնը, նկատում են Մերուժանի այլայլումը, բայց ոչինչ չեն հասկանում, որովհետեւ նըրանք խօսում էին հայերէն :

Դրանից յետոյ շղթայում են Արշակ Թագաւորի եւ Վասակ սպարապետի ձեռքերը եւ տանում Նիւշապուհ զինուորներով շրջապատուած :

Նրանց տանում են Անյուշ բերդը, ուր մտնողը մնում է ընդմիշտ :

Այսպէս վերջացաւ Շապուհի հրաւէրը:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Իսկ ի՞նչ եղաւ այնուհետեւ ...

Շապուհը կարծում էր, թէ Թագաւորին բանտարկելով՝ կ'ընկճի երկիրը ... եւ, կարծո՞ւմ էք, Թագաւորի բանտարկութեամբ Հայոց Աշխարհը գլուխ իջեցրեց պարսից արքայի առաջ եւ նա կարողացա՞ւ իրագործել իր վաղեմի նպատակը՝ Հայաստանը դարձնել իր նահանգներից մէկը :

Ոչ. Շապուհն ի զուր էր կարծում, թէ Հայոց Աշխարհը միայն Թագաւորն է եւ սպարապետը. կար հայ ժողովուրդը, կար Հայոց զօրքը, կային բազում անձնուէր մարդիկ: Երբ Թագաւորի եւ ժողովուրդի սիրելի Վասակ սպարապետի բանտարկութեան լուրը տարածուեց երկրում — դա առաջ բերեց տագնապ ու ցասում, եւ աւելի ցասում, քան տագնապ: Պարսից արքայի ստոր խարէութիւնը ամենուր եւ ամէն լսողի մէջ յարուցում էր զզուանք ու զայրոյթ: Միաժամանակ լսողն զգում էր վրէժի պահանջ եւ հայհոյում էր ակամայ .

— Իժի ծնունդ ... Աղ ու հաց պղծող աւազակ ...

Եւ իրենց վիշտը արտայայտելու համար, բռունց էին թափ տալիս անտես, իր հեռու Տիզբոնում նստած Շապուհի հասցէին :

Իսկ Փառանձեմ Թագուհին, լսելով երկրին հասած աղէտը՝ Թագաւոր ամուսնու եւ սպարապետի բանտարկութիւնը, զգաց ծանր վերահաս վտանգը, զգաց դըրա հետ միաժամանակ, որ երկրի կառավարման բարդ հոգսը ծանրանում է իր ուսերին: Զգաց ու, մենակութեան մէջ, արտասուեց մի պահ, ապա, սթափուելով, ելաւ ոտքի :

— Իզուր չէր սիրտս գուշակում չարը ... Ուրեմն անբարոյ Շապուհը արշաւանք է պատրաստում մեր դէմ ... Ուրեմն կամեցաւ գլխատել մեզ, որ դիւրաւ տիրի մեր մարմնին ;

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Եռեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան, Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ։ Դասախօս՝ հիւրաբար քաղաքս գտնուող, Աղեքսանդրաբնակ փաստաբան ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՀԳԱԶ։

Նիւթը՝ ճշմարտութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի հաւաքոյթը որ սովորաբար տեղի կ'ունենայ Քառէի վերնայարկը, այս Երկուշաբթի տեղի պիտի ունենայ Ռէժանի վերնայարկը ժամը 21ին։

Կը խօսի ՏԷՐ ԳԱՐԳԻՆ ՔՀՆՑ· ՄԵՐՃԱՆԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Քրիստոնեայ եկեղեցիներու վարդապետութեանց հիմնական տարբերութիւնները»։

Իսկ յաջորդ երկուշաբթի պիտի խօսի Գէ էն Սէ Ի դրամատան տնօրէններէն՝ Գ· Նշան Հայթայեան, Քառէի վերնայարկը։ Նիւթը պիտի յայտարարուի յետագային։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Սինանեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Նաշիտ Գարիպեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Գօմոնի Գառ· Թաղ· Խորհուրդին, Դպրաց Դասուն, Տ· Վարուժան վրդ· Գապարաճեանի, Արժ· Տ· Հմայեակ հօր եւ ներկայ ղպիրներու, որոնք բարեհաճեցան ազգային յուղարկաւորութեամբ յարգել յիշատակը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին, խնամիին ու ազգականին՝ ողբացեալ

ԽԱՉԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

(Փոխ ղպրապետ եւ երէց անդամ Գօմոնի Դպրաց Դասուն)։

Ինչպէս նաեւ շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որոնք անձամբ ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով մասնակցեցան իրենց սուգին։

ՆՈՒԷՐ

ՊԱԼԱՔԵԱՆ Ս·Ի ՇԻՐՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Գ· Գ· Յ· Սամուրեան, Կ· Խոզեան, Հ· Արամեան, Ա· Արզումանեան, Փիէր ըՍտամպօլեան, Ժան Հիւէթ, Գ· Թուլումպաճեան, Ս· Օհանեան, Մ· Սահակեան, Ս· Յարութիւնեան, Ն· Ժամկոչեան, Կ· Մատթէոսեան, Յ· Էսկիճեան, Գ· Ֆրէնկիւլեան, Ալիքսան Արութեան, Ղ· Կակաչեան, Արմ· Թորոյեան, Մ· Աւետիսեան, Ա· Թէրզեան, Ոմն (Մեուլանէն), Ա· Գալայճեան, Գ· Տէր – Յակոբեան, Կ· Փաստրմաճեան, Ա· Զպլաղեան, Կ· Միքայէլեան, Ժան Սէֆէրեան, Ս· Սամանեան, Կ· Էլմայեան, Ա· Թէքնէեան, Յկ· Մարգարեան, Գ· Էլմայեան, Կ· Սվազլեան, Պերճ Միհրդատեան, Տիկին Պէշկէօզեան, Արուսեակ Աստուրեան, Գ· Գ· Կար· Իբրանոսեան, Ա· Սանտալեան, Յակ· Պիպէռեան հինգական Ն· Ֆ·։

(Շար·)

ՀԱՆԴԷՍ · ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի մասնաժողովը կազմակերպած է Միութեան 55րդ տարեդարձին առթիւ, հանդէսհացկերոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 11, Կիրակի կէս օրին, Լա Վանէն, «Օ Շաթօ տէ զ'Իլ»ի *հաճելի շրջավայրին մէջ։*

Տեղերու թիւը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի կանուխէն արձանագրուիլ, լեցնելով հետեւեալ կտրոնը եւ զայն ղրկելով մեր հասցէին։

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ն· Ֆ·։

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)
TRO. 03-18

Ուսանողներու եւ մանուկներու համար կէս գին։ (Վճարումը կարելի է ընել դրամատան կամ փօսթի չէքով)։

Paris C. 8019-72

Վճարումը ստացուելէ յետոյ կը ղրկուի մասնակցութեան տոմսերը եւ Շաթօ տէ զ'Իլի հաղորդակցութեան միջոցները ցոյց տուող փլանը ։

Անուն եւ մականուն
Հասցէ
Մասնակցողներու թիւ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը։

ԹԱԹՈՒԼ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, այս Երկուշաբթի ժամը 21ին։

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16) ժամը 21ին։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին։

(Շար·)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ· անդամական ժողովը այս Կիրակի, ժամը 3ին, 7 Պուլվար տ'Աթէն, Գառ տիւ Կլոպի *սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Հակառակ պարագային ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։*

ԴՈՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի խնամակալութեան եւ ծնողքներու կողմէ։

25 Յունիս, Կիրակի, կէսօրէն ետք ժամը 3 – 10, վարժարանին ընդարձակ պարտէզին մէջ։

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Երգ, պար, մարզանք եւ հաճելի անակընկալներ։

Պիւֆէ մատչելի գիներով, շամփուրով խորոված։

Մուտք 2·50 Ն· Ֆ·

Հաղորդակց· միջոցներ·— *Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի – Փավիյոն։*

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Ի նպաստ աղէտեալներուն

Անուշիկէն Տէր եւ Տիկին Նաշիկ Եսայեան կը նուիրեն յիսուն Ն· Ֆ·, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Մարի Գարակէօզեանի մահուան առթիւ եւ յիսուն Ն· Ֆ· ալ փոխան հոգեհանգիստի, ի նպաստ Քլամառի եւ Իսի լէ Մուլինոյի աղէտեալներուն Հայ Կարմիր Խաչի միջոցով։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Անթուանի Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ· Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Թադէոս Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ (Ամերիկայէն) հիւրաբար քաղաքս գտնուող ՏԷՐ ՎԱՐՈՒԺԱՆ Վ· ԳԱՐԱԳԱՃԵԱՆ։ Ս· պատարագի արարողութիւնները տեղի կ'ունենան, Թաղիս դպրաց դասու երկսեռ խումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Գ· Համբարձում Քէշիշեանի։ *Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան։*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կարող կին կամ այր մը անթափանց գզեստի համար (էնփէրմէապլ)։ *Դիմել՝*

Ets. MARYLAND
9, Rue Charlot, PARIS

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 11 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9125 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4926

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ''ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ''Ը

Ուաշինկթընի իր ճառին մէջ Քենըտի «ազատութիւնը» կը հակադրէ «համայնավարութեան»։

Այս բաղդատութիւնը դասական դարձած է արդէն աւելի քան քառասուն տարիէ ի վեր։

Աշխարհի երկու հակամարտ ճակատներէն արեւմտեանը իբրեւ հիմնական սկզբունք կը դաւանի ազգերու ազատութիւնը։ Առաւել եւս՝ անհատի ազատութիւնը։

Իսկ արեւելեանը 44 տարիէ ի վեր նշանաբան ընտրած է «համաշխարհային յեղափոխութիւնը», որ պիտի յանգի համայնավարութեան տիրապետութեան։

Խորհրդային Միութեան անծայրածիր տարածքներուն եւ արբանեակ պետութեանց մէջ ապրող հարիւր միլիոնաւոր մարդիկ ենթակայ են բոլշեւիկեան բռնատիրական վարչաձեւին։

Այդ բոլոր երկիրներուն մէջ համայնավար կուսակցութեան ձեռքն է կեդրոնացած ամբողջ իշխանութիւնը։ Տարօրինակ վարչաձեւ, որուն մէջ չնչին փոքրամասնութիւն մը իր կամքը կը պարտադրէ ամբողջ ժողովուրդին՝ շնորհիւ ամենազօր Չեկային։

Համայնավարութիւնը իբրեւ հականիշ ազատութեան՝ կը նշանակէ «ստրկութիւն»։ Այս որակումը զուտ վարդապետական – քարոզչական հանգամանք չի ներկայացներ, այլեւ կը համապատասխանէ բուն իրականութեան։

Խորհրդային վարչակարգին ենթակայ երկիրներու մէջ մարդիկ ազատ չեն իրենց ուզած ձեւով շարժելու։ Ո՛չ կրնան ազատ մամուլ հրատարակել եւ բեմերէն ազատօրէն ճառ խօսիլ, ոչ ալ կրնան ազատօրէն ճամբորդել կամ յօժար կամքով ընտրել իրենց աշխատանքը։

Մայիս 6ին Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ Նիկիտա Սերգէեւիչ Խրուշչեւ Երեւանի մէջ խօսեցաւ երկար ճառ մը։ Այդ առթիւ Կրեմլինի մենատէրը ըստ իր հայեցողութեան վերլուծեց նաեւ ազատութիւն եւ ստրկութիւն բառերուն իմաստը։

«Արտասահմանում, ըսաւ, կոմունիզմի թշնամիները ... սովետական մարդկանց անուանում են «կոմունիզմի ստրուկներ»։ ... Ստրկութիւնը, եթէ խօսելու լինենք իշխանաւորներից մարդկանց իրաւ ստրկական կախման մասին, ոչ թէ մեզ մօտ է, այլ կապիտալիստական երկրներում, որտեղ մոնոպոլիստները անողոքաբար շահագործում են աշխատանքի մարդկանց։ Եւ ոչ թէ մենք՝ սովետական մարդիկ ենք ստրուկներ, այլ կապիտալիզմի ստրուկները» (Սով. Հայաստան, 7 Մայիս)։

Այս հինցած տեսութիւններուն ո՛չ ոք կը հաւատայ այլեւս։ Ոչ միայն արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ, այլ նաեւ ու մանաւանդ խորհրդային դրախտին մէջ, ուր համայնավար կուսակցութիւնն ու անոր ենթակայ պետական իշխանութիւնները չարաչար կը կեղեքեն եւ կը շահագործեն բանուորն ու գիւղացին, որոնց անունով սուտ երդում կ՚ընեն.

Իր ճառի շարունակութեան մէջ Խրուշչեւ կը հարցնէ.

«Ինչ է ազատութիւնը բուրժուայի ըմբռնումով, կապիտալիստների, մոնոպոլիստների ըմբռնումով։ Նրանց ըմբռնումով ազատութիւնը աշխատաւորներին անողոքաբար կողոպտելու ազատութիւնն է նրանց կողմից, ովքեր իշխանութիւն ունեն, ովքեր տիրում են արտադրութեան բոլոր միջոցներին։ Ահա՛ սա է նրանց «ազատութիւնը»։ Իսկ մենք ասում ենք, դա ոչ թէ ազատութիւն է աշխատանքի մարդկանց համար, ժողովրդական զանգուածների համար, այլ ստրկական գոյութիւն է ...»։

Այս ոճով միեւնոյն մտքերը կը կրկնէ «Թանկագին» Սերգէեւիչը՝ համոզելու համար Հայաստանի ժողովուրդը։

Զո՛ւր աշխատանք։ Հայերը ուրիշ բոլոր ժողովուրդներէն աւելի լաւ գիտեն զանազանել «ստրկութիւն»ը՝ բոլշեւիկեան «ազատութենէն»։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

—o—

ԿԱՎՈՒՐԻԻ ԲՈԼՈՐ ՍՊԱՆԻՉՆԵՐԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Խուզարկութիւնները, ձերբակալութիւնները, հարցաքննութիւնները կը շարունակուին Մայր – Երկրին ձախ թէ աջ շրջանակներուն մէջ։ Առջի առտու մայրաքաղաքին մէջ, բազմաթիւ խուզարկութիւններ տեղի ունեցան ձախ մտաւորականներու բնակարանը եւ հարցաքննութեան ենթարկուեցան բազմաթիւ ծանօթ դէմքեր։

Միւս կողմէ, Յունիս 8 թուակիր վճիռով, Նուվօ – Ժուր աջակողմեան շաբաթաթերթին հրատարակութիւնը եւ տարածումը արգիլուած է։ Ֆրանսական Մամուլի Դաշնակցութիւնը խիստ բողոք մը բարձրացուցած է մամուլի ազատութեան այս նոր բռնաբարումին առթիւ, հակառակ անոր, որ ինչպէս գիտել կու տայ Մամուլի Դաշնակցութեան զեկոյցը, մամուլի ազատութիւնը երաշխաւորուած է Սահմանադրութեան կողմէ։

Ալժէրի մէջ, ոստիկանապետ Կավուրիի բոլոր սպանիչները եւ մեղսակիցները ձերբակալուած են։ Բոլորն ալ լեգէոնականներ են, գերմանացի, հունգարացի եւ չեխ, բայց ատոնց պատասխանատու տուողները ֆրանսացի երկու ծանօթ ընտանիքներ են, ինչ որ բաւական իրարանցում յառաջ բերած է Ալժէրի մէջ։

× Օռանի մէջ միջադէպերը իրարու կը յաջորդեն Եւրոպացիներու եւ Մահմետականներու միջեւ։ Հանրակառքի Եւրոպացի վարորդի մը սպանութենէն ետք Մահմետականներու կողմէ, օթօպիւսի վարիչները կը մերժեն մահմետական թաղերը երթալ։ Սպաննուած վարիչին յուղարկաւորութիւնը առիթ տուաւ «Ֆրանսական Ալժէրիոյ» մեծ ցոյցի մը, աւելի քան երկու հազար հոգի ներկայ էին թաղումին։

× Զօր. Կամպիէ, որ հրամանատարն էր Ալժէրիոյ ուժերուն հրաժեշտ տուաւ առջի օր եւ Փարիզ վերադարձաւ։ Զինքը կը փոխարինէ Զօր. Այլըրէ.

× Նախագահ Հուֆուէթ Պուանիի պաշտօնական այցելութիւնը վերջացաւ Շաբաթ առտու։ Իր այցելութեան ամբողջ տեւողութեան, Քոթ տ'Իվուարի նախագահը արժանացաւ բացառիկ պատիւներու։ Առջի օր Էլիզէն կը յիշեցնէր Ֆրանսացի երբեմնի թագաւորական ընդունելութիւնները։ Զարդարուած էր նարնջագոյն եւ վարդագոյն մեխակներով որոնց մէջ կանաչ տերեւներ կ՚ոգեկոչէին Քոթ տ'Իվուարի գոյները մինչ Միւսէի տաղերը հազիւ կը լսուէին աղմուկին մէջ։

Մեկնելէն առաջ, Հուֆուէթ Պուանի երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ տը Կոլի հետ։

× Կարգ մը լուրերու համաձայն «Ա–ՀԱԿ»ի կողմէ դիմում եղած է Մարոքի, որ առայժմ հրաժարի Սահարայի պահանջին մասին կարծիք յայտնելէ եւ իր բաժինը ուզելէ։ Հաւանական կը նկատուի որ նոյնիմաստ դիմում մը ըլլայ Թունուզի կառավարութեան մօտ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԱՈՍԻ արեւմտասէր իշխանը՝ Պուն Ում տեսակցութիւն մը տուած է Փարի – Փրէսի եւ յայտարարած.— «Երեք ամիսէն համայնավար պիտի ըլլանք եւ դուք էք յանցաւորը»։ Չի հաւատար որ իշխան Ֆումայի (չէզոքական) ազգային միասնականութեան կառավարութիւնը կարելի ըլլայ կազմել, անդրադառնալով ատոր, Պուն Ում ըսած է. «Կազանդ Պապային կը հաւատայ»։ Միւս կողմէ Սուվաննա Ֆումա եւ Սուֆաննուվոնգ (համայնավար) Ժընեւ հասան, ուր Լաոսի ժողովը նոր փուլի մէջ կը մտնէ։

ՕՌԼԻԷՆ մեկնելու պահուն, Իսրայէլի վարչապետը՝ Պէն Կուրիոն յայտարարած է թէ այցելած է Քանատա, Միացեալ Նահանգներ, Մեծն Բրիտանիա, բայց ոչ մէկ տեղ այնքան հասկացողութիւն եւ համակրանք գտած է որքան տը Կոլի եւ անոր գործակիցներուն մօտ «ձեր երկրէն կը հեռանամ այն խոր զգացումով, որ Ֆրանսա Իսրայէլի հաւատարիմ բարեկամն է»։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ երկու հարիւր միլիոն մարքի վարկ մը բացած է Թուրքիոյ, յաջորդ երկու տարիներուն համար։

ԻՐԱՆԻ վարչապետը՝ Ալի Ամինի Շահին դիմած է որպէսզի երեսփոխանական նոր ընտրութիւններ տեղի ունենան առաւելագոյնը երեք ամիսէն։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ 35 հոգի ձերբակալուած են համայնավար քարոզչութեան յանցանքով։ Ձերբակալուածներուն մէջ կը գտնուին բժիշկներ եւ ճարտարապետներ։ Նախապէս ձերբակալուած քան «հակայեղափոխականներ» ազատ արձակուած են։

ՊԱՊԸ յայտարարեց թէ Պելժիոյ Ֆապիոլա թագուհին զաւակ պիտի ունենայ, աշնան, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին։ Նախապէս, Ֆապիոլա բացառիկ արտօնութեամբ ճերմակ հագուած, ընդունուած էր Պապին կողմէ, արդարեւ աւանդութիւնը կը պարտադրէ որ կիները Պապին ներկայանան սեւ զգեստով եւ սեւ քօղով բայց Ֆապիոլա իբրեւ կաթողիկ թագուհի (վերջին կաթողիկէ թագուհին է) կ՚արժանանար իր դիրքին վերապահուած առանձնաշնորհումին։ Այս տեսակցութեան ատեն է որ Ֆապիոլա յայտնած է Յովհաննէս ԻԳ.ի, թէ ապագայ մայրութեան լուրը, որպէսզի օրհնէ զաւակը ծնունդէն առաջ։ Պելժիական շրջանակները կը ցաւին որ լուրը հաղորդուած է արտասահմանի մէջ բայց կը մխիթարուին յիշելով որ նախընթաց մը կայ։ ԺԵ. դարուն Սպանիոյ թագուհին, Իզապել Կաթողիկէն նոյնը ըրած էր։

«ՄԵՐ ՆԻՔԻԹԱ ՍԵՐԿԻԵՎԻՉԸ» անունով ժապաւէն մը ներկայացուած է Մոսկուայի օտար թղթակիցներուն։ Ժապաւէնը կը ներկայացնէ Խրուշչեւի կեանքը սկիզբէն, երբ դեռ հասարակ շարքային մըն էր, մինչեւ այսօր։

«ԱՖՐԻՔ – ԱՔՍԻՈՆ» եւ Ժիւվէնալ շաբաթաթերթերը գրաւուեցան Ալժէրի մէջ։

ՓՐՈՖԷՍԷՕՐ ԿԵՐԷՆ մեռաւ 89 տարեկանին։ Ինք է որ Քալմեթի հետ գտած էր Պէ Սէ Ժէն (թոքախտի պատուաստ)։

ԷՏԻԹ ՓԻԱՖ, 30 ամսուան ընթացքին, ութ անգամ հիւանդանոցը մնալէ ետք, Ուրբաթ օր, 5րդ գործողութեան ենթարկուեցաւ։ Անփոխարինելի արուեստագէտուհին, որ նախորդ օրը ելած էր Ամերիկեան հիւանդանոցէն, 4րդ գործողութենէ մը ետք, մինչ յամառօրէն կառչած է կեանքին բայց բժիշկները չեն ուզեր կարծիք յայտնել։ Գործողութիւնը (աղիքի կծկում) տեւած է չորսուկէս ժամ եւ յաջորդ մէկ – երկու օրերը ճակատագրական օրեր են։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ պետական տագնապը կը շարունակուի։ Ազգային միասնականութեան Կոմիտէի անդամներէն՝ զօրավար Մատանօղլու եւ գնդապետ Քոքսալ հրաժարեցան իրենց հրամանատարութիւններէն։ Տարակարծութիւն կը տիրէ Կոմիտէի կազմին մէջ, «կարծրերու» եւ «զաղջերու» միջեւ։ Կը սպասուի մաքրագործութեան մը։ Զօրավար Թանսէլ վերստին հրամանատար նշանակուեցաւ օդային ուժերուն։ Հրաժարած էր քանի մը օր առաջ։ Թանսէլի հրաժարումը ցոյց կու տար օդային բանակին եւ սպայակոյտի պետ՝ զօրավար Սիւնէյի միջեւ գոյութիւն ունեցող մրցակցութիւնը։

ՊՈՒԼԿԱՐ «Նովօ Վրէմ» պարբերաթերթին համաձայն Կեդրոնական կոմիտէն միջոցներ ձեռք առած է երեւան հանելու եւ դադրեցնելու համար «հակակուսակցական» տրամադրութիւնները։

ՔՈՒՊԱՅԻ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան երբ «իւրաքանչիւր աշխատող հրացան մը ունենայ» յայտարարեց Ֆիտել Քասթրօ։

ԱՆԳԼԻԱ պիտի անդամակցի Հասարակաց Շուկային բայց Քանատայի վարչապետը՝ Տիֆընպէքըր համաձայն չէ։

ՊՈԼԻՎԻՈՅ մէջ, պաշարման վիճակը կը շարունակուի, 150 համայնավարներ ձերբակալուած են, բայց ընկերակցութիւնները կը սպառնան գործադուլի դիմել եթէ չարձակուին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

×

Երկու կակաչ տեսայ դաշտում, երկու կակաչ ,
Որ նոր էին բացուել, երկուսն էլ նոր ,
Ես նայեցի նրանց, ես նայեցի երկար․
Երկու կակաչ տեսայ, երկու ծանօթ :

Մէկը գլխիկոր էր, այնպէս խոնարհ , խոնարհ ,
Իսկ միւսը վեհ էր, վեհ ու շիտակ ,
Կաթկթում էր մէկից ցօղը գոհար – գոհար ,
Իսկ միւսից՝ ժպտում, որպէս ռուտակ :

Մէկը կարծես սիրուց մերժուած լաց էր լինում ,
Իսկ միւսը՝ մերժած, ժպտում էր գոհ ,
Մէկը շուրջն իր նայել կարծես սիրտ չէր անում,
Իսկ միւսը՝ նայում էր հեգնանքով :

Ես նայեցի նրանց ··· ցնդեց ինչ որ մշուշ ···
Երկու հայեացք նորից վերադարձան ···
Երկու կակաչ տեսայ դաշտում, եւ երկու յուշ՝
Իմ սրտի մէջ երկու կակաչ դարձան :

×

Ես չեմ ցանկացել, որ դու ինձ համար
Արցունքեր թափես ,
Ես չեմ ցանկացել, որ դու ինձ համար
Ճամբաներ չափես ,
Ես չեմ ցանկացել լսել քեզանից
Խօսք աղաչանքի ,
Ես չեմ ցանկացել քո սիրտը մտնել
Սիրոյ տանջանքի :
Ես երազել եմ քեզ ուրախ տեսնել
Բացուող ծաղկի պէս ,
Ես երազել եմ աշխարհի բոլոր
Լոյսերը տալ քեզ :
Ես երազել եմ անհնարինը
Անել քեզ համար ,
Ես երազել եմ, իմ երազներն են
Դարձել անհամար :
Եւ ես, աշխարհում արեւից անգամ
Կը լինեմ խնդուն ,
Եթէ իմանամ ինձ տալու մի կայծ
Ունես քո սրտում :

ԼՈՒԴՎԻԳ ԴՈՒՐԵԱՆ

ՅԱԿՈԲՈՍ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

(ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ)

ԽՄԲ.— Վերջերս Շ. Նարդունի լոյս ընծայեց փոքրիկ հատոր մը, նուիրուած իր հօրեղբօր, երաժշտագէտ Յակոբոս Այվազեանի կեանքին (1869 – 1918) ու գործին: Աղէկ կուտանք երկու հատուած իբրեւ նմոյշ.—

Յակոբոս, ընտանիքին մականունով՝ Այվազեան, ծնած է Արմաշ, 1869ին: Հայրը, Աչճի Ստեփան, խոհարարապետն էր դպրեվանքին, այս պատճառով՝ գիւղին մէջ ծանօթ էր առաւելապէս Աչճիենց մականունով:

Դեռ պատանի, ուշադրութիւն կը գրաւէ երաժշտական իր ընդունակութիւնը: Եկեղեցական երգեցողութեամբ տարուած՝ ոչ գիւղին նախակրթարանէն կը բացակայէր, ոչ ալ ժամերգութիւններէն: Ձմրան գիշերները չլուացած, անհամբերութիւն ցոյց տալով որ աքաղաղները չեն խօսիր տակաւին, բերանը կը դնէր տախտակամածի ճեղքերուն եւ աքաղաղի պէս կը կանչէր, որպէսզի գետնայարկէն, հաւնոցէն, աքաղաղները արթննան ու խօսին, լոյսը բացուի եւ սկսի ժամերգութիւնը, որպէսզի ինք ալ կարենայ երթալ եկեղեցի եւ երգել իրեն տրուած բաժինը: Առաւօտ մը, մութնկլուսին՝ կարծելով թէ սկսած է ժամերգութիւնը, կը վազէ եկեղեցի, կը ծեծէ վանքին դուռը: Դռնապանը կը հարցնէ թէ ինչ պատահեցաւ որ կանուխ է եկած: Կը պատասխանէ թէ երգելիք շարական մը ունի՝ ժամերգութեանց սկիզբը, ուստի վախնալով որ կ'ուշանայ՝ կանուխ է եկած:

Այդ շրջանին դպրեվանքին երաժշտութեան ուսուցիչն էր, ինչպէս նաեւ Զարխափան Ս. Աստուածածին եկեղեցիին դպրապետը, բազմավաստակ երաժշտապետ Համբարձում Չէրչեան, որ ծանօթ է նոյնպէս Գապա Համբարձում անունով:

Հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ կը յիշուին երկու « Գապա Համբարձումներ», — մին Համբարձում Լիմոնճեանն է, միւսը՝ Համբարձում Չէրչեանը, որոնք երկուքն ալ «Գապա» կը կոչուին՝ այսինքն « վարպետ », ուսուցչապետ: Առաջինը ծնած է 1768ին, ու կը համարուի հայկական ձայնագրութեան հայրը, — մեռած է 1839ին: Լիմոնճեանի աշակերտն է Արիստակէս Յովհաննէսեան (1812 – 1878), որ նշանաւորեցաւ որքան հաւատարմօրէն պաշտպանելով իր վարպետին երաժշտական աւանդութիւնները, նոյնքան հասցնելով նոր աշակերտներ: Յովհաննէսեանի աշակերտներէն հռչակաւոր դարձաւ Համբարձում Չէրչեան, որ ծնած է 1828ին, — նկարագրով անհանդարտ, երկար թափառումներէ ետք՝ կ'արմատանայ Արմաշ, ուր, իբրեւ ուսուցիչ երաժշտութեան, աշակերտ կ'ունենայ Յակոբոս Այվազեանը:

Յակոբոս, 1891ին, դեռ 22 տարեկան կը նշանակուի երաժշտութեան ուսուցիչ՝ յաջորդելով իր վարպետին, Արմաշի դպրեվանքին մէջ: Այս պաշտօնը կը շարունակէ մինչեւ 1915, ընդհատելով երկու տարի միայն (Սահմանադրութենէն առաջ) մեկնելու համար Անգարա, միշտ իբրեւ երաժշտութեան ուսուցիչ:

Առաջին Մեծ պատերազմին սկիզբը, երբ Թուրք կառավարութիւնը ծրագրեց անգլուխ թողուլ հայ ժողովուրդը՝ ձերբակալելով երեւելիները, Պոլսէն մինչեւ հեռաւոր գաւառները, Յակոբոս ալ ձերբակալուեցաւ եւ աքսորուեցաւ գիւղին մեծերուն հետ: Յաջորդեց ընդհանուր տարագրութիւնը, երբ Արմաշ ալ պարպուեցաւ: Ընտանիքը գինքը կը տաւ Գոնիայի մէջ, ուր, ապրուստը ճարելու համար կը զբաղէր օճառագործութեամբ, զոր սորված էր յեղափոխական Տիգրան Ծամհուրէն (կեղծանունով՝ Ճէմիլ): Ի վերջոյ կառավարութեան հետապնդումներուն զոհ՝ բանտարկուեցաւ ու մեռաւ բանտին մէջ 1918ին:

Աւարտած է գիւղին նախակրթարանը, յետոյ Պրուսայի չերամաբուծական վարժարանը եւ աշխատած իբրեւ առաջնակարգ «հնտարոյծ», — իրեն յանձնուած էր վանքին խողակի արտադրութեանց հսկողութիւնը եւ ինք էր որ կը հայթայթէր Արմաշի եւ շրջակայ գիւղերու «չերամի հունտը»:

Բազմարուեստեան շնորհք ունէր, — կը զբաղէր լուսանկարչութեամբ (թերի գտնելով եւրոպական մեքենան՝ կատարելագործած էր զայն, — իր այդ մեքենայով լուսանկարուած են Արմաշի դպրեվանքին ու գիւղին բոլոր լուսանկարները, տեսնել Արմաշի դպրեվանքին քառասունհինգամեայ յոբելեանին նուիրուած գիրքին մէջ): Կը զբաղէր նաեւ ժամագործութեամբ: Կարելի է ըսել դեռ թէ առաջնակարգ հիւսն էր: Վարժ կը նուագէր ջութակ, ձեռնադաշնակ եւ ուտ:

ԻՐ ՏԵՂԸ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Աւելի քան կէս դար առաջ մեր մամուլը լեցուած էր երկարատեւ վէճի մը աղմուկով:

Հոսանք մը կար, որ կը քննադատէր մեր « հոգեւոր երաժշտութեան » ուսուցիչները՝ այն մեղադրանքով թէ շարգիներու ձեւ կուտան եկեղեցական երգերուն: Օրինակ, «Սէր անուն Ցիսուս միածին» կ'երգուի, կ'ըսէին, «գալմատը հիչ աչըլմա» ձեւով:

Հոսանք մըն ալ կը քննադատէր այն ուսուցիչները, որոնք կը ջանային գտնել մեր եկեղեցական երգեցողութիւնը՝ փոխադրելով եւրոպական խազերու վրայ, — կը փորձեն «Ֆրանկացնել» կ'ըսէին աւանդապահները:

Ահաւասիկ յօդուածներու քանի մը խորագիրներ, որոնք բաւական խօսուն են՝ վէճը պատմելու տեսակէտով.—

« Եկեղեցական երգեցողութեանց Փըռէնկացումը», կը գրէ Ս. քահ. Պալըգճեան (Մանզումէ, 1905, թիւ 1333):

« Կը չինե՞նք թէ կ'աւրենք», կը հարցնէ Ա. Բժշկեան (Սուրհանդակ, 1901, թիւ 638):

« Կը շինենք, չենք աւրեր»,կը պատասխանէ Գ. Մէհտէրեան (Անդ, 1901, թիւ 654):

« Կը շինենք ըսելով շաւրենք», կ'առարկէ Ա. Բժշկեան (Անդ, 1901, թիւ 669):

Այս վէճը, տարբեր թուականներու եւ տարբեր թերթերու մէջ, Պոլիս ու Թիֆլիզ, քանիցս կ'արծարծի, կը ճարճատի, կը բորբոքի: Յաճախ վէճին կը խառնուին տիրացուներ, քահանաներ եւ նոյնիսկ մեծ երաժշտագէտներ: Եւ այսպէս մասնագիտական վերլուծումներ, տղայական մտածումներ, անձնական հաշիւներ իրարու կը խառնուին ընդհ. ազմուկին մէջ:

Պէտք է արձանագրել նաեւ թէ վէճին մէջ կը յայտնուին կրօնական բաժանումներու (լուսաւորչական – կաթոլիկ) ցաւեր:

Ամէնէն առողջ հակաճառութիւնը կը կայանար այն տեսակէտին շուրջ թէ հայկական երաժշտութիւնը կարելի չէ աւանդել եւրոպական խազերով: Վասնզի «բնական ձայնի ելեւէջներու մէջ միէն փա *եւ* սիէն տօ *կէս ձայն չկայ ամբողջութեամբ, բայց եւ այնպէս գոնէ քառորդ ձայն* (շուրի) *մը կը պարունակէ իր մէջ, որոյ պակասը զգալի կ'ըլլայ մեր եկեղեցական երգեցողութեանց մէջ, մինչդեռ* եւրոպականը բնաւ չունի» *(Ա. քահ. Հիսարլեան):*

Իր կարգին, Միւհէնտիսեան ալ կը պնդէր թէ կարելի չէ մեր եկեղեցական եղանակները ձայնագրել ինկականին յարեւնման՝ ոչ միայն եւրոպական խազերով, այլ եւ յունական ձայնագրութեամբ:

Այս վէճին դէմ յանդիման, Յակոբոս Այվազեան, որ կը մնար վերջին վարպետը Գապա Համբարձում Լիմոնճեանի դպրոցէն, աւանդապահը Լիմոնճեանի լաւագոյն աշակերտներուն ժառանգութեանց, կը խորհէր նախ կորուստէ փրկել ազգային հարստութիւնը, պատմութեան թողլով այդ հարստութենէն օգտուելու կարելիութիւնը, ազգային ոճին որոնումը կամ գտումը, չըսելու համար թէ կը մերժէր ոմանց յաւակնութիւնը նման բանաձեւի մը պաշտպանութեան մէջ: Վասնզի հայկական ձայնագրութիւն չաւանդուիր այլեւս մեր վարժարաններուն մէջ, ու փակ գիրք մը դարձած է հիմա հայկական ձայնագրութեան արուեստը: Անշուշտ կարելի չէ երկար թիավարել հոսանքին դէմ, եւրոպականացումը պիտի խեղդէ ամէն աւանդութիւն, բայց դէթ հարկ է փրկել եւ պատմութեան յանձնել աւանդը:

Ատոր համար է որ Յակոբոս Այվազեան ուզեց հաւատարմօրէն պահպանել ինչ որ կուգայ աւանդութենէն եւ հին վարպետներէն,այդ աւանդութեան խառնելով իր տաղանդին ջերմութիւնը, իր ստեղծագործական բոցին լոյսը:

Երաժշտական ազգային ոճին որոնումը կը կարօտի երկար[…] խոր պեղումներու: Նոյնիսկ գտնելէ ետք մեր երաժշտական մետաղին երակը, պէտք է մաքրել հանքը: Մինչ այդ ... չկորսնցնենք հանքը, — պահպանենք զայն: Ահա Յակոբոս Այվազեանի երաժշտական մանկավարժութեան ուղին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ԽՄԲ.— Շարունակելով հրատարակել Տպագրական Տառերու Բարեփոխութեան Յանձնախումբին ներկայացուած զեկուցումները, այսօր կուտանք Ստ. Մալխասեանցի գրութիւնը, — զանց կ'առնենք իր գծագրած տառատեսակներուն պատկերը, թէքնիք դժուարութեանց պատճառով:

Թիֆլիզի «Մարտակոչ»ի երկու համարներում (216 եւ 242) ես քննութեան ենթարկեցի մեր գրութիւնը եւ տպագրական տառերը յատկապէս խնայողութեան տեսակէտից եւ առաջարկեցի մի շարք բարեփոխութիւններ, որոնց շնորհիւ կարելի կը լինէր մեր տպագրական տառերի տարողութիւնը մինչեւ երեսուն տոկոս աւելացնել, կամ որ նոյնն է՝ այդքան տոկոսով էժանացնել թղթի, տպագրութեան, մրի եւայլն ծախսերը:

Նոյն այդ միջոցին, Հայաստանի լուսժողկոմ Մռաւեանի առաջարկութեամբ Երեւանում, Հայկ. Ինստիտուտին կից կազմուեց մի յանձնաժողով, որին յանձնարարուեց բազմակողմանի քննել մեր ուղղագրութեան եւ տպագրական տառերի բարեփոխութեան հարցերը:

Այս ուրախալի նախաձեռնութիւնը, որ կարեւոր նշանակութիւն պիտի ունենայ մեր մշակոյթի համար, անհրաժեշտ է դարձնում նորից քննութեան առնել մեր տպագրական տառերի բարեփոխութեան խնդիրը, բայց արդէն ընդարձակ ծաւալով, այսինքն ոչ միայն խնայողութեան տեսակէտից, այլեւ տեխնիկական եւ գեղարուեստական գործնական տեսակէտներից, (վերջին արտայայտութեամբ՝ ես հասկանում եմ տառերի պարզութիւնը, որոշութիւնը, համաչափութիւնը եւ դիւրընթեռնլի լինելը):

Մեր տպագրական տառերի բազմատեսակ պակասութիւններն այնքան անգամ են քննութեան ենթարկ տուել, այնքան փորձեր են եղել այդ պակասութիւններն այս կամ այն կերպով վերացնելու, որ դրանց նոյնիսկ համառօտ պատմութիւնը մի ընդարձակ գրուածքի նիւթ կը դառնար: Դարերի ընթացքում, Ամստերդամից սկսած մինչեւ Կալկաթա, Վենետիկում, Պոլսում (Միւհէնտիսեան), ըՁմիւռնիայում (Տէտէեան), Փարիզում (Արամեան), Թէոդոսիայում (Գաբր. Եպ. Այվազեան), Վիէննայում (Այտընեան), Թիֆլիսում (Մարտիրոսեան, Մաղեր), Մոսկուայում (Լեմամ) եւն., տեսակ տեսակ տառեր են ձուլուել, որոնց ամէն մէկը նպատակ է ունեցել մասնակի կերպով շտկել պակասութիւններից մէկը կամ մի քանիսը: Ամէնից աւելի արմատական փորձն եղաւ Փարիզում անցեալ դարի յիսնական թուականներին, — այնտեղ փորագրուեցին Ճանիկ Արամեանի անունը կրող տառերը, որոնք նկատուած պակասութիւնները վերացնում էին մեծ մասամբ (ոչ ամբողջապէս): Բայց այդ տառերը չընդհանրացան, երեւի՝ որովհետեւ շատ էին եւրոպականացրած եւ մեր այբուբենի ոճը չէին պահած:

Ես իմ կողմից փորձ արի, Երեւանի յանձնաժողովին զեկուցանելու համար, գծագրել տառերի մի նոր նկար, նպատակ ունենալով վերացնել այն բոլոր պակասութիւնները, որ ուրիշների եւ իմ կողմից նկատուած են եղել մեր տառերի մէջ, այսինքն այնպիսի ձեւեր տալ տառերին,որ դրանք բաւարարէին տպագրական տեխնիկայի, գեղարուեստական գործնական եւ խնայողութեան պահանջներին, միեւնոյն ժամանակ պահպանելով հայերէն տառերի ոճը, (ԽՄԲ.— Մալխասեանցի նկարին մէջ աչքի կը զարնէ գլխաւորաբար տառերի եզերային անկիւններու սրբագրութիւնը):

Տառերն ես գծագրեցի մի[…] ցանցաւոր թղթի վրայ մեծ չափով մէկ. երկարութեամբ), որպէսզի հ[…] ւորութիւն ունենամ տառերի […] մէջ ճշգիւ պահպանել համաչափութ[…] նը, ապա փոքրացնել տուի չորս ան[…] ճանով եւ պատրաստել տուի գին[…] կլիշէներ՝ ներկայացնելու համար […] նասէրների դիտողութեան եւ քննադա[…] տութեան:

Դժուարանում եմ ասել, ինչ բան […] նոր նկարի մէջ ինքնուրոյն է եւ ինչ […] ուրիշներից արդէն փորձուած եւ առ[…] ջարկուած: Գուցէ ճշմարտութեան աւ[…] մօտ լինեմ՝ եթէ ասեմ, թէ ոչ մի […] բան չկայ այս նկարի տառերի մէջ […] մէն մի նորութիւն որ նրանց մէջ կ[…] գուցէ պատահում է մեր տպագրակ[…] տառերի բազմաթիւ տեսակներից մ[…] կամ միւսի մէջ: Ինձ պատկանում է […] րեմն եղած փորձերից այս կամ այն յա[…] կութիւնների ընտրութիւնն եւ այս կե[…] պի նրանց զուգադրութիւնը: Նոր նկա[…] տառերն ամէնից աւելի նման են Ճան. Արամեանի տառերին, բայց եւ այ[…] բաւական զանազանւում են նրանցից […] սխեմի եւ թէ առանձին գրերի գծա[…] գրութեան մէջ: Ամէնից ինքնուրոյնը […] նկարի տառերի մէջ նրանց տեսակա[…] նութիւնն է եւ տառերի ցցուածութ[…] մեղմացումը: Բայց սա էական հարց […] էականն այն է որ մենք ունենանք […] տեսակէտից յարմար տպագրական տ[…] ռեր, որոնք մշակուած են զարերի […] ւաքական աշխատանքով:

Հարկ եմ համարում բացատրել թէ ի[…] չո՞ւմն է զանազանութիւնը այս նոր նկ[…] կարի եւ սովորական տպագիր տառ[…] մէջ, ուրիշ խօսքով ինչ առաւելութ[…] ունին նոր նկարի տառերը սովորակ[…] տպագրի համեմատութեամբ:

1.— Մեր տպագրական տառերը […] դիրք ունին, որ թէ դժուարացնում է […] թերցումը թէ մանր է ցոյց տալիս տ[…] ռերը եւ թէ շատ տեղ է գրաւում […] ապերի տառերը, ինչպէս եւ մեր […] հայկական երկաթագիրը, ուղիղ […] ունին: Մեր այժմեան սովորական տպ[…] գրի տառերը միակ բացառութիւն կազմում այս կողմից, իրենց բացա[…] կան հետեւանքներով, (իմ գծագրած […] ռերը ուղիղ դիրք ունին, որով վերա[…] ւում են այդ երեք պակասութիւն[…]

2.— Մեր տպագրական տառերի ի[…] (միջին մասը) համեմատաբար […] կարճ է քան ծայրերը(*): Որքան ես […] րողացայ չափել՝ յարաբերութիւնը […] նի եւ ծայրերի միջեւ արտայայտուո[…] ինչպէս 3:4, (ուրեմն երկարածիգ […] րի մէջ իրանը կազմում է երեք միա[…] իսկ երկու ծայրերը ութ միաւոր […] սինքն տառի հիմնական մասը, իրա[…] տառի բարձրութեան 3,11 մասն է […] ւում, այն ինչ ծայրերը, երկրորդ[…] մասերը, 8/11 մասը: Դեռ կան տառ[…] որոնց մէջ իրանի եւ ծայրերի միջե[…] յարաբերութիւնը հասնում է 3 . 4 […] հետեւանքը այն է լինում, որ մի կո[…] տառերի իրանները շատ փոքր են […] ւում, ուրեմն եւ դժուարընթեռնլի […] միւս կողմից՝ ծայրերը շատ են ցց[…] որ, մանաւանդ նկատի ունենալով ծայրաւոր տառերի շատութիւնը […] ծակում, կարծես ցցերի ու […] ծայրերը լինեն, անընդհատաբար […] յաջորդող: Իմ նկարի մէջ իրա[…]

(*) Մեր տպագրական տառերը […] են.

1.— Կարճ, բաղկացած միայն […] նից, սրանք են՝ ա, ո, ռ, ս, ււ.

2.— Վերնաձիգ, որոնք ունին […] վեր բարձրացող ծայր, սրանք են […] ժ, ծ, հ, ձ, ճ, մ, ն:

3.— Ներքնաձիգ, որոնք ունին […] ներքեւ իջնող ծայր, սրանք են՝ […] գ, ը, է, զ, յ, շ, չ, պ, ր, ց, ւ

4.— Երկայնաձիգ, որոնք ունին […] նից վեր ու վար ձգուող գիծ, սրա[…] թ, ի, խ, կ, ջ, վ, փ, ֆ:

5.— Պոչաւոր, որոնք ներքեւի […] տակ ունին հորիզոնական մազա[…] դէպի աջ ձգուած, սրանք են՝ գ, է, […] չ, ջ, վ:

6.— Կոտուցաւոր, որոնք վերի […] րի ծայրի վերջին ունին կեռիկ, […] հիմից դուրս է գալիս, ինչպէս՝ […] մասամբ նաեւ ճ, հ:

7.— Մի ատեղնանի, ինչպէս՝ […]

8.— Երկատեղնանի, ինչպէս՝ […] ր, ց, ւ:

9.— Երեքատեղնանի, ինչպէս՝ […] խ, պ, ռ, տ, փ:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Ամերիկացի զինուորները Թուրքիոյ մէջ.— Գողութիւն, խնճոյքութիւն, մասնաւորապէս կիներու քշուառութիւնը (թուրք երիտասարդներու յարձակման ենթակայ կամ վիժումներու զոհերը) :— Վրիժառուք միլիոններով տոլար կուտայ թուրքերուն :

Սինոպէն կը հեռագրեն թէ կռիւ ծագած է ամերիկացի եւ թուրք զինուորներու միջեւ եւ սպաննուած է թուրք զինուոր մը, իսկ երկու թուրք զինուորներ վիրաւորուած :

Ամերիկացի եւ թուրք զինուորները, որոնք պահակ կը սպասեն Սինոպի ամերիկեան ռատարի կայանին մուտքի մայր դրան առջեւ, կը հակակշռեն փոխադրական միջոցները : Երբ տարակարծութիւն մը կը ծագի այս առթիւ, տարակարծութիւնը շուտով կը փոխուի վիճաբանութեան եւ կռիւի : Այն ատեն ամերիկացի վեց զինուորները զէնքի կը դիմեն ու կը կրակեն թուրք զինուորներուն վրայ : Ցեղն ու տեղը կը սպաննուի թուրք զինուոր մը, Րիֆաթ Ասլան, իսկ երկու ուրիշ թուրքեր կը վիրաւորուին : Դատախազութիւնը քննութեան կը ձեռնարկէ եւ կը հաստատէ թէ արձակուած գնդակները ամերիկացի զինուորներուն կը պատկանին .

Ըստ Նաթոյի համաձայնութեան մասնաւոր տրամադրութեանց, որոնք որոշ առանձնաշնորհումներ կը տարգեւեն ամերիկացի զինուորականներուն, ոճիրին հեղինակները չեն կրնար դատուիլ թրքական ատեաններու կողմէ, այն պատճառաբանութեամբ թէ ոճիրը գործուած է պաշտօնի վրայ :

× Պոլսոյ ապահովութեան տնօրէնը՝ Նիվզաթ Էմրէալի մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին հաստատած է թէ անապահովութիւն կը տիրէ Պոլսոյ մէջ : Գլխաւոր պատճառ ցոյց կուտայ անդործներու թիւին յաւելումն ու ոստիկանական անձնակազմին պակասը : « Պոլիս ինքնագլուխ քաղաք մըն է, յայտարարած է ոստիկանապետը, երկրին զանազան նահանգներէն ամէն օր բազմաթիւ անձեր կը ժամանեն հոս, որոնք երբ գործ չեն գտներ՝ բաց մնացած (?) դուռներէ ներս մտնելով գողութիւններ կ'ընեն ու անմիջապէս կը հեռանան քաղաքէն » :

Այս առթիւ դիտել կուտայ թէ միայն 2280 ոստիկաններ կան Պոլսոյ մէջ, որու բնակչութիւնը մօտ երեք միլիոնի կը հասնի :

× Իզմիրէն կը հեռագրեն թէ կէս գիշերին, Քորտոնին վրայ ձերբակալուած է ամերիկացի զինուոր մը որ պատռած էր թրքական դրօշը : Ամերիկեան հրամանատարը որ կը գտնուէր Անգարա, օդանաւով Իզմիր գնաց եւ ցաւ յայտնեց կուսակալին եւ ներողութիւն խնդրեց յանուն ամերիկացի զինուորին, որ ըսաւ թէ գինով էր :

× Անգարայէն կը հաղորդուի թէ Պայրամին երրորդ գիշերը, Քըզըլայի հրապարակին վրայ, թուրք երիտասարդներ կը յարձակին կիներու վրայ : Ֆըրանսուհի մըն ալ կը գտնուի յարձակման ենթարկուած կիներուն մէջ : Թուրք երիտասարդներուն այս քաջագործութիւնը կը կայանար պատռել կիներուն զգեստները եւ մերկացնելու մէջ :

× Պաշարման վիճակ եւ գիշերը տունէն դուրս ելլելու արգելք յայտարարուած է Եոզկատի եւ Պէյփազարի գիւղերուն մէջ, կը գրէ «Քումհուրիէթ» թուրքերէն թերթը :

× Անասնաբոյժ Տոքթ. Քոչթիւրք, բանախօսութեան մը ընթացքին՝ որ տրուած է Անգարայի մէջ, կը յայտարարէ թէ « Թուրքիա տասը տարի ետք դէմ առ դէմ պիտի գտնուի անօթութեան հետ, որովհետեւ աճող բնակչութեան համեմատութեամբ չէ զարգացած սնդանիւթերու արտադրութիւնը : Սննդանիւթերու աղբիւրները կը ցամքին հետզհետէ, որովհետեւ անհրաժեշտ կարեւորութիւնը տրուած չէ անասնաբուծութեան » :

× Գարամանի մէջ տօնուած է թուրքերէն լեզուն պաշտօնական լեզու յայտարարելու 684րդ տարեդարձը :

× Համաշխարհային դրամատան տնօրէն Եուճին Պէք, յոյժ փափկանկատ նամակով մը՝ ինչպէս կը գրեն թուրք թերթերը, Թուրքիոյ ելմտական նախարարին կը հաղորդէ թէ դրամատունը տրամադիր է քսան միլիոն տոլարի վարկ մը բանալ Սիհան գետին ամբարտակին շինութեան եւ ոռոգումներուն համար : Այս վարկը պիտի տրուի շատ ցած տոկոսով եւ 30–50 տարի պայմանաժամով :

Անգարայէն կը հաղորդուի նոյնպէս թէ Նաթօ հինգ հարիւր միլիոն տոլար օժանդակութիւն պիտի ընէ Թուրքիոյ : Աշխարհահռչակ երեք տնտեսագէտներէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը պիտի ճշդէ այն մարզերը, որոնց համար պիտի օգտագործուի տրուած այդ գումարը :

× Թուրքիոյ կրօնից տեսչութիւնը պատգամով մը կ'ըսէ թէ « պատշաճ է հակակշռել ծնունդները եւ ձեռք առնել միջոցներ որոնք արգելք կը հանդիսանան յղութեան » :

Այս մասին Առողջապահական Նախարարութեան կողմէ պատրաստուած օրինագիծը Ներկայացուցչական Ժողովին պիտի յղուի մէկ երկու օրէն :

Օրէնքը ընդունուելու պարագային, յղութեան արգելիչ դեղերը ազատօրէն պիտի ծախուին, ծնունդները պիտի հակակշռուին բժիշկներու եւ դայեակներու կողմէ, քիւրթաժը կարելի պիտի դառնայ, պայմանով որ մայրը յօժարի :

Վիճակագրութիւններու համաձայն, մեծ թիւով կիներ կը մեռնին Անատոլուի մէջ՝ վիժումի հետեւանքով : Տարին 10 հազարի կը բարձրանայ վիժումի զոհերուն թիւը :

× Ալաշէհիրէն կը գրեն թուրք թերթերուն թէ Նազըլլըենտի ագանդին պատկանող թուրք մը, որ կը ներկայանար իբր շէյխ, համայնք կը ծախէր բուժելու համար միամիտ հիւանդները : Մօրուսաւոր այս շէյխը, 41 տարեկան, իր տունը կը կանչէ 14 տարեկան հիւանդ աղջնակ մը՝ բուժելու համար : Շէյխը առկայն սրբութեան գործը ձգած շնութեան կ'անցնի : Կը յանձնուի դատարանի : Երկու հարիւր հոգի կը համախմբուին դատարանին առջեւ լինչի ենթարկելու համար, եւ սաստիկ կը ծեծեն խեղճը զոր ոստիկանութիւնը դժուար կը խլէ յարձակողներուն ձեռքէն :

× Իզմիրէն կը հեռագրեն թէ 13 թուրքեր ձերբակալուած են Ուշաքի եւ Իզմիրի մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ կը դաւէին կառավարութեան դէմ : Նման հակակառավարական շարժումներու մասին շատ կը խօսուի, այժմ, թուրք թերթերուն մէջ : Ուշաքի շրջակայքը արտաքնոցներու մէջ գտնուած են հակակառավարական բազմաթիւ արձանագրութիւններ եւ թռուցիկներ :

Կարսէն եւս կը հեռագրեն թէ Մայիս 27ի յեղափոխութեան տարեդարձին օրը Իկտիրի նախկին Դեմոկրատ, այժմ Ատալէթ կուսակցութեան վարիչներէն Հաճի Նայտիլի եւ վեց ընկերները հսկողութեան տակ առնուեցան, որովհետեւ թռուցիկներ ցրուած էին Ազգ. Միութեան Կոմիտէին դէմ : Ձերբակալութեանց առթիւ քայմաքամութեան լուր տրուեցաւ թէ ապստամբութիւն պիտի ծագի, ուստի քայմաքամը զինուորական օգնութիւն ուզեց : Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին :

× 18ամեայ կարճահասակ տխեղծ թուրք տղայ մը, Օրհան Քէօսէ, Ամերիկուհիի մը վրայ յարձակեցաւ անոր անկողինին մէջ եւ օճիքը ձեռք տուաւ ... :

Դէպքը պատահեցաւ Լեվենտի մէջ : Վստահամբաւ Օրհան արտաքնոցի պատուհանէն մտաւ այն տունը, ուր մէկ օր առաջ փոխադրուած էին ամերիկացի այր եւ կին մը եւ իրենց երեք տարեկան զաւակը :

Օրհան մանր մունր առարկաներ գրպանելէ ետք, վերի յարկը ելաւ, ուր Ամերիկուհին, — որու ծովային տասնապետ ամուսինը հերթապահ էր Անատոլու Քավաքի մէջ, — կը քնանար առանձին : Օրհան Քէօսէ ուզեց բռնաբարել 22ամեայ Ամերիկուհին, որ զաւակը առնելով խոյս տալ ուզեց տունէն : Օրհան բռնեց զայն, եւ մէկ ժամ տեւողութեամբ կռուեցան : Կնոջ զգեստները պատառ պատառ եղան, ի վերջոյ գիշերուան ժամը երեքին կինը յաջողեցաւ զաւկին հետ դուրս նետուիլ, երբ արդէն վարտիկէն զատ ուրիշ հագուստ չէր մնացած մարմնին վրայ, եւ մերկ վիճակի մէջ բախեց իրենց դրացի Ամերիկացիներու դուռը, որոնք զինք ներս առին եւ հագուեցուցին, յետոյ պահականոց դացին միասին, ուր կը գտնուէր արդէն Օրհան, որ տունէն խոյս տալէ ետք պահապանին հանդիպած եւ կասկածի վրայ խուզարկուելով գրպաններէն գտնուած էին գողօնները :

Օրհան նախ պնդեց թէ կինը զինք հրաւիրած էր, բայց ոստիկանը ըսաւ տղեկ երիտասարդին. — « Սա դէմքիդ անգամ մը հայելիին մէջ չնայի՞ր » : Օրհան ձերբակալուեցաւ :

× Գաքըր — Քէօյի յիմարանոցին մէջ մտային հիւանդները ֆութպոլի մրցում մը կատարեցին ի ներկայութեան կուսակալ Ջոր. Թուլկայի, տիկնոջ եւ 66րդ զօրաբաժնի հրամանատար Կիւվենթիւրքի : Ցիմարներուն Կալաթասարայ խումբը 2–0ով յաղթեց Պէշիքթաշի :

երկարացրած են ի հաշիւ ծայրերի, պահպանելով յարաբերութիւն 3 – 4 – 3, այսինքն 10 միաւորից չորսը յատկացնելով իրանին եւ միայն վեցը՝ երկու ծայրերին. Սրանով տառերի չափազանց ցցուածութիւնը մասամբ մեղմանում է եւ որ գլխաւորն է, տառերը աւելի խոշոր են երեւում, այնպէս որ նոր նկարի իրանը մեծութեամբ նմանում է տպագրի օրիգինալ կոչուած տառատեսակին, փոքր կոչուած տառատեսակը իրանին, նոպարէլ կոչուած տառատեսակը փոքր կոչուածին : Այս հանգամանքը, հեշտացնելով ընթերցումը, ահագին նշանակութիւն ունի խնայողութեան տեսակէտից, ինչպէս յետոյ կը տեսնենք :

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՑ

(Շար. 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ՝ Մ. ՍԱՐԵԱՆԻ

Մայիս 25ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ մեծարանքի երեկոյ մը նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի նուիրուած :

Մեծ արուեստագէտին կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Վ. Մաթեւոսեան :

Արուեստագէտը ի սրտէ շնորհակալութիւն յայտնած է այս ջերմ ընդունելութեան համար, յետոյ ցուցադրուած է « Մարտիրոս Սարեան» փաստանկար ժապաւէնը :

ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Մայիս 24ին եւ 25ին պատուոյ գիրեր յանձնուեցան խումբ մը գիտնականներու եւ մտաւորականներու, ի վարձատրութիւն երկարամեայ եւ բեղուն իրենց գործունէութեան եւ վաստակին :

Պարգեւատրուածներուն մէջ են ակադեմականներ Մ. Կասեան, Ց. Մաղաքեան, Ս. Մկրտիչեան, Ա. Կարինեան, Ա. Մնջոյեան, Ա. Շահինեան, Կ. Ղափադարեան եւ ուրիշներ :

Պատուոյ գիր ստացած է նաեւ Երեւանի Պետական համալսարանը, գիտութեան զարգացման ասպարէզին մէջ մեծ ծառայութիւններ մատուցած ըլլալուն համար :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (219)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Կանչեցէք Վասակ սպարապետի որդուն

Զանցաւ մի քանի վայրկեան՝ եկաւ Մուշեղը՝ հօր նման ձիգ ու պիրկ, սեւ հրովի աչքերով եւ տխրութեան կնիքը դէմքին :

Փառանձեմը հասկացաւ, որ նա տեղեակ է աղէտին :

– Եւ այսպէս, սիրելիդ իմ Մուշեղ, — սառաչեց Թագուհին, — ինչպէս ես, այնպէս էլ դու կորցրել ես քո մեծ հայրենիքին՝ ես իմ Թագաւորին, դու՝ քաջարդիւ հօրդ : Մեծ է մեր կորուստը եւ անհուն մեր վիշտը, զաւակս ... բայց մենք ժամանակ չունենք այժմ մեր վիշտը ողբալու, քանզի մեր աշխարհի դլխին կախուած է մեծ արհաւիրք : Տոկա, որդիս, եւ Շապուհի այս դաւը ատոր թող պիտի լեցնի մեծ վրէժով, ինչպէս լեցն է եւ իմ սիրտը : Սակայն ես կին եմ եւ անկարող զէնք առնելու, ինչպէս եւ անկարող եմ զօրավարելու ... իսկ դու, իբրեւ մարտիկ եւ Մամիկոնեան, եղիր անխնայ, մեր ոխերիմ թշնամու հանդէպ :

Մուշեղը խոնարհեց գլուխը :

— Այնուհետեւ, սիրելիդ իմ, — շարունակեց Թագուհին յուզուած, — նշանակում եմ քեզ Հայոց զօրքերի սպարապետ՝ քաջակորով հօրդ փոխարէն, եւ լիայոյս եմ, որ կը պաշտպանես աշխարհը մեր այնպէս, ինչպէս հայրդ էր պաշտպանում ցայգ ու ցերեկ :

Ես իրազեկ եմ, որ զօրքը սիրում է քեզ եւ դու՝ զօրքին : Պահիր բանակը մեր կազմ ու պատրաստ եւ ամրացրու սահմանները հայրենի : Շապուհն անտարակոյս գալու է մեզ վրայ ...

Թագուհու ասածները նորութիւն չէին Մուշեղի համար. երիտասարդ զօրավարը որքան տխրել էր՝ նոյնքան եւ լցուել էր զայրոյթով : Նենգ, ցածոգի Շապուհ, Մուշեղը չգիտէր Թագաւորի՞ն մեղադրի, թէ հօրը, որ միշտ զգաստ էր եւ չէր խաբւում մարդկանց խօսքերից ... Բայց այս անգամ եղաւ դիւրահաւատ. «Ազնուական էլ խաբուեցին կնքած աղից » մըտածում էր նա. սակայն չէր կամենում խորանալ առանձնապէս, որովհետեւ իմաստ չէր տեսնում վիշտով տարուելու, գիտէր որ վիշտով ոչինչ ուղղել չէր կարելի ... Նա եւս այն կարծիքին էր կազմել արդէն, թէ Շապուհն այժմ չի յապաղի ներխուժել Հայոց աշխարհը, ու կը շտապի, քանի դեռ ձմեռը չի եկել ... Ուրեմն պէտք է լինել կազմ ու պատրաստ :

— Այո, լինենք պատրաստ. պատրաստ ամէն պատահարի, — կրկնեց Թագուհին եւ, յաջողութիւն մաղթելով, արձակեց Մուշեղին :

Պատրաստ ամէն պատահարի ... Թագուհու այս մտահոգութիւնը համակել էր թէ պալատի աւագներին եւ թէ՛ զօրավարներին : Փառանձեմի ցանկութեամբ նոյն օրը եղաւ աւագների խորհուրդ, հաւրհանդակներ ուղարկեցին գաւառները՝ իմացնելու աղէտը եւ զգուշացնելու վտանգից, իսկ զօրականները մեկնեցին զօրաժողով անելու. զինագործները կարգադրութիւն ստացան՝ պատրաստելու ամէն տեսակի զէնքեր՝ նիզակներ, տէգեր, աշտէներ, նետ, աղեղ եւ գրահներ :

Անելով այս կարգադրութիւնները՝ Փառանձեմը միւս օրը, մազերը հաւաքած սաղաւարտանման խոյրի մէջ, գնաց մայրաքաղաքի զօրակայանը, ստուգեց զօրքի վիճակը, թիւը, խրախուսեց զինուորներին, իսկ պետերին խնդրեց «պատրաստ լինել ամէն պատահարի» ... Թագուհուն ուղեկցում էին երկու պալատական եւ Արշակ Թագաւորի թիկնապահ սենեկապահ Եղնիկ իշխանը, որ միշտ երկիւղի մէջ էր, թէ յանկարծ Թագուհին ձիուց չընկնի, չլսի անախորժ խօսքեր կամ ... ինչ իմանաս :

Պալատ վերադառնալով՝ Փառանձեմը կարգադրեց, որ վաղն իսկ Թագաւորական եւ արքունի գանձերը, նաեւ ամէն թանկարժէք բան տեղափոխեն Արտագերս կամ Թաքցնեն ապահով տեղեր ...

Նոյնպիսի անհանգստութիւն էր համակել նաեւ հազարապետ Գնունուն. թէեւ շատ ծեր, բայց այդ օրերին առոյգացել էր եւ, իր հերթին, եղբօրորդու՝ Զենոն Գնունու օգնութեամբ, կարգադրութիւններ էր անում, որ արքունի համբարականոցների եւ պահեստների պաշարները կրեն Արտագերս, իսկ շինականներին պարտաւորեցնում էր, որ հորերն հացահատիկն ու ընդեղէնը եւ, հարկը պահանջած դէպքում, իրենց անասուններով հեռանան լեռնագաւառները ... Ծերունին այդ կարգադրութիւններն անում էր կորովի եռանդով, հապճեպ, մեծ վտանգի երկիւղով, բայց եւ այնպէս ամէն անգամ, Թագուհուն ներկայանալիս, հանգստացնում էր նրան .

— Իջէ եւ չպատահի ոչինչ, Թագուհիս : Իջէ եւ չգան ... Բայց պարտաւոր ենք լինել զգոյշ եւ ամէն բանի պատրաստ :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գ. Ստեփան (Քանէն) եւ Շահան Վահանեան հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Թէհլերեան սրահին, ընկեր Հրաչ Փափազեանի մահուան տարելիցին առթիւ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան, Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ։ Դասախօս՝ հիւրաբար քաղաքս գտնուող, Աղեքսանդրարնակ փաստաբան ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՀՊԱԶ։

Նիւթը՝ Ճշմարտութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեանի աղջկան, (Ամերիկա) ամուսնութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Մաթէոսեանէ 25 տոլար պնակ մը կերակուրի ֆոնտին : Մասնաճիւղը կը յայտնէ իր անկեղծ շնորհաւորութիւնները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սերովբէ Գալֆայեան կը նուիրեն տասը Ն. Ֆ. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգնութ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Տիկ. Մարի Գարակէօզեանի մահուան առթիւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտահանդէսը Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Թրուա Լիւէի անտառին մէջ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդին երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին : Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները, որ օր առաջ արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, ժամը 16–18 Միութեան գրասենեակը :

Համաձայն պետական օրէնքին, կ'ընդունուին միայն մանչեր 6–13 տարեկան, իսկ աղջիկներու համար 6–14։ Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 15ին։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6–13 եւ աղջիկները 6–14 տարեկան։

Փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 23 Պուլվ. Պօմոն, Տիկին Մ. Տօլպաշեանի :

Իսկ քաղաքը՝ դիմել 26 Ռիւ տէ Քոնվալեսան, Հինգշաբթի առաւօտները :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, այս Երկուշաբթի ժամը 21ին :

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16) ժամը 21ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին :

(Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՃԱՇ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարուոյն փակման առթիւ, Կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ :

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ :

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է, որ կը փակուի Յունիս 20ին։ Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.։

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն :

Դիմել վարժարան,

Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE, MONTMORENCY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ – ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ եւ աւանդական չամփուրով խորոված ;

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ կէսօրին ժամը 13ին, գին 10 Ն. Ֆ.։ Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները։ Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, (Հեռ. ՓՐՕ. 77–73)։

Մուտք 1 Ն. Ֆ. :

ՇԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն։ Անցնիլ կամրջակը եւ թիւ վեց օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը։ Շոգեկառք ժամը 10·12, 10·15, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14·14, 15·15, 16·17, 16·16, 17·42, 18·17։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ.— ժամը 18·55էն իւրաքանչիւր քսան վայրկեանը ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒՆԻՍ — MARDI 13 JUIN 1961

37րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9126 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4927

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ ՔԵՆԸՏԻԻ ՏՐՈՒԱԾ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐՆԵՐԸ ԵՒ ՊՐԵԺՆԵՒԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Ամէն ոք կը սպասէր, որ Խրուշչեւ խօսք առնէ Ինտոնեզիոյ Նախագահին ի պատիւ կազմակերպուած հաւաքոյթին ընթացքին եւ կարգ մը մանրամասնութիւններ տայ Վիէննայի մէջ Քենըտիի հետ ունեցած իր խօսակցութեանց մասին։ Սակայն Խրուշչեւի փոխարէն Լէոնիտ Պրեժնեւն է, որ խօսք առաւ եւ նախ յայտարարեց, որ Խրուշչեւ-Քենըտի հանդիպումը վերջին շրջաններու ամէնէն կարեւոր եւ քաջալերիչ քաղաքական դէպքերէն մէկն է։ Ապա խօսեցաւ այժմ Ազգայնական Չինաստանի պատկանող Թայվան կղզիին մասին, թէ Համայնավար Չինաստանի անբաժանելի մէկ մասնիկը կը կազմէ. ընդգծեց նաեւ, որ անհրաժեշտ է Համայնավար Չինաստանի անդամակցութիւնը ՄԱԿին։ Անկոլայի մասին, Պրեժնեւ վստահութիւն յայտնեց, որ ժողովուրդին պայքարը յաջողութեամբ պիտի պսակուի։ Ինչ կը վերաբերի Ալժերիոյ, «Ալժերացի հերոսական ժողովուրդը մեր անվերապահ համակրութիւնը կը վայելէ։ Անկեղծօրէն կը փափաքինք, որ Ֆրանսական-ալժերական բանակցութիւնները արդիւնքի մը հասնին»։ Լաոսի հարցին մէջ, Խ. Միութիւնը կ'ուզէ որ այս երկիրը «անկախութեան» տիրանայ եւ «չէզոք» դառնայ՝ առանց «իր ներքին գործերուն մէջ ուրիշ պետութեանց միջամտութեան»։ Քուպայի վերաբերմամբ ալ, Խ. Միութիւնը կը պաշտպանէ «Քուպայի հերոսական ժողովուրդին դատը» եւ դէմ է օտար որեւէ միջամտութեան։

Պրեժնեւի այս յայտարարութեանց զուգընթաց, խորհրդային կառավարութիւնը հրապարակեց նաեւ Վիէննայի մէջ Նախագահ Քենըտիի յանձնուած յուշագիրներուն ամբողջական պատճէնը։ Այս յուշագիրները առաւելաբար կապ ունին հիւլէական փորձերու դադարման, Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինքի ստորագրման եւ Արեւմտեան Պերլինի հարցին լուծման հետ։

Ա) Հիւլէական փորձեր.— Խ. Միութիւնը կը փափաքի որ ամէն կարգի հիւլէական փորձերը, առանց բացառութեան, արգիլուին։ Յուշագիրը կը բացատրէ, թէ «ամէն կարգի» փորձ ըսելով կը հասկնայ ոչ միայն հողի մակերեսին վրայ կատարուած փորձերը, այլ նաեւ օդին մէջ, ջուրերուն եւ հողին տակ ու անջրպետին մէջ կատարուած եւ ծրագրուած փորձերը։

Յուշագիրը կ'առաջարկէ, որ գործադիր-քննիչ յանձնախումբ մը, որ պիտի ղեկավարուի արեւելեան, արեւմտեան եւ չէզոք խմբակցութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ, տարին երեք անգամ քննական պտոյտ կատարէ Խ. Միութեան, Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ մէջ, վստահ ըլլալու համար, թէ հիւլէական գաղտնի փորձեր չեն կատարուիր։ Սակայն ըստ յուշագրին, «վճռական ու կեդրոնական հարցը՝ ընդհանուր ապազինման խնդիրն է»։

Բ) Գերմանիա.— Խ. Միութիւնը կը պնդէ, որ անհրաժեշտ է առանց յապաղումի խաղաղութեան դաշինք կնքել Գերմանիոյ հետ։ «Եւրոպայի եւ բազմաթիւ ուրիշ պետութեանց համար ասիկա ազգային ապահովութեան խնդիր մըն է»։ Եթէ Մ. Նահանգները չեն ուզեր մէկ դաշինք ստորագրել երկու Գերմանիաներուն հետ, կարելի է միեւնոյն յօդուածները պարունակող երկու դաշինք կնքել երկու Գերմանիաներուն հետ։ Որպէսզի մեծ դիչում, եւ որպէսզի կարելի ըլլայ խաղաղութեան դաշինքին շուրջ համաձայնութիւն մը գոյանայ, Խ. Միութիւնը չի պնդեր, որ Արեւմտեան Գերմանիան անմիջապէս պէտք է քաշուի Ատլանտեան Կազմակերպութենէն։ Արեւմտեան եւ Արեւելեան Գերմանիաները որոշ ատեն մը կրնան շարունակել այժմ իրենց պատկանած զինուորական խմբակցութեանց մաս կազմել։ Ըստ Խ. Միութեան, դաշինքին ստորագրումը համապատասխան չէ երկու Գերմանիաներու Պետութեանց ճանաչման։ Յուշագիրը չի բացատրեր սակայն, թէ ինչպէս Մ. Նահանգները կրնան դաշինք կնքել Արեւելեան Գերմանիոյ հետ, զոր չեն ճանչնար։

Խ. Միութիւնը կ'առաջարկէ անմիջապէս հրաւիրել ժողով մը, որպէսզի ստորագրուի խաղաղութեան դաշինքը։ Հակառակ պարագային, կարելի է վեց ամսուան պայմանաժամ մը նախատեսել, որպէսզի երկու Գերմանիաները իրարու մէջ բանակցութիւններ կատարելով համաձայնութեան մը գան, եւ այդ հիման վրայ ալ չորս Մեծերուն հետ խաղաղութեան դաշինք կնքեն։

Գ) Պերլին.— Յուշագիրը կ'առաջարկէ Արեւմտեան Պերլինը հռչակել բաց-քաղաք։ Այս կը նշանակէ, որ գրաւման օտար բանակները պէտք է հեռանան Արեւմտեան Պերլինէն։

× Խորհրդային յուշագիրներուն հրապարակումէն քանի մը ժամ ետք, վարչապետ Ատենաուըր յայտարարեց՝ «Գերմանիա երբեք պիտի չընդունի այսպիսի պահանջներ։ Ինքնորոշման եւ ազատութեան իրաւունք կը պահանջենք բոլո՛ր Գերմանացիներուն համար»։ Վարչապետը թէեւ չըսաւ, թէ «Գերմանիա բանակցութեանց կողմնակից է եւ պատերազմ չուզեր», սակայն դաշնակիցները պէտք է կորովի ընթացք մը բռնեն եւ տեղի չտան խորհրդային նոր սպառնալիքներուն, որոնք այս անգամ շաքարով պատուած դեղահատի երեւոյթ ունին։

× Նոյնիմաստ յայտարարութիւն մըն ալ ըրաւ Արեւմտ. Պերլինի քաղաքապետը՝ Վիլի Պրանտ. «Պէտք չէ տեղի տալ, եթէ կ'ուզենք նոր Միւնիխի մը առաջքն առնել»։

×

ՔԵՆԸՏԻ Եւ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Նախագահ Քենըտիի արաբական կարգ մը երկիրներու պետերուն ներկայացուցած է ծրագիր մը, որ կը ձգտի լուծել Պաղեստինի տարագիրներուն փշոտ հարցը։ Ինչպէս յայտնի է, Պաղեստինի մահմետական բնակչութիւնը եւ քրիստոնեաներէն ալ կարեւոր մաս մը (որոնց մէջ նաեւ Հայեր), Իսրայէլի պետութեան կազմութեան ժամանակ ձգեցին իրենց տուներն ու հողերը եւ գաղթեցին դէպի դրացի արաբական երկիրները։ Հակառակ ՄԱԿի ստեղծած Գաղթականներու Օժանդակութեան կոմիտէին տրամադրած գումարներուն եւ տարագիրներուն ապաստան տուած երկիրներու նիւթական օժանդակութեան, Պաղեստինցի գաղթականներուն վիճակը շատ հեռու է նախանձելի ըլլալէ։ Այժմ անոնց թիւը հասած է մէկ միլիոնի։

Քենըտիի ծրագրին մանրամասնութիւնները թէեւ տակաւին գաղտնիք կը մնան, սակայն ընդհանուր գիծերը երեւան հանուած են։ Մ. Նահանգներու Նախագահը կ'առաջարկէ, որ տարագիրներէն անոնք, որոնք կը փափաքին, գաղթեն դէպի Մ. Նահանգներ, Քանատա, Աւստրալիա եւ Հարաւ. Ամերիկա։ Մնացեալներէն 25 առ հարիւրը արտօնութիւն ստանան Իսրայէլի մէջ հաստատուելու. իսկ միւսները՝ վերջնական կերպով տեղաւորուին արաբական երկիրներու մէջ։ Նախագահը ճշդած է, թէ Մ. Նահանգները պատրաստ են ստանձնելու այս փոխադրութեանց համար անհրաժեշտ եղող ծախսերուն մեծ մասը։

Սակայն արաբական մամուլը ոչ միայն համաձայն չէ Պաղեստինցի տարագիրներու հարցին այս ձեւի լուծման, այլ նաեւ «տարագիրներու դատին դէմ դաւ» կը յորջորջէ Քենըտիի ծրագիրը։ Արաբական Լիկան, որ Գահիրէի մէջ նիստ կը գումարէ այս միջոցին, օրակարգի նիւթ դարձուցած է այս հարցը եւ իր բանբերին միջոցաւ յայտարարած, թէ «կուռ որոշումներ» պիտի առնէ այս ուղղութեամբ։

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄՈԱԹԻՒ ԱԹՈՌԸ ԴՐԱՒԵՑ ՔԱՍՓԵՐԷ

Կիրակի օր կատարուեցաւ գաւառական ընտրութեանց եւ 9րդ Թաղամասի երեսփոխանական ընտրութեան Բ. շրջանը։ 9րդ Թաղամասին մէջ, թեկնածու մնացած էին՝ Քասփերէ (Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար, Իւ.Էն.Էռ) Տիկին Ժանին Ալեքսանտր Տըպրէ (անկախ) եւ Գարպէ (համայնավար)։ Այս երկրորդ շրջանին իրենց թեկնածութիւնը քաշած էին՝ Մոաթի, որուն հրաժարումը պատճառ դարձած էր այս ընտրութեան (Մոաթի նախկին Իւ. Էն. Էռ, համաձայն չէր կառավարութեան ալժերական քաղաքականութեան), Կարնիէ-Թրնոն (ընկերվարական), Ժուպլօ (ինքնավար ընկերվարական)։ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար կուսակցութեան թեկնածուն՝ Քասփերէ ընտրուեցաւ 10.924 ձայնով, մինչ Տիկ. Ժանին Տըպրէ կը ստանար միայն 6.799, իսկ համայնավար թեկնածուն 3.553։ Ըսել չէ սակայն, հակառակ երեւոյթին, որ այս ընտրութիւնը կը նշանակէ թէ 9րդ Թաղամասը համաձայն է տը Կոլի ալժերական քաղաքականութեան քանի որ քուէարկողներու մեծամասնութիւնը ձեռնպահ մնացած է (62,58 առ հարիւր) եւ 58.000 արձանագրուած քուէարկողի վրայ, միայն 21.700 հոգի քուէարկած են. շահեկան է անշուշտ գիտնալ թէ ի՞նչ է մնացեալ 36.300 հոգիներուն կարծիքը։

Գաւառական ընտրութիւններու պատկերը գրեթէ նոյնն է, ինչ կը վերաբերի ձեռնպահներուն, թէեւ անոնց թիւը նուազած է անցեալ կիրակիի բաղդատմամբ։ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար, Ժողովրդական Շարժումը եւ Համայնավարները աթոռներ շահած են, ընկերվարականներու դիրքը անփոփոխ կը մնայ մինչ Արմատականները, Անկախները եւ Ինքնավար Ընկերվարականները կորուստներ կ'արձանագրեն։

Երկրորդ շրջանէն ետք, 1504 աթոռներու համար, վերջնական արդիւնքը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.—

Համայնավար 52 (նախապէս՝ 43)։
Ծայրայեղ ձախ 12 (15)։
Ինք. ընկերվարական 16 (25)։
Ընկերվարական 271 (270)։
Արմատական 211 (249)։
Ձախ կեդրոն 198 (203)։
Մ. Ն. Հանրապետութիւն 166 (92)։
Ժող. Շարժում 142 (119)։
Անկախ 212 (224)։
Ծայրայեղ աջ 21 (34)։
Տեղական գործունէութիւն 203 (230)։

Այս ընտրութեանց մէջ, իբրեւ անձնաւորութիւն կարելի է յիշել Կանոնիկոս Քիռը (անկախ), Պուրժէս-Մոնուրի (արմատական), Պոռոն (Ժող. Շարժում)։ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան պատկանող չորս երեսփոխաններ չեն ընտրուած։

—o—

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Տէր Յովհաննէսեան կոտրեց ոստումի իր իսկ մրցանիշը եւ 8 մեթր 17 ցատկելով կը մնայ միշտ Եւրոպայի ախոյեանը։

ՆՈՐ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

*

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ի վեր, Թուրքիոյ քաղաքական կեանքին ղեկը կը գտնուէր ազգային միութեան կոմիտէին ձեռքը։ Սակայն այս՝ կոմիտէն բաղկացած էր դանազան հոսանքներու պատկանող անձերէ, որոնք խուլ պայքար կը մղէին իրարու դէմ։ Անցեալ Նոյեմբերին, բռնատիրական վարչաձեւի մը կողմնակից տասնըչորս սպաներ դուրս հանուեցան ազգ. միութեան Կոմիտէէն, որմէ ետք սահմանադիր ժողով մը կազմուեցաւ եւ Կոմիտէն դարձաւ առժամեայ Երեսփոխանական ժողովին Ծերակոյտը։ Առաջարկուած Սահմանադրութիւնը վաւերացուեցաւ այս «Ծերակոյտին» կողմէ եւ կը կարծուէր թէ Թուրքիա շուտով պիտի վերադառնայ երեսփոխանական նախկին վարչաձեւին։

Այս հեռանկարը, սակայն, նորանոր հակամարտ շարժումներ ստեղծած է ազգային միութեան Կոմիտէէն ներս։ Յատկանշական է այն պարագան, որ Զօրավար Կիւրսէլի ամէնէն հաւատարիմ կարծուած անձերէն զօրավար Մատանօղլու, որ թէ՛ Կոմիտէին անդամ է եւ թէ՛ Անգարայի զօրաբաժնին հրամանատարը, իր այս երկու պաշտօններէն հրաժարիլ ուզած է։

Ազգ. Միութեան Կոմիտէն ընդունած է Մատանօղլուի Անգարայի զօրաբաժնին հրամանատարութենէն հրաժարումը, սակայն մերժած է Ազգ. Միութեան Կոմիտէէն հրաժարումը։

Մատանօղլու առաջին օրէն իսկ հակառակ էր զինուորական իշխանութեան մը ստեղծման եւ կ'ուզէր որ կարելի եղածին չափ շուտով երկիրը վերադառնայ երեսփոխանական վարչաձեւին։ Ինք էր, որ ամէնէն աւելի հակառակած էր կեդրոնական «զօրաւոր» կառավարութեան մը կողմնակից տասնըչորս սպաներու տեսակէտին, եւ պատճառ դարձած, որ այս վերջինները դուրս հանուին Ազգ. Միութեան Կոմիտէէն եւ որպէս զինուորական կցորդներ նուէր ղրկուին արտասահմանի թրքական դեսպանատուներուն։

Սակայն վերջերս լուրեր շրջան ընել սկսան, ըստ որոնց այս տասնըչորս «աքսորեալ»ները ետ պիտի կանչուին եւ դարձեալ ընդունուին Ազգ. Միութեան Կոմիտէէն ներս։ Եթէ այս լուրը հաստատուի, դիւրաւ կը բացատրուի Զօր. Մատանօղլուի հրաժարումը։ Կարելի կ'ըլլայ նախատեսել նաեւ, թէ Զօր. Կիւրսէլի դիրքը չափազանց պիտի տկարանայ, քանի որ «տասնըչորսները» զօրաւոր կողմնակից մը ունին յանուն գնդապետ Թիւրքէշի, որ զինուորական կառավարութեան «ուժեղ մարդ»երէն մէկն է եւ Մատանօղլուի ուզած երեսփոխանական վարչաձեւին հակառակորդներէն գլխաւորը։

Լաւատեղեակներու կարծիքով, յառաջիկայ օրերուն ընթացքին նորանոր փոփոխութիւններ, պաշտօնազրկումներ եւ պաշտօնի կոչումներ տեղի պիտի ունենան ազգային միութեան Կոմիտէէն եւ բանակէն ներս, որոնք կրնան նոր ուղղութիւն մը տալ Թուրքիոյ արտաքին եւ մանաւանդ ներքին քաղաքականութեան։

ՔԱ. ԷԼ. ԷՄ. հոլանտական ճամբորդատար օդանաւ մը, որ Ամսթերտամ-Գահիրէ գիծին վրայ կը բանէր, Գահիրէի օդակայանին վրայ ջախջախուած է։ 29 ճամբորդներէն 17 հոգին մեռած են։ Արկածին պատճառները դեռ անծանօթ կը մնան։

ՊԱՔԱԼՈՐԷԱՅԻ դրաւոր քննութիւնները սկսան երէկ առաւօտ։ Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ 230.000, իսկ Փարիզի մէջ 60 հազար երիտասարդներ կը մասնակցին այս տարուան քննութեանց։

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐ

Վերի խորագիրը առի՝ նմանողաբար ֆրանսական ձայն - պատկերասփիւռէն (O tela to l'égaré): Կրնայի գրել նաեւ «բեմին ետեւը»: Մանրամասնութիւններ՝ որոնք կը կատարուէին նըրբանցքներու մէջ, դերակատարներուն միջեւ: Հետեւաբար անտեսանելի՝ ունկնդրող կամ դիտող հասարակութեան: Կարճ՝ դրուագներ անհատին ներքին կեանքէն:

Այս տեսանկիւնէն դիտուած, անմրցելի են մեր ծերունի, յեղափոխական դրագէտ Մալխասի ալրուած վէպերը՝ գրըուած խայթող հիւմուռով: Անոնց մէջ ընթերցողը կը ճանչնայ մեր մտաւորական եւ յեղափոխական ծանօթ դէմքերը իրենց էութեամբ՝ միս ու ոսկորով: Անոնց «ապրումներն» ու նաեւ փոքրիկ մեղքերը: Մարդը վերջապէս: Մերկացած իրենց շքեղանքէն ու տիտղոսներէն. Այսպէս անոնք կը դառնան աւելի ընտանի, աւելի պաշտելի:

... Աշնան օր մը զիս ղրկեցին Արմաշի դպրեվանքը ուսանելու: Դպրեվանքին դասընթացքը քանի մը տարիներու ընդհատումէ մը վերջ, վերսկսած էր արդէն: Գաւառներէն ուսանողներ, ընտրութեամբ, կը դիմէին այնտեղ, իրենց մտքին ջահերը վառելու:

Մեր ճամբորդութիւնը շատ հաճելի էր եւ ես ուրախ էի: Թէեւ առաջին անգամն էր որ կը բաժնուէի տունէն, բայց ես զիս որբ չէի զգար, — մօրեղբայրներս՝ իրենց կիներով կ'ընկերակցէին ինծի: Բազմութիւն մը հետիոտն ուխտաւորներու, եզնաքարշ սայլերու՝ բարձուած տնական կազմածներով: Ձիերու, էշերու կողերուն մէկ մէկ կողով, որոնց մէջէն դուրս կը կախուէին երախաներուն գլուխները, ինչպէս թռչնիկները իրենց բոյներէն:

Չեմ կարծեր թէ վանք կ'երթայի, այցելութեան մը՝ նշանաւոր եկեղեցական մը կամ կաթողիկոս ըլլալու մտածումներով. (ընտրութիւնը ես չէի կատարած): Մերինները այդպէս կը յուսային թերեւս: Մոմակալ անգամ չկրցայ ըլլալ, աւաղ: Կը զգայի որ իմ հովուական 'գաւազանս պիտի չունենար Մովսէսի գաւազանին մոգութիւնն ու զօրութիւնը, պատռելու համար հայկական ծովուն պղտոր ալիքները: Ու երկու ամիս վերջ, կամովին կը հեծնէի «կարմիր ձին»: Դպրեվանքի շըրջապատին մէջ այս առացուածքը կը նշանակէր ճամբուիլ:

Շատ յուշեր չունիմ Արմաշի կեանքէս: Աղօտ կերպով կը յիշեմ ծերունի Եովհաննէս վարդապետ մը, որուն միակ ըղբաղումն էր, բակը նստած՝ վանքին ագաւիներն ու հնդկահաւը դիտել, ինչպէս մեծ մայրս, երբ հաւերը կը քը՛շքը՛շէր ցորենը հովին տուած ատեն: Հանրածանօթ լուսարարապետ Աղջիկ - Մինաս որձեւէգը՝ կանգնած խորանին առջեւ: Երաժշտութեան ուսուցիչը, Յակոբոս Այվազեան, որուն քաշած լուսանկարը՝ վանքին սեւ համազգեստով, դուրդուրանքով կը պահեմ տակաւին, իբրեւ յիշատակ: Կուզիկ ղեղագործը, զոր տոքթէօր կը կոչէին: — Տոքթէօր, փորս կը ցաւի: — Առ սա քինինը: — Ակռաս կը ցաւի = քինին: Ոտքս ուռեր է: Քինին, քինին: «Բժիշկին» տուած դեղերը չէի առներ, բնականաբար, բայց իբրեւ «հիւանդ» ուշ կ'ելլէի անկողինէս եւ ժամերանոց ինծի կը հրամցուէր անմահական ժամումը՝ փոխանակ տոխով լեցուն ապուրին՝ զոր յաճախ կը փոխանակէի Յասկալցի Բիւրատին հետ, խոստումով մը թէ զիս պիտի փոխարինէր հերթական փոխասացութեանս օրը: Ննջարանին գիշերապահը մանաւանդ մեզ կը կատղեցնէր իր կաւիճի կտորներով, որոնք կը թիմէր մեր բերանները, բաց մնացած խորունկ թմբիրով: Նարոյեան եւ Խաչատուրեան սրբազանները (վերջինը այժմ պատրիարք) հաճոյքով կ'ունկնդրէին Նոփակազմ երգչախումբին երգերը՝ ղեկավարութեամբ քաղցրաձայն Արշամ սարկաւագին: Գիւղին գիշերային խաղաղութեան մէջ որքան անոյշ կը հնչէին այդ երգերը — «Հովիւը սարում ողբերգեց, հինկալա՛, հինկալա՛, լա՛ ...»:

Արշամը այժմ Մամբրէ Արքեպիսկոպոս, առաջնորդ Եգիպտոսի: Սակայն մեր ամենամեծ ուրախութիւնը կ'ըլլար չաբթուան այն օրը, երբ վանքին անհրապոյր պարիսպներէն դուրս կը նետէինք մենք զմեզ, պտոյտի ելլելու համար վանքին այգին: Ազատ, բաց օդին մէջ, ձերբազատուած վանական կաշկանդումներէն:

Մեսրիմ զօրութեանց, Զարխափան Ս. Աստուածածին, դուն որ համաձայն տարածայնուած լուրերու, քեզի դիմող հեթանոսներն անգամ բուժած էիր, ինչպէ՞ս թոյլ տուիր, որ վանդալ այդ եբախտաւորեալներդ, ամէն տեղ կողոպտելէ եւ ջարդելէ ետք, քեզ եւս տարւանդէին: Կանթեղիդ իւղը կը պակսէր, թէ առջեւդ վառուած հայ ուխտաւորներուն հարիւրաւոր մոմերուն բոցերը ...

Հպարտ ցեղն իմ Հայկեան: Շինող, արդասաւորող ժողովուրդ: Հազար, հազար անգամներ մարտիրոսացած ժողովուրդ, քեզի դաւաճանեցին վայրագ թշնամիներ ու նաեւ բարեկամներ: Դարձեալ կ'աճիս, դարձեալ կը ստեղծագործես, կը կերտես, ապրելու եւ տոկալու երգը չըթունքիդ: Դժբախտութեանըդ պատճառներէն մէկն ալ ահա այդ: Ըլլայիր ոգէտ, խուժան ու կամակատար քեզի պիտի գարպասէր աշխարհն համայն, որպէսզի քեզ գործածէր իբրեւ հարճ: Շողիքոտ բերաններով գքեզ լըդուրատէին: Երկու սուրի փոխարէն ծախուանէին ինչքդ, ընտանիքդ, սրբութիւններդ: Հոգիդ խաթարէին: Զեզար, չես կրնար ըլլալ, վասն զի օժտուած ես Բանին զօրութեամբ: Որպէսզի իմացականութեանդ շողերը սփռես ծագէ ի ծագ աշխարհի:

Անդին, Արեւմէջի մէջ, դպրոցական հայ պատանիները կը մրցին աշխարհահռչակ գիտուններուն հետ, անջրպետն ի վեր հրթիռ արձակելով: Անդին միջազգային Արիապաղոսներու մէջ քննցող եղեռնագործութեան «մասնագէտները» ի վիճակի չեն աթոռ իսկ շինելու, համաձայն իրենց իսկ խոստովանութեան: Քու սեփական երդիքիդ ներքեւ ազատ, ինքնիշխան ապրելու, Աստուածատուր հանճարիդ ի նպաստ մարդկութեան դնելու համար դարերով պայքար մղեցիր, մարդիկ խուլ ու համր ձեւացան: Ոճրագործ, վայրագ ցեղեր՝ պատուի, շնորհներու արժանացան: Փոխանակ շինելու՝ դուն ալ քանդէիր: Անոնք են հիմա օրուան քաջերը, եւ ով հեգնութիւն, աշխարհը ղեկավարողները: Արդարութիւն, անկախութիւն ճառողները: Զըրիր ու պիտի չընես ժառանգականօրէն:

... Տարիներու վրայէն խոշոր ոստումով մը ինքզինքս կը գտնեմ Փարիզ: Մեղուներու փեթակ մըն ալ ահա Մուրատեան վարժարանը: 115 տարիներու փառապսակով դափնեզարդուած: Մեր տըղաքն այնտեղ Լոյս Քաղաքին լոյսը կը ստանան, որպէսզի յաւելեալ հայկականութեամբ փոխանցեն Հայութեան: Մեր լքեալ դաշտին առոք ցորեանն ապակայ:

Ահա Տիրանը Կաւզարենց, որ ինչպէս տեղեկացանք «Յառաջ»էն, «Թոպրուք» չարժապատկերին եղանակը յօրիներ է:

Հանդուցեալ հօր հարազատ զաւակը՝ Հայ: Սահուն հայերէնով արտայայտուող բացառիկ աշակերտներէն մին: Իտալիայէն կուգար եւ բնականաբար գրեթէ անծանօթ ֆրանսերէնի: Անհանդարտ, ըմբոստ ու միշտ պատժուած: Երկար ոլորինգ մը բերնին, անախորժ, խժալուր խազեր կ'արտաբերէր, տաղտկալի ըլլալու աստիճան: Գրասեղաններուն վրայ զմելիով կը փորագրէր «Վէմ»: — Ի՞նչ կ'ընես, Տիրան: = Անունս կը փորագրեմ, պարոն: Տակաւին չեմ հասկցած թէ ի՞նչ կապ ունէր Վէմը Տիրանին հետ: Բաւական լաւ ալ կը նկարէր: Աշակերտներ չարաթական արձակուրդով տուն գացած են: Դժոխային աղմուկ մը քայլերս ննջարան կ'առաջնորդէ: — Բանակներու, աթոռներու թամ - թամը արբանեակներուն, ղեկավարութեամբ «օրըն - գահար» Տիրանին: Հարկադրաբար վարժարան մնալու վրէժը կը լուծէին ... նուագածութեամբ:

Կլորիկ դէմք, խոշոր, խելացի աչքերով մանչուկ մը՝ Ճարայեան Վահրամ: Հոն ուր Վահրամն էր, այնտեղ էր նաեւ Դաշնակցութիւնը: Գրատախտակին, պատերուն, սեղաններուն վրայ ամէնուրեք կը գրէր Հ. Յ. Դ.: Գիրքերն ու տետրակները հայկ. եռագոյնով զարդարուն:

— Ի՞նչ կը նշանակեն այս երեք տառերը: Կը պատասխանէր: Եղբայրս ու ազգականս Գ. Թադոյեանն ալ Դաշնակցական են:

— Դո՞ւն ինչ ես: = Դաշնակցական, պարոն:

Այսօր ան մեր հանդէսները կը փայլեցնէ իր արտասանութիւններով: Հաճոյակատար, գիտուն բժիշկը՝ Ֆէրման - եան: Լուրկ, ինքնամփոփ Եովսէփեան Կարօն կը բանախօսէ եւ յանուն Նոր Սերունդին կ'ուխտէ աշխատիլ Հայկ. Դատին համար: Խմբավար, ձեռնադաշնակի վարպետ նուագահար Տէտէճեանը: Նոր Սերունդի ղեկավար Ջէքեանը: Ժագ Ֆէյտին (մեր յարգելի փրօֆէսէօրին զաւակը), որ հակառակ հայերէն գիտնալուն, յամառօրէն կը խուսափէր խօսելէ: Կը վախնար որ սխալ բառ մը կ'ըսէ: Վարժարանին բոլոր ծածկոցները պիտի չրաւէին գինքը տաքցնելու համար: Հանդիսութեան օր մը Ֆէյտի, ինքզինքը կորսնցուցած, պարտէզին մէջ հոս ու հոն կը վազվզէր: Վարդապետը դոյլ մը ուզած էր իրմէ: Ու ինք չէր գիտեր այդ բառին նշանակութիւնը.

— Պառոն, fէu fը սա վէօ տիռ՝ դոյլ: Խօր չունչ մը առաւ:

— Դուրս կրնա՞մ ելլել, պարոն, հարցուց ֆրանսերէն, նորեկ աշակերտը:

Չպատասխանեցի: Կրկնեց թուրքերէն: Դարձեալ լռեցի: Մօտենալով՝ «Ի՞նչ կ'ուզես», ըսի հայերէն: Երբ դարձեալ կրկնեց նոյն լեզուներով, — Ես այդ լեզուները չեմ հասկնար, ըսի՝ սուր բարկութեամբ մը: Պուլաքճեան սկսաւ լալ, ողբալ:

— Ես ինչ պիտի ընեմ այստեղ: Այս մարդը ոչ ֆրանսերէն գիտէ, ոչ ալ թուրքերէն: Իսկ ես հայերէն չեմ գիտեր:

Պուլաքճեան դպրոցը չաւարտեց, [...] հայախօս դարձաւ:

Ու շարքը կ'երկարի ...

ՇԱ.

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Բ.

3.— Մեր տպագրական տառերը [...] սեւ են: Տառերի խազերը (վերից [...] իջնող) աւելի հաստ են քան խազերի [...] բացատները եւ տառերի միջեւ արանքները, (մօտաւորապէս՝ սեւ խազերը 3 [...] աւոր, իսկ բացատները՝ 2 միաւոր [...] րոպական եւ ռուսական տառերի մէջ [...] րաբերութիւնը սեւ խազերի եւ սպիտակ բացատների ու արանքների մէջ՝ բոլորովին տարբեր է, միշտ սեւ խազերը [...] նազան համեմատութիւններով) [...] են քան սպիտակ բացատներն ու արանքները: Տառերի այս սեւութիւնը, [...] լով աւելորդ վառնուող մի մասին [...] առաջ է բերում գծագրութեան մթութիւն, անորոշութիւն, պահանջում է տեսողութեան լարում, ուրեմն եւ ընթերցման դժուարութիւն: Մանաւանդ այն տառերի մէջ, որոնք իրարից զանազանւում են [...] այն մազային՝ հազիւ նշմարելի գծերով (ինչպէս ատ, տա, զդ, դզ) սեւ խազերի հաստութեան եւ բացատների փոքրութեան պատճառով՝ այդ մազային գծերը դժուար են նկատւում, ուստի եւ գրերի շփոթութիւն առաջ բերում: Նոր նկարի մէջ այդ պակասութիւնը վերացւում [...] նրանով, որ սեւ խազերը բարակացրած են յօգուտ բացատների (տեղերի մէջ) եւ արանքների (երկու տառի միջեւ [...] Ընդունւած է յարաբերութիւն 2-3, այսինքն տառի ուղղահայեաց խազը երկու միաւոր, իսկ բացատը կամ արանքը [...] րեք միաւոր: Սրանով տառերն աւելի [...] րոչ են երեւում, հատոր հատոր, ընթերցումն աւելի է հեշտանում եւ տառերի տեսքն աւելի հաճոյական է [...] Սա միայն առաջին քայլն է. պէտք [...] հետզհետէ աւելի բարակացնել տառերի սեւ խազերն ու աւելի լայնացնել բացատներն ու արանքները, որով ձեռք կը բերուի աւելի մեծ պայծառութիւն եւ ընթերցման հեշտութիւն:

4.— Գոյաւոր տառերի պոչերը զանազան անյարմարութիւններ են առաջ բերում.— Ա.— Դէմ առնում յաջորդ [...] ռի փարի ծայրին, (օրինակ՝ ||), մանաւանդ եթէ կտուցաւոր է այդ ծայրը (օրինակ՝ |յ): Այս չարիքին դէմ [...] մանակ գործ էին ածում ծոցայրեր, [...]

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՍԸ

(Փոքրիկ Ալզասցիի մը պատմութիւնը)

Ես որ հազիւ գրել գիտէի ... ուրեմն այլեւս երբեք պիտի չկրնայի սորվիլ: Ուրեմն, պէտք էր մնայի հոն, ուր որ էի ... Որքան կ'ափսոսայի հիմա կորսուած ժամանակին, պակսած դասերուս վրայ, այն բոլոր օրերը՝ երբ զբաղած էի թըռչուններու բոյները քանդելով եւ Սարի վրայ զուարճանալով:

Գիրքերս, որոնք պահ մը առաջ ձանձրացուցիչ կը գտնէի ու այնքան ծանր կշռող, քերականութեան եւ պատմութեան հատորներս՝ հիմա ինծի կը թըւէին ըլլալ հին ու թանկագին բարեկամներ, որոնցմէ բաժնուիլը անագորոյն վիշտ մը պիտի պատճառէր ինծի: Նոյնը եւ Պարոն Համէլի մասին: Այս գաղափարը՝ որ ան պիտի մեկնէր, որ այլեւս երբեք պիտի չտեսնէի զինքը, ինծի մոռցնել կուտային իր բոլոր անօրինած պատիժները, իր քանակի հարուածները ...

Խե՜ղճ մարդ:

Ի պատիւ վերջին դասին էր որ ան հագած էր իր կիրակնօրեայ գեղեցիկ ըզգեստները, եւ հիմա կը հասկնայի թէ ինչո՞ւ համար գիւղին ծերունիները եկած էին տեղ գրաւելու այդ օրը, սրահին խորը: Ասիկա կը նշանակէր որ անոնք զղջացած էին թէ ինչո՞ւ յաճախ չէին եկած ... Եւ դարձեալ, երախտագիտութեան եւ շնորհակալութեան ցոյց մը կը թուէր ըլլալ անոնց ներկայութիւնը, հանդէպ մեր ուսուցիչին քառասուն տարուան ազնւական ծառայութեան:

Այս մտածումներուն մէջ խորասուզուած էի, երբ լսեցի իմ անունս:

Արտասանելու իմ կարգս էր:

Որքան կը ցանկայի կարողանալ արտասանել քերականութեան կանոնները անոնց ողջին սխալի, բարձր, յստակ, առանց տատամսելու ...

Եւ սակայն, առաջին իսկ բառերուն, շփոթեցայ եւ կեցած տեղս մնացի երերուն, սիրտս խոցոտուած, առանց կարենալու վեր առնել գլուխս:

Լսեցի Պարոն Համէլը, որ կը խօսէր ինծի.

— Պիտի չյանդիմանեմ քեզ, փոքրիկ Ֆրանցս, դուն արդէն ըստ բաւականին պատժուած ես այսպէսով: Ահա թէ ի՞նչ կը նշանակէ: Ամէն օր կը խորհինք. «Օ՜հ, դեռ ժամանակ ունիմ, վաղը կը սորվիմ»: Եւ հիմա, կը տեսնէ՞ս թէ ի՞նչ եղաւ ... Ո՜հ, ամէն օր վաղուան՝ ձգել ուսման գործը, ատիկա է մեր Ալզասին մեծագոյն դժբախտութիւնը: Հիմա, այս մարդիկը իրաւունք ունին մեզի ըսելու. «Ի՞նչպէս, կը յաւակնիք Ֆրանսացի ըլլալ, եւ ֆրանսերէն ոչ գրել եւ ոչ կարդալ գիտէք ...»: Այս բոլորին մէջ խեղճ Ֆրանց, միայն դուն չես յանցաւորը, մենք բոլորս ալ մեր պատասխանատուութեան լայն բաժինը ունինք.

«Ձեր ծնողները ըստ բաւականին [...] հետաքրքրուած ձեր ուսումով, [...] նախընտրած են ձեզ զբաղեցնել [...] եւ կամ հիւսուածեղէնի աշխատանք[...] րով, քանի մը դրամ աւելի ունենա[...] համար: Նոյնիսկ ես ինքս, արդեօք [...] տասխանատուութեան բաժին մը [...] Միթէ ես ալ, յաճախ, փոխանակ [...] ձեր դասերուն մղելու իմ պարտէզս [...] չե՞մ տուած, եւ երբ կը ցանկայի [...] ձուկ որսալ, միթէ տատամսած [...] զի արձակուրդ տալու ...»:

Այսպէս, մէկ հարցէն միւսը անցնե[...] Պարոն Համէլ սկսաւ խօսիլ ֆրան[...] լեզուի մասին, ըսելով թէ անիկա [...] խարհի ամէնէն գեղեցիկ լեզուն է, [...] մէնէն ջինջ ու ամէնէն տոկուն, որ [...] էր զայն միշտ պահէինք մեր մէջ [...] րեք չմոռնայինք, որովհետեւ, երբ [...] ղովուրդ մը կը ստրկանայ, այնքան [...] տեն որ ամուր փարի իր մայրենի [...] ուին, իր ձեռքին կրնայ ունենալ իր [...] տին բանալիները:

ԱԼՖՈՆՍ ԺՈ[...]

(2 Շար.)

դիսի ներքնաձիգ տառեր, որոնց ծայրե– չ չարձ էին եւ կարող էին տեղաւորուել նախընթաց պաչտոր տառի ծոցում, այ– ինքն պոչից վեր, բայց այս միջոցից տուրց են ձեռք վերցրել բազմաթիւ տենիքական դժուարութիւնների պատ – ճառով Բ.— Բարակ եւ երկար լինելով՝ ուսանխ կոտրւում են։ Գ.— Թուղթը եւ մեքենայի գլանը ծակոտում են ։ Դ.— Գրի երկարութեան պատճառով հիմը յոնւում է, այնպէս որ յաջորդ տառը ավորականից աւելի հեռու է ընկնում գրաւոր տառից ։ Ներկայումս այդ պո– չերն այնքան կարճացրած են, (ոչ ամէն՝ տառի համար եւ ոչ ամենուրեք), որ պո– չն այլեւս չի ընդհարւում յաջորդ ներք– նաձիգ տառի ծայրին, այլ կիպ կպչում ։ Բայց այս դէպքում էլ պոչը հազիւ է ղանում նկատելի, ուրեմն եւ տառի պատկերը լրիւ չի ստացւում։ Այս կար – ճացրած պոչերի հետ յաջորդ] տառն այ– նուամենայնիւ ընդհարւում է։ Իմ գծա– գրած տառերի մէջ այդ պոչերին այնպի – սի ձեւ է տրուած, որ ոչ մի ընդհարում ներքնաձիգ տառի ծայրի հետ, եւ ոչ իսկ] տառի կոռւցի հետ, չէ կա– րող տեղի ունենալ, մազային բարակու – թիւնը վերացրած է եւ պոչերը նկատելի են

— կոռւցաւոր տառերն էլ, (մ, ն, մասամբ ь, ճ), մի ուրիշ չարիք են մեր տպագրական տառերի մէջ. Նրանց կոռւցներն իրենց հիմերից դուրս են գա– լիս եւ նախընթաց կամ յաջորդ տառի սահմանը մտնում, եւ եթէ այս տառը ծայր ունի՝ ընդհարւում են ծայրին եւ յաճախ կոտրւում։ Խուսափելու համար մ տառի ընդհարումից յաջորդ տառի ծայ– րին, կամ ձուլում էին զոյգ գրեր (ինչ– պէս մե, մի, մխ), կամ ձուլում էին կը– ռուցաւոր եւ անկոռւց մ տառեր։ Խու – սափելու համար ն տառի ընդհարումից նախընթաց վ եւ մ տառերի հետ, ձու – լում են զոյգ՝ իրար փաթթուած տա – ռեր, վն եւ մն։ Իսկ] տառի ընդհարու– մը նախընթաց տառի պոչի հետ չէ վերա– ցրած, ուստի] տառի կոռւցը շատ յա – ճախ կոտրւում է, (մանաւանդ այժմ, երբ ու, եա գրութիւնները փոխարինուած են յու, յա գրութիւններով)։ Իմ գծա – գրածների մէջ բոլոր այս կոռւցներն ամ– փոփուած են իւրաքանչիւրն իր տառի հիմի մէջ, ոչ մէկը իր սահմանից դուրս չէ գալիս, այնպէս որ ոչ մի ընդհարում տառերի մէջ չի կարող տեղի ունենալ ։

— Մեր տպագրական տառերում մի քանի զոյգ տառեր, ինչպէս վերը յիշ – ւեց, զանազանւում են իրարից միայն մի կարճ մազային հորիզոնական գծերով (տ, ու, գգ, գդ)։ Այս մազային գծերը շուտ մաշւում են եւ աննշմարելի դառ – նում, կամ մի սեւ բիծ ընկնելով տառի նեղ բացատի մէջ՝ մազային գծի տպա – ւորութիւն է թողնում, այնպէս որ շատ անգամ դժուար է լինում որոշել այս տա– ռերը մէկը միւսից, որ նաեւ պատճառ է լինում տպագրական վրիպակների ։ Իմ գծագրածների մէջ՝ մազային գծերը վե– րածուած են կիսահաստ գծերի (հիմնա – կան խազերի կէս հաստութեան), եւ մի– եւնոյն ժամանակ բացատները լայնացը – րած, այնպէս որ այս կիսահաստ գծերը շատ որոշակի երեւում են նոյնիսկ նո – պարէլ կոչուած տառատեսակների մէջ, ուստի եւ տառերի շփոթութիւն չի կա – րող տեղի ունենալ։ Նոյն նպատակով դ եւ ղ տառերի ձախակողմեան խազերը հատուած են շեղակի, այն ինչ նրանց գ եւ ղ տառերի ձախակողմեան խազերը բոլորակացրած են եւ այդպէս միացրած երկրորդ սռեղնին։

7.— Մեր տպագրական տառերը սուր անկիւններ են կազմում՝ իրենց աջ կող– մում ներքեւը ։ Այս սուր անկիւնները յաճախ ծակում են թուղթը եւ մեքենայի գլանը, նմանապէս աչք են ծակում ։ Իմ գծագրածների մէջ՝ բոլոր անկիւնները թեթեւակի կլորացրած են, որ թէ աչքի համար հաճելի է, եւ թէ տեխնիքապէս նպատակայարմար ։

8.— Մեր տպագրական տառերն ունեն 31 հատ ծայրաւոր տառ (9 վերնաձիգ, 14 ներքնաձիգ եւ 8 երկարաձիգ), կամ 38 տառի մէջ 39 ծայր, (կարճ տառերի թի– ւը շատ աննշան է, ընդամէնը ութ հատ)։ Այսպիսի քանակութեամբ ծայրաւոր տա– ռեր չունին ոչ լատինական այբուբենը, ոչ էլ ռուսականը։ Լատինականին մէջ ծայրաւոր տառերը 11 են, հանդէպ 14 անծայր կամ կարճ տառերի. իսկ ռուսա– կանին մէջ, նոյնիսկ ու, ց, շչա գրերն էլ իբրեւ ծայրաւոր հաշուելով, վերջին– ներս ընդամէնը 7 են հանդէպ 23 կարճ տառերի։ Այդ պատճառով եւրոպական կամ ռուսական տպագրութիւնները գեւ – րեկան տեսք ունեն, աչքը սահում է տա– ռերի վրայով, այն ինչ մեր տպագրու – թիւնների մէջ, այն էլ երկար պոչերով, տառերը կարծես խիտ առ խիտ ցցուած ցախեր լինեն, որոնց վրայ աչքը շաղ – ւում է։ Այս պակասութիւնը մասամբ փարատելու համար՝ Ա.— Ծայրերը հա– մեմատաբար կարճացրած են, Բ.— Երեք ներքնաղիծ տառերի (շ, չ, ը) պոչերն յապաւուած են, տալով բառերին գլխա– գրի ձեւ, եւ Գ.— Բոլոր երկարաձիգ տա– ռերի վերեւի ծայրերը յապաւուած են եւ տառերին դրուած ներքնաձիգ տառերի ձեւ։ Վերջին բարեփոխութիւնն անել ինձ խորհուրդ տուեց իմ բարեկամ Ներսէս Տէր – Միքայէլեանը, որ եւ միանգամայն համապատասխան էր իմ դիտաւորու – թեան։ Այս միջոցներով ծայրերն ընդ – հանրապէս կարճացան եւ ծայրերից 11ը, ընդհանուրի աւելի քան մի քառորդը, յապաւուեցին, որով տառերի արտաքին տեսքն աւելի սահուն ու մեղմ դարձաւ։

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԵՒԱՆԻ ԲՈՒՍԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՅԳԻՆ

Ծովու մակերեսէն 1950 մեթր բարձ – րութեան եւ Սեւան քաղաքէն երեք քիլո – մեթր հեռաւորութեան վրայ՝ բուսաբա – նական այս այգին ստեղծուած է 1944ին, Հայաստանի Գիտութիւններու ակադե – միայի Բուսաբանական կաճառին կողմէ։ Հիմնականին մէջ այգին կը ներկայացնէ Սեւանի աւազանին բարձր լեռնային գօ – տիի շրջաններուն, հայթայթելով շրջանի կլիմային յարմարող ծառատեսակներ, թուփեր եւ պտղատու ծառեր ։

Սեւանի այգիին մէջ ստեղծուած են ծառի եւ թուփի տեսակներու, միամեայ եւ բազմամեայ ծաղիկներու նախնական կլիմայավարժեցումի հողամասեր, պտ – ղատուներու եւ հատապտուղներու հաւա– քական այգի։ Ներկայիս աշխատանք կը տարուի մշակելու եւ բազմացնելու վայ– րի ծառերու եւ թուփերու տեսակները ։ Ընդհանրապէս գոհացուցիչ են արդիւնք– ները եւ Սեւանի աւազանի շրջաններուն կանաչապատումին համար յանձնարար – ուած են ծառերու եւ թուփերու նոր տե– սակներ՝ սրատերեւ, լայնատերեւ, թա – թարական եւ դաշտային թխկիներ, ժա– փոնական, հլունատար եւ այլ տեսակ կեչիներ, ձիակասկենի, կովկասեան, սեւ, խրիմի սովորական սոճիներ, քանի մը տեսակ բարդիներ, ուռենի եւ վեր – ջապէս նոր տեսակ թուփեր՝ ցախակե – ռաս, կեղծ յասմիկ, եղրեւանի եւն.։

Յաջողութեամբ պտղաւոր են նաեւ կարգ մը պտղատու ծառերու մշակումը, խնձորենի, տանձենի, սալենի, սալորե– նի, ելակ եւայլն։ Վերջին 3 – 4 տարիներ– րուն պտուղ տուաւ նոյն իսկ տաքութիւ – նը սիրող ծիրանի ծառը ։

Նկատի առնելով Սեւանի աւազանին հողի եւ կլիմայի պայմանները, յատկա – պէս ամրան եւ աշնան չորութիւնները եւ ոռոգելի հողերուն սակաւութիւնը, հայ բուսաբանները յատուկ միջոցներ կիրար– կելով անջրդի հողամասերու վրայ աճե– ցուցած են յիսուն տեսակ ծառեր եւ թուփեր, իսկ, առանձին հողամասերու մէջ փորձեր կատարած են 400 տեսակ միամեայ եւ բազմամեայ ծաղիկներու վրայ ։

1948էն ի վեր աշխատանք կը տարուէր ընդեղէն եւ բոլոռ բոյսեր աճեցնելու համար։ Ստացուած յաջող արդիւնքները ցոյց կուտան, թէ Սեւանի աւազանի շրջ– ջաններուն մէջ յաջողութեամբ կարելի է մշակել լոլիկ, լուբիա, սիսեռ, սոյ, եւիպտացորեն եւ վարունգ ։

Վ. ԱԶԱՐԵԱՆ

ԱՅԳԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՀԱՑՈՒՑԻՉ ՉԷ

Մարտին գումարուած Հայաստանի հա– մայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կո – միտէի լիակատար նիստը լուրջ թերու – թիւններ գտած է այգեգործութեան մար– զին մէջ։ «Սով. Հայաստան» Մարտ 26ի թիւով կը ձգէ այս պարագան եւ կուտայ թիւեր։ Ըստ թերթին. «անցեալ տարի գլխաւոր չափով թերակատարուած է խա – ղողի արտադրութեան ու վաճառքի ծրա– գիրը »։ Այգիներու խնամքի պակասին եւ աշխատանքի անբաւարարութեան պատ – ճառով 1960ի բերքը, 1959ի համեմա – տութեամբ, նուազած է եւ ասոր հետե – ւանքով «աշխատաւորութիւնն ու արդիւ– նաբերութիւնները պակաս ստացան խա – ղող ու պտուղ »։

Թերակատարուած են նոյնպէս, նոր այգիներ ստեղծելու ծրագիրները ։

Ընթացիկ տարուան համար պարտա – կանութիւն կը տրուի գիւղացիներուն արտադրել՝ 111,800 թոն խաղող եւ 29.– 600 թոն պտուղ ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Մայիս 20ին հիմնարկէ– քի արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Հ. Կ. Խաչի «Լեւոն եւ Սօֆիա Ցակոբեան» վարժարանի։ Ներկայ եղած են վեց հա – րիւր հոգի եւ արարողութեան նախագա– հած է Թեմակալ առաջնորդ Սահակ Ե – պիսկոպոս Այվազեան. Ներկայ եղած են նաեւ Կաթողիկէ Հայոց վիճակաւոր առաջնորդ Յովսէփ Ս. Ծ. Վ. Խանցեան եւ Ժողովրդապետ Գույումճեան վրդ., Ա– ւետարանական եկեղեցւոյ ներկայացու – ցիչները, Թաղային մարմինները, կազմա – կերպութեանց եւ միութեանց ներկայա– ցուցիչները եւ միացեալ վարժարաններու տնօրէնները եւ ուսուցիչները ։ Հայաս – տանէն բերուած բուռ մը հող ցանուած է հիմնաքարին վրայ ։ Փորուած հիմին մէջ թաղուած է շիշ մը, ուր դրուած էր մագաղաթ մը, որուն վրայ արձանա – գրուած էին հիմնարկէքի՝ թուականը, Ցունաստանի Փօլ թագաւորին եւ Ֆա – րամանլիսի կառավարութեան օրով, ինչ– պէս նաեւ մեծ բարերարուհի Տիկին Սօ– ֆիա Ցակոբեանի, ամուսնոյն, Հ. Կ. Խաչի Ցունաստանի Շրջ. Վարչութեան ան– դամուհիներուն եւ Շինութեան յանձնա– խումբի անդամներու անունները ։ Շէքը կնքուած էր էջմիածնէն բերուած մոմով մը։ Խօսք առած են ընկեր Դանիէլեան, Գերապայծառ Խանցեան, Պ. Ն. Ցակոբ– եան եւ առաջնորդը։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Յունիս 5ին տօնուած է Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Պոլսոյ մեծաւոր հայր Ցակոբոս Վ. Բօս– պըլըքեանի քահանայական ձեռնադրու – թեան եւ դաստիարակչական գործունէու– թեան յիսնամեայ յոբելեանը ։ Ներկայ ե– ղած է Պոլսոյ վիճակաւոր Պօղոս Արք. Թիրէճեան ։

ԹՐԻՓՈԼԻԻ (Լիբանան) հայ եկեղեց – ւոյ հիմնօրհնէքը կատարուած է, Յունիս 4ին, ձեռամբ Խորէն Արք.ի ։ Այս եկե – ղեցւոյ շինութեան համար Գալուստ Կիւլ– պէնկեան 12.755 սթերլինկ նուիրած էր իր ողջութեան ժամանակ ։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (220)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԻԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Փառանձեմն զգում էր, որ ծերունին այդ ասում է՝ իրեն սիրտ տալու հա – մար, այսուամենայնիւ նկատում էր ։

— Այո, իշխան. անենք ամէնը, որ – պէսզի յետոյ չզղջանք ։ Ես պատասխան եմ տալու երկրի եւ թագաժառանգ որ – դուս առաջ ։ Ես չէի կամենայ, որ Շապուհը պղծի մեր երկիրը ... Լինենք պատրաստ։ Շապուհի արարքը մի պարզ դիտաւորութիւն ունի՝ յարձակւում եւ նը– ւաճում ։ Դատելով իմ լաւծներից՝ չյա– ջողուեց ։

Այժմ իր մայրաքաղաքում սպասում է տալ Մերուժանին եւ Վահան Մամիկոն– եանին ... Նրանք են, անշուշտ հրահրել սպասմբ նախարարների յարձակումը Անանի վրայ ու այժմ եւս նրանք կամե – նում են Շապուհին բերել մեր երկիրը...

Փառանձեմը հազարապետի հետ խօ – սում էր այնպէս, ինչպէս դուստրը հօր հետ՝ պարզ եւ անկեղծ ։

— Այո, Շապուհը խաբեց, տէրԳնունի։ Բայց խաբէութիւնը քաջութիւն չէ ։ Եթէ նա քաջ էր՝ թող ճակատէր եւ ոչ թէ խաբէութեամբ կանչէր եւ բանտարկէր... Մենք խաբուեցինք՝ ազնուօրէն հաւատա– լով նրա կնքած ուխտին։ Բայց նա ոտքի տակ տուեց զրադաշտականի այդ սրբու – թիւնն,անգամ։ Այժմ գոնէ չխաբուենք... Թող գայ Շապուհը. եթէ մենք յաղթենք՝ դա կը լինի փառք եւ պատիւ մեզ համար, եւ Շապուհը յաղթուած կը լինի մի կնո– ջից։ Իսկ եթէ յաղթի ինքը՝ նա յաղթած կը լինի մի կնոջ. եւ դա չի լինի մեծ քա– ջութիւն ...

Փառանձեմը լռեց ծանր խոհերի մէջ, ապա, գլուխը բարձրացնելով, շտապեց աւելի հանգիստ ։

— Տէր Գնունի, վտանգը մեծ է. պէտք է կանչել բոլոր ազնիւ նախարարներին. Թող գան եւ պաշտպանեն երկիրը հայրե– նի ... Կանչիր եւ Սմբատ ասպետին ։

Այս զգուշաւոր նախապատրաստու – թեան մէջ Վաղարշապատում չարունակ լուրեր էին առնում պարսից երկրից, թէ Շապուհը Արշակ թագաւորի դէմ զայրա– ցած է եղել նախ, որ Հայոց թագաւորը չէր օգնել իրեն բիւզանդացիներին դէմ, այլ, ընդհակառակն, թոյլ էր տուել, որ Հռոմներն անցնեն Հայաստանի հողով

... Առաւել զայրացած էր, որ Արշակը, ընկճելով դժգոհ պարսկասէր նախարար– ներին, ամրացնում էր Հայոց Աշխարհը, կամենում է լինել մեծ, երկիրը դարձնել անառիկ... Պատմում էին, որ Շապուհը մտածում էր, թէ այդ ամէնի հետեւանքը կը լինէր ուժեղ Հայաստան, եւ դա կա– րող էր մեծ գլխացաւանք պատճառել ի – րեն... մինչդեռ նրան ցանկալի էր, որ հայ երկիրը մնայ խառնակ, անիշխանութեան մէջ, նախարարները լինեն թագաւորից անկախ ... Ուստի եւ ամէնից վտանգա – ւորը Արշակ թագաւորն ինքն է, որ կա– մենում է այդ ցրուած, անկախ ուժերը միացնելով՝ ենթարկել իրեն եւ ստեղ – ծել մեծ բանակ... Փախածները պատ – մում էին, թէ Շապուհը զայրացած է, սահմանին մօտ քաղաք հիմնելուց զատ՝ Արշակը հիմք է դնում մի նոր բերդի ... Կարելի՞ էր թոյլ տալ մի այդպիսի բան պարսից սահմանի վրայ ...

Այսպէս էին բացատրում Շապուհին վարմունքը աւագներից ոմանք եւ յատ – կապէս հազարապետ Գնունին ։

— Խարդախ, խարդախ աղուէս, — կրկնում էր ծերունին սրամտութեամբ ։ — Եւ ինչպէս մենք խաբուեցինք, — ա– սում էր նա երբեմն թագուհուն։ — Դու, թագուհի, իրաւացի էիր։ Արքան պէտք չէ գնար ։

Իսկ թագուհին պատասխանում էր .

— Կանայք, տէր Գնունի, բազում խն– դիրներ թերեւս չեն ըմբռնում լիովին, բայց նախազգացումը նոցա յաճախ չի խաբում ։

Այժմ պէտք է լարենք մեր ուժերը եւ երկիրը փրկենք բոլենուց։Պէտք է ամրա– ցնենք բերդերը, հետեւենք, որ դաւաճա– նութիւն չլինի ։ Շապուհը կարող է կա – շառել նախարարներից ոմանց սուտ խոս – տումներով եւ ոսկով ։

Փառանձեմն այս ամէնը Գնունուն ա – սում էր առանձին, այնպէս որ Հայր – Մարդպետը չլսի ոչինչ, այլապէս նա եր– կիւղ ունէր, թէ այդ մոլի պարսկասէրը կարող է փճացնել շատ բան։ Այդ էր պատճառը, որ վերջերս թագուհին հրա – կողութիւն էր սահմանել նրա վրայ, մա– նաւանդ այն օրից յետոյ, երբ ներքինին թոյլտուութիւն խնդրեց՝ մի ամսով իր կալուածները մեկնելու ։ Փառանձեմը մերժեց շատ պատուաւոր ձեւով ։

— Քո ներկայութիւնը, քո փորձ խել – քը, Հայր – Մարդպետ յոյժ անհրաժեշտ է այս ծանր եւ դժուար օրերին։ Մնա եւ օգնիր մեզ ... Հայր – Մարդպետ լռել էր եւ գլուխն իջեցրել, որովհետեւ պնդել, անգամ կրկնել ընդունուած չէր ։ Սա – կայն, հարկ եղած դէպքում, նա չէր թաքցնում իր պարսկասիրութիւնը եւ ա – սում էր — Թագուհի, պէտք չէ գրգռել Շապուհին, այլ հարկ է լեզու գտնել ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան, Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ: Դասախօս՝ հիւրաբար քաղաքս գտնուող, Աղեքսանդրաբնակ փաստաբան ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՀԳԱԶ:

Նիւթը՝ Ճշմարտութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Թիրեաքեան իրենց աղջկան Սեդայի բժշկական համալսարանը աւարտելուն առթիւ «Շատ պատուաբեր» յիշատակութեամբ կը նուիրեն երեսուն Ն. Ֆ. «Հայ-Բոյժ»ին, քսան Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի կայանին եւ տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պօղոսեանի եւ Տէր եւ Տիկին Հայաստան Տէրոյեանի, իրենց սիրեցեալ հօրեղբօր Պ. Արշակ Պօղոսեանի կըսկըծալի մահուան առթիւ :

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Ն. Ռ. Մ.եան ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ, Շաբաթ, Յունիս 24ին, ժամը ճիշդ 17ին, առանց օրինաւոր մեծամասնութեան, միութեան կեդրոնատեղին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ :

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1) Վարչութեան գործունէութիւն նախորդ ընդհ. ժողովէն իվեր:

2) Հաշուեքննիչներու զեկուցում :

3) Մեր զոհերու յիշատակին կառուցուելիք յուշարձանը, Փարիզի մէջ :

4) Նոր վարչութեան ընտրութիւն :

5) Զանազան հարցեր :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Քուէարկութեան կրնան մասնակցիլ միայն գործօն այն անդամները, որոնք վճարած են իրենց անդամավճարը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ (Կեդրոնի)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

(Եկեղեցւոյ տօնախմբութեան առթիւ)

Պոմոնի Ս. Գ. Լուս. Գրիգոր Նշխարաց Եկեղեցւոյս հիմնարկութեան 30րդ տարեդարձին առթիւ պիտի քարոզէ եւ պատարագէ Տ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՎՐԴ. ԳԱԳԱՐԱՃԵԱՆ :

Ապա պիտի կատարուի հոգեհանգիստ եկեղեցւոյս հանգուցեալ հիմնադիրներ Գալաքեան Ս. Հօր, Գարեգին Շահլամեանի եւ որդւոց, Աղաճան Դարբինեանի, Ոսկան Անսուրեանի եւ Սահակ Մեսրոպի որահի բարերար հանգ. Օննիկ Դաւիթեանի եւ եկեղեցւոյ եւ Սահակ Մեսրոպ սրահի հիմնադիրներուն, նուիրատուներուն եւ աշխատողներուն ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ :

Կը հրաւիրուի Թաղիս եւ Մարսիլիոյ Հայութիւնը՝ ներկայ ըլլալ սոյն յիշատակի արարողութեանց :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէյսանվիլիէի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կար-Միր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները. ժամը 10–12 :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ — Ս. ՂԱԶԱՐ — ՀՌՈՄ

ԵՒ

ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի անմահ աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ :

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել.—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ

45, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : TAI. 49-40

(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

11, Avenue Béranger

ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՈՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի խնամակալութեան եւ ծնողքներու կողմէ :

25 Յունիս, կիրակի, կէսօրէն ետք ժամը 3 – 10, վարժարանին օդասուն պարտէզին մէջ :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցի ծանօթ երգչուհի

ՇԱՔԷ ՊԻՆԿԵԱՆ

Երգ, պար, մարզանք եւ հաճելի անակընկալներ :

Պիւֆէ մատչելի գիներով, շամփուրով խորոված :

Մուտք 2·50 Ն. Ֆ.

Հաղորդակց. միջոցներ.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի – Փավիյեօն:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վրաժարանի հանդէսը, Այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանին մէջ:

Նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի :

Արտասանութիւն, երգ, մանկական թատերախաղեր եւ հաճելի անակնկալներ :

Կը հրաւիրուի Իսիի գաղութը անխտիր :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան տաշխորդէն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին : Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները :

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ 3046 Ն. Ֆ.

Գ. կարգ 2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն :

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République

Tél.: 20.47.22

MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7

Tél : RIC. 63-69

PARIS (9e)

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՃԱՇ

ԵՒ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի գալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30ին պիտի մատուցուի զոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ :

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ :

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է, որ կը փակուի Յունիս 20ին: Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.:

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն :

Դիմել վարժարան,

Tél. : OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտահանդէսը Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Թրուա Լիւքի անտառին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէ. սովորաբար ընկերական ընդհ. ժողով կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէները ու խումբերը :

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16 ժամը 21ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ (խումբ Լափոմ), այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին: (Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI
14 JUIN
1961

.. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9127 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4928

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՆՉՑՆԵ՛ՆՔ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Քլամարի եւ Իսի լէ Մուլինոյի արկածեալ շրջանին մէջ տասներկու օրէ ի վեր փնտռումներ եւ մաքրագործման աշխատանքներ կը տարուին։ Փլատակներուն տակէն կը հանուին ինչ որ անեղծ մնացած է, յանձնուելու համար տէրերուն։ Նաեւ քիչ բան միայն։

Վաթսուներեք ընտանիքներ մէկ վայրկեանէն միւսը մոխիրի վրայ նստան։ Տարիներու վաստակով ու խնայողութեամբ մէջտեղ բերուած չէին բոյները մէկ ու քանդ եղան։

Կարեւոր թիւ մը կը կազմեն հայ աղէտեալները։

Քաղաքապետարանները բնակարան յատկացուցին արկածեալներուն։ Կառավարութիւն եւ ժողովուրդ նիւթական աջակցութիւն փութացուցին բոլորին անխտիր։

Այս շրջանը մէկն է Փարիզի արուարձաններէն, ուր հաստատուեցան Հայերը գաղթականութեան առաջին օրերուն, 1923էն սկսեալ։

Հայրենիքին մէջ լքած իրենց անշարժ կալուածներն ու շարժուն գոյքերը, մեր հայրենակիցները առանց դրամագլուխի հասան այս հիւրընկալ երկիրը։ Ու գործարաններու մէջ չարաչար աշխատանքի գնով քիչ ժամանակի մէջ յաջողեցան նոր տնտեսութիւն ստեղծել։ Պատառ մը հող գնելով պզտիկ խրճիթներ շինեցին վրան՝ գլուխնին դնելիք տեղ մը ունենալու համար։

Սերունդ փոխուած է քառասուն տարիէ ի վեր։ «Գաղթական» չէ այլեւս Հայը Ֆրանսայի մէջ, ստուար մեծամասնութեամբ Շաղախուած է այս երկրի ժողովուրդին հետ։

Նոյնիսկ անոնք, որ քաղաքացի չեն եւ իր պահեն «հայ գաղթական»ի հանգամանքը, ենթակայ են զինուորական ծառայութեան։

Երախտապարտ Հայութիւնը շատ կանուխէն ցոյց տուած է իր անվերապահ համակրանքը հիւրընկալ երկրին։ 1914ին հայ կամաւորներ սրտաբուխ եռանդով ծառայած են Ֆրանս. բանակին մէջ եւ կռուած գերմանական ճակատին վրայ։

Հայկական Լեգէոնը Ֆրանսական դրօշին տակ թանկագին մասնակցութիւն բերած է դաշնակիցներու յաղթանակին Պաղեստինի, Սուրիա-Լիբանանի եւ Կիլիկիոյ մէջ։

Վերջին աշխարհամարտին հազարաւոր հայեր, քաղաքացի թէ «նանսէնեան», զինուորագրուած են ֆրանսական բանակին մէջ։ Ուրիշներ իբրեւ կամաւոր Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Հիւս. Ափրիկէի մէջ կռուած են «Ազատ Ֆրանսայի» կողքին։

Այս բոլորէն վերջ, Հայութիւնը պէտք եղած չափով չէ ճանչցուած այս երկրի ժողովուրդէն։

Շատ տխուր ենք քարոզչական մարզին մէջ։ Օրինակ պէտք է առնենք Հրեաներէն, որ ամէն առիթ կ'օգտագործեն՝ իրենց վրայ խօսեցնել տալու համար։

Այս տողերը կը գրենք այն ցաւալի դէպքին առթիւ, որ տեղի ունեցած էր անցեալ շաբաթ Քլամարի մէջ եւ որուն արձագանգ եղանք Յառաջի Յունիս 10ի թիւով։

Երկու գետնափոր աղջիկներու եղերական մահը ողբացող ազատ հայ մը՝ Միհրան Քէհեայեան՝ կոպիտ յարձակումի ենթարկուի հանրային ապահովութեան հսկելու պաշտօն ունեցող ոստիկաններու կողմէ։ Մէկը անարգական խօսքեր կ'ըսէ, ուրիշ մը բռունցքի հարուած մը կու տայ դէմքին։ «Բռունցք մը՝ որ կ'ամչցնէ մեզ», կը գրէ Ֆրանս Տիմանշ մեծատառ, վեց սիւնակի վրայ։

Ձեռք դատական միջոցներու դիմած է արդէն, ինչպէս կը գրէ ֆրանսական

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՕՐԵՐ Կ'ԱՊՐԻՆ

«ՍԱՀԱՐԱՆ ԱՓՐԻԿԷԻ ԱՆԲԱԺԱՆԵԼԻ ՄԱՍՆ Է» Կ'ԸՍԵՆ ԲՈՒՐԿԻԲԱ ԵՒ ՄՈՊԻՏՕ ՔԷՅԹԱ

—o—

ԵՐԵՔ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ՄԻԱԿՈՂՄԱՆԻ ՌԱԶՄԱԴԱԴԱՐԻՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

Անցեալ շաբաթ օրուան ժողովէն ի վեր, Էվիանի մէջ նոր հանդիպում տեղի չունեցաւ։ Ժողովականները ցրուեցան՝ Երեքշաբթի օր դարձեալ գիրար գտնելու համար։ Սակայն օրէ օր աւելի որոշ կը դառնայ, որ կարելի պիտի չըլլայ եզրակացութեան մը հասնիլ մինչեւ Յունիս 20։ Ժողովին վայրը փոխելու պատրուակով, բանակցութիւնները կրնան նոյնիսկ յետաձգուիլ որոշ առեն մը համար, մանաւանդ որ օրէ օր աւելի կը հաստատուի այն պարագան, թէ «ԱՀԱԿ»էն ներս տեսակէտները շատ բաժնուած են։ «Ֆիկարօ» իր խմբագրականին մէջ կը գրէր երէկ, թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի բռնած ընթացքը ոչ թէ ամբարտաւանութեան՝ այլ անկարողութեան պէտք է վերագրել։ Կը յաւակնին խօսիլ յանուն իրենց բոլոր կուսակիցներուն, մինչդեռ իրենց տուած հրահանգներուն ենթարկուող չկայ։ Մինչ ղեկավարները Էվիանի մէջ կը բանակցին խաղաղութեան վերահաստատման համար, անդին՝ Ալժերիոյ մէջ, Ալժ. Ազատ. Ճակատի անդամները կը բազմապատկեն իրենց ահաբեկչական արարքները։

Էվիանի ալժերացի պատուիրակները կը ջանան այնպէս ցոյց տալ, թէ Սահարայի հարցին պատճառով է, որ անդիջող ընթացք բռնած են։ Եւ այս պատճառաւ ամէն ճիգ կը թափեն, որպէսզի Սահարայի սահմանակից պետութիւնները ուղղակի կամ անուղղակի կերպով մասնակցին Սահարայի մասին տրուելիք որոշման։

Այս առթիւ, յատկանշական է Թունուզի եւ Մալիի նախագահներուն յայտարարութիւնը։ Արդարեւ, Մալիի նախագահը՝ Մոպիտօ Քէյթա, որ կ'ուզէ հաշտարարի դեր խաղալ Ֆրանսայի եւ «ԱՀԱԿ»ին միջեւ, Ֆերհաթ Ապպասի հետ տեսակցութիւն մը ունենալէ ետք, երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցած էր Թունուզի նախագահին հետ եւս։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ նստաշրջանը բացուեցաւ երէկ կէսօրէն ետք։ Առաջին առթիւ պիտի քննուի կառավարութեան երկրագործական քաղաքականութիւնը։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, Ֆանֆանի, եւ Արտ. նախարարը պաշտօնական հիւրերն են Ուոշինկթընի։ Ֆանֆանի յայտնած է, թէ իր երկիրը պատրաստ է օգնելու թերաճ երկիրներուն։ Ընդգծած է նաեւ Արար Միացեալ Հանրապետութեան եւ Արեւմուտքի միջեւ աւելի արդիւնաբեր ու բարեկամականյարաբերութիւններ ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԱԿի պատուիրակը, Սթիվընսըն, շրջապտոյտ մը կը կատարէ Հարաւ. Ամերիկայի մէջ։ Երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Պրազիլի նախագահ Եանոս Քուատրոսի հետ։ Առաւելաբար խօսած են Քուպայի մասին։ Սթիվընսըն կը պատրաստէ նաեւ այցելութիւնը, զոր Քենըտի պիտի տայ Պրազիլի՝ Յուլիս 15ին։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՇՈՒԿԱՅԻ նախարարներու խորհուրդը վերջնականապէս վաւերացուց Յունաստանի կցումը «վեցերու Եւրոպային»։

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ «Փիլիսոփայական հարցեր» պարբերաթերթը հետաքրքրական մանրամասնութիւններ կու տայ Տաղստանի մէջ քանի մը ամիս առաջ կատարուած համագումարի մը մասին, որուն քննութեան նիւթն էր՝ «Մահմետականութեան մնացորդները եւ զանոնք անհետացնելու միջոցները»։ Համագումարը հաստատած է, որ մահմետականութիւնը «վտանգաւոր» ազդեցութիւն ունի բարքերու վրայ, եւ որոշած է «անխնայ պայքար մղել մահմետականութեան մնացորդներուն դէմ»։

Հրատարակուած պաշտօնական հաղորդագրութիւնը կ'ըսէ ի միջի այլոց, թէ «Սահարան Ափրիկէի անբաժանելի մասը կը կազմէ»։

Այս յայտարարութիւնը բոլորովին կը հակասէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի մինչեւ հիմա կատարած յայտարարութեանց, ըստ որոնց «Սահարան Ալժերիոյ անբաժանելի մասը կը կազմէ»։

Սահարայի հարցին «միջազգայնացումը» «ԱՀԱԿ»ի գիտակցութեամբ եւ կամքո՞վ կը կատարուի, թէ՝ Էվիանի բանակցութեանց արձանագրած տեղ քայլին հետեւանքն է։ Ցամենայն դէպս, Թունուզեան կիսապաշտօնական «Ալ Ամալ»ը կը գրէ, որ Էվիանի 13րդ նիստը (Երեքշաբթի օրուան) հաւանաբար վերջինը ըլլայ, քանի որ փաստը ցոյց կու տայ թէ եօթը տարուան կռիւները անբաւարար եղած են երկու կողմերն ալ հասունցնելու։

× Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի, բանակցութեանց բացման իսկ օրէն ցոյց տուած էր իր բարեկամեցողութիւնը եւ միակողմանի ռազմադադարի հրահանգ տուած Ալժերիոյ իր բանակին։ Ասոր որպէս պատասխան, Ալժ. Ազատ. Ճակատը բազմապատկեց իր ահաբեկումները։ Մայիս 20էն մինչեւ Յունիս 8, այս ահաբեկումներուն զոհ գացած են, 133 անձեր որոնց 116ը՝ մահմետական, եւ վիրաւորուած՝ աւելի քան երեք հարիւր հոգի։ Այս թիւերուն մէջ չեն մտներ սպաննուած զինուորները։

× Օրանի մէջ Ալժ. Ազատ. Ճակատը մահմետական բնակչութիւնը ոտքի հանելու փորձեր կը կատարէ։

× Ալժերիոյ ընդհանուր պատուիրակը, Ժան Մորէն, ինչպէս նաեւ բանակներու վերին հրամանատարը՝ Ջօր Ալըրէ, խորհրդակցութեան համար Փարիզ կանչուած են։ Կը կարծուի թէ այս շաբթու վերջ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին միակողմանի ռազմադադարը շարունակելու կամ դադրեցնելու մասին։

Թերթը։ Վստահ ենք, որ գոհացում պիտի տրուի իրեն։

Անհրաժեշտ է սակայն, որ այս անարդարանալի եւ Հայութեան համար նախատական արարքին դէմ բողոքի նամակներ ուղղուին ում որ անկ է։

Անհրաժեշտ է շարժման մէջ դնել «Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքներու պաշտպան լիկա»ն, որուն գործունէութեան գլխաւոր առարկաներէն մէկն է «ցեղապաշտութեան» (Ռասիզմ) դէմ պայքարը։

Հակասեմական ամէնափոքր արտայայտութեան մը դէմ բողոք կը բարձրացուի տեղական մամուլին մէջ, զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ։

Ջունինք Հայութիւնը ներկայացնող կեդրոնական մարմին մը Ֆրանսայի մէջ, նման պարագաներուն ինքզինք արժեցնելու համար։

Մեր զանազան կազմակերպութիւններ, նոյնիսկ անհատներ կրնան բողոքի գրութիւններ ուղղել վերոյիշեալ Լիկային՝ յանուն արդարութեան։ Հաստատելու համար, որ «աղտոտ ցեղ» չէ Հայը։ Եւ ճանչցնելու՝ մեր բուն դիմագիծը։

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼԱՈՍԻ ժողովը, որ չարաչար ձախողանքի դատապարտուած կը թուէր, գոյութիւնը կը քաշքշէ եւ կը ջանայ հակառակ ամէն բանի լուծում մը հասնիլ։ Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան Արտ. նախարարները որոշած են կոչ ուղղել հակառակորդ Լաոսցիներուն, որ միջազգային քննիչ յանձնախումբին հետ գործակցին՝ զինադուլի որոշումը յարգելով։ Միւս կողմէ, Լաոսցի վարիչներն ալ ժողով պիտի գումարեն Զուիցերիոյ մէջ (Թերեւս՝ Ցիւրիխ), որպէսզի համաձայնական կառավարութիւն մը կազմելու փորձ կատարեն։

ԻՐԱՆԻ մէջ մեծ թափով յառաջ կը տարուի արքայական կալուածները գիւղացիութեան բաժնելու գործը։ Շահը անձամբ բաժնած է քսան գիւղեր՝ 2300 ընտանիքներու։

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ մամուլը մեծ ընդվզումով արձագանգ կը հանդիսանայ Խրուշչեւի վերագրուած յայտարարութեան մը։ Խրուշչեւ, ԱՄՀի երեսփոխանական մէկ պատուիրակութեան անդամներուն իբր թէ ըսած է Մայիս 3ին՝ «Ինչո՞ւ կ'ուզէք որ շարունակենք վստահութիւն ունենալ Նասրի վրայ։ Ձեր երկիրը չահագրգռող հիմնական բոլոր հարցերու լուծման մէջ ձախողեցաւ։ ԱՄՀի մէջ ուրիշ անձնաւորութիւններ կան, որոնք կրնան երկիրը կառավարել՝ առանց համայնավարները բանտարկելու պահանջին զգալու»։

ՉԷԶՈՔ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ համագումարին թուականն ու վայրը ճշդուած են։ Սեպտեմբեր մէկին՝ Եուկոսլաւիոյ մէջ։ Օրակարգի նիւթ՝ «Ժողովուրդներու իրաւունքներու պաշտպանութիւն, ցեղային խտրականութեան դէմ պայքար, կայսերապաշտութեան դէմ պայքար»։

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ խորհրդային երկու հազար գիտնականներ, Խրուշչեւի նախագահութեան տակ համագումարի հրաւիրուած են։ Նպատակ՝ վերակազմել գիտական փնտռտուքները, որպէսզի բոլոր մարզերուն մէջ Խ. Միութիւնը առաջնակարգ դիրքի հասնի։ Կը կարծուի նաեւ, թէ գիտական աշխատանքներու անմիջական հսկողութիւնը պիտի յանձնուի պետական մարմիններու։ Ցարդ, Գիտութիւններու Ակադեմիային յանձնուած էր հսկողութեան այս աշխատանքը։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԻՐԱՆԻ մէջ երկրաշարժի ցնցումներու հետեւանքով յիսուն հոգի մեռած եւ նոյնքան մըն ալ վիրաւորուած են։ Տեքուհէ գիւղը ամբողջովին քանդուած է։

ՑԻՒՐԻԽԻ նահանգային իշխանութիւնները հրաման չեն տուած, որ խորհրդային յայտնի ջութակահար Տավիտ Օյսթրախ նուագահանդէս մը տայ այդ քաղաքին մէջ։ Ջութակահարը բազմաթիւ այլ նուագահանդէսներ տուած էր Զուիցերիոյ ուրիշ քաղաքներուն մէջ։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ լոյս տեսաւ «Լա Տէփէշ տ'Ալժէրի»ի առաջին թիւը։ Նախկին «Տէփէշ Քոթիտիէն»ի նոր անունն է այս, որ Ալժէի զինուորական ըմբոստութեան առթիւ փակուած էր «Լ'Էքօ տ'Ալժէ» եւ «Տէրնիէր Էօր» թերթերուն հետ։

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻԱ խոստացած է տնտեսական կարեւոր օժանդակութիւններ ընել Մարոքի։

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՄԱՐԻՆԵԱՆԻ նոր օդակայանին պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Հանրային շինութեանց եւ Փոխադրութեանց նախարար Ռոպէր Պիւրոնի կողմէ։

ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԸ կը գրէ թէ վրիպակի մը արդիւնքով է, որ Նուվօ - Ժուր շաբաթաթերթին համար գրուած է թէ հրատարակութիւնը արգիլուած է. իրականին մէջ այդ շաբաթաթերթին մէկ դագտնի շրջաբերականին տարածումն է, որ արգիլուած է եւ Պաշտօնաթերթը «ինքզինքը սրբագրեց» կիրակի թիւով։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

—o—

ԽՄԲ. — Բազմաթիւ յօդուածներ հրատարակած ենք Երեւանի Մատենադարանին մասին, որ արժանի է ամէն հետաքրքրութեան եւ գնահատութեան ։ Այս անգամ՝ Փրոֆ. Պընըրցեանի տպաւորութիւնները, իր այցելութեան առթիւ ։

Մինչեւ հիմա շատ բան գրուեցաւ Երեւանի Մատենադարանի մասին, որ կը հանդիսանայ հայերէն եւ արեւելեան ձեռագիրներու ամենամեծ պահեստը աշխարհի մէջ, Հայաստանի պարծանքը ։ Այն ճարտարապետական ոճը, զոր անոր վրայ դրոշմեց ճարտարապետ Գրիգորեան, եւ որ կը ձգտի վերարտադրել հայկական հին ճարտարապետութիւնը, կը շեշտէ վեհութեան տպաւորութիւնը, իսկ պազալթէ ամրակուռ սիւները կը յիշեցնեն սիւները ԺԳ. դարու յայտնի եկեղեցիներուն՝ Գեղարդ, Հաղբատ կամ Սանահին, որոնք միջնադարուն ուսման կեդրոններ էին։ Ներսի հարուստ որմնանկարները մեզ կը փոխադրեն Հայաստանի պատմութեան միջնադարը ։

Բայց հակառակ անոր հնադարեան տաճարի երեւոյթին, այս շէնքը իր ներքնայարկին, երեք յարկանի խորութեան մէջ օժտուած է ամէնէն արդիական միջոցներով անվթար պահելու համար աւելի քան տասը հազար հայերէն ձեռագիրներ եւ մօտաւորապէս հազար ուրիշ մեծարժէք ձեռագիրներ, շատերը՝ եզակի օրինակներ զարդարուած միջնադարու յայտնի նկարիչներու ձեռակերտ մանրանկարներով, որոնք հաճոյք կը պատճառեն հետազօտողներուն։ Վերի յարկերուն մէջ, հետազօտողներուն տրամադրութեան տակ դրուած են ընթերցանութեան երկու մեծ սրահներ, իսկ երկարատեւ աշխատանքներու համար՝ հետազօտողներուն տրամադրուած են ուսումնասիրութիւններու առանձին սենեակներ։ Դասախօսութիւններու հոյակապ ու շքեղ սրահին մէջ յաճախ կը հաւաքուին բազմաթիւ գիտնականներ, համալսարանական փրոֆէսէօրներ, ակադեմիայի հիմնարկութեան հետազօտողներ, լսելու համար ներկայացուած տեղեկագրութիւնները ։ Այսպիսի հաւաքոյթի մը առջեւ ես ալ պատիւը ունեցայ ներկայացնելու զեկուցում մը։ Ընկերակցութեամբ Մատենադարանի տնօրէն գիտնական Լեւոն Խաչիկեանի, որ հեղինակն է մեծ կարեւորութիւն ներկայացնող կարգ մը գիրքերու, մնայուն ցուցահանդէսի սրահին մէջ տեսայ մեծարժէք ձեռագիրներ, որոնցմէ ոմանք կարեւոր են այն պատճառով, որ կը ներկայացնեն հայկական մանրանկարչական արուեստին ամենահրաշալի նմոյշները. ուրիշներ, որոնք կարեւոր են իրենց հեղինակին անունով եւ որ ծանօթ են Ե. դարու (ոսկեդարու) հայկական մշակոյթի զարգացման շրջանին։ Տեսայ, վերջապէս, ձեռագիրներ, որոնք հայերէն թարգմանութիւններն են գիտական այնպիսի երկերու, որոնց յունարէն, լատիներէն կամ ասորերէն բնագիրները կորսուած են եւ այս հայկական թարգմանութիւնները կը մնան միակ վկաները այդ բնագիրներուն։ Ցոյց տալու համար, թէ դեռ այդ դարուն որքան բարձր էր հայ մշակոյթի գիտական մակարդակը, շատ մը նմանօրինակ ձեռագիրներէն կը նշեմ հայերէն թարգմանութիւնները յոյն փիլիսոփայ Զենոնի «Բնութեան մասին» դասագրքին, Աղեքսանդրիացի Թէօնի մէկ աշխատութիւնը, Կեսարացի Եւսեբիոսի Ժամանակագրութիւնը, որոնք յայտնի են Ե. կամ յաջորդ դարերէն ։

Ինչպէս ցոյց կուտայ Աշոտ Աբրահամեան 1959ին լոյս տեսած իր « Մատենադարանի ձեռագիր գանձերը» աշխատասիրութեան մէջ, այսօր ամբողջ աշխարհի մէջ գոյութիւն ունին մօտաւորապէս 24.000 հայերէն ձեռագիրներ, որոնցմէ 10.000 պահուած են Երեւանի Մատենադարանին մէջ, իսկ իւրաքանչիւրը չորս հազար ձեռագիր պարունակող ուրիշ երկու մեծ հաւաքածոներ կը գտնուին Մխիթարեաններու եւ Երուսաղէմի գրադարաններուն մէջ, մնացեալ ձեռագիրները ցրուած ըլլալով Արեւմուտքի այլ մեծ գրադարաններու մէջ։ Մատենադարանին մէջ պահուած են նաեւ արեւելեան տարբեր լեզուներով մօտ հազար ձեռագիրներ, ինչպէս նաեւ մօտ երեք հարիւր հազար հայերէն փաստաթուղթեր, որոնք կը վերաբերին Հայերու եւ անոնց դրացիներու պատմութեան։ Թէ որքան մեծ եղած է գրքի եւ ուսման հանդէպ Հայերու ցուցաբերած սէրը, թէ որքան մեծ եղած է գրական եւ գիտական գործունէութիւնը սկսած Ե. դարէն, այդ կ'ապացուցանեն պահուած մեծ թուով ձեռագիրները։ Եւ պէտք է նշել, որատոնցմէ զատ, տասնեակ հազարաւոր ձեռագիրներ ոչնչացած են օտար ներխուժողներու կողմէ։ ԺԳ. դարու պատմիչ Ստեփան Օրբէլեանի նշումներէն յայտնի է, որ ներխուժող սելճուքները (1170ին) Տաթեւի վանքին մօտ ոչնչացուցին մօտ 10 հազար ձեռագիրներ։ Իրենց փախուստի կամ գաղթի առեն Հայերը իրենց հետ կը տանէին, իբրեւ թանկարժէք իր, նախ եւ առաջ ձեռագիրները, այսպէս փրկելով մանրանկարչական արուեստի մեծագոյն գանձեր։ Նոյնիսկ աւատապետական ժամանակաշրջանի հայ մշակոյթի եւ գիտութեան բարձր մակարդակը մեզ չի զարմացներ, գիտնալով որ Անիի մէջ գոյութիւն ունեցած է համալսարան մը դեռ ԺԱ. դարէն, իսկ Տաթեւի եւ Գլաձորի մէջ՝ ԺԴ. դարէն, ուր ընդօրինակողներու եւ նկարիչ – մանրանկարիչներու դպրոցներ գոյութիւն ունեցած են Թ. դարէն, ինչպէս նաեւ Նորավանքի եւ Երեւանի մէջ։ ԺԱ. դարէն կը ճանչնանք ընդօրինակող – գեղագիրներու եւ մանրանկարիչներու դպրոցներ Անիի, Հաղբատի, Սանահինի մէջ եւայլն, ԺԲ. դարէն՝ Աղթամարի, Վանի, Խիզանի մէջ, իսկ յետագայ դարեւուն անոնք կը բազմանան Կիլիկիոյ, կամ նոյնիսկ հին Հայաստանի սահմաններէն դուրս, երբ սկըսաւ Սելճուք Թուրքերէն փախչող Հայերու արտագաղթը ։

Կրնանք ըսել, թէ Մատենադարանը աշխարհի ամենահին գրադարաններէն մէկն է, որովհետեւ ան շարունակութիւնն է Էջմիածնի մատենադարանին, որուն ձեռագիրներուն պահեստը ստացաւ 1939ին, երբ գրադարանը վերածուեցաւ հին ձեռագիրները ուսումնասիրելու հիմնարկութեան մը։ Ե. դարու պատմաբան Ղազար Փարպեցի մեզի կը տեղեկացնէ, թէ ձեռագիրներ հաւաքեցէջմիածնի գրադարանին համար։ Այսպէս, Մատենադարանի սկզբնաւորութիւնը 1500 տարուան անցեալ մը ունի ։

ՓՐՈՖ. Վ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅՐ ՆԵՐՍԷՍ ԱԿԻՆԵԱՆ

(ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ՄՇԱԿԸ)

Արտասահմանի մէջ ներկայիս հայ բանասիրութեան նուիրուածներուն թիւը շատ քիչ է, որոնց մէջ իր յատուկ տեղը ունի Հ. Ներսէս Ակինեան։ Ան իր ուսումնասիրութիւններով ուշագրաւ նըպաստ մը մատոյց Հայ Մատենագրութեան քննութեան գործին, միաժամանակ ըլլալով անկիւնաքար՝ բանասիրութեան բարձրացող նորաստեղծ շէնքին ։

Ամբողջ հոգիով եղաւ նուիրուած մը, իր եռանդը չի ճանչնար ոչ մէկ արգելք։ Իր աշխատութեան ընթացքին ան չվարանեցաւ մորթելու նախապաշարուած կարծիքները, հետեւելով միակ ճշմարիտ ուղիին, որուն խորքին մէջ կը պլպլար ճշմարտութեան լոյսը հեռակայ ։

Դիւրին յաղթանակները եւ աժան դափնիները չկասեցուցին զինք իր ճամբուն վրայ յաղթական, այլ անոնք եղան մըղում մը դիմելու դէպի բարձունքները ։

Դժուար էր արահետը, հետիոտն ու ղեւորին ոտքերը արիւնոտեցան ։ Այսօր, վաթսուն տարիներու անդուլ պրպտումներն ու տքնաջան աշխատանքներէն ետք՝ կը վերադառնայ մեզի։ Իր ուսերուն վըրայ նստած է ծիրը ալեփառ խաղաղութեամբ ։

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանրական աբբահօր՝ Հ. Արսէն Այտընեանի շրջանին, Հ. Ներսէս Ակինեան անդամակցեցաւ Միաբանութեան ծլաւ ու ծաղկեցաւ Աբբահօր հովանիին տակ։ Արդէն իսկ մատաղ հասակէն ցոյց տուաւ սէր եւ հետաքրքրութիւն հանդէպ հայ ոսկեդրեան գրականութեան, եւ դարերու խորերէն եկող հայ Մատենագրութեան։ Պատանին, իր ուշիմ մտքով ու քննադատական կարողութեամբ, դպրոցական գրասեղաններուն վրայէն, իր նախամուտքը կատարեց հայ բանասիրութեան կաճառէն ներս ։ Արդիւնաշատ ու պտղալից դարձաւ Հ. Մեսրոպ Տաշեանի հոգածու խնամքին տակ ։

Անիկա վերստին քննեց Մատենագրութիւնը ամբողջ, ուսումնասիրեց զանոնք մէկիկ – մէկիկ, անցընելով զանոնք քննութեան խիստ բովէ մը։ Կատարեց բազմաթիւ ճամբորդութիւններ, առանց ... կատի առնելու յառաջացած ... ճամբուն դժուարութիւններն ու քաղաքական պայմանները։ Ձեռագիրներու ... խաւոր կեդրոններուն մէջ ուսումնասիրեց ութ հազարէ աւելի ձեռագիրներ. Գորովագութ հօր նման իր ճամբուն վըրայ, մատենադարաններու խորշերուն մէջ կորսուած մատեանները երեւան հանեց, ուսումնասիրեց զանոնք, ... մեղուի մը պէս ամբարեց անոնց ... Տեղեկութիւններով եւ աւարով հարուստ վերադարձաւ Մայրավանք, արեւու ... սին ընծայելու պատմութեան խորշերուն մէջ կորսուած բազմաթիւ գլուխ գործեր ։

Այսպէս լոյս աշխարհ եկան աւելի ... յիսնեակ մը հատորներ, իսկ ... մէջ՝ բազմաթիւ յօդուածներ։ Հրատարակուած իւրաքանչիւր գիրք, դիմաւորեց քննական լուրջ գրախօսականով մը, ... վեր առնելով արժէքները եւ ցոյց տալով ... թերիները։ Քանի մը հարիւրի կը հասնի այդ յօդուածները, իրենց խորքին ... ըլլալով փոքրիկ ուսումնասիրական յօդուածներ։ Հոս իր գործերը թուելու պիտի ըլլար երկար շղթայ մը, վարդաքանի հատիկներուն պէս լուսաւոր ։

Մեծայարգ հօր հրատարակած երկերուն, հաւաքած գործերուն փառքն ու պսակը, միաժամանակ համայնապատկերը կոչուած է պատրաստութեան մէջ ... ղող «Պատմութիւն Հայ Մատենագրութեան» գործը ։

Իր աշխատութեան ձեւին մէջ ան չի ... ղած նախորդներուն հետեւող մը ... հաւատարիմ մը աւանդութեան ։ ... ուած է նախ աղբիւրները, անցուցած զանոնք քննութեան խիստ բովէն, ... նորագոյն տուեալներու հիման վրայ ... խացուցած է յաւելեալ տեղեկութիւններով եւ լուսաբանութիւններով ։

Շօշափուած նիւթերը բազմապիսի են, անոնք կ'ընդգրկեն մատենագրական, հայրենագիտական, լեզուաբանական տաղաչափներ, եւ այլ բազմապիսի ... թանկագին լուսաբանութիւններ ... ատոնք մութ մնացած հարցերու եւ ... ջաններու մասին։ Հ. Ակինեան մեզի ... տայ միշտ նորութիւններ եւ իր արծարծած վճիռներն ու եզրակացութիւնները ... չեւ այսօր գիտականօրէն չեն մերժուած, ինչպէս է «Եղիշէն»։

Հ. Ներսէս Ակինեան քաջածանօթ հայ հին եւ նոր մատենագրութեան պատմութեան, որովհետեւ այս երկու կ'ընթանան միասին եւ շաղկապուած ... հետախուզած է ամէն ծածուկ ու ... պատմական անկիւն։ Հայաստանէն ... ցելու գրող մը հետեւեալ բնորոշ խօսքերով կ'արտայայտէր իր ... վաստակաւոր բանասէրին հանդէպ – « Վարդապետը շատ գիտուն է, ... ծանօթ է հայկական հին ու նոր պատմութեան, — շրջուն համայնագիտարան մըն է ան »։

Հ. Ներսէս Ակինեան իր արդիւնաշատ նախնիքներուն հետ կենդանացուց ... սաւորիչն ու Եղիշէն, Նարեկացին, Լամբրոնացին, Քուչակն ու Նաղաշ... րոնք իրենց շարականներովն ու տաղե... լուսապսակ մը կը կազմեն իր ... գլխուն շուրջ։ Անոնց հետ ան կը ... ծէ դէպի անմահութեան պանթէոնը

Ա. ՆԵՐՍԷՍ...

Վիէննա

ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՍԸ

—o—

(Փոքրիկ Ալզասցիի մը պատմութիւնը)

Ապա, քերականութեան գիրք մը առնելով, սկսաւ կարդալ մեր դասը ։

Հիմա կը զարմանայի, տեսնելով որ դիւրաւ կը հասկնայի ։

Ինչ որ կ'ըսէր, ինծի կը թուէր ըլլալ չափազանց դիւրըմբռնելի ։

Ինծի կը թուէր նոյնպէս որ երբեք այսքան ուշադրութեամբ չէի ունկնդրած, եւ թէ ինքը՝ երբեք այսքան համբերատարութիւն չէր դրած իր բացատրութիւններուն մէջ ։

Կարելի էր մտածել նոյնպէս որ խեղճ մարդը իր մեկնելէն առաջ կ'ուզէր մեզի տրամադրել իր ամբողջ գիտութիւնը, մէկ անգամէն այդ բոլորը մեր գլուխներուն մէջ տեղաւորելու արտօրանքով ։

Երբ քերականութեան դասը աւարտեցաւ, անցանք շարադրութեան դասին ։

Այդ օրուան համար Պարոն Համէլ մեզի պատրաստած էր բոլորովին նոր օրինակներ, ուր գրուած էին. «Ֆրանսա, Ալզաս, Ֆրանսա, Ալզաս...»։

Այս բոլորը մեր ուսուցիչը պատրաստած էր դրօշակներու նման, որոնք փակցուցած էր մեր գրասեղաններուն չորս անկիւններուն, եւ որոնք կարծես հիմա օդին մէջ ծածանելու երեւոյթը ստացած էին ։

Պէտք էր տեսնել թէ ինչպէս բոլորս, խոր լռութեամբ, խորասուզուած էինք մեր դասին մէջ։

Կը լսուէր միայն գրչածայրերուն թուղթերուն վրայ թողած աղմուկը ...

Ցանկարծ, դպրոցին տանիքին վրայէն լսուեցան աղաւնիներու զուարթ կլկլոցները, եւ ես ի լուր անոնց, մտածեցի.

— Արդեօք պիտի ստիպե՞ն անոնց ալ որպէսզի այսուհետեւ գերմաներէն դայլայլեն ...

Մերթ ընդ մերթ, երբ աչքերս վեր կը բարձրացնէի թուղթիս վրայէն, կը տեսնէի դիմացս, ամպիոնին վրայ անշարժ կանգնած Պարոն Համէլը, որ ակնապիշ կը դիտէր զինքը շրջապատող բոլոր առարկաները, կարծես ուզելով իր ակնարկին հետ տանիլ իր փոքրիկ դպրոցին ամբողջութիւնը ...

Արդարեւ, քառասուն տարիներէ ի վեր հոն էր ան, նոյն տեղը, իր փոքրիկ դասարանին դիմաց։ Գրասեղանները, նըստարանները, որոնք տարիներու հոլովոյթին ընդմէջէն մաշած էին, սիրելի էին իրեն համար ։

Եւ ինչ սրտաճմլիկ բան էր հիմա խեղճ մարդուն համար, լքել այս բոլորը ու հեռանալ։ Դարձեալ, սրտի խոր կսկիծով մըն էր որ ան կ'իմանար դասարանին վերեւ գտնուող սենեակէն եկող իր քրոջ ոտնաձայները, որ զբաղած էր հիմա պատրաստելու համար իրենց մեկնումի պայուսակները, վասնզի պէտք էր որ յաջորդ օրն իսկ մեկնէին, հեռանալով երկրէն ընդմիշտ ...

Այսուհանդերձ, անիկա քաջութիւնը ունեցաւ մինչեւ վերջը շարունակելու դասը ։

Շարադրութենէն ետք անցանք պատմութեան դասին։ Այնուհետեւ բոլորս միասին սկսանք երգել՝ «պա, պէ, պօ, պիւ»։

Սրահին խորը, ծերունի Հոզեր, ակնոցները աչքին, այբենարանը առջեւը, փոքրիկներուն հետ սկսած էր հեգել այբենգիրը ...

Անոր դողդողացող ձայնը, փոքրիկներուն հետ յարմարուելու ճիգը այնքան տարօրինակ կը թուէր մեզի, որ մեր մէջ կ'արթնցնէր թէ ծիծաղի, թէ լացի փափաքը ...

Ա՜հ, միշտ պիտի յիշեմ այս վերջին դասը ...

Ցանկարծ, եկեղեցիին ժամացոյցը հնչեց ցերեկուան, ապա՝ Անժելիւսի պահը։

Նոյն այդ պահուն, հնչեցին թմբուկները Բրուսիացիներուն, որոնք կը վերադառնային իրենց զինուորական մարզանքներէն ։

Պարոն Համէլ իր ամբողջ հասակով կանգնեցաւ ամպիոնին վրայ, բոլորովին տժգունած ։

Երբեք այդքան մեծ չէր երեւցած ...

— Բարեկամներս, ըսաւ ան, բարեկամներս, ես ... ես ...

Սակայն բան մը շնչահեղձ կ'ընէր զինքը։ Չէր կրնար ամբողջացնել իր նախադասութիւնը ։

Այն ատեն, Պարոն Համէլ դարձաւ ... պի քարետախտակը, առաւ կաւիճ ... մը, եւ իր ամբողջ ուժովը յենելով տախտակին, որքան կարելի է խոշոր ... րերով, գրեց.

« Կեցցէ՛ Ֆրանսան...»։

Ապա, մնաց հոն, գլուխը յենած պատին, եւ առանց որեւէ խօսքի, իր ձեռքով մեզի նշան ընելով, հասկցուց.

— Վերջացա՜ւ... գացէ՛ք... գացէ՛ք ...

ԱԼՖՈՆՍ ԴՈՏԷ

(3 Եւ վերջ)

ՑԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՏԷՍԻՆ, (Յատուկ).— Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը հոս ալ տօնուեցաւ Յունիս 4ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. տեղւոյս կոմիտէին :

...տարիներ ետքն ալ կան տակաւին ...մարդիկ, որոնք կը յամառին անտեսել ...լռութեամբ Թուականը եւ անարգել ա...զատագրութեան պայքարին զոհուող հե...րոսներու խնկելի յիշատակը: Բարեբախ...տաբար, հայրենասէր Հայութիւնը տէր ...կը կանգնի անոր ու կ'արհամարհէ դասա...լիքներու, անտարբերներու, համաշխար...հային յեղափոխութեամբ տարուած մար...դոց ու անոնց կառքին լծուած քծնողնե...րու դասակարգը: Պատմութիւնը անաչառ ...է, ու ոսկի էջերուն մէջ մեր հերոսներուն ...սխրանքը արձանագրուած է այդ ոսկե...ղէն Թուականը: Ոչ ոք կարող է զայն ջնջել:

...Հանդէսին բացումը կատարեց Հ. Յ. Դ. ...Նոր Սերունդի տեղւոյս «Դրօ» խումբը, «Յառաջ Նահատակ»ով, որ ունկնդրուե...ցաւ յոտնկայս ու ծափահարուեցաւ: Գովելի են մեր երիտասարդները:

Օրուան նախագահ Պ. Կ. Տէրմոյեան, ...որ սիրով եկած էր Վիէննէն, իր բացման ...խօսքին մէջ ըսաւ թէ պարտականութիւն ...է անկախութեան տարեդարձը տօնել: ...Այդ տօնակատարութիւնը ոչ ցոյցի ...բնոյթ կը կրէ, եւ ոչ ալ ներկայ Հա...յաստանի վարչակարգին հակադրելու կը ...ծառայէ: Մայիս 28ը մեր ազատագրա...կան արիւնոտ պայքարին տրամաբանա...կան արդիւնքն է: Պատմական սխալ է ...ըսել թէ ներկայ Հայաստանով սկիզբ ա...ռաւ մեր անկախութիւնը: Ոչ, 1918 Մա...յիս 28ին էր, որ նուիրագործուեցաւ այդ ...անկախութիւնը, յետ օրհասական կռիւ...ներու ժողովրդային միահամուռ դիմա...դրութեան: Շնորհիւ Արամներու եւ Հ. ...Յ. Դաշնակցութեան առաջնորդութեան:

...Հայը, որ պետական երեւելի մարդիկ ...տուած էր Թուրքին, Պարսիկին, Եվրոպ...ական եւ այլ ազգերու, կրցաւ նաեւ պե...տութիւն կազմել: Այն ժամանակ ոչ մէկ ...ուժ ...չի կրցաւ հանդիսանալ ազա...տագրական Հայութեան իր անկախութեան ...ճակատին ջահերուն: Մինչդեռ այժմ, ...հերոսի ...մնացած, ...ուժեր կը քաշուէին նոյն ...ժողովուրդներու ան...թիւնը:

...անդրադառնալով Սփիւռքի ...թեան ազատագրական ... ...մինչեւ ...խորհիլ ... ...համար: Ապա հրաւիրեց ...մէկ վայրկեան լռու...թեամբ ...ազատագրութեան հե...րոսներու յիշատակը:

Գեղարուեստական համեստ յայտագիր մը պատրաստուած էր :

Առաջին առթիւ զգացումով ու մաքուր առոգանութեամբ արտասանեցին դպրոցին աշակերտներէն Գառնիկ Սաղաթէլեան՝ Չարենցի «Գովք Հայաստանիս» եւ Արսինէ Կարապետեան՝ « Հէյ ջան Հայրենիք»ը: Փոքրիկներ Օտէթ, Ալիս եւ Պէաթրիս Քէչէճեան ներդաշնակօրէն երգեցին խմբերգ մը, զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծելով :

Խոր ըմբռնումով արտասանեցին Օրիորդներ Ժընըվիէվ Գարտաքճեան՝ «Ներշնչեցէք դուք հերոսներ» եւ Թագուհի Սալլապաշեան՝ «Ով հեռաւորներ»ը: Երկուքն ալ մեր դպրոցին աշակերտուհիները ու մեր լաւագոյն արտասանողները :

Պ. Յակոբ Քէչէճեան (Միջին Արեւելքէն) յուզումով ու քաղցր ձայնով մեներգեց ու գնահատուեցաւ: Վերջապէս արտասանեցին նաեւ Օր. Օտէթ եւ փոքրիկն Ալիս Քէչէճեան: Բոլորն ալ արժանացան ջերմ ծափահարութեան :

Ապա խօսք տրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Գեւորգ Զպուքճեանի, որուն խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել .— «Վեց դարեր չարունակ գերութեան լուծը կրեցինք եւ ստրկութեան ստորին աստիճանին իջանք : Թուրքին համար րայա էինք եւ ազատութեան մասին գաղափար չունէինք: Օտարները մեզի կը նկատէին խեղճ քրիստոնեաներ եւ ջարդուելու ատակ ժողովուրդ մը: Մայիս 28ով Հայը տիրացաւ իր անկախութեան : Այդ անկախութեան կերտման մէջ Դաշնակցութիւնը մեծագոյն դերը ունեցաւ : Այս կազմակերպութիւնն էր որ Հայուն ներշնչեց պայքարելու իր ինչքին ու պատւին եւ իր երկրին ազատագրութեան համար: Եթէ իրմէ առաջ աշխատանք տարուած էր այդ ուղղութեամբ, սակայն Դաշնակցութեան վիճակուեցաւ հայրենի քաղցրահիւթ ծաղիկներով կազմելու լաւագոյն փունջը: Մեզի նուէր չտրուեցաւ անկախութիւնը: Սարդարապատի ու Ղարաքիլիսէի ճակատներուն վրայ Հայութեան մղած ճակատամարտային կռիւներով էր որ տիրացանք հայրենիքի ազատագրութեան եւ անկախութեան : Հանրապետութեան հիմնադրութեամբ դարձանք պետական ազգ :

Այսօր Հայաստանի մէջ արձանագրուած յառաջդիմութիւնները արդիւնք են Հայուն ձեռներէց ոգիին, աշխատելու ընդունակութեան ու կամքին: Պէտք է հաւատքով եւ յոյսով տոգորուիլ ապագային համար »:

Պ. Տէրմոյեանի ոգեւորիչ փակման խօսքով հանդէսը վերջ գտաւ :

Պ. Պ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆ.— Մենք եւս տօնեցինք Հայաստանի Անկախութեան 43րդ տարեդարձը «Օթէլ Էօրոփ»ի մէջ: Ազատատենչ եւ հաւատաւոր բազմութեան մը ներկայութեամբ : Անոնք եկած էին իրենց յարգանքի տուրքը տալու բոլոր այն յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն, որոնք իրենց կեանքի գնովը մեզի պարգեւեցին այս օրուան Հայաստանը :

Ժամը 9·30ին, օրուան խօսնակը հրաւիրեց Նոր Սերունդի երգչախումբը, որ հանդէսին բացումը կատարեց «Յառաջ Նահատակ» խմբերգով, ղեկավարութեամբ ընկեր Յ. Պէրպէրեանի: Արտասանեցին Օրիորդներ Սիրանոյշ Կարապետեան (Տէսինէն) եւ Արշալոյս Յարութիւնեան :

Նոր Սերունդի կողմէ գեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց ընկեր Հայկ Աճէմեան : Յոր յուզումով արտասանեց Պ. Մովսէս Զափարեան «Բագինի փառաբանութիւնը », Հայ Ազգային Միութեան կողմէ յարգանքի խօսք ըրաւ Պ. Հ. Թաղէոսեան :

Բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկեր Ասլէն Փափազեան, որ ամփոփ կերպով պարզեց, թէ ինչ է Դաշնակցութեան պայքարին էութիւնը, եւ խօսքը ուղղելով Նոր Սերունդին՝ թելադրեց հաւատարիմ մնալ այն վսեմ գաղափարին, որուն նպատակակէտն է՝ միայն եւ միայն ամբողջական Հայաստան, ամբողջական Հայութեամբ :

Երեք գեղեցիկ երգեր երգեց Օր. Անժէլ Կարապետեան, Լիոնի երաժշտանոցէն: Ժողովուրդի խնդրանքին վրայ Տիկին Կարապետեան երգեց «Հայոց Աղջիկներ»ը, դաշնակի վրայ երկու գեղեցիկ կտորներ նուագեց երիտասարդ դաշնակահար Պ. Սիրանոսեան :

Յանդաւառ երիտասարդ մը, Շահպարոնեան, որ պայմաններու բերումով չէ կրցած իր մայրենի լեզուն սորվիլ, բեմ գալով թելադրեց երիտասարդութեան որ հպարտ զգան իրենց Հայութեամբ, որովհետեւ մեր ժողովուրդը չորս հազար տարուան պատմութիւն ունի:

Կէս գիշերին սկսան եւրոպական պարերը, տեւելով մինչեւ առաւօտ: Մէջ ընդ մէջ հայկական շուրջպարեր եւ խմբերգներ իրարու կը յաջորդէին, խանդավառելով ներկայ հասարակութիւնը :

Այս առթիւ Վարանդեան կոմիտէն շնորհակալութիւն կը յայտնէ Կապոյտ Խաչի տիկիններուն եւ Կէնճեան եղբայրներուն, որոնք օգտակար հանդիսացան պարահանդէսին յաջողութեան համար:

ՀԻՍԷՑՆԻԿՑԻ

Առաջին թնդանօթներու ռումբերը քարեր էին, յատկապէս կլորցուած այս նպատակին համար :

×

Սովորական որդը, չորսէն հինգ ամիս կ'ուզէ մեծնալու համար :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը ուրախութեամբ կը յայտարարէ, թէ յառաջիկայ տարեշրջանին համար կը բանայ լիսէի երկրորդ դասարանը :

Դպրոցը միշտ իր ծրագրին մէջ ունեցած է պաշըլիէրներ պատրաստելու նպատակը, սակայն ցարդ անկարելի եղած է այդ պահանջին գոհացում տալ : Այժմ վարչութիւնը որոշած է ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ առնել, գոհացում տալու համար այդ հրամայական պահանջին: Հաղուագիւտ եւ բախտաւոր առիթ մը հայ ծնողներուն համար, որոնք ունին աղջիկներ, այդ դասարանը մտնելու կարողութեամբ :

Դպրոցը ունի բացառիկ առաւելութիւններ զորս կրկին ու կրկին յիշեցնելը աւելորդ չենք նկատեր :

1.— Դասարանները խճողուած չըլլալով, ուսուցիչները կարելիութիւնը ունին իւրաքանչիւր աշակերտուհիի հետ զբաղելու առանձին-առանձին և բծախնդրութեամբ :

2.— Լիսէի վերին դասարաններու համապատասխան կարող ուսուցիչներու մասնակցութիւնը ապահովուած է արդէն:

3.— Աշակերտուհիները իրենց գիտակցութեան տարիքին աւելի երկար մնացած ըլլալով վարժարանին հայկական ու բարոյական առողջ մթնոլորտին մէջ, իրենց նկարագիրը կը կազմուի ծնողներու ցանկացած կերպով :

4.— Եւ վերջապէս, խնամուած սնունդ եւ անթերի մաքրութիւն :

Այս բոլոր առաւելութիւնները իրաւունք կուտան վարչութեան, յուսալու որ ընդհանուր խանդավառութեամբ պիտի ընդունուի վարժարանին վերելքը, եւ իւրաքանչիւր Հայ իրը պիտի նկատէ Դըպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը, օգնելով անոր բարոյապէս թէ նիւթապէս, իր կարելի միջոցներով :

Աշակերտուհիներուն թիւին աւելնալը խնամակալութեան առջեւ կը դնէ նոր եւ անյետաձգելի պահանջ մը: Առկա շէնքին ընդարձակումն է, ու կը ցանկայ եւ կը յուսայ, որ պիտի գտնուին բարերարներ, մասնակցելու համար այդ կարեւոր ձեռնարկին յաջողութեան, յաւերժացնելով իրենց կորսուած մէկ սիրելիին յիշատակը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (221)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

...ւեց պատմելի դա պատերազմով, ...ունջը կը մնի բանակներ ուղարկել ...ութեան խօսքով, որպէսզի կան... ...պատերազմը :

...ճանը լռում էր, մտածելով, որ ...պարտութիւնը կամենում է, ...առանց կռուի, առանց զինուորու... ...ինքնիշխան Շապուհին, որպէսզի ...Հայոց Մաղկոցին, կալուածները ...ւաները: Թագաւորն նրա հետ եր... ...խօսելու ոչ ցանկութիւն ունէր, ոչ ...

...նա չարունակ գրաւում էր, ...երկիր: Նրա եւ Մուշեղի ...գործի մի մասը գնաց ...սահմաններում ամբողջ... ...մի քանի հեծեալ գնդեր գնացին ...այն ճանապարհը, որ Միջագետ...քից, Տիգրիսի հովիտով, մտնում էր Հայաստան, իսկ միւս հեծեալ գնդերը նոր սպարապետ Մուշեղի առաջնորդութեամբ մեկնեցին Հեր եւ Զարեւանդ գաւառները, որտեղից սովորաբար երկիր էին խուժում Պարսիկները:

Ու մի երկու շաբաթ ամէն ինչ թւում էր հանդիստ: Սակայն երրորդ շաբաթուայ առաջին իսկ օրը Մուշեղից սուրհանդակ եկաւ, թէ պարսից զօրքը, գըլուխ ունենալով Շապուհին, գալիս է դէպի Հեր գաւառը : Երբ այդ իմացուեց՝ տագնապը համակեց ամէնքին, դրա հետ եւ դիմադրաւելու վճռականութիւնը :

— Ի զէն, ի զէն,— կանչում էին մունետիկները մայրաքաղաքի փողոցներում: — Գալիս է Պարսիկը, գալիս է թշնամին ոխակալ ...

Այս կարգադրել էր Թագուհին, չկամենալով մայրաքաղաքի բնակիչներից եւ առհասարակ ժողովրդից ծածուկ պահել ոչինչ: Թող իմանան եւ իրենք եւս միջոցներ խորհեն ինքնապաշտպանութեան : Նա կարգադրել էր նմանապէս, որ ցանկացողները, յատկապէս զէնքի անընդունակ մարդիկ, կարող են քաշուել լեռնագաւառները ... Երկու օր մունետիկները յայտարարում էին Թագուհու կարգադրութիւնները, իսկ ինքը՝ Փառանձեմը, նորից մի սեւ նժոյգ հեծած, երկու պալատականի ուղեկցութեամբ օրը մէկերկու անգամ գնում էր դիտելու քաղաքում եւ քաղաքից դուրս գտնուող զինագործարանները, քաղաքապահ զօրքը, պահեստները ... Այդ այցելութիւնների հետեւանքը եղաւ այն, որ մի օր էլ նա կարգադրեց, թէ բոլոր զինագործները, զարբինները, արհեստաւորները տեղափոխուեն բերդը : Այնտեղ տանեն նաեւ բոլոր պահեստները :

— Տանել Արտագերս, դէպի Արտագերս, — կրկնում էր նա միշտ լարուած ու յուզուած ձայնով :

Ոչ միայն Փառանձեմին, ամէնքին նոյնպէս Արտագերսը թւում էր փրկարար մի վայր: Չէ՞ որ այդ բերդը մեծ էր եւ ամուր, ու միշտ էլ եղել է անառիկ ... Եւ այդ օրերին մայրաքաղաքի գրեթէ բոլոր փողոցներում ամէնից աւելի լըսւում էր երկու բառ .

— Դէպի Արտագերս ... դէպի Արտագերս ...

Ու մի քանի օր չարունակ սայլեր, ձիեր, ուղտեր ու ջորիներ անվերջ շարքերով բեռներ էին կրում դէպի Արշակունիք, այնտեղից՝ Արտագերս եւ Կապոյտ բերդերը :

Ու ամբողջ ճանապարհը՝ մայրաքաղաքից մինչեւ Արտագերս, Արաքսի երկարութեամբ, բռնուած էր այդ սայլերով ու անասուններով եւ այն յատուկ մարդկանցով, որ հսկում էին այդ մթերքների եւ թանկարժէք իրերի փոխադրութեան վրայ : Իսկ Արտագերսում բերդապետը այդ ամէնը ստանում ու տեղաւորում էր յատուկ պահոցներում, որոնց տեղը միայն ինքը գիտէր եւ իր բերդականները :

Այս փոխադրումները տեւեցին մօտ երկու շաբաթ, եւ երկու շաբաթ չարունակ Փառանձեմը հետեւում էր ամէնին, հետաքրքրուելով, թէ ինչ է արուած եւ ինչ է մնում: Պատահում էր՝ կանչում էր ոեւէ պալատականի (ամէնից շատ Զենոն Գնունուն) եւ ուղարկում ստուգելու, թէ կատարուա՞ծ է այս-այն կամ՝ ուղարկում էր բերդը, տեսնելու, թէ ի՞նչ պակասներ ունի այն, որպէս զի զգուշացնեն բերդապետին՝ բերդը անմիջապէս կարգի բերելու ...

Ոչ միայն տեղափոխութիւնը, այլեւ պալատում ծագող, ստացուող բազում խնդիրներ զբաղեցնում էին Փառանձեմին, եւ այս բոլորի համար ամէնքը դիմում էին նրան եւ նա պարտաւոր էր ըղպում պատասխանել, խորհուրդներ տալ կամ հրամաններ, ու միաժամանակ զարմանում էր, թէ ինչպէս է կարողանում այդ ...

Ամբողջ ցերեկը նա կարգադրութիւններ էր անում, գնում այս – այն կողմ, իսկ գիշերը քաշւում էր իր ննջարանը : Այստեղ երկար ու մենակ խորհելուց յետոյ՝ նա մէկէն ծունկի էր գալիս եւ օրօրում ձեռը ճակատին :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Կայծակ Բոյաջեանէ, Մինինիս հարիւր Ն. Ֆ.: Գ. Գ. Ամպարեանցէ, Պրիւսէլ տասը Ն. Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԳՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

(Եկեղեցւոյ տօնախմբութեան առթիւ)

Գօմոնի Ս. Գ. Լուս. Գիւտի Նշխարաց Եկեղեցւոյս հիմնարկութեան 30րդ տարեդարձին առթիւ պիտի քարոզէ եւ պատարագէ Տ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՎՐԴ. ԳԱԳԱՍԱՐԵԱՆ:

Ապա պիտի կատարուի հոգեհանգիստ եկեղեցւոյս հանգուցեալ հիմնադիրներ Գալաքեան Ս. Հօր, Գարեգին Շահլամեանի եւ որդւոց, Աղաճան Դարբինեանի, Ոսկան Անսուրեանի եւ Սահակ Մեսրոպի սրահի բարերար հանգ. Օննիկ Դաւիթեանի եւ եկեղեցւոյ եւ Սահակ Մեսրոպ սրահի հիմնադիրներուն, նուիրատուներուն եւ աշխատողներուն ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուի Թաղիս եւ Մարսիլիոյ Հայութիւնը՝ ներկայ ըլլալ սոյն յիշատակի արարողութեանց:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Ազգաստախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին եւ Օր. Գօյաճեան քսան Ն. Ֆ., Գ. Զավուշեան, Մոնմորանսիի ծերանոցին յիսուն, Գ. Վարդանեան Մոնմորանսիի ծերանոցին քսան, Տիկին Կիւրեղեան Ծաղկիւլ Մոնմորանսիի ծերանոցին 40, Գ. Դուրեան Գարսյր հարիւր, Տիկին Շիրինեան Գայծառ, իր քրոջ՝ Ռեբեկա Քրմզեանի եւ Նշան Գալտէնեանի յիշատակին հարիւր, Գ. Գարբիէլեան հինգ, Գ. Տիգրան Ղոնեանց տասը, Տէր եւ Տիկ. Բիւզանդ Գասմաճեան, Մոնմորանսիի ծերանոցին, Ողբ. Վարսենիկ Թէրզեանի մահուան առթիւ քսան, Տիկին Վեհանուշ Ֆրատեան եւ զաւակները, Մոնմորանսիի ծերանոցին յիսուն, Տիկին Վառվառէ Ղազէրեան, ողբացեալ Տիկին Մ. Գարակէօզեանի եւ ողբ. Թագւոր Ահարոնեանի մահուան առթիւ տասը, Տէր եւ Տիկին Մաթոսեան յիսուն, Այրի Տիկին Սերճանեան եւ զաւակները, ողբ. Գ. Բարսեղ Սերճանեանի մահուան առթիւ երեսուն, Այրի Տիկին Զապէլ Խըտըրշեան եւ զաւակները, Մոնմորանսիի ծերանոցին, ողբ. Բարսեղ Սերճանեանի մահուան առթիւ 25, Իյնէճեան եւ Գէորգեան ընտանիքներ ՝ողբ. Տիկին Ազատուհի Թորգոմեանի մահուան առթիւ յիսուն, Գ. Գօզոս Գէորգեան, ողբ. Գ. Անդրանիկ Զըրահեանի յիշատակին (մահացած Գալիֆորնիա) քսան, Գ. Յարութիւն Գալֆայեան, ողբ. Տիկին Մ. Գարակէօզեանի մահուան առթիւ քսան, Տիկին Վարսենիկ Փափազեան, ողբ. Գ. Հրանդ Մինասեանի մահուան առթիւ յիսուն, Տիկին Մարանկէօզեան երկու ծերանոցներուն երեսուն, Տէր եւ Տիկին Սրէնճեան, ողբ. Գ. Լեւոն Մանիկեանի մահուան առթիւ, երկու ծերանոցներուն քառասուն Ն. Ֆ.:

Տէր եւ Տիկին Վահրամ Լեւոնեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Լեւոնեան եւ պարագաները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԼԵՒՈՆԵԱՆի

յանկածական եւ ղառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 4ին, Կիրակի օր Լարիպուազիէրի հիւանդանոցին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 9 Յունիսին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Գանեէօ՝ Սիմըթիէր Փարիզիէնի մէջ:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, հայածէս պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփոըւին Վատիկանի ռատիոկայանէն:

Պատարագիչ՝ Նշան Վ. Գարաֆէհէեան:
Քարոզիչ՝ Ներսէս Ծ.Վ. Սեթեան:
Նիւթ՝ «Լուսաւորչի հաւատքը»:
Կարճ ալիք՝ 31.10, 25.55 եւ 19.84:
Միջին ալիք՝ 196 մ.:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ
1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արժանազրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արզումեան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ... սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն սախպոզաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէները ու խումբերը:

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16) ժամը 21ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ (խումբ Լափոմ), այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին: (Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւոր է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրն ... թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վրաժարանի հանդէսը, Այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանին մէջ:

Նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի:

Արտասանութիւն, երգ, մանկական թատերախաղեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Կը հրաւիրուի Իսիի գաղութը անխտիր: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էՆ 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE, MONTMORENCY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ – ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ եւ աւանդական չամփուրով խորոված:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ կէսօրին ժամը 13ին, գին 10 Ն. Ֆ.: Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները: Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, (Հեռ. ՓՐՕ. 77-73):

Tombola

Մուտք 1 Ն. Ֆ.:

ՄԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն: Անցնիլ կամրջէն եւ թիւ վեց օթօպիւսով իջնել Կրօյէի կայանը: Շոգեկառք ժամը 10.12, 10..., 11.59, 12.05, 12.17, 13.26, 13.54, 14.14, 15.15, 16.17, 16.16, 17..., 18.17:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ.— Ժամը 18.55էն իւրաքանչիւր քսան վայրկեանը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտահանդէսը Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Թրուա Լիւէի անտառին մէջ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI 15 JUIN 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9128 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4929

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հայկական շրջանակները, Փարիզէն մինչեւ գաւառ, յուզուած են Քլամարի Յունիս 4ի կիրակի օրուան ցաւալի պատահարին պատճառաւ :

Օրերէ ի վեր հեռաձայնը կը բանի, հարցնելու համար մեզի թէ ի՞նչ կը մտածեն «ազգին մեծերը» այս առթիւ :

Երկու զոհերէն Սերոբ Մանուկեանի տունը յարձակման էր եղած Յունիս 1ի աղէտին առեն: Քէհեայեանի երկու դեռատի աղջիկները՝ Ժագլին եւ Լօժէնի, 19 եւ 13 տարեկան, առաջին պայթումէն անմիջապէս ետք օգնութեան փութացած էին իրենց ազգական Մանուկեաններուն : Երկրորդ պայթում մը փլցուցած էր դիմացի տունը, որուն փլատակներուն տակ իրենց կեանքը աւանդած էին երկու անբախտ Հայուհիները, զոհ իրենց անձնուիրութեան :

Միւրան Քէհեայեան տասնեւհինգ տարի զինուորական ծառայութիւն կատարած է ֆրանսական դրօշի տակ եւ դարձած հիւրընկալ երկրին քաղաքացի :

Վերջին աշխարհամարտին Ազատ Ֆրանսայի առաջին զօրաբաժնին մէջ արձանագրուելով, մասնակցած է Լիբիոյ, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի կռիւներուն : Վերջին անգամ ղրկուած է Մադագասքար իբրեւ զինուոր: Հուսկ ուրեմն եկած հաստատուած է Քլամար, ընտանեօք :

Կը տեղեկանանք որ զոհերուն կողմէ բողոքի նամակներ ուղղուած են զանազան պաշտօնական անձնաւորութեանց, մինչեւ իսկ Հանրապետութեան նախագահին:

Ալֆորվիլի ընկերվարական քաղաքապետ Պլէօզ իր կողմէ դէպքը մատնանշած է պատկան իշխանութեանց, արդարութիւն պահանջելով :

Մարսիլիոյ մեր հայրենակիցներն ալ, մեծապէս յուզուած, շարժման մէջ դրած են իրենց զանազան կազմակերպութիւնները, ամէնէն առաջ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը:

Ահա լաւագոյն առիթ մը Փարիզի Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան համար, պաշտպանելու հայ զինուոր մը, որ անձնուիրաբար տարիներով ծառայած է Ֆրանսայի եւ այսօր կը սգայ իր երկու հողեհատորներու եղերական կորուստը :

Այս Միութիւնը լայն յարաբերութիւններ ունի պետական, մասնաւորաբար զինուորական շրջանակներու հետ եւ կրնայ օգտակար դեր մը խաղալ այս պարագային: Անհրաժեշտ է ճանչցնել Հայութիւնը, որպէսզի «աղտոտ աղբ» մակդիրը չնետուի մեր հայրենակիցներու երեսին .

Վստահ ենք, որ բարձր շրջանակները կը գնահատեն Հայերը, իբրեւ պարկեշտ եւ աշխատունակ ժողովուրդ մը, որ ո՛չ մէկ նեղութիւն կը պատճառէ իշխանութեանց :

Ջերմօրէն կը հաւատանք նաեւ ֆրանս. արդարութեան :

Աւելի քան երեսուն տարի առաջ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը մեծապէս վրդովուեցաւ, երբ Միքայէլ Ալմազեան անուն Շուշեցի հայ դերձակ մը անիրաւ կերպով ձերբակալուեցաւ եւ ամբողջ ութ ամիս Փարիզի բանտին մէջ կալանաւորուեցաւ :

1929 Օգոստոս 25ին Փարիզի իր յարկաբաժնին մէջ խորհրդաւոր պայմաններու տակ սպաննուած էր Տիկին Պլան, հաշուակալ Բիկօտէնի մայրը: Երկու շաբաթ վերջ, Սեպտեմբեր 9ին կ'անհետանար նաեւ Բիկօտէն, որուն մարմինը Սեպտեմբեր 13ին կը գտնուէր Լիլի կայարանը, զամբիւղի մը մէջ, կտոր կտոր եղած :

Ոստիկանութիւնը չյաջողելով գտնել զոյգ ոճիրներու հեղինակները, ձերբակալած էր անմեղ Հայ մը, որ Բիկոտէնի բարեկամն էր եղած :

Երիտասարդ փաստաբան Շարլ Լէկրանի կորովի պաշտպանողականին շնորհիւ ոչ միայն ազատ արձակուեցաւ Ալմազեան, այլեւ պաշտօնանկ եղաւ դատական ոստիկանութեան պետը Գրնուա, որ չարաչար ծեծել տուած էր խեղճ Հայը՝ բանի սուտ խոստովանութիւններ կորզելու համար անկէ: Պատժուեցան նաեւ ծեծող ոստիկանները :

Ֆրանսական արդարադատութիւնը յաղթած էր:

Ալմազեանի նախընթացը՝ օրինակ մըն է, անգամ մը եւս ոգեւորելու համար արդարութեան յաղթանակը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՆ

ԺՈՔՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի տեղի ունեցաւ Էվիանի բանակցութեանց տասներեքերորդ նիստը: Ամէն ոք կը սպասէր, որ զգայացունց լուր մը պիտի հաղորդուի այս նիստին վերջաւորութեան : Յոռետեսներ կը կարծէին, թէ բանակցութիւնները բոլորովին պիտի խզուին: Ֆրանսական պատուիրակութեան պետը, Ժոքս, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց սակայն, թէ բանակցութիւնները ոչ թէ բոլորովին խզուած են, այլ՝ յետաձգուած գոնէ տասը – տասնըհինգ օրուան համար :

Ժոքս շատ հանդարտ շեշտով կը խօսէր. « Երեք շաբաթէ ի վեր մեր աշխատանքները յառաջ կը տանինք Էվիանի մէջ : … Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատին եւ մեր միջեւ դժուարութիւններ եւ մեզ բաժնող հարցեր կան : Ասոնցմէ առաջինը՝ ոչ – մահմետական փոքրամասնութեանց տրուելիք ապահովութիւններն են : Մեր դիրքը շատ որոշ է . Ալժերիոյ մէջ տեւական ոչինչ կրնայ ըլլալ, եթէ Ալժերիոյ բնակչութիւնը կազմող մարդոց միջեւ փոխադարձ վստահութեան յարաբերութիւններ գոյութիւն չունենան: Բաւական չէ ըսել՝ «մեր վրայ վստահութիւն ունեցէք» կամ «այս հարցին մասին ետքը կը մտածենք»: Պէտք է վստահութիւն ներշնչել ժողովուրդին : Երբ ապահովութիւններ կը պահանջենք, ժողովի սեղանին դիմացի կողմէն մեզի կը պատասխանուի, թէ այլաժամ կայսերապաշտութեան մը ապացոյցը կուտանք :

« Ալժ. Ազատ. Ճակատին եւ մեր միջեւ դժուարութիւն յարուցանող երկրորդ հարցը՝ Սահարան է: Սահարայի վրայ հողային պահանջներ կը ներկայացնեն . մինչդեռ Ալժերիոյ եւ Սահարայի միջեւ գոյութիւն ունեցող միակ կապը այն է, որ երկուքն ալ ֆրանսական գերիշխանութեան տակ կը գտնուին: Այս հաշուով, աշխարհի մէջ բազմաթիւ ուրիշ երկիրներ ալ կրնան հողային պահանջներ առնել իրենց դրացիներուն հանդէպ, պարզ այն պատճառաբանութեամբ, թէ նախկին գաղութներ եղած են :Ապագաղութականացման հարցին մէջ Ֆրանսա բաւական դրական գործունէութիւն ցոյց տուաւ, մանաւանդ Ափրիկէի մէջ: Մեր կողմէ յստակ կերպով սահմանուած սկզբունքն այն է, որ ապագաղութականացումը պէտք է իրագործուի ի շահ խնդրոյ առարկայ ժողովուրդներուն: Քանի մը տարիէ ի վեր Սահարան հարստութեանց աղբիւր մը դարձած է: Շահագործումը այնպիսի ձեւով կազմակերպեցինք, որ սահմանակից երկիրները մասնակից ըլլան արձանագրուած շահերուն: Առաջին օգտուողը Ալժերիան եղաւ արդէն: Համագործակցութեան այս սկզբունքին հաւատարիմ կը մնանք :

« Դժուարութեան երրորդ կէտը՝ հետեւեալն է: Ոչ մէկ մամուլի ասուլիս, ոչ մէկ ձայնասփռուած լուր կրնայ ծածկել, թէ Ֆրանսա դադրեցուց զինուորական յարձակողական գործողութիւնները: Այս մարզին մէջ բարեկամեցողութեան եւ նոյնիսկ կամքի փաստը տուաւ:.Պէտք է ըսել, սակայն, թէ շատ լուրջի չառնուեցանք: Այս ձեռնարկին հանդէպ թեթեւ վերաբերմունք ցոյց տուին եւ այնպիսի բառերով, զոր կը նախընտրեմ անձնապէս չգործածել. այս վերաբերմունքը ցոյց տրուեցաւ մինչդեռ մարդկային կեանքեր խնայելու, ազատութիւններ վերահաստատելու եւ իւրաքանչիւրը բնականոն կեանքի մը վերադարձնելու հարց կար: Ահաբեկումներու եւ դաժանութիւններու թիւը ոչ միայն չնուազեցաւ, այլ ընդհակառակն բազմացաւ: Այս վերջին շրջանին, «դիմացի կողմէն», խաղաղութեան նպատակներէ աւելի պատերազմական ծրագիրներու մասին կը խօսուէր :

« Հաւատարիմ կը մնանք ինքնորոշման գաղափարին.Ֆրանսան է, որ բանակցութեանց դուռը բացող քաղաքականութիւնը առաջարկեց: Հաւատարիմ կը մնայ ատոր եւ չի շեղիր իր նպատակէն : Չի շեղիր նաեւ ժողովրդավարութեան տարրական այն սկզբունքէն, որ իշխանութիւնը կը ծնի ժողովուրդին քուէներէն : Ֆրանսա հաւատարիմ կը մնայ նաեւ այն սկզբունքին, որ Ալժերիան պիտի կառուցուի Ալժերացիներով, բոլոր Ալժերացիներով ; …

« Արդ, մեր վերջին ժողովները որեւէ նորութիւն չբերին եւ որոշ տեղքայլ արձանագրեցին: Անվերջ իրար բախելու եւ ապարդիւն հանդիպումներու վտանգը մեծ է :

« Յարմար դատեցինք մտածելու որոշ ժամանակ մը տալ, որպէսզի այժմ մեր գտնուած անելէն կարենանք դուրս գալ: Ֆրանսական պատուիրակութիւնը պատրաստ է ամէն կարգի շփումները վերսկսելու: Կը յուսանք, որ մտածման այս միջոցը թոյլ պիտի տայ, որ դժուարութիւնները յաղթահարենք: Մեր կամքը, առաջին օրուան նման, անխախտ կը մնայ—վերջ տալ տառապանքներուն և վերահաստատել խաղաղութիւնը »:

Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահին այս յայտարարութենէն ետք, ներկայ լրագրողները կարգ մը հարցումներ տուին: Հարցման մը, թէ ո՞ր մէկ պատուիրակութեան առաջարկով յետաձգուեցան բանակցութիւնները, եւ ե՞րբ պիտի վերսկսին, Ժոքս պատասխանեց՝ « Ֆրանս. պատուիրակութիւնն է, որ առաջարկեց մտածման այս ժամանակը : Վերսկսելու որեւէ թուական չճշդուեցաւ, սակայն տասը – տասնըհինգ օրուան միջոց մը առաջարկուեցաւ : Ժընեւի եւ Էվիանի մէջ երկու պատուիրակութիւններուն գրասենեակներն ալ բաց պիտի մնան, որպէսզի կապերը չկտրուին» :

Ուրիշ մը հարց տուաւ, թէ Ալժ.Ազատ. Ճակատը ի՞նչ ձեւով առաւ խորհրդակցութեանց յետաձգման լուրը: Ժոքս պատասխանեց՝ «Նիստին բացման հարց տրուի ալժերական պատուիրակութեան, թէ ըսելիք նոր բան մը ունի՞ :Ժխտական պատասխանին վրայ՝ ձեզի բացատրածներս յայտնեցի իրենց »:

× Ալժերացի պատուիրակները դժգոհ են այս յետաձգումէն: «Ֆրանսայի կողմէ որոշուած միակողմանի յետաձգում մըն է,» կ'ըսեն. տասը – տասնըհինգ օրուան ժամանակամիջոցն ալ երկար կը գտնեն: Կ'ուզեն որ ամէնէն ուշը մէկ շաբաթէն վերսկսին խօսակցութիւնները :

× Ալժերական պատուիրակութեան նախագահը, Պելքասեմ Քրիմ յայտարարութիւն մը պիտի ընէ այս մասին :

Ֆրանսական մամուլը զանազան ձեւերով կը մեկնաբանէ այս ընդհատումը : Իւմանիթէն անշուշտ ամբողջ մեղքը Ֆրանսական կառավարութեան վրին կը փաթթէ «տը Կոլ ընդհատել կուտայ Էվիանի խօսակցութիւնները » խորագրին տակ գրելով թէ Ֆրանսա ուզած էր միշտ տէր մնալ իր գաղթատիրական առաւելութեանց եւ այդ պատճառով է, որ խօսակցութիւնները չեն յառաջացած: Օռօռի համար յանցաւորը Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատն է եւ Ռոպեր Գոնի կը գրէ, թէ նոյնիսկ եթէ ժողովը վերսկսի, ձախողութիւն մըն է: Ի՞նչ է Ֆրանսայի ուզածը . — Զինադուլ, երաշխիքներ Ալժերիոյ համայնքներուն համար եւ Սահարան դուրս ձգել ինքնորոշումէն: Ֆիկառօ նոյնպէս Սերժ Գրոնպերժէի ստորագրութեան տակ ցոյց կուտայ թէ որքան բարեկամեցողութիւն արտայայտած է Ֆրանսա եւ ինչ դիրք բռնած է Ալժ. Ազատ Ճակատը: Օտար թերթերը ցարդ կարծիք չեն յայտնած , յիշենք միայն որ Նիւ Եորք Թայմզի աշխատակիցը որ ծանօթ է իբրեւ լաւատեղեակ Ալժ.Ազատ. Ճակատի լուրերուն, կը գրէ թէ ընդհատում չէ, այլ՝ վերջնական խզում :

Ալժերիոյ մէջ բանակը պատրաստ է դէմ դնելու համար որեւէ միջադէպի : Վախ կայ որ մահմետականները ցոյցեր ընեն մինչ Եւրոպացիներուն սիրտը հանգստացած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԻՆԻՍԹԷՐԻ մէջ ծայր տուած հողագործներու դժգոհութեան շարժումը հետզհետէ կը տարածուի մօտիկ շրջաններուն մէջ եւս: Լորիանի եւ Մորպիհանի մէջ գիւղացիները ծառերու կոճղերով եւ թրաքթէօրներով գոցած են երկաթուղագիծերն ու ճամբաները: Քէմփէրէն Փարիզ եկող կառախումբերը մեծ յապաղումներ արձանագրեցին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ թերթ մը, «Նիւ Եորք Իվնինկ Նիւզ» կը գրէ թէ նախագահ Քենըտի աշնան դարձեալ Եւրոպա պիտի գայ՝ տը Կոլի եւ Մաքմիլընի հետ «վերին ժողով» մը գումարելու համար :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Ուլպրիխթ, յայտարարած է «Պերլինի հարցին կարգադրութեան համար Ատընաուըրի կառավարութեան հետ բանակցութեանց սկսելու պատրաստ ենք» :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը գրեթէ որոշած է միանալ «Վեցերու Եւրոպային», սակայն նախքան վերջնական որոշում մը տալը կ'ուզէ հարցնել Բրիտանական Հասարակապետութեան անդամ երկիրներուն կարծիքը, որ այս հարցին մասին այնքան ալ դրական չէ :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ նախագահը, Սօքարնօ, Մոսկուայէն ետք Փեքին մեկնեցաւ, ուր արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն մին Լեհաստանի հաշուին լրտեսութիւն կը կատարէր: Ձերբակալուած է :

ՇԱԼ ԵՒ ՋԵԼԼԷՐ, որոնք զինուորական Բարձրագոյն Ատեանին կողմէ տասնըհինգական տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էին, Օպի նահանգին մէջ Քլէրվոյի բանտը պիտի փոխադրուին: Քրէական յանցաւորներէն անջատ պիտի պահուին եւ աւելի մեղմ վերաբերմունքի պիտի արժանանան :

ՄԵՆՏԵՐԷՍԻ պաշտօնական փաստաբանը մէկ տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է, որովհետեւ «դատական գործի պատրուակով քաղաքական քարոզչութիւն կատարել փորձած է »:

ԱՆՈՒՐԱԽ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Ուսումնական տարին վերջանալու վրայ է եւ բնական է, որ մարդու մտածումները երթան կրթական ուղիներով : Մտածելիք շատ բաներ կան :

Նախ՝ մեր կրթական – դպրոցական գործի ընդհանուր վիճակը — միխիթարական լինելուց շա՜տ հեռու է: Խօսքս ազգային կրթութեան մասին է, բնականաբար :

Գոյութիւն չունին ազգային – կրթական ընդհանուր ծրագիր , ընդհանուր քաղաքականութիւն , ընդհանուր ղեկավարութիւն: Համազգային մտահոգութեան եւ գործակցութեան առարկայ չէ ազգային – կրթական գործը: Ազգը ունի իր դպրոցները եւ իր կրթական ծրագիրը: Բարեգործականը ունի իր դպրոցները եւ իր կրթական ծրագիրը: Դաշնակցութիւնը իր համակիր կազմակերպութիւններով ունի իր դպրոցները, իր կրթական ծրագիրը: Ամէն մէկը նոր սերունդ է կրթում ու դաստիարակում բստ պատկերի իւրում : Լա՞ւ է այս, օգտակա՞ր է, մանկավարժակա՞ն է, համապատասխա՞ն է Հայութեան կենսական պահանջներին :

Որքան էլ պառակտուած լինենք, բաժան – բաժան, հակամարտ քաղաքական հարցերում, վերջ ի վերջոյ պէտք է գիտակցենք, եթէ չենք ուզում ի սպառ անհետանալ իբրեւ ազգութիւն, պէտք է գանք այն եզրակացութեան, որ կրթական – դպրոցական մարզում ուժերի միացումն ու գործակցութիւնը անհրաժեշտ պայմանն են մեր գոյութեան: Բաժան – բաժան՝ արագ քայլերով կ'երթանք դէպի կորուստ. միացած մենք կարող ենք երկար ապրել իբրեւ ուրոյն ժողովուրդ նոյնիսկ Սփիւռքի անհրապոյր պայմաններում :

Երբ Ճեւտէթ փաշայի հորդաները պաշարեցին Վանը եւ մահուան ուրուականը երեւաց քաղաքի գլխին, Վանի պաշարուած Հայութիւնը տեսաւ մահուան սպառնալիքները, զգաց, որ առանձին – առանձին Թշնամու սուրի կեր պիտի դառնան, միացած կարող են փրկուել : Եւ միացան. Եւ փրկուեցին :

Այսօր Ճեւտէթ փաշայից հարիւրապատիկ հզօր ուժեր պաշարել են Հայութիւնը Սփիւռքում, աւելի ահաւոր, որոնց դիմադրելը անհամեմատ աւելի դժուար է: Կամ մահ, կամ ազատութիւն — հրեղէն տառերով գրուած է Սփիւռքի Հայութեան առջեւ : Մահ՝ բաժան – բաժան: Ազատութիւն՝ միացած, ազգային ընդհանուր ուժերի համադրութեամբ :

Կրթական – դպրոցական գործը այն դաշտն է, որի վրայ միայն, ամէնից առաջ, հնարաւոր է ազգային համերաշխութիւնն ու գործակցութիւնը :

Մեծ չափով ազգային անհամերաշխութեան հետեւանք են այն բացասական երեւոյթները, որոնցից տառապում է մեր կրթական – դպրոցական գործը :

Դպրոցական շէնքերը՝ օրինակ : Ազգային դպրոցների մեծ մասը, շէնքի եւ սարքաւորման տեսակէտից, նախապատմական շրջանում է գտնւում: Ազգը, ասում են, դրամ չունի արդիական շէնքերով օժտելու մեր դպրոցները: Լիբանանում ու Սուրիայում, օրինակ, 25 – 30 տարի այդ պատճառաբանութիւնը հասկանալի եւ յարգելի էր, բայց այսօր ասել, թէ « ազգը դրամ չունի դպրոցի համար», առնուազն ամօթ է: Ազգը դրամ ունի, բայց կազմակերպուած չէ, ընդհանուր վստահութիւն վայելող ղեկավարութիւն չունի :

Նոյն երեւոյթի տարբեր փոփոխակը — ուսուցչութեան հարցը: Ամէն տարի աւելի եւ աւելի սուր կերպով զգացւում է գիտակից եւ անձնուէր ուսուցիչների պակասը ազգային դպրոցներում: Եղածներն էլ փախչում են դպրոցներից, նորերը դժկամակութեամբ են մտնում ուսուցչական ասպարէզ :

Օրինակ առնենք Լիբանանը : Ամսական 100 – 150 ոսկիով ապաստան գտնելը դժուար է Պէյրութում: Ազգային դպրոցներում երկրորդական վարժարան աւարտած ուսուցչուհուն, լաւագոյն դէպքում, վճարում են 150 ոսկի, սովորաբար աւելի քիչ: Ամսական 150 ոսկիով ընտանիք պահել հնարաւոր չէ Պէյրութում: Ի՞նչպէս էք ուզում, որ երկրորդական վարժարան աւարտած մէկը երթայ վարժուհի դառնայ, երբ անդին մասնաւոր վաճառատան մէջ, իբրեւ պաշտօնեայ, կարող է ստանալ երկու հարիւր, երեք հարիւր եւ աւելի ոսկի ամսական : Զարմանալի՞ է, որ մեր ազգային դպրոցների կրթական մակարդակը չի բարձրանում :

Հայ մարդը դրամ չի խնայում բժիշկ պատրաստելու, դեղագործ ու ճարտարապետ պատրաստելու, իր ինքնաշարժի համար վարիչ պատրաստելու, բայց իր զաւակների համար ուսուցիչ պատրաստելու մասին նեղութիւն չի քաշում: Միջին Արեւելքի երկրներում ապրում են շուրջ չորս հարիւր հազար Հայեր, թերեւս եւ աւելի: Ուրեմն, ամենահամեստ հաշուով, 75 – 80.000 դպրոցականներ կան համապատասխան թուով դպրոցներում, եւ գոյութիւն չունի մէկ հատիկ վարժապետանոց, ուսուցիչներ պատրաստող հիմնարկութիւն:

Ըմբռնում ենք, անշուշտ, գործի դժուարութիւնը՝ վարժապետանո՞ց — լաւ, բայց երբ մէջ տեղը մէկ ազդ չկայ, ո՞վ պիտի լինի վարժապետանոցի տէրը, երբ մէջտեղը մէկ ծրագիր չկայ, ի՞նչ ծրագրով պիտի ղեկավարուի վարժապետանոցը, որպէսզի բոլորին բաւարարութիւն տայ, երբ ուսուցչի ռոճիկը հազիւ մի կտոր չոր հաց կարող է ապահովել, ո՛րտեղից գտնել խենթեր, որոնք անօթի մնալու հեռանկարով երթան ուսուցչութեան պատրաստուին :

Ե՛ւ դպրոցավարութիւն, ե՛ւ կրթական ծրագիր, ե՛ւ դպրոցական շէնք, ե՛ւ սարքաւորում, ե՛ւ ուսուցիչ ու վարժապետանոց — սրանք բոլորը միեւնոյն երեւոյթի տարբեր կողմերն են, մէկը միւսից բխող, մէկը միւսի հետ կապուած :

Եւ դեռ կարելի է աւելցնել շատ բաներ, ինչպէս, օրինակ, Թաղական – հոգաբարձական խնդիրը : Մենք մեր խանութի կամ արհեստանոցի պաշտօնեայ վարձելիս ամէնից առաջ հետաքրքրւում ենք՝ թէ իր գործի հմտութիւն ունի՞ թեկնածուն :

Հայ դպրոցի հոգաբարձու ընտրելիս բնա՛ւ չենք հետաքրքրւում նրա մասնայատուկ կարողութեամբ: Բաւական է, որ ազա մարդ լինի: Եւ հետեւա՞նքը — ի՞նչ ողբերգութիւններ ուսուցիչ – հոգաբարձու կամ ուսուցիչ – Թաղական փոխյարաբերութիւնների մէջ :

Բարեխիղճ, արժանապատուութեան զգացումի տէր մարդ դժուարութեամբ է համակերպւում մեր ազգային դպրոցներում տիրող պայմաններին: Ինչքա՞ն «նախկին ուսուցիչներ» գիտեմ, որոնք այժմ կա՛մ պաշտօնեայ են այս ու այն վաճառականի մօտ, կամ սէնտուիչի ու նպարեղէնի խանութ ունեն կամ, մինչեւ անգամ, սպասեակ են պանդոկում կամ ճաշարանում :

— Միտքս հանգիստ, ընտանիքիս գլխի վերեւ առաստաղ կայ, զաւակներիս փորը կուշտ է եւ լաւ հագնուած են այլեւս ձեռք չեմ մեկներ Թաղականի մը քանի մը ղրուշ խնդրելու , ասում էր ինձ ժպտերես մի կարսան, որ 12 տարի ուսուցիչ էր եղել հայկական դպրոցներում :

Ուսումնական տարին վերջանալու վրայ է: Անուրախ մտածումներ պաշարում են հայ մարդու միտքը :

« Համազգային»ի Ն. Փալանճեան ճեմարանը այս տարի տալու է մօտ 25 շրջանաւարտներ, 18 – 20 տարեկան տղաներ եւ աղջիկներ : Ով դրամ ունի, փոքր մասը, կ'երթայ բարձրագոյն դպրոց. Մեծ մասը պիտի մտնի գործի ասպարէզ :

Բնական է եւ նրանց կոչումին ու ցանկութեան համապատասխան, որ իրենց ուժերն ու երիտասարդական եռանդը տրամադրէին հայ ժողովրդին, որի օժանդակութեամբ ու գուրգուրանքով աւարտած է Ճեմարանը, բայց ո՞ւր, ի՞նչպէս կարո՛ղ ես խղճմտանքով ասել .

— Տղայ մերժէ 3 – 400 լիր. ռոճիկով մասնաւոր պաշտօնի առաջարկը եւ գնա վարժապետ եղիր ազգային դպրոցում ամսական 150 – 200 ոսկիով, երբ մի ձեռք հագուստը արժէ 150 ոսկի: Գաղափար, անձնուիրութիւն, այո՛, հասկանալի է, բայց հիւլէական ներկայ դարում միայն գաղափարը փոր չի կշտացնում .

Մ. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մատենադարանի գործունէութիւնը կը բաժնուի երեք ճիւղերու : Առաջին բաժինը ձեռագիրներու պահպանման ճիւղն է օժտուած աշխատանոցներով եւ արդիական քիմիական գործողութիւններու եղանակներով: Այս ճիւղին կը պատկանի նաեւ ընդօրինակողներու եւ մանրանկարիչներու բաժինը, որ կ'ընդօրինակէ թանկարժէք ձեռագիրները: Ուրիշ բաժին մը պարտականութիւն ստանձնած է, մօտաւորապէս 15 տարուան ընթացքին, պատրաստելու բոլոր ձեռագիրներուն ցուցակները եւ հրատարակելու մշակուած գրացուցակները : Երրորդ ճիւղը կը համախմբէ տարբեր բնագաւառներու գիտական հետազօտողները, պատմաբանները , լեզուաբանները , փիլիսոփաները եւայլն, որոնք կ'աշխատին հայ հին հեղինակներու քննական հրատարակութիւններու պատրաստութեան, օգտագործելով իրենց տրամադրութեան տակ գտնուող ձեռագիրներուն ճոխ հաւաքածոն :

Բայց անդրադառնանք Մատենադարանի ցուցահանդէսի սրահներուն մէջ իմ տեսած ձեռագիրներուն, որոնք կը ներկայացնեն Ե. դարէն մինչեւ ԺԸ. դարու հայ հեղինակներու գործերը: Բայց, ի հարկէ Ե. դարու առաջին ձեռագիրները չեն պահուած : Այսպէս, Ե. դարու պատմագիր Մովսէս Խորենացիի « Հայոց պատմութենէն» ունինք միայն Ժ. դարուն ընդօրինակուած պատճէն մը. Է. դարէն ունինք մագաղաթի պատառիկ մը երեւան հանուած Մատենադարանի գիտական աշխատակից Սուրէն Գոլանճեանի կողմէ, որ ցարդ հետազօտած է գոյութիւն ունեցող չորս հազար պատառիկներէն երկու հազարը: Այս ձեռագիրներուն մէջ կը գտնենք ներկայացուած բոլոր տիպի տառերը, որոնք զարգացան դարերու ընթացքին: Կարեւոր են հայ պատմիչներու աշխատութիւններու ձեռագիրները, որոնցմէ Մատենադարանին մէջ գոյութիւն ունին 1300 հատ. Ասոնք յատկապէս Ե. – Է դարերու պատմիչներ են, ինչպէս Մովսէս Խորենացի, Ագաթանգեղոս, Փաւստոս Բիւզանդ, Կորիւն, Ղազար Փարպեցի, Եղիշէ եւ ուրիշներ յետագայ դարերէն: Նշել նոյնպէս կրօնական պաշտամունքի վերաբերեալ հազարաւոր ձեռագիրներ, որոնք զարդարուած են շատ գեղեցիկ մանրանկարներով, գործերը աւատապետական Հայաստանի հռչակաւոր նկարիչներու ինչպէս են՝ Սարգիս Պիծակ, Թորոս Ռոսլին, Թորոս Տարօնցի, Մերոն, Մարգար, Վարդան, Գրիգոր Տաթեւացի եւ ուրիշներ, զորս չեմ կրնար յիշել եւ որոնց մանրանկարները հիացումով դիտեցի ցուցահանդէսի սրահի ցուցափեղկերուն մէջ (Մատենադարանին մէջ ընդամէնը պահուած են մօտաւորապէս վեց հազար մանրանկարային ձեռագիրներ

Անտես չեմ կրնար առնել հայ փիլիսոփաներու գործերը կամ անոնց կատարած թարգմանութիւնները յոյն փիլիսոփանե-

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ թերթերուն տուած տեղեկութեանց համաձայն, Ինէօնիւի կուսակցութիւնը, Հալք, կը մտնէ մասնաւոր ձգտում մը՝ մօտենալու համար Հայոց: Նոյնիսկ Հալք կուսակցութեան ներկայացուցիչը, Խօզտէն, պաշտօնապէս կը յայտարարէ թէ իրենց ծրագրին մաս պիտի կազմէ «Հայ համայնքին վարչական մարմիններու ընտրութիւնները կատարել տալ համաձայն համայնքին սովորութիւններուն եւ աւանդութիւններուն »:

Վերջերս տեղի ունեցած են խորհրդակցութիւններ Հայոց եւ Հալքի ղեկավարներուն միջեւ : Աւելցնենք նաեւ որ Օր. Հերմինէ Գալուստեան, Սահմանադիր ժողովի անդամ, յարած է Հալք կուսակցութեան :

Առանց կարծիք յայտնելու, իբրեւ պարզ տեղեկատուութիւն, կուտանք ինչ որ կը հաղորդեն Պոլսոյ թերթերը :

«Մարմարա» կը գրէ (6 Յունիս).—

Երկար ատենէ ի վեր Հալք կուսակցութեան զանազան շրջանակներու մէջ մասնաւոր շարժում մը եւ տեւական աշխատութիւններ աչքի կը զարնէին, շփումներ հաստատելու համար ժողովրդային զանազան զանգուածներու հետ :

Այդ շարժումը շատ աւելի զօրացաւ վերջին շրջաններուն՝ երբ պետութեան կողմէ արտօնուեցան կուսակցական աշխատութիւնները :

Զանազան աղբիւրներէ կը տեղեկանայինք թէ կուսակցութեան Պոլսոյ կեդրոնին մէջ զանազան խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենային կուսակցութեան եւ փոքրամասնութիւններու զանազան համայնքներու պատկանող անձնաւորութիւններու միջեւ: Քննելու համար համայնքներու բաղձանքները եւ հոգերը :

Այդ գործունէութեանց կարգին հայ համայնքի պատկանող դէմքեր առաջին իսկ օրէն իբրեւ համայնքային գլխաւոր մտահոգութիւն ներկայացուցեր էին մեր ընտրական հարցերը եւ Հալքեան վարիչները առաջին իսկ վայրկեանէն մեծ հասկացողութեամբ դիմաւորեր էին համայնքի մը այդ տարրական իրաւունքները եւ խոստացեր էին այդ բաղձանքը հաղորդել կեդրոն եւ հասնիլ որոշ եզրակացութեան մը :

Այդ աշխատութիւնները վերջնական փուլի մէջ մտած ըլլալով Հալք կուսակցութեան Պոլսոյ կեդրոնին մէջ կազմակերպուած մամլոյ հաւաքոյթի մը ընթացքին կուսակցութեան ներկայացուցիչ Էքրեմ Խօզտէն պաշտօնապէս յայտարարեց թէ իրենց կուսակցութիւնը յետ քննութեան իրաւացի գտած էր հայ համայնքին իր սեփական հաստատութիւնները եւ կալուածները մատակարարելու եւ անոնց մատակարարները հակակշռելու բաղձանքը եւ նոյնիսկ որոշած էին իրենց ընտրական ծրագրին մէջ մասնաւոր տեղ մը յատկացնել համայնքներու իրաւունքներուն եւ հայ համայնքի ընտրական հարցին :

Այս հաւաքոյթին ներկայ էին կուսակցութեան վարչական Մարմինէն Պ. Էքրեմ Խօզտէն եւ Հայրետտին Էօզքուլ, Ներկայացուցչական ժողովի անդամ Օր. Հերմինէ Գալուստեան զանազան հայ կուսակցականներ (Թրքական կուսակցութեանց անդամ) եւ մամուլի ներկայացուցիչներ :

Այս առթիւ Հալք կուսակցութեան յանձնուեցաւ հայ համայնքի բաղձանքը ներկայացնող գիր մը, որ նախապէս յանձնուած գրութիւններուն մէկ ամփոփումը կարելի էր նկատել :

Կարդացուեցաւ այդ գրութիւնը որ կը կրէր հետեւեալ խորագիրը :—

Թրքահայ համայնքի պատկանող եկեղեցիներու եւ կալուածներու մատակարարման եղանակը :

Պարունակութիւնը :—

Թրքահայ համայնքի կրօնական գործերը կը մատակարարուին Պատրիարքարանի հսկողութեան ներքեւ կրօնական մարմիններու կողմէ: Բայց, նկատի որ Եկեղեցիներու եւ անոնց կապուած բարեսիրական եւ մշակութային հաստատութիւններու նիւթական, տնտեսական եւ այլ ոչ կրօնական հարցերով կարելի չէ որ զբաղին կրօնաւորներու դասակարգը, վաղուց ի վեր այս հաստատութիւնները եւ կալուածները կը մատակարարուին հետեւեալ կերպով .

1.— Այն կալուածները, վարժարանները եւ հաստատութիւնները, որոնք կապուած են որոշ թաղի մը եկեղեցիին, անոնք կը մատակարարուին այդ թաղին բնակիչներուն կողմէ չորս տարուան համար ընտրուած Թաղ. Խորհուրդներու կողմէ :

2.— Այն հաստատութիւնները, որոնք որոշ թաղի մը չեն պատկանիր եւ համայնքային հասարակաց իրաւունքներու մաս կը կազմեն, ինչպէս հիւանդանոց, որբանոց, գերեզմանք, անոնք ալ կը մատակարարուին ընդհանուր [illegible] եւ համագործակցութեան մարմինի կողմէ: Այդ մարմինը միեւնոյն ժամանակ կը կարգաւորէ Պատրիարքարանի տնտեսական եւ վարչական գործերը, կը հակակշռէ թաղերու կալուածները եւ անոնց միջեւ համագործակցութիւնը կ'ապահովէ :

(Շար. 1)

...ն առաջին հայ փիլիսոփան՝ ...կ Կողբացի Ե. դարէն է, կը հետեւին ... յայտնի Դաւիթ Անյաղթ, Անանիա Շիրակացի Է. դարէն, Ստեփանոս ...նեցի Ը. դարէն, Յովհաննէս Սարկաւագ ԺԲ. դարէն, Վահրամ Րաբբունի ԺԳ. դարէն, Յովհան Որոտնեցի ԺԴ. դարէն ... եւ ուրիշներ: Հայերէն թարգմանութիւններուն մէջ կը գտնենք նաեւ յոյն ...փաներ՝ Արիստոտել, Պղատոն, ...փիւրոս, Զենոն Ստոյիկ եւ ուրիշներ: ... դարաշրջանի հայ գրա...ութիւնն կը գտնենք 337 բանաստեղծ...ու եւ արձակագիրներու, ինչպէս նաեւ ... անծանօթ հեղինակներու գործերը: ... գիտութիւններու բնագաւառէն ... ունինք գործերը ԺԲ դարու յայտնի ... Մխիթար Հերացիի եւ ԺԵ. դարու ... Ամիրդովլաթի, որոնք եղած են ի... դարաշրջանի ամէնէն յայտնի բը...կները: Պէտք է նշել նաեւ որ Մատե...դարանին մէջ կը գտնենք հայերէն աշ...խատութիւններ ուսողութեան, աստղա...բաշխութեան, տիեզերագիտութեան, բը...նագիտութեան եւ քիմիագործութեան բը...նագաւառներէն:

Այս հեղինակներէն շատերը ուսումնա...սիրուած են Մատենադարանի աշխատա...կիցներուն կողմէ, վերլուծուած է անոնց ...կան, պատմական, փիլիսոփայա...կան աշխարհահայեացքը եւ անոնց երկե...րը տպագրուած են քննադատա...կան բնագրերով: Այստեղ ...կարելի չէ նշել բոլորը, թէպէտեւ անոնք ...ուած են իմ գրադարանիս մէջ, եր...բեմն որոնք ինծի նուիրուած են հեղինակ...ներէ, բայց կ'ուզեմ նշել միայն անուննե...րը քանի մը գիտնականներու, որոնք թէ...պէտ երիտասարդ, այսուհանդերձ հրատա...րակած են բազմաթիւ գործեր: Այսպէս՝ ...պիտի նշեմ Մատենադարանի տնօրէն Լե...ւոն Խաչիկեան, Ա. Մնացականեան, Ս. ...եան, Հ. Անասեան, Վ. Գրիգոր...եան, Վ. Առաքելեան, Գ. Աբգարեան, ... Մրաւեան, Մարգարիտ Դարբինեան, ...եան, որոնց բնագրական պատ...մութիւնն է, ... – տնտեսական ...պատմութիւնը, գեղարուեստի պատմու...թեան մատենագրութիւնը: Պիտի նշեմ ... Հ. Փափազեան, բանասէր ... Նազարեան, Լ. Գ. Խաչեր...եան (Մատենադարան Կիպրոսէն), ... Կարէն Եուզբաշեան, փիլիսոփա... մատենագէտներ, ինչպէս եւ գիտ... Վ. Կ. Ճալոյեան, Ս. Արեւշատ...եան, Ա. Աբրահամեան, Գ. Գոյեան, որ ... է հայ թատրոնի մասին գրած իր ...ութեամբ: Ասոնք բոլորն ալ կը ... ուսումնասիրութիւններ ... հեղինակներու կապակցութեամբ, ... թարգմանեն զանոնք ռուսերէնի եւ ... կատարեն այնքան օգտակար աշխա...տութիւններ հայագիտութեան վերաբեր...եալ ... իրենց եռուն գործունէութիւնը ... կ'արթնցնէ մեր մէջ հայ գիտ...նականներու այս սերունդին հանդէպ:

ՓՐՈՖ. Վ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

Գրած էինք թէ՝ Ազգերու – Թատրոնի ներկայ թատերաշրջանի խաղացանկը կազմուած էր, գրեթէ մեծամասնութեամբ, զանազան ազգերու երգի ու պարի փոլքլորիք ներկայացումներէ, թըւելով միայն այն քանի մը հաղուագիւտ թատերական ներկայացումները, որոնց նկարագրութիւնը ըրած էինք:

Աւելցուցած էինք, սակայն, թէ իտալական թատրոնը իր վերջին խօսքը չէր ըսած տակաւին:

Արդարեւ, ուրիշ տարիներ, ինչպէս նաեւ անցեալ տարի, Ազգերու Թատրոնի շրջանին, իտալական թատերախումբերը բերին իրենց թանկագին աջակցութիւնը:

Ճինօ Չերվիի, Լուչինօ Վիսքոնթիի ու Էտուարտօ Ֆիլիփփոյի անցեալ եւ նախանցեալ տարիներու Ազգերու Թատրոնի թատերաշրջանին ներկայացուցած յաջող բեմադրութիւններէն ետք, այս տարի, դարձեալ իտալական թատերախումբ մը՝ առաջնորդութեամբ Սերճիօ տէ Լուլլոյի, ներկայիս Սառա – Պերնարի թատրոնին մէջ կը ցուցադրէ իտալական թատրոնի լաւագոյն նմոյշներէն երկուքը:

Առոնցմէ առաջինն էր անցեալ շաբթու ներկայացուած իտալացի յայտնի հեղինակ Կոլտոնիի «դասական» մեծ դաւեշտը՝ «Լաւ տրամադրուած կիները»:

Իտալացի երգիծաբան Կոլտոնի ծնած է է Վենետիկ 1707ին եւ մեռած Փարիզ՝ 1793ին: Նկարագրով եւ խառնուածքով չէն ու զուարթ այս հեղինակը, որ ամբողջ իր կեանքը անցուցած է ծիծաղի շողեր բաշխելով չորս դին, ունեցած է բաւական արկածախնդրական եւ մռայլ կեանք մը:

Երիտասարդ տարիքէն մեծ սէր ցոյց տուած է դէպի թատրոնը, սակայն, պահ մը չանսալով այդ սիրոյն, կը նուիրէ ինքզինքը իրաւաբանական ասպարէզին, ուր պահ մը կ'ունենայ մեծ յաջողութիւն:

Սակայն, տարօրինակ դիպուածը կը խաղայ իր դերը: Կը հանդիպի դերասանախումբի մը, կը ծանօթանայ անոնց հետ, կը դառնայ մտերիմը խումբին ղեկավար դերասան Մետեպաքի եւ հրապուրուելով անոնցմէ, կը լքէ իր փաստաբանական պատմուճանը եւ կը հետեւի այդ «թափառաշրջիկ»ներուն ...

Այնուհետեւ կը գծուի իր նոր կեանքին ուղին: Կը սկսի գրել թատերախաղեր: 1748 – 1762 կը գրէ բազմաթիւ թատերակներ, մէկ եղանակի ընթացքին մինչեւ 16 հատ:

Իր գործերով Կոլտոնի կը ջանայ հիմնել նոր դպրոց մը, իրապաշտ, նախապաշարումներէ զերծ դպրոց մը, եւ սակայն իր դէմ կը ցցուին ընկալեալ թատրոնի պաշտպան երկու ոսոխներ՝ Փիեթրօ Քիարի եւ Քարլօ Կոցցի, որոնք ուժեղ պայքար մը կը մղեն Կոլտոնիի դէմ եւ այս վերջինը, յոգնած եւ յուսահատած, կը լքէ իր երկիրը եւ կը հաստատուի Փարիզ:

Իր գրական սկզբնական գործերը (ողբերգութիւններ եւ կատակախաղեր) եղած են միջակութիւններ: Սակայն յետագային իր երկերը կը դառնան աւելի տոկուն, աւելի լուրջ կառոյցով եւ հոգեբանական ու փիլիսոփայական խոհերով եւ վերլուծումներով շաղախուած: Մինչեւ այսօր իր թատերախաղերը կը ներկայացուին բազմաթիւ ժողովուրդներու բեմերուն վրայ, ինչպէս անցեալ տարի, Ազգերու Թատրոնի խաղացանկին վրայ կար իր մէկը գործը՝ «Զմիւռնիայի յանձնակատարը», որ այնքան մեծ ընդունելութեան արժանացաւ: Իր նշանաւոր երկերն են՝ «Հովահարը» (1763), «Խոհեմ Մարդը», «Ջիւտորը եւ Տիկինը», «Պանդոկապետուհին» եւայլն:

Իսկ այս տարուան Ազգերու Թատրոնի խաղացանկին վրայ ներկայացուած «Լաւ տրամադրուած Կիները»ին նիւթը կը կազմէ ԺԸ դարուն ապրած իտալացի քաղքենի կիներու շատախօսութիւններն ու բամբասանքները, զորս այս վերջինները Բարեկենդանի շրջանին կ'ընէին:

Այս պարզ նիւթի կարկահին վրայ, Կոլտոնի հիւսած է բարքերու եւ նկարագիրներու խայտաբղէտ ձեռագործ մը, տալով իր թատերակին նաեւ վարպետ թատերագրէ մը սպասուած բեմական բոլոր նրբութիւնները:

Իտալացի դերասանները մեծ յաջողութեամբ ներկայացուցած են այս թատերակը: Բովանդակ ժամուլին կողմէ մեծ գնահատանքի արժանացած է մասնաւորապէս Ռոմոլօ Վալլի, ծերուկ եւ խուլ Լուքայի դերին ստեղծագործութեամբ:

×

Երկրորդ թատերախաղն է այս անգամ ժամանակակից իտալացի թատերագիր Ճիուզեփփէ Փաթրոնի Կրիֆիի «Սեւ Հոգի»ն:

Աւելորդ է ըսել որ այս գործը ոչինչով կրնայ հաւասարիլ «հին աղուէս»ին՝ Կոլտոնիի երկերուն, եւ սակայն, իտալական թատրոնի ներկայացուցիչները այս երկու տարբեր ժամանակաշրջաններու հեղինակներուն միեւնոյն յայտագրին մէջ ցուցադրումով, ուզած են զուգահեռ մը ստեղծել իտալական հին եւ նոր թատերական գրականութեանց միջեւ:

Կրիֆիի «Սեւ Հոգի»ին նիւթն ալ պարզ է ու անսեթեւեթ: Անիկա պատմութիւնն է դէշ բարքերով վարակուած երիտասարդներու, որոնք յանկարծ կ'այլափոխուին, կը մտնեն պարկեշտ ու առաքինի կեանքի մը մէջ՝ երբ մաքուր սիրով մը կ'ողողուի իրենց հոգին: Պատմութիւնն է նոյնպէս երիտասարդ ու անմեղ կնոջ մը, ինչպէս նաեւ պերճալիճի մը՝ որ սակայն մեծ հոգի մը ունի ...

Երիտասարդ թատերագիրը այս նիւթը ընտրելով իբրեւ պատուանդան, բարձրացուցած է անոր վրայ իր շէնքը, հաստատելով որ մաքուր սէրը կրնայ ապեղանի ըլլալ մարդկային բոլոր տեսակի յոռի վէրքերուն համար:

Իտալական թատրոնի այս երկու յաջող ներկայացումներէն ետք, հասարակութիւնը անհամբերութեամբ կը սպասէ դարձեալ իտալական յաջորդ ներկայացման, որուն ընթացքին պիտի բեմադրըուի ԺԶ. դարուն իտալացի թատերագիր Իլ Ռուծանթէի Լա Մոսքեթա, զոր պիտի պատրաստէ Թօրինոյի թատերախումբը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆ— Ցունիս 3ին, Շաբաթ իրիկուն, Ժան տ'Արք սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի անկախութեան 43րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը ի ներկայութեան հաւատաւոր հասարակութեան մը, բացումը կատարուեցաւ Հ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին կողմէ եւ «Փամ փարատանով»:

Հանդէսին կը նախագահէր ընկեր Արմենակ Գուլումճեան, որ օրուան տօնին իմաստը բացատրելէ ետք, եզրակացուց, «Ազգերու պատմութեան մէջ կան թուականներ, որոնք կը մնան առ յաւէտ ու կը փոխանցուին սերունդէ սերունդ: Անա այդ թուականներէն մէկն է Մայիս 28ը, որ հայ ժողովուրդը կը տօնէ ամէն տարի ոգեկոչելով այն բոլոր, գրչի, մաքի եւ զէնքի հերոսները, որոնք իրենց արեան գնով, կերտեցին Ազատ, Անկախ Հայաստանը»:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին, Օր. Ալ. Ընտրիկեան եւ ընկեր Տ. Աղնաւրեան (արտասանութիւն), իսկ Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին կողմէ Գ. Մ. Ալէմշահի «Իմ հեռաւոր հայրենիքս»ը, արժանանալով բուռն ծափահարութեան:

Ընկեր Սարգիս Ընտրիկեան ուղերձով մը պանծացուց ազատութեան համար ինկած հերոսներուն յիշատակը:

Այնուհետեւ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկ. Պ. Չպուքճեան, որ ըսաւ, «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն իր գաղափարական ուժին շնորհիւ, գիտցաւ ոչ միայն մտքերը լուսաւորել, այլ եւ շարժման մէջ դնել բազուկները, հարուածին հարուածով պատասխանելու նպատակաւ: Ժողովուրդ մը որ ուխտած է ապրիլ ազատ եւ անկախ, ինչ որ ալ ըլլան ժամանակաւոր խոչընդոտները, ան կըրկին անգամ ոտքի կը կանգնի ու կը տիրանայ իր անկախութեան: Ոմանք կ'ուզեն մոռացութեան տալ Մայիս 28ը ու փոխարինել զայն Նոյեմբեր 29ով, թըւական մը որ սուգի օրէ է Հայութեան համար: Վեց հարիւր տարուան մարտընչումներէ ետք դժուարութեամբ ձեռք բերուած անկախ եւ ազատ Հայաստանի թարմամ թուականն՝ է ատիկա»:

Հանդէսը վերջացաւ ուշ գիշերին, խոր տպաւորութիւն թողելով ներկաներուն վրայ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Արքան ծանր է մարդոց ուղարկել ... դէմ ... Տէր ամենազօր, տուր ... եւ կարողութիւն մինչեւ Պապիս ... տակալու: Այնուհետ, եր... ու դահը տիրոջը յանձնելով, ես ... մեղքերս քաւելու ...

... աղօթում ու աղերսում էր վե... ... բայց այնտեղից պատաս... կրկնում էր

— Այո, ես կին եմ մեղաւոր ու ..., սակայն մայր եմ՝ սիրով ... եւ թող այս սէրը զօրավիգ ... ինձ թշնամու դէմ ...

... աղօթում էր, որ Հայոց Աշխարհը ... աղէտից եւ վերահաս փոր... ... անվնաս. իսկ աղօթքից յե... ... կանչում էր ծերունի հազա... ... եւ ասում.

— Օգնիր ինձ, իշխան, երկիրը փրկելու: Եղիր ինձ հայր եւ տուր ինձ խորհուրդներ բարի, որ հետեւորդները չըլըգուլեն ինձ, թէ ես, թագաւորի բանտարկումից յետոյ, չարեցի, ոչինչ .... Ոչ, իշխան, ես կը ջանամ մինչեւ մահ, մինչեւ նահատակութիւն եւ թող յուսահատութիւնը երբեք լքում չբերի հոգուս ...

Զէնքի, մթերքի եւ արքունի գանձերի փոխադրումից յետոյ՝ Արտագերս տեղափոխուեցին նաեւ պալատական, ազնուական ու շինական շատ ընտանիքներ, ապա զօրքը, միայն քաղաքապահ հետեւակը, որ լրացնի բերդականների թիւը եւ օգնի նրանց վտանգի ժամին: Իսկ քաղաքապահ հեծելազօրքը գնաց դէպի սահմանը:

Այս ամէնից յետոյ Փառանձեմն տուաւ իր վերջին կարգադրութիւնը, որ Հայր-Մարդպետը մնայ՝ Վաղարշապատի եւ Դուինի պալատները պահելու, որպէս արքունի կալուածների եւ պալատների կառավարիչ: Բայց նրա հետ մնալ ցանկացաւ եւ հազարապետ Դաւիթ Գնունին, ծերութիւնը պատճառ բերելով:

Թագուհին որքան էլ չէր ուզում այդ, բայց ստիպուած եղաւ համաձայնել

— Ցաւամ, իշխան, թշնամին կը խընայի ծերութիւնդ: Պահիր արքայական տները մինչեւ ... (Նա ուզում էր ասել «մինչեւ որդուս գալուստը», բայց զըսպեց իրեն): Թաքցրու ինչ հնարաւոր է եւ հետեւիր, որ այդ ներքինին չանի անվայել գործեր ...

Այստեղ Թագուհին նորից լռեց եւ սեւեռուն, մտածկոտ նայեց ծեր հազարապետին:

— Բայց իրօք ցանկանո՞ւմ ես մնալ, Տէր Գնունի.

Եւ երբ ծերունին գլխով արաւ, թէ իր վճիռն անխախտ է, թէ երկիրը չի կարող թողնել անտէր, Փառանձեմը, մոռանալով թագուհու իր հանդամնաքը, փարուեց նրան:

— Իշխան, դու եղել ես ինձ հայր... ինձ դժուարին է բաժանուել քեզնից ... Բայց կ'ուզէի, որ գնաս Դուին: Եթէ թշնամին գայ, մինչեւ այնտեղ հասնելը՝ կատաղութիւնը կ'իջնի եւ քեզ... չեն վնասի: Գուցէ եւ .... հրաշք պատահի՝ չգան ...

Այս կարճ խօսակցութեան միջոցին երկուսի աչքերն էլ լցուեցին արցունքով: Սակայն Փառանձեմը սթափուեց շուտով.

— Այժմ դէպի Արտագերս ...

Երբ նա հեծաւ իր սեւ նժոյգը եւ խըթանեց՝ թիկնապահները հետեւեցին նըրան: Դրանց մէջ էր եւ Եզնիկ իշխանը՝ թագաւորի սենեկապահը եւ Փառանձեմի համր սիրահարը:

×

Այդ իսկ պահին, երբ մայրաքաղաքում տագնապալի իրարանցում էր, երբ մի կողմից բեռնաբարձ սայլերի շարան էր դուրս գալիս քաղաքից, միւս կողմից ընտանիքներ էին հեռանում դէպի Արագած, կամ ձի ու ջորի վարձած շտապում էին Կոտայք, Գառնի,— այդ ժամին քաղաքի մի այլ ծայրից Վաղարշապատ մտան երեք ձիաւոր, երեքն էլ նիհար, արեւահար դէմքերով, յոգնած ու տխուր:

Տէրերի նման յոգնած էին եւ ձիերը: Դրանից մէկի մէջքին նստած էին մի աղամարդ եւ մի փոքրիկ տղայ, որ հետաքրքիր, զարմացած աչքերով նայում էր շուրջը՝ տներին, մարդկանց: Երբ մի քիչ առաջ գնացին՝ տղան հարցրեց առջեւը նստողին.

— Պապօ, թագաւորն էստե՞ղ է ապրում,— ասաց նա զարմացած:

— Էստեղ, էստեղ ...

— Էս ապրանքի մէ՞ջ:

— Չէ, իր միջնաբերդում: Էնտեղ ապրանք չկայ:

— Իսկ ինչո՞ւ բոլորը կը շտապեն,— շարունակեց տղան:

Այդ շարժումը ոչ միայն տղային էր հետաքրքրում, այլեւ իրենց՝ ձիաւորներին: Դրանք Թորգոմը եւ ընկերներն էին՝ Ցովսէփն ու Վարդանը:

Փոքր էլ առաջ գնալով՝ Թորգոմը կանգնեցրեց այծեր քշող մի ծերունու.

— Պապօ, էս ի՞նչ է, մարդիկ ո՞ւր են շտապում այսպէս սայլերով, բեռներով:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Գասպարեան, իրենց զաւկին Կիթուին գինուորութենէ վերադարձին առթիւ կը նուիրեն քսան Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի Գօրտոյի դպրոցին։

×

Գ. Վարուժան Վաղվառեան, Թոնոնէն, 35 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ուսանողական Միութեան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՃԱՇ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ։

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ։

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է, որ կը փակուի Յունիս 20ին։ Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.։

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն։

Դիմել վարժարան,

Tél. : OBS. 18-28

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, հայածէս պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ռատիոկայանէն։

Պատարագիչ՝ Նշան Վ. Գարաքէհէեան։

Քարոզիչ՝ Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան։

Նիւթ՝ «Լուսաւորչի հաւատքը»։

Կարճ ալիք՝ 31·10, 25·55 եւ 19·84։

Միջին ալիք՝ 196 մ.։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԼԸ ՓԵՔ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1961 – 1962 ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (քուր քլասիք)։

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով վարժարանի տեսչութեան։

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ԿՈՉ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը, Մարսէյլի Ազգատախնամէն, ինչպէս նաեւ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանէն, ստացած է առանձին նամակներ, որոնցմով տրամադրութիւն կը յայտնեն, իրենց օժանդակութեան բաժինը բերել, մեր հանգստեան տուները ընդունուելու կոչուած ծեր թեկնածուներու պաշտօնական գործողութեանց վերաբերեալ աշխատանքներուն։

Արդ, Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը սիրով ընդառաջ երթալով վերոյիշեալ մարմիններուն խնդրանքին, կը ծանուցանէ ներկայովս, Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր այն ծերերուն, որոնք պիտի փափաքէին Սէն Ռաֆայէլի, Մոնմօրանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուները մտնել, փութան իրենց դիմումը կատարել Մարսէյլի Ազգատախնամին կամ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը, որոնք հարկ եղած պաշտօնական թուղթերու գործողութիւնները կատարելով, ամէն դիւրութիւն պիտի ընծայեն։

Հասցէ՝ Ազգատախնամի՝
339, Avenue du Prado, Marseille
Հայոց Առաջնորդարան՝
26, Rue des Convalescents, Marseille

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ.-Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԷՆ ԱՌԱՋ

Փակեցէք ձեր առկախ հաշիւները։

Յունիս 30էն պիտի դադրեցնենք Յառաջի առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն փակած իրենց հաշիւը մինչեւ 1960 Դեկտեմբեր 31։

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումները կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը։

×

Ծանուցումներու առկախ հաշիւներ ունեցողներէն եւս կը խնդրենք, որ մինչեւ Յունիս 30 կարգադրեն բոլոր հաշիւները։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները, որ օր առաջ արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար։

Արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ, ժամը 16–18 Միութեան գրասենեակը։

Համաձայն պետական օրէնքին, կ'ընդունուին միայն մանչեր 6–13 տարեկան, իսկ աղջիկներու համար 6–14։ Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 15ին։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6–13 եւ աղջիկները 6–14 տարեկան։

Փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 23 Պուլվ. Պօմոն, Տիկին Մ. Տօլպաշեանի։

Իսկ քաղաքը՝ դիմել 26 Րիւ տէ Քօնվալեսան, Հինգշաբթի առաւօտները։

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Ն. Ռ. Մ.-եան ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ, Շաբաթ, Յունիս 24ին, ժամը ճիշդ 17ին, առանց օրինաւոր մեծամասնութեան, միութեան կեդրոնատեղին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ։

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1) Վարչութեան գործունէութիւն նախորդ ընդհ. ժողովէն իվեր։

2) Հաշուեքննիչներու զեկուցում։

3) Մեր զոհերու յիշատակին կառուցուելիք յուշարձանը, Փարիզի մէջ։

4) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

5) Զանազան հարցեր։

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Քուէարկութեան կրնան մասնակցիլ միայն գործօն այն անդամները, որոնք վճարած են իրենց անդամավճարը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ (Կճիք)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը ...ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէները ու խումբերը։

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16), ժամը 21ին։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին։

ՎՌԱՄԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ (խումբ Լափոմ), այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին. (Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւոր է։ Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի ... թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վրաժարանի հանդէսը, Այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանին մէջ։

Նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ։

Արտասանութիւն, երգ, մանկական թատերախաղեր եւ հաճելի անակնկալներ։

Կը հրաւիրուի Իսիի գաղութը անխտիր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 16 JUIN 1961

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9129 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4930

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Յեղափոխութենէն տարի մը վերջ, ...ականոն վիճակ չէ ստեղծուած ...ն Թուրքիոյ մէջ։

Անպակաս են խլրտումները ։

...համաձայնութիւն չկայ նոյնիսկ վա...րչ. մարմնի անդամներուն միջեւ ։

Մաքրագործումներն ու հրաժարականները քրոնիկ հիւանդութիւն են դարձած ...րդին ․

Պարբերական ձերբակալութիւններ ...ալ տեղի կ'ունենան՝ զանազան պատրըուակներով :

Մերթ կը ձերբակալուին Դեմոկրատ կուսակցութեան կողմնակիցները — պաշտօնանկեալ — կառավարութիւնը տապալելու ամբաստանութեամբ :

Ուրիշներ կը բանտարկուին կրօնական ...սեանդութիւնը քաջալերելու մեղադրանքով :

Իսկ Յունիս 3ին Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած են 22 մտաւորականներ, — փաստաբան, բժիշկ, լիսէի ուսուցիչ, ճարտարապետ եւ երկրաչափ, իբրեւ ...որինները համայնավարական գաղտնի ցանցի մը, որուն նպատակն է եղեր «կրօնասէր անձերու մօտ իբրեւ կրօնասէր, նախկին դեմոկրատներուն մօտ ալ իբրեւ ...դէմ երեւալով տարհամոզել զանոնք եւ խռովութեան մը ծնունդ տալ»։

Երկու-երեք ամսուան խիստ հետապնդում մը վերջ երեւան հանուած է այս ստորերկրեայ կազմակերպութիւնը, որուն կարգ մը անդամներն ալ ձերբակալուած են Պրուսայի մէջ ։

Դեմոկրատներու օրով, 1952ին համայնավար ուրիշ ցանց մը եւս գտնուած էր՝ վարիչներն էին երկու բժիշկներ եւ համալսարանի դասախօս մը ։

Յեղափոխական կառավարութիւնը վճռած է «բոլոր հետապնդել եւ տեղւոյն վրայ ճզմել» համայնավարները, որոնք կը ջանան եղեր «անիշխանական գետին մը պատրաստել, խափանարարութիւններ ... եւ յայտարարութիւններ հրատարակելով սպառնալ պետութեան մեծերուն ու ...ազգային վարչութեան»։

...նախապէս ձերբակալուած էին նաեւ կարգ մը լրագրողներ, որոնց մէջ ամէնէն ծանօթն է սինեակագիր Ազիզ Նէսիմ, որ ժողովրդական անուն մըն էր դարձած իր օրամիտ եւ կծու «տոմսերով» ։ Վերջերս իբրեւ պաշտպան ներկայացած էր ...կոս փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն

...Քիւք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Քասըմ Կիւլէքի պաշտպանեալն էր ։ ...այն երբ ձերբակալուեցաւ, այս վերջին յայտարարեց թէ Նէսիմ մէկ չարաճի է վեր կուսակցութեան պաշտօնաթերթի խմբագրութենէն հանուած էր։

...ձերբակալութիւններ կը նշմարուին նաեւ գիւղացիներուն մօտ, որոնք Թուրքիոյ բնակչութեան ութսուն առ հարիւրը կը կազմեն եւ մեծ մասամբ կարդալ - գրել չեն գիտեր .

Անտարբեր անոնց հանդէպ ... էր ... բարձրացնելով անոնց ապրուստի մակարդակը ։

Յեղափոխական կառավարութիւնը ...օրինակին հետեւելով, վերջերս բարձրացուց ցորենի գինը ։

Երեք նոր կուսակցութիւններ կազմըւած են, — «Նոր Թուրքիա», գլխաւորութեամբ Պոլսոյ նախկին կուսակալ Փրոֆ. ...Թուրքմենի կէօքայի, «Ատալէթ» եւ «...ղացի հանրապետական»։

...Բոլորէն ամէնէն ուժեղ Հալք կուսակցութիւնն է, որ գործի վրայ է։ Սահմանադիր ժողովը իր ձեռքն է արդէն (275 անդամի վրայ 225 հալքական)։

Իսկ այժմ Հալքը հրապարակ իջած է իբրեւ պաշտպան փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն (տեսնել Յառաջի Բ. էջի Թերթօնը 15 Յունիսէն սկսեալ)։

Տարակոյս չկայ, որ կ'ուզէ գետին պատրաստել յառաջիկայ ազնուան խորհըրդարանական ընտրութեանց համար եւ մոռցնել տալ տխրահռչակ «վարլըք վէրկիսի»ն ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՊԷՏՔ Է ՆԱԽԱՁԵՌՆԱԿ ԸԼԼԱՅ

Կ'ԸՍԷ ԳԵԼՔԱՍԷՄ ՔՐԻՄ

—o—

ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

—o—

Էվիանի խօսակցութեանց ընդհատումը զանազան արձագանգներու տեղի կու տայ ։ Ֆրանսայի այս «մխակոտման որոշումը» պատճառ դարձաւ նաեւ որ ալժերական պատուիրակութեան պետը՝ Գելքասէմ Քրիմ յայտարարութիւն մը ընէ Ժընեւի մէջ, ընդհատումին ամբողջական պատասխանատուութիւնը ձգելով Ֆրանսայի վրայ։ Կը յիշուի թէ երեքշաբթի օրուան նիստին, Քրիմ երեք անգամ անդամին զարկած էր իր բռունցքը եւ «լուէյ» պոռացած երբ Ժուքսէնել փորձեր կ'ընէր նիստ մը նշանակելու համար Չորեքշաբթի օրուան համար։ Յստակ է որ Ալժերացիք չէին ուզեր Ֆրանսական այս «կարծրացումին», որովհետեւ առաջին անգամն է, որ Ֆրանսա ամէն բան չըներ վերսկսելու համար բանակցութիւնները։

Գելքասէմ Քրիմ, նախ պատմականը ըրաւ այն անցուդարձին, որ ծագած էր 1958 Սեպտեմբեր 16ի տը Կոլի յայտարարութենէն ետք, ապա սկսաւ քննադատել ֆրանսական ծրագիրը, «Ի՞նչ անցաւ դարձաւ Էվիանի մէջ, ինչո՞ւ այս ընդհատումը կամայական ձեւով նշանակուած։ Պիտի ջանամ պատասխանել այս հարցումներուն առանց վնասելու բանակցութեան վերսկսումին եւ խաղաղութեան»։ Այս նախաբանէն ետք, Գելքասէմ Քրիմ յայտարարեց — «Ֆրանսական պատուիրակութիւնը մեզի ծրագիր մը ներկայացուց, որուն անունն էր «ապագաղթականացման ծրագիր»։ Քանի մը խօսքով ըսեմ թէ ի՛նչ էր այդ ծրագիրը։ Ալժերիա մը, իր 4/5երորդով անդամատուած եւ որուն հարստութիւններն, գործնապէս եւ իրաւականօրէն Ալժերացիներուն պիտի չպատկանէին ։ Ուր, Եւրոպացիները, իրենց առանձնաշնորհումներով դէմ պիտի դնեն Ալժերացիներուն ։ Յետոյ, Ալժերիան մասերու բաժնելու սպառնալիքը միշտ մեր գլխուն վրայ էր ։ Շաբաթ օր, մեր պատուիրակութիւնը պարզ ծրագիր մը ներկայացուց Սահարայի համար, կը նախատեսէինք, որ բոլորովին տրամադրելի ըլլայ իր հարստութիւններով, ոչ դրացի երկիրներուն, ոչ ալ այն երկիրներուն որ կ'ուզէն գործակցիլ շահերը պիտի անտեսուէին։ Ինչ կը վերաբերի Եւրոպացիներուն, ըսինք արդէն, որ ոչ կը մերժենք ոչ ալ կը պարտադրենք ալժերական քաղաքացիութիւնը»։ Գելքասէմ Քրիմ յայտնեց նաեւ թէ տարակարծութեանց հիմնական պատճառներէն է նաեւ ֆրանսական զինուորական կայաններու հարցը, որ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ Ալժերիոյ հողային ամբողջականութիւնը, եւ Գելքասէմ Քրիմ եզրակացուց — «Ֆրանսական կառավարութիւնը ընդհատում մը որոշեց, պայմաններու մէջ, որոնք ծանօթ են ձեզի ։ Այս ընդհատումին իրական բնոյթին եւ տեւողութեան վրայ, թոյլ տուէք, որ ժամանակաւորապէս վերապահ ըլլամ։ Ի՞նչ պիտի պատահի հիմա։ Պատերազմը պիտի շարունակո՞ւի, երրորդ ուժի մը գործողութեան պիտի անցնինք։ Ֆրանսական կառավարութիւնը 15 օրուան ընդհատում մը ուզեց, հարկ է, որ այդ ժամանակամիջոցին կրկին արտայայտուի, զալով մեզի բանակցուած հաշտութեան մը կողմնակից ենք» ։ Գելքասէմ Քրիմ պատասխանեց նաեւ կարգ մը հարցումներու, զորս ներկայ լրագրողները ըրին, առանց կարգին յիշենք ան որ կապ ունի խօսակցութեանց վերսկսելուն հետ։ Գելքասէմ Քրիմ պատասխանեց — «Ալժ. Ազատ. Ճակատի պատուիրակութիւնը կը սպասէ Ֆրանսական նախաձեռնութեան մը, քանի որ ան էր ժողովը ընդհատողը»։

Նոյն ատեն, ալժերական հարցերու կոմիտէն հաւաքուած էր Էլիզէի մէջ, ուր ժողով երկար զեկուցում մը տուաւ Էվիանի անցած – դարձածին մասին։ Ասոր կը յաջորդէր Նախարարաց Խորհուրդ մը, Հինգշաբթի առտու։ Կը կարծուի, թէ Ֆրանսա առժամեայ Ալժերիա մը ուզել պիտի դնէ, իր հասկցած ձեւով ,

Ալժերիոյ մէջ, կացութիւնը անստոյգ է։ Մահմետականները ցոյցեր ըրին Ալժէի Գելքուր հրապարակին վրայ։ Օռանի մէջ, Մահմետական առեւտրականները գործադուլի դիմած են ։

Յիշենք, որ Թունուզ – Մալի զեկոյցը, որ կ'ըսէր թէ Սահարան Ափրիկէի մէկ հարազատ մասնիկն է այն տպաւորութիւնը ձգած է ալժերական պատուիրակութեան վրայ, թէ Ֆրանսական քաղաքականութեան մէկ խաղն էր ։ Նասր շատ գոհ է այս «ընդհատումէն», ինք որ Պուրկիպայի մրցակիցը կը նկատուի, կը վախնար, որ Էվիանի մէջ համաձայնութիւն մը անկախ Ալժերիոյ մը ծնունդ տայ «արեւմտասէր» Թունուզեան պլոքին մէջ ։

ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գիւղացիական տագնապը սուր հանգամանք կը ստանայ, ի՞նչ է ասոնց ուզածը։ Դժգոհ են որ «միջնորդները» շատ են եւ ապրանքը արտադրիչէն մինչեւ գործածողը կ'անցնի շատ ձեռքերէ եւ կը հասնի գինի մը, որ շատ հեռու է առաջին գինէն։ Այլ խօսքով եկամուտի յաւելում կ'ուզեն ։

Այս առթիւ կարելի է նաեւ նկատի առնել, որ Ազգ. ժողովը «երկրագործական ուղղութեան» օրէնք մը քուէարկած է, վեց ամիս առաջ բայց կը սպասուի , որ գործադրուի ․․․։

Մինչ այդ, գիւղացիները, որ չեն կրնար գործադուլի դիմել, իրենց պահանջները արտայայտելու համար, բողոքի տարբեր ձեւեր գտած են։ Այսպէս Ֆինիսթերի եւ Մորպիհանի նահանգներէն ետք, այժմ Քոթ տիւ Նորի շրջանի երկրագործներն են, որ խափանարարական միջոցներու դիմեցին։ Բազմաթիւ հեռաձայնի սիւներ տապալուեցան եւ Փէնփոլի մէջ դժգոհ հողագործները գրաւեցին քաղաքին գլխաւոր անցքերը ։ Քէնփեր - Փարիզ շոգեկառքի գիծին վրայ չորս պատուարներ կանգնեցուած էին, պատճառ դառնալով երթեւեկի անկանոնութեան ։

Փարիզի մէջ վարչապետը տեսակցեցաւ հողագործներու ներկայացուցիչներուն հետ։ Այս վերջինները ներկայացուցին իրենց պահանջները, յատկապէս կաթնեղէնի եւ մսեղէնի վերաբերեալ ։

Մէկ կողմէ զօրավիգ կանգնելու ու միւս կողմէ կառավարութեան ուշադրութիւնը իրենց վրայ հրաւիրելու համար, երէկ, Կէրէի մէջ Կեդրոնական Ֆրանսայի 14 նահանգներու երկրագործները որոշեցին իրենք ալ, գործնական միջոցներու դիմել ։

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

—o—

Մեր ընթերցողները կը տեսնուի որ շատ վրդովուած են Իսիի միջադէպին առթիւ (Գ. Բէքհեայեանի պարագան) ։ Նամակ, հեռախօս, հեռագիր, — բողոք։ Ինչպէս միշտ կը պատահի, Ֆրանսական պետական դիւանները եւ պաշտօնական անձնաւորութիւնները ձանձրացնելու ատրճան։ Երբ ամէն Հայ, անհատաբար, ինքզինքին իրաւունք կուտայ «ազգը» ներկայացնելու, բողոքը կը կորսնցնէ իր լրջութիւնը։ Ռեպաթէի միջադէպին առթիւ եւս, երկու անճահ բառի համար, այսպէս պատահեցաւ եւ լաւ տպաւորութիւն չըրաւ ։

Զգեցէք որ հանգամանք ունեցող կազմակերպութիւն մը, մէկը բաւական է արդէն, այս պարագային՝ Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը, գործէ լրջութեամբ, ներկայացուցչական ծանրութեամբ ։

Ողբերգական ձեւ մի տաք եղածին, աժան մի ծախէք Հայուն արժանապատուութիւնը, — ձեր գրպանը դրէք բողոքի ձեր նամակները, չձանձրացնելու համար պետական պաշտօնատուները ։

Յառաջ պատմած էր միջադէպը՝ ամէն պատասխանատուութիւն ձգելով Ֆրանսական թերթին, միշտ հետեւելով Ֆրանսական թերթին, առանց բառ մը աւելցնելու իր կողմէ։ Այսքանը բաւական է՝ կը կարծենք ողբերգական կատակերգութեան չվերածելու համար խնդիրը ։ Շատեր հասկցան Յառաջի բռնած ընթացքը։

ԽՄԲ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ համայնավար կուսակցութեան օրկանը՝ «Ալ Նիտաա» հինգ հարիւր Լ. ոսկի տուգանքի եւ տասը օրուան հրատարակութեան արգելքի դատապարտուեցաւ ժամուլի ատեանին կողմէ, որովհետեւ վնասած էր «Լիբանանի ազգային միութեան շահերուն եւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան հետ Լիբանանի յարաբերութիւններուն»։ Արդարեւ, թերթը բուռն պայքար բացած էր Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան դէմ, Լիբանանցի համայնավար վարիչ՝ Ֆարաժալլա Հելուի մահուան առթիւ, որ ըստ թերթին, տեղի ունեցած է Սուրիոյ բանտերուն մէջ, իբրեւ արդիւնք ծեծի եւ չարչարանքի ։

ՄԱՐՈՔ արաբ հաւաքական պաշտպանութեան ուխտին անդամակցող եօթներորդ պետութիւնը դարձաւ, առջի օր ։ Միւս անդամներն են՝ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւն, Սէուտական Արաբիա, Լիբանան, Յորդանան եւ Եմէն։ Յարդ դուրս կը մնան Լիբիա, Սուտան եւ Թունուզ ։

ՔՈՒԻՊԱՅԻ նահանգներէն մէկուն՝ Քամակուէյի եպիսկոպոսը եւ շրջանի գրեթէ բոլոր կղերականները արտաքսուեցան, տեղական իշխանութիւններու կարգադրութեամբ։ Առաջին անգամն է, որ Քուպացի կղերականներ կ'արտաքսուին ։ Նոյն ձեւի կարգադրութիւններ եղած են Հավանայի եւ կարգ մը այլ շրջաններու մէջ։ Հավանայի նուիրակատան մէջ միջադէպեր ծագեցան քրիստոնեայ երիտասարդներու եւ համայնավարամիտներու միջեւ ։

ԱՆԳԼԻՈՅ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները՝ Լորտ Հիւմ եւ Տին Ռըսք կարեւոր խօսակցութիւններ ունեցան, Ուաշինկթընի մէջ։ Ապազինութեան հարցին առընչութեամբ Տին Ռըսք յայտարարեց Ծերակոյտին․ «Չենք կրնար ընդունիլ այնպիսի առաջարկ մը, որ մեր ժողովուրդը գոհ պիտի դարձնէ կամ խաղի պիտի բերէ»։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

"ՄԱՔՍ-ՓԼԱՆՔ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ"Ը

ՊԵՐԼԻՆ.— Արեւմտեան Գերմանիոյ Հանրապետութեան նախագահ Հայնրիխ Լիւպքէ յատկապէս Պերլին եկած՝ էր ներկայ ըլլալու համար գիտական մեծագոյն ընկերակցութեան նիստին, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 8ին, երաժշտական բարձրագոյն վարժարանի սրահին մէջ։ «Մաքս – Փլանք Ընկերակցութիւն» շարունակութիւնն է «Քայզեր – Վիլհելմ Հաստատութեան», զոր Վիլհելմ Բ. կայսրը հիմնած էր 1911ին Պերլինի համալսարանին հարիւրամեակին առթիւ ճառ մը խօսելով։ Կայսրը, ինչպէս եւ այն ատենի ուսուցչապետները, ընդունած էին գիտական հետազօտութեան բացարձակ ազատութեան սկզբունքը եւ ընդգծած էին այս պարագան, որ Վիլհելմ Հումպոլտի առաջադրութիւնը եղած էր 1811ին համալսարանը հիմնած ժամանակ։ Այսինքն գիտութիւնը եւ հետախուզութիւնը բոլորովին ազատ եւ անկախ պէտք է ըլլային որ եւ է ազդեցութենէ կամ պարտաւորութենէ։ Ծանօթ է թէ գիտնականները գիտութեան համար եւ մարդուն կողմէ բնութիւնը նուաճելու մտքով կը տքնին անընդհատ, բայց գիւտերու օգտագործումը ճարտարարուեստին կողմէ բազմաթիւ կերպարանք կ'առնէ եւ ոչ – նոյն չափով մարդուն փնտռածն. իսկ կը ծառայէ, օրինակ՝ վառօդ, տեմամիթ, մանրէներ եւ... աթոմ։

Քայզեր Վիլհելմ Կաճառի հիմնարկութենէն եօթը տարի ետք հրաժարեցաւ գահէն 1918ին, բայց հաստատութեան գիտական աշխատանքները շարունակուեցան շնորհիւ մեծ ճարտարարուեստի օժանդակութեան եւ նոյն տարին Մաքս – Փլանք բնագէտը ստացաւ Նոպելեան մրցանակը իր մէկ կարեւոր գիւտին համար։ Այնշթայն եղաւ վարիչը այս հաստատութեան 1914 – 1933 թուականներուն եւ նոյնպէս Նոպելեան մրցանակին արժանացաւ 1921ին իր ծանօթ տեսութեան եւ անկէ յառաջ բերուած հետեւութիւններուն համար։ Վերջապէս Օթթօ Հան այս հաստատութեան մէջ կատարեց Ուրանիումի մանրացման գիւտը (Ֆ. Շթրասմանի եւ Լիզը Մայթների հետ), որ հիւլէի ուժին օգտագործման սկզբունքը կը կազմէ։

Քայզեր Վիլհելմ Կաճառին հետախուզական աշխատանքները եղած են մանաւանդ բնագիտական եւ քիմիական նիւթերու շուրջ համալսարանէն անջատ, բայց համալսարանականներու անխոնջ նուիրումով։ Գիւտերու արդիւնքը եղած է թէեւ ոչ – անմիջական, բայց հիմնաւոր եւ հոյակապ։

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք 1946ին հաստատութիւնը լուծուեցաւ եւ 1948ին նոյն ծրագրով եւ Մաքս Փլանքի անունով վերակազմուեցաւ կեդրոն ունենալով Կէօթինկըն քաղաքը, ուր կայ նաեւ համալսարան։ Մաքս Փլանք, որ 1930 – 1937 նախագահն էր Քայզեր Վիլհելմ Կաճառին, 1947ին մեռաւ 89ամեայ եւ ահա իր մահէն տարի մը ետք իր անունով կոչուեցաւ գիտական այս կաճառը, որուն նախագահն է Օթթօ Հան։ Ընկերակցութեան նիւթական միջոցները ներկայիս շատ աւելի լաւ են քան առաջ։ Ըստ տեղեկագրութեան, 1960ին 60 միլիոն մարք եղած է պիւտճէին գումարը։ Փրոֆէսէօր Ատոլֆ Բուտընանտ, որ նոյնպէս Նոպելեան մրցանակի արժանացած գիտնական մըն է, յայտարարեց իր ճառին մէջ թէ հարկ է պահել համալսարանէն անջատ եւ անկախ գործելու աշխատանքի ուղղութիւնը եւ չխնայել արդիւնական հետազօտութեան համար անհրաժեշտ միջոցները, որոնք շատ դրամ կը կարօտին, այլեւ մանաւանդ պահպանել գիտական հետազօտութեան անկախութիւնն ու ազատութիւնը, առանց որ եւ է պայմանի՝ նիւթական յատկացումներու կամ օժանդակութիւններու պարագային։

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է անշուշտ հանրապետութեան Նախագահ Լիւպքէի ճառին այն մասը, ուր կ'ընդգծէր թէ 1911էն 1961ի յիսնամեակի բարեմաղթութիւններուն հետ՝ պէտք է յայտարարուի որ Մաքս Փլանք Ընկերակցութեան աշխատանքները «ամբողջ ազգը կը հետաքրքրեն»։ «Պէտք չպահանջեմ որ մեծ հրթիռներ չինէք, բայց միւսոլոր յղումներու հետախուզութիւնը մեծ ազդեցութիւն պիտի ունենայ ամբողջ ճարտարարուեստին վրայ, եւ եթէ այս մարզին մէջ չհասնինք ցարդ կատարուած նուաճումներուն, այն ատեն ետ պիտի մնայ նաեւ մեր ճարտարարուեստական զարգացումը»։

Ակադեմական գաղափարութիւնը կատարեց քիմիական փորձերով Փրոֆ. Ռիխարթ Կուն, որ փոխ – նախագահն է ընկերակցութեան եւ տնօրէնը գեղագիտական բաժնին։

Նախագահ Լիւպքէ պահանջեց գերման գիտնականներէն կեդրոնացում այն հետազօտութեանց վրայ, որոնց յաջողութիւնը յոյս կը ներշնչէ եւ ըսաւ. «Պէտք է կեդրոնացնենք մեր ուշադրութիւնը այն մասնագիտական մարզերուն վրայ, որոնց մէջ յաջող արդիւնք ձեռք բերելու ի վիճակի ենք»։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

(Գ. եւ վերջին մաս)

9.— Մեր տպագրական տառերից եօթը (ա, բ, խ, պ, ռ, տ, փ) երեք ստեղնանի են կամ երեք ստեղնի տեղ են գրաւում։ Այս տառերը միւս տառերի համեմատութեամբ գրեթէ 1ին մէկուկէս տեղ են գրաւում (33 : 47) եւ մեր այբուբենի մէջ 24 տոկոս գործածութիւն ունենալով՝ 10 տոկոս աւելորդ տեղ են բռնում, որ շատ է թանգացնում տպագրութիւնը։ Իմ նըկարում այս բոլոր տառերը դարձած են երկստեղնանի (ա, ռ, տ), կամ գրաւում են երկու ստեղնի տեղ (բ, խ, պ, փ), մասամբ գլխագրերի ձեւ տալով տառերին (ա, բ, ռ, տ), եւ մասամբ միջին ստեղները բարակացնելով կամ բացատները փոքրացնելով (խ, պ, փ)։ Սրանով մեր տառերն ազատւում են լայն, երեք ստեղնանի տառերից, եւ բոլոր տառերի միջին լայնութիւնը երկու ստեղնից պակաս է լինում։ Ստացւում է տասը տոկոս տեղի խնայողութիւն։

10.— Նոյն նպատակով՝ փակագծեր եւ նման մտցուած են իմ նկարի մէջ երեք նոր փակագիր, ու, եա, իւ հնչիւնների համար, այս զոյգ գրերի կցումից, այնպէս որ առաջին անգամ տեսնողն էլ կը հասկանայ թէ ինչ տառեր են գրուած։ Սրանց մասին ընդարձակ գրել եմ, տես 1923 թուին (Մարտակոչ, թիւ 252)։ Այս փակագրերներէն շնորհիւ մեր տպագրութեան մէջ խնայողութիւն կը լինի դարձեալ երեք տոկոսով, իսկ փակագծեր եւ հետ միասին՝ 4,5 տոկոսով։

Դասնանց տնտեսականութեան։ Ես հաշուի չեմ առնում նորաձեւ փակագրերնը, որոնք չեն կարող այբուբենի մէջ մտնել առանց հեղինակաւոր մարմնի որոշման։

Ճիշդ չափումը ցոյց է տալիս որ մեր այբուբենի 38 տառերը (առանց փակագրերի), կողք կողքի շարուած գրութեամբ, գրաւում են տեղ միլիմեթրով.

Սիսերոն թիւ 12 85 մմ. 76 մ. 90 տոկոս
Կորպուս թիւ 10 75 մմ. 64 մ. 85.5 »
Փըթի թիւ 8 64 մմ. 53 մ. 84 տոկոս
Նոպարել թիւ 6 — 45 մմ. —

Այս տոկոսները գործնական վերածելով տեսնում ենք, որ շարուածքի մէջ տպագիր սիսերոնի հարիւր տառի գրաւած տեղում իմ նկարի սիսերոնով մտնել աւելի քան 111 տառ, տպագրի կորպուսի հարիւր տառի տեղում՝ իմ նըկարի կորպուսով 117 տառ, իսկ տպագրի փըթի տառատեսակի հարիւր տեղում՝ իմ նկարածով 119 տառ։ Ուրեմն մէկ կողմ թողնելով քիչ գործածական սիսերոն եւ անգործածական (ներկայումս) նոպարելը՝ տեսնում ենք որ կորպուսով շարուածքի մէջ իմ նկարի տառերով 17 տոկոս խնայողութիւն է ստացւում, իսկ փըթի շարուածքով՝ 19 տոկոս։ Եթէ սրա վրայ աւելացնենք երեք տոկոս խնայողութիւնը, որ կը ստացուի դուրս ձգելով այժմեան ուղղագրութեան աւելորդ յ եւ վ գրերը, եւ 4,5 տոկոս խնայողութիւնը, որ կը ստացուի չորս փակագրի գործածութեամբ, ապա ընդհանուր խնայողութիւնը կը հասնի կորպուսի համար 24,5 տոկոսի, իսկ փըթի՝ 26,5 տոկոսի։ Սա նշանակում է որ մեր տպագրութիւնները թղթի, տպի եւ մի արժողութեան կողմից աւելի քան 25 տոկոս կ'էժանանան, բացի այն որ տառերն աւելի երկար կը դիմանան եւ կարելի կը լինի աւելի բարակ թղթի վրայ տպել։

Բայց սա խնայողութեան մի կողմն է միայն։ Կայ եւ մի ուրիշ կողմ՝ ոչ նուազ կարեւոր։ Մեր այժմեան տպագրութիւնների մէջ փըթի տեսակը գործածութիւնը, բերեւ շատ մանր եւ տեսողութեան լարում պահանջող այբուբեն, խիստ սահմանափակ է՝ գրքերում ծանօթութիւններ և լրագիրներում մանր լուրերի համար։ Գիրքեր եւ յօդուածներ չեն տպւում փըթիով։ Իմ նկարի մէջ տառերի իրանները մեծ են, բացատներն ու արանքները լայն, արանց նոյնքան պայծառ են եւ հեշտ ընթերցանելի՝ որքան տպագրի երկու աստիճանով խոշոր տառերը, այսինքն կորպուսով կարելի է փոխարինել տպագրի սիսերոնը, փըթիով՝ տպագրի կորպուսը, նոփարելլով՝ տպագրի փըթին։ Սրանից բխում է այս գործնական կարեւոր հետեւանքը, որ իմ նկարի տառերով կարելի էր լինի — եւ պէտք էլ է — շարել ամբողջ գիրքեր եւ լրագրական յօդուածներ։ «Զարիա Վոստոկա» լրագրի մէջ տպագրուող այբուբենը փըթին է, կորպուսը պահուած է գրքեթ միայն առաջնորդողների համար։ Եթէ «Մարտակոչ» թերթը թեկուզ կէսն էլ փըթիով շարուի՝ փոխանակ այժմեան կորպուսի՝ սա կը տայ այդ կէս թերթի համար շատ մեծ խնայողութիւն, աւելի քան 41 տոկոս, որի վրայ աւելացնելով յ եւ վ տառերի դուրս ձգելուց եւ փակագրերի գործածութիւնից ստացուող խնայողութիւնները, կ'ունենանք մինչեւ տոկոս խնայողութիւն։

Առաջին հայեացքից տարօրինակ է թւում, որ իմ նկարի տառերն, ունենալով աւելի խոշոր իրան, աւելի լայն բացատ ու արանք, միեւնոյն ժամանակ քան աւելի տարողութիւն ունին, խնայողական են քան երեւոյթին պէտք հակառակը լինէր։ Բայց այս առեղծ հանելուկը շատ հեշտ է բացատրւում։ Իմ նկարի տառերի իրանները մեծացրած են ի հաշիւ ծայրերի, որոնք կարճացրած են, իսկ արանքներն ու բացատները լայնացրած են ի հաշիւ սեւ խաղերի որոնք բարակացրած են։ Այնպէս որ երկու հանգամանքը ոչ մի անմիջական ազդեցութիւն չունեն տառերի տարողութեան վրայ։ Խնայողութիւնը ձեռք բերուած. Ա.— Տառերին ուղղահայեաց գիծք տալով (երեք տոկոս), Բ.— Երեք ստեղնանի տառերը երկստեղնանի վերածելով (տասը տոկոս), եւ Գ.— տառերի լայնքը, բարձրութեան համեմատութեամբ, աւելի սեղմ բռնելով (մէկ ստեղնանի տառն իր բացատով ու արանքով ընդունուած է 1, իսկ բարձրութիւնը՝ 2)։ Այս համեմատութիւնն ի հարկէ կարելի է քիչ կամ պանպանակի եւ ստանալ աւելի լայն եւ աւելի այբուբեն։

Վերջացնելով յօդուածս, պէտք է նշեմ որ գնկատրիպ նմոյշի մէջ մի տառեր լաւ չեն դուրս եկել, օրինակ Դ, Վ տառերի պոչերը պարզ չեն երեւում, (պէտք է լինէին Լ տառի պոչի նման), կորպուսի Դ տառը կեղտոտ դուրս եկել, Է տառի հորիզոնական աղօտ է դուրս եկել (պէտք է լինի տառի գծի նման), եւայլն։ Բացի սրանից իմ գծագրի մէջ էլ, գնկատրիպով լուց յետոյ, նկատում եմ մի քանի պակասութիւններ, օրինակ՝ Ռ տառի կոցը պարզ չէ երեւում, ուստի Ռ կարող է շփոթուել Ա տառի հետ, ռի երկու թեւը լաւ կը լինէր կլորացնել ինչպէս ունի գլխագիրը եւ Թուսաց ռը, որոնք միեւնոյն ծագումն ունին յունարէնից։

Այս եւ նման այլ դիտողութիւններ որ կարող են լինել բանասէրների մից, նկատի կ'առնուեն եւ այս տառերի վերջնական գործածութեան եւ փորագրութեան ժամանակ թէ նրանց վիճակուի կեանքի մէջ։

Իմ գծագրած տառերն ազատ են նիքական այն բոլոր պակասութիւններից որ ունին այժմեան սովորական տառերը, աւելի պարզ, որոշ են եւ ընթերցանելի, աւելի մեղմ ու եւ աչք չեն ծակում, եւ անտեսապէս 40 տոկոս խնայողական են։ Այս կացութիւնները բխում են միշդ չափերից ու թուերից, առարկայական րից, մնում է ենթակայական թիւնը, — ճաշակի հարցը, որի ինչպէս առածն է ասում, չեն բայց որ ամէնից շատ վէճ է

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Այդ աշխարհական մարմինը ներկայացուցչական ժողովի կողմէ կ'ընտրուի չորս տարուան համար։

3.— Ներկայացուցչական ժողովը կ'ընտրուի բոլոր համայնքին կողմէ, կըրօնաւոր եւ աշխարհականներուն մէջէն եւ վեց տարուան համար։ Գլխաւոր պաշտօնակատարներն են.

Ա) Ցկեանս պաշտօնավարելու համար ընտրեալ Թրքահայոց կրօնապետը, որ Պատրիարքն է։ Կը հակակշռէ անոր գործունէութիւնը եւ անհրաժեշտ պարագային զայն հրաժարելու կը հրաւիրէ։

Բ) Կ'ընտրէ ընդհանուր մատակարար եւ համայնքակցութեան մարմինը, կը հակակշռէ անոր գործունէութիւնը։ Անհրաժեշտ պարագային կը հրաժարեցնէ զայն եւ կ'ընտրէ նոր մարմին մը։

Ներկայացուցչական Մարմինը ընկերանոն պայմաններու մէջ տարին երկու նիստ կ'ունենայ։ Արտակարգ պարագաներուն, բացառիկ նիւթեր ալ կրնայ ունենալ։

4.— Այս երեք աստիճաններով վարչական մարմիններուն իւրաքանչիւրը միջոց վարչութիւններու ընդհանուր հակակշիռին ենթակայ կ'ըլլան։

Պատճառներ, որոնք անհրաժեշտ կը դարձնեն նման կազմակերպութիւն մը.

Հինգ հարիւր տարիներէ ի վեր հայ ծըննած Թուրք հայրենակիցներու Թուրքիոյ մէջ երեւան բերած հաստատութիւնները, ընդհանուր բարոյական ստացուած ազգայնութիւններ, ժողովրդային հաստատութիւններ եւ ընկերային օժանդակութեան աշխատող որբանոցներ, ճաշի կերկրոններ, դարմանատուններ, հիւանդանոցներ, անկելանոցներ եւ ծերանոցներ, Նման հաստատութիւններ են. այսինքն անոնք հիմնուած են համայնքին նախաձեռնութեամբ եւ օժանդակութիւններ են պետութեան նման ձեռնարկներուն։

Կարեւոր թիւ մը ունեցող եւ անոնց միացեալ պիւտճէն կարեւոր գումարներու հասնող այդ հաստատութիւններու տեւականացումը մասին կապուած է ժողովրդային մասին հետաքրքրութեան եւ օժանդակութեան հետ, հետեւաբար անհրաժեշտ է որ կազմուի կայուն եւ ժողովրդական ունեցող վարչական դրութիւն մը որ վստահութիւն ներշնչէ նուիրատուներուն։

Հայոց կրօնական բաժանմունքին համաձայն կարելի չէ որ կրօնաւորները ըզբաղին աշխարհիկ հարցերով։ Հետեւաբար համայնական հաստատութիւններու մատակարարութիւնը կարելի կ'ըլլայ այն ժողովրդային քուէներով ժողովուրդէն ընտրուած մարմիններու միջոցաւ։

Նկատելով որ ընդհանրապէս հա են նման հաստատութիւններու կութեան թուականները, անոնց կութենէն ետք շատ փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են։ Զանազան ներու թաղեցիներու քանակը փոխուած, կարգ մը եկեղեցիներ նիւթական րութիւններու ենթարկուած եւ եկեղեցիներու հասոյթները բազմապատկուած։ Միւս կողմէ հիւանդանոց եւ րու նման կան հաստատութիւններ, որոնք բովանդակ համայնքին կը նին։ Նոյն վիճակը կը ներկայացնեն եւ կարգ մը նորահաստատ մարմիններ ուրիշներ, որոնք ծրագրուած են։ Այս բոլոր պատճառները եւս ցոյց կու տան որ հայ համայնքին պատկանող կալուածներն ու հաստատութիւններ կը լաւագոյն մատակարարութեան մէջ տեղի չտայ անհամաձայնութիւններու, իրականացնէ ընկերային օժանդակութեան նպատակները եւ անոր համար անհրաժեշտութիւն մըն է մատակարար եւ համագործակցող մարմնի մը գոյութիւնը։

(2 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵՏԱՔՍԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Ամիսներէ ի վեր Անգլիայէն մեքենաներ եւ սարքեր կը հասնին Կիրովական, ուր, անգլիացի մասնագէտներու ցուցմունքներով գրեթէ աւարտած է արուեստական մետաքսի գործարանին շինութիւնը.

ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՔԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Արուեստանքի (Թէքնիք) տան մէջ, Երեւան, հետաքրքրութիւն պատճառող ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է, ուր, ի մէջ այլոց ցոյց կը տրուին քարածուխէն, բնական կազէն, բամպակի եւ փայտի կտորներէն, ապակեթելէն ըստացուած գործուածքներ՝ արուեստական թափ, որոնք աչքի կը զարնեն իրենց ճկունութեամբ եւ գեղեցկութեամբ:

Սրահ բաժինի մը մէջ ցուցադրուած են արտադրութեան նմանակը բարելաւող եւ աշխատանքի ձեւերը մեքենայացնող 150 գիւտեր: Ասոնց մէջ են ելեկտրական սարքեր, տարբեր չափի ելեկտրական ժամիկներ, ինչպէս նաեւ հաստոցներ, եւայլն:

« ՀԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ »

Խորագիրը կը պատկանի «Սով. Հայաստան»ի (Մայիս 30) եւ զետեղուած է Օրուան Հարցեր գլուխին տակ:

Թերթին համաձայն «սահմանափակ քանակութեամբ եւ միայն ցած որակի» բանջարեղէն եւ պտուղ կարելի է գտնել այժմ Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի եւ այլ քաղաքներու խանութներուն ու շուկաներուն մէջ:

«Քաղաքի շուկաներուն մէջ ներկայիս բանջարեղէնի խիստ առատութիւն է: Իսկ ի՞նչ կայ Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի եւ այլ քաղաքներու պտուղ-բանջարեղէնի խանութներուն մէջ: Ըսել թէ ոչինչ, սխալ կ'ըլլայ, որովհետեւ շատ բան կայ, ինչպէս օրինակ, պահածոյ պահածոներ, նոյնիսկ շաքար, աղ, ծխախոտ ի հարկէ, բանջարեղէն կ'ըլլայ, բայց շատ սահմանափակ քանակութեամբ եւ միայն ցած որակով: Միակ բանը, որ միշտ կարելի է գտնել Երեւանի «Պտուղբանջարան»ի խանութներուն մէջ, գետնախնձորն է: Բայց, ի՞նչ տեսակ գետնախնձոր. համարեա ամբողջովին անպէտ դարձած, որ աշնան եւ ձմռան յաճախորդ չունենալով, ներկայիս փտութի հասնուած է կտրած ցիներով»:

Սոյն թերթը կը զանգատի թէ «առաջին տարին չէ, որ գարնան եւ ամրան ամիսներու այսպիսի վիճակ կը ստեղծուի»: Ասիկա հին հիւանդութիւն է, որ շարունակ կը կրկնուի, հակառակ ժողովուրդին դժգոհութեան եւ բողոքներուն:

Այս կացութեան գլխաւոր պատասխանատուն, ըստ «Ս Հայաստան»ի, Առեւտուրի նախարարութիւնն է, Արդարեւ, վատ կազմակերպուած եւ անհոգութեան մատնուած է մատակարարութեան եւ ապրանքները անցնելու գործը: «Ընթացիկ տարիէն արդէն անցած է հինգ ամիս, կը գրէ թերթը, բայց Երեւանի «Պտուղբանջարան»ը նոր ստացած է կանաչեղէն հայթայթելու ծրագիրները, նոր սկսած է պայմանագիրներու կնքումը»:

Ուշ ստացուած «պլաններն» ալ ունին իրենց լուրջ թերութիւնները: «Նախատեսնուած է, որ Արտաշատի շրջանին սովխոզը «Երպտուղբանջարան»ին պէտք է հայթայթէ 39 թոն կանաչեղէն, մինչդեռ այդ տնտեսութիւնը այդ քանակութեամբ բանջարեղէն չի մշակեր»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հունգարիոյ մարմնամարզի ախոյեանները Երեւանի մէջ բարեկամական հանդիպում մը ունեցած են հայ մարզիկներուն հետ:

Այրերու ազատ վարժութիւններու մէջ ամէնէն բարձր կէտերը (9·65) վաստկած է Նախկին ախոյեան Ա. Աղնաւուրեան: 0·20 միաւորով ետ մնացած է Ա. Ազարեան: Այս երկու մարզիկները առաջին եւ երկրորդ տեղերը գրաւեցին նաեւ զուգափայտի վարժութիւններուն մէջ: Պտուտաձողի վրայ 9·5ական կէտերով առաջին երեք տեղերը բաժնեցին Վ. Յակոբեան, Լ. Զաքարեան եւ Հունգարիոյ ախոյեանը՝ Կ. Սարօ: Այս վարժութիւններուն մէջ թեթեւ մը վիրաւորուեցաւ Ա. Ազարեան եւ բժիշկին խորհուրդով չշարունակեց մրցումները: Այլ մրցաձեւերուն մէջ նոյնպէս աչքի ինկան հայ մարզիկները: Ընդհանուր հաշուարկումին մէջ առաջին երեք տեղերը գրաւեցին Ա. Աղնաւուրեան, Վ. Յակոբեան եւ Լ. Զաքարեան:

Իգական սեռի մրցումներուն ամէնէն բարձր արդիւնքին (38·30 կէտ) հասաւ Երեւանցի Վ. Ժավորոնկովա: Երկրորդ տեղը գրաւեց Հունգարիոյ ախոյեանուհին՝ Ե. Ֆիզեկուտ:

Ընդհանուր խմբական յաղթանակը շահեցան Հայաստանի մարզիկները՝ 465·4 կէտերով: Հունգարացիները արձանագրեցին 464·1 կէտ:

Յաղթողներուն յանձնուեցան բաժակներ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհրդային Միութեան Բ. դասի մրցումներուն համար իրարու հետ մրցած են Երեւանի «Նայիրի»ն եւ Լենինականի «Պամիր» խումբերը. Հետաքրքրական մրցումը վերջացած է 5 – 3 արդիւնքով, ի նպաստ երեւանցիներուն:

ՓԻՆԿ – ՓՈՆԿ

Երեւանի մէջ կայացած Ռումանիա – Հայաստան փինկ – փոնկի մրցաշարքին, 1–5ով յաղթանակը տարած են Ռումանացիները: Այրերու անհատական մրցումը շահած է՝ Յարութիւն Յակոբեան:

ՎՈԼԷՊՈԼ

Երեւանի պատանիներու եւ աղջիկներու վոլէպոլի խումբերը յաջորդաբար երկու յաղթանակներ արձանագրած են առաջինը՝ Նախիջեւանի եւ երկրորդը՝ Երեւանի մէջ, Նախիջեւանի (Ադրբէջանցի) խումբերուն վրայ:

ՇԱՐԺԱՆԻՒԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ

Այլապէս հետաքրքրական եղած է զանազան տարողութիւններով շարժանիւներու (մոթոսիքլէթ) մրցաշարքը, Երեւանի մէջ: Գրեթէ բոլոր առաջնութիւնները խլած են Հայաստանի շարժանիւի վարպետները, ու այս ձեւով ապահոված են յաղթանակը Կարմիր բանակի ներկայացուցիչներուն վրայ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՃԱՏՐԱԿԻ ՆՈՐ ԱԽՈՅԵԱՆԸ

Ճատրակը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Հայաստանի մէջ եւ քիչ չեն միջազգային չափանիշով հայ ախոյեանները: Երեւանի այս տարուան ախոյեան հռչակուած է Է. Թադեւոսեան: Վերջին ճակատագրական հանդիպումը ունեցած է Կ. Քալանթարի հետ, ուր, վերստին ընտրած է իր սիրած տարբերակներէն մէկը՝ անգլիական սկզբնախաղը, եր քայլերու վերադասաւորումով վերածուած է հին – հնդկական պաշտպանութեան տարբերակի մը:

Յաղթանակը ապահոված է 2,5 : 1,5 արդիւնքով:

ԶԱՆԱԶԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Ինքնաշարժի եռօրեայ մրցումներուն առաջնութիւնը շահեցաւ Լենինականի տակաշարժի (թաքսի) խումբը: Վարորդները մեծ դժուարութեամբ եւ ժամը 40 – 50 քլմ. միջին արագութեամբ կտրած են 1800 քիլոմեթր տարածութիւնը, որ կ'անցնէր ձորերէ, կիրճերէ եւ [illegible] վերելքներէ:

× Կիրովականի մէջ տեղի ունեցած են ձայնասփիւռին կազմակերպած «Աղուէսի որս» կոչուած խաղերը, որուն առաջնութիւնը շահած է Երեւանի Ձայնասփիւռին սիրողներու խմբակը: Անհատական յաղթանակը տարած է Ա. Ղազարեան:

× Մոթոսքութի մրցավազքի ախոյեան դարձաւ Սեւանցի Ս. Մանուկեան՝ միաժամանակ սահմանելով Հայաստանի նոր մրցանիշը: Նոր մրցանիշներ սահմանեցին նաեւ Ն. Գուսեւ եւ Մ. Յովհաննիսեան, 1 եւ 10 քլմ. տարածութիւններուն մէջ: Երկու հազար մեթր թիավարութեան մէջ յաղթած է էջմիածնի խումբը:

× Բժշկական համալսարանի հրաձիգները յաղթեցին փոքր տրամաչափի հրացանով եւ ատրճանակով կրակելու մրցումներուն մէջ: Անհատական գիծով առաջնութիւնը շահեցան Անասնաբուժական – անասնաբուծական համալսարանի երկու ուսանողներ՝ Բ. Կուռնարայեւ եւ Կ. Յակոբեան:

× Օդանաւորդութեան մրցումներուն մասնակցած են մօտ հարիւր հոգի: Մրցումները եղած են Թռանի, փոքր օդանաւերու եւ ասոնց կապուած թռչող «օդանաւերու» միջեւ: Առաջնութիւնը շահած է Երեւանի դպրոցականներու խումբը: Զանազաններ մրցանակներ ստացած են իրենց պատրաստած եւ ցուցադրած «օդանաւերուն» համար:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՊՈՒՏՕ.— Հայաստանի Հանրապետութեան 43րդ տարեդարձը տօնուեցաւ մեծ շուքով մեր գաղութին կողմէ:

Բոլոր հայրենակարօտ հոգիները եկած էին անգամ մը եւս ապրելու յաղթանակի փառատօնը:

Գեղեցիկ սրահ մը, քաղաքին կեդրոնը, այդ օրը ապրեցաւ հայկական շունչով ու խանդավառութեամբ:

Հայրենիքի համար ինկած հերոսներու նկարներով եւ զոյգ եռագոյններով զարդարուած բեմին վրայ է Նոր Սերունդը, եւ ահա կը հնչէ Մեր Հայրենիքը իր ամբողջ յոյզերով ու յոյսերով— «Ամենայն տեղ մահը մի է»:

Օրուան Նախագահ ընկեր Ն. Թաշճեան քանի մը բառով կուտայ տօնին նշանակութիւնը, հրաւիրելով ժողովուրդը մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք ինկան հայրենիքի ազատագրութեան ճանապարհին: Ետոյ կը սկսի պատշաճ գեղարուեստական բաժինը՝ մեներգով մը ընկեր Գ. Քէնտիրեանի կողմէ: Յաջորդաբար կ'երգեն եւ կ'արտասանեն Գ. Ծանգատեան, Օր. Ե. Քէնտիրեան, Ս. Տօնէրեան: Նոր Սերունդը կրկին բեմին վրայ է, կ'երգեն ազգային եւ ժողովրդական երգեր: Գեղարուեստական բաժինը աւարտած ըլլալով, ընկեր Նախագահին հրաւէրով բեմ կը բարձրանայ Փարիզէն հրաւիրուած ընկեր Ն. Հանտալեան, որու երեք քառորդ ժամ տեւող բանախօսութիւնը պատկերացուց մեր ժողովուրդին հոգեկան եւ բարոյական վիճակը 1914էն սկսեալ, օրինակներ բերաւ մեր ազատագրական եւ յաղթական կռիւներէն մինչեւ 1918 Մայիս 28ը:

— « Բնական պայմաններու տակ, մեր անկախութեան տօնը պէտք էր տօնէինք մեր հայրենիքի մէջ. բայց տարագրութեան մէջ ստիպուած ենք տօնել ամենուրեք ուր հայկական բեկորներ ինկած են: Յաղթական կամարներ չունինք, չունինք յուշարձաններ կոթողելու համար անկախութեան օրը, բայց այդ բոլորը տեղի կ'ունենան մեր սրտերուն մէջ:

Եղեռնայէն Վան ու Սասուն, Շապին Գարահիսարէն Մուսա Տաղ, ահա մեր յուշարձանները: Եւ այս բոլորին կոթողը՝ Սարդարաբադը: Բաշ – Ապարանը եւ Ղարաքիլիսան, ահա Մայիս 28: Այսպէս մեր ժողովուրդը եկաւ անգամ մը եւս ցոյց տալու աշխարհին թէ իր հոգիին մէջ միշտ վառ է այն հուրը, զոր արծարծեցին Մամիկոնեանները ու Հայոց արքաները իրենց յաղթական այրուձիով: Հայոց երկնակամարին վրայ երեւցան նոր դէմքեր, զօրավարներ, Նազարբէգեան, Դրօ, Արամ եւ հարիւրաւոր անձնազոհ Հայորդիներ: Այսպէս էր որ իրականացաւ Հայոց անկախութիւնը: Մեր երկիրը այսօր ուրիշ վարչաձեւ ունի, բայց ատիկա պատճառ մը չէ որ մեզմէ իւրաքանչիւրը իր կարելին չընէ օգտակար ըլլալու համար հայրենիքին»: Երկար ծափեր ընդմիջեցին ընկերոջ այս կուռ բանախօսութիւնը: Խմբերգ կրկին Նոր Սերունդի կողմէ, եւ մենք հեռացանք սրահէն հայրենիքի կարօտը մեր սրտերուն մէջ:

ՀԱՅԿՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (223)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Ո՞ւր, — տարակոյսով կանգ առաւ ծերունին. — Մի՞թէ չգիտես ... Գալիս է Պարսիկը ...

Պարսիկը, — բացականչեցին երեք ընկերները միասին:

— Իսկ ի՞նչ է անում Թագաւորը, — հարցրեց Թորգոմն առանձին:

— Թագաւո՞րը, — զարմացաւ ծերունին իր հերթին: — Չէ՞ք լսել միթէ՞ որ պարսից Շապուհը հիւր կանչեց մի ամիս առաջ ու .. բանտեց:

Թորգոմն ու ընկերները լսել էին Թագաւորի գնալը, բայց չէին իմացել, որ նա կալանուած է այնտեղ ...

Ընկերները տխուր նայեցին իրար այնպէս անխօս ու տխրաբար, որ նշանակում էր, թէ ի՞նչ պէտք է անել հիմա, ո՞ւր պէտք է գնալ ... Նրանց պարզապէս համակեց մի ծանր մտահոգութիւն:

Սակայն որտեղից էին գալիս նրանք եւ ո՞ւր էին գնում:

Դրա պատմութիւնը երկար չէ: Մենք տեսանք, որ գինադադարից յետոյ Թորգոմն ու ընկերները, նրանց հետ եւ Վարդանի Յուսիկը, իւրայիններին քաղաքում չգտնելով, ձիեր հեծած գնում էին չէնից – չէն՝ իրենց ընտանիքները փնտռելու, կարծելով, որ նրանք քաղաքի միւս բնակիչների հետ ապաստանած կը լինեն մօտիկ գիւղերում: Ճիշդ է, այդ չէներում նրանք տեսան շատ համաքաղաքացիներ, բայց չգտան իրենց հարազատներին: Հարցուփորձից շատ հակասական պատասխաններ էին ստանում մինչեւ այն օրը, երբ իմացան նախարարների կոտորածի լուրը:

Դա նրանց սփոփեց մի առժամ, որ պատժուել են աղէտի պատճառ նախարարները. բայց եւ այնպէս հարազատների կորստի վիշտը մնաց: Մտածեցին գնալ Կամսարականի կալուածները, ուր տարուած գերիները կարող էին արձակուած լինել տէրերի կոտորածից յետոյ բայց իմանալով, որ իրենց քաղաքացիներից շատերը գնացել են դէպի Սուրմարի, ընկերները Բարդողեան լեռներն անցնելով իջան Արաքսի ափը: Այստեղ էլ նրանց չգտնելով՝ ուղղուեցին Վաղարշապատ, լսելով, որ շատ արշակաւանցիներ ապաստանել են մայրաքաղաքում ...

Եւ ահա եկել էին բայց քաղաքի իրարանցումը եւ խուճապը մեծ անակնկալ եղաւ. իսկ լսածները յանկարծակիի բերին նրանց .— Թագաւորը բանտուած է Պարսկաստանում, պարսիկը գալիս է կռիւ ...

— Ահա նորից ինչ արին նախարարները, — ասաց Թորգոմն ընկերներին, չիմանալով իսկապէս ինչ է անցել – դարձել: Այժմ նրա համար այն ամէնը, ինչ վատ էր, թւում էր նախարարների գործ:

Մի փոքր էլ առաջ գնալով՝ ընկերները տեսան նոր սայլախմբեր, ուղտախմբեր ու ջորեխմբեր, որ պարաններով կապուած իրեր ու մթերքներ էին տանում մայրաքաղաքից դուրս: Յետոյ պատահեցին նոր ընտանիքներ, որ կապոցներով դուրս էին գալիս տներից եւ շտապեցնում իրար:

— Շուտ, շուտ, ամէնքը գնացին ...

Իսկ մունետիկները դարձեալ, քաղաքի տարբեր մասերում, կանչում էին չարագուշակ.

— Գալիս է պարսիկը... Գալիս է պարսիկը ... Թագաւորի հրամանն է՝ տղամարդ զէնք առնի, իսկ ապրանքը եւ անասունը հեռացնի մայր քաղաքից ...

Ընկերներին թուաց վտանգն՝ աւելի մօտ, քան կարծում էին:

— Ո՞վ հիմա մեզ կտայ զէնք, — ասաց Թորգոմը:

— Իսկ մեր ընտանի՞ք ....

Ու բոլորին համակեց մի ծանր տարակոյս:

Մայրաքաղաքի բնակիչները շարունակում էին հեռանալ հապճեպ, ու մի քանի օրից քաղաքը դատարկուեց գրեթէ. մնացին միայն ծերունիները, որ տեղներից չշարժուեցին՝ ճանապարհների դժուարութեան պատճառով եւ մնացին ծերութեան իրաւունքով, համոզուած, որ թշնամին ձեռք չի տայ իրենց: Իսկ երիտասարդութիւնը, ծերերի կարծիքով, պէտք է հեռանար, որովհետեւ պատերազմը, ամէնից առաջ, երիտասարդների թշնամին է:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոստային Թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Խաչիկ Երեմեանի զառնակսկիծ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղան հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Գաղտասար Տիրատուրեան (Մարսէյլ) տասը Ն. Ֆ., Սողոմոն Թէհլիրեան արբահին, տասը Ն. Ֆ. «Ցառաջ»ի բարգաւաճման եւ տասը Ն. Ֆ. տեղւոյս Մատուռին: Միհրան Աբրահամեան, Ստեփան Ստեփանեան, Նշան Այտապիրեան եւ Մանուկ Մանուկեան քսանական Ն. Ֆ. Սողոմոն Թէհլիրեան արահին:

ՔԼԱՄԱՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան հովանաւորութեամբ եւ գաղութին բոլոր կազմակերպութեանց համաձայնութեամբ, հանգանակիչ մարմին մը կազմուած է Քլամարի եւ Իսիի աղէտեալներուն եղբայրական օգնութիւն մը ընելու համար:

Այս առթիւ, Մարմինը կոչ կ'ընէ Ալֆորվիլի գաղութին, որ անգամ մը եւս իր մասնակցութիւնը չզլանայ այս ազնիւ գործին:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, Հայածէս պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ռատիոկայանէն:

Պատարագիչ՝ Նշան Վ. Գարաքէհէեան:
Քարոզիչ՝ Ներսէս Ծ.Վ. Սեթեան:
Նիւթ՝ «Լուսաւորչի հաւատքը»:
Կարճ ալիք՝ 31·10, 25·55 *եւ* 19·84:
Միջին ալիք՝ 196 *մ.:*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արժանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԷՆ ԱՌԱՋ

Փակեցէք ձեր առկախ հաշիւները:

Յունիս 30ին պիտի դադրեցնենք Յառաջի առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն փակած իրենց հաշիւը մինչեւ 1960 Դեկտեմբեր 31:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումները կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

×

Ծանուցումներու առկախ հաշիւներ ունեցողներէն եւս կը խնդրենք, որ մինչեւ Յունիս 30 կարգադրեն բոլոր հաշիւները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի խնամակալութեան եւ ծնողքներու կողմէ:

25 Յունիս, Կիրակի, կէսօրէն ետք ժամը 3 – 10, վարժարանին օդաւոր պարտէզին մէջ:

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը մասնակցի ծանօթ երգչուհի
ՇԱՔԷ ՊԻՆԿԵԱՆ

Երգ, պար, մարզանք եւ հաճելի անակընկալներ:

Պիւֆէ մատչելի գիներով, շամփուրով խորոված:

Մուտք 2·50 *Ն. Ֆ.*

Հաղորդակց. միջոցներ.— *Էկլիզ ով Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Բէնսի – Փավիյոն:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախմբերգի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 9ին, Զոխուրեանի ագարակը:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի ժամը 21ին՝ Քաաէի վերնայարկը:

Պիտի խօսի Պէ ԷՆ ՍԷ Ի դրամատան տնօրէններէն՝

Պ. ՆՇԱՆ ՀԱՑԹԱՑԵԱՆ

(անդամ Ֆրանսացի պաշտպանութեան 3 տարբեր մարմիններու):

Նիւթ՝ «Ի՞նչպէս պաշտպանուիլ աթոմական վտանգէն»:

Կը խնդրուի երիտասարդութենէն ներկայ ըլլալ այս խիստ արժէքական բանախօսութեան՝ որ պիտի կատարուի ֆրանսերէն:

Իսկ յաջորդ Երկուշաբթին պիտի խօսի ճարտարապետ Պ. Եդուարդ Իւթիւճեան:

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Կրթ. Մարմնոյն, հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան:

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սալ Պօնըրէրի *մէջ, մուտքը՝* Ռուէ-դա Տամիտօ, Վիլէօրպան:

Գինեձօն եւ ընտանեկան խնճոյք:

Առաջինը նուիրուած Հայկազեան վարժարանի հիմնադիր եւ մանկավարժուհի՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

որ 13 տարիներ անձնուիրաբար ծառայած է մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան, ինչպէս նաեւ Օր. ԸՆԾԱՅ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ եւ բոլոր անոնց որոնք Լիոնի մէջ սկիզբէն ի վեր սատար հանդիսացան վարժարանին եւ այլ կրթական գործերու:

Գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ Օր. Ընծայ Ստեփանեանի:

Ժապաւէնի պար եւ դպրոցական երգեր, արտասանութիւններ, մասնակցութեամբ Հայկազեան վարժարանի աշակերտներու:

Առատ կերուխում եւ հաճելի անակընկալներ:

Մուտքը ազատ է:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Երեմեան վարժարանի հանդէսը, Այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանին մէջ:

Նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Արտասանութիւն, երգ, մանկական թատերախաղեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արշաւիր»-ը, խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէները ու խումբերը:

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16) ժամը 21ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին:

ՋԱՒԱՐԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ (խումբ Լավոժ), այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:
(Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի դաշտահանդէսը Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օր Թրուա Լիւքի *անտառին մէջ:*

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE, MONTMORENCY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ – ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ եւ աւանդական շամփուրով խորոված:

ԽՒՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ կէսօրին ժամը 13ին, գին 10 Ն. Ֆ.: Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները: Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, (Հեռ. ՓՐՕ. 77-73):

Tombola

Մուտք 1 Ն. Ֆ.:

ԾԱՆՕԹ.— Ճոզեկառք առնել Կար տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն: Անցնիլ կամրջէ եւ թիւ վեց օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Ճոզեկառք ժամը 10·12, 10·17, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14·14, 15·15, 16·17, 16·16, 17·42, 18·17:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ.— Ժամը 18·55էն իւրաքանչիւր քառորդ վայրկեանը:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 17 ՅՈՒՆԻՍ SAMEDI 17 JUIN 1961

ԼԴ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9130 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4931

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ

Հայկական Փարիզի հանդիսութեանց մէջ աւանդական մնացած է դառնալ Աղքատախնամի գաշտահանդէսը, որ ամէն տարի այս եղանակին տեղի կ'ունենայ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ, ի նպաստ իր ձեռնարկներուն :

Աղքատախնամը ամէնէն հինն է փարիզեան հայկական կազմակերպութիւններէն, հիմնուած ըլլալով 71 տարի առաջ, 1890ին :

Հին Փարիզը երեք տեսակ հայ բնակիչներ ունէր: Առաջին կարգին վրայ կուգային հարուստ առեւտրականները, – գորգավաճառ, գոհարավաճառ, ոսկերիչ, հնութեանց վաճառական եւն. : Ցետոյ՝ զանազան արհեստաւորներ : Երրորդ դասակարգը կը կազմէին ուսանողները, որոնք ժամանակաւոր կերպով կուգային այս լոյս քաղաքը, դպրոցն աւարտելէ վերջ երկիր վերադառնալու նպատակով : Ցաճախ պայմաններու բերումով, անոնցմէ ոմանք, մանաւանդ արուեստագէտները, — նկարիչ, դերասան —, մնայուն բնակութիւն կը հաստատէին հոս : Կային նաեւ «յաւիտենական ուսանողներ», որոնց վերջին շատափրծները մեկնեցան Հայաստան կամ հրաժեշտ տուին կեանքին, տարիքի բերումով .

Սահմանափակ էր Աղքատախնամի գործունէութիւնը իր գոյութեան առաջին երեք տասնամեակներու ընթացքին :

Իզմիրի 1922 Սեպտեմբերի աղէտէն վերջ, երբ Ֆրանսայի հիւրընկալ հողին վրայ ապաստանեցան Թուրքիոյ մեր աղէտեալ հայրենակիցները, իբրեւ գաղթական, տուն – տեղ ու հարստութիւն լքած իրենց ծննդավայրին մէջ,— գործունէութեան նոր դաշտ մը բացուեցաւ Աղքատախնամին համար :

Աղքատի միջոցներէ զուրկ եւ տեղական լեզուին անծանօթ բազմաթիւ Հայեր ժամուն դուռը ափ կ'առնէին՝ օգնութեան մը յոյսով: Այդ օրերուն Աղքատախնամը իր նիհար սնտուկէն փոքրիկ նպաստներ յատկացուց ամէնէն կարօտեալներուն :

Անկէ ի վեր շատ բան փոխուած է : Երէկի գաղթականները նոր տնտեսութիւն ստեղծեցին քառասուն տարիէ ի վեր :

Սակայն միշտ ալ անպակաս եղան բախտէն հալածական հայրենակիցներ, որոնց կարենալ օգնելու համար Աղքատախնամը, ինչպէս Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը, Հայ Կարմիր Խաչը, Որբախնամը, Ֆրանսահայ Կանանց Միութիւնը եւ այլ բարեսիրական կազմակերպութիւններ ընդարձակեցին իրենց գործունէութեան դաշտը, բախտաւոր Հայերու աջակցութիւնը ապահովելով :

Ազատագրութենէն վերջ, Աղքատախնամը գեղեցիկ գաղափարը յղացաւ Հանգստեան Տուն մը հիմնելու մեր տարեց եւ անօգ հայրենակիցներուն համար : Լաւ պայմաններով գնեց փարիզեան արուարձան Անիէյէրի մէջ բարձրադիր եւ օդասուն շէնք մը, որուն նորոգութեան եւ կահաւորման համար Նանսէնեան դրոշմաթուղթի հասոյթներէն քանի մը միլիոն հին ֆրանք յատկացուեցաւ: Կարեւոր գումարներ նուիրեցին նաեւ կարգ մը բարեկեցիկ Հայեր :

Անիէյէրի Տան յաջող փորձը ճամբայ բացաւ ուրիշ երկու աւելի մեծ Հանգստեան Տուներու հաստատման, մէկը Մոնմորանսիի, միւսը Սէն Ռաֆայէլի մէջ, շնորհիւ Ժընեւի գաղթականական միջազգային հիմնարկութեան առատաձեռն յատկացումներուն:

Փարիզի բարեսիրական կազմակերպութիւնները Աղքատախնամին յանձնեցին այս երկու տուներու մատակարարութեան հողն ալ, իրենց բարոյական հովանիին տակ :

Շուրջ երկու հարիւր տարեց Հայեր ու Հայուհիներ կը պատսպարուին Հանգստեան երեք տուներուն մէջ, նիւթական աջակցութեամբ Ֆրանսական իշխանութեանց, վայելելով հանգստաւէտութեան արդիական բոլոր պայմանները :

Առոր տպացոյցը պիտի տեսնեն բոլոր անոնք, որ հաճոյքը պիտի ունենան ներկայ ըլլալու վաղուան գաշտահանդէսին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՈՐՈՇԵՑ ՌԱԶՄԱԴԱԴԱՐԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼ

ԷՎԻԱՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՊԱԳԱՆ ԱՆՈՐՈՇ Է

Նախարարաց Խորհուրդէն ետք, տեղեկատուութեան նախարարը՝ Թեռնուար յայտնեց թէ նախագահ տը Կոլ, կառավարութեան համաձայնութեամբ, որոշած է երկարաձգել ռազմադադարը եւ ընդլայնել Մայիս 20էն ձեռք առնուած միւս միջոցները, ինչպէս արգելափակուածներու արձակում, եւն. : Անշուշտ զօրքը իրաւունք ունի յարձակումներու դէմ պաշտպանուելու : Կարգ մը հարցումներու պատասխանելով, Թեռնուար շեշտեց թէ նախատեսուած չէ որ տը Կոլ յայտարարութիւն մը ընէ Լուէն ընկլիզ հրէապարոյտէն առաջ, թէեւ կրնայ նոր որոշում մը տալ այդ մասին: Հարց տրուեցաւ թէ Ֆրանսա կրնա՞յ նոր նախաձեռնութիւն մը ստանձնել, Էվիանի խօսակցութիւնները վերսկսելու համար : Նախարարը ճշդեց թէ «պէտք է նոր դէպք մը պատահի, որ այդպիսի նախաձեռնութիւն մը ստանձնուի»:

Այս խօսքերէն կ'երեւի, թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը Ֆրանսայէն բան մը կը սպասէ, իսկ Ֆրանսա նոյնը կը սպասէ Ալժ. Ազատ. Ճակատէն :

Ալժերիոյ մէջ կացութիւնը շատ հանդարտ չէ: Ռազմադադարի երկարաձգումը, անորոշ թուականով (նախապէս մինչեւ Յունիս 20 էր) գոհունակութեամբ ընդունուած է մահմետական բնակչութեան կողմէ բայց ամէն ոք մտահոգ է մօտակայ ապագային համար: «Կազմակերպութիւն՝ գաղտնի – բանակ»ը նոր թռուցիկներ հանած է, ուր կը շեշտուի թէ «մինչեւ տասը օր հակայ դէպքեր պիտի պատահին»: «Կ. Գ. Բ.»ը կը յանձնարարէ Ալժէցիներուն, որ կազմ ու պատրաստ սպասեն, իրենց բնակարանէն չհեռանան: Ալժէ ահազանգի գիշեր մը ապրեցաւ : Ընդհ. պատուիրակ Մորէն եւ Զօր. Այլրէ Փարիզ վերադարձան, ինչ. որ կարծել կուտայ թէ իրենց քաղած տեղեկութիւնները լուրջ մտահոգութեան դուռ բացած են :

✕ Մահմետական նոր տարիին առթիւ, Խրուշչեւ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է Ֆերհաթ Աբբասի, ուր իր հիացումը կը յայտնէ «Ալժերացի քաջ ժողովուրդին տարած պայքարին համար» : Հեռագիրը ղրկուած էր Էվիանի ժողովին ընդհատումէն առաջ: Իսկ Իզվեստիան կը գրէ, «այն տպաւորութիւնը կը տիրէ որ տը Կոլ ուզեց Էվիանի ժողովով փաստել թէ «անկարելի է ըմբոստներուն հետ խօսակցութիւնը»: Ֆրանսական խաղը պատրաստուած եւ ուսումնասիրուած էր»:

Ընդհանրապէս, միջազգային մամուլը յոռետես է, Պելկրատի Պորպային համար «ծայրայեղներու եւ Ֆաշիստներու դիրքը զօրացած է»: Լոնտոնի Թայմզը շատ թեթեւ յոյսեր ունի, իսկ Նիւ Եորք Թայմզը անհրաժեշտ կը նկատէր ընդհատման այս նախաձեռնութիւնը :

✕ «Վենսէնի կոմիտէն» (Ֆրանսական Ալժերիոյ կողմնակիցներ, Պիտօ եւն.) զեկոյց մը հրատարակեց ուր կը շեշտէ Էվիանի բանակցութեան ձախողութիւնը: Ալժ. Ազատ. Ճակատը ալժերական Ալժերիա ալ չուզեր: Միայն Ֆրանսական կառավարութիւնն է որ կը յամառի միջնորդ գտնել անկախ Ալժերիոյ մը ներքին եւ արտ. ինքնիշխանութիւնը «քաղաքականութիւն մը իր արդիւնքներէն կը զատուի: Ասիկա դատուած է : Դատուած եւ դատապարտուած» :

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՐՑԸ ՊԷՏՔ Է ԼՈՒԾՈՒԻ

Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՍՊԱՌՆԱԿԱՆ ՇԵՇՏՈՎ

—o—

Մ. Նահանգներու նախագահէն ետք, Խորհրդ. Միութեան վարչապետն ալ իր կարգին «զեկուցում» տուաւ Վիէննայի հանդիպումին մասին, ու անգամ մը եւս, պարզեց Կրեմլինի տեսակէտները, ապազինման, Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերուն շուրջ: Խրուշչեւ առաջին անգամն էր որ կը խօսէր ձայն – պատկերասփիւռէն, ինչպէս սովորութիւն է Մ. Նահանգներուն մէջ եւ սովորութիւն դարձաւ Ֆրանսայի մէջ, տը Կոլի շնորհիւ :

Նախ յայտարարեց, թէ Վիէննայի հանդիպումը անհրաժեշտ էր: « Լաւ առիթ մըն էր անհատական հանդիպումի եւ միտքերու փոխանակութեան համար » :

Ապազինութեան մասին, Խրուշչեւ ըսաւ թէ «Արեւմուտք չուզեր իրականութիւն դարձնել զայն» բայց համաձայն է արեւմուտքի առաջարկած «հսկողութեան», եթէ անշուշտ Արեւմուտքը իր կարգին ընդունի խորհրդային ծրագիրը ընդհանուր եւ ամբողջական զինաթափութեան համար :

Խրուշչեւ չմոռցաւ կրկնել արեւմուտքի համար «ծուղակ» մը նկատուած հսկողութեան իր պայմանները: Արդարեւ օրինակ բերելով Քոնկոյի պարագան եւ այս առթիւ յարձակելով Համըրշոլտի վրայ («այս պարոնը որ Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները կը մեկնաբանէ գաղթատէրներուն ի նպաստ ») Խրուշչեւ վերստին շեշտեց անհրաժեշտութիւնը «Թրոյքայ»ի մը կազմութեան, այսինքն քառատեղարութիւն մը երեքներու ղեկավարութեամբ, որու մէջ ներկայացուած ըլլան ընկերվարական երկիրները, Արեւմուտքը եւ չէզոքները :

Անցնելէ առաջ Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերուն, Խրուշչեւ պահ՝ առիթը նկատեց քննադատելու Ֆրանսայի ձիգերը օժտուելու հիւլէական ուժով : Խրուշչեւ փախ յայտնեց որ ուրիշներ եւս հետեւին Ֆրանսայի օրինակին եւ այս ձեւով ընդարձակուի «հիւլէական ակումբը» : Խորհրդային վարչապետը յիշելէ ետք Իտալիոյ եւ Ճափոնի հետ կնքուած հաշտութեան դաշնագիրները յայտարարեց «պիծ մը. պէտք է քաշել Գերմանիոյ մէջ», այսինքն միանգամ ընդ միշտ լուծել թնճուկը: Ի՞նչպէս :

Խրուշչեւի համար երկու ձեւ կայ միայն, «կամ այն է թէ կ'ընդունուի Գերմանիոյ այժմու սահմանները եւ հետեւաբար կը հրաժարին ուժով բարեփոխելու եւ կամ կ'ուզեն բարեփոխել եւ այդ ընելու միակ միջոցը՝ հիւլէական պատերազմն է» :

Անդրադարձաւ տը Կոլի եւ Ատընաուըրի այն յայտարարութիւններուն, ուր խօսք կ'ըլլայ հրաժարելու Գերմանիոյ սահմաններու բարեփոխութենէն: Ուրեմն ինչո՞ւ չընդունիլ այս սահմանները իբրեւ վերջնական : Հարցը այն է, ըստ Խրուշչեւի, որ կարգ մը մարդիկ կան Արեւմուտքի մէջ, որ չեն ուզեր հաշտուիլ իրերու գոյութեան հետ : «Ի՞նչ պարտաւորութիւններ կրնայ ունենալ Արեւմուտքը Արեւմտեան Պերլինի բնակչութեան նկատմամբ, Փոցտամի համաձայնութեան պայմաններէն զատ, զորս իրենք իսկ բռնաբարեցին զինելով Արեւմտեան Գերմանիան եւ Գերմանացիներուն վստահելով ղեկավար բազմաթիւ պաշտօններ Ատլանտեան Ուխտէն ներս » :

Պերլին մաս կը կազմէ Արեւելեան Գերմանիոյ, յայտարարեց Խրուշչեւ, եւ հաշտութեան դաշնագիրի ստորագրութենէն ետք պիտի դառնայ ազատ քաղաք մը ու վերջ պիտի գտնէ գրաւումը :

Յիշելէ ետք պատերազմի ընթացքին խորհրդային քաղաքացիներու կրած տանջանքները Խրուշչեւ ակսաւ սպառնական դառնալ.— «Ձենք կրնար աւելի եւս յետաձգել հաշտութեան դաշնագիրին կնքումը»: Խրուշչեւի համար հաշտութեան դաշնագիրին ստորագրութիւնը չէ որ խնդրոյ առարկայ է, այլ՝ «պիտի ստորագրուի մէ՞կ թէ երկու Գերմանիաներու հետ: Պիտի ստորագրեն Գերմանիոյ դէմ պատերազմած բոլո՞ր թէ մէկ . քանի պետութիւնները միայն »:

Այս բոլորէն վերջ խօսեցաւ խաղաղ համակեցութեան մասին: «Մեր կարծիքով ընկերվարութիւնը ամուր հաստատուած է աշխարհի մէջ եւ ոչ ոք ի վիճակի է փոխելու այս կացութիւնը: Այս պարագան նկատի պէտք է առնեն Արեւմուտքի պետութիւնները եւ առաջին հերթին՝ Մ. Նահանգները »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՕ յայտարարած է, թէ համայնավար վարչաձեւը արդիական ըլլալու առաւելութիւնը ունի արեւմտեան կարգ մը վարչաձեւերու վրայ: «Ժամանակը անցած է երբ արեւմուտքի առաւելութիւնը թոյլ կուտար իրեն, որ առանց վտանգի դէմ դնէ ռուսական տարածութեան եւ յարձակումներուն: Վերջին տարիներու ընթացքին, տեսանք թէ համայնավարութիւնը հրաժարեցաւ իր կարգ մը սխալներէն: Եթէ ուզէ դիմանալ, պէտք է ուրիշներէ ալ հրաժարի, Խրուշչեւ մոլեռանդ մըն է եւ բոլոր մոլեռանդները ի վերջոյ կը սխալին, բայց աւելի իրատես եւ աւելի մարդկային կը թուի քան իր նախորդը թէեւ նոյնքան աշխարհակալ եւ բոլշեւիքէ »: Ֆրանքօ աւելցուցած է թէ համայնավարութիւնը վտանգ մը չէ Սպանիոյ համար : Ֆրանքօ ճշդեց նաեւ թէ Սպանիան Ատլանտեան Ուխտին պէտք չունի :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԹԻՍԸՐԱՆ, Հինգշաբթի օր, անդամ ընտրուեցաւ Ֆրանսական Ակադեմիային: Հմուտ արեւելագէտ, մինչեւ 1939 քարտուղարն էր Արեւելեան Եկեղեցւոյ ժողովին: Ծնած 1884ին, Նանսի, աշակերտ այդ քաղաքին դպրեվանքին, Էօժէն Թիսըրան կանուխէն սկսած է սորվիլ արեւելեան հին եւ նոր լեզուներ, մեծ դիւրութեամբ: Քաջ ծանօթ հրէէրէնի, սիրիաքի, ասորերէնի, արաբերէնի, եթովպերէնի, ղպտերէնի, 25 տարեկանին, աւելի ուշ ճոխացուցած է իր պաշարը հայերէն եւ ռուսերէն սորվելով: Այս լեզուները գիտնալը թոյլ տուած է, որ ուսումնասիրէ, իրենց բնագրին մէջ, հին ձեռագիրներ: Եկեղեցւոյ այս իշխանը կը գրաւէ Պրոյի Դուքսին աթոռը:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին Պ. Ստեփան Շահպազ, գրող եւ փաստաբան (Եգիպտոսէն), որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Ֆրանսայի մէջ կը մեկնի Լոնտոն : Տէր եւ Տիկին Մինասեան (Ապատան), որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Հիւս. Ամերիկա եւ Անգլիա՝ կը վերադառնան Պարսկաստան :

ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

"ԳՈՒԳԱՐՔԻ ՎԱՆՔԵՐԸ"

—o—

Վիեննական բանասէր Տոքթ. Հ. Համազասպ Ոսկեան հրատարակած է սոյն վերնագրով գործ մը: Նախապէս հրատարակած էր Տարօն – Տուրուբերանի վանքերը, Արցախի վանքերը, Կիլիկիոյ վանքերը: «Ազգային Մատենադարանի» շարքին մէջ ունի նաեւ նախարարութեանց պատմութիւններ: Հայր Ոսկեան հաւատարիմ կը մնայ Վիեննական դըպրոցի աւանդութեան պրպտելով, խուզարկելով ամէն գրութիւն, մինչաստակարան, ձեռագիր երեւան բերելու համար ազգային հնութեանց մասունքները, նախանձախնդիր ըլլալով ճշգրտութեան, անկողմնակալ՝ գնահատութեանց մէջ:

Այս անգամ կ'ուսումնասիրէ, որոշ ծըրագրի մը համաձայն, հիւսիսային վանքերը, շէնքերը, վանահայրերու յաջորդութիւնները, հիմնարկութեան պարագաները, բարեպաշտներու արձանագրութիւնները: Վանքերու պատմութեան կ'ընկերանայ ժամանակի պատմութիւնը, բարեպաշտներու եւ բարերարներու նուիրատուութիւնները, ուսումնասէր եկեղեցականներու, վանականներու մշակութային անգնահատելի դերը՝ պատմական խռոված շրջանի մը մէջ:

Ս. Անապատ վանքը երբեմն ունեցած է միաբանութիւն մը, որ կը պարապէր տաղմոսերգութեամբ. Լեռնականներ կ'աւերեն վանքը, միաբաններ կը ցրուին: Ս. Աստուածածնայ վանքը ամբարտակապարիսպներով շրջապատուած, աքանչելի ճարտարապետութեամբ շէնք մըն է, կառուցանողներու արձանագրութիւնները կը մնան դեռ: Անդին կայ Կոթի Փորոյ վանք մը, Քաջայրի մենաստանը «ճարտարապետական տեսակէտից շատ նշանաւոր»:

Կարեւորագոյններն են հռչակաւոր երկու դրացի վանքերը՝ Սանահին եւ Հաղբատ: Երկուքն ալ անտառի ամբոցներ են, առողջարար օդ եւ ականակիտ ջուր ունի միջավայրը: Նախագաւիթին մէջ կը հանգչին բարերար իշխաններ: Միակըտուր սիւները զարդարուած են գեղեցիկ քանդակներով: Սանահին այսօր կիսաւեր է, հոյակապ յուշարձան ճարտարապետութեան:

Երկու վանքերը հիմնուիլ կը սկսին Ռոմանոս կայսեր օրով (911 – 945), երբ այս կայսեր հրամանով հայ վանականներ կը վտարուէին Բիւզանդական հողերէ: Նախ շինուած է Սանահին 951 – 957ին, յետոյ Հաղբատ 961 – 967ին: Աշոտ Ողորմածի կողակիցը, Խոսրովանոյշ կանգնել տուած է երկու վանքերուն կարեւոր մասերը:

Վկայութեամբ պատմագիրներու՝ երկու վանքերուն միաբաններն ալ «ապրած են բարի վարքով, մշակած են այգիներ, դաշտեր»: Տուած են քարոզիչներ, ուսումնական եկեղեցականներ: Վանահայրերը երբեմն պարզ վանական, երբեմն եպիսկոպոս եղած են:

Առաջնորդներ իրարու կը յաջորդեն արագօրէն քաղաքական դէպքերու հետեւանքով, բայց միանգամայն եկեղեցականներու փառասիրութեան, ընչաքաղցութեան պատճառով: Երկու վանքերը կը մրցին Թեմական գործերու մէջ, հողային խնդիրներ կ'ունենան:

Այս փայլուն անցեալի տէր վանքերը հետզհետէ կը դատարկուին, շէնքերը կը վնասուին խնամքի պակասութեան, անհոգութեան պատճառով: Ենթակայ կ'ըլլան Թիֆլիզի առաջնորդութեան եւ կը կառավարուին փոխ վանահայրութեամբ:

Երկու վանքերն ալ հարուստ կալուածներ ունեցած են, Սանահին ունէր անտառներ, դաշտեր, արօտավայրեր, գիւղեր, ագարակներ: Երկու վանքերու հողային վէճերը տեւած են դարեր:

Երկու վանքերն ալ ունեցած են դպրոցներ մանրանկարչական եւ գրչական: Վանականներ ձեռագիրներ ընդօրինակած են, ունեցած են ձեռագիրներու մատենադարաններ, որոնք փճացած են: «Ինչ որ անվնաս է թողել վայրի ազգերի բռնակալութիւնը, ոչնչացրել է մեր անյատակ տգիտութիւնը»:

Գործը կը ներկայացնէ քսան վեց վանքեր, մանրամասն կերպով երկու հռչակաւորները: Առաջին վանահայրերէն մինչեւ վերջին առաջնորդը երկարապատում ցանկերով, Թուականներու ճշդումներով, կը ներկայացնեն պատկերը վանքերու տեւողութեան, գործունէութեան: Ամէնն ալ բարերարներու շնորհութիւններ են: Վանականներն ալ երախտագիտութիւն յայտնելու համար վանքերու մէջ դամբարաններ յատկացուցած են, որպէսզի վանական լռութեան մէջ յաւերժապէս հանգստանան:

Ցայտնի է որ գերյարգելի հեղինակը անխոնջ պրպտող մըն է, յիշած է իւրաքանչիւր վանքի մասին գրութիւններ, թուած է գործին աղբիւրները, որոնք կրնան օգտակար ըլլալ ուսումնասիրողներու՝ տարբեր ուղղութեամբ վանքերու դերը ներկայացնելու համար: Մէկը պիտի ուսումնասիրէ մանրանկարչական դպրոցը, ուրիշ մը վանական դպրոցներու ուղղութիւնն ու դերը հայ մշակոյթի մէջ:

Սանահինի եւ Հաղբատի դպրոցներուն մէջ կ'ուսանէին նաեւ արտաքին գիտութիւններ: Անուանի են Յովհաննէս գիտնական, Անանիա Սանահնեցի եւ Գրիգոր որդի Աբասի, որ գրած է «պատճառաց գիրքը» եղական գործ մը, որուն նման երկրորդ երկասիրութիւն մը չկայ:

ԺԲ. դարու մէջ երեւան կուգայ Յովհաննէս գրիչ եւ ծաղկող, որ «իր գրչի եւ վրձինի արտադրութիւններով զարկ տուած է մանրանկարչական արուեստին, զարդանկարները ցայտուն կերպով կը յայտնեն Սանահինի մանրանկարչական դպրոցի էութիւնը: Վանքին համբաւը տարածուած էր, հեռաւոր վայրերէ

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամէն անգամ որ, նամակ մը պահարանի մը մէջ դնելով եւ վրան դրոշմաթուղթ փակցնելով, նամակատուփ կը ձգենք, վստահ ենք թէ, մեր նամակը ապահով պիտի հասնի հասցէին, աշխարհի որ կողմը, ինչ հեռաւորութեան վրայ ալ ղրկելու ըլլանք զայն:

Անշուշտ մեզմէ ոեւէ մէկը մտքէն չանցըներ թէ, մեր այսօրուան գործածած դրոշմաթուղթերը եւ թղթատարական կանոնաւոր սպասարկութիւնը ինչ փուլերէ անցած է, վաղնջական դարերէ ի վեր, իր այսօրուան կատարելութեան հասնելու համար:

Լուրերու եւ նամակներու առաքումներն ու փոխանակութիւնները, շատ հին դարերէն, առարկայ դարձած են մարդկային մտածումին, գոհացնելու համար ներկայացուած պահանջները:

ՀԻՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Հին ժամանակներուն մարդիկ կրակներու բոցերով, ջահերու եւ լաթերու ճօճումներով կատարած են լուրերու հաղորդումները շրջանէ շրջան; կեդրոնէ կեդրոն, պետական մարդոց եւ զինուորներու միջոցաւ: Մասնաւոր մարդիկ լեռնէ լեռ, բլուրէ բլուր, իրենց ձեռքերը ջահեր եւ լաթեր, իրերայաջորդ նշումներով եւ նշաններով կը հաղորդէին լուրերը, կայանէ կայան:

Գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ, թշնամիին գալուստը կը յայտնէին թմբուկներ զարնելով, կրակի բոցեր արծարծելով եւ զօրաշարժի կը կանչէին ժողովուրդը:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Սուրհանդակային դրութիւնը կանոնա-

մարդիկ կուպային սորվելու գրչութեան արուեստը, կ'ընդօրինակէին գիրքեր, կ'ուսումնասիրէին մատենադարանին մէջ: Գրիգոր Մագիստրոս իր անունին յատկացուած սրահին մէջ կը դասաւանդէր վանականներուն, ժամանակի գիտունն էր, խորամուտ լեզուներու եւ գիտութեանց: Աստուածաբանական, իմաստասիրական լուրջ պատրաստութեամբ պատկառելի դէմք մըն է Մագիստրոս, բազմաթիւ անձնաւորութիւն մը աշխարհականներու մէջ, վանականներու դասաւանդելու կարող:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ւորուած եւ ընդհանրացած վիճակ [illegible] ստացած է Հայաստանի մէջ, Քրիստոսէ առաջ, Հայոց աշխարհակալ արքայ[illegible] Մեծն Տիգրանի օրերուն:

Մեծն Տիգրանը ոչ միայն հիմնադիր եղած է Տիգրանակերտ մայրաքաղաքին, այլեւ ամէն կողմ պետութեան [illegible] քառուղիներ շինել տուած է եւ կարգ[illegible] երթեւեկութեան դրութիւն սահմանած անոնց վրայ, Արեւելքի աշխարհակալական իր իշխանութեան հիմերը, անսասան պահելու համար:

Արեւելքի մէջ առաջին անգամ ըլլալ[illegible] այս կառքերը գործածուած են, երկիր[illegible] գաղութներու միջեւ հաղորդակցութ[illegible] եւ փոխանակութեան կապը պահելու [illegible] մար: Բացի երկանիւ եւ քառանիւ կառքերէ, լեռնային շրջաններու վրայ, գործէին ձիերու, ջորիներու եւ ուղտերու միջոցաւ երթեւեկող սուրհանդակները, որոնք պաշտօնաթուղթեր, նամակներ, ծրարներ, զօրքեր, պաշարներ, պաշտօնեաներ եւ ճամբորդներ փոխադրելու կը ծառայէին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱՐԱՒՈՆՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ

Պերլինի Թանգարաններէն մէկուն ցուցադրութեան դրուած է, թրծուած գիւէ պնակիտներ եւ պապիրոսի տեսակ փաթոյթներ, վրան փորագրուած եւ գծագրուած տառերով: Եգիպտացի փարաւոնները այս պնակիտներու եւ պապիրոսներու վրայ կը գրէին իրենց նամակները, հրամանները եւ յաղթութեան յիշատակութիւնները, զանոնք տարբեր երկիրներ ղրկելու եւ իրենց թանգարաններուն մէջ պահելու համար:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մարքօ Փօլօ, 1250ին, Չինաստանի [illegible] րայ կատարած իր ճամբորդութեան [illegible] թացքին, իր ուղեւորութեան ժամանակ տեսած եւ համրած է, երկրին մէկ ծայրէն միւսը տարածուող 10,000 սուրհանդակային կայաններ: Ամէն [illegible] մեթրի վրայ կայան մը կառուցած [illegible] Չինացիք, կանոնաւորելու համար լուրերու, ծրարներու, զօրքերու եւ պաշտօնեաներու փոխադրութիւնները [illegible] խանակութիւնները:

Մարքօ Փօլօ այցելած է նաեւ Մոնկոլիա, եւ հոն տեսած սուրհանդակի [illegible] տօն կատարող եւ հետիոտն վազող [illegible] մարդիկ, որոնք իրենց ձեռքը [illegible] ներ եւ ծրարներ կը վազվզէին [illegible] ուղղութեամբ, իրենց յանձնուած [illegible] ապահով փոխադրելու համար [illegible] դեր եւ շրջաններ:

Սուրհանդակի դրութիւնը զարգ[illegible] ւած է նաեւ, ճամբորդներու եւ վա[illegible] կանական ապրանքներու, տեղէ տեղ [illegible] պահով փոխադրութեան եւ նպաստ[illegible] ռեւտուրի զարգացման՝ այս երկիր[illegible] մէջ:

ԱՌԱՋԻՆ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՆԸ

17րդ դարուն, եւրոպական [illegible] ներ սկսած են մտածել նամակատ[illegible] ունենալու անհրաժեշտութեան վրայ:

Առաջին նամակատունը հաստատ[illegible] է Լոնտոնի մէջ: Շատ չանցած [illegible] եւ Ֆրանսան համաձայնած են, երկիրներու միջեւ կանոնաւորելու [illegible] մար նամակներու եւ ծրարներու փո[illegible] նակութիւնը: Նամակատան հաստատ[illegible] մէն առաջ Ռուլանտ անունով [illegible] վաճառական մը, Լոնտոնի մէջ ծրար[illegible] եւ ծանրութիւնները երկրէ մէկ ծայ[illegible] միւսը փոխադրելու համար, մեծ [illegible] մը բանալով, իր սահմանած փոխադր[illegible] թեան միջոցներով անցած է գործի [illegible] չանցած հարիւրաւոր պաշտօնեաներ [illegible] պէտք ունեցած է այս մարդը եւ [illegible] նեակ մը տարիներու ընթացքին [illegible] է միլիոնատէր: Ան ծրարները [illegible] կը կշռէր, կ'ապահովագրէր եւ [illegible] կը հասցնէր իրենց հասցէներուն [illegible] կառավարութիւնը տեսնելով այս [illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

—o—

Ժողովրդավար սկզբունքներու համաձայն անհրաժեշտ է որ ժողովուրդին կողմէ ընտրուի եւ անոր պատասխանատու ըլլայ այդ մարմինը, որ պիտի ունենայ տնտեսական եւ վարչական ընդարձակ գործունէութիւն մը: Այս պատճառաւ է որ միշտ ընտրուած է ներկայացուցչական մարմին մը, որ երբեմն երբեմն հաւաքուելով կատարած է իր հակիչող պարտականութիւնը:

Որեւէ ամբողջական հասարակութեան մը բնական գործունէութեան համար իսկ, անհրաժեշտ նկատուող նման մարմինները, համայնական հաստատութիւններու բարւոք մատակարարութեան տեսակէտով թէ ժողովուրդին վստահութիւն պիտի ներշնչեն, եւ թէ օտար երկիրներու մէջ, զանուող մեր նախկին հայրենատիրներուն եւ բարեխրական հաստատութիւններուն տրվից եւ ոսկի ըլլալով կատարած օժանդակութեանց տեւականացման եւ աճման համար կարեւոր ազդակ մը պիտի ըլլան:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Վերը բացատրուած են հայ համայնքին վերաբերեալ հաստատութիւններու եւ կալուածներու մեր աւանդութիւններու եւ սովորութիւններու համաձայն՝ բարւոք մատակարարութեան համար անհրաժեշտ պատճառները:

Հայ համայնքը առանց բացառութեան գոհունակութեամբ եւ երախտապարտութեամբ պիտի դիմաւորէ այն կանոնագիրը, որով պիտի ընդունուի եւ իրականանայ վաքըֆներու ընդհանուր տնօրէնութեան տեւական հակակշիռին ներքեւ նման համայնական մարմիններու ազատ ընտրութիւնը:

Այս գրութեան ընթերցումէն ետք Գ. Էֆրէմ Էօզտէն ետս բըտ հետեւեալ յայտարարութիւնը —

Հայ կուսակցութիւնը, որ կ'աշխատի երկրին մէջ իրականացնել իրաւական դրութիւնը, առանց կրօնի, ցեղի զանազանութիւններ նկատի ունենալու, իւրացուցած է մարդկային իրաւանց սկզբունքները եւ դեռ 1957ին ծանուցած էր առաջին նպատակներու յայտարարագիրը:

Հայ կուսակցութեան գլխաւոր նպատակն է հայրենիքի յառաջդիմութեան համար, հաւասար պայմաններու մէջ եղբայրական զգացումներով, ապահովել բոլոր հայրենակիցներուն ձեռք ձեռքի գործակցութիւնը:

Եղբայրական այդ մթնոլորտին մէջ, ինչպէս բոլոր հաւաքականութիւններու սեփական հարցերը, նոյնպէս ձեռք առած եւ քննած է հայ համայնքին վերաբերեալ բոլոր կալուածներու եւ հաստատութիւններու լաւ մատակարարման համար սովորութիւններու եւ աւանդութիւններու համաձայն կեդրոնական մատակարար եւ համագործակցութեան մարմնի մը կազմութեան հարցը:

Այս հարցը եւս իր տեղը ունի մեր երկրին ընկերային եւ կրթական խնդիրներուն մէջ եւ մենք կը խնդրենք որ բոլոր հայրենակիցները գիտնան որ այդ հարցը պիտի առնենք մեր յայտարարագրին մէջ:

Գ. Էֆրէմ Էօզտէնի այս հաւաստիացումներէն ետքը, վերջ գտաւ հաւաքոյթը:

Իր կարգին, «Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ —

Հայ կուսակցութեան Պոլսոյ նահանգային մասնաճիւղը գործնապէս ձեռնարկած է չփումներու, որոնք առընչութիւն ունին ընտրութիւններու հետ:

Այս առթիւ, նահանգային վարչական խորհուրդի նախագահ Ալի Սահթօրէք, Օրհան Պիրկիթ, Սալիհ Նուրի Թիւզել, Օրհան Էյուպօղլու եւ ընդհանուր քարտուղարի օգնական Քեմալ Սաթըր գաղտնի ժողով մը գումարած են քաղաքիս փոքրամասնութեանց նախագահներուն հետ:

Ժողովին մէջ փոքրամասնութիւններ [illegible] հոգերը եւ բաղձանքները [illegible] անոնց հարկաւոր խոստումները [illegible] ուած են ընդհանուր կեդրոնի [illegible] ներուն համաձայն:

(3 եւ Շար.)

գրուն արդիւնաւոր գործունէութիւնը նամականուն մը բանալով, պետական նամակատուն մը բանալով, պետական ձեռնարկ դարձուցած է վաճառականին ենթախորհ 1670ին։ Կառավարութեան այս կործը միջոցառումներով, աւելի զարգացած եւ կանոնաւորուած է Թղթատարական սպասարկութիւնը Անգլիոյ մէջ, նոյնպէս ցամաքային եւ ծովային ճամբաներու գործունէութեամբ։

Տասնչանցած Անգլիոյ մէջ հաստատուած էին բազմաթիւ նամակատան մասնաճիւղեր։ Անգլիոյ կառավարութիւնը ...ին մէկուկէս միլիոն ոսկի ... ապահոված է պետութեան համար, այս նամակատուներու միջոցաւ։

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՆԵՐ

Համաշխարհային փոքր տարողու֊թեամբ առաջին համաժողովը, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ջանքերով եւ 15 եւրոպական երկիրներու մասնակցութեամբ՝ գումարուած է 1874ին, Փարիզի մէջ։

Քանի մը տարի վերջ, Թղթատարական երկրորդ համաժողովը գումարուած է Զուիցերիոյ մէջ 22 երկիրներու մասնակցութեամբ եւ մասնաւոր քարտուղարութեան մը միջոցաւ։

Այս խորհրդաժողովին մէջ, կարգադրուած է քարտուղարութեան կողմէ (որ միջազգային հանգամանք ունէր) կազմուած կանոնագրութիւն մը, որ ընդունուած է ժողովուրդներու կողմէ։

Այս կանոնագրի ուժով, Թղթատարական սպասարկութիւնները սկսած են զարգանալ ամէն կողմ, բոլոր երկիրներու մէջ։

Ամէն պետութիւն իր ձեռքէն եկածը կ'ընէր եւ իր պահանջած օգնութիւնը կը ստանար քարտուղարութենէն, իր երկրին մէջ հաղորդակցութեան միջոցները զարգացնելու եւ աւելի ապահով դարձնելու համար. Ամէն երկիր կը ջանար ստացած նամակները արագօրէն բաժնել եւ անոնց պատասխանները ստանալով վերադարձնել, ղրկուած երկիրներուն։

Այսօրուան Թղթատարական համաշխարհային միութիւնը 63 պետութիւններէ կը բաղկանայ, որոնց կը միանան, հովանաւորեալ պետութիւններն ալ։

Այժմ, Թղթատարական համաշխարհային միութիւնը, Պեռնի (Զուիցերիա) մէջ, Քարտուղարութեան կոչով, ունեցած է իր 14րդ Խորհրդակցական համաժողովը, աւելի եւս կանոնաւորելու եւ զարգացնելու համար Թղթատարական սպասարկութիւնները, Արեւմտեան եւ Արեւելեան երկիրներու միջեւ։

ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐՊԷՍ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԱԿ

Թղթատարական Համաշխարհային Միութեան, կանոնաւոր եւ համերաշխ գործունէութիւնն եւ արձանագրած հոյակապ յաջողութիւնները, լաւագոյնս ցոյց կուտան, աշխարհիս մեծ ու փոքր ազգերուն՝ թէ երբ մասնաւոր կանոնագրութեան մը միջոցաւ համաձայնութեան գալով, ապահով եւ վստահելի մթնոլորտ մը ստեղծեն միջազգային կեանքի մէջ, կրնան յաջողութեամբ գլուխ հանել, աշխարհի խաղաղութեան եւ մարդոց հաճութեան հայող, որեւէ ծրագիր, մասնաւոր եւ միջազգային քարտուղարութեան մը միջոցաւ, իրենց օրինակ առնելով՝ Թղթատարական Համաշխարհային Միութիւնը։

Ա. ԵՒ Գ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, մեծ շուքով տօնուած է Հայաստանի Անկախութեան 43րդ տարեդարձը։ Բանախօսելու հրաւիրուած էր Պէյրութէն ընկեր Արամ Սահակեան, որ կուռ ճառով մը խանդավառած է ներկայ հասարակութիւնը։

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ մեծ խանդավառու֊թեամբ ոգեկոչուած է Մայիս 28ը։ Օրուան բանախօսները եղած են երկու երիտասարդներ Վարդան Գրիգորեան (Լիբանանէն) եւ Կարապետ Գալֆայեան (Ցունաստանէն)։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ֆութպոլի ախոյենութեան տիրացած է Հ. Մ. Մ.ը մէկի դէմ 2ով յաղթելով Հ. Մ. Ը. Մ.ին, տասնեակ հազարաւոր մարզասէրներու ներկայութեան։

ԾԻԽՆԻԻ մէջ (Լիբանան) Ս. Յարութիւն նորակառոյց եկեղեցւոյ օրհնութիւնն ու օծումը կատարած է Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Զարեհ Ա.։ Օրուան պատարագիչը եղած է Խորէն Արք. Բարոյեան։

ԳԻՑՐՈՒԹԻ Նշան Փալանճեան ճեմարանի պարտէզներուն մէջ, մեծ յաջողութիւն գտած է Համազգայինի տարեկան պարահանդէսը։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, մեծ շուքով տօնուած է Մայիս 28ի տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան։

ՏԻԹՐՕՅԹԻ (Ամերիկա) մէջ գումարուած է Քղիի հայրենակցական միութեան պատգամաւորական ժողովը, 23 պատգամաւորներու մասնակցութեամբ։ Միութեան նպաստներուն նուիրուած է 1200 տոլար, ոգեւորիչ ճառ մը արտասանած է ընկեր Քաման։

ՊՈՍԹԸՆԻ շրջանի Ուոթըրթաունի կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Հայաստան քէմփի մէջ տօնուած է անկախութեան տարեդարձը։ Խօսած են Համաստեղ, Արթըր Կիրակոսեան, Ժ. Միսաքեան եւ երիտասարդ ընկերներէն՝ Զաւէն Գարբիէլեան։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ Երեքշաբթի իրիկուն, Մշակոյթի Տան, Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ։ Օրուան դասախօսն էր հիւրաբար քաղաքս գտնուող, Աղեքսանդրաբնակ փաստաբան Ստեփան Շահպազ, նիւթ ունենալով՝ Ճշմարտութիւնը անհատական եւ ընկերային կեանքին մէջ։ Նախագահ Մ. Պարսամեան դասախօսը ներկայացուց իր գրական գործերով։ Իբրեւ իրաւաբանական աշխատանք իր առաջին գործն եղած է, բառս, «Եգիպտական Ազգութիւնը», հետզհետէ լոյս ընծայելով «Վարագոյրին ետեւը» (վէպ), «Մենք Հայերս» հոգեբանական վերլուծում մը, Հայ ժողովուրդին նկարագրին դրական եւ բացասական կողմերը, եւ իբրեւ գրական քննադատութիւն, ստուար եւ աշխատուած գործ մը, «Գրիգոր Զոհրապ»ը, վարպետ նորավիպագրին ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ։

Դասախօսը մէկ ժամ տեւող կուռ եւ խնամուած վեկոյց — դասախօսութեամբ մը, ներկայ հետաքրքիր ունկնդիրներուն ներկայացուց ճշմարտութեան՝ անհատական եւ ընկերային կեանքի մէջ յայտնած զանազան երեւոյթները, բազմաթիւ պատմական եւ գրական օրինակներով, սկսելով մասնաւորաբար մեծ իմաստասէր Սոկրատի ճշմարտութեան համար մահուան դատապարտուելէն, մինչեւ առօրեայ կեանքի հետ կապ ունեցող այժմէական խնդիրները։ Շեշտեց մասնաւորաբար Վարդանանց պատերազմին հետ առընչութիւն ունեցող Վասակ Սիւնիի պարագան, որ մատենագրական միակողմանի տեղեկութիւններով, մինչեւ այսօր ալ սխալ ախտաճանաչումի մը զոհը ըլլալ կատուած է, առանց լուրջ եւ պատմական տուեալներու յենուելու եւ քննութեան ձեռնարկելու։ Մեր ունեցած տրամադրութեան համաձայն, բառս, կ'ընդունինք որեւէ լուրի ճշմարտութիւնը կամ վաւերականութիւնը, որ յաճախ թիւրիմացութիւններու տեղի կուտայ։ Վերջին դարու պատմական անձնաւորութիւն մըն է օրինակ պատուելի Աւետիս Պէրպէրեանը, մեր երկու ծանօթ գրագէտները Գրիգոր Զոհրապ եւ Արփիար Արփիարեան, երկու տարբեր նկարագրով կը ներկայացնեն այս անձը։ Որո՞ւն հաւատալ եւ վստահիլ։ Զոհրապ բարեհամբոյր եւ համեստ կը ներկայացնէ, մինչդեռ Արփիարեան՝ բոլորովին հակառակ նկարագրով։ Ո՞ւր է ճշմարտութիւնը եւ ի՞նչպէս երեւան հանել։

Ըլլայ անհատական թէ հանրային կեանքի մէջ, անհրաժեշտ է ճշմարտութիւնը գտնելու եւ երեւան հանելու կամքը ունենալ եւ այդ կերպով կանխել բազմաթիւ թիւրիմացութիւններ եւ չարիքներ։ Անհատական պայքարները պէտք չէ ժողովուրդին փոխանցուին, վերածելու համար աղէտներու։

Նկատի ունենալով Ստեփան Շահպազի՝ մեծ նահատակ Գրիգոր Զոհրապի անձին ու գրականութեան նուիրած ընդարձակ գրական քննադատութիւնը, Նախագահը խնդրեց դասախօսէն, որ այս առթիւ հակիրճ տեղեկութիւններ եւս տայ Զոհրապի գրականութեան եւ նկարագրին մասին։ Այս կերպով դասախօսութեան երկրորդ մասը նուիրուեցաւ փաստաբան եւ գրագէտ մեծ Հայուն, որուն մասին եւս ներկաները լսեցին լրացուցիչ եւ շահեկան տեղեկութիւններ։ Դասախօսը քաջալերական կ'ըսէ որ օտարութեան մէջ ոչ միայն հայերէն լեզուով դասախօսութիւններ կը տրուին, այլեւ ունկնդիրներու բազմութիւն մը հայերէն կը լսէ, ինչ որ ոչ միայն քաջալերական է այլեւ յոյս կը ներշնչէ, որ տակաւին երկար տարիներ հայ ժողովուրդը իր գոյութիւնը պիտի կրնայ պահել օտարութեան մէջ։

Նախագահին հրաւէրով ներկաները յոտնկայս իրենց յարգանքը յայտնեցին գրագէտ մեծ Հայուն յիշատակին, իր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, օրուան դասախօսին եւս իրենց գոհունակութիւնը յայտնելով։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԳԵՐ

Հինէն ի վեր մեծ հռչակ վայելած են Հայաստանի գորգերը, որոնք աչքի կը զարնեն իրենց գեղեցկութեամբ եւ գոյներու բազմազանութեամբ։ Միջազգային տօնավաճառներու եւ ցուցահանդէսներու մէջ արժանացած են գնահատանքի ու Պրիւքսէլի համաշխարհային ցուցահանդէսին՝ ստացան ոսկի մետալ։

Այս յաջողութիւններուն մէջ կարեւոր դեր ունի փորձառական աշխատանոցը, ուր կ'աշխատին նկարիչներ, որոնք հանգամանօրէն կ'ուսումնասիրեն հայկական գորգերու հին նմոյշները, հայկական մանրանկարչութիւնը եւ կը ներկայացնեն գորգերու նոր տեսակներ։ Աշխատանոցին մէջ միաժամանակ փորձի կ'ենթարկուին բազմատեսակ ներկերու նիւթեր՝ բարձրորակ, նոր գոյներ ստանալու համար։

Ընթացիկ տարուան ընթացքին գործարանները իւրացուցին եւ արդէն իսկ սկսան արտադրել գորգերու ութ նոր տեսակներ՝ «Երեւան», «Շիրակ», «Լոռի», «Ապարան» եւայլն։ Բոլորն ալ աչքի կը զարնեն գոյներու ճոխութեամբ եւ զարդանկարներու ներդաշնակութեամբ։ Հայկական գորգերու բազմաթիւ նմոյշներ ղրկուած են Անգլիա, Ֆրանսա, Մ. Նահանգներ, Գերմանիա, Իտալիա, Հոլանտա, Պելժիա եւ այլ երկիրներ։

Յաջորդաբար պիտի բանուին գորգերու տասը նոր տեսակներ, որոնց թուին հայկական վիշապագորգերու երկու նոր տեսակներ։ Ինչպէս նախորդ տարիներուն, այնպէս ալ այս հայկական գորգերը պիտի ցուցադրուին միջազգային բազմաթիւ տօնավաճառներու մէջ։

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Տեսնելով, որ ամէնքը հեռանում են ...ից՝ Թորգոմն ու ընկերները նոյնպէս ... ընկան արդէն զօրքի ..., որ գնում էր Թագուհու կառքի առջեւից ու հետեւից… Իսկ Թագուհու հետ ... էին կանանց մի մեծ խումբ, որոնց մէջ էր հազարապետ Գնունու Նանա տիկինը եւ Վասակ սպարապետի Կարանդիղ ..., որ մտահոգ էր շարունակ որդու համար, թէ ինչպէս պիտի ...ի սպարապետի պաշտօնը հօրից յետոյ. ամօթով չմնայ, այն էլ այս մի ... օրերին, եւ արդեօք միւս հրամանատարները կ'օգնե՞ն նրան, չե՞ն ... նախանձից, որ այդքան երիտասարդ հասակում դարձել է սպարապետ։

Իսկ Մուշեղն այդ պահին հեռու էր ...քաղաքից. նա Թագուհու հրամանով մարգանում էր սահմանները, եւ դրանից աւելի էր մեծանում մօր տագնապը — Ախ, Մուշեղս կարողանայ առնել հօր վրէժը եւ անվնաս մնալ այս կռուում, — մտածում էր նա։ Միւս կանայք նոյնպէս տագնապած էին. նրանցից իւրաքանչիւրը նոյնպէս ունէր իր ծանր հոգսերն ու խոհերը, բայց ոչ մէկը չէր ասում ոչինչ, չէր տրտնջում, լաւ իմանալով, որ բոլորը վիճակակից են եւ բոլորի ուղին մէկ է։

— Դէպի Արտագերս ....

Արտագերս… Արտագերս… Բայց ի՞նչ էր ներկայացնում այս Արտագերսը։ Վաղուց ի վեր Հայոց Աշխարհում դա համարւում էր ամրակուռ եւ անմատչելի բերդ. եւ, իրօք, շատ անգամ մեծ վտանգների ժամանակ նա կատարել էր փրկարար դեր թէ որպէս ամրոց, թէ որպէս թագստոց, թէ կամսարական իշխանների պատկանելուց առաջ, թէ նրանց օրով։

Իսկ այժմ նա արքունի բերդ էր՝ նախարարների կռուածից յետոյ։ Արտագերսը գտնւում էր Երասխաձորում, Արաքսի ձախ ափին՝ մի սարալանջի լայն գոգաւորութեան վրայ, որն ամբողջ բռնուած էր շէնքերով, այսինքն եռաշարք ատամնաւոր պարիսպներով, որոնք բոլոր կողմերի վրայ ունէին աշտարականման կլոր բուրգեր։

Բերդի երեք կողմը բնական եւ արհեստական ուղղահայեաց լանջեր, ներքեւը Արաքսի խորաձորը, որի անդնդում ջրերը յախտենական կռուի մէջ էին քարէ պատնէշների դէմ, եւ որոտում էին անվերջ, թէ նեղւում են, խեղդւում, թէ կռիւը չի վերջացած։

Բերդից վար՝ եւ նրա շուրջ բոլորը պղնձագոյն ժայռեր էին, ժայռաբեկորներ կամ սովորական քարեր, անգամ քարասարեր եւ նրանց վրայ ու նրանց միջեւ մացառներ ու փշոտ թփեր, եւ ամբողջ սարն ընդհանրապէս ծածկուած էր մացառուտներով ու թփուտներով, որոնց մօտենալ կարող էին միայն այծերը։

Իսկ բերդից վեր բարձրանում էր մի սար, որի գլխին տարին բոլոր ամպ էր նստում կամ մառախուղ։ Արտագերսը այս կողմից նոյնպէս անառիկ էր բերդից կարելի էր բարձրանալ այդ լեռը, բայց այնտեղից իջնել բերդը՝ հնարաւոր չէր, որովհետեւ բարձրացողը կարող էր գտնել մի արահետ, մի կածան, իսկ վերեւից՝ երբեք… Զինուորները գիտէին, որ այդ սարի այն կողմը Վանանդն է։

Բերդականները երբեմն բարձրանում էին այդ սարը եւ գիտում, թէ ինչ է երեւում հեռուներում։ Այնտեղից տեսնում էին Հայոց Աշխարհի բոլոր լեռները՝ ձիւնապատ գագաթներով։ Երեւում էին նաեւ այդ սարերի միջեւ ընկած ձորերը, ձորահովիտները… Բերդն ունէր երկու գետնուղի, մէկը քարէ սալիճաններով իջնում էր մինչեւ Արաքսը՝ գըլխաւորապէս ջրի համար. միւսը — երկարը — դուրս էր գալիս մի ծածկուած տեղ, ուր ոչ ոք չէր կարող տեսնել ոչ բերդը մտնող եւ ոչ այնտեղից ելնող սուրհանդակին։

Ինչպէս երեւում է, բերդը կառուցել էին շատ հեռատես եւ հմուտ մարդիկ. նա ունէր երեք գօտի, ինչ նրան տալիս էր երեքյարկանի վիթխարի շէնքի նմանութիւն։ Ամբողջ մեծ սարալանջը — ստորոտից մինչեւ վեր — ունէր երեք յարկ պարիսպներ, որոնք թւում էին գօտիներ, բայց որում առաջին գօտին ունէր կրկնակի պարիսպ, միւսները՝ մեկական. եւ իւրաքանչիւր գօտում կային բնակարաններ։

Առաջին պարսպի ներսը զինուորների օթեւաններ էին պատերի եւ թէ աշտարակների մէջ. երկրորդ պարսպի ներսը եւ հէնց պարիսպների մէջ էլ բնակարաններ էին եւ այնքան շատ, որ տեղաւորւում էին մեծ թւով զօրք ու ժողովուրդ։ Այդտեղ կային եւ ամէն տեսակ պահեստներ ու գործի տներ, ինչպէս օրինակ զինագործարաններ, թոնրատներ եւ ալրատուն՝ բազմաթիւ երկանքներով, որպէսզի երկար պաշարումի օրերին մարդիկ ի վիճակի լինեն պատրաստել իրենց համար անհրաժեշտը եւ հոգան իրենց պէտքերը …

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Յունիս 25ին, աւանդական Մատաղօրհնութիւն յաւարտ Ս. պատարագի: Բազմաձայն երգեցողութիւնները հրաւիրեալ դպիրներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Երաժտ. Գ. Ն. Սերգոյեանի:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի ժամը 21ին՝ Քաւէի վերնայարկը:

Պիտի խօսի Պէ էն Սէ Ի դրամատան տնօրէններէն՝

Պ. ՆՇԱՆ ՀԱՑԹԱՑԵԱՆ

(անդամ Ֆրանսացի պաշտպանութեան 3 տարբեր մարմիններու):

Նիւթ՝ «Ի՞նչպէս պաշտպանուիլ *աթոմական* վտանգէն»:

Կը խնդրուի երիտասարդութենէն ներկայ ըլլալ այս խիստ այժմէական բանախօսութեան՝ որ պիտի կատարուի Ֆրանսերէն:

Իսկ յաջորդ Երկուշաբթին պիտի խօսի Ճարտարապետ Պ. Եդուարդ Իւթիւճեան:

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Կրթ. Մարմնոյն, հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան:

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սալ Պոնըբէրի *մէջ, մուտքը՝* Տոքթ. ժան Տամիտօ, Վիլէօրպան:

Գինեձօն եւ ընտանեկան խնջոյք:

Առաջինը նուիրուած Հայկազեան վարժարանի հիմնադիր եւ մանկավարժուհի՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

որ 13 տարիներ անձնուիրաբար ծառայած է մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան, ինչպէս նաեւ Օր. ԸՆԾԱՅ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ եւ բոլոր անոնց որոնք Լիոնի մէջ սկիզբէն ի վեր սատար հանդիսացան վարժարանին եւ այլ կրթական գործերու:

Գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ Օր. Ընծայ Ստեփանեանի:

Ժապաւէնի պար եւ դպրոցական երգեր, արտասանութիւններ, մասնակցութեամբ Հայկազեան վարժարանի աշակերտներու:

Առատ կերուխում եւ հաճելի անակնկալներ:

Մուտքը ազատ է:

imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» *խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ:*

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն *առիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէները ու խումբերը:*

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ *(Յունիս 17) ժամը 21ին:*

ԶԱՒԱՐԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ (խումբ Լափոմ), այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին (Տար.)

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւոր է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի *[illegible]* *մասին: Ներկայ պիտի* *[illegible]* *Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները*

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսկի Խրիմեան վրաժարանի հանդէս Այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանի մէջ:

Նախագահութեամբ *Հայրապետ* *Գաւառիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:*

Արտասանութիւն, երգ, մանկական թատերախաղեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 | Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 | C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
18
ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE
18 JUIN
1961

...Ի ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9131 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4932

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏՕՆԵՐԷՆ ՎԵՐՋ

Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ արտասահմանի հայկական գաղութներուն մէջ, այն բոլոր տեղերը, ուր բուռ մը հայրենակարօտ Հայեր ծուարած են :

Օրուան բանախօսները անգամ մը եւս առիթ ունեցան բացատրելու «Մայիս 28»ի իմաստը:

Ինչ որ ալ ըսեն մեծաստանէրորդ ժամու խմաստունները, այդ թուականը ոսկի տառերով քանդակուած է Հայոց պատմութեան էջերուն մէջ: Ո՛չ մէկ ուժ կրնայ նսեմացնել զայն :

Բոլոր անոնք, որ կիրքէ ու կոյր նախանձէ գրգռուած պայքար կը մղեն «Մայիս 28»ի դէմ, պարզապէս կ'անարգեն հայ ժողովուրդը, որուն ապրելու, տոկալու եւ յաւերժանալու անսասան կամքին հրաշապատում արգասիքն էր անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը 1918ի ճակատագրական օրերուն :

Այդ հրաշքն էր, որ նոր աւիշ ու արիւն ներարկեց, նոր կեանք պարգեւեց Հայութեան, երբ թշնամին անոր գերեզմանն էր փորած, զայն առ յաւէտ թաղելու սատանայական ծրագրով :

Ո՛վ կրնայ ուրանալ, որ եթէ այսօր Հայաստան անունով փոքրիկ հողամաս մը ունինք, ատիկա կը պարտինք հայ ժողովուրդի անհուն զոհողութեանց, մարտիկներով կռվկասեան ճակատին վրայ թափուած արեան, մանաւանդ 1918 Մայիսի վերջին տասնօրեակի հերոսական ճակատամարտներուն :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր կարգապահ ժողովրդական ուժեղ կազմակերպութիւնն ու իր մտաւորական եւ զինուորական փորձուած տարրերու փորձառութիւնն ու զոհողութեան ոգին ի սպաս դրաւ Հայութեան, ստանձնելով յանուն հայրենիքի պատուութեան անոր մղած գիւցազնական կռիւներուն ղեկավարութիւնը :

Առանց հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն ինքնաբուխ դրհաբերութեան եւ հայրենասիրական նուիրումին, Դաշնակցութիւնը չէր կրնար տանիլ գերագոյն յաղթանակը, որ յանգեցաւ ազատ Հայաստանի կազմութեան :

Պատիւը կը պատկանի ամբողջ Հայութեան :

Անկախութեան տարեդարձին առթիւ վերանորոգեցինք մեր ուխտը՝ հաստատ մնալու «Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի» գաղափարականին վրայ :

Այս գաղափարականը վերացական երազ մը չէ, այլ դաւանանք մը, «հաւատամք» մը, որուն կառչած պէտք է մնանք աղջովին :

Ոչ մէկ իսկական հայրենասէր կրնայ հաշտուիլ այսօրուան իրականութեան հետ եւ ներկայ Հայաստանը ընդունիլ իբրեւ վերջնական հանգրուան մը, որմէ անդին աւելի ճամբայ չկայ այլեւս :

Համակերպի՞լ : Արդարանալի՛ անոնց համար, որ կ'ապրին երկրին մէջ, ինթակայ օտար, բռնակալ լուծի :

Բայց ինչպէս արդարացնել ընթացքը անոնց, որոնք ազատ երկինքներու տակ դուրս կը ծռեն կատարուած իրողութեան առջեւ եւ օրն ի բուն փառք կուտան Մոսկուային, — երէկ Ստալինին, այսօր Խրուշչեւին, վաղը ալ անծանօթ՝ անոր յաջորդին :

Իսկ մենք կը պայքարինք Թուլամորթ համակերպողներու, պարտուողականներու եւ նահանջապաշտներու քայքայիչ ժամանութեան դէմ :

Մենք կը յայտարարե՛նք թէ չէ՛ լուծուած դեռ Հայկական Դատը, այնինքն չէ իրագործուած Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը :

Կ'ընդվզինք «կատարուած իրողութեան» դէմ եւ հաստատ կը մնանք մեր հաւատամքին վրայ :

Չե՛նք կրնար հանդուրժել, որ ժողովուրդներու ազատագրութեան այս շրջանին, երբ ամէն կողմէ ցնցեր անկախութեան կը տիրանան, Հայերը զուրկ մնան ազատ ազգերու ընտանիքէն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՐԷՆ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ ԷԼԻԶԷԻ ՄՕՏ

—o—

Կառավարութեան ընդհ. պատուիրակը, Ֆրանսացի եւ օտար 70 լրագրողներու առջեւ պարզեց Ալժերիոյ կացութիւնը: Կը խօսէր Ամառուան Պալատին մէջ, երբ ռումբի մը պայթիւնը «արձագանգ տուաւ» իր իսկ խօսքերով ըրած յայտարարութիւններուն :

Ժան Մորէն յայտարարեց թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է երկարաձգել խաղաղութիւնը եւ տէր մնալով իր տուած խօսքին, արդէն իսկ արձակած է 5200 արգելափակուածներ, եւ բնակարանի կեանքի պայմաններ ստեղծած է բազմաթիւ թաղամասերու մէջ: Այս առթիւ, յայտնեց թէ «խաղաղութեան երեք նոր թաղամասեր» որոշուած են: Այս տարի աւելի քան մէկ միլիար պիտի յատկացուի իւրաքանչիւր թաղամասի համար, տնտեսական կացութիւնը բարելաւելու համար: Ընդհ. Պատուիրակը դիտել տուաւ թէ Մայիս 20էն ի վեր Ալժ. Ազատ. Ճակատի ահաբեկչական արարքները պատճառ դարձած են. Ապահովութեան ուժերու մաս կազմող 121 հոգիներու եւ 183 քաղաքայիններու մահուան, 290 հոգիներ վիրաւորուած են Ապահովութեան Ուժերու մաս կազմող եւ 241 քաղաքայիններ: Այս կացութեան դիմաց, Ֆրանսա որոշած է երկարաձգել իր բռնած աղնիւ ընթացքը եւ երեք թաղամասեր ալ «խաղաղութեան գօտի» նշանակել, տանք են.— Ռելիզան (Օռանիա), Պորժ – Մենայէլ (Ալժերուա) եւ Լա Ֆայէթ (Կոնստանդինուա): Մորէնէն ետք, խօսք առած է միջզինային բարձր հրամանատար Զօր. Այլրէ, որ յայտնած է թէ ռազմադաշտէն ի վեր ահաբեկչական արարքներու թիւը կէս առ կէս բարձրացած է, ապահովութեան ուժերու կորուստները նուազած են տասը առ հարիւր, իսկ Ալժ. Ազատ. Ճակատի կորուստները նուազած են 75 առ հարիւր : Այս առթիւ յիշենք թէ սպայ մը եւ վեց զինուորներ մորթուած են քանի մը օր առաջ, ֆրանսական զօրամասին պատկանող մահմետական զինուորներու մեղսակցութեամբ : Այս բոլորը անչուշտ ծանր մթնոլորտ մը ստեղծած են Ալժէի մէջ, ուր «Կ. Գ. Բ.»ը (Կազմակերպութիւն՝ Գաղտնի բանակ) կը շարունակէ թռուցիկներ ցրուել այն տպաւորութիւնը թողլով, որ «բան մը կը պատրաստուի»: Տիրող կարծիքն այն է, թէ Կ. Գ. Բ.ը գործի անցնելու համար Մայր Երկրէն հրահանգի կը սպասէ այս անգամ : Փարիզի մէջ, Ուրբաթ գիշեր ժամը 23ին, մէկ քիլօ կշռող փլաստիք ռումբ մը պայթեցաւ Ֆօպուր Սէնթ Օնօռէ, 52 թիւ հանրակառքին կայքին առաջ, Էլիզէի պալատէն 200 մեթր անդին: Հինգ հոգիներ վիրաւորուեցան, որոնց մէջ անգլիացի զբօսաշրջիկ մը, որ ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ : Բազմաթիւ խանութներ վնասուած են :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անել եւ դժուար կացութեան մը դէմ յանդիման կը գտնուի Մ. Նահանգներու համայնավար կուսակցութիւնը եւ հաւանաբար հարկադրուի ինքզինքը պօյքօթի ենթարկելու: Արդարեւ Գերագոյն Ատեանի որոշումով գործադրութեան պիտի դրուին երկու օրէնքներ, մէկը՝ Սմիթի օրինագիծը, որ վաւերացուած էր 1940ին, երկրորդը՝ Ներքին Ապահովութեան օրինագիծը՝ վաւերացուած 1950ին: Այս երկու օրինագիծերէն մէկը կը վերաբերի «կուսակցութեան պատկանելու» հարցին, միւսը՝ «անդամներու օրինական արձանագրութեան» : Ամերիկեան օրէնքով օրինազանց կը նկատուին բոլոր անոնք, որոնք գործօն եւ գիտակից անդամակցութիւն կը բերեն խմբակցութեան մը, որուն նպատակն է բռնի ուժով տապալել կառավարութիւնը :

Այդ օրինագիծերուն հիման վրայ Մ. Նահանգներու համայնավար կուսակցութիւնը կը պարտաւորուի յայտարարութիւն մը լեցնել մատնանշելով թէ «օտար հրահանգի ենթակայ կազմակերպութիւն» մըն է ; ու, նաեւ մանրամասն պէտք է թուէ շարքայիններուն եւ ղեկավարներուն անունները, անխտիր :

Այս յայտարարութիւնը պէտք է յանձնուի ամերիկեան կառավարութեան : Օրական հինգ միլիոն հին ֆրանք տուգանքի պիտի դատապարտի յապաղման պարագային: Իսկ չյայտարարուած իւրաքանչիւր անդամ՝ հինգ տարուան բանտարկութեան : Այս խստութեան մէկ ուրիշ անպատեհութիւնն ալ այն է, թէ «համայնավար» պիտակը պիտի փակցուի անդամներուն թղթակցութիւններուն վրայ :

Այս յայտարարութիւնը լեցնելու եւ ցանկերը ներկայացնելու պայմանաժամ նշանակուած է յառաջիկայ Օգոստ. 9:

Վերջապէս, համայնավար շարքայինները, իրաւունք պիտի չունենան անձագիր գործածելու եւ ոչ ալ ունենալու համար դիմում կատարելու : Ու պատժի պիտի ենթարկուին եթէ աշխատին պետական պաշտօնատուններու մէջ : Կըս Հոլ, 50 տարեկան, 150 քիլօ, 30 դատապարտութիւն, ամերիկեան համայնավար կուսակցութեան ղեկավարը, Տրնիսի մահէն ի վեր (Փետրուար) յայտարարեց թէ պատրաստ է ապարէզ կարդալու Իշխանութեանց :

Միւս կողմէ Հոլ կը վստահեցնէ թէ շարքայիններուն թիւը որ քանի մը տարի առաջ 80.000ի կը հասնէր, 10.000ը չանցնիր: Սակայն Էֆ Պի Այի (ամերիկեան գաղտնի ոստիկանութեան) վարիչը՝ Էտկար Հուվըր անդամներուն թիւը կը սահմանէ «17.000էն 40.0000», որոնց վրայ կ'աւելցնէ աւելի քան հարիւր հազար «բոլորտիկեան»:

Քանի մը շաբաթ առաջ համայնավարները բարձրախօսներով բարձուած բեռնատար ինքնաշարժ մը ուղարկեցին Նիւ Եորքի թաղերէն մէկուն մէջ եւ խօսնակները բողոքեցին Ալապամայի մէջ կատարուած ցեղային բռնութիւններուն դէմ: Այս ձեւի «կրակոտ կոչ»երուն դէմ դնելու եւ առաջքն առնելու համար է, որ Գերագոյն Ատեանը եւ Արդարութեան Նախարարը՝ Ռոպըրթ Քէնըտի (Նախագահ Քէնըտիի եղբայրը) կուզեն ջնջել ոչնչացնել «ամէն ձեւի հրապարակային գործունէութիւնները» այս «Տրոյատայի ձիուն», ինչպէս կը կոչուի «Մ. Նահանգներու համայնավար կուսակցութիւնը» :

Ներկայիս Համայնավար կուսակցութիւնը դեռ ունի կենսական նուազագոյնը» ապահովելու համար իր գոյութիւնը: Տժգոյն շաբաթաթերթ մը՝ «Աշխատաւորը» (հիմնուած 1924ին), հացէ մը հեռաձայնի գիրքին մէջ եւ գրասենեակ մը Մանհաթընի մէջ : Կըմինորէ . հին չէնք մըն է, որ անցեալին սեփականութիւնն էր ծանօթ սեղանաւորի մը՝ Աստոր ; Պատերուն վրայ փակցուած են նըկարներ՝ Մայիս մէկի տողանցքը Կարմիր հրապարակին վրայ, ալժերացի ըմբոստներուն նկարները, խաչոր պաստառ մը ուր Ֆիտէլ Քասթրօ Քուպացիները կը խանդավառէ ամբոխավառ ճառով մը եւ վերջապէս դասական նկարներ՝ Մարքս, Լենին, Սթալին, Խրուշչեւ ու ասոնց կողքին Ամերիկայի ազատարար Ճորճ. Ուաշինկթընի նկարը: Անդին անկիւն մը կընաք «Փեքինի պարբերաթերթը» կարդալ :

Համայնավար կուսակցութիւնը 1940ին վերջին անգամ ըլլալով ներկայացուց նախագահութեան թեկնածուն՝ Էրլ Պրաուտըր եւ իր վերջին ընդհանուր ժողովը գումարեց 1959ին, ուր մամուլը իրաւունք չունէր ներկայ ըլլալու :

Սակայն ներկայիս վտանգը աւելի մեծ է: Համայնավարները իրենց դէմ ունին անզիջող մէկը՝ Քէնըտի, որ նոյնքան խիստ է իրենց հանդէպ, որքան խիստ է աշխատաւորական ընկերակցութիւնները շահագործող մարդոց, տուրքի յայտարարութիւնները կեղծողներուն եւ վերջապէս ցեղային խտրականութիւնը ջնջելու Ուաշինկթընի որոշումի դէմ եղողներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՑ, Սոֆարնայի ի պատուոյ տրուած ճաշի մը ընթացքին կրկնեց թէ Չինաստանի տեսակէտը օրուան հարցերուն նկատմամբ: Ա) Լաոս.— Ժընեւի հաւաքուած 14 պետութիւնները պէտք է յարգեն եւ ապահովեն Լաոսի անկախութիւնը եւ չէզոքութիւնը : Բ) Ալժերիա.— Ամբողջական անկախութիւն: Գ) Քոնկօ.— Դէմ է ամերիկեան զօրք ղրկելու Քոնկօ ՄԱԿի պիտակին տակ: Դ) Անկոլա.— Զօրավիգ կանգնիլ Անկոլայի ժողովուրդին, գաղթատիրութեան դէմ :Ե) Քուպա.— Յարգել Քուպայի ազգային անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը :

ԱՐԱԲ. Մ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ մամուլը հակահամայնավար քարոզչութեան Բ. հատոր մը հրապարակ հանած է: «Ահա համայնավարութիւնը» խորագիրը կրող գիրքը կը վերլուծէ համայնավար վարդապետութիւնները, «զորս Կրեմլինի մարդիկը կ'ուզեն մեր մէջ տարածել: Հատորը կը յիշատակէ նաեւ «համայնավարութեան խլած եւ այժմ մոռացութեան տրուած» զոհերուն ցանկը: Անցեալ շաբթու ընթացքին ալ, ժողովրդական գիներով ծախու հանուած էր «Ճշմարտութիւններ համայնավարութեան մասին» անունով գիրք մը :

ՊԱՅՈՆԻ մէջ (Հարաւ. Ֆրանսա) մէկը բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, որովհետեւ նախատական խօսքեր արտասանած էր Հանրապետութեան Նախագահին դէմ, սրճարանի մը մէջ :

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ պարախումբի բեմապարի աստղերէն Ռ. Նուրիէվ Պուրժէի օդակայանին մէջ ֆրանսական ոստիկանութեան պաշտպանութիւնը խնդրեց, յայտարարելով թէ «ազատութիւնը կ'ընտրէր »: Նուրիէվ, 23 տարեկան, նոր Նիժինսքի մը նկատուած էր Ֆրանսացի քննադատներուն կողմէ, առջի օր Օփերայի մէջ տրուած ներկայացման առթիւ :

ՊՐԸԹԱՆԻԻ երկրագործները կը շարունակեն իրենց բողոքի ցոյցերը: Առջի օր Փոնթիվիի երկրագործներն էն որ քաղաք խուժեցին եւ «գրաւեցին» քաղաքապետարանը, պահանջելով ձերբակալուածներու ազատ արձակումը: Բախումներու ընթացքին վիրաւորուեցան քանիէ աւելի անձեր, երկրագործ եւ ոստիկան :

ՄԵՐ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

« Իզվեստիա» թերթում գրոյց է բացուել Ռուսաց լեզուի մաքրութեան մասին։ Հետաքրքրական է, որ այդ շատ ուսանելի գրոյցը սկսել է ՝ոչ թէ ուսէ նշանաւոր լեզուաբան, գրող, կամ մանկավարժ, ՝այլ Մոսկուայի հիմնարկութիւններից մէկի մի ծառայող, որ հասարակ մարդու պարզախօսութեամբ իր խօսքն ասել է շատ որոշակի, առանց դէս ու դէն գցելու։ « Ես գտնում եմ,— գրել է նա,— որ հասել է ժամանակը լրջօրէն խօսելու Ռուսաց մայրենի լեզուի մշակոյթի մասին։ Չի կարելի հանգիստ մընալ, երբ մեր աչքի առաջ անգթօրէն փչացնում, վատնում են այդ անգնահատելի ազգային հարստութիւնը »։

Հետեւելով «Իզվեստիա»ում բացուած այդ գրոյցին, որին շատերի հետ միասին մասնակցում են Կ. Պաուստովսկու եւ Կ. Չուկովսկու նման խօսքի ականաւոր վարպետներ, որոնք բոլորն էլ միաբերան պնդում են, թէ բանաւոր ու գրաւոր խօսքի մէջ Ռուսաց լեզուի աղճատումը, զանհկացումն ու աղքատացումը մտահոգիչ չափերի են հասնում,— հետեւելով այդ գրոյցին եւ, բնականաբար, խորհելով նաեւ Հայոց լեզուի վիճակի մասին, չենք կարող բարձրաձայն չասել, որ յիշեալ այլասերիչ երեւոյթները, այլեւայլ պատճառներով, մեր լեզուի մէջ շատ աւելի զգալի են ու սպառնալից ։

Եթէ բանը գայ հպարտանալուն, ի հարկէ, մենք էլ մեր հերթին, առանց ազգային սնապարծութեանը տուրք տալու, կարող ենք հպարտանալ մեր ժողովրդի պահած ու պահպանած շքեղ, հարուստ ու կենսունակ լեզուով, որ վսեմ կատարելութեան են հասցրել հայ գրական խօսքի վարպետները՝ Նալբանդեանից, Րաֆֆուց ու Մուրացանից սկսած մինչեւ Դէմիրճեան ու Բակունց, Թումանեանից սկսած մինչեւ Տէրեան ու Չարենց։ Բայց եթէ մի կուշտ հպարտանալուց յետոյ դառնանք եւ մեր ռուս ընկերների պէս ինքներս մեզ հարց տանք, թէ ի՞նչպէս ենք պահպանում այդ լեզուն, ի՞նչ լեզուով ենք յաճախ խօսում ու գրում, կը տեսնենք, որ հպարտանալու շատ բան չունենք ։

Ժամանակն է մեզ մօտ էլ խօսելու լեզուական մշակոյթի պակասի, իսկական լեզուի կողքին ապրող եւ նրա գոյութեանը սպառնացող մակաբուծային լեզուների մասին։ Ի՞նչ ասել կ՚ուզէ, ներկայումս կարգին հայերէնով խօսողներն անհամեմատ շատ են, քան երբեւէ։ Ներկայումս, հասկանալի պատճառներով, աւելի շատ մարդիկ են գրում ու խօսում վայելուչ գրական լեզուով, հանդէս են գալիս իսկական հայերէնի այնպիսի փայլուն գլուխգործոցներ, ինչպիսին է, օրինակ, Ն. Զարեանի « Արա Գեղեցիկ»ը։ Սակայն, դրա հետ միասին, որքան տարածուած է նաեւ այն արգահատելի լեզուն, որ նոյն հեղինակը վարպետօրէն դրել է կիսագրագէտ Բալաբէկի բերանը։ Այդ լեզուն մեր լսելիքը վիրաւորում է ամենուրեք՝ ճաշարաններում ու խորտկարաններում, նոյնիսկ տներում, ուր ամէն ինչ պէտք է մաքուր լինի։ Այդ լեզուի հարբած բառերն ու դարձուածքները մեր իսկական լեզուն աղտոտում են ճիշդ այնպէս, ինչպէս արեւածաղկի կճեպը՝ մեր մայթերն ու մարգադաշտերը ։

Կայ մի ուրիշ մակարոյծ լեզու, որ աւելի հին պատմութիւն ունի։ Նմանօրինակ մի լեզու եղել է նաեւ Ռուսաստանում։ Այն ժամանակ, երբ ռուս ազնուական շրջաններում մայրենի լեզուով խօսելը ամօթալի բան էին համարում եւ մեծից մինչեւ փոքրը Ֆրանսերէն էին բարբառում, կառապանները, դռնապանները, էժանագին ճաշարանների լաքեները, իրենց տէրերին նմանուելու համար, խօսելիս մէջ էին գցում աղճատ Ֆրանսերէն բառեր՝ ենթարկելով ռուսերէնի հոլովման ու խոնարհման կանոններին։ Ստացւում էր խիստ զուարճալի մի բան։ Այդ լեզուատեսակը, որ Ռուսաստանում շատ վաղուց է վերացել, մեզ մօտ յամառօրէն յարատեւում է։ Մի խօսքով, այդ իսկ լեզուով ասած, Էդ բըզաբրաղընի պտիչկեն մեր ծառի վետկին սպակոյնի սիդիտ ու արիլ, թէեւ առաջին քարը նրա վրայ նետուել է դեռ եւս 120 տարի առաջ, եւ նետողն էլ եղել է Խաչատուր Աբովեանը։

Սակայն մակարոյծ լեզուներից ամենատարածուածը բիւրոկրատական կամ, ռուսերէն բառով ասած, կացեոննի լեզուն է, որ, Կ. Պաուստովսկու դիպուկ բնորոշմամբ, «թշնամի է կենդանի լեզուին, ինչպէս բիւրոկրատը թշնամի է ամէն մի կենդանի գործի»։ Այդ լեզուն հանդէս է գալիս գիտականութեան ու ճշգրտութեան յաւակնութիւններով, անխնայ խեղդում ամէն մի կենդանի խօսք, ոչնչացնում լեզուի բայական ու հոլովական հարստութիւնները, ստեղծում ճոռոմ, անճոռնի, թղթատարական կնիքի պէս նոյնատիպ դարձուածքներ ու ձեւեր։ Այդ լեզուով խօսողը կամ գրողը, փոխանակ ասելու «դաշտերը հերկելու եւ պարարտացնելու համար», անպայման կ՚ասի՝ «դաշտերի հերկման ու պարարտացման համար» կամ՝ «յանուն դաշտերի հերկման ու պարարտացման »։ Փոխանակ ասելու «նա մեր նախագահն է», անպայման կ՚ասի՝ «նա մեր նախագահն է հանդիսանում»։ Եթէ պէտք է ասել՝ «չէնքը դուռ ու տանիք չունի », նա անպայման կ՚ասի՝ «չէնքից բացակայում է դուռը, ինչպէս եւ տանիքը »։ Նրա գրչի տակ «բերել տալ» ոճը կը դառնայ «բերման ենթարկել», « մարդ լինելիս» ասելու փոխարէն նա կ՚ասի՝ « մարդկանց առկայութեան դէպքում »։

Ահաւասիկ այդ լեզուով կազմուած մի լրիւ նախադասութիւն, որ քաղում ենք Երեւանի քաղաքային գործկոմի որոշումների ժողովածուից . « Վաճառքի, սպանդի, ցեղային եւ տնտեսական օգտագործման, կամ մէկ տնտեսութիւնից միւսը տեղափոխելու նպատակով բոլոր տեսակի կենդանիների մուտքը Երեւան քաղաք թոյլատրել անասունների դուրս եկած վայրի հիւանդութիւններից ապահով լինելու արթիւ անասնաբուժական թիւ 1 ձեւի վկայականի եւ անասնաբուժական հսկողութեան տեղեկանքի առկայութեան դէպքում »։

Կարդում ես, եւ գլուխդ պտոյտ է գալիս, աչքերդ մթնում ։ Իսկ եթէ մարդ կարողանայ մի քիչ էլ կարդալ՝ այնտեղ կը գտնի նաեւ «ինքնագլուխ ցանցին միացող սպառողներ», «անջատուած արտոնեններ», «բռնման ենթակայ շներ », «անասնագերեզմանոց » եւ ինչ որ ուզէք։ Մի հասարակ միտք արտայայտելու համար ժողովածուի հեղինակները այսպիսի հայերէնով են խօսում Երեւանի բնակիչների հետ. «Սահմանել, որ շների պահելը (???) ընդհանուր օգտագործութեան տեղերում կարող է տեղի ունենալ միմիայն բնակուողների ընդհ. համաձայնութեամբ »։

Դժբախտաբար, այդ լեզուով գրւում են ոչ միայն որոշումներ, շրջաբերականներ, դատավճիռներ ու ցուցանակներ, այլեւ գիտաժողովրդական գրքեր, գիտական ձեռնարկներ, նոյնիսկ դասագրքեր։ Ահա, օրինակ, մեր կոլտնտեսական անասնաբոյծների համար գրուած մի ծաւալուն ձեռնարկ, որ կոչւում է «Տաւարաբուծութիւն»։ Դրա հեղինակը (Գ. Ափինեան), ըստ երեւոյթին, կարծում է թէ անասունների մասին չի կարելի այնպէս գրել, որ մարդկանց համար էլ դիւրեկան լինի, ուստի ամբողջ գիրքը լցրել է այսպիսի լեզուական բառակոյտերով . «Շուիցի ուղղութիւնը կաթնատու է, բաւականին լաւ զարգացած բանող յատկութիւններով։ Նրա կոնստիտուցիան միջակ նրբութեան է, բաւականին չոր եւ ամուր»։ Ե՞կ ու բան հասկացիր ։

ՍՈՒՐԷՆ ՎԱՀՈՒՆԻ

(1 Շար.)

ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

"ԳՈՒԳԱՐՔԻ ՎԱՆՔԵՐԸ"

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պարտուի ժողովին մասնակցած են աշխարհականներն ալ որոնք եկեղեցական անդամներու հաւասար, եթէ ոչ աւելի, հմտութիւն ունէին Սուրբ Գիրքին ։ Գագիկ երիտասարդ թագաւորը Բիւզանդիոնի մէջ յաջողութեամբ կը պաշտպանէր Հայ Եկեղեցիի դաւանանքը, Բիւզանդական աստուածաբաններու առջեւ ։

Հաղբատ ալ ունէր ճոխ մատենադարան, կեդրոնն էր դրչութեան, մանրանկարչութեան։ Երգիչներ, նկարիչներ, պետական գործիչներ, հռչակաւոր քարոզիչներ Սանահինի եւ Հաղբատի աշակերտներ են։ Հաղբատի կարկառուն դէմքն է Յովհաննէս Սարկաւագ (1045 – 1129) հմուտ օտար լեզուներու, իմաստասիրութեան, չափագիտութեան, լուսաւոր դէմք մը ոսկեճաղքեան ՝արշաւանքի շրջանին։ Փորձառական մեթոտի կողմնակից՝ երկար տարիներ դասաւանդած է Հաղբատի մէջ յետոյ անցած է Անի ։

Անհրաժեշտ էր Գուգարքի քարտէսը եւ աշխարհագրական միջավայրի մասին հակիրճ ծանօթութիւն մը։ Քանի՞ մտաւորական ծանօթ է թէ ուր է նահանգը, որ պատմական է այլեւս ։

Սահմանագլուխ նահանգ մըն էր Արցախի սահմանակից, Վրաստանի հարաւը, բաժնուած ինը գաւառներու։ Տիգրան Մեծ բդեշխութիւն հաստատեց հոն, հիւսիսի սահմաններու պաշտպանութեան համար։ Չորրորդ դարուն ապստամբութիւն հանեց հայ թագաւորին դէմ եւ պարտուեցաւ։ Վրաստան գրաւեց եւ մընաց վեցերորդ դարու սկիզբը։ Բագրատունիներու առեն քաղաքական ինքնուրոյն կեանք ունեցաւ։ Լէոյի համաձայն անունը ստացած է գուգարացի բնակիչներէն, որոնք առանձին ցեղ էին վրացերէնի մօտ լեզու մը խօսող։ Նահանգին հարաւի մասերը յետոյ կը հայանան ։ Վրացիները այդ հողամասը կը կոչեն Սոմխեթի – Հայաստան։ (Լէօ, Մեր Հայրենիքը)։

Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մէջ, ամէն տեղ կարելի է վանքի մը հանդիպիլ ։ Կեսարիոյ բարեջան եւ կորովի Առաջնորդ Տրդատ Եպիսկ. Պալեան յօդուածաշարք մը ունի Բիւզանդիոնի մէջ (1902) Փոքր Ասիոյ վանքերու մասին։ Սրբազանը կը նկարագրէ վանքերը, կը թուէ հարստութիւնները, կալուածները, կ՚առաջարկէ օգտագործել վանք եւ կալուած։ Քէչեան խմբագրականով մը շնորհակալութիւն կը յայտնէ «Առաջնորդներու մէջ ամէնէն վաստակաւորին, որ Ս. Կարապետի չոր հողերը մշակել տուաւ, հասութաբեր կալուածի վերածեց »։ Սրուանձտեանց Վարդապետ հանդիպած էր ամայացած վանքերու, որոնց սենեակները սարդերու ոստայններ միայն կային եւ եկեղեցիներու մէջ կաչաղակներ կ՚երգէին։ Անցեալ դարերուն հաւատացեալ ժողովուրդը լիարուռն մասնակցած էր վանքերու շինութեան եւ բարեքանչիւր տօնակատարութեան գլացած չէր իր նուէրները ։ «Վանական հողերու անտէր, անշուք, անխնամ վիճակը զանոնք ենթակայ կ՚ընէ կորստեան մօտաւոր կամ հեռաւոր ապագայի մէջ»։

Կային աղքատ վանքեր, բայց կային նաեւ շատ հարուստ վանքեր, որոնք անհատներու սեփականութիւն դարձած էին։ 1875ին, Քաղաքական ժողովի մէկ տեղեկագրին համաձայն 175 վանքեր կային։ Ոմանք յիսուն արտավար հող ունէին, ուրիշներ հարիւր արտավար ։ Վանք կար որ 20 – 30 կտոր արտի տէր էր, ուրիշ մը աւելի, ոմանք մշակուած ուրիշներ անմշակ։ Ոմանց հողային վիճակը ապահով էր, ուրիշներ երկար տարիներ հող չէին տարած հողերուն, ... ձգութիւններ պատահեր էին, ... էին։ «Այս օրինական ու վարչական ... հողութիւնները կրնան շատ ... տիլ վանքերու կարեւոր սեփականութեանց համար։ Բարեջան առաջնորդներ յօդուածները կոչ են վանքերու, ... ձակ, բարեբեր հողերուն ներկան եւ ... պագան ապահովելու համար »։ (Բիւզանդիոն, 1902, Մարտ 7, Թ. 1647)

Քսան տարի առաջ, 1882ին, յօդուածագիր մը կառաջարկէր վանքերու, հաստատել ժառանգաւորաց, երկրագործական դպրոց, որբանոց, անկելանոց, թանգարան։ (Մասիս, Յունուար, 17 եւ 20)։

Հայնրիխ Հայնէ Անվէրսի Մայր Տաճարին առջեւ կանգ առնելով կ՚ըսէր. «Անոնք ... դարերը հաւատք ունէին»։ Վանքերն ... հաւատքի կոթողներ էին, հաւատքը կառուցուած վառարաններ, որոնք ... սաւառած են շրջան մը, յետոյ չէջած... Ապրող սերունդներուն կը մնայ ... անցեալի յիշատակարանները, ապագային փոխանցել զանոնք անվթար, ... թանկագին ժառանգութիւն։ Ժողովուրդին հաւատքէն, աճումէն, արժէքներ ... գնահատումէն կուգայ հաստատութեան հիմնարկութիւնը, բարգաւաճումը, ... քայքայումէն ՝անոնց անկումը ։

Հայ ժողովուրդը միշտ բարեպաշտ ... դեր է, միշտ առատաձեռն եւ բարեգործ։ Իր համայնական կազմութիւնը իրերօգնութեան ընկերութիւն մը դարձուցեր, կազմակերպութիւնը ։ Ասողիկ կը վկայէ « Հին Հայոց առաքինութիւններէն մէկն էր բարեգործութիւնը »։ Մենաստաններ հսկայ հարստութիւններ ունէին (Ստեփանոս Գիրք, 8, գլ. 19) Թագաւորներ ... մապետի պաշտօն ունէին։ (Խորենացի Բ. գլ. 14)։

Տրդատ կը հրաւիրէր ժողովուրդ քուրմերուն ուխտի գալ եւ նուէրներ բերել ։ (Ագաթանգեղոս, 1822, եր. 7 ... 46)։ Հայաստանի քուրմերը մեծամեծ կալուածներ ունէին «քրմաց երկիր» անունով։ Մուշի Ս. Կարապետ վանքին տեղ եղած կռատունը 12 գիւղ սեփականութիւն ունէր, որոնցմէ վեցը 1... բնակիչ ունէին եւ 9.300 զօրք կը պահէին։ (Զենոբ Գլակ, 28)։

Լուսաւորչի օրերէն սկսած նուէրներ դարձան եկեղեցիներու եւ վանքերու։ Մեծ գիւղերու մէջ 7րդ, փոքրերու չորրորդ հող պիտի տային եկեղեցականներուն եւ քրբերուն «տասանորդ» ... անունին տակ։ Անժառանգներու ... քերը եկեղեցիներուն կը մնային, ... ժուած անձերու կալուածները վանքերու սեփականութիւն կը դառնային։

Կը հարստանան վանքերը, ... վանքերու թիւը, շատեր կ՚ունենան ... մաթիւ միաբաններ։ ԺԱ. դարուն ... Վասպուրականի մէջ ինը հարիւր մենաստաններ կային, որոնցմէ 115ը «մենաստանք մեծամեծք»։ Անհերքելի ... րիւրէ աւելի վանքեր ունեցած ենք ... խարհի ամէն կողմը, որոնց ...

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

«Ժամանակ» կը գրէ .—

Հալէ կուսակցութեան Պոլսոյ կեդրոնին նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցաւ հաւաքոյթ մը, որուն հրաւիրուած էին միմիայն կուսակցութեան անդամ Հայեր եւ հայ մամուլի ներկայացուցիչները ։ Հաւաքոյթին կը նախագահէր Պոլսոյ կեդրոնին Ընդհ. քարտուղար Պ. Էքրէմ Էօզտէն, միասին ունենալով Պ. Գայրէտին Էօզքուլը։ Ներկայ էր նաեւ Սահմանադիր ժողովի անդամ Օր. Հերմինէ Գալուստեան, որ ինչպէս յայտնի է յարած է Հալէ կուսակցութեան ։

Հաւաքոյթին նպատակը բացատրուելէ վերջ, բաղձանքներ եւ մաղթանքներ կատարուեցան։ Այս առթիւ մամուլին յանձնուեցաւ նաեւ տեսակ մը բանաձեւի օրինակ, ուր Կեդր. Մատակարար Մարմնի մը անհրաժեշտութիւնը վեր կ՚առնուի . Զբօսնեցաւ թէ ո՞վ պատրաստած է այս բանաձեւը որուն բովանդակութեան իրականացման ուժ տալ կը խոստանայ Հալէ կուսակցութեան Պոլսոյ կեդրոնը ։

Ասկէ զատ, յանուն կուսակցութեան մամուլին յանձնուեցաւ նաեւ ուրիշ բանաձեւ մը առանց որեւէ պաշտօնական կամ կիսապաշտօն մակաարութեան, որ ...

« Ծիւմհուրիյէթ Հալք կուսակցութիւնը, որ կ՚աշխատի մեր երկրին իրաւունքի տիրապետութիւնը ... վել, առանց կրօնքի եւ ցեղի խտրութեան, իւրացուցած է Մարդու իրաւունքներու յայտարարութեան սկզբունքները եւ զայն արդէն իսկ 1957ին ... պարտական է իր առաջին նպատակներու յայտարարութեան մէջ ։

« Ծիւմհուրիյէթ Հալք կուսակցութեան առաջնակարգ նպատակն է մեր ... յառաջդիմութեան համար մեր ... հայրենակիցներու հաւասար պայմաններով եւ եղբայրական զգացումներով ... ձեռքի տուած աշխատիլը երաշխաւորել։

« Մեր կուսակցութիւնը, որ եղբայրական այս մթնոլորտին մէջ ձեռք առած ... բոլոր հաւաքականութեանց ... դատերը, ուսումնասիրած է կազմութիւնը կեդրոնական հոգատար (միութեան) եւ համադրող մարմնի մը, հայ ժողովուրդին պատկանող բոլոր վաքըֆներու լաւագոյնս կառավարելու համար, ... ձայն աւանդութեանց եւ ...

Կը խնդրենք հայ ժողովուրդի պատկանեալներուն հաղորդել, որ մեր ... ընկերային եւ մշակութային դաշտէն ... տեղ դրուած այս հարցն ալ պիտի ... ցնենք մեր յայտարարութեանց մէջ »։

(4 եւ վերջ)

…ու անցեալը ծանօթ են, մեծ մասին չէն – չերն ու ատաճարները դեռ կանգուն են ։ Սեւանին եւ Հաղբատ հինգ հարիւրի մօտ միաբաններ ունէին ։ Տաթեւի վանքը վեց միաբաններ ունէին ։ Տաթեւի վանքը վեց հարիւրէ աւելի միաբան ունեցած է ՀԸԸ– ական մը ։

Վանքերը ունեցան փայլուն շրջաններ երբ միաբանները կոչումին գիտակից, ուսումով վառուած, ընդունակ, ժը – ղովրդական միաբաններ էին ։ Աղքատ վանքեր բարձրացած են վանականներու ժրաջա – նութեամբ, հարստացած վանքեր աղքա– տացած եւ անկչացած են վանականներու անհոգութեամբ ։

Կան վանքեր, որոնք օգնած են գիւղա – ցիներուն, աղքատներուն խնամք տարած են, տուրքերը վճարած են, առաջնորդած են մշակութեան մէջ, գիւղերը բարգա – ւաճ վիճակ տարած են ։

Արտաքին դէպքեր, թշուառութեան տեղում, սով, երկրաշարժ, արշաւանք – ներ աղքատացուցին ժողովուրդը, նուի– րատուութիւնը նուազեցաւ, վանքերն ալ աղքատացան, կորսուցին իրենց փայլը, բարոյական ուժը, դարձան խաւար ։ Ժո– ղովուրդին աղառումը, արտադալթը, վանականներու ներքին անկարգապահու– թիւնը, փառասիրութիւնն ու ընչաքաղ – ցութիւնը նուազեցուցին վանականներու թիւը բայքայեցին ներքին կազմակեր – պութիւնը ։ Քաղաքական քայքայման շրջաններուն, երբ ընկերային հակակշիռ չկայ, ժողովուրդն ալ կորսուած է բա – րոյական նախանձախնդրութիւն ու ըմ – բռնումները, կը պատահի եկեղեցական – ներու բարոյական անկումը ։ Մեծոփեցի կը յիշէ «որբեցողութեամբ, անառակու– թեամբ եւ պիղծ վարքով շրջող» եկեղե– ցականները ։ Յովհաննէս Սարկաւագ, խիստ կարգապահութեան նախանձախն – դիր, կը զանգատի ժամանակակից եկե – ղեցականներու անկարգապահութենէն ։ Անցած էր դարը, երբ վանքերը ժողո – վուրդին կը ներշնչէին կրօնի վեհութիւ– նը եւ սէրը եւ Կոստանեանի բացատրու– թեամբ «կը սպասաւորէին ժողովրդեան կրթութեանը» ։

Եկեղեցականներու բարոյական եւ մը – տաւոր անկումին պատճառով ժողովուր– դին մէկ մասը կորսնցուց հաւատքը եւ դէպ գնաց մահմետականութեան՝ մոռնա– լով միանգամայն իր լեզուն ։ (Կ. Կոս – տանեան, Հայոց Վանքերը, 1886, Մոս– կուա, էջ 67) ։

Ընկճումին՝ ճեմարանին հայադիտու – թեան ուսուցիչը վանքերու անկչութեան, վանականներու թիւին նուազումին պատճառները կը թուէր, առանց դարմա– նումները առաջարկելու եւ դարմաններու կարելիութիւնը ցոյց տալու ։ Ներքին հասակցական պայքարներ, օտարին տը– րուած կաշառքներ աթոռներ գրաւելու համար՝ սպառեցին եւ պարտքերով ծան– րաբեռնեցին վանքերը ։ Անհաւատարիմ մարդիկ վատնեցին գոյքերը, իւրացու – ցին եկամուտները ։ Կաթողիկոսներն ալ անփոյթ գտնուեցան վանքերու հասոյթ– ներուն բարւոք մատակարարութեան եւ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Լիբանանէն հաղիւ վերադարձած, Շարթ իր գործերը կը ցուցադրէ ներկա – յիս Միլանոյի Կալըրի Ֆրանսէզի մէջ (Վիա Մոնթէնափոլէոնէ) ։ Ցուցահան– դէսը բացուեցաւ Յունիս 16ին եւ պիտի տեւէ մինչեւ Յուլիս 8 ։ Իւղաներկներու կողքին, նկարիչը կը ցուցադրէ նաեւ 12 գծագրութիւններ ։

վանականութեան ծաղկումին ։ Վարժատ– րոսեցան ճարպիկները, ոչ թէ գիտու – թեան, վարկի տարիներու ծառայութեան համաձայն ։ Վանական կեանքը լքուեցաւ, վանքի շրջափակը նեղ եկաւ փառասէր– ներու համար, հետամուտ եղան թեմա – կան պաշտօններու ։ Համեստ կրօնաւորի գործը, առաքինութեան օրինակ ըլլալը, քարոզել եւ ուսուցանելը շատ փոքր կ'ե– րեւէր իրենց աչքին ։

Եթէ կաթողիկոսները բարւոքել ուզէին վանական կենցաղը, կարգապահութիւն հաստատէին, վանքերը կը դատարկուէ– ին ։ Ժողովուրդն է որ եկեղեցական եւ վանական պիտի տայ եւ նախանձախնդիր պիտի ըլլայ եկեղեցիի բարոյական մա – կարդակին ։ «Որքան լուսաւորուած է եւ ջերմեռանդ հասարակութիւնը եւ նախան– ձախնդիր է առաքինութեան, այնքան նը– ւազ է վատերու թիւը որքան տգէտ ու ա– պականուած է հասարակութիւնը, այն – քան կ'աճին անոնք» ։ (Կոստանեան, էջ 88 – 97) ։

«Գուգարքի Վանքերը», ինչպէս նաեւ Կոստանեանի «Հայոց Վանքերը» եւ Հը – րանդ Ասատուրի «Մեր Վանքերը» (Մա – սիս, 1892ի թիւեր 3960, 62, 66) իրար լրացնելով բաւարար գաղափար կուտան կրօնական այդ հաստատութեանց մասին, կրթական վառարաններ, եկեղեցականնե– րու տորրանոցներ ժամանակին՝ հետզհե– տէ չքացած են ։ Երբեքն ալ կը մոռնան խտացնելու վանական կեանքի երեւոյթ – ները ։ Դժնդակ պայմաններու տակ ժրա– ջան վանականներ ձէթի լոյսով ձեռա – գիրներ ընդօրինակած, գործեր արտա – գրած են, լաւագոյն պայմաններու տակ օգտակար ըլլալու տեղ, օգտագործած են ժողովուրդին բարեպաշտութիւնը ։

Հայ ժողովուրդը դադրած էր արդէն եկեղեցականներ տալէ, միտքով բարձր, նկարագրով ազնիւ եւ նուիրուած, հայ վանքերն ալ առողջ դաստիարակութեամբ վանականներ պատրաստելու անկարող եղած են ։ Դարեր տեւած է այս, վկայ Դուրեանին, վկայ Նալբանտեան ։ Ար– նուհետեւ անկիւնէ մը առաջ կը փնտը – ուէր վանքերուն դռները բաց պահելու համար, ծխակատարութեան համար ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ։

ԿԱՐՕՏԻ ԿԱՆՉԵՐ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

—o—

Ա.

Խարպո՛ւ, հաստատուն, անբեկանելի լարով մը սիրտս քեզի կապուած է ։ Ջո՛վ նետած ես հոգիիս մէջ ։ Ու ամէն անգամ երբ խլրտիմ, այս օտար ափերուն վրայ, սիրտս կը դողայ ցրտահար կամ վիրա – ւոր թռչունի մը պէս փրփռալով ։

Խարբերդ, սիրուն ու չար ուլիկներուս ծննդավայրը, մեր երկնամերձ լեռներուն գոգը նստած ։ Շարունակ, ամէն րոպէ ձայնդ կը լսեմ հեռուէն, կարօտակէզ, անոյշ ձայնդ, — քառասուն եւ հինգ ան– գամ, տարեխինեըս ու մասրենիներս, լուսուն տերեւիքս ու սերկեւիլիներս ծաղկեցան, նարնջագոյն հագուեցան ։

«Քառասուն եւ հինգ անգամ, բարձ – րիկ ու ծանր հասկերով ցորեաններս ա – լիք ալիք յորձանք տուին՝ օտարները վայլեցին» ։

«Ամէն տարի, պաշուկ ու դեղնաբաշ Աշունն եկաւ անցաւ, արքինի, բարձրու– դէշ կաղնիներս օտարներուն կացիններո – վը արիւնլուայ տապալեցան» ։

«Եկաւ ձմեռն ու էզուշ առաւ, օտար այծերուն կճղակներուն կոխան ղառնա – լով» ։

«Ու դուն տակաւին»… ։

Այո, իմ սիրատենչ Խարբերդ, դուն իմ սրտիս տեղանը, ես տակաւին քու ան– մար կարօտովդ կը դեգերիմ խելագարի մը հանգոյն, օտար ու փշալի այս ափե – րուն վրայ ։

Ու նորէն, դարձեալ ձայնդ կը լսեմ ։ Ան կը շարունակուի անդրշիրիմեան ձայ– նի մը պէս ։

— Քառասուն եւ հինգ անգամ, կենսա– բեր, ծաղկաբոյր գարուններուս հետ, նաչխուն կուրծքերով կաքաւներս խըմ – բերգելով, շարան շարան, իրենց ձա – գուկներով՝ զապաթներէս ձորակն իջան ջրուելու»…

«Ամէն առտու, ոսկեվարս արեգակն եկաւ խինթ լեռէն՝ Գոհանումէն մեկ – նեցաւ»…

×

Ով իմ Խարբերդս ։ Այս պահուս, ա – հա կ'երազեմ մեր Օգանները Ջրաբերուս վրայ ։

Գիւղն, ուխտերներուն կթուելէն եօքը կաթը տաքցաւ, եփուեցաւ խոշոր խալ – կիններով ու բաժնուեցաւ դոյլերու՝ սե– րի ու մածունի… ։

Ճնոցին՝ դէմ արշալոյսին ։

Ու հիմակ, լիալուսին ու խաղաղ գի – շեր…

Զորակիդ մեղեղիին տակ անոյշ, ա – նոյշ կը քնանան մեր յոգնաբեկ պիրուօր– ներն ու հովիւները, այծերն ու մաքինե – րը, երինջները ։ Մինակ Ջոմարս է ար – թուն, որպէս պահակ….

Առանց ցաւի, առանց վիշտի այս ինչ աղուոր ու զով գիշեր է ։

Ասանկ գիշեր մըն ալ պիտի տեսնե՞մ, վայլե՞մ, աչուիս յաւիտենութեան դէմ փակելէ առաջ… ։

Բ.

Խուբլո՛ւ, կարօտավառ կուրծքիս տակ, տաքուկ անկիւն մըն ալ քու Մայիսեան, արփագեղ պատկերդ ու յիշատակներդ եմ պահած ։

Գարուն է, Մայիս ։ Բոլոր խութերդ ու ծործորներդ, խորունկ հովիտներդ ու ձորակներդ, արգեններդ ու ծմակներդ, բարձունքներդ, դար ու դարատափ, ա – մէն, ամէն դի կանանչութիւն, ծաղ – կունք՝ խնկաբոյր ։

Մեր դալարագեղ Խութլուն ։

Ապրիլդ ու Մայիսդ կը գինովցնեն մեզ՝ ուլարածներս ։ Ու մենք, մեր ու – լիկներուն հետ, երգերով ու պարերով կուգանք, կանգ կ'առնենք կապտաւուն ու ծփծփուն լճակիդ ուսին՝ լայնատարած ուռենիներուն տակ զովարեր ։

Օպոպը կը կանչէ.

— Օպոպ ։

Մենք կը պատասխանենք.

— Կուկուկ…

Յետոյ, ճնճղուկները խաղ կը կանչեն վերէն՝ ուռենիներուն վրայէն ։

Մենք՝ պառկած կռնակի վրայ, կ'ուն– կնդրենք իրենց քաղցրիկ երգերը, որպէս սիրանուագ լեռնային ։

Քիչ հեռուէն, թուփերուս մէջէն կա– քաւները կը կագկըճէին ։ Մեր շունչը բռ– նած ու մափած, կը սողանք, կը տու – րանք իրենց սատանայ ու սիրուն, խա – տուտիկ ձագերը որսալու… ։

Խոր խոր ձորակներուդ մէջ, ամէն դի կարմիր ալոճենիներն են ծաղկեր, արե – ւի գոյն առեր ։

Հերկի լուծէն արձակուած եզները՝ քա– ռասմբակ ու աւաններու խայթոցներէն խնթեցած՝ հո՛յ, ահա կը նետուին խո– րունկ, երկնագոյն ու ծփուն ծովակիդ մէջ զովանալու ։

Կը ճեղքեն՝ հիւսիսէն հարաւ, երկայն– քին ։

Իրենց ետեւներէն ջրանցքներ կը բաց – ուին ։

Ի՜նչ աղուոր, աղուոր կը լողկտան ։ Ի– րենց դունչը դէպի վեր՝ երկինք ցցած ։

Կ'օրօրան, կը շորորան հանդարտիկ ծը– փալով… ։

Իրենց իրանները թեթեւօրէն մէկ աջ, մէկ ձախ թեքելով ու խորունկ, խորունկ շնչելով ։

Օրհարսակ է ։

Ամէն ոք զով ստուերներուն մէջ կը հանգչի ։

Պահն է հանգստութեան, խաղաղու – թեան ու թարմանալու ։

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱԿԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (225)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Երկրորդ եւ երրորդ պտոյներում նոյն– դէս կային շատ բնակարաններ. երկրոր– դում ապրում էին քաղաքացի բնտանիք – ներ, իսկ երրորդում՝ ամենավերը՝ իշ – խանական զերդաստաններ եւ Փառանձեմ Թագուհին… Խօսում էին, որ բերդը պաշտպանում էր տաս հազար զօրք եւ նոյնքան այլ կարգի մարդիկ ։

Դրա համար թէ արքունիքը, թէ քա – ղաքացիները եւ թէ մօտիկ գիւղերի շի – նականները շտապում էին ապաստանել այնտեղ, ու երկրի բոլոր կողմերից, ա – մէնից աւելի լսում էին.

— Դէպի Արտագերս… դէպի Արտա – գերս…

×

Հայոց լեռներում Օգոստոսին արդէն աշնան քամիներ են փչում ։ Այդ քամի – ներն աւելի սաստիկ են լինում Արտա – գերսում ։ Գալիս էին դրանք չգիտես հա– րաւան ձիւնակատար լեռների՞ց, թէ բար– ձրանում էին Արաքսի հոսանքից, որ սը– րընթաց իջնում էր վերից եւ որտում բերդից ներքեւ՝ անդնդախոր կիրճում ։

Այդ քամիները դադարում էին միայն առաւօտեան, եւ այդ պահին Փառանձեմ Թագուհին, ամբողջովին սեւեր հագած, առանց որեւէ զարդի, դուրս էր գալիս բերդի վերին զոտու իր օթեւանից եւ, ու– ղեկցութեամբ պալատական երկու տիկ – նոջ ու Եզնիկ իշխանի, անցնելով բերդի հրապարակը, բարձրանում էր նրա ձորա– հայեաց պարիսպը, որտեղից երեւում էր Արաքսի ամբողջ հովիտը մինչեւ Աւագն Մասիս ։ Գեռը, դուրս գալով իր ժայռե– ղէն պտոյտից, օձագալար ոլորւում էր այդ հովտում, եւ նրա շուրջը տարած – ւում էին տակաւին կանաչ մարգագետին– ներ, չէկ շամբուտներ, լքուած ցէներ՝ իրենց դեղնող այգիներով եւ մի ամայու– թիւն, որ առաջացել էր Պարսիկների ներխուժման երկիւղից ։

Նայում էր Փառանձեմը այդ ամէնին, նայում էր լուռ ու տխուր; ապա, զուսպ հառաչելով, կարգադրում էր կանչել բերդապետին ։

Այսօր էլ նա, իր սովորական դիտում – ները կատարելով, ասաց.

— Կանչեցէք բերդապետին ։

Փոքր անց եկաւ բերդապետը՝ միջին տարիքի, միջին հասակի մի մարդ, որի լեռնային օդից ու քամիներից կարծրա – ցած թուխ դէմքի վրայ աչքերը ցոլում էին արահայեաց նայուածքներով ։ Երե – սին ունէր նաեւ մի նշան, որ հազարի մէջ զատում էր նրան. ինչ որ մարտի մէջ, տարիներ առաջ, նետը քերծել էր նրա աջ այտը եւ, ականջի բլթակը ճեղ – քելով բաժանել էր այն երկու մասի… եւ այս պարագան նրան տալիս էր խի – զախ մարդու տեսք ։

Բայց, չգիտես ինչո՞ւ, լեռնային այդ մարտիկը կրում էր երկար մազեր, որոնք գանգուրներով բոլորում էին նրա գլու – խը սաղաւարտի տակից ։ Նա երկար մօր– կերով էր եւ պիրկ գօտեպնդուած ։ Մօ – տեցաւ անբաժան սուրը կողքին եւ գլուխ իջեցրեց Թագուհու առաջ ։

— Ի՞նչ նոր, բերդապետ ։ Սուրհան – դակները բերե՞լ են կարեւոր ինչ ։

— Ուշագրաւ ոչինչ, Թագուհի ։ Վերջին սուրհանդակը հաստատում է այն, որ պարսից գնդերը մօտեցել են մեր սահ – մանին եւ սպարապետին փոխարինող Զարեհ Ամատունին մարտեր է սկսել նը– րանց դէմ ։

— Մեր զօհերը որքա՞ն են,— հետա – քրքրուեց Փառանձեմը ։

— Աննշան, Թագուհի ։

Բերդապահ Բաղասը, հեռուները դի – տող մարդու սովորութեամբ, աչքերը կծկում էր այնքան, որ բիբերի միջից ա– սես կայծեր էին երեւում, բայց պա – տասխանելիս, ընդհակառակն, դրանք բանում էր լայնօրէն եւ այդ ժամանակ սեւ յօնքերը վեր էին գնում եւ ճակատը փայլում էր իմացականութեամբ ։

Փառանձեմը նոր հարց չտուեց նա չէր կամենում աւելորդ հարցեր տալ, գիտեր, թէ որեւէ բան լսելու դէպքում՝ բերդա – պետը չէր թերանայ յայտնելու, քանի որ պատուիրել էր, թէ որքան էլ լուրը լինի ծանր, նոյնիսկ աղէտաբեր՝ յայտնի իրեն եւ բնաւ չթաքցնի ։

— Հոգացի՞ր, բերդապետ, որ ջուրը միշտ անպակաս լինի ։

— Ես յատուկ մարդեր ունեմ, Թագու– հի, որ զօր ու գիշեր հոգում են այդ մա– սին ։

Այդ ճիշդ էր բերդի ստորերկրեայ այն ուղին, որ քարէ աստիճաններով իջնում էր գետը, ծառայում էր ջուր մատակա – րարելուն, ըստ որում ջուրը բարձրացը – նում էին տիկերով, շալակած ։ Կար եւ մի բարակ աղբիւր, որ գալիս էր սարից՝ կաւէ խողովակներով, գետնի տակով ։

Հարցուփորձեց յետոյ բերդապահը ճը– կուն գլուխ տուեց եւ հեռացաւ՝ կողքից կախած թուրը բռնած ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յունիս 25, Կիրակի առաւօտ, ժամը 11ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր եւ ազգային բարերար՝

ՊՂՏ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

եւ բարերար Ողբացեալ
ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ համար։

Այս մեծ բարերարներուն յիշատակը յարգող հասարակութենէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ԿԱԹ. ԽԱՉԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի ցոյց դպրոցներու աշակերտութեան տարեվերջի քննութիւնները տեղի կ'ունենան Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտ ժամը 9ին։

Աշակերտութեան մէկ տարուան աշխատանքը քաջալերելու համար, կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, տեղւոյս ազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները, դպրոցի օժանդակ անդամներն ու փափաքող ծնողները։

Աշակերտութեան մրցանակաբաշխութիւնը պիտի կատարուի, Միութեան տարեկան դաշտահանդէսին ընթացքին՝ Յուլիս 2ին։

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 9ին։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՃԱՇ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ։

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ։

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է, որ կը փակուի Յունիս 20ին։ Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.։

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն։

Դիմել վարժարան,
Tél. : OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտահանդէսը Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Թրուա Լիւքի անտառին մէջ։

×

Համախարբերդի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 9ին, Ջոխուրեանի ագարակը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 - 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. անմէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պըրվէի եւ պագալորէայի։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 - 01,72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS 9e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆԻՍ — MARDI 20 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9132 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4933

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ամերիկացիները կը պատասխանեն ռուսական յուշագրին.— Ցոյցեր Պերլինի մէջ.— Յունիս 18ի կոչին 21րդ տարեդարձը.— Գիւղացիական տագնապը.

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ.— Ամերիկեան կառավարութիւնը երկար եւ մանրամասն պատասխան մը տուաւ անցեալ շաբթուան ռուսական յուշագրին: Այս պատասխանին գլխաւոր կէտերն են. 1) Ռուսերը կ'ըսէին որ հիւլէական փորձերու դադարումը կապուած է ընդհանուր զինաթափման հարցին հետ: Ամերիկացիները կ'առաջարկեն այս երկու խնդիրները իրարմէ անջատել, առարկելով, թէ ոչ մէկ ատեն դրական արդիւնքի մը կարելի է հասնիլ եթէ բոլոր հարցերը մէկ անգամէն լուծելու նայինք: Կ'ուզեն նախ համաձայնութեան մը գալ հիւլէական փորձերու դադարման շուրջ, որ համեմատաբար աւելի դիւրին լուծելի խնդիր մըն է: Ապա միայն ձեռնարկել ընդհանուր զինաթափման շատ աւելի բարդ խնդրին լուծման: 2) Ռուսերը առաջարկած էին, որ արեւելեան, արեւմտեան եւ չէզոք խմբակցութիւնները մէկական ներկայացուցիչ նշանակեն. այս երեք անձերը վերին հսկողութեան յանձնախումբ մը պիտի կազմէին, որ տարին տասնեակ երեք անգամ իրաւունք պիտի ունենար քննական պտոյտի ձեռնարկելու Մ. Նահանգներու, Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ մէջ: Ամերիկացիները կ'առարկեն, թէ այս դրութիւնը անբաւարար է. ո՞վ կ'ըսէ թէ Խ. Միութիւնը գաղտնի փորձեր պիտի չընէ: Տարին հարիւրէ աւելի ցնցումներ տեղի կ'ունենան Խ. Միութեան մէջ, որոնցմէ միայն քանի մը հատը կարելի է երկրաշարժի վերագրել: Վերջին երեք տարիներուն ընթացքին, Մ. Նահանգները հիւլէական որեւէ փորձ չըրին. ո՞վ կը վստահեցնէ, թէ Ռուսերն ալ նոյն բանը ըրին: 3) Ամերիկացիները կը պահանջեն Խրուշչեւէն, որ «լրջօրէն մտածէ» իրեն տրուած այս պատասխանին մասին. «Աշխարհը սկսած է անհամբերութեան նշաններ ցոյց տալ, եւ միջազգային լարուածութիւնը օրէ օր աւելի սուր հանգամանք կը ստանայ»: Եթէ հիւլէական փորձերու դադարման մասին համաձայնութիւնը ձգձգուի, ուրիշ երկիրներ ալ (ինչ. Ֆրանսա եւ Չինաստան) կրնան հիւլէական զինուիլ, եւ այս պարագան աւելի եւս կը բարդացնէ հաւանական համաձայնութեան հարցը:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Գերմանական միութեան եւ Ազգային տօնի տարեդարձը Յունիս 17ին տօնուեցաւ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: Ատենապետը ճառ մը խօսեցաւ երեսփոխանական ժողովին մէջ՝ դիւանագիտական մարմնին եւ բազմաթիւ հրաւիրեալներու ներկայութեան: «Խ. Միութիւնը պէտք է դրական փաստ տայ, թէ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը կը յարգէ: Արեւելեան Գերմանիոյն դէպի Դաշնակցային Գերմանիա փախչող օրէ օր աւելի չնչացող գաղթականներու թիւը կը փաստէ, թէ Արեւելեան Գերմանիոյ ժողովուրդին ցանկացած վարչաձեւը համայնավար վարչաձեւը չէ»:

Արտաքին նախարարը՝ Ֆոն Պրենթանօ եւս նոյնիմաստ ճառ մը խօսեցաւ. «Գերմանիոյ բաժանումը արհեստական կերպով կը շարունակուի. ժողովուրդին կամքով չկատարուեցաւ եւ իր ձգտումներուն հակառակ է»: Նախարարը յայտարարեց, թէ որոշած են անվհատ պայքար մղել՝ բոլոր Գերմանացիներուն համար ինքնորոշման իրաւունքը ձեռք ձգելու համար:

Սակայն ամէնէն կարեւոր ցոյցը տեղի ունեցաւ Արեւմտեան Պերլինի մէջ: Հարիւր հազարէ աւելի բանուորներ կը պահանջէին Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետ Ուլպրիխթի հրաժարումը, Փանքովի համայնավար վարչաձեւին լուծումը եւ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ ազատ ընտրութիւններու կազմակերպումը: Քաղաքապետ Վիլի Պրանթ ճառ մը խօսեցաւ ցուցարարներուն առջեւ. «Ռուսերը կը խօսին Պերլինի մէջ քաղաքական գրգռութեան մասին. սակայն Գերմանիոյ մէջ իրական գրգռութեան միակ պատճառը Ուլպրիխթի ներկայութիւնն է»: Արեւելեան Պերլինի բնակիչներէն շատեր ներկայ գտնուած էին այս ցոյցին, որուն վերջաւորութեան մէթրոյով վերադարձան իրենց տուները:

Ութ տարիէ ի վեր, Յունիս 17ը դարձած է գերմանական միաւորումը խորհրդանշող թուական: Խրուշչեւի վերջին յայտարարութիւնները եւ արեւմտեան Պերլինի գլխուն կախուած վտանգը նոր զարկ տուած էին այս տարուան ցոյցերուն:

ՖՐԱՆՍԱ

Յունիս 18ի կոչին տարեդարձը.— Կիրակի օր Փարիզի մէջ տօնուեցաւ Յունիս 18ի պատմական կոչին 21րդ տարեդարձը: Յաղթութեան Կամարին տակ հանգչող Անծանօթ Զինուորին բոցը հրահրուեցաւ Նախկին Ռազմիկներու նախարար Թրիպուլէի կողմէ: Ապա, այդ բոցէն վառուած ջահը տարուեցաւ Մոն Վալէրիէն, ուր ժամը 19.30ին կը հասնէր նաեւ Յունիս 18ի կոչին հեղինակը՝ Զօր. տը Կոլ, որ Յաղթական Կամարէն բերուած ջահով կը հրահրէր յիշատակարանին մէջ վառող հուրը: Պաշտօնական արարողութիւններէն ետք, նախագահը թափանցեց ներկաներու խիտ շարքերէն ներս, ուր կը գտնէր պայքարի ու հերոսական օրերու իր զինակիցները:

× Ռէնի հրապարակը (Մոնփարնասի մօտ), այսուհետեւ պիտի կոչուի «Յունիս 18ի հրապարակ»: Անուանակոչութեան արարողութիւնը կատարուեցաւ Կիրակի օր: Որոշուած է այս հրապարակին մէջտեղը բարձրացնել Մառէշալ Լըքլէրի մէկ արձանը, ճիշդ այն վայրին վրայ, ուր Լըքլէր կ'ընդունէր զօրավար Ֆոն Շոլթցի անձնատուութիւնը:

Գիւղացիական տագնապը կը ծաւալի: Ֆինիսթէրի նահանգին մէջ ծայր տուած գիւղացիական դժգոհութեան շարժումը ոչ միայն չհանդարտեցաւ, այլ նաեւ հետզհետէ կը ծաւալի: Մորպիհանէն եւ Քոթ տիւ Նորէն ետք, Վանտէի մէջ ալ գիւղացիները սկսած են դժգոհութեան ցոյցեր կատարել, հեռագրական գիծերը կտրել, պաշտօնատուները գրաւելու փորձեր կատարել:

Երկրագործութեան նախարարը, Ռօշըրօ, Փօ տը Քալէի մէջ յայտարարեց, թէ կառավարութիւնը լուրջ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ հողամշակութիւնը արդիականացնելու, արտադրութեանց գիները եւ սպառման շուկաները ապահովելու համար:

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐ - ՓԱՐԻԶ շոգեկառքը, ժամական 138 քլմ. արագութեամբ սուրացած պահուն, Վիթրի լը Ֆրանսուայի մօտերը գծէն դուրս ելաւ: Ցարդ 23 հոգի մեռած եւ աւելի քան երկու հարիւր հոգի վիրաւորուած են. քառասունին վիճակը ծանր է: Արկածին պատճառները տակաւին չեն ճշդուած:

ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱԿի ամերիկեան պատուիրակութեան պետը, Սթիվընսըն, որ Մ. Նահանգներու այսօրուան քաղաքական կարեւոր դէմքերէն մէկն է, որպէս Քենըտիի անձնական ներկայացուցիչը շրջապտոյտի մը ձեռնարկած էր Հարաւային Ամերիկայի մէջ: Տասնըհօթը օրուան ընթացքին այցելեց տասը երկիրներ: Շատեր կը կարծէին, թէ Սթիվընսըն ալ պիտի արժանանայ 1958ին փոխ-նախագահ Նիքսընի վերապահուած փոթորկայոյզ ընդունելութեան: Ճիշդ է, թէ Սթիվընսընի պատճառաւ կարգ մը միջադէպեր տեղի ունեցան Պոլիվիոյ մէջ, սակայն ընդհանուր առմամբ կարելի է ըսել, թէ շրջապտոյտը անցաւ խաղաղ մթնոլորտի մէջ: Պատճառը այն է թերեւս, որ Սթիվընսըն խոհեմ եւ չափաւոր մարդու համբաւ կը վայելէ. այս համբաւը իրողութեան կը համապատասխանէ. եւ մամուլի իր ասուլիսներուն ընթացքին Քուպայի եւ Ֆիտէլ Քասթրոյի մասին գործածած իր պաղարիւն ոճը շատ լաւ տպաւորութիւն ձգած է ունկնդիրներուն վրայ:

Սթիվընսընի առաքելութեան առաջին եւ պաշտօնական նպատակը համախոհներ գտնել էր Քենըտիի առաջարկած «Միութիւն՝ յառաջդիմութեան համար» տնտեսական ծրագրին մասին: Այս ծրագիրը կը նախատեսէ հարաւ-ամերիկեան միացեալ շուկայի մը ստեղծումը: Կարելի է ենթադրել, թէ Սթիվընսըն համոզիչ խօսքեր գտած է, քանի որ նոյնիսկ Պրազիլի նախագահը՝ Քուատրոս, որ վերջերս ակներեւ սիրաշահութեան սկսած էր Խ. Միութեան եւ չէզոքամէտ երկիրներու հետ, պաշտօնապէս յայտարարեց, թէ գրեթէ առանց վերապահութեան կը բաժնէ Սթիվընսընի տեսակէտները:

Հարաւ Ամերիկեան գրեթէ բոլոր կառավարութիւններն ալ տնտեսական դժուարութիւններ ունին, որոնց լուծումը կապուած է արտաքին կանոնաւոր ու կազմակերպուած օժանդակութեան մը հետ: Սթիվընսըն, կը թուի թէ տարհամոզած է Քուպայի օրինակին հետեւելու փորձութեան ենթակայ մանաւանդ որդեգրութեան թեկնածուները, եւ ցոյց տուած, թէ Քենըտիի տնտեսական այս ծրագիրը բացառիկ պատեհութիւն մըն է իրենց անկայուն տնտեսութիւնը հաստատ հիմերու վրայ դնելու համար:

Սթիվընսընի առաքելութիւնը ուրիշ նպատակ մըն ալ ունէր. Ամերիկեան Պետութեանց Կազմակերպութեան յառաջիկայ ժողովին նախապատրաստական աշխատանքները կատարել: Այս ժողովը, որ արդէն երկու անգամ յետաձգուած էր, պիտի բացուի Յուլիս 15ին՝ Էսթէի մէջ (Ուրուկուէյ):

Քենըտի կը ծրագրէ անձնապէս մասնակցիլ ամերիկեան այս վերին ժողովին: Անկասկած բաւական դժուարութեանց պիտի հանդիպի այնտեղ: Սակայն Սթիվընսընի վերապահուած ոչ շատ գէշ ընդունելութիւնը յոյս կը ներշնչէ, թէ ամէն ինչ կորսուած չէ եւ Մ. Նահանգները տակաւին կրնան կացութեան տէրը դառնալ՝ հակառակ Քուպայի վրայ կատարուած ձախող ցամաքահանման ունեցած անդրադարձումներուն:

ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՇՏ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Ժան-Տէր Մերկէրեան, Խորհրդահայ երիտասարդը որ Մարսէյլ ծնած է, անցեալ օր Մարկրիթ Լոն-Ժագ Թիպօ միջազգային մրցումին առաջին մեծ մրցանակին արժանացաւ: 33 հոգիի վրայ որոնք 11 ազգութիւններ կը ներկայացնէին, վերջին մրցումին մնացած էին միայն եօթը հոգի, որոնց 4ը խորհրդային: Ասոնց կարգին էր մեր հայրենակիցը: Նուագած էր Պեթհովէնի ջութակի քոնչերթօն եւ եթէ արժանացած է դատական կազմին բարձր գնահատութեան, չէ արժանացած, ինչ որ զարմանալի չէ, Ֆիկարոյի ծանօթ քննադատ Քլարանտոնի գնահատանքին: Ուրիշ թերթեր լաւ կ'արտայայտուին, յիշելով նշանաւոր Օյսթրախի այս աշակերտին խաղին կատարեալ միանմանութիւնը եւ զուսպ ոճը (Ֆրանս-Սուար).

×

Մոսկուայի մէջ, Տէր-Յովհաննէսեան Եւրոպայի մրցանիշը կոտրեց ութ մեթր 19 ցատկելով: Այս յաջողութիւնը արձանագրեց առաջին իսկ փորձին, բարելաւելով Եւրոպայի մրցանիշը զոր 8 մեթր 17ի հասցուցած էր նախորդ Կիրակի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւորը պատրաստակամութիւն յայտնած է Ֆրանսեւալժերական ընդհատուած բանակցութիւնները վերսկսելու համար միջամտել՝ եթէ երկու կողմերէն մէկը կամ միւսը իրեն դիմէ:

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետն ու Արտաքին նախարարը այսօր Ուաշինկթըն կը մեկնին՝ պաշտօնական այցելութեան համար: Թոքիոյի մէջ քանի հազար ցուցարարներ բողոքած են այս այցելութեան դէմ:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ Պաշտպանութեան կոմիտէն որոշած է միացեալ հրամանատարութիւն մը ստեղծել արաբական եօթը երկիրներու համար, որոնք են՝ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւն, Յորդանան, Իրաք, Սէուտական Արաբիա, Լիբանան, Եէմէն եւ Մարոք: Ըստ լաւատեղեակ աղբիւրներու, ընդհանուր հրամանատարութիւնը պիտի վստահուի Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Արտաքին նախարարութիւնը հրատարակութեան յանձնեց Թեհրանի խորհրդաժողովին գաղտնի վաւերաթուղթերը: Անոնցմէ կը յայտնուի, թէ Սթալին եւ Ռուզվէլթ համաձայն էին Ֆրանսան երկրորդական ու փոքր երկրի մը վերածելու, մինչ Չըրչիլ կը պաշտպանէր Ֆրանսան եւ համոզում կը յայտնէր, թէ շուտով պիտի վերականգնի:

ՊՈՐՏՕՅԻ 40րդ տօնավաճառը բանալով, Ելմտական եւ տնտեսական հարցերու նախարարը՝ Պոմկարթնէր, յայտարարեց թէ Ֆրանսա պէտք է հետեւի ապակեդրոնացման քաղաքականութեան: Նախընտրելի է մէկական միլիոննոց տասը քաղաք ունենալ, քան թէ տասը միլիոննոց մէկ քաղաք միայն:

ՄՕՐԻՍ ԹՈՐԷԶ «Պերնար Լազար պարբերականին» ըրած մէկ յայտարարութեան մէջ կը դատապարտէ Եգիպտոսը իր բռնած ընթացքին համար Այխմանի դատավարութեան առթիւ: Ծանօթ է որ արտաքին փոխ-նախարար Զուլֆիքար Սապրի յայտարարած է խորհրդարանին մէջ թէ Գերմանացիները երբեք Հրեայ չեն ջարդած, «վեց միլիոն Հրեաներու ջարդին պատմութիւնը առասպել է», ըսած է եգիպտացի նախարարը: Համայնավար պարագլուխը Կիրակի օր Իվրիի մէջ խօսելով համայնավար երիտասարդութեան ըսած է. «Կոլեան իշխանութիւնն է որ Էվիանի ընդհատումը ստեղծեց մերժելով ինքնորոշման պարկեշտ գործադրութիւնը»:

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ նախագահը, որ Եուկոսլաւիա կը գտնուի, Մարէշալ Թիթոյի հետ խորհրդակցութիւններ ունեցած է չէզոք երկիրներու «վերին ժողովին» նախապատրաստական հարցերուն շուրջ:

"ԱՍԷ ԱՆԶԳԱՄՆ"...

Քահանայի եւ մոլլայի պատմութիւնը լսել էք, անշուշտ: Եթէ չէք լսել, պատմեմ :

Մի գիւղում մոլլա եւ քահանայ են լինում: Բարեկամներ. ապրում էին կողք-կողքի: Մոլլան աղօթում էր իր մզկիթում, քահանան աղօթում էր իր եկեղեցում: Ապրում էին հաշտ եւ սիրով : Երբեմն միայն վէճ էին ունենում աստուածաբանական բարձր նիւթերի մասին՝ նոյնպէս հաշտ եւ սիրով :

Մի օր վէճ ծագեց Աստուծոյ գոյութեան մասին :

Քահանան իր ամբողջ աստուածաբանական հմտութեամբ աշխատում էր համոզել մոլլային, որ իսկական աստուածպաշտները քրիստոնեաներն են: Մահմեդականները ի՞նչ են որ, մի մարգարէ ունեն, պրծաւ – գնաց: Քրիստոնեաները տասնեակներով մարգարէներ ունեն եւ իրենց ամենամեծ մարգարէն՝ Յիսուս Քրիստոս Աստուծոյ Որդին էր, որին Հայրը երկիր ուղարկեց փրկելու համար մարդկանց մեղապարտ հոգիները : Աստուծոյ Որդին եկաւ աշխարհ, քարոզեց, հրաշքներ գործեց, չարչարուեց, խաչուեց ու թաղուեց, մեռաւ եւ երրորդ օրը յարութիւն առնելով՝ երկինք համբարձաւ, Հօրը մօտ: Աստուած այս է, ի՞նչ է ձեր Մոհամէտը :

Մոլլան սրտնեղած՝ պնդեց .

— Ո՛չ, դուք անաստուած էք: Ձեր Աստուածաշունչի մէջ ասուած է, թէ Աստուած չկայ :

— Ո՞նց է, Աստուածաշունչի մէջ ...

— Այո, Աստուածաշունչի մէջ սեւով սպիտակի վրայ գրուած է, թէ Աստուած չկայ :

— Անկարելի է: Ցոյց տուր, բարկացաւ տէրտէրը :

— Ահա՛, կարդա՛, ցոյց տուեց մոլլան. տե՛ս, ի՞նչ է գրուած. «Ոչ գոյ Աստուած»: Աստուածաշունչի մէջ ասուած է. «Աստուած չկայ»:

— Կարդա՛ ամբողջը, անօրէն, բարկացաւ տէրտէրը, նայէ՛ ինչ է գրուած :

— « Ու ասէ անզգամն, զի ոչ գոյ Աստուած »... :

Վէճը խաղաղ վերջ ունեցաւ, քահանան ու մոլլան, երկու բարեկամներ, շարունակեցին հաշտ ու սիրով աղօթել, մէկը՝ իր եկեղեցում, միւսը՝ իր մզկիթում, մինչեւ որ... Մինչեւ որ եկաւ Ապրիլ 24ի սեւ օրը :

Այս պատմութիւնը ես յաճախ եմ յիշում, երբ կարդում եմ հայերէն թերթերը՝ դաշնակցական եւ հակառակորդ :

Ինչպէս քահանան ու մոլլան, մենք էլ ապրում էինք հաշտ եւ խաղաղ: Ձեմ ասում՝ եւ սիրով, իրար լսում էինք, աշխատում էինք իրար համոզել, երբեմն նոյնիսկ համոզւում էլ էինք: Մեր գաղափարի փոխանակութիւնը յաճախ բուռն ձեւեր էր ստանում, բայց մահացու թըշնամիներ չէինք իրար: Մեր յարաբերութիւնները մարդկային էին, կարողանում էինք իրար հանդուրժել, կողք կողքի նստել, միասին սուրճ խմել եւ բարձր նիւթերի մասին գաղափարի փոխանակութիւն ունենալ :

Եկաւ, սակայն, Ապրիլ 24ը – բոլշեւիզմը, իբրեւ Մեծ Եղեռն, եւ տէրտէրն ու մոլլան — հայ մարդիկ — այլեւս, հաշտ ու խաղաղ, իրարու մօտ չեն նստում, իրար հետ սուրճ չեն խմում, այլ պատրաստ են խմելու միմեանց արիւնը :

Իսկ մեր գաղափարական բանավէճը դարձել է մոլլայի եւ տէրտէրի աստուածաբանական վէճը .

— Դո՛ւք անաստուած էք :

— Ոչ, դո՛ւք անաստուած էք :

Եւ «ասէ անզգամն» մոռացւում է: Ընդհակառակն, «անզգամն »է ամէնից բարձր խօսում «զգամութեան» մասին :

Ձեռքիս տակ է Մ. Արզումանեանի « Բոլշեւիկների գործունէութիւնը եւ ռեւոլիւցիոն շարժումները Հայաստանում » հատորը, որ Հայպետհրատը հրատարակել է 1959ին: Չեղած բաներ եղած ցոյց տալու եւ եղած բաներն չեղած ցոյց տալու ճիգ է հեղինակի կողմից, բայց նոյն իսկ բոլշեւիկը արդէն սկսել է հրաժարուել քահանայ — մոլլայական բանավէճի եղանակից եւ սկսել իր սուտը հիմնաւորել փաստերով ու թուերով : Երեւի, Երեւանում էլ այլեւս հաւատ չեն ընծայում «անզգամի» խօսքերին :

Մեզ մօտ, սակայն, Սփիւռքում, «մոլլա»ները շարունակում են հոլովել .

— Ոչ գոյ Աստուած— Աստուած չկայ: Ցիշեցնե՞նք ամէն անգամ.

— Ասէ անզգամն :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՄԵՐ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Բայց մի կողմ դնենք «Տաւարաբուծութիւն»ը եւ թերթենք «Լեզուի եւ ոճի հարցեր» խորագրով ժողովածուն, որ հրատարակել է Գիտութիւնների ակադեմիայի Լեզուի Կաճառը, այն հաստատութիւնը, որի պարտականութիւնն է պահպանել ու զարգացնել մեր լեզուն: Այդ գրքի առաջաբանում, որ գրուած է Կաճառի անունից, կարդում ենք, «Այդ նոյն նիւթերից պարզ կը դառնայ, թէ ինչպէս հայ լեզուաբանների սովետական սերունդը պատուաւոր կերպով զուգակցում է ստացած տրադիցիաներին սովետական նորոյթը եւ լայն ճակատով ուսումնասիրում Հայոց լեզուի, լեզուական ոճի եւ լեզուաբանութեան հարցերը »:

Ընդամէնը մի կարճ նախադասութիւն, բայց լեզուական անհեթեթութիւնների, բիւրոկրատական անմիտ ոճերի որպիսի առատութիւն: Դուրս է գալիս, որ աւանդութիւններն էլ կարող են ստացուած լինել, որ մեր լեզուաբանները այդ «ըստացած» աւանդութիւնները ոչ թէ օգտագործում, այլ զուգորդում են սովետական նորոյթին, որ այդ բանը անում են ոչ թէ պատուով, այլ պատուաւոր կերպով եւ, վերջապէս, ուսումնասիրում են... լայն ճակատով :

Նոյնանման լեզուով է գրուած առաջաբանին յաջորդող մեծածաւալ յօդուածը, որի վրայ մէկի փոխարէն աքնել է չորս լեզուաբան: Եւ ահա «Հայ լեզուաբանութիւնը Սովետական Հայաստանում քառասուն տարում » դանդալոյշ վերնագրի տակ հանդիպում ենք լեզուական այսպիսի գոհարների. «Այդ մեթոդիկայում չնայած ներկայացուող մեթոդական խնդիրները ընդհանուր են, բայց առաջադրուող հարցերի լուծման նրանց մեթոդները տարբեր են»: Կամ՝ «Շարունակելով զարգացնել Հ. Աճառեանի սկզբունքը բառբառների դասակարգման հարցնում եւ յայտնաբերելով նորանոր բարբառներ, ակադեմական Ա. Ղարիբեանը բարբառային ասոցիացիաների (ճիւղերի) թիւը հասցրեց եօթի, մի բան, որ խօսում է բարբառների դասակարգման սկզբունքի գիտական ճշգրտութեան, բարբառների պատմ. տեղադրութեան եւ նրանց փոխյարաբերութիւնների ստոյգ որոշման մասին»: Եթէ այդ նախադասութիւնը խօսում է որեւէ բանի մասին, ապա այն է միայն, որ բիւրոկրատական անհոգի լեզուն ոսկերիմ թշնամի է նաեւ տրամաբանութեանը: Այն էլ ասենք, որ առաջին անգամ ենք լսում, թէ սկզբունքն էլ կարելի է զարգացնել: Խօսելով ակադեմական Հ. Աճառեանի «Հայոց լեզուի պատմութիւն» երկհատորանոց աշխատութեան մասին, Լեզուի Կաճառի չորս աշխատակիցները միացեալ ջանքերով գրել են. «Այդ երկու հատորներով հանգուցեալ գիտնականը ուսումնասիրեց Հայոց լեզուի ծագումը...» եւ այլն: Այլ կերպ ասած, հանգուցեալ գիտնականը Հայոց լեզուի ծագումն ուսումնասիրել է... իր իսկ գրած գրքի հատորներով: Դեռ լաւ է, որ այդ մարդիկ բազմավաստակ գիտնականին չեն ստիպել ուսումնասիրել «լայն ճակատով » :

Ինչպէս տեսանք, այդ կիսատպռատ, մի կերպ ըմբռնելի, իսկ երբեմն էլ անըմբռնելի, հաշուապահական խորդուբորդ քանակով գծուած չոր ու խամթարուած լեզուն ունի գործողութեան մեծ շառաւիղ, «Տաւարաբուծութիւն»ից մինչեւ « Լեզուի եւ ոճի հարցեր»ը : Այդ լեզուի տարածման ձեւերը հայերէնի եւ ռուսերէնի մէջ նոյնն են, ուստի նորից կարող ենք խօսքը տալ Կ. Պաուստովսկուն, որն իրաւացիօրէն գրել է — « Այդ լեզուի տարածման մէջ շատ մեծ եւ ողբալի դեր են կատարում թերթերը (մանաւանդ՝ շրջանային), ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի հաղորդումները: Այդ լեզուն խուժում է դպրոցական դասագրքերի, գիտական աշխատութիւնների, [illegible] իսկ գրականութեան մէջ»: Կարող ենք [illegible] աւելացնել, որ մեզ մօտ այդ լեզուի [illegible] տարածուելու նաեւ յաւելեալ հնարաւորութիւններ, որոնց մէջ վերջինը չէ [illegible] տարում թէկուզ եւ այն, որ մենք բառացի թարգմանելով եւ աւելի աղճատելով մեր սփիւռքեան աղճատումների վրայ [illegible] տում ենք նաեւ այն խեղանդամ արտայայտութիւններն ու դարձուածքները [illegible] րոնց դէմ բողոքում են մեր ռուս [illegible] ները:

Ռուս ժողովրդի զաւակները [illegible] մայրենի լեզուն այլասերող երեւոյթներ [illegible] դէմ անողոք պայքար են մղում: Նրանք այդ բանն անում են հայրենասիրական սրտացաւութեամբ, իրերը կոչելով իրենց իսկական անուններով, [illegible] վախենալու, թէ մէջ կ'ընկնի սեւ [illegible] ժամանակից Ունտեր Պրիշիբեյեւ եւ [illegible] տը թափ տալով կ'ասի. «Այդ ինչ [illegible] անում, վայ թէ վատ բան դուրս գա». Իսկ ի՞նչ ենք անում մենք, որ պարտաւոր ենք աւելին անել :

Չի կարելի ասել, ի հարկ է, թէ ոչինչ չենք անում, բայց ո՛րքան աւելին կարող էինք անել, եթէ չարունակ սպրդուած չլինէինք գլխաւոր թողնելու, անընդհատ հերքելու լեզուի զարգացման ու մաքրութեան այս թիւր ու խոտոր ըմբռնումները, որ մեր վզին փաթաթում են Հայոց լեզուի որոշ [illegible] փրկիչներ :

Այդ « լեզուաշինարարները » զարմանալի միամտութեամբ փորձում են լուծել այնպիսի հարցեր, որոնց պատասխանը վաղուց տուել է լեզուների զարգացման պատմութիւնը : Նրանցից ոմանք յայտարարում են բառական ու ոճական ամէն [illegible] սակի փոխառութիւնների դէմ, կարծելով, թէ դրանք են լեզուի աղօտման պատճառը, եւ մոռանում են, որ օրինակ, ռուսերէնը ամենահարուստ ու կենսունակ լեզուներից մէկն է դարձել շնորհիւ եւ այն բանի, որ այլ լեզուների բառամթերքից առատօրէն փոխ է առել այն ամէնը, ինչ անհրաժեշտ է եղել իր [illegible] Այդպէս է վարուել եւ Հայոց լեզուն: Դա լեզուների զարգացման հիմնական օրէնքներից մէկն է, որի դէմ կարող ծառանալ միայն այն լեզուն, որ սեփական իւղով տապակուելու սիրոյն մերժում է ինքնապաշտպանութիւն գործել [illegible] եթէ հինգերորդ դարում «Աստուածաշունչի » խելամիտ թարգմանիչները հասկանում էին եւ գործ ածում նոյնիսկ յունա հայերէն թուացող, բայց իրականում ուրիշներից փոխ առնուած հազարաւոր այնպիսի բառեր, ինչպիսիք են օրինակ, մետաղ, կաթողիկոս, կաթողիկէ, պատարագ, ապա այժմ մենաշնորհ դարի երկրորդ կէսում հանդէս են եկել մարդիկ, որ լրջօրէն առաջարկում են մեր լեզուի մէջ արմատացած ռադիօն դարձնել ձայնասփիւռ, ատոմայինը ռումբը՝ հիւլէական ռումբ, տանկը՝ հրասայլ, կոլեգիան՝ մարմին, հետեւապէս կոլեգիալ աշխատանք...

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

« Պետութիւնը ամէն տարի տասնըմէկ հազար հոգիի կանխահաս մահուան պատճառ կ'ըլլայ» :

Այս ամբաստանութիւնը ընող է Ֆրանսայի Հանրային Առողջապահութեան Բարձրագոյն Խորհուրդի անդամ Տոքթ. Թէյլ, որ յատկապէս բժիշկներու համար գրուած երկար յօդուածաշարքի մը մէջ, ծխախոտին եւ ծխելու կենսական խնդիրը կ'ուսումնասիրէ ընկերային, տնտեսական եւ առողջապահական տեսակէտներէ :

Վերջին քանի մը տարիներուն ամէն ազգի գիտուններու կատարած պրպտումներուն, փորձերուն եւ վիճակագրութիւններուն վրայ հիմնուելով, Տոքթ. Թէյլ կը յայտարարէ, թէ «Ծխախոտը մարդասպան մըն է», որուն առնուազն վնասաբար եւ յաճախ մահացու ազդեցութեան տարածման՝ պետութիւնը լիովին կ'օժանդակէ իր զանձը լեցնելու համար » :

Եւ յօդուածագիրը կ'աւելցնէ. « Ֆրանսայի մէջ ծխախոտը տարեկան 11000 կանխահաս մահերու պատճառ կ'ըլլայ . — «Ծխախոտը կը սպաննէ մանաւանդ սրտի եւ երակներու, ինչպէս նաեւ իրլիրդի կանխատրամադիր անձերը .— « Ծխախոտը աւելի մահացու է քան ալքոլը, թոխաքտը եւ ինքնաշարժը – ծըխախոտը տասնեակ հազարաւոր հիւանդներ, որոնցմէ շատեր ֆիզիքական, մտային եւ ընկերային խլեակներ են, բեռ կը դառնան հաւաքականութեան եւ Ընկերային Ապահովութեան վրայ .— «Ծխախոտը այս ձեւով տարեկան 67 միլիոն ֆըրանքի կորուստ մը կը պատճառէ երկրի տնտեսութեան :

« Տրամաբանակա՞ն է, իմաստո՞ւն է, որ պետութիւնը տարեկան 150 – 200 միլիոն ֆրանք ծախսէ հակապետական պայքարին համար եւ տասը միլիառ ֆըրանքի հրապարակութիւն (փիւպլիսիթէ) ընէ՝ ծախելու համար սպաննող ծխիկներ: Մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակուի այս ամօթալի խաղը՝ պետութեան գանձը լեցնել ի վնաս Ֆրանսացիներու առողջութեան »:

Ծխախոտին պատմութիւնը խիստ շահեկան է, բայց նաեւ շատ երկար: Ըսենք միայն որ ծխախոտը նախապէս գլխաւորաբար Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն արտադրութիւնն էր: Բնիկները աստուածացուցած էին զայն եւ կը գործածէին թէ իբրեւ դեղ եւ թէ մանաւանդ իբրեւ թոյն: Անոր տերեւէն հանուած հիւթով նետերու ծայրը կ'օծէին, հարուածը մահացու դարձնելու համար :

1518ին Քրիստափոր Քոլոմպոսի ընկերներէն կրօնաւոր մը, Ռոմանօ Փանէ, տունկը Սպանիա բերաւ, ուրկէ տարածուեցաւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ :

Սկզբնական շրջանին, կարգ մը երկիրներու մէջ, ծխողները հալածանքի եւ յաճախ ծանր պատիժներու ենթարկուեցան, մասնաւորաբար Ռուսիոյ մէջ, մեծ ընդդիմութիւն գտաւ : 1810ին Նափոլէոն երեւոյթի մը մէջ հրաշալի ադամանդներով պճնուած կին մը նշմարելով, տեղեկացաւ թէ ծխախոտավաճառի մը կինն էր: Քանի մը շաբաթ ետք նախ տուրքի ենթարկեց եւ յետոյ մենաշնորհի վերածեց ծխախոտը, որ նախ իբրեւ քըթախոտ եւ ծամոն (չիք), գործածուելէ յետոյ գլանիկի, ծխամորճի, ծխիկի եւ այլ ձեւերու տակ գերի դարձուց այրերու մեծամասնութիւնը: Այդ օրուընէ սկսեալ ծխախոտի մենաշնորհը վարող պետական ընկերութիւնը (նախապէս Ռէժի, այժմ՝ Սէ. Ի. Թէ. Ա.) խիստ հսկողութեան եւ հակակշռի կ'ենթարկէ ծխախոտին մշակումն ու վաճառումը : Այնպէս որ ոչ ոք իրաւունք ունի նոյնիսկ տունկ մը բուսցնելու իր պարտէզին մէջ, իր անձնական գործածութեան համար, առանց պետական արտօնութեան :

Որքա՞ն է ծխողներուն համեմատութիւնը :

Ամերիկացի երկու գիտուններու՝ Համրնոի եւ Հորնի մօտ կատարուած պըրպըտումներուն եւ վիճակագրութիւններուն համաձայն — հարիւր ութսուն [illegible] դար այրեր քննուած են — ամէն երկիրներու մէջ ժողովուրդին, յատկապէս [illegible] րերուն հարիւրին 75ը կը ծխէ, իսկ [illegible] խողներուն կամ պատահական ծխողներուն համեմատութիւնը 20 – 25 [illegible] րիւր է :

Բժիշկներն ալ նուազ գերի չեն [illegible] մոլութեան : Անգլիացի 24.000 բժիշկներու մասին Տոքթ. Տօլի քանի մը [illegible] առաջ կատարած վիճակագրութեան համաձայն հարիւրին 13ը բնաւ չի ծխեր, իսկ 87ը քիչ – շատ ծխող է: Ասոնցմէ [illegible] խողներէն մօտ 35ը օրական 1 – 14 [illegible] րամ, 32ը՝ 15էն 24 կրամ եւ [illegible] կրամէն աւելի ծխախոտ կը [illegible] Մէկ ծխիկը մօտ մէկ կրամ պարունակելով, դիւրին է իւրաքանչիւր [illegible] ծխիկի օրական սպառումը հաշուել

Որքա՞ն կը ծխուի .

Պաշտօնական տեղեկագրութեան [illegible] համաձայն Ֆրանսական «Ռէժի»ն 19[illegible] ծախած է հետեւեալ քանակութեամբ [illegible] խախոտ :

— 190 միլիոն գլանիկ (սիկառ)

— 358 միլիոն պզտիկ գլանիկ (սիկարիլլօ):

— 46 միլիառ ծխիկ (սիկառէթ [illegible]

2,3 միլիառ ծրար :

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԻՆ

(1 Շար.)

[illegible]հրատարակած աշխատանքը, կուլտուրան [illegible]փոխարինել մշակոյթ գրքային հին բառով եւ, հետեւապէս, անկուլտուրական [illegible] անուանել անմշակութային [illegible] :Յառաջ.— Ինչո՞ւ այս հակասութիւնը. երբ մէկ կողմէ կը խօսի լեզուի մաքրութեան մասին, ու միւս կողմէ կը [illegible] օտար բառերու անտեղի ի[illegible]. Ծայրայեղ չներելու ճի՞գ):

Չի կարելի չզարմանալ, որ ազգային [illegible]մանափակուածութեան հողում պա[illegible]ռաջացած այդ մտայնութիւնը վերջերս [illegible]անցել է եկել նաեւ մեր երիտասարդական «Աւանգարդ» թերթում, ուր Գրականութեան հիմնարկութեան մի թեկնածու կոչ է անում հայերէնի մաքրութեան համար հայացնել եւ թարգմանել նոյնիսկ անթարգմանելի՝ ազգային ճաշերի, ազգային հագուստների, կենցաղային [illegible] առանձնայատուկ առարկաների անունները :

Այն ժամանակ, երբ ռուսերէնը բնաւ չի [illegible]ում՝ փոխ առնելով եւ չթարգմանելով մեր «քիւֆթա»ն, «խաշ»ը, «բոզբաշ»ն ու «լաւաշ»ը, Ադրբէջանցիների «[illegible]»ը, «փլաւ»ն ու «փթի»ն, վրացիների «չախոխբիլի»ն ու «պուրի»ն, երիտասարդ թեկնածուն առաջարկում է [illegible] ժողովուրդների Բիֆստեքի, «շնիցել»ի կամ «անտրեկոտ»ի համար հայերէն բառեր չինել եւ, թերեւս, գրաբարի մէջ «բորշ» յայտնաբերել : Եւ [illegible] գովում է «Արմենիա» ճաշարանի [illegible] ճաշացուցակներին, որոնց [illegible] անհասկանալի բառերի պատճառով այցելուները շատ յաճախ սոված են [illegible], չստանալով իրենց ցանկացածը :

Պակաս հետաքրքրական չէ, թէ մեր թեկնածուն ինչ բառաձեւեր է առաջարկում այդ անթարգմանելի անունները հայացնելու համար : Բացել է նա վերջին տարիներս հրատարակուած «Ռուս - հայերէն բառարան»ը եւ տեսել, որ եւրոպական սոսիսկա բառը ներկայացուած է սոսիսկի ձեւով, միայն թէ կողքին դըրուած է մի նկարագրական բառաձեւ՝ «երշիկիկ» :

Եւ ահա կառչելով այդ չինծու «երշիկիկ»ից, որ ոչ մի Հայ չի գործածել եւ, երեւի, հնարողն էլ մոռացել է, նա զայրանում է խորտկարանների աշխատողների վրայ, որ չեն հասկացել, թէ այդ բառով ինչն ինչ է պահանջել նրանցից : Անցնելով Ֆրանսական ծագում ունեցող [illegible] բառին, նա այս անգամ ինքն է բառ չինում՝ շրթնանիկ, չնայած, որ [illegible] կոչուող օծանելիքը գործ է ածւում ոչ միայն շրթունքների, այլեւ մորթի համար :

ՍՈՒՐԷՆ ՎԱՀՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այն օրէն ի վեր երբ Լը Փէքի ընծայարանը գնուեցաւ, լուսաւոր վայրը հանդիսացաւ Ս. Խաչ ընկերակցութեան համար դաշտահանդէս սարքելու : Ահա երրորդ տարին է որ խուռն բազմութեամբ կը կատարուի այս ազգօգուտ ձեռնարկը : Վարչութիւնը ժողովրդապետին՝ Հ. Սամուէլ Արամեանի ղեկավարութեամբ, եւ այլ բարեացակամ անձերու օգնութեամբ յաջողութեամբ գլուխ հանեց այս գործը : Նիւթականէն աւելի իր բարոյական արժէքով, չատ մխիթարական արդիւնքով պսակուեցաւ իրենց ջանքը :

Առտուան պատարագէն ետք զոր մատոյց Ամատունի Եպիսկ. ընծայարանի առժամեայ մատրան մէջ, որ չատ փոքր եկաւ ներկաներուն համար, մեր ժողովուրդը սկսաւ բոլորուիլ սեղաններու չուրջ : Ըստ սովորութեան ճաշի սեղանները զետեղուած էին պարտէզին ծառերուն տակ : Խմբովին երգուած՝ «Հայր Մերձով կը սկսէր ճաշի կարգ ու սարքը արեւոտ անկայուն օդով մը :

Փարիզէն եւ արուարձաններէն արտասովոր բազմութիւն մը եկած էր չրջապատելու համար մեր սիրուած Առաջնորդ Հայրը : Առնուվիլի եռանդուն ժողովրդապետը, Հ. Աթանաս Քէչէճեան, մեծ ինքնաչարժով մը կանուխէն բերած էր իր ժողովրդեան մէկ մասը, իսկ ուրիչներ իրենց միջոցներով : Կէսօրէն ետք օդը աւելի նպաստաւոր դարձաւ. որով մինչեւ երեկոյ վայելեցին բացօթեայ հաւաքոյթի հաճոյքը, ճաչակելով ի մէջ այլոց Ս. Կարապետ աղբիւրին կենսատու ջուրը : Ժամ մը հաւաքուեցան Թատերաբեմին առջեւ, ունկնդրելու աշակերտներուն երգախառն ներկայացումը, ղեկավարութեամբ Գ. Ս. Քաջեանի, դպրոցիս ուսուցիչը : Յաջողապէս երգեցին փոքրիկն Միչել Աբգարեան (Վիէնէն) եւ Հէքիմեան եղբայրները (Փարիզէն) : Ներդաշնակ էին խմբական երգերը եւ քաղցրալուր հայերէն թոթովանքը սեւաչեայ Հայորդիներուն :

Քիչ յետոյ նորանոր հիւրեր կը հասնէին երեկոյեան խնջոյքին մասնակցելու համար : Մեծ ուրախութիւն պատճառեց ամէնուս Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի ժամանումը : Որով վարչականները նոր թափ առած մեծ եռանդով պատրաստեցին ընթրիքի սեղանները տան սրահներուն մէջ, աւելի կանոնաւոր քան կէսօրին : Խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ Գ. Սիրունեան, Ամատունի Գեղամեան, Մանուկեան Սրբազան, իրենց աւուր պատշաճի ճառերը արտասանեցին : Նամանաւանդ, Սերովբէ եպիսկոպոսը երբ ըսաւ.— «Եղբայր ենք մենք, երկու համայնքներս. աւելի չատ են այն տեսակէտները որ մեզ ի մի կը զօդեն, քան այն որ մեզ կը ջոկէ : Այս վերջինը անցեալի մրրիկներու խոչընդոտ, մութ բիծեր, զորս ոտնակոխելու ենք, մեր հասարակաց իտէալին հասնելու համար : Եղբայր ենք մենք, որ մերկաւ էինք բաժնուած .... Ի՜նչ կայ սիրուն քան զանձկալի եղբայր անուն»:

Ապա փոքր աշակերտները որ ուշի ուշով մտիկ կ'ընէին, ուզեցին պատասխանել ազգային մի քանի երգերով.— Իմ հնուոր հայրենիք (Գ. Մ. Ալեմշահ), Ջան իմ երկիր, դու խաս պախճէծով : Հուսկ ուրեմն Եկմալեանի Հայր մերը կը փակէր այս դաշտահանդէսը :

ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՎԱՐԴԱԳԵՏ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Գուլվար Օտտոյի վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր Մայրերու Օրուան առթիւ, Գար էնթերնասիոնալի մէջ, հայկական ընտանեկան մթնոլորտի մէջ տօնելու իր «Օրը» :

Սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ մը, որ գինեսեղաններու չուրջ բոլորուած խանդավառութեամբ տօնեց Մայրերու Օրը, ինչպէս նաեւ իրենց այնքան սիրելի կազմակերպութեան Օրը : Օրուան նախագահուհին՝ Տիկին Սուգիասեան իր բացման խօսքին մէջ ծանրացաւ Կապոյտ Խաչի ազգօգուտ գործունէութեան վրայ, յատկապէս գնահատելի Գուլվար Օտտոյի մէջ :

Ապա գործադրուեցաւ խնամուած յայտագիր մը : Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Հայ Արենոյշները, ղեկավարութեամբ Տիկին Մանոյշ Շահմիրեանի, հայկական պարերով եւ երգերով : Իրենց սանձուած խանդավառութիւնը դրնահատուեցաւ ծափերով :

Մեներգեց Տիկին Փ. Արմաղանեան եւ արտասանեց Նոր Սերնդական Օր. Յ. Թիւթէլեան :

Օրուան բանախօսն էր երիտասարդ մը՝ Յակոբ Արթինեան, որ պատկերալից կերպով ներկայացուց Մայրերու Օրուան իմաստը եւ ըրաւ պատմականը : «Ամէն մայր սիրելի է, բայց հայ մայրը պաշտելի է», ըսաւ երիտասարդ բանախօսը : Վերջապէս բաղդատական գիծով Մայրերու Օրը միացուց Կապոյտ Խաչի Օրուան, քանի որ «Կապոյտ Խաչը» մօր մը դերը կը կատարէ, սրբելով արցունքը որբին, հիւանդին եւ անկեալին : Խօսքը տրուեցաւ Ա. Արմաղանեանի, որ ներկայացուց Կ. Խաչի ազգաշէն նպատակը : Խրախճանքը չարունակուեցաւ մինչեւ ուշ գիշեր, հայկական երգերու տաքուկ մթնոլորտին մէջ :

×

ՏԷՐԷՒԻԱԹԱՓ

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Անցեալ Զորեքչաբթի Յունիսին եօթնին, ցուրտ հողին յանձնեցինք մեր չատ սիրելի ընկերներէն ընկեր Յաչիկ Երեմեանը : Հանգուցեալը երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր սրտի հիւանդութենէ : Բժիշկները խորհուրդ տուած էին Վիէնի մօտ գտնուող Փռնվանթռոիոմը փոխադրուելու : Երբեմն արձակուրդով կուգար, քանի մը օր ընտանիքին եւ զաւակներուն հետ անցընելու : Վերջերս չափազանց տկարացած ըլլալով կը փոխադրուի Լիոնի Կրանժ - Պլանշ հիւանդանոցը, ուր չորս օր ետք կ'աւանդէ իր վերջին չունչը, խոր սուգի մատնելով ընտանիքն ու Սէնթ Էթիէնի գաղութը : Հէք Յաչիկ, քանի մը տարիներ առաջ Ամերիկա գացած էր իր հարազատները տեսնելու, որոնցմէ բաժնուած էր առաջին համաշխարհային պատերազմի յաջորդող տարիներուն : Նախադպացո՞ւմ մը ունեցաւ արդեօք :

Ինչպէս չատ չատերուն պէս, ինքն ալ Թրքական եաթաղանին մազապուրծ, ընտանեօք եկած էր Ֆրանսա եւ քանի մը քաղաքներ չրջագայելէ ետք վերջնապէս հաստատուած էր Սէնթ Էթիէն : Բնաւորութեամբ չատ բարի եւ լռակեաց այս Հայորդին երբեմն զաւեշտական փիճարանութիւններու ընթացքին, յաճախ արդար պոռթկումներ կ'ունենար հեգնոտ ժպիտով : Հաւատաց հասկցանակն էր Հայրենիքը, միայն Հայրենիքը, որուն անունը յիշած ատեն երախայի մը հեկեկանքը ունէր միշտ :

Սիրելի Յաչիկ, այս տողերով ուզեցի 59 տարիներու տառապանք մարմինդ ընդգրկող Թարմ Հողակոյտիդ վրայ դնել փունջ մը ծաղիկ, ինչպէս կ'ըլլան Բալահովիտի բուրաստաններուն մէջ :

Վ. ԽՐԻՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԱՍՏՂԱԳԷՏՆԵՐԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ ԵՆ

Խորհրդային Միութեան Գիտութիւններու ակադեմիայի Աստղագիտութեան խորհուրդին որոշումով՝ լաւ աստղագիտումներ եւ արուեստական արբանեակները դիտելու աշխատանքներուն մէջ գործօն մասնակցութիւն բերած ըլլալուն համար խումբ մը հայ աստղագէտներ պատուոյ գիրեր ստացած են : Ասոնք են՝ Երեւանի կայանի պետ Բ. Թումանեան, աւագ օգնական Մ. Յովհաննիսեան, Երեւանի համալսարանի աստղագիտական բաժնի ուսանողներ Մ. Գէորգեան, Ռ. Եփրեմեան, Հ. Զաւուչեան, Ա. Գէորգեան եւ Գ. Յարութիւնեան :

Բ. Թումանեան մասնակցեցաւ վերջերս գումարուած՝ Մոսկուայի արուեստական արբանեակները դիտելու սահմանուած կայաններու պետերու համամիութենական խորհրդակցութեան :

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Բերդ գիւղի (Շամշադինի չրջան) մշակոյթի տան կից ստեղծուած է մշակոյթի համալսարան մը, գրականութեան, թատրոնի եւ կերպարուեստի ճիւղերով :

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (226)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Եօթներորդ օրն էր ինչ Թագուհին ապաստանել էր Արտագերս եւ ամէն օր, առաւօտից երեկոյ, լարուած հետեւում էր, թէ ինչ է կատարւում բերդից դուրս, [illegible] անհամբեր էր ռազմի լուրերի [illegible]ից, ուր հայ եւ պարսից զօրքերը սկսել էին ճակատել, առ այժմ ինչպէս ոչ մեծ չափով եւ ոչ մեծ տարածութեան վրայ, բայց տագնապալի հետեւանքներով... Իւրաքանչիւր օր բերդապետի հաղորդումները լսելուց յետոյ Փառանձեմը տալիս էր նոր հրահանգներ՝ [illegible] եւ զգուշութեան :

Նա իրեն երբեք այնքան պատասխանատու չէր զգացել երկրի եւ ժողովրդի առաջ, ինչպէս հիմա, այստեղ՝ բերդում, ուր իր կարգադրութեամբ, հաւաքուել էին [illegible] չափ կին, մարդ, երեխայ եւ զօրք. ուր բոլորն ապրում էին նեղուած, աւելի ճիշդը՝ վտանգի երկիւղից տանում էին ամէն տեսակի զրկանքներ ...

Բացի զօրքից ու չինականներից, որ բռնում էին ամրոցի ստորին զօտին, բերդում ապաստանել էին չատ ազնուականներ՝ նախարարներ ու սեպուհներ իրենց ընտանիքներով : Այստեղ էին՝ նշանաւոր Սահակ Սահառունի, Կարէն Պալունի, Խորէն Անձեւացի եւ Մեհենդակ Իշխաններ, օրիորդներ, տիկիններ, ինչպէս Կատրանիդէ իշխանուհին՝ իր Մուշեղի հարս Աշխէնի հետ, եւ չատ ուրիշներ : Ու ամէնքն այստեղ աւելի, քան մայրաքաղաքում ,ցանկանում էին Փառանձեմին չրջապատել խնամքով, ցանկանում էին անգամ սպասարկել նրան՝ նրա վիշտը եւ հոգսերը մեղմելու, սակայն նա հրաժարւում էր ամէնից, բաւարարուելով մէկ - երկու նաժիշտով, որովհետեւ նա վշտահար համարում էր ոչ միայն իրեն, այլ ամէնքին, որոնց համար պարտաւոր էր հոգալ ինքը, քանզի ամէնքը ապաւինել էին իրեն ....

Այո, բոլորը վշտահար էին... Օրինակ, Կատրանիդէ տիկինը, որ նոյնպէս կորցրել էր սպարապետ ամուսնուն, ինչպէս եւ Փառանձեմը՝ իր Թագաւորին. բայց նրա վիշտը մեղմանում էր նրանով, որ Մուշեղը փոխարինում էր հօրը, ինչ մեծ պատիւ էր համարում որդու համար : Սակայն նրա սիրտը տագնապում էր, թէ ինչ է սպասում իր Մուշեղին ... Ու խօսքով, մտքով աղօթում էր չարունակ, որ տէրը փրկի Հայոց Աշխարհը, Հայոց բանակը եւ իր Մուշեղին՝ ամէն չարից ու փորձանքից ...

Եւ այդպէս վշտահար ու տագնապած էին ամէնքը՝ թէ կին, թէ մարդ, եւ ով կարող էր անվիշտ լինել այդ օրերին. միայն անգիտակից մանուկները :

Բերդում Փառանձեմը դարձած էր անճանաչելի. հագնում էր հասարակ՝ սեւ երկար մի պարեգօտ, ու ոչ մի զարդ՝ ոչ վզնոց, ոչ մանեակ, անգամ ոչ մատանի, ոչ ապարանջան, հանել էր անգամ ականջօղերը : Ու այդպէս սեւ երկար ըղգեստը հագին (որ պնդում էր գօտիով), ներկայ էր լինում բերդապետի եւ զօրականների խորհրդաժողովներին, մազերը հաւաքած եւ գլխին պարզապէս մի քօղ գցած :

Նրան օրինակելով, դուցէ եւ իրենց վիճակը նկատ առնելով, միւս իշխանուհիները նոյնպէս հագնում էին հասարակ : Ուրիշների հագուստը սակայն աչքի չէր զարնում այնպէս, ինչպէս Թագուհունը : Երբ սա այդ հասարակ հանդերձանքներով դուրս էր գալիս բերդը չրջելու կամ, ըստ սովորութեան, բերդի պարիսպից հեռուները դիտելու, ճանաչողներն ասում էին.

— Թագուհին գեղեցիկ է տակաւին ...

Կեանքը Արտագերսում անցնում էր միօրինակ : Տեղափոխուելու եւ բերդում տեղաւորուելու օրից բոլորի սեւեռուն հոգսը դարձաւ թշնամին, որ մօտեցել էր Հայոց Աշխարհի սահմանին եւ արդէն ընդհարումներ էր ունենում Հայոց զօրքի հետ :

Լուրերն առ այժմ տխուր չէին, բայց եւ փայլուն չէին : Մուշեղ սպարապետը եւ նրա զօրականները կարողանում էին դիմադրաւել թշնամուն եւ թոյլ չտալ, որ նրանք մտնեն սահմանից ներս. թէ ի՞նչ կը լինէր յետոյ՝ ոչ ոք չէր կարող գուշակել : Սակայն ամէնքն այնպէս էին կարծում, թէ դրութիւնն այդպէս չի մընայ. կռիւները կը բորբոքուեն, կը ծաւալուեն անշուշտ, եւ Պարսիկները կը ջանան առաջանալ ... Եղած մանր կռիւները բերդում գտնուող զօրականներն ու պալատականները բացատրում էին նրանով, թէ Շապուհը հաւանօրէն իր ամբողջ զօրութիւնը տակաւին չի բերել սահմանը, այլապէս մի քանի օրում կը խուժէր ներս .... Այդ կարծիքի էին նաեւ թէ բերդապետը, թէ Փառանձեմը եւ թէ նրան չրջապատողները :

— Ճշմարիտ է, մեր զօրքն ու զօրականները կռւում են անձնուէր, — ասում էին, — սակայն Շապուհը իր ահագին զօրքով կարո՞ղ է հանդուրժել այդ վիճակը :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Սիսակ եւ Լիւսի Տողրամաճեան հինգ հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, ի յիշատակ իրենց Նահատակ Ծնողքին Տողրամաճեան եւ Ժամկոչեան ընտանիքներուն:

ԿԱԹ. ԽԱՉԸ ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի զոյգ դպրոցներու աշակերտութեան տարեվերջի քննութիւնները տեղի կ'ունենան Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտ ժամը 9ին:

Աշակերտութեան մէկ տարուան աշխատանքը քաջալերելու համար, կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, տեղւոյս ազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները, դպրոցի օժանդակ անդամներն ու փափաքող ծնողքները:

Աշակերտութեան մրցանակաբաշխութիւնը պիտի կատարուի, Միութեան տարեկան դաշտահանդէսին ընթացքին՝ Յուլիս 2ին:

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 9ին:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
Լ Ը Փ Է Ք
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
1961 – 1962
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (fուլ fլասիf)։

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան:

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ԿՈՉ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ

ՓԱՐԻԶ.— Սեբ. Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի նորընտիր վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր Սեբաստահայերուն, որ իրենց բարոյական, նիւթական օժանդակութեամբ մասնակից դառնան իր վսեմ գործին յաջողութեան եւ յարատեւութեան:

Աշխատանքները արդիւնաբերելու համար Միութեանս նպատակն է համախմբել բոլոր Սեբաստացիները Միութեան մասնաճիւղերուն շուրջ: Մեր հերոսը ոգեկոչելու եւ անմահացնելու համար, որդեգրել չքաւոր ընտանիքներու բնդունակ զաւակները եւ դնել բարձրագոյն վարժարաններու մէջ:

Այս նպատակը յաջողցնելու համար, հսկայ զոհողութիւններու պէտք կայ: Կը սպասենք ձեր բարոյական եւ նիւթական աջակցութեան:

Թորգոմ սրբազան, երբ Սեբաստիոյ առաջնորդն էր, յետոյ Երուսաղէմի պատրիարք, Հայութեան երեք տիտանները կը ներկայացնէ այսպէս.— Մխիթար Աբբա Հայրը՝ Միտքը, Վարուժանը՝ Սիրտը, Հայդուկ Մուրատն ալ՝ Կամքը:

Հայրենակիցներ, մեր նախնիքներու ամէնէն նուիրական եւ ժողովրդական, հերիչտակաղէմ ընտիր զաւակներուն հանդէպ երախտագէտ մնալով, հետեւինք յաջորդ սերունդին համար դաստիարակիչներ հասցնելու մեծ գործին:

1961 – 62 *Տարեշրջանի վարչութեան կազմը.— Զարեհ Մինասեան Ա. ատենապետ, Նշան Դարբինեան Բ. ատենապետ, Նշան Հայթայեան Ա. ատենադպիր, Աւետիս Սրապեան Բ. ատենադպիր, Տիկին Զապել Փէշտըմալճեան գանձապահ, Տիկին Տիգրանուհի Յովսէփեան փոխ գանձապահ, Յարութիւն Շիրվանեան եւ Լութֆիկ Գալըքճեանեան խորհրդականներ:*

Թղթակցութիւն, տարեթոշակ կամ նուիրատուութիւն ղրկել քարտուղարին ու գանձապահին: Քարտուղարին հասցէն՝ 16 Րիւ տէ Ֆլէօր, Վիրոֆլէ (Սէն է Ուազ): *Գանձապահին հասցէն՝* 165 Րիւ տը Ժավէլ, Փարիզ (15):

Շատ կը խնդրուի Իւիի եւ շրջակայքի մեր հին ու նոր անդամներէն վճարել իրենց անդամատուրքերը հանդանակիչ Լութֆիկ Գալըքճեանեանին:

Մեծ յոյս ունինք որ մեր հայրենակիցները նախկինէն աւելի եռանդուն պիտի շարունակեն կենսական գործ մը,— Որբ մը դաստիարակելով՝ անմահացնել ազգային սիրուած մեծ հերոսը:

Սեբ. Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Կեդր. Վարչութիւն

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Թուլուզէն Գ. Փափազեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Ս Ե Ւ Ր
1961-1962
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտահանդէսը Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Թրուա Լիւfի *անտառին մէջ:*

×

Համախարբերդի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 9ին, Զոխուրեանի ագարակը:

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Ն. Ռ. Մ.եան ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ, Շաբաթ, Յունիս 24ին, ժամը ճիշդ 17ին, առանց օրինաւոր մեծամասնութեան, միութեան կեդրոնատեղին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1) Վարչութեան գործունէութիւն նախորդ ընդհ. ժողովէն իվեր:

2) Հաշուեքննիչներու զեկուցում:

3) Մեր զոհերու յիշատակին կառուցուելիք յուշարձանը, Փարիզի մէջ:

4) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

5) Զանազան հարցեր:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Քուէարկութեան կրնան մասնակցիլ միայն գործօն այն անդամները, որոնք վճարած են իրենց անդամավճարը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ (ԿՑիf)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ—Ս. ՂԱԶԱՐ—ՀՌՈՄ
ԵՒ
ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի աննման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ:

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել.—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél.: TAI. 49-40
(*Գաւիթին մէջ*)
Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Avenue Béranger
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՃԱՇ
ԵՒ
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարուան փակման առթիւ, Կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30*ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ:*

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ:

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է, որ կը փակուի Յունիս 20ին: Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.:

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն:

Դիմել վարժարան,

Tél.: OBS. 18-28

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը ընկերութիւն ընելու համար ծեր կնոջ մը:

Դիմել՝

Maison Alteun
200, Rue St-Denis, Paris 2e, GUT. 13-36

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմի... ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժող... կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտ... բըն ու խումբերը:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, Շ. Միսաքեան ... Դումանի, Մուրատ, *այս Կիրակի կէ... եաք ժամը 15ին:*

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունե... նան իրենց սովորական հաւաքատեղի... րը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ըն... կերներու ներկայութիւնը պարտաւոր... է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկեր... ներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի ... թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլ... Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի... տէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր... րը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30... 101 *Ավընիւ տը Սաքսի արձարանի ... նասրահը:*

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Մշակոյթի տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI
21 JUIN
1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9133 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4934

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՍՈՎ

Վերահաս տաքերուն հետ դպրոցներն ալ սկսան փակել իրենց դուռները :

Ուսումնական խորհուրդներն ու դպրոցի տեսուչները ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս ծանր մտահոգութեանց ենթարկուած են՝ նոր տարեշրջանի ուսուցչական կազմին համար :

Այս առթիւ կ'արծարծուի յաւիտենական ցաւը, — ուսուցչի սով : Ու այս՝ ո՛չ միայն Սփիւռքի, այլ նաեւ Հայաստանի մէջ

Անցեալ շաբաթ ցաւով կարդացինք ընկեր Ս. Վրացեանի «Անուրախ մտածումներ»ը՝ նուիրուած կրթական հարցերուն (Յառաջ, 15 Յունիս) :

Դպրոցական – կրթական մարզին մէջ ազգի բոլոր ուժերուն միացումն ու գործակցութիւնը մեր գոյութեան անհրաժեշտ պայման նկատելէ վերջ, ընկերը կը յիշէ թէ՝ ոչ միայն տարուէ տարի կը պակսին «գիտակից եւ անձնուէր» ուսուցիչները ազգ. դպրոցներու մէջ, այլ եւ եղածներն ալ կը փախչին. իսկ նորերը կը դժկամակին ընդգրկելու ուսուցչական ասպարէզը :

Պատճա՞ռ : Որովհետեւ ուսուցիչները լաւ չեն վճարուիր : Օրինակ, Պէյրութի մէջ երկրորդական վարժարան աւարտած ուսուցչուհի մը ամսական 150 լիբ. ոսկի (240 Ն. Ֆ.) միայն կը ստանայ, այսինքն հազիւ սպասուհիի մը չափ : Մինչ նոյն զարգացումն ունեցող աղջիկ մը եթէ առեւտրական գրասենեակի մը մէջ պաշտօնեայ դառնայ, կրնայ 200 – 300 ոսկի շահիլ :

Եւ յիշող չկայ մէկ հատիկ վարժապետանոց, որ ուսուցիչ պատրաստէ Մերձաւոր Արեւելքի 400.000 Հայութեան 75–80.000 դպրոցականներուն համար :

Այս ցաւոտ հարցին կարելի չէ դարման տանիլ, ցրուած ուժերը … Անհրաժեշտ է ունենալ համազգային մարմին մը, որ իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնէ կարեւոր դրամագլուխ մը, զայն ծախսելու համար դպրոցներուն, անոնց կարեւորութեան եւ կարիքներու հետ համեմատական չափով :

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, որ մեծ արժէք կ'ընծայէ հայկական կրթական ձեռնարկներուն, — ինչպէս կը տեղեկանանք իր պարբերական … — , ի վիճակի է տրամադրելու այդ կարեւոր դրամագլուխը :

Անոր վրայ կարելի է աւելցնել Բարեգործականի, Հայ Կրթական Հիմնարկութեան եւ դպրոցական գործերով հետաքրքրուող զանազան կազմակերպութեանց յատկացնելիք գումարները :

Այս բոլորի գործակցութեամբ կազմուելիք կեդրոնական մարմինը ամէն բանէ առաջ պէտք է բարելաւէ ուսուցիչներու վիճակը, մարդավայել ամսականներ յատկացնելով անոնց :

Երբ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ուսուցչութիւնը այնքան բարձրացուած ասպարէզ մըն է, ինչո՞ւ համար քանիերորդ դարուն հայ ուսուցիչը պէտք է շարունակէ տկարին ապրիլ մուրացկանի պէս : Ինչո՞ւ պէտք է ստիպուի փախչիլ դպրոցէն՝ իր պատրաստութեան ոչ – համապատասխան ասպարէզի մը մէջ նետուելով, որ … ընտանիք ապրեցնէ :

Ուրեմն ամէն բանէ առաջ կարեւոր է ապահովել նիւթականը :

Ու երբ այս պայմանը իրագործուի, այն ատեն կարելի է մտածել վարժապետանոց բանալու մասին, վստահ ըլլալով, որ մեծ թիւով աշակերտներ ու աշակերտուհիներ պիտի փութան արձանագրուիլ անոր դասընթացքներուն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆ ՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՅՑԸ

Գերմանիոյ Հանրապետութեան նախագահը՝ Լիւպքէ եւ Տիկինը, որոնք Փարիզ հասան երէկ առաւօտ, երեք օրուան համար պաշտօնական հիւրերը պիտի ըլլան Ֆրանսայի :

Այս այցելութիւնը պատմական թուական մը կարելի է նկատել, քանի որ կը կնքէ Եւրոպայի երկու մեծ եւ դրացի ժողովուրդներու դարաւոր հակամարտութեան պաշտօնական վերջաւորութիւնը : Հակամարտութիւնը իրականին մէջ սկըսած էր վերջ գտնել տարիներ առաջ՝ նախ Շումանի ծրագրին գործադրութեամբ, ապա՝ Եւրոպական Հասարակաց Շուկայի կազմակերպումով եւ Ատլանտեան Կազմակերպութենէն ներս Գերմանիոյ մուտքով : Իրասես եւ քանիերորդ դարու պահանջներուն զոհացում տուող քաղաքականութեան բարերար հետեւանքով երէկուան ոխերիմ թշնամի երկու երկիրները այսօր դարձած են լաւագոյն բարեկամներ, միջազգային բեմերու վըրայ իրարու լաւագոյն պաշտպաններ : Յուզիչ է տեսնել Փարիզի գլխաւոր հրապարակներուն եւ պողոտաներուն վրայ՝ գերմանական ու ֆրանսական դրօշակները, որոնք կը ծածանին կողք – կողքի, որպէս խորհրդանիշը մեծ ապագայ խոստացող նոր բարեկամութեան մը :

Հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր առաջին անգամն է, որ գերմանացի վեհապետ մը բարեկամական ու պաշտօնական այցելութեամբ կու գայ Փարիզ : Փրուսացի ու գերմանացի բազմաթիւ իշխաններ պատմութեան ընթացքին եկած են Փարիզ, սակայն անոնք կը ներկայացնէին միայն իրենց թագաւորութիւնը կամ իշխանութիւնը : Նախագահ Լիւպքէի այցելութեան նախընթացը գտնելու համար պէտք է երթալ մինչեւ 1415 թուականը, երբ գերմանական Ս. Կայսրութեան թագաւորը՝ Սիկիզմոնտ, Ֆրանսայի Շարլ Զ. թագաւորին մօտ եկաւ՝ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ հաշտարարի դեր խաղալու համար :

Գերմանիոյ միաւորման թուականէն, ու ի մասնաւորի 19րդ դարու երկրորդ կէսէն ի վեր երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները այնպիսի թշնամական բնոյթ մը ստացած էին, որ այս ձեւի բարեկամական արտայայտութեանց տեղ չէին ձգեր :

Նախագահը որոշ համակրութիւն կը վայելէ Ֆրանսայի մէջ, նկատի առնելով որ ինք ալ զոհ մըն է հիթլերական վարչաձեւին եւ երկու անգամ բանտարկուած է Նացիներու կողմէ, բայց կարելի չէ սպասել, որ ամէն Ֆրանսացի բացառիկ խանդավառութիւն մը ցոյց կու տայ :

Նախագահը եւ Տիկին Լիւպքէ Օռլիի օդակայանը ընդունեցան երեքշաբթի առաւօտ Նախագահ տը Կոլի եւ Տիկին տը Կոլի կողմէ գերմանական եւ ֆրանսական փառերգներով : Ապա տը Կոլ բարի գալուստ մաղթեց Դաշնակցային Գերմանիոյ Նախագահին՝ յայտնելով .—

« Մեզի համար, դուք պատգամաբեր մըն էք : Կը գիտակցինք թէ որքա՜ն բացառիկ եղաւ եւ անհրաժեշտ դարձած էր մեր երկու երկիրներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութեանց փոփոխութիւնը : Ժամանակը եկած է, ուր Ֆրանսա եւ Գերմանիա մեծ իրագործումներ պիտի ընեն միասին՝ մարդկութեան եւ աշխարհի բարօրութեան համար » :

Նախագահ Լիւպքէ, շեշտը դրաւ ֆրանսա-գերմանական գործակցութեան վերապահուած ապագային վրայ :

Օրէ Օրին

ԽԵԼՔ ՉԱՓԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ՊԷՏՔ Է

Յաւարտ երկրորդ աշխարհամարտին՝ երբ տուն կը վերադառնային զինուորները, երկու հայ զինուորներ, որոնք կամաւոր արձանագրուած էին ֆրանսական բանակին, Սթրազպուրկէն ուղղակի իջեր էին Մարսէյլ, վերադառնալու համար Պէյրութ : Եւ այցելութեան եկեր էին Ա. Ահարոնեանի, տարիներէ ի վեր անդամալոյծ, Գոմսի բարձունքին վրայ :

Մեծ հիւանդին ննջասենեակին կից հիւրասրահին մէջ հաւաքուած էինք խումբ մը մտաւորականներ, իբրեւ հիւանդատես, երբ ներս մտան երկու հայ զինուորները :

Պատմեցին իրենց ոդիսականը, յետոյ ցաւ յայտնեցին որ կը մեկնին Ֆրանսայէն՝ առանց Փարիզը տեսնելու :

— Փարիզը տեսեր եմ՝ չեմ տեսեր, կարեւոր չէ : Կ'ուզէինք սակայն տեսնել երկու Շ.երը եւ ապա մեկնիլ, աւելցուց զինուորներէն մին :

— Ազգակա՞ն էք, հարցուց ընկեր խաչիկ Թէլեան՝ «հեգնանքը միշտ անպակաս :

— Ո՛չ, բայց …

— Երբեւէ տեսած չէ՞ք, շարունակեց հարցափորձել ընկ. Թէլեան :

— Տեսած չենք, բայց տեսածի պէս՝ շատ լաւ կը ճանչնանք :

— Ըսել է՝ եթէ փողոցը տեսնէք մեծ կամ փոքր Շ. կը ճանչնաք :

— Անշո՛ւշտ, անշուշտ : Երկուքէն ալ շատ նկարներ ունիմ, ըսաւ զինուորը :

— Այս սեղանին շուրջ կա՞յ մէկը, որ քիչ թէ շատ նմանի փոքր Շ.ին :

Զինուորը, վստահ ըլլալու համար, շուրջը նայեցաւ անգամ մը :

— Ո՛չ, չկայ :

— Ճիշդ դիմացդ նստողը փոքր Շ. է :

— Ի՞նչ կ'ըսէք, ըսաւ զինուորը յուզուած, չափազանց ուրախացած : Եւ ցատկեց ոտքի, ձեռքը երկարեց :

Ոտքի ելաւ նաեւ փոքր Շ. եւ ձեռքը երկարեց :

Զարմա՞նք :

Զինուորը մերժեց սեղմել իրեն երկարող ձեռքը : Զինուորը տխրեցաւ յանկարծ : Զինուորը նստաւ իր տեղը, գրեթէ փուլ եկաւ, յուսախաբ եւ դառնօրէն վշտահար :

— Մե՞ղք, կա՞րճ է եղեր հասակը : Իսկ ես կ'երեւակայէի՜ … : Երանի՜ թէ տեսած չըլլայի, ըսաւ անմխիթար :

Լայն էր պակաս :

×

Ի՞նչ կը հետեւի այս պատմութենէն : Երբ հասակը կարճ մարդը այսքան հիասթափութիւն կը պատճառէ բարեմիտներուն, ի՞նչ մեծ ցաւ կը պատճառէ խելքը կարճ մարդոց ներկայութիւնը ազգային բեմերու վրայ :

Աստուծոյ սխալը հոն է՝ որ մարդոց հասակը չափելու համար *արշին* կամ *մեթրօ* ստեղծեր է, բայց մոռցեր է խելք չափելու գործիք մըն ալ շինել, որպէսզի մտնէինք դպրոցներէն ներս, եկեղեցիներէն ներս, ազգային տուներէն ներս, չափող ի ձեռին :

Հիննոնի ձո՛րը՝ խելքը կարճ վարիչները :

ԱՐԱՉ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

*

Ալժերիոյ նախարարը, Ժոքս, եւ Զօր. Օլիէ, որոնք Ալժէ կը գտնուին, խորհրդակցական ժողովներ ունեցան Ալժերիոյ քաղաքային եւ զինուորական պետերուն հետ : Ապա ընդունեցան բազմաթիւ երեսփոխաններ, ծերակուտականներ, տեղական խորհուրդներու նախագահներ եւ կրօնական յարանուանութեանց պետերը :

Ոչ մէկ պաշտօնական յայտարարութիւն կատարուեցաւ այս տեսակցութեանց մասին, սակայն կարելի է ենթադրել թէ նոր Ալժերիոյ կառուցման հետ կապ ունին : Թէեւ էվիանի բանակցութիւնները ժամանակաւոր կերպով ընդհատուած են, սակայն կառավարութիւնը կը շարունակէ Ալժերիոյ «ալժերականացման» իր քաղաքականութիւնը, մինչեւ այն պահը, որ արդիւնաւէտ բանակցութեանց նոր յոյս մը ծագի :

× Թունուզի մէջ ալ, «ԱՀԱԿ»ը անընդհատ նիստ կը գումարէ՝ լսելու համար էվիանի ալժերական պատուիրակութեան պետին զեկոյցն ու հանելու համար իր եզրակացութիւնները :

× Թունուզեան «Աֆրիք – Աքսիոն» շաբաթաթերթին Փարիզի գրասենեակին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ Երկուշաբթի կէսօրին : Պայթումին հետեւանքով օդային կազի խողովակները բացուեցան եւ հրդեհի մը պատճառ դարձան : Գրասենեակին մէջ գտնուողներէն վեց հոգի վիրաւորուեցան, որոնցմէ երեքը՝ բաւական ծանր :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է Նասրի՝ մահմեդական նոր տարուան առթիւ : «Հաւատացած եմ, թէ Խ. Միութեան եւ ԱՄՀի միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամութիւնն ու արդիւնաւէտ գործակցութիւնը աւելի եւս պիտի ամրանան յառաջիկայ տարիներուն ընթացքին » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Թուրքերը ծափահարած է մեծ խանդավառութեամբ, Կիրակի օրուան մրցումին առթիւ : Աշխարհի բաժակին մրցումներու շարքին կը պատկանէր այս հանդիպումը որուն ընթացքին Խ. Միութիւնը յաղթեց Թուրքիոյ : Տեղական մամուլը դիտել կու տայ թէ Խրուշչեւի ներկայութիւնը այս մրցումին ֆութպոլի հանդէպ իր ունեցած սէրը չէ պարզեր միայն այլեւ բարեկամական արտայայտութիւն մըն է Թուրքիոյ նկատմամբ որ քաղաքական նշանակութիւն կը ստանայ : Փարի – Փրէս դիտել կու տայ թէ այս անգամ Թուրք խաղացողները աւելի շնորհք ցոյց տուած են ինչ որ պարագան չէր Ֆրանսայի հետ կատարուած մրցումին երբ Թուրքերը վայրագօրէն ցոյցեր կատարեցին, չիչեր նետեցին եւ Ալժերիա, Ալժերիա պոռացին :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ մեկնող Ֆրանսացի զբօսաշրջիկները այսուհետեւ իրաւունք պիտի ունենան անձ գլուխ 2500 Ն. Ֆ.ի տարադրամ փոխադրել իրենց հետ :

ԱԼԺԷԻ զինուորական ըմբոստութեան մասնակցողներէն նախկին զօր. Նիքօ տասներկու տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ :

ՔՈՒՎԷՅԹԻ էմիրութիւնը, որ ցարդ անգլիական հովանաւորութեան տակ կը գտնուէր, այսուհետեւ պիտի նկատուի անկախ եւ ինքնավար պետութիւն մը : Իրաւունք պիտի ունենայ Անգլիայէն զատ ուրիշ երկիրներու հետ ալ դիւանագիտական յարաբերութիւններ պահել եւ ՄԱԿէն ներս ընդունուիլ :

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Երեսփոխանական ժողովը օրէնք մը քուէարկեց, որ « խորհուրդ կու տայ » Նացիներու ոճիրներուն մէջ նոյնիսկ հեռաւոր դերխաղացած դատաւորներուն՝ իրենց պաշտօնէն հրաժարիլ մինչեւ 1962 Յունիս 30 :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ԲԱԼՈՒ ՀԱՒԱՒ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ"

Գրեց՝ ՏԻԳՐԱՆ Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 1960

—o—

Հեղինակներ կան, որոնք իրենց նիւթական կարողութեամբ եւ մտքի աշխատանքով վաստակ մը կը բերեն մեր մշակոյթի պատմութեան։ Եւ ամէնէն աւելի իրենք են որ ներքին գոհունակութիւն մը կը զգան, վստահ ըլլալով որ հայ լրագրութիւնը եւ գրական քննադատութիւնը վերապահութեամբ պիտի դիմաւորեն իրենց աշխատանքը, ծանօթ ըլլալով, որ մեր իրականութեան մէջ, այդ վերապահութիւնը յաճախ կը շեշտուի աւելի՛ արժէքաւոր հեղինակութիւններու նկատմամբ նոյնիսկ։

Առանց ընդհատուելու Սփիւռքի զանազան կեդրոններէն իրարու ետեւէ կը տպուին գիրքեր, որոնք իրենց այլազան բովանդակութեամբ, կենդանի եւ վաւերական ապացոյցը կը բերեն թէ հայ միտքը միշտ գործօն վիճակ մը ունի, ինչպէս հայ ժամուլը։

Այդպիսի հատոր մըն է Տիգրան Ս. Փափազեանի «Բալու Հաւաւ գիւղի պատմութիւնը», անձերու եւ խմբանկարներու հազուագիւտ նկարներով եւ խնամուած տպագրութեամբ, ապացոյցը տալով, որ ոեւէ անհատ կարող է գնահատելի արդիւնքի մը հասնիլ, երբ հայրենիքի եւ ծննդավայրի նուիրականութիւն ու գուրգուրանքն ունի։ Հեղինակին անձնական աշխատանքին կուգայ միանալ նաեւ հայրենակից Համբարձում Կարեանի նոյնքան գիտակից աշխատանքը՝ իբրեւ պատմութեան հեղինակը։

Քաղաքներու եւ նահանգներու նուիրուած ընդարձակ կամ համառօտ ձեռնարկներէն ետք, հանրային գործիչներով ու գրագէտներով նշանաւոր դարձած գիւղերու պատմութիւն ալ կուգայ ամբողջացնել առաջիններուն պակաս ձգած էջերը։ Այդպիսի պատմութիւն մըն է Բալուի Հաւաւ գիւղին պատմութիւնը, իր բազմաթիւ մանրամասնութիւններով, զորս հաւաքած եւ գրքի մը մէջ դասաւորած է Տիգրան Ս. Փափազեան, արդար հպարտութեամբ, քանի որ մեր մշակոյթի պատմութեան ամբողջական շէնքին իր ալ վաստակն ու քրտինքը կը միացնէ։

Հեղինակը իր ընտանեկան պարագաներուն եւ տարիքաւոր հայրենակիցներու վկայութեան դիմած եւ բոլորէն ստացած մանրամասնութիւններով կազմած է իր պաշտելի ծննդավայրին պատմութիւնը, որ աւանդութեան համաձայն հիմնուած է երկու հազար տարիներ առաջ։ Այդ թըւականէն ետք եւ մինչեւ նոր ժամանակները կրցած է ան դիմադրել բոլոր յարձակումներուն, շնորհիւ իր նախաձեռնութեան եւ Տէրսիմի եւ Գօրդանի պէս զօրաւոր պաշտպաններուն։ Ծննդավայրի սէրը, որով կը պատմուին անոնք ընթերցողներն ալ կը վարակէ ու կը խանդավառէ։ Եւ հետզհետէ շարժանկարի մը պէս՝ ընթերցողներուն կը ներկայանան երբեմնի դպրոցական կեանքը, եկեղեցական ազգային տօները, Ծնունդը, Մէլէտը, Բուն Բարեկենդանը, Զատիկը, Համբարձումը, Վարդավառը, Այգեկութքը եւ հարսանեկան սովորութիւններ, որոնք կը պատմուին ոգիով մը, որ յատուկ է այդ նուիրականութիւնները զգացող ենթակային, նոյնիսկ այն պարագային, երբ ընթերցողը շատ նմանութիւններ կը գտնէ ուրիշ գաւառներու սովորութիւններուն հետ բաղդատելով, ինչպէս նաեւ այն էջերուն մէջ, երբ կը խօսուի գիւղին բնական հարստութիւններուն, արհեստներուն եւ արհեստաւորներուն մասին, իրենց ամփոփ կենսագրականներով։ Գրքին հետաքրքրական բաժիններէն մէկն ալ հեղինակին կամաւորական յուշերն են, երբ 1917ին իբրեւ կամաւոր Կիլիկիա կը մեկնի, ուր կը յիշուին Սերժան Վահան Արամեան, Մինաս Տօլպաշեան եւ Սարգիս Արամեան։

Բալու Հաւաւ հպարտ է, որ ծնունդ տուած է հանրային գործիչներու եւ գըրագէտներու։ Կ՚արժէ յիշատակել քանի մը բացառիկ դէմքերն անոնցմէ։

Առաջինը անուանի Գրիգոր Օտեանն է օրէնսգէտ եւ քաղաքական մարդ, գրագէտ, սրտի տէր հայրենասէր, որուն գերեզմանը ուխտատեղի եղած էր 1890ի ատենները Փարիզ։ Մէկն էր ան մեր ազգային գործիչներէն, որոնց արդար վաստակին կը պարտինք Ազգ. Սահմանադրութեան խմբագրութիւնը, իբրեւ ժամանակի յառաջդիմական երեւոյթ, այսօր ալ պահելով մեր ներքին ինքնավարութիւնը։ Երկրորդը Մելքոն Կիւրճեանն է, գրական ծածկանունով՝ Հրանդ։ Ոչ միայն հայերէնագէտ եւ դաստիարակ ուսուցիչ, այլեւ զգայուն, իրապաշտ գրագէտ եւ հրապարակագիր։ «Պանդուխտի նամակներ»ու շարքը, իրենց բովանդակութեամբ եւ ցնցող մանրամասնութեամբ, պատմական պիտի մնան։ Երրորդը երգիծաբան գրագէտ, հրապարակագիր, Երուանդ Օտեան, միեւնոյն ատեն թատերագիր, թարգմանիչ եւ հեղինակ բազմաթիւ վիպակներու եւ վէպերու։ Եւ վերջապէս՝ Լեւոն Բաշալեան, իրապաշտ գրագէտներու սերունդէն, որ թէեւ քիչ արտադրած է, բայց արուեստի շնորհն անպակաս եղած է իր ստորագրած էջերէն, նոյնը նաեւ հրապարակագրական սեռին մէջ։

Տիգրան Ս. Փափազեան գիտէ ընտրութիւն ընել իր ներկայացուցած դէմքերուն մէջէն, որոնցմէ ամէն մէկն իր վաստակն ունի զանազան մարզերուն մէջ, ինչպէս օրինակ Համբարձում Կարեանը, գիւղին պատմութիւնը գրող եւ հիմնադիրը Հաւաւի Ազգային Ընկերութեան, եւ որ ժամանակին իր համագիւղացիներուն ներշնչած է ինքնապաշտպանութեան գաղափարը։ Հեղինակը իր ընտրած դէմքերէն ամէն մէկուն անձին կ՚ընկերացնէ ժողովրդական աւանդութիւն մը եւ այդ կերպով իր գիրքը կը դառնայ ընթերցանութեան հաճելի ձեռնարկ մը։ Մասնաւորապէս ինծի սիրելի անուններ են, ինչպէս Նշան Տէստէկիւլ, Յակոբ Սիմոնեան, Մանուկ Գալօեան եւ Տիգրան Գազարեան, բոլորն ալ կրթական մշակներ, որոնք թէ Խարբերդի եւ թէ Բալուի դպրոցական կեանքին բերած են իրենց աշխատանքը։

Տիգրանակերտի կուսակալութեան Բալու քաղաքին ենթակայ Հաւաւ գիւղն ալ այս հատորով պատմութեան կ՚անցնի, ինչպէս բազմաթիւ քաղաքներ եւ գիւղեր։ Մեզի կը մնայ մատնանիշ ընել նաեւ հպարտութեան այն զգացումը, որով գրի առած է հեղինակը այս գիրքը, սիրով ու գուրգուրանքով, երախտագիտութեամբ եւ զոհաբերութեան ոգիով։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԵՐ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բառական փոխառութիւնները յախուռն կերպով մերժող այդ «տեսութեանը» ուղեկցում է նոյնքան ծայրայեղ, բայց շատ աւելի վտանգաւոր մի մտայնութիւն, որ ընդհակառակն, մեր լեզուի համար մերժելի է համարում ազգային բառագիտութեան եւ բառաստեղծումների իրաւունքը եւ պահանջում օտար բառերով փոխարինել նոյնիսկ անյիշելի ժամանակներից եկած եւ արդի հայերէնի մէջ կենդանի դարձած բառերը։ Մենք ժամանակին առիթ ենք ունեցել ցոյց տալու, թէ որքան նենգ է լեզուն օտար բառերի անհարկի գործածութեամբ խճողելու եւ կաթուածահար անելու այդ աշխարհաքաղաքացիական, հակալենինեան քարոզը, որ մի քանի տարի առաջ հանդէս էր եկել մեծարեան ճամարտակութեամբ։ Այդ մտայնութիւնը առաւել վըտանգաւոր է նրանով, որ հրապարակ է իջնում միջազգայնութեան փետուրներով զարդարուած եւ կարող է միամիտներին մոլորեցնել։ Ուստի, զարմանալի չէ, որ, այնուամենայնիւ, միամիտներ գտնուել են, որոնցից ոմանք, կարծելով, թէ հայ գիւղացին կարող է մոռացած լինել գիւղ բառը, գիւղական բոլոր խանութների ճակատին հայերէն տառերով գրել են տուել՝ «Սելմագ»։ Ոմանք Երեւանի ծուռտիկ փողոցներից մէկը անուանել են Կրիվոյի փողոց (այն էլ ոչ թէ Կրիվայա)։ Ոմանք մեզ ընծայել են «Պրավաղնիկ», «Պիչչեվիկ», «Բուլեվիկ», «Բուրեվեստնիկ», «Սմիչկա», «Մերեյչչիկ» հայատառ ու ռուսական անունները։ Ոմանք էլ «Հայ–ռուսերէն համառօտ բառարան»ից փոխարել են հայերէն խիստ գործածական բառերը եւ մէջ բերել մեր լեզւում եր... եւէ չգործածուած հազարաւոր ... բառեր։

Միմեանց սնուցանող եւ փոխադարձաբար միմեանց ոչնչացնող այդ երկծայրայեղ մտայնութիւնները, փոխ... հանդէս գալով, մինչեւ հիմա էլ կարո... ղանում են մեր ուշադրութիւնը շեղ... լեզուի աղճատման իսկական պատճառ... ներից։ Եւ մենք սկսել ենք յաճախ մո... ռանալ, որ լեզուի անաղարտութեանը ... պառնում են ոչ թէ անհրաժեշտաբար ... փոխ առնուած բառերը, այլ լեզուակ... մշակոյթի ցածր մակարդակը, որի հե... տեւանքով աստիճանաբար խաթարւում ... ազգային լեզուամտածողութիւնը, խա... տւում են քերականութեան հիմերը։

Հէնց դա է պատճառը, որ, օրինակ ... յօդուածի սկզբում մէջ բերուած՝ երեւ... բրագրի պտիչկայինծ վերաբերող նախա... դասութիւնը, որ կազմուած է գերազա... ցապէս ոչ հայերէն բառերից, բայց ... յերէնի օրէնքներով, շատ աւելի հասկ... նալի է, քան Երջաղսովետի այն որո... շումները, որ պարունակում են միա... հայերէն բառեր, բայց կազմուած են ... լեզուամտածողութեան ոգուն հակառ...

Իսկ որո՞նք են այն գործօնները, ... րոնց օգնութեամբ պէտք է պահպանել ազգային լեզուամտածողութիւնը, քերականութիւնը, լեզուի հարստութիւ... ու գեղեցկութիւնը։

Ամէնից առաջ՝ դպրոցը։ Դպրոցն է ... օջախը, ուր վաղ հասակից մարդ առնու... է լեզուի ճաշակը, ուր երեխան սովոր... է ճիշդ խօսել ու մտածել։ Ոչ ոքի համա... գաղտնիք չէ, սակայն, որ մայրենի լե... ուի ուսուցումը մեր դպրոցներում ... աստծ, ցածր մակարդակի վրայ է ... մի քանի սերունդների կեանքի ընթաց... քում։ Հանդուրժելի է համարուել, որ ... րեխայից ճիշդ եւ մաքուր խօսել ... հանջի, միայն Հայոց լեզուի դասատու... իսկ, ասենք, թուաբանութեան դասա... տուն ոչ միայն չուղղի աշակերտի ... ուսական սխալները, այլեւ ինքն էլ ... կերպ, ձեւով–ոճով բացատրի Պիւթ... գորասի թեորեմը։ Էլ չենք ասում ... ոչ սակաւ դէպքերում մայրենի ... դասաւանդումը վստահուել է այնպ... մարդկանց, որոնք իրենք կարիք ... լեզու սովորելու։ Երկար ժամանակ ... չենք հոգացել, որ Հայոց լեզուի ... ցումը չաւարտուի միայն դպրոցի ... մաններում, որ համալսարանի ... կան ստացած երիտասարդից անխ... րել եւ խօսել պահանջեն ու ... կարգին հայերէնով խօսեն նաեւ ... կութիւնում եւ ամենուրեք։ Քիչ են ... նացել դպրոցին տալ այնպիսի դասա... քեր, մանաւանդ մայրենի լեզուի ... անթերի լինեն նախ եւ առաջ լեզուա... պահանջների տեսակէտից։ Ցանկալի ... դուրժել ենք, որ այդ դասագրքերի ... թերն ընտրելիս ու կազմելիս աւելի ... գործեն դիմացկուն մկրատն ու սոսին... քան խորունկ խելքն ու ճաշակը։

Լեզուի մշակոյթը բարձրացնելու ... գործօններ են նաեւ մեծերի ու փոք... հետ չարունակ խօսող ձայնասփիւռ... հեռատեսիլը, մանաւանդ թատրոնը ... կենդանի խօսքի յաւադոյն դպրոց... Բայց, ցաւօք սրտի, մինչեւ այժմ ... բարձրաձայններից եւ բեմերից ... յաճախ հնչել է խաթարուած ... լեզուն, իսկ դերասաններից ոմանք ... խնայ ջարդուխուրդ են անում հա... չեշտադրութեան ու առոգանութեան ... նոնները եւ կարծում, թէ որքան աւելի ... հայավարի խօսեն, այնքան ... նմանուեն Լեւիտանին կամ Կաչալով...

Ոչ պակաս հզօր գործօն է գեղար... տական գրականութիւնը, որ, ի ... գալի գործ կատարել է մայրենի ... զարգացնելու համար, սակայն ... լեզուագիտական հարցերում գրա... է այնպիսի թուլութիւններ, որ ... Գ. Սեւակը ստիպուած է լինում ... կան թերթ»ում պրոզներին բացա... թէ «որը» եւ «որպէսզի»ն տարբեր ... ներ են։

Լեզուական մշակոյթը բարձրաց... ասպարէզում մեծ անելիքներ ունեն ... թերթերը, որոնք ոչ միայն պէտք ... տեն անսխալ ու գեղեցիկ արտա... ւել, այլեւ անողոք քննադատութեա... թարկել ամէն մի լեզուական խոտ... փակել այն վէպերի, թարգմանութի... րի ու գիտական կոչուող աշխատու... ների ճանապարհը, որոնք հրապարա... իջնում մեզ յայտնի «Տաւարարու...

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

—o—

— 18 միլիոն քիլօ չոր ծխախոտ (աջափէրլաթի)։

— Մէկ միլիոն քիլոյէն աւելի ծամելու եւ քիթ քաշելու յատուկ ծխախոտ։

Ընդհանուր հասոյթը եղած է 205 միլիառ հին ֆրանք, որուն մօտ մէկ երրորդը պետութիւնը անուղղակի ծախսած է ծխելու հետեւանքով հիւանդացողները դարմանելու համար։ Թէժիին տեղեկագրութեան համաձայն, քանի կը բարձրանայ ժողովուրդին կեանքի բարելաւման մակարդակը, այնքան կ՚աւելնայ ծախուած ծխախոտին քանակը։ Ուրեմն պետութիւնը կրնայ հրճուիլ, մանաւանդ հիմա որ կիներն ալ մրցումի եղած են այրերուն հետ ...

Ինչո՞ւ կը ծխեն եւ ծխելը ի՞նչպէս այս աստիճան տարածուած է։

Սկզբնական պատճառը երեւութապէս նմանողութեան, հետեւողութեան հակումըն է, որ քիչ շատ միշտ գոյութիւն ունի ամէն մարդու մէջ։ Պատանիները, ինչպէս նաեւ շատ մը չափահասներ, մանաւանդ կիները, ծխել կը սկսին ոչ թէ պահանջքի մը գոհացում տալու, այլ պարզապէս մեծերը օրինակելու, ուրիշներուն պէս ընելու համար։ Պատանեկութեան շրջանին, երբ տարեկից ընկերներու հետ եղիպտացորենի ծոպերը (փիւսկիւլ) թուղթի մը մէջ փաթթելով ծխելու, աւելի ճիշդ ծուխ հանելու փորձեր կ՚ընէինք, հաճոյքի համար չէր, քանի որ յաճախ սրտի խառնուելը եւ ուրիշ անհանգստութիւններ կը զգայինք։ Այլ՝ ուրիշները կապկելու, աւելի չափահաս երեւալու, մեր առնականութիւնը հաստատելու բնազդումն էր, որուն կ՚ընկերանար արգիլուած բան մը ընելու, տեսակ մը խաղ խաղալու հաճոյքի զգացումը։ Այժմ ծխախոտը ամէնուն մատչելի է եւ պետութիւնը, ընտանիքը, միջավայրը ամէն կերպով կը մղեն ծխելու եւ կ՚օժանդակեն ծխամոլութեան տարածումին։

Ծխամոլութիւնն է իսկական վտանգը, որմէ քիչեր միայն զերծ կը մնան, կամ յետագային կրնան անկէ խուսափիլ։ Որովհետեւ, հակառակ ծխելու առաջին փորձերուն յաճախ պատճառած անախորժ անհանգստութիւններուն, վարժութիւնը ուշ կամ կանուխ գրեթէ անխուսափելի կերպով կը հաստատուի, քանի որ հարիւր հոգիի վրայ 87ը կը ծխէ։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ ծխախոտը կը պարունակէ այն բոյսերուն, ինչպէս խաշխաշը, հնդկական կանեփը, մեքսիքական բէյոթլը, քոքայինը, եւայլն, որոնց արտադրած հիւթերը — աֆիոն, հաշիշ, մէսքալին, քոքային — մարդոց ինչպէս նաեւ կենդանիներուն (*) վրայ նախ գրգռիչ եւ յետոյ քիչ – շատ ընդարմացուցիչ եւ արբեցուցիչ ազդեցութիւն մը կը գործեն եւ ծնունդ կուտան էօփորիք զգայութեան մը։

Այս հիւթերը ջղային դրութեան բջիջներու մէջ կը հաստատուին, անոնց մաս կը կազմեն եւ հետզհետէ անխուսափելի պահանջ մը կը ստեղծեն, զոր ենթական ստիպուած է գոհացնել, վերի ըլլալով այդ պահանջին, որ կը յանգի թունամոլութեան (թոքսիքոմանի)։ Ինչ որ, կաւելոր չափով մը կախում ունի ենթակային կազմէն, խառնուածքէն եւ հոգեբանական ուրիշ տուեալներէ։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(2 Շար.)

———

(*) Առաջին պատերազմին անգլիական բանակին մէջ տեսայ ուղտեր որոնք ծխելու վարժուած էին, որովհետեւ ուղտապանները սովորութիւն ըրած էին, իբրեւ խաղ, անոնց քթին փչել իրենց ծխած պարզ կամ հաշիշաւոր ծխիկներու ծուխը։ Այդ ուղտերը ճամբայ չէին ելլեր մինչեւ որ ծուխի իրենց բաժինը չըստանային։

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

ՇՈՒՆԵՐԸ ԿԱՏՂԱԾ ԵՆ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք. Կատաղութեան դէպքերը աննախընթաց ...ափով աւելցած են Պոլսոյ մէջ, ուր շուները ու կատուները ազատօրէն կը շրջաներն ու կատուներուն վրայ:

...ային պողոտաներուն վրայ: Վիճակագրութեանց համաձայն, օրա-կան միջին հաշիւով 50 կամ 60 հոգի ...ենթարկուին կատղած շուներու յար-ձակման, ու կը ղրկուին հիւանդանոց՝ դարմանուելու համար: Այս դէպքերը ...արիր տոկոսով բազմացած են բաղ-դատմամբ նախորդ տարիներուն:

ԿԱՏՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԲԵՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐ

...ետմիշէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թեր-թերուն.— Զայլը գիւղին մէջ հինգ Թուրք երիտասարդներ, գիշեր ատեն, կը յար-ձակին գիւղին 22 տարեկան ուսուցչու-հիին տան վրայ, ու զայն կը բռնաբարեն ծնողքին աչքերուն առջեւ: Աղջկան մար-մինը կապուտցած էր այլեւս, բռնաբար-ուած եւ խոշտանգուած:

Իզմիրէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթե-րուն.— Ինճիրալթըէն գիշերօք, ինքնա-շարժով քաղաք կը վերադառնային երեք երիտասարդներ, երկու Թրքուհիներ եւ մէկ Ամերիկուհի: Վեց ոստիկան զինուոր-ներ կը կտրեն ինքնաշարժին ճամբան՝ պահանջելով կիները, իսկ այրերէն՝ որոշ գումար մը: Հեռագիրը կ՚ըսէ թէ այրերը ազատեցան տալով պահանջած դրամը:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐ

Ատանայէն կը հեռագրեն թէ ամերի-կացի խափշիկ կիներու եւ Թրքուհիներու միջեւ կռիւ ծագեցաւ ժանուկներու մա-սին վէճի մը հետեւանքով, թուրք ու-սուցչուհի մը վիրաւորուեցաւ դանակով ու փոխադրուեցաւ Ինճիրլիքի ամերիկեան հիւանդանոցը:

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽԵՆ

Տիյարպաքըրէն կը հեռագրեն թէ 105 թուակիր օրէնքով՝ աքսորուած չէյխերու եւ աղաներու (Քիւրտերու մասին է խօս-քը) ստացուածքները ի վաճառ հանուե-ցան, ճիշդ ինչպէս ժամանակին Հայոց կալուածները ծախուեցան իբրեւ «էմվա-լը մեթրուքէ»: Այսպէս, Վանի համբա-ւաւոր աղաներէն Քիմիսս Քարթալի կալուածները ծախուեցան մէկ միլիոն 680 հազար ոսկիի:

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ ՀԱԿԱԿՇՌԵԼ

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ առողջա-պահութեան նախարարը կատարեց ման-կաբարձութեան հիմնարկութեան բացու-մը՝ ի ներկայութեան թուրք եւ օտար փրոֆէսէօրներու: Այս հիմնարկութեան գործը պիտի ըլլայ հակակշռել ծնունդ-ները՝ վիժումի տեղ գործածելով դեղա-հատ, որ պիտի առնուի բերնէն, ինչ որ չի վնասեր մօր առողջութեան: Այս նը-պատակով, գիւղերէն Անգարա պիտի փոխադրուին յղի կիները մասնաւոր թը-ռանով (ինլիքոփթէր): Նոյն հիմնարկու-թիւնը պիտի ուսումնասիրէ նաեւ առողջ երախայ հասցնելու պայմանները:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ

Թուրքիոյ զանազան շրջաններէն կը հաղորդուի Պոլսոյ թերթերուն թէ հա-մայնավարական գաղտնի կազմակերպու-թիւն մը երեւան հանուած է ու ձերբակա-լութիւններ կատարուած են:

Էսկիշէհիրէն կը հեռագրեն թէ ձեր-բակալուած են 12 հոգի, որոնք կը գոր-ծէին կառավարութեան դէմ: Ձերբա-կալուածները խոստովանած են թէ դե-մոկրատ հարուստներէն ստացած էին 100 հազար ոսկի, ձեռնատումբ ու զէնք հայ-թայթելու համար: Առնչ ամբողջ Թուր-քիոյ մէջ Թուրք կիները պիտի մղէին ան-խօս ցոյցի մը եւ յեղափոխութիւն պի-տի հանէին: Գլխաւորներն են Կիւնթիւզ Օպրշըք, որ ճարտարապետ է եւ Համտի Օզքէր, որ Պետ. երկաթուղիներու պաշ-տօնեայ է:

Պրուսայէն կը հեռագրեն թէ ընդհ. դատախազութեան յանձնուեցան 13 հո-գի, որոնք համայնավարական քարոզու-թիւն կը կատարէին, բոլորն ալ Մերինոս գործարանին բանուորներն են:

Գալմումճի գիւ. պաշտպանութիւնի մէջ հսկողութեան տակ առնուեցան հինգ նը-կարիչներ, որոնք սարքելով նկարչական ցուցահանդէս մը, «Ենի տալ Կրուպու» անունով, համայնավար քարոզչութիւն կը կատարէին:

«ԱՆՈՒՆԸ ՓՈԽՈՒԱԾ, ԲԱՅՑ ՈՉ ՄԱՐՄԻՆԸ»

Ուրֆայէն կը հաղորդեն թէ «Ենի Թիւրքիյէ» անունին տակ կազմուած կուսակցութիւնը կը բաղկանայ նախկին դեմոկրատներէ: Այս կուսակցութեան յարած է Ալիղ Էօզպայ, որ Ուրֆայի նախկին քաղաքապետն է: Հաւաքոյթի մը ընթացքին՝ Էօզպայ կը յայտարարէ «Մեր անունը փոխեցինք բայց ոչ մեր մարմի-նը,— պիտի լուծենք մեր վրէժը»: Եւ ա-հա ձերբակալուած:

ՀԱՅԵՐԸ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՏԱՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ «ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ» ԼԵՐԱՆ ԳԱԳԱԹԸ.— ԹՈՒՐՔԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՄԱՏԱՂԻՆ.— ԱՆԴԱՍՏԱՆ ԲԵՐՔԻ ԱՌԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Եղիա Մարգարէի տօնախմբութեան առթիւ, եռանդուն Հոգեւոր Հովիւ Հայկազուն աւագ քհնյ. Կարապետեան Մայիս 27ի Շաբաթ օրը 30 ուղեկիցնե-րու հետ ուխտագնացութիւն մը կատա-րեց Գիւնիւան գիւղաքաղաքէն երեք ժամ դէպի Արեւելք, բարձր լերան մը գագա-թը գտնուող Կիկի գիւղէն աւելի բարձր Զօրութիւն կոչուող լերան կատարին մօտ, Գուրպան Զէշմէի (Մատաղի աղ-բիւր) անուանուած վայրը, որ կեսա-րիայէն ինքնաշարժով երկուքուկէս ժամ-ուան ճամբայ է:

Աւանդութեան համաձայն, այդ Զօրու-թիւն լերան գագաթին վրայ ժամանակին կը գտնուէր քառաշէն մատուռ մը, ուր Ս. Եղիայի տօնախմբութեան առթիւ ուխ-տաւորներ մատաղ կ՚ընէին եւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուէր: Այս սովո-րութեան համաձայն, Կիկի գիւղի բար-ձունքը ապրող եւ երեսուն ընտանիքէ բաղկացող երկրագործ ժողովուրդը մա-տաղի ղեռնումով ամէն տարի զոհ կը մա-տուցանէր Մատաղի Աղբիւրին քով, ա-մէն մէկ տուն իր կարողութեան չափով:

Տէր Հայրը եւ հետեւորդները Շաբաթ կէս օրին գիւղ հասնելով, սիրալիր կեր-պով դիմաւորուեցան եւ մասնաւորներու բնակարանները հիւրընկալուեցան: Յա-ջորդ առտու, Կիրակի, կանուխէն, գիւ-ղին ամբողջ ժողովուրդը եւ հիւրերը բարձրացան հեռաւոր լեռը, մէկուկէս ժամէն: Թէեւ գիւղացիները շատ սաս-տեցին ձի հեծնել՝ չյոգնելու համար, սակայն Հայկազուն քհնյ. մերժեց եւ նախընտրեց ուխտաւորներուն հետ միա-սին զանգազ քայլերով հետիոտն բարձ-րանալ ուխտատեղին, ալ աւելի հրահրե-լու համար անոնց բարեպաշտական զգա-ցումները: Հոն, Մատաղի Աղբիւրին մօտ, ուր պահ մը հանգստացան, պատ-րաստ կեցած էր ոչխարի հօտ մը, որ մէջէն ուխտաւորները զատեցին քսան մատաղցու ոչխարներ եւ այծեր եւ ժո-ղովուրդին շրջանակին մէջ առին զա-նոնք: Կատարուեցաւ աղօրհնութիւն եւ մատաղցու կենդանիներու զենում, հո-գեհանգստեան շարականներով, խորհըր-դաւոր մթնոլորտի մը մէջ:

Կէս օրէ ետք, ժամը երեքին, եփուած ու պատրաստ էին ձաւարով եղինձ (պուլ-ղուրէ փիլաւ), եւ միսերը, զորս ճաշա-կեցին նաեւ 250է աւելի դրացի Թուրք հայրենակիցներ, որոնք եկած էին «ուխ-տերնիդ ընդունակ ըլլայ» ըսելու եւ եր-կու օր առաջուան պէս բարեբար անձրեւ-ներ հայցելու իրենց արտերուն բեղնա-ւորման եւ առատութեան համար:

Երեկոյեան ժամը եօթնին, դարձեալ հետիոտն խմբովին իջան գիւղ, ճամ-բուն վրայ գտնուող գերեզմանատան մէջ հանգչողներուն եւ հանգուցեալ Մարգար քհնյ. Յովհաննէսեանի հողակոյտերուն վրայ հոգեհանգստեան պաշտօն կատար-ուելէ ետք: Գիւղացիները խիստ գոհ մնա-ցին այս այցելութենէն եւ Հայկազուն Հօր խոստացան նախախնամութեան պարգե-ւած հողային բերքերէն կալի ժամանակ բաժին հանել նաեւ Պոլսոյ Ս. Փ. Հայոց Հիւանդանոցին եւ խնդրեցին դարձեալ այցելել: Գիւղին հունձքը շատ լաւ է, բաղդատմամբ դրացիներու: Հայկազուն Հայրը իր բնակարանին մէջ հիւրընկա-լեց գիւղին մուխթար Կարապետ Գաթէշ-եան, որ բարեսիրտ եւ ազգասէր անձնա-ւորութիւն մը ըլլալով, բոլորին յարգան-քը եւ վստահութիւնը կը վայելէ:

×

ՏԻԱՐՊԱՔԸՐԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Պոլիս հասած է Տիարպաքըրի եկեղե-ցիին հովիւ Թորոս քհնյ. Զալկըճեան, որ կոչ մը ուղղած է հայ ժողովուրդին, կա-րելի եղած չափով դիմագրաւել եկեղեց-ւոյ կարիքները, որոնք անհրաժեշտ են արարողութեանց եւ ծիսակատարութեան համար: Սրբանօթներ, մոմակալներ ու մոմեղէններ, հօգաթափ եւ ամէն տե-սակ եկեղեցական իրեղէն կոչուած են կարեւոր բաց մը գոցել Տիարպաքըրի ե-կեղեցիին մէջ, ուր ամէն Կիրակի հարիւ-րաւոր հաւատացեալ Հայեր կը փութան հոգեւոր բաւարարութիւն ստանալու:

Ապահովաբար Պոլսոյ Հայութիւնը պի-տի չթողու որ քահանան ձեռնունայն վե-րադառնայ գաւառ՝ ապացուցանելով մի-անգամայն թէ երբեք իր սրտէն չէ սրբած Անատոլուի իր եղբայրները:

...թեան ՝ լեզուով:

Ի՞նչ խօսք, որ մայրենի լեզուի պահ-պանման ու զարգացման համար մղուե-լիք պայքարը պէտք է գլխաւորի Գիտու-թիւնների ակադեմիայի Լեզուի Կաճառը, իսկ այդ անելու համար նա ինքը պէտք է դառնայ հայերէնագիտութեան օճախ եւ աւելի շատ զբաղուի մեր կենդանի լեզ-ուի գործնական ու տեսական հարցե-րով, քան բրածոյ բարբառների թիւն ա-ւելացնելով:

Մայրենի լեզուի անաղարտութեան հա-մար մղուելիք պայքարը պէտք է կրէ համաժողովրդական բնոյթ: Մենք պէտք է կարողանանք հասնել այն բանին, որ լեզուի պահպանման հարցերով շահագրգռ-ուած լինեն ոչ միայն լեզուաբաններն ու գրողները, այլեւ հասարակութեան ամէն մի անդամ: Լեզուական մշակոյթի հարցերը պէտք է յուզեն բոլորին, այդ հարցերին ուշադրութեամբ եւ պատաս-խանատուութեան զգացումով պէտք է վերաբերուին ոչ միայն Գրողների միու-թիւնում, այլեւ Առեւտրի նախարարու-թիւնում եւ «Հիմչիստկա», «Օրուլշչիկ» արտելներում:

Այդ տեսակէտից անչափ ուրախալի է, որ մեր հիմնարկութիւններում, ու դըպ-րոցներում, մեր ռուս բարեկամների նա-խաձեռնութեան օրինակով, արդէն սկը-սել են կազմակերպել մայրենի լեզուն ու-սումնասիրելու եւ պահպանելու խմբակ-ներ: Դա մեծ գործի սկիզբն է:

Նորակոյս չի կարող ծաղել, որ մեր ժողովուրդը, որ պահել — պահպանել է եւ փայփայել դարերի միջով մեր սե-րունդին հասցրել իր փառաւոր ու շողշո-ղուն լեզուն եւ դրանով մասնակից դար-ձել տիեզերագնացութեան զարաշրջանի մշակոյթի ստեղծմանը, ուժ ու կարողու-թիւն կ՚ունենայ պահպանելու եւ աւելի ճոխացնելու այդ անգնահատելի ազգա-յին հարստութիւնը:

ՍՈՒՐԷՆ ՎԱՀՈՒՆԻ

«Ս. Հայաստան», Յունիս 3

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (227)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Ու միայն մեծամեծները, այլեւ բեր-դականները եւ բերդում ապաստանած բոլոր մարդիկ այնպէս էին կարծում, թէ քանի որ պարսից թագաւորը պատերազմ է սկսել՝ նա կանգ չի առնի սահմանի վը-րայ եւ նորս կը խուժի որեւէ կողմից:

Նոյնն էին մտածում նաեւ Թորգոմն ու ընկերները, որ բերդում ապրում էին դարձեալ երար կողքի, նրա առաջին գօ-տում:

Ցիշելով Թորգոմին ու ընկերներին՝ պէտք է ասել եւ այն, թէ ինչ կատար-ւեց նրանց հետ:

Կեանքը, ինչպէս երեւում է, ամէն տեղ կեանք է եւ լի է անակնկալներով: Ընդհանուր այդ տխրութեան ու սուգի մէջ եղան եւ ուրախալի միջադէպեր, Թորգոմն ու ընկերները գտան իրենց ըն-տանիքները: Այո, բերդի տխուր պայ-մաններում նրանք արժանացան անսպա-սելի մեծ ուրախութեան: Բերդ հասնե-լու երկրորդ օրն իսկ նրանք հանդիպեցին շատ աւանցիների, որոնք Արտագերս էին եկել կամ փախած վայրերից, կամ ուղ-ղակի գերութիւնից:

Առաջին մարդը, որին հանդիպեցին ընկերները՝ Դաւիթ դպիրն էր — նի-հարացած, երկար վիզը բարակած, այծի մօրուքը աւելի ճերմակած: Երբ Թորգո-մը մօտեցաւ նրան՝ ծերունին բացական-չեց.

— Ա՜. դու եւս եկար: Ուրախ եմ, տը-ղաս:

— Բայց դու ի՞նչպէս այստեղ, տէր դպիր,— զարմացած հետաքրքրուեց Թորգոմը:

Դպիրը պատմեց, թէ ինչպէս իրեն, ո-պէս բանագնացի, չէին թողել վերա-դառնալ. ինչպէս էին տարել գերի Թիկ-նապահ Բենի հետ ... Պատմելով գլխով անցածը՝ նա շատ ցաւեց Վարազ իշխա-նի համար, ցաւեց այրուած քաղաքի հա-մար, բայց եւ շատ ուրախ եղաւ, որ կամաւորականը եւ միւս նախարարները ստացել էին իրենց չարութեան պատիժը:

— Ես ամիս ու կէս այս բերդի բնակիչ եմ,— ասաց նա, բացատրելով թէ իրեն շատերի հետ բերին գերի, ամէնքին էլ փակեցին այս ամրոցում, օրական մի կտոր հաց տալով: — Ամէն վայրկեան մահու սպառնալեաց տակ էի եւ աղօթում էի յարաժամ, որ շատերը պատժուեն: Եւ գոհանամ, Աստուած լսեց աղօթքս. նզովից արմատները ստացան իրենց ար-ժանին: Սուր վերցնողը՝ սրով էլ ըն-կաւ:

— Քեզ հետ շատե՞րը կային, տէր դը-պիր,— ընդհատեց նրան Թորգոմը:

— Շատերը: Ամրոցը լիքն էր գերինե-րով. կին, մարդ, մինչեւ իսկ երեխայ. եւ ամէնքը Արշակաւանից: Բայց բոլորը ազատուեցին անիծեալների սպանութիւ-նից յետոյ ...

— Իսկ ո՞ւր են հիմա դրանք՝ ա-զատուածները:— Թորգոմի սիրտը զար-կում էր կրծքին:

— Ամէն տեղ, տղաս: Ոմանք գնացին, բայց վտանգը լսելով, նորից եկան ...

Թորգոմն էլ չհամբերեց. վազեց տես-նելու, թէ ովքե՞ր կան Արշակաւանի բը-նակիչներից: Գուցէ եւ իմանայ մի բան մօր, Մինայի, նրա հօր մասին, ընկեր-ների ընտանիքների մասին ... բայց մինչ նա, այս — այն կողմ վազելով ծանօթներ կ՚որոնէր, նրա ընկեր Վարդանը կանչեց. «Թորգոմ, Թորգոմ»... Վարդանի ձայնն այնքան զուարթ էր, որ Թորգոմը դրա-նից նախազգաց մի ուրախութիւն:

Եւ իրօք, նախազգացումը նրան չէր խաբում: Հէնց այդտեղ՝ բերդի առաջին գօտում Վարդանն ու Յովսէփը գտել էին իրենց կանանց, որոնց մօտ նստած էր եւ Թորգոմի մայրը, եւ Մինան... բայց սրա ծերունի հայրը՞... չէր երեւում:

Դժուարին է նկարագրել այդօրինակ հանդիպումները, երբ դրկախառնումների հետ միաժամանակ արցունք ու ժպիտ խառնւում են իրար, երբ ամբողջական խօսքերին փոխարինում են միայն ձայ-նարկումներ եւ ուրախ հառաչներ ... Թորգոմի խեղճ մայրը չգիտէր ինչպէս արտայայտի իր ուրախութիւնը, որդու ձեռքերը բռնած՝ նա արտասւում էր եւ միեւնոյն ժամանակ ծիծաղում արցունքի միջից.

— Թորգոմս, Թորգոմս... Կարծում էի էլ չեմ տեսնի... Գոհանամ, գոհանամ ... Լաւ է, լաւ է նորից գտանք իրար,— ասում էր նա Մինային, Թորգոմին մատ-նացոյց անելով, ասում էր Թորգոմին՝ Մինային ցոյց տալով:— Մօտեցիր, մօտեցիր — ասում էր Մինային, որ ու-րախութիւնից շիկնած՝ աչքերը ամօթ-խած յառել էր գետնին, անելիքը չիմա-նալով:

Բոլորը՝ Թորգոմի մայրը, ընկերներն ու նրանց կանայք սպասում էին, թէ միմեանց կորցրած նշանածներն ինչպէս պիտի հանդիպեն իրար:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԷՆ ԱՌԱՋ

Փակեցէք ձեր առկախ հաշիւները :

Յունիս 30ին պիտի դադրեցնենք Յա-ռաջի առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն փակած իրենց հաշիւը մինչեւ 1960 Դեկտեմբեր 31 :

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր բոլոր պարտաճանաչ բա-ժանորդներուն, որոնց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումները կ'ապահովեն թեր-թին կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

×

Ծանուցումներու առկախ հաշիւներ ու-նեցողներէն եւս կը խնդրենք, որ մինչեւ Յունիս 30 կարգադրեն բոլոր հաշիւները :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջիկայ գրական երեկոյթը այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին Աճէմեանի ճաշա-րանը : Ա) Հրաչ Տարօնեան կը կարդայ իր մէկ երգիծախաղը : Բ) Նոր վարչու-թեան կազմի վաւերացում :

ԱԶԴ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեդարձի ճա-շասեղանին, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 11ին, խմբանկարները պատրաստ են եւ կը գտնուին Միութեան դրասենեակին մէջ, 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16) : Փափաքողները կրնան դիմել, ստանալու համար :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յունիս 25, Կիրակի առաւօտ, ժամը 11ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, *տեղի պիտի ունե-նայ հոգեհանգստեան պաշտօն, Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր եւ ազգային բա-րերար՝*

ՈՂԲ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

եւ բարերար Ողբացեալ

ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ համար :

Այս մեծ բարերարներուն յիշատակը յարգող հասարակութենէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ *ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ*

Հ. Ն. Ռ. Մ.-եան ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ, Շաբաթ, Յունիս 24ին, ժամը ճիշդ 17ին, առանց օրինաւոր մե-ծամասնութեան, միութեան կեդրոնատե-ղին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ :

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1) Վարչութեան գործու-նէութիւն նախորդ ընդհ. ժողովէն իվեր :

2) *Հաշուեքննիչներու զեկուցում :*

3) *Մեր զոհերու յիշատակին կառուց-ուելիք յուշարձանը, Փարիզի մէջ :*

4) *Նոր վարչութեան ընտրութիւն :*

5) *Զանազան հարցեր :*

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Քուէարկութեան կրնան մասնակցիլ միայն գործօն այն անդամնե-րը, որոնք վճարած են իրենց անդամա-վճարը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ (Կեդրոնէ)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի խնա-մակալութեան եւ ծնողքներու կողմէ :

25 Յունիս, Կիրակի, կէսօրէն ետք ժա-մը 3 – 10, վարժարանին օդասուն պար-տէզին մէջ :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցի ծանօթ երգչուհի

ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ

Երգ, պար, մարզանք եւ հաճելի անա-կընկալներ :

Պիւֆէ մատչելի գիներով, շամփուրով խորոված :

Մուտք 2.50 Ն. Ֆ.

Հաղորդակց. միջոցներ.— *Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի – Փավիյեօն :*

ԿԱՊ. ԽԱՉԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի Փոքր դպրոց-ներու աշակերտութեան տարեվերջի քըն-նութիւնները տեղի կ'ունենան Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտ ժամը 9ին :

Աշակերտութեան մէկ տարուան աշխա-տանքը քաջալերելու համար, կը հրա-ւիրուին ներկայ ըլլալ, տեղւոյս ազգա-յին կազմակերպութիւններու ներկայա-ցուցիչները, դպրոցի օժանդակ անդամ-ներն ու փափաքող ծնողքները :

Աշակերտութեան մրցանակաբաշխու-թիւնը պիտի կատարուի, Միութեան տարեկան դաշտահանդէսին ընթացքին՝ Յուլիս 2ին :

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 9ին :

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԵՆԵՏԻԿ-ԹԻՐՈԼ-ՎԻԵՆՆԱ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբա-նութեան 4 յոբելեաններուն առթիւ :

Օգոստոս 11 — Սեպտեմբեր 4

Ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ եւ խումբը կ'առաջնորդէ Հ. Սամուէլ Վ. Արամեան :

Մանրամասն տեղեկութիւններու համար դիմել՝

Առաւօտուն, ժամը 9 – 13'

10 bis, Rue Thouin - PARIS (5')

Tél. : ODEon 02-12

Կէսօրէ ետք, ժամը 13 – 17'

E. DJEZIRIAN

27, Fbg. Montmartre, Paris (9')

Tél. : PRO. 35-85

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՃԱՇ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարուոյն փակման առ-թիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի գա-լարադարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10.30ին պիտի մատուցուի գոհաբանա-կան հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ :

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային եր-գերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ :

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանա-գրութեամբ է : Ճաշագին 17 Ն. Ֆ. :

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշ-խութիւն :

Դիմել վարժարան,

Tél. : OBS. 18-28

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթեւդարձի գիներն են, կերակուրով (երադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել)

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ 3046 Ն. Ֆ.

Գ. կարգ 2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն :

ՈՒՂԵՏՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն :

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով :

Մեր գրասենեակը կը գրաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով :

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République

Tél.: 20.47.22

MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7

Tél : RIC. 63-69

PARIS (9°)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9°)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմ... ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողով... կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներ... րըն ու խումբերը :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, Շ. Միսաքեան ... Դուման, Մուրատ, *այս Կիրակի կէս... ետք ժամը 15ին :*

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ու... նան իրենց սովորական հաւաքատեղիներ... րը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ըն... կերներու ներկայութիւնը պարտաւոր... է : Դիւանները պէտք է նախապէս ընկե... ներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի ... թուականի մասին : Ներկայ պիտի ... Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչներ...

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմ... տէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր... րը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը ... 101 Ավընիւ տը Սաքսի արճարանի ներ... նասրահը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբ... ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Մշ... կոյթի տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր... խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն... ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր... ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւ... րիչ է :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասն... ճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամ... 16ին, եկեղեցւոյ սրահը : Օրակարգ – Յուլիս 9ի դաշտահանդէսի պատրաստու... թիւն : Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ... գապահ ըլլալ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Մասնագէտ գործաւորուհիներ (...) բոլ *իբրեւ* սիւրժըթէօզ : *Ներկայանա...*

[illegible]

112, Rue Réaumur, Paris

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը ընկերութ... ընելու համար ծեր կնոջ մը :

Դիմել՝

Maison Altoun

200, Rue St-Denis, Paris 2', CUT. 13-36

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTU...
n'hésitez pas à nous consulter

LES PEINTURES TIL'LAC ...
sont de première qualité et à de...
imbattables.

Spécialement le VINTYL, pein...
plastique moderne d'utilisation ...
selle, ainsi que le TIL'EMAIL ...
rophtalique au brillant incompar...

S. A. PEINTURES TIL'LAC

Société d'Arméniens

25, Rue de Trévise — PARIS ...

PRO 44-39

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆԻՍ — JEUDI 22 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9134 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4935

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՊԱ՞ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Միայն Մերձաւոր Արեւելքի, առաւել ... Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ չէ, որ ... համեմատութիւններ առած է ... սովը ։

Նոյն ցաւէն կը տառապի նաեւ Հայաստան, ուր կը պակսին մանկավարժու-թեամբ հմտացած կարող ուսուցիչներ ։

Այս մասին յատկանշական է գրու-թիւնը, զոր ստորագրած է «Հայաստանի կոմունիստական պարտիայի կենտկոմի գիտութեան, կուլտուրայի եւ ուսումնա-կան հաստատութիւններու բաժնի հրա-հանգիչ» Բ. Ալչեան՝ Սով. Հայաստանի Յունիս 6ի թիւին մէջ։

Ցիչելէ վերջ թէ «մեր ռեսպուբլիկայի դպրոցներում քիչ չեն իրենց աշխատան-քը խորապէս սիրող, իրենց առարկան լաւ իմացող, մանկավարժական անբասիր աշ-խատանքի փաստակ ունեցող դասատու-ները», հրահանգիչը կ'աւելցնէ.

«Բայց ի հարկէ, գաղտնիք չէ, որ Ըն-... կողմին կամ նախ համապատաս-խան կրթութիւն չունեցող ուսուցիչներ, որոնք վատ գիտեն մանկավարժութիւն ... նոյնիսկ առարկան »,

Պատկան հիմնարկութիւնները 1960–61 ուսումնական տարիէն սկսեալ «անցել են ... պրոֆիլի մանկավարժական կադրե-րի պատրաստմանը », որպէսզի «հնարաւոր ... յետագայում բոլոր դպրոցների ... դասարանները կոմպլեկտաւորել բարձրագոյն կրթութեամբ ուսուցիչնե-րով »։

Երկու տարուան ընթացքին մանկավար-ժական դասընթացքներու հետեւած են բարձրագոյն ուսումնական հաստատու-թիւններու 589 շրջանաւարտներ։ 3882 ուսուցիչներ «իրենց որակը բարձրացրել են», 1016 ուսուցիչներ աւարտած են Ե-րեւանի «Հեռակայ մանկավարժական ինստիտուտը »։

Սակայն հակառակ այս բոլոր «միջո-ցառումներին, ռեսպուբլիկայի դպրոցնե-րում զգացւում է ուսուցչական կադրերի ... պակաս »։

Հրահանգիչը գծգծէ ձեռք բերուած ... «Մի շարք դպրոցների ... դասարաններում մաթեմատիկա ... առարկաները դասաւանդում են ոչ ... մասնագէտ, համապատասխան կրթու-թիւն չունեցող մարդիկ ։ Շատ դպրոցներ ... չեն երգ – երաժշտութեան ... մասնագէտ կադրերով »։ Ու կը յիշէ Ա-...այի, Ալիվերտի..., Եղէգնաձորի, ..., Ղուկասեանի եւ Հրազդանի շր-ջանները ։

Ուսուցչի պակասը մասնաւորապէս ... է գիւղական դպրոցներուն ... Բ. Ալչեան ցաւով կ'արձանագրէ, ... անցեալ տարի կառավարութիւնը 740 ... շրջանաւարտներ նշանակած է իբրեւ ու-սուցիչ գիւղական դպրոցներու ։ «Սա-կայն ոչ բոլորն են մեկնել աշխատանքի»։ ... մարդիկ չեն ուզեր պաշտօնավարել ...ու գիւղերու մէջ ։

Եւ այս իսկապէս հայրենասիրական ու ...ողութիւն պահանջող աշխատանքէն ...ւսափողները դժբախտաբար պաշտօնի ... կոչուին եղեր «մայրաքաղաքի մի ... կազմակերպութիւնների » ու ձեռ-... ...րկութիւնների ղեկավարներուն կող-...

Ուսուցիչները կը խուսափին գիւղերը ...երթալէ, որովհետեւ «գիւղական դպրոց-...ների որոշ ուսուցիչներ ապահովուած չեն բնակարաններով եւ կոմունալ այլ յարմա-րութիւններով »։

Հրահանգիչը կը գանգատի, որ «Ու-սուցիչների կատարելագործման ինստի-տուտը գնահատ ... է վերակառու-... իր աշխատանքները։ Ուսուցիչներին ...ստօրար են ծանօթացնում գիտու-...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԺՈՔՍ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ալժերիոյ նախարարը, Ժոքս, կը շա-րունակէ խորհրդակցութիւններ ունենալ տեղւոյն վրայ ։ Ալժէի շրջանային խոր-հուրդին նիստը բանալով, բացատրեց թէ ի՞նչ է Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը՝ ալժերական զանազան հարցերուն վերա-բերմամբ.— «Ալժերական հարց մը կայ, որ քաղաքական է, բսաւ. բայց կան նաեւ ալժերական հարցեր, որոնք տնտեսա-կան, վարչական եւ ընկերային բնոյթ կը կրեն։ Այս հարցերը չօշափելի լուծում-ներ կը պահանջեն. եւ այս երկրին բոլոր բնակիչները պէտք է հետզհետէ աւելի լայն չափերով մասնակցին վարչական գործերուն »։

× Մինչ այդ, Հիւսիսային Կոնստա-դինի շրջանին մէջ, նախապէս տեղի ու-նեցած ցոյցերուն հետեւանքով սպան-նուած Ալժերացիներու թաղման առթիւ, երեք հարիւրի մօտ լեռնականներ, Ալժ. Ազատ. Ճակատի դրդումով, փորձած են գրաւել ծիծեղլիէն ոչ հեռու գտնուող գիւղի մը (Սթրազպուր) զինուորական կայանը։ Զինուորները դիմադրած են ։

« Այն շրջաններուն մէջ, ուր Ալժ. Ա-զատ. Ճակատը տակաւին ուժեղ է, միա-կողմանի զինաթողի որոշումը որոշ ան-հաւասարակշռութիւն մը ստեղծած է ըմ-բոստներուն ի նպաստ », կ'ըսեն այդ շրջաններու պատասխանատու զինուորա-կանները։

«ԱՀԱԿ»Ի ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թունուզի մէջ ալ, երկու օրուան ան-ընդհատ նիստէ ետք, «ԱՀԱԿ»ը յայտա-րարութիւն մը ըրաւ, որուն գլխաւոր մասը այն է, թէ «ԱՀԱԿ»ը «ցաւ կը յայտնէ ֆրանսական պատուիրակութեան կողմէ որոշուած բանակցութեանց ընդ-հատման համար։ Կը մաղթէ, որ խօսակ-ցութիւնները վերսկսին ֆրանս. պատ-ուիրակութեան կողմէ նախատեսուած ընդհատման ժամանակամիջոցին աւար-տումէն ետք »։

Ինչպէս կը տեսնուի, «ԱՀԱԿ»ը որեւէ պատասխանատուութիւն առնել չուզեր՝ ժամանակաւոր ընդհատումը տեւական խզումի չվերածելու համար ։

ՆԻՔՈՅԻ ԵՒ ԿՈՒՐՈՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կարճ դադարէ մը ետք, Զինուորական Յատուկ Բարձր Ատեանը վերսկսաւ իր դատերը ։

Առջի օր դատուեցաւ օդային բանակի ընդհանուր վարիչ – սպայ Ժան Նիքօ, որ դատէն առաջ իսկ շնորհազուրկ եղած էր։ Ի՞նչ կ'ըսէր ամբաստանագիրը ։ Իր պաշտօնի բերումով թոյլ տուած է, որ Ապրիլ 20ին, Շալ Ալժէ երթայ անոր ար-բանագրութեան տակ գնելով օդանաւ մը։ Անկէ զատ, կը մեղադրուի, որ անհաղ-կնալի յապաղում մը դրած է հաղորդե-լու համար կառավարութեան հրահանգ-ները, Ապրիլ 24ին ։

Նիքօ կը բացատրէ թէ հոգեկան մեծ

թեան, կուլտուրայի եւ տեխնիկայի նը-ւաճումներին »։

Ու իբրեւ եզրակացութիւն կը պահան-ջէ, որ պատկան մարմինները ձեռք առ-նեն «անհրաժեշտ միջոցներ, որոնք հնա-րաւորութիւն տան բարելաւելու ուսու-ցիչների որակական կազմը, ինչպէս նա-եւ նրանց աշխատանքային ու կենցաղա-յին պայմանները »։

Մեկնութիւնները աւելորդ են ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

տագնապ մը ապրած է, այդ օրերուն, գիտէր թէ բան մը կը պատրաստուի բայց լուր չէ տուած որովհետեւ դաւա-ճան չէ, օգնած է Շալին որովհետեւ մեծ հաւատք ունի եւ նաեւ այն համոզումը, որ Շալ կրնար անխուսափելիին առաջքն առնել։ Գալով կառավարական հրահանգ-ներու փոխանցման յապաղման, Նիքօ կը պատասխանէ .— «Ի վերջոյ, տասնա-պետ մը չեմ այլ՝ բարձրաստիճան եւ պատասխանատու սպայ մը, որ տէրն է միջոցներու գործադրութեան որոշում-ներուն »։

Ընդհանուր դատախազը քսան տարի ոճրային բերդարգելութիւն կը պահան-ջէ, փաստաբանները ազատ արձակում մը կ'ուզեն, Ատեանը 12 տարի ոճրային բեր-դարգելութեան կը դատապարտէ։ Վկա-յած է նաեւ Շալ, պատմելով Նիքոյի դերը։ Նախագահը հարց կուտայ Նիքո-յի.— «Սալանէն կը վախնայի՞ք »։

Նիքօ.— «Այո, եւ զօրավար Շալ ար-տայայտած էր այդ վախը »։ Նախագա-հը կը հարցնէ Շալի — «Ճի՞շդ է»։

Շալ.— Մասնաւորապէս, Պ. Նախա-գահ, չեմ կարծեր, որ Սալանի անունը տուած ըլլամ, բայց կը խորհէի թէ ա-ւելի ի վիճակի եմ գործողութիւնը վա-րելու ։

Նախագահը.— Աւելի լաւ կ'ըլլար, որ այդ գործողութիւնը տեղի չունենար ։

Շալ.— Այդ ուրիշ հարց է, ամէն պա-րագայի մէջ, իմ կարծիքս չէ ։

Յաջորդ օրը դատուեցաւ Մառի – Մի-շէլ Կուռօ, Կոնստանդինի շրջանին հրա-մանատարը, փայլուն զինուորական, 56 տարեկան, որ շատ տատամսումներ ունե-ցած է, ուշ որոշում տուած է, ետ առած է որոշումը եւ վերջապէս ճնշումի տակ, տեղի տուած է։ Նախագահը խիստ է ի-րեն հանդէպ ։Ջի հասկնար թէ պետ մը, հրամանատար մը այդքան վարանումներ ունենայ եւ ինչ ընելը չգիտնայ։ Ի վերջոյ ոչ Շալի շարժումին գոհացում տուած է, ոչ ալ կառավարութեան որուն կրկին յա-րած է ի վերջոյ ։

Ընդհանուր դատախազը աւելի յանցա-ւոր կը նկատէ Կուռօն քան Շալը կամ Զելլէրը. չի ճշդեր թէ ի՞նչ պատիժ կ'ու-զէ, «5էն 20 տարի, որքան որ կ'ուզէք»։ Ատեանը ութը տարի բերդարգելու-թեան կը դատապարտէ ։

Միջադէպ մը պատահած էր նիստին ընթացքին. վկաներէն մէկը՝ գնդ. տը լա Շափել կը մերժէ երդումի արարողու-թիւնը որովհետեւ «զինուորական ատեան-ներուն մէջ չէ վկայել բարձրաստի-ճան սպայի մը դէմ, ըսել կ'ուզեմ՝ մա-սին»։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԻՒՊՔԷԻ ԱՅՑԸ

Հանր. Նախագահը եւ Տիկին տը Կոլ, երէկ գիշեր ճաշ մը տուած էին Էլիզէի մէջ՝ Դաշնակցային Գերմանիոյ Նախա-գահին ի պատիւ ։ Տը Կոլ խօսք առնելով յայտարարեց ի մասնաւորի՝ «Աստուած գիտէ, թէ դուք եւ մենք որքան սարսա-փելի կերպով պայքարեցանք իրարու դէմ։ Սակայն Ֆրանսացիներն ու Գերմա-նացիները այսօր իրարու մերձեցնող փոխ-հասկացողութեան մէջ մեծ դեր ունի այն պարագան, որ նախապէս մղուած պատե-րազմները այլեւս ոչ մէկ ձեւով կը հա-մապատասխանեն մեր ներկայ ձգտումնե-րուն։ Այս չի նշանակեր, թէ մեր երկու ժողովուրդները կ'ուզեն մոռնալ այդ պայքարներուն ընթացքին իրենց առաջ-մարտիկներուն ի յայտ բերած քաջութիւնն ու զոհողութիւնները ։ ... Բայց ահա, հը-րաշքի մը համազօր դէպքերու բերմամբ, անհրաժեշտ դարձած է, որ Ֆրանսա եւ Գերմանիա իրարու հետ համաձայնին եւ միանան»։ Զօր. տը Կոլ աւելցուց ընդգծելով, թէ եւրոպական երկիրներու շահը կը պահանջէ միանալ իրարու ։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Վազգէն Ա. անձամբ կը մասնակցի քրիստոնէա-կան եկեղեցիներու համագումարին, «խաղաղութեան նուիրուած», որ բաց-ուեցաւ Յունիս 13ին, Փրակա ։

Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Սահակ Արք. Տէր-Յովհաննէսեան, Վա-հան վրդ. Տէրեան, Ռուբէն քհնյ. Մար-տիրոսեան եւ Էջմիածին ամսագրի խմ-բագիր Ա. Հատիտեան ։

Մոսկուայէն մեկնելէ առաջ, Վեհափառ-ը տեսակցութիւն մը շնորհեց ԹԱՍՍի թղթակցին եւ ի մէջ այլոց յայտարարեց.

— «Ներկայիս խաղաղութիւնը այնքան կենսական կարեւորութիւն ունի, որ բո-լոր մարդիկը եւ երկրի վրայ գոյութիւն ունեցող բոլոր կազմակերպութիւնները, ներառեալ կրօնական կազմակերպու-թիւնները, պէտք է զբաղին զայն պահ-պանելու խնդրով ։ Առիկա մասնաւորա-պէս կը վերաբերի քրիստոնէական եկե-ղեցիներուն, որովհետեւ նոյնինքն քրիս-տոնէութիւնը խաղաղութեան ու սիրոյ վարդապետութիւնն է »։

Կաթողիկոսը վստահութիւն յայտնեց, թէ Փրակայի քրիստոնէական ժողովը, որ «խաղաղութեան դատը պաշտպանե-լու նպատակաւ հրաւիրուած առաջին քրիստոնէական եկեղեցիներու ժողովն է պատմութեան մէջ», քրիստոնէական գաղափարներու արտայայտութեան կեդ-րոնը պիտի ըլլայ՝ յանուն խաղաղութեան պաշտպանութեան եւ յանուն ժողովուրդ-ներու միջեւ բարեկամութեան ամրապնդ-ման ։

Խաղաղութեան կողմնակիցներու շարժ-ման հաւատարիմ Հայերու դիրքին մա-սին խօսելով, Վազգէն Ա. ըսաւ, թէ Հա-յոց Եկեղեցին գործօն մասնակցութիւն մը կը բերէ այդ շարժման՝ անոր ստեղծ-ման առաջին օրերէն ի վեր։ Կը թելա-դրենք ամբողջ հայ կղերականութեան եւ բոլոր երկիրներու մէջ ապրող հաւատաց-եալ Հայերուն, որ բանիւ ու գործով խա-ղաղութեան ծառայեն ։ Մեր կարծիքով, պատերազմին ընդդիմանալ, Աստուծոյ կամքը կատարել կը նշանակէ »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ առեւտրական նաւերու պաշտօնէութիւնը քանի մը օրէ ի վեր գործադուլի մէջ է։ Աւելի քան 82.000 ծովայիններ կը մասնակցին նաւատէրե-րու դէմ ծայր տուած այս բողոքին ։ Բեռնատար ու քարիւղատար մօտ հազար նաւեր անշարժութեան դատապարտը-ւած են Խաղաղականի եւ Ատլանտեանի ամերիկեան նաւահանգիստներուն մէջ ։ Գործադուլը կրնայ տակաւին երկար տե-ւել ։

ԹՐՔԱԿԱՆ բանակէն ներս կարեւոր պաշտօնազրկումներ կատարուած են ։ Բազմաթիւ զօրավարներ, ծովակալներ եւ բարձրաստիճան սպաներ հանգստեան կոչուած են։ Ցամաքային բանակներու եւ ծովային ուժերու ընդհ. հրամանատար-ները փոխարինուած են ։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ տեղացած հեղեղանը-ման անձրեւներու հետեւանքով տասներ-կու հոգի մեռած, եւ հինգ հազար հոգի ալ անապաստան մնացած են ։

ՔԼԱՄԱՐԻ ԵՒ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ շրջանը «աղէտեալ գօտի» յայտարար-ուած է ։ Յունիս մէկի աղէտէն վնասներ կրած գործատէրերը, առեւտրականներն ու հողագործները պիտի օգտուին բացա-ռիկ փոխառութիւններէ ։ Լուրը հաղոր-դուած է «Պիւլթէն Մունիսիփալի» Ե-րեքշաբթի օրուան թիւին մէջ։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՔԻՆ

Աւելի քան յիսուն տարի անցեր է այնօրէն ի վեր, առաջին աշխարհամարտէն առաջ, երբ արեւմտահայութիւնը խաղաղ օրեր կ'ապրէր և յուսալից հեռանկարներու առջեւ գտնուելով, կը սպասէր որ իր քաղաքական դատն ալ նպաստաւոր լուծումի մը յանգի :

Հայ կուսակցութիւններու մրցութեան օրեր էին եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առարկայ էր ընդհանուր հետաքրքրութեան եւ համակրանքի, հակառակ իր դէմ շղթայազերծուած անօգուտ եւ անզօր խաչակրութեան, քաղաքական այլ խմբակցութեանց կողմէ :

Նեղ շրջանակի մը մէջ, ուր կը գտնուէր նաեւ Հնչակեան անբասիր հին գործիչներէն Նահատակ Ա. Աչըքպաշեան, խօսք դարձաւ Դաշնակցութեան հզօրութեան պատճառներու մասին:

Պատասխանելով այս ուղղութեամբ իրեն տրուած հարցումի մը, Աչըքպաշեան ըսաւ.

— « Դաշնակցութեան ուժը պէտք է փնտռել ամէն բանէ առաջ այն փաստին մէջ, որ այդ կուսակցութիւնը, իր ազդեցութեան տակ առնելով միջնակարգ վարժարաններու աշակերտութիւնն եւ համալսարանական ուսանողութիւնը, գիտցաւ իր շուրջը համախմբել նորահաս երիտասարդ մտաւորականութիւնը եւ այդ կերպով նորոգուիլ ու պահել իր կենսունակութիւնն ու հմայքը: Այդպէս եղաւ Կովկասի մէջ, այդպէս է նաեւ այսօր, Թուրքիոյ մէջ: Մենք չկրցինք այդ ուղղութեամբ իր առենին աշխատիլ եւ նուաճումներ ընել, հակառակ որ մեր կուսակցութիւնը իբրեւ Մայր կուսակցութիւն, գոնէ տաճկահայութեան մէջ անառարկելի համակրանք կը վայելէր »:

Այս խօսքերը ճշմարիտ էին երէկ եւ կը պահեն իրենց ուժը այսօրուան համար :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կենսունակ եղաւ եւ հզօր, առաւելապէս անոր համար, որ երիտասարդութեան ակը միշտ հոսեցաւ իր աւազանին մէջ, եւ մաքրեց ու թարմացուց զայն :

Երիտասարդութիւնը ունենալով իր հետ, Դաշնակցութիւնը ունեցաւ իր կողքին հայ ընտրեալ մտաւորականութեան ճնշիչ մեծամասնութիւնը, երեւոյթ մը՝ որ աննախընթաց է որեւէ քաղաքական կուսակցութեան համար, հայ՝ թէ օտար:

Այսօր պատկերը նոյնն է:

Հայ երիտասարդութիւն ու ազատատենչ մտաւորականութիւնը կրկին ներկայ է Հայ մարտական մեծ կազմակերպութեան ներսն ու շուրջը, ամէն կերպով իր նպաստը բերելով անոր հզօրացման ու գաղափարներու յաղթանակին :

Հակառակ ամէն աննպաստ պայմաններու, հակառակ քաղաքական ծանր ձախորդութեանց զորս կրեց Դաշնակցութիւնը արտաքին մեծ ուժերու՝ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ թշնամանքին եւ աշխարհակալ ախորժակներուն հետեւանքով, այնու ամենայնիւ ան՝ կը շարունակէ պահել իր հմայքը եւ կը շարունակէ մնալ քաղաքական մեծագոյն ուժը հայ իրականութեան մէջ, որուն կապած է հայ բովանդակ ժողովուրդը իր դարաւոր յոյսերու իրականացումը:

Ոչ արտաքին թշնամիներու ճիգերը եւ ոչ ալ անոնց գործակից մեր ներքին թշնամիները իրենց սուտերով, զրպարտութիւններով ու խծբծանքներով ի վիճակի եղան հմայաթափ ընելու, Դաշնակցութիւնը յաչս հայ զանգուածներուն՝ որոնք վստահութեամբ, մտածողութեամբ ու նաեւ անսահման հաւատքով կապուած են անոր եւ կը շարունակեն այդպէս մնալ՝ ի մեծ յուսախաբութիւն իր հակառակորդներուն :

Կարդացէ՛ք Դաշնակցութեան օրգանները, հետեւեցէք սփիւռքահայ կեանքին, ու պիտի տեսնէք որ յաճախ պիտի հանդիպիք լուրերու, որոնք Իրանէն մինչեւ Սուրիա, Միացեալ Նահանգները եւ այլուր կը ծանուցանեն տասնեակներով երիտասարդներու մուտքը՝ մեր կուսակցութեան շարքերը :

Այս երեւոյթին պարզաբանումը, անգամ մը եւս պիտի գայ ցոյց տալու թէ անօգուտ են, մեր խայտառակ հակառակորդներուն ճիգերը Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու կամ տկարացնելու մտօք:

Դաշնակցութեան գոյութիւնը կապուած է այնպիսի պատճառներու հետ՝ որոնք քանի կան ու կը մնան՝ պիտի մնայ եւ տեւէ այս մեծ կազմակերպութիւնը :

Անհրաժեշտ է որ այս բանը ըմբռնեն ամէն բանէ առաջ մեր ներքին հակառակորդները, որոնք կը շարունակեն չըմբռնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծութեան եւ ուժին գաղտնիքը :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԹԵՀՐԱՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԳԱՂՏՆԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

ՌՈՒԶՎԵԼԹ ԵՒ ՍԹԱԼԻՆ ՓՈՔՐ ԵՐԿՐԻ ՄԸ Կ'ՈՒԶԷԻՆ ՎԵՐԱԾԵԼ ՖՐԱՆՍԱՆ

Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը հրապարակեց Թեհրանի ժողովին ցարդ գաղտնի մնացած փաստաթուղթերը եւ բնագիրները :

1943ի, Թեհրանի վեհաժողովը առաջին էր այն երեք հանդիպումներուն, զորս Չըրչիլ (վերջը՝ Էթլի) Ռուզվելթ (վերջը՝ Թրումըն) եւ Սթալին պիտի ունենային պատերազմի ընթացքին եւ անոր վաղորդայնին (Թեհրան, Եալթա, Փոցտամ):

Այս փաստաթուղթերը, որ 932 էջնոց հաստ հատոր մը կը կազմեն, կը վերաբերին գլխաւորաբար յետ–պատերազմեան Գերմանիոյ հանդէպ ըլլալիք վերաբերումին եւ Լեհաստանի յետագայ սահմաններու հարցին :

Շահեկան են սակայն այն մասերը, որ կը վերաբերին Ամերիկացիներու եւ Ռուսերու վերաբերումին՝ հանդէպ Ֆրանսայի :

Նախագահ Ռուզվելթ թելադրած է, որ պատերազմէն ետք, քառասուն տարեկանը անցած եւ մանաւանդ Վիշիի կառավարութեան մասնակցած ոչ մէկ Ֆրանսացի իրաւունք ունենայ գործի գլուխ անցնելու կամ իր պաշտօնը կրկին ստանձնելու : Միացեալ Նահանգներու Նախագահին կարծիքով, «պարկեշտ աշխատանքի երկար տարիներ անհրաժեշտ էին, որպէսզի Ֆրանսացիք կրկին տէր դառնան իրենց քաղաքային պարտաւորութեանց »:

Սթալին, իր կողմէ, միայն արհամարհանք ունեցած է Ֆրանսայի հանդէպ, զոր կը մեղադրէր իբրեւ Գերմանիոյ գործակից : Յայտարարած է, թէ բովանդակ Ֆրանսան փտած է եւ պէտք է պատժուի, որովհետեւ օգնած է թշնամիին :

Գլուխ գլխի տեսակցութեան մը ընթացքին, Ռուզվելթ ըսած էր Սթալինի թէ Չըրչիլ կը խորհի որ Ֆրանսան շուտով զօրաւոր ազգի իր դիրքը պիտի վերագտնէ, բայց թէ «ինք Ռուզվելթ չի բաժներ այդ կարծիքը»: Չըրչիլն է, որ ի վերջոյ Ֆրանսան պաշտպանած է շեշտելով թէ այդ երկիրը պարտուած էր եւ տաժանելի գրաւման մը ենթարկուած էր: Սթալին ժխտած էր այս հաստատումները: Ըստ իրեն, Ֆրանսան պարտուած չէր, այլ իր ղեկավարները յանձնուած էին եւ «ճամբաները բացած» հիթլերական բանակներուն :

Արտաքին նախարարութեան փաստաթուղթը կ'աւելցնէ թէ, երբ Անգլիոյ վարչապետը յայտարարած է թէ չի կրնար երեւակայել քաղաքակրթուած աշխարհ մը առանց կենդանի եւ բարգաւաճ Ֆրանսայի մը, Սթալին նախատական շեշտով մը պատասխանած է — «Ֆրանսա սիրուն երկիր մըն է, բայց յետ–պատերազմեան աշխարհին մէջ չի կրնար կարեւոր դեր ունենալ »: Սթալին յայտարարած է նաեւ թէ Զօր. տը Կոլ խորհրդանշական եւ անիրական Ֆրանսա մը կը ներկայացնէ, բայց կը գործէ կարծելով թէ մեծ պետութեան մը գլուխն է:

Ամերիկա եւ Խորհրդ. Միութիւն համաձայն եղած են նաեւ Ֆրանսան Հնդկաչինէն քշելու : Ռուզվելթ այն կարծիքն ունէր թէ հարիւր տարուան ֆրանսական տիրապետութենէ մը ետք, Հնդկաչինի ժողովուրդը առաջուընէ աւելի դժբախտ էր: Կ'առաջարկէր, որ Հնդկաչին միջազգային հոգատարութեան տակ դրուի: Սթալին ալ աւելի հեռու գացած է եւ հաստատած թէ Ֆրանսա ոչ մէկ նկատումի արժանի էր Դաշնակիցներուն կողմէ եւ իրաւունք չունէր պահելու իր նախկին կայսրութիւնը: Պէտք է բոլոր գաղթավայրերը կորսնցնէր եւ արտօնութիւն չունենար ռազմական կայաններ ունենալու իր սահմաններէն դուրս: Մանաւանդ Սթալին եզրակացուցած էր թէ Ֆրանսացի ժողովուրդը պէտք է կրէր իր ղեկավարներու արարքներուն պատասխանատուութիւնը, որովհետեւ ֆրանսացի մտաւորականներու 9/10 թունաւորուած էր նացիական գաղափարներով :

Միշտ այս փաստաթուղթերէն, յայտնուի թէ 1943 Դեկտեմբեր մէկի տեսակցութեան մը ընթացքին, Չըրչիլ յիշեցուցած էր Սթալինի թէ ի վերջոյ Ֆրանսա եւ Մեծն Բրիտանիա Լեհաստանի համար ճամբայ ելած էին: Սթալին պատասխանած է թէ Ռուսերը Լեհաստանի վերակազմութեան եւ [illegible] կողմնակից են, ի վնաս Գերմանիոյ, Մոսկուա կ'ուզէր լեհ արեւմտեան սահմանը մինչեւ Օտէր տանիլ: Չըրչիլ [illegible] ցուցած է թէ արտայայտուած էր ի նպաստ այդ տեղափոխման :

Իրականին մէջ եւ Ռուզվելթ – Սթալին առանձնական տեսակցութեան մը ընթացքին, գաղտնի բայց [illegible] համաձայնութիւն մը ստորագրուած Խորհրդ. Միութեան տալով Լեհաստանի արեւելեան մասը եւ Լեհաստանի [illegible] արեւմտեան կողմը տարածուելով մինչեւ Օտէր: Ռուզվելթ, որ ինք խնդրած [illegible] այս տեսակցութիւնը, յայտնած էր [illegible] լինի թէ չի փափաքիր հրապարակել [illegible] համաձայնութիւնը, որպէսզի լեհ ծագում ունեցող եօթը միլիոն ամերիկացի [illegible] տակներու զգացումները չվիրաւորէ [illegible] նկատի առնելով որ անոնց քուէները [illegible] հրաժեշտ են իրեն: Սթալին պատասխանած է թէ շատ լաւ կը հասկնայ ..

Գերմանիոյ հանդէպ ապագայ վերաբերումին առթիւ, Սթալին կրկնած է [illegible] տեսակէտը, որ կ'էր ազդու միջոցներ ձեռք առնել՝ արգիլելու համար որ Գերմանիա նորէն պատերազմի առաջնորդէ աշխարհը 15 – 20 տարիէն: Աւելցուցած է [illegible] երկու պայմաններ պէտք է [illegible] Ա) Նուազագոյն 50.000 նոյնիսկ [illegible] հարիւր հազար գերմանացի սպաներ [illegible] է [illegible] ոչնչացուին: Բ) Յաղթական Դաշնակիցները պէտք է [illegible] կայաններ պահեն Եւրոպայի մէջ, [illegible] կարելի ըլլայ արգելք հանդիսանալ Գերմանիոյ կողմէ առնուած որեւէ [illegible]

Ռուզվելթ կատակելով ըսած է թէ [illegible] հազար սպաներով կը գոհանայ. [illegible] Չըրչիլ ընդդիմացած է այդ առաջար[illegible] զոր կոչած է — « Պաղարիւն սպա[illegible] զինուորներու, որոնք պայքարած իրենց հայրենիքին համար »

Ըսած է թէ պատերազմի ոճրագործ[illegible] ները եւ ջարդարարները պէտք է [illegible] իրենց ոճիրները, բայց ուժգնօրէն [illegible] դիմացած է քաղաքական մահապատ[illegible] ծումներու :

Ցետագայ խօսակցութեանց ընթացքին Ռուզվելթ առաջարկած է Գերմանիոյ բաժանումը հինգ մասերու: [illegible] Սաքս եւ Լայփցիգ Հեսէ Տարմշթատ[illegible] սըլ շրջան եւ Հռենոս – Պալատինա[illegible] բաւի շրջանը, Պատ – Վիւրթեմբերգ [illegible] Քիէլի Ջրանցքով, Համպուրգ, [illegible] նաեւ Ռուրը եւ Սարը հակակշիռ[illegible] Չըրչիլ միջամտած է ըսելու համար « Նախագահը ոսկի կը խօսի», բայց [illegible] լադրած որ Պավարիան, Պատընը [illegible] թեմպերկը եւ Փալաթինան Դանուբ[illegible] Համադաշնակցութեան մը մաս կազ[illegible]

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

Ծխախոտը իր արտադրած հիւթերով՝ նիքոթինով անշուշտ նուազ ազդեցիկ, թունաւորիչ եւ պահանջածին է, քան վերոյիշեալ բոյսերը: Որովհետեւ երբ քիչ կը ծխուի, մարմինը դիւրաւ կ'արտաքսէ նիքոթինը, որ ժամանակ չունենար ջղային բջիջներուն մէջ հաստատուելու եւ զանոնք թունաւորելու : Դժբախտաբար քիչեր կը գոհանան չափաւոր ծխելով, որովհետեւ ծխողները, ծխախոտին գործածութեամբ, խթանող կամ էօֆէօրիք ներգործութիւն մը կը զգան իրենց մտային գործունէութեան կամ հոգեշարժական վիճակին վրայ : Ծխելը՝ ներշնչում կամ մտային աշխատանքը դիւրացնելու խաբուսիկ զգայութիւնը կուտայ մտաւորականներուն : Քանի, քանի գրագէտներ, օրագրողներ, բանաստեղծներ եւ մտային այլ աշխատանք կատարողներ՝ ծուխի ամպերուն կը վերագրեն մոգական ազդեցութիւն մը, զոր կը փորձեն աւելցնել աւելի շատ ծխելով :

Իրականին մէջ այդ զգայութիւնը ոչ թէ ծխախոտի խթանողութեան, այլ պարզապէս պայմանական անդրադարձի մը (ռէֆլէքս քոնտիսիոնէլ), այսինքն վարժութեան մը արդիւնքն է: Ծխող կամ ծխելէ դադրած մտաւորականներու գրական արտադրութիւնը ծխողներու արտադրութիւնէն նուազ արդիւնաւոր եւ արժէքաւոր չէ :

Գալով հոգեկան եւ շարժական վիճակին վրայ ծխախոտին ներգործութեան, այսինքն, անոր հոգեբանական եւ մկանային ազդեցութեան, շատ շատեր ծխելով՝ տեքանքի քիչ – շատ ընդարմացուցիչ, հանդարտեցուցիչ զգայութեան մը տպաւորութիւնը կ'ունենան :

Այսպիսիները, զորս «ջղային» ընդհանուր բառով կ'որակենք, բազմատեսակ հոգեկան վիճակներ կը ներկայացնեն — անձկութիւն, յուզականութիւն, անկայունութիւն, ընկճողութիւն, ջղագրգռութիւն, եայլն — եւ որոնք իրենց խառնուածքին բերմամբ քիչ շատ հակամէտ են թունամոլութեան ենթարկուելու : Ասոնք՝ ծխելու միջոց մը կը նկատեն իրենց առօրեայ ներքին եւ արտաքին մտահոգութիւններէն խուսափելու, իրենց անձկութիւնը, ընկճումը կամ ջղայնութիւնը փարատելու եւ հոգեկան խաղաղութիւն մը վայելելու կամ գէթ այդ զգայութիւնը ունենալու համար; Ինչ որ ստիպմանար կը մղէ զանոնք ծխախոտի սպառումը աւելցնելու եւ, ի վերջոյ, անոր պահանջին ենթարկուելով առողջապէս տուժելու :

X

Ծխախոտին ազդեցիկ մասը, թունաւոր նիւթը՝ նիքոթինն է, որ 1809ին գտնուած է եւ այդպէս կոչուած է ծխախոտը Ֆրանսա ներմուծող դեսպան Նիքոթի անունով :

Արեւելեան ծխախոտը 1 – 1,50 առ հարիւր համեմատութեամբ նիքոթին կը պարունակէ, ամերիկեանը՝ 3 – 4 առ հարիւր եւ բուն ֆրանսականը՝ 8 – 10 առ հարիւր, բայց ծխախոտի տերեւներուն կրած զանազան խմորումներու, պատրաստութիւններու և խառնուրդներու ընթացքին, միջին համեմատութիւնը երկու առ հարիւրի կ'իջնէ :

Այս խառնուրդներն ու պատրաստութիւնները որոշ «համ» մը կուտան ծխախոտին, որ երկրէ երկիր կը տարբերի եւ ուղղակի կապ չունի նիքոթինի քանակութեան հետ :

Ֆրանսական համը ընդհանրապէս բարկ է, որովհետեւ ամէնէն շատ գործածուած ծխիկներուն (կօլուազ, ժիթան, եայլն) պարունակութիւնը ֆրանսական «սեւ», մասամբ բոհրուած եւ շատ չորցած ծխախոտն է, քիչ մը արեւելեան եւ [illegible] ծխախոտով խառնուած: Մօտ 1,7էն 1,8 առ հարիւր նիքոթին կը պարունակեն :

Ամերիկեան համ ունեցող ծխիկները (Քամըլ, Լըքի Սթրայք եայլն եւ ֆրանսական՝ Պալթօ) խառնուրդին [illegible] աւելին ամերիկեան վիրճինիա եւ [illegible] մըն ալ Պէլէյի եւ արեւելեան ծխախոտներէն կազմուած է: Նիքոթինի [illegible] տութիւնը միշտ երկու առ հարիւրի [illegible] կաս է: Բայց խառնուրդին քաղցր [illegible] տալու համար զանազան հիւթեր [illegible] ցնեն, ինչպէս մեղր, շաքարօշի եւ թզկիի (էրապլը) շաքար: Նաեւ [illegible] մարին, որ գեղեցիկ գոյն մը [illegible] Այս բնական պատրաստութիւն[illegible] տեղ այժմ արուեստական [illegible] հիւթեր կը գործածուին, թերեւս [illegible] պատճառը, որ բազմաթիւ ծխողներ [illegible] բանսականէն աւելի գրգռող կը [illegible] ամերիկեան ծխախոտը :

(3 Շար.) ՏՈՔԹ. Է. ԳՐԻԳ[illegible]

ՎՐԻՊԱԿ.— Այս յօդուածաշարքի [illegible] մասին մէջ, Գ. սիւնակ, Ա. պար[illegible] թիւնը կարդալ՝ «Ակզբնական [illegible] կարգ մը երկիրներու մէջ, [illegible] հալածանքի եւ յաճախ պատիժներ[illegible] թարկուեցան, մասնաւորաբար Ռ[illegible] մէջ, իսկ ուրիշ տեղեր, մանաւանդ [illegible] բանակի մէջ, մեծ ընդունելութիւն [illegible] տաւ »:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՅՆ – ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌՆ ՈՒ ՔԻԹԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒԻՆ

Անցեալ օր ներկայացուցած էինք Հայաստանի Թղթատարութեան պատկերը (Յաւաջ. Յունիս 9)։ «Սով. Հայաստան» ամսաթերթի վերջին թիւէն կը քաղենք յաւելեալ տեղեկութիւններ, ծրագիրներու մասին։

Այս տարի լրացած պիտի ըլլայ Երեւանի պատկերասփիւռի եւ ձայնասփիւռի նոր հաղորդիչը, որ պիտի բարելաւէ հաղորդումները։

Ցարդ, երկար ալիքի հաղորդումները կը տարածուէին կարճ ալիքի վրայ, ինչ որ ունկնդրութիւնը կը դժուարացնէր մինչեւ իսկ Հայաստանի հեռաւոր շըրջաններուն մէջ։ Այդ բացը գոցելու մտօք արդէն շինուած է տասը անգամ աւելի զօր նոր հաղորդիչ մը, որ հնարաւորութիւն պիտի տայ հաղորդումները լսելի դարձնելու Վրաստանի, Ազրբէջանի եւ Հիւս. Կովկասի մէջ։

Միւս կողմէ ութ հազար կիծերով պիտի ընդլայնուի հեռաձայնի ցանցը։ Երկու հազար նոր գիծեր պիտի ստանան Երեւանցիները, երեք հազար՝ Կիրովականցիները, հազար՝ Սեւանցիները, երկու հազար ալ՝ այլ եւ այլ շրջանները։

Երեւանի հեռագրատունը պիտի օժտուի ինքնաշխատ սարքերով, որ հնարաւորութիւն պիտի տան հիմնարկութիւններուն ուղղակի կապ հաստատել իրենց փափաքած վայրերուն հետ։ Թղթատարի որդիական չէնքով պիտի օժտուի Կիրովական։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնվենիի «Վէրք»ը վրացերէն.— Վրաստանի հրատարակչական տունը վերջերս լոյս ընծայեց Խաչատուր Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» վէպին վրացերէն թարգմանութիւնը, խմբագրուած Արչիլ Դաւթեանի եւ թարգմանուած՝ Արտեմ Թաւթեանի կողմէ։

Յառաջաբանին մէջ ներկայացուած են Աբովեանի կեանքն ու գործը։

Թարգմանութեան առթիւ գրուած է ի մէջ այլոց. «Եւ իսկապէս, մենք չգիտենք մէկ այլ երկ, որն այդպիսի ուժով, այդպէս խոր արտացոլէր մեր հարեւան հայ ժողովրդի տառապանքները։

«Աբովեան իր հայրենակիցների կրծքի տակ վառում է հայրենասիրութեան կըրակը։ Սակայն նրա հայրենասիրութիւնը զուրկ է նեղ ազգայնամոլութիւնից, այլ ընդհակառակն, նա հանդէս է գալիս որպէս ժողովուրդների համերաշխութեան, բարեկամական համագործակցութեան ջատագով»։

«Կարճեւանի բարբառը». (Յովհաննէս Մուրադեան).— Վերջերս Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակութեամբ լոյս տեսաւ Յ. Մուրադեանի «Կարճեւանի բարբառը» աշխատութիւնը։ Հեղինակը հանգամանօրէն ուսումնասիրած է Կարճեւանի բարբառին հնչիւնաբանութիւնը, ձեւաբանութիւնը եւ բառագիտութիւնը։ Զետեղած է նաեւ բառարան մը եւ նմոյշներ բարբառէն։

«Դիւան հայ վիմագրութեան» Բ. հատոր. Սեդրակ Բարխուդարեան.— Աշխատութիւնը հրատարակուած է Գիտութիւններու ակադեմիայի Պատմութեան կաճառին կողմէ, որ որոշած է հաւաքել եւ հրատարակել հայ վիմագիր արձանագրութիւններու ամբողջական հաւաքածոն։ Շարքին երկրորդն է Բարխուդարեանի այս գործը, իսկ առաջին հատորը պիտի ըլլայ Յովսէփ Օրբելեանի «Անիի եւ Շիրակի արձանագրութիւնները», որ մօտ օրէն կը յանձնուի տպագրութեան։

«Հայկական ճարտարապետութեան Սիւնիքի դպրոցը», Ստեփան Մնացականեան.— Աշխատութեան մէջ մանրամասն ներկայացուած է Սիւնեաց աշխարհի ճարտարապետական դպրոցին պատմութիւնը։ Հեղինակը Սիւնիքի դպրոցին լաւագոյն կոթողները կը համեմատէ այլ շրջաններու ծանօթ կոթողներուն հետ եւ հիմնուելով հարուստ փաստերու վրայ կուգայ հետեւեալ եզրակացութեան՝ Սիւնիքի դպրոցը մեծ ազդեցութիւն ձգած է հայկական ճարտարապետութեան վրայ։

«Յովհաննէս Թլկուրանցի», «Տաղեր», Էմանուէլ Պիվազեան.— Ակադեմական գործ մըն է, որ կը բովանդակէ միջնադարու ծանօթ տաղերգու Յովհաննէս Թլկուրանցիի գործերուն քննական բնութագրութիւնը, կազմուած Պետական Մատենադարանի բազմաթիւ ձեռագիրներու հիման վրայ։ Աշխատութեան առաջին՝ «ուսումնասիրութեան» մասին մէջ քննութեան առնուած են ԺԵ. դարու ժամանակաշրջանը, ապա՝ գրականագիտական եւ բանասիրական վերլուծութեան կ'ենթարկուին Թլկուրանցիին երկերը, կը պարզաբանուին տաղերգուին տեղն ու դերը միջնադարու հայ գրականութեան մէջ։ Վերջաբանին մէջ զետեղուած է «Ծանօթագրութիւններ եւ բանասիրական դիտողութիւններ» գլուխը, ուր տեղեկութիւններ կը տրուին եւ կը լուսաբանուին տաղերէն իւրաքանչիւրը։

Սվաճեանի «Հրատարակութիւնների ժողովածու».— Հայրենահրատը լոյս ընծայեց ԺԹ. դարու (1831 – 1874) ծանօթ հրապարակախօս, հասարակական գործիչ եւ երգիծաբան Յարութիւն Սվաճեանի «Հրատարակութիւնների ժողովածուն»։ Կազմած, խմբագրած եւ յառաջաբանը գրած է գրագատ Սահակ Բաղեան։

Կոմիտաս Վրդ.-ի երկերի ժողովածու.— Ակադեմիայի Արուեստի Կաճառը ձեռնարկած է հրատարակել Կոմիտաս Վարդապետի ամբողջական գործերուն բնագրերը (թեմաթ) 10 հատորով։

Առաջին հատորը արդէն լոյս տեսած է մեներգներու նոր բաժինով մը, բոլորն ալ կապուած գիւղական փոլքլորին։ Կարեւոր տեղ կը գրաւեն նաեւ քնարական երգերը եւ պարերգները։ Հաւաքածոն խմբագրած է երաժշտագէտ Ռ. Աթայեան։

«Հայ փիլիսոփայական մտքի յուշարձաններ».— Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի փիլիսոփայական ճիւղի կարեւոր ձեռնարկներէն է այս։ Ծրագրած են պարբերաբար հրատարակել հայ փիլիսոփաներու գործերը «Հայ փիլիսոփայական մտքի յուշարձաններ» անունին տակ։

Վերջերս ակադեմիան հրատարակեց Դաւիթ Անյաղթի «Սահմանք իմաստասիրութեան» փիլիսոփայական աշխատութեան համահաւաք քննական բնագիրը, որ կազմած է Ս. Արեւշատեան՝ Մատենադարանի համապատասխան բազմաթիւ ձեռագիրներու հիման վրայ։

«Միջին հայերէն».— Ակադեմիայի լեզուական կաճառը հրատարակած է Սերոբ Ղազարեանի «Միջին հայերէն» աշխատութեան առաջին գիրքը։ Հետազօտութիւնը նուիրուած է միջին հայերէնի հնչիւնաբանութեան։ Յառաջաբանին մէջ շարադրուած են գրաբարի ընդհանուր առանձնայատկութիւնները։ Բուն մասին մէջ նկարագրուած են միջին հայերէնի կազմաւորման ընթացքը, միջնադարու հայ ոճին հիմնական առանձնայատկութիւնները եւ տրուած է միջին հայերէնի հնչիւնաբանութեան եւ տառադարձութեան բնութագիրը։ Օգտագործուած են տպագիր եւ ձեռագիր աշխատութիւններու լեզուական փաստերը։

«Միջնադարեան Հայաստանի քարաւանատները ու կամուրջները», Վարազդատ Յարութիւնեան.— Այս աշխատութեան մէջ պատմա-հնագիտական եւ ճարտարապետական ուսումնասիրութեան կ'ենթարկուին միջնադարու Հայաստանի քարւանսարաններն ու կամուրջները, որոնք մեծ ծառայել ատացան քաղաքներու եւ առեւտուրի զարգացումին հետեւանքով։

«Հայաստանի կենդանական աշխարհը».— Մեր բազմադարեան գրական հարուստ ժառանգութեան մէջ չկայ քիչ թէ շատ լուրջ եւ ամբողջական գործ մը, որ նուիրուած ըլլայ Հայաստանի կենդանական աշխարհին։ Այդ բացը եւ դժուար աշխատանքին ձեռնամուխ եղած է Վախթանգ Անանեան՝ գրելով «Հայաստանի կենդանական աշխարհը»։ Ըստ հեղինակին յայտարարութեան աշխատութիւնը պիտի բաղկանայ մէկ քանի հատորներէ։ Առաջին հատորը յատկացուած է «կաթնասուններուն» եւ հեղինակը կը նկարագրէ Հայաստանի բնութեան մէջ բնակող վայրի կաթնասուն կենդանիներուն ծագումը, բարեշրջումը հազարամեակներու ընթացքին՝ մինչեւ մեր օրերը։

Վ. Անանեան վարպետ ոճով կը նկարագրէ կենդանիներուն կեանքը, սովորութիւնները, համեմատած իր անձնական տպաւորութիւններովը։

Գեղամ Սարեան «Երկերի ժողովածու» Ծնունդով արեւմտահայ ծանօթ բանաստեղծին գործերը կը պարունակէ։ Ժողովածուն կազմուած է երկու հատորներէ։

«Ժամանակակիցներ Ալ. Սպենդիարեանի մասին».— Հետաքրքրական հաւաքածոյ մըն է՝ նուիրուած մեծ երգահան Ալ. Սպենդիարեանին։ Հայ եւ ռուս երգահաններ, ինչպէս նաեւ Ալ. Խաչատրեան, Մ. Սարեան, Ալ. Թամանեան կը պատմեն յուշեր, տպաւորութիւններ եւ ապրումներ կապուած հայ երգահանի կեանքին եւ գործունէութեան հետ։

Յատկապէս հետաքրքրութեամբ կը կարդացուին Ալ. Սպենդիարեանի այրիկան՝ Մարինա Սպենդիարովայի եւ երգահանին մանկութեան ընկեր՝ Գ. Մելիքենցեւի գրած յուշերը։

«Վրաց գրականութեան ընտիր էջեր».— Ծաղկաքաղ մըն է, ուր ամփոփուած են թարգմանաբար վրացի գրագէտներու լաւագոյն ստեղծագործութիւնները՝ 5րդ դարէն մինչեւ մեր օրերը։

Թարգմանութիւնները կատարուած են ծանօթ հայ գրագէտներու կողմէ, ինչպէս, օրինակ, Յ. Թումանեան, Աւ. Իսահակեան, Վ. Տէրեան, Ստ. Զօրեան, Գ. Մահարի, Ն. Զարեան, Գ. Սարեան, Յ. Շիրազ եւ ուրիշներ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԻՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

Կիրակի օրուան մրցանակաբաշխութենէն ետք, կազմակերպիչները մասնաւոր ջանք թափած են, որ Դպրոցասէրի ցերեկոյթը ունենայ արժանավայել գեղարուեստական յայտագիր մը։

1961ի երգի յայտնութիւնը եղող Թօգի Արմէնի, որուն կ'ընկերանայ իր նուագախումբը եւ վոկ սալերու կողքին, կազմակերպիչները ուրախ են յայտարարելու թէ ապահոված են նաեւ տաւիղի միջազգային արուեստագիտուհի՝ Շուշան Միլտոնեանի սիրայօժար մասնակցութիւնը։

Արտանուշցի ծնողքի, այս տաղանդաւոր զաւակը անծանօթ մը չէ Յառաջի ընթերցողներուն համար։ Ամէն անգամ ան արժաղանդ հանդիսացած է Օր. Միլտոնեանի յաջողութեանց Վենետիկէն մինչեւ Թել – Աւիվ, ուր միջազգային մրցումին առաջին մրցանակը խլած էր 15 ազգերու մրցակիցներու մէջէն։

Հոլանտա մեկնելէ առաջ, Շուշան Միլտոնեան ընդունած է քանի մը կտորներով ներկայանալ Դպրոցասէրի գեղարուեստասէր հանդիսականներուն, յառաջիկայ Կիրակի, նուագելով այն տաւիղին վրայ զոր Իսրայէլի կառավարութիւնը իրեն նուիրած է առ ի գնահատութիւն։

(ԶԵԿՈՅՑ)

Սիբերին դէմ եղած է նման ծրագրի մը, որ թոյլ պիտի տար Գերմանիոյ կրկին մեծ պետութիւն մը դառնալ։ Զըրչիլ գրած էր, — «գլխաւոր հարցն էր Գերմանիան բաժնուած պահել առնուազն յիսուն տարի»։

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Ու կատարուեց սարսափելի մի բան. Մինան, մի քանի քայլ առաջ գալով, համարձակուելով միւսների նման չուրթերը մօտեցնել Թորգոմի շուրթերին, միջնիկի եկաւ եւ, բռնելով Թորգոմի ձեռքը, համբուրեց այն ու լաց եղաւ.— Գագոն մեռաւ .... մեռաւ ... Իսկ Թորգոմը անխօս, կարծես նրան մխիթարելու համար, նոյնպէս կուացաւ եւ, Մինային գրկելով, համբուրեց,— Մենք նրան չենք մոռանայ, Մինա ...

Բայց հանդիպման ուրախութիւնն այնքան մեծ էր, որ բոլորը մոռացել էին վիշտերը, իրենց վիշտը եւ այն թէ ուր են գտնւում, խօսում էին բարձր, ուրախութեան արցունքով, կցկտուր — նոյնիսկ ազդամարդիկ։

— Էլ վերջ։ Հիմա որ Թորգոմին ու Մինային պսակենք պիտի,— ասաց Վարդանը երջանիկ մարդու ձայնով։— Գնակենք, որ ազատուենք աղէտներից ...

Մինչ Վարդանը խօսում էր, նրա Յուսիկը փարուել էր մօրը, եւ խօսք չէր գտնում կարծես ասելու, ուստի եւ շարունակ կրկնում էր — «Մամօ, մամօ» ... Նրա կողքին ընկած էր եւ նրա բերած Թուրը, որ ամբողջ ճանապարհին չէր թողել ձեռքից։ Իսկ մայրն անխօս համբուրում էր նրան եւ շոյում։

Մի քանի վայրկեանում ընդհանուր ըղբոյցից պարզուեց, որ ամէնքը գերուել էին քաղաքից փախչելիս, ճանապարհին։ Եւ ծերունին մեռել էր բերդը հասած օրը։ Ծանր էին անցրել գերութեան օրերը, իսկ նախարարների սպանութիւնից յետոյ եղել էր չսար վիճակ։ Հիմա ի՞նչ պիտի անեն՝ մնա՞ն, թէ թողնեն փախչեն ... Վերջապէս որոշում են՝ վերադառնալ քաղաք եւ քանդուած տներում սպասել ամուսիններին, իսկ պատահն ու Մինան՝ իրենց Թորգոմին... Բայց կէս ճանապարհին լսելով, որ վտանգ կայ եւ, տեսնելով բոլորը գնում են Արտաղերս, իրենք եւս վերադառնում են բերդ, մըտածելով, որ իրենց նախկին տանջարանը այժմ կարող է բերել փրկութիւն։

— Խապէս — եզրակացրեց իր պատմութիւնը Թորգոմի մայրը։

Երբ հանդիպման առաջին ժամն անցաւ՝ Վարդանը նորից կրկնեց իր ցանկութիւնը՝ կէս կատակ, կէս լուրջ ձեւով.

— Դէ, եկէք Թորգոմին պսակենք, որ էլ փորձանք չպատահի։

Բայց նրա առաջարկը չընդունեցին.

— Լաւ, դեռ ժամանակ կայ։ Սպասենք, տեսնենք ...

Առաջին օրերը թէ բերդում հաւաքուած բոլոր մարդիկ ու կանայք եւ թէ Թորգոմն ու ընկերները մեծ հետաքրքրութեամբ էին դիտում Թագուհուն, պալատականներին ու իշխաններին. բայց մի քանի օրուայ մէջ նրանք դարձան սովորական, նրանք էլ մարդիկ էին իրենց նըման, նոյնպէս ուտում էին, քնում, խօսում եւ վախենում ...

Սակայն ինչ էլ անում — խօսում էին մարդիկ այդտեղ՝ մի վայրկեան չէին մոռանում պատերազմը եւ նրա վտանգը ահաւոր։ Շատերին երբեմն այնպէս էր թւում, Յանուանդ մռայլ օրերին եւ մութ գիշերներին, թէ թշնամին երեւի այսօր — վաղը կը պաշարի իրենց, կամ, յանկարծ, առաւօտը դարթնեն եւ թշնամուն տեսնեն պարիսպների տակ ...

Սուրհանդակների բերած ամենօրեայ լուրերը (թէ թշնամին տակաւին սահմանը չի անցել, թէ Մուշեղը վանում է նըրանց) քիչ էին հանգստացնում։ Ընդհակառակն, ամէն օր սպասում էին չարագոյժ լուրերի, թէ Շապուհնահա անցել է սահմանը, թէ Հայոց զօրքը նահանջում է արդէն կամ ընկել է գերի։ Քանի որ Վասակ սպարապետը չկար՝ ո՞վ պիտի բռնէր նրանց առաջը, ո՞վ կարող էր վանել կամ արգելել նրանց առաջացումը… Աւելի յոռետես էին իշխաններն ու նրանց կանայք։ Ի՞նչ կարող է անել անփորձ Մուշեղը պարսից ահեղ, անքանակ զօրքերի առջեւ, ուրիշ է, եթէ օգնութիւն խնդրեն բիւզանդական կայսրից։ Այո, միայն դրսի օգնութիւնը կարող է փրկել իրենց ...

Բայց այդ ամէնի փոխարէն շուտով եկաւ մի այնպիսի լուր, որ դարմանքի հետ միասին հպարտութիւն ներշնչեց ամէնքին, եւ տխուր ժայռեղէն սարալանջին բազմած հին ամրոցը դարձաւ ցնծութեան տուն։

Երկու – երեք սուրհանդակ, իրար յետեւից, բերին այդ միեւնոյն ուրախ լուրը, թէ Մուշեղը հեր եւ Զարեւանդ գաւառների սահմաններում, թշնամուն ջարդ տալով, վանել է հեռու եւ ապա, առաջ գնալով, թիկնանց շարժումով գերի է վերցրել Շապուհի կանանոցը։

Շապուհի կանանոցը... Լուրն այնքան արտակարգ էր, որ սկզբում դժուարանում էին հաւատալ. սակայն երբ նոր եկող սուրհանդակները կրկնեցին նոյնը — ամէնքին համակեց մի մեծ ուրախութիւն։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Հ. Միքայէլեանէ (Քրէ տը Թոմէն, Վալանս), Շ. Միսաքեան սրտին տասը Ն. Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գարզուհի Սերճանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ՍԵՐՃԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան 17րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը կը ծանուցանէ Թաղիս եւ շրջակայից բարեպաշտ հայ հասարակութեան թէ Սահակ Մեսրոպայ տօնի առթիւ՝ եկեղեցւոյս շինութեան 32րդ տարելիցին՝ Թաղիս եկեղեցւոյս մէջ այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, ի յիշատակ հոգելոյս Գրիգորիս Եպիսկ. Պալագեանի, Տէր Շաւարշ եւ Տէր Սահակ հայրերու, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյս շինութեան եւ պայծառութեան երկար տարիներ ծառայող Թաղեցիներու յիշատակին:

Թաղիս հոգեւոր հովիւ Տէր Եղիշէ խաչակիր քահանայ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ:

Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում յետ պատարագի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի զոյգ դպրոցներու աշակերտութեան տարեվերջի քննութիւնները տեղի կ'ունենան Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտ ժամը 9ին:

Աշակերտութեան մէկ տարուան աշխատանքը քաջալերելու համար, կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, տեղւոյս ազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները, դպրոցի օժանդակ անդամները ու փափաքող ծնողքները:

Աշակերտութեան մրցանակաբաշխութիւնը պիտի կատարուի, Միութեան տարեկան դաշտահանդէսին ընթացքին՝ Յուլիս 2ին:

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 9ին:

ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը խնջոյք մը կազմակերպած է, այս Շաբաթ, Գ. Սիմոնեանի սրճարանը:

Հայրենակիցները սիրով կը հրաւիրուին:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՇՐՋ.Ի ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
(Սէնթ-Մարկարիթ, Լա Փոմ, Վալպարել)

Յարգելի հայրենակիցներ,

Յայտնի է ձեզի թէ ներկայ Թաղականութիւնը ընտրուեցաւ 1957 Հոկտեմբերին, ժողովրդային օրինաւոր քուէարկութեամբ:

Նորընտիր Թաղականութիւնս պարտականութիւն ստանձնած էր մեր գաղութին մէջ համերաշխութիւն ստեղծել, վերարծարծել Ազգ. խանդավառութիւնը եւ եկեղեցին օժտել մնայուն քահանայով:

Մեր պաշտօնավարութեան ընթացքին խնայած չենք այս ուղղութեամբ մեր ջանքերը, մասնաւորապէս քահանայի հարցին շուրջ կատարած ենք կարգ մը դիմումներ՝ ու ուրախ ենք յայտարարելու թէ վերջապէս ստացած ենք պատասխան մը:

Հետեւաբար այս կարեւոր հարցին շուրջ խորհրդակցելու համար՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրենք հասարակութիւնը անխտիր, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէն Լուի դպրոցի սրահին մէջ:

ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՌԻՆԵՆԱԼ

Հերոսներու Օրը, Վալանսի մէջ, 23 Յուլիսին, անձրեւի պարագային Յուլիս 30ին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆ.— Նոր Սերունդի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ դաշտահանդէս մը, այս Կիրակի, Լա Թապուրէթի սովորական դաշտին վրայ, մասնակցութեամբ շրջանիս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բոլոր կազմերուն:

Գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին Նոր Սերունդի տղաքը եւ ներկայ հասարակութենէն կարող ուժեր:

Առատ կերուխում: Կը նախագահէ՝ ընկեր Հ. ՁԱՔԱՐԵԱՆ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային դպրոցի Կրթ. Մարմնի կողմէ:

Մասնակցութեամբ դպրոցին աշակերտութեան եւ ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գ. ԹՐԱԳՕՇԻ:

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը ութին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Բոլոր աշակերտները բեմին վրայ: Արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ, բարոյալից, հաճելի ու զուարթ անակնկալներ: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ: Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր քաջալերելու աշակերտները:

Մուտքը ազատ է:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՃԱՇ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ:

×

Բացօթեայ ճաշ, ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ:

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է: Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.:

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն:

Դիմել վարժարան,

Tél.: OBS. 18-28

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջիկայ գրական երեկոյթը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին Աճէմեանի ճաշարանը: Ա) Հրաչ Տարօնեան կը կարդայ իր մէկ երգիծախաղը: Բ) Նոր վարչութեան կազմի վաւերացում:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէ, ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, Շ. Միսաքեան. Նոր Դումաճ, Մուրատ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9·30ին 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Մշակոյթի տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը: Օրակարգ — Յուլիս 9ի դաշտահանդէսի պատրաստութիւն: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն անպայման ըլլալ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 14·30ին, սովորական վայրը. Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ:

ԾԱԽՈՒ Է

Տէսինի մէջ, մենձնումի պատճառաւ ծախու է խանութ մը, որ ամէն տեսակ առեւտուրի կրնայ յարմարիլ: Բնակարան, հինգ սենեակ, կառատուն եւ միջնորդ մը: Յարմար պայմաններ:

Հեռաձայնել — 495158 (Տէսին-Իգնաց Նահանգ):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՅՈՒՆԻՍ — VENDREDI 23 JUIN 1961

... ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 9135 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4936

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Տարի մը եւս բոլորեց Ֆրանսայի Հայութեան միակ երկրորդական կրթական հաստատութիւնը, Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը։

Նախախնամական դեր մը կը կատարեն Վենետիկի եւ Վիեննայի Մխիթարեան զոյգ միաբանութիւնները՝ նաեւ կրթական գետնի վրայ, աւելի քան մէկ դարէ ի վեր։

Ինչպէս երէկ, նոյնպէս այսօր անոնք դպրոցներ կը պահեն Թուրքիոյ, Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ։ Ֆիլիպպէի վիեննական Մխիթարեանց վարժարանը փակուեցաւ՝ երբ համայնավարական լուծին ենթարկուեցաւ Պուլկարիա։ Ներկայիս ծրագիրներ կը կազմեն նոր դպրոցներ բանալու համար Ամերիկայի եւ Իրանի մէջ։

Եւդոկիացի Սամուէլ Մուրատեանի կտակած 1.700.000 ֆրանքի (85.000 դահեկան ոսկեդրամ) դրամով 1834 Սեպտեմբեր 4ին Իտալիոյ Փատուա քաղաքին մէջ բացուած վարժարանը 1846ին փոխադրուեցաւ Փարիզ (12, Րիւ Մէօսիէօ)։

Աւելի քան քառորդ դար Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ փայլուն շրջան մը բոլորեց Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը որ հայ ժողովուրդին տուաւ անուանի գրագէտներ, հանրային գործիչներ եւ պետական պաշտօնատարներ։

1870ի ֆրանքօ-գերման պատերազմին դպրոցը փակուելով փոխադրուեցաւ Վենետիկ, ուր միացաւ Ռափայէլեան վարժարանին։ Այս վերջինը այնուհետեւ կոչուեցաւ Մուրատ-Ռափայէլեան եւ կը մնայ մինչեւ այսօր։

1922էն սկսեալ գաղթականական հոսանքը այս հիւրընկալ երկիրը նետեց վերապրող Հայութեան բեկորները, որոնց թիւը աճեցաւ օրէ օր։

Չկար հայկական դպրոց։

Մխիթարեան հայրերն է դարձեալ, որ ազգութեան հասան մեր գաղութին եւ հսկայական անհուն զոհողութեանց գնով, 1928ին Սէնի ափերուն վրայ, մարքիզուհի Փոմփատուրի պատմական դղեակին մէջ վերաբացին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը, որ 1931 Մայիս 11ի հրամանագրով ճանչցուեցաւ ֆրանս. կառավարութենէն, իբրեւ «երկրորդական եւ բարձրագոյն ազատ ուսումնարան»։

Ժամանակին Լամարթին, Կիզօ եւ այլ նախարարներ ու պետական դէմքեր նախագահած էին մրցանակաբաշխութեան հանդէսներուն։ Նոր շրջանին Ժորժ Լէյկ, Մոնզիլի, կարդինալ Ռոնքալլի (այժմ Պապը) եւ՝ ուրիշ յայտնի անձնաւորութիւններ պատուած են տարեկան այդ հանդէսները եւ ճառ խօսած՝ պանծացնելով հայ մշակոյթը։

Սեւրի վարժարանին ուսման մակարդակը աստիճանաբար բարձրացաւ տարիներու ընթացքին։

Տեսչութիւն եւ ուսուցչական կազմ իրենց լաւագոյնը կ'ընեն բարձր պահելու համար դպրոցին պատիւը։

Շրջանաւարտներու բացառիկ յաջողութիւնը պաքալորէի քննութեանց մէջ ուրախալի երեւոյթ է դարձած արդէն տարիներէ ի վեր։ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը պատուաւոր տեղ մը կը գրաւէ այսօր ֆրանս. դպրոցներու շարքին։

Այս տարի եւս ԲԷՓԷ-ի ու պաքալորէ-ի քննութեանց մասնակցած են չորս տասնեակ աշակերտներ, որոնց կը մաղթենք կատարեալ յաջողութիւն։

Լոյսի այս վառարանը սփոփարար ոգեկոչումն է տարագիր Հայութեան ներկայ անստոյգ կեանքին մէջ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

—o—

«ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՈՒՈՅՍ ՎԵՐՋ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐ ՊԻՏԻ ՍՏՈՐԱԳՐԵՆՔ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԵՏ»

Մոսկուայի մէջ, տօնուեցաւ Խորհրդ. Միութեան պատերազմին մուտքին քսանամեակը։ Այս նոր առիթը օգտագործելով, Խրուշչեւ անգամ մը եւս ծանրացաւ Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերուն վրայ եւ ճշդեց թէ մինչեւ տարւոյս վերջ հաշտութեան դաշնագիր մը պիտի կնքէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ, եթէ երբեք Արեւմուտք մերժէ ընդունիլ իր պայմանները։

Խրուշչեւ իր ճառի ընթացքին յետադարձ ակնարկ մը նետեց մինչեւ 1939, եւ չեշտեց թէ «Խ. Միութիւնը առաջին պետութիւնը եղած է որ մատնանշած է Հիթլերական վտանգը եւ ցոյց տուած է գործնական միջոցները տապալելու համար Ֆաշիզմը»։ Սակայն, ըստ Խրուշչեւի «քաղքենի» երկիրներու առաջնորդները «աշխարհի առաջին ընկերվարական երկրին դէմ իրենց ունեցած ատելութենէն կուրցած, մերժած են խորհրդային բոլոր առաջարկները եւ այդ ձեւով բրիտանական, ֆրանսական լեհ եւ այլ կառավարութիւնները, դաւաճանած են իրենց ժողովուրդներուն շահերուն»։

Խրուշչեւ անշուշտ չի մոռնար թէ նոյն օրերուն ստորագրուած է Մոսկուա-Պերլին ոչ-յարձակողական դաշինքը, այդ ալ Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ «նենգ քաղաքականութեան պատճառով եղած է որպէսզի խորհրդային ժողովուրդը շնչելու ժամանակ ունենայ»։

Վերջապէս Խրուշչեւ անդրադարձած է ներկայ օրերուն։ Ըստ իրեն, գերման ժողովուրդը դէմ չի կրնար ըլլալ հաշտութեան դաշնագիրի կնքումին, միայն «վրէժխնդրական» շրջանակներն են որ դէմ են, ու անոնք ալ պէտք է լաւ գիտնան, թէ հաւասարակշռութիւնը շրջուած է ի նպաստ Խ. Միութեան, որ ի վիճակի է զգաստութեան հրաւիրելու եւ ձախողութեան մատնելու Արեւմուտքի ուժերը։

Ճառի վերջաւորութեան քանի մը խօսք ալ ըսած է ապազինման մասին։ Արեւմուտք յամառ կերպով կը ձախողեցնէ համաձայնութիւնը, զանազան պատրուակներով, մինչ իրենք տեւապէս պիտի աշխատին այդ ուղղութեամբ։ Եթէ Մ. Նահանգները վերսկսին իրենց հիւլէական փորձերը, այդ պարագային իրենք եւս պիտի ձեռնարկեն փորձերու։ Խրուշչեւ խօսքը ուղղած է նաեւ Ատենաուըրի.— «Մի փորձէք մեզի վախցնել, Պ. Ատենաուըր, որովհետեւ եթէ ձեր սպառնալիքները գործադրէք, ձեր անձնասպանութիւնն է»։

Խրուշչեւ ճշդած է նաեւ թէ յուզեր որ իր խօսքերը իբրեւ սպառնալիք նկատուին, այլ՝ պարզ կոչ մըն է իմաստութեան, հարկ է հասկնալ թէ Խորհ. Միութիւնը փոխուած է, թէ շատ բաներ փոխուած են։

× Խրուշչեւի ճառէն առաջ ուրիշներ ալ խօսած են, գլխաւորաբար կը յիշուի մառեշալ Զուիքովի եւ Մալինովսկի ճառերը։ Առաջինը շեշտած է.— «Արեւմտեաններն չեն որ գրաւեցին Պերլինը, ուստի, ժամանակն է որ հեռանան»։ Մալինովսքի դրուատեց Կարմիր բանակի ուժը։

Այս ճառերուն ձգած ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ Խորհրդ. Միութիւնը կ'ուզէ կրկին արթնցնել պաղ պատերազմը եւ առիթ կը փնտռէ վերսկսելու համար հիւլէական իր փորձերը։

Օրը Օրին

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐԸ

Աղուոր սովորութիւն մը ունին Պոլսոյ Հայոց վարժարաններուն շրջանաւարտները, — կազմած են «Նախկին Սանուց Միութիւններ», որոնք, զանազան ձեռնարկներու կարգին, կը հրատարակեն իրենց վաստակաւոր ուսուցիչներուն գործերը։

Պէյրութի Հայոց վարժարաններն ալ ունի՞ն նման ձեռնարկ մը, չեմ գիտեր։ Գիտեմ միայն թէ Համազգայինը, նոյն ձեռնարկը յիշեցնելու ձեւով, տուաւ քանի մը հատորներ։ Բայց ես ամէն օր կը սպասեմ որ Սանուց Միութիւն մը, յանուն Համազգայինի, յանուն Ճեմարանի, յանուն Ընծայարանի, հրապարակ գայ՝ հատորով մը ներկայացնելու արժէքաւոր, վաստակաւոր ուսուցչի մը մէկ գործը։ Կը մատնանշեմ իր իսկ անունով. — *Խորէն Գաբիկեան*։

Ո՞վ կայ որ չճանչնայ մտքի այս մշակը։ Պոլսէն սկսելով մինչեւ Վենետիկ։ Հալէպէն սկսելով մինչեւ Պէյրութ։ Մինչեւ իսկ … Առիս – Ալէպպա։

Ցորեն է ցանած այս մշակը, եւ ի՞նչ ցորեն։ Ցորենի պէս ալ անհաշիւ։

Մեր մամուլը լեցուցած է մանանայի պէս համայնարաշխ իր յօդուածներով։

Գան մը կանգ առէք այստեղ։

Հայ մամուլը, դժբախտաբար, ներկայիս վարակուած է հիւանդութեամբ մը, որ կը կոչուի *օթոֆաժի*,— ինքզինք կ'ուտէ, իր միսը կը ծամէ, իր արիւնը կը խմէ։ Վասնզի անունդ չի ստանար դուրսէն։ Կատաղի կարդացող մը, Խորէն Գաբիկեան կը հետեւի եւրոպական քաղաքատնտեսական ու պատմագիտական նորագոյն հրատարակութեանց, եւ հայ մամուլին խոհանոցը կը բերէ թարմ սնունդ։

Այդ յօդուածները, որ ժամանակ մը կը կրէին Հերուամ ծածկանունը, այժմ միայն՝ հօրն ու մօրը տուած անունը, մնացած են մեր թերթերուն համար։

Յօդուածագրին չափ վաստակաւոր է ուսուցիչը,— հազարներով երիտասարդ յանձնած են իր մեծաղեայ ձայնը, չյոգնող շրթունքներէն թափած ոսկիին ձայնը։

Ընկեր Վրացեան կ'ողբայ որ չենք գիտեր գնահատել ուսուցիչը։ Ընկեր Հրանտ Սամուէլ կը խօսի ուսուցչի սովին մասին։

Այս ցաւոտ հարցին պատճառները ծանօթ են բոլորին, — նիւթական գնահատութեան պակաս։

Վա՛յ անցանք նիւթական գնահատութենէն։ Բարոյական գնահատութի՞ւն մըն ալ կատարելու չափ ազնիւ կարութեան հասանք։

Իր աշակերտներուն առաջին գործը թող ըլլայ հատորով մը Հայութեան ներկայացնել եւ յաւերժութեան յանձնել վաստակաւորը՝ քանի դեռ վաստակաբեկ չէ։

Օտար մատենագրութենէն կատարուած քաղերէն, որոնք կը դիմանան, կազմել ժողովածու մը։ Կամ հրատարակութեան տալ Ազգ. Սահմանադրութեան եւ Հայկական Դատին պատմութեան նուիրուած իր դասախօսութեանց շարքը, կենսագրականով ու լուսանկարներով։

ԱՐԱՀ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ նախագահ Զորեքարթի ցերեկ ընդունուեցաւ Փարիզի Քաղաքապետութեան կողմէ, որուն նախագահը գինքը ընդունելով յայտնեց.— «Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի հանճարները, իրարու կը համապատասխանեն եւ իրար կը լրացնեն»։ Նախագահ Լիւպքէ իր պատասխանին մէջ շեշտեց.— «Չկան դրացի ժողովուրդներ որոնք մէկը միւսին վրայ այնքան տեւական եւ խոր ազդեցութիւն ունեցած ըլլան որքան Գերմանացիները եւ Ֆրանսացիները»։ Նոյն իրիկունը տէր եւ տիկին Լիւպքէ ճաշ մը տուած են տէր եւ տիկին տը Կոլի ի պատիւ, արտաքին նախարարութեան մէջ։ Օփերայի մէկ կալայով *կը վերջանար գերման հիւրերուն երկրորդ օրը։ Տիկին Լիւպքէ, որ շատ զարգացած եւ պարզ կին մըն է, քաջ ծանօթ ֆրանսերէնի, մեծ տպաւորութիւն գործած է Ֆրանսացիներուն վրայ։ Զորեքշաբթի առաւօտ նախագահ Լիւպքէ ծաղկեպսակ մը դրած էր Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին վրայ։ Տը Կոլ Պատուոյ Լեգէոնի մեծ Խաչը տուած է Գերմանիոյ նախագահին, իսկ այս վերջինը տը Կոլի յանձնեց Դաշնակցային Հանրապետութեան Արժանիքի Կարգի բարձր Խաչը։*

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը ոչ մէկ նորութիւն բերաւ Էվիանի խօսակցութեանց մասին։ Տեղեկատուութեանց նախարարը յայտարարած է.— «Ոչ մէկ յայտարարութիւն այդ մասին»։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ 27ի դէմ 288 ձայնով վերցուց Ալժէի երեսփոխան Մարք Լօբիոյի խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը։

ՎԱՅՐԱԶՈՒՐ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ, Թոպէն, վեց տարի բերդարգելութեան դատապարտուեցաւ Զինուորական Ատեանին կողմէ։ Յիշենք, որ Զօր. Քաթրու, որ բացակայ էր Կուբայի դատավարութեան, կրկին բազմած էր իր տեղը։ Կը ճշդուի թէ անհանգիստ չէ եղած, ինչպէս բսուեցաւ, այլ չէր ուզած դատել զէնքի իր ընկերոջ Կուբայի նման մեծ զինուորականին եղբօր զաւակը։ Թոպէն, որ ութ զաւկի տէր է, շեշտեց թէ պէտք է ընտրէր բանակին երկու սկզբունքներուն միջեւ.— Պատիւ եւ կարգապահութիւն։ Պատմեց իր կեանքը Հնդկաչինէն Ալժերիա եւ եզրակացուց.— «Վայր, գրկուած քաղաքացիի իմ իրաւունքներէս, Ֆրանսայի սպայի իմ աստիճանէս ալ զրկուած, պիտի կրնամ, գլուխս բարձր զաւակներուս ներկայանալ»։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ մահմետական յարձակումները իրարու կը յաջորդեն։ Զինուորներու սպանութիւնը կը շարունակուի եւ զոհերու թիւը երբեք այդքան բարձր չէր եղած ցարդ։ Զինադուլի տուած արդիւնքը շատ փայլուն չէ։ Մայիսի ընթացքին հարիւրէն յիսուն պակսած է Ֆրանսացիներուն ձեռք անցուցած զէնքերու թիւը. մինչ ապահովութեան ուժերու կորուստները բազմացած են։

ՔՈՆԿՈՅԻ կառավարութիւնը ազատ արձակած է Չոմպէն, որ կը պտըտի Լէոփոլտվիլի փողոցներուն մէջ։

ՄՈՀԱՄԷՏ ՇԻՐԱՔՈՒԻ Փարիզի մարոքեան դեսպան նշանակուեցաւ։ 40 տարեկան, նոր դեսպանը ցարդ ամուրի է բայց կ'ըսուի թէ պիտի ամուսնանայ Մարոքուհի իշխանուհիի մը հետ։

ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ցոյցեր ծագած են նաեւ Պարսկաստանի մէջ, ուր հինգ հազար գիւղացիներ ցոյց մը կատարած են։ Միւս կողմէ, Ամինի, վարչապետը, ազդարարութիւն մը ըրած է ընդդիմադիր աջերուն թէ ձախերուն, յայտնելով թէ եթէ իր կառավարութիւնը իյնայ «մենատիրական եւ յեղափոխական դահլիճ մը կրնայ իշխանութեան գլուխ անցնիլ»։

ԼԱՈՍԻ երեք իշխանները կ'ուզեն այս կամ այն ձեւով համաձայնութեան մը յանգիլ, Ժընեւի մէջ։

«ՊԵԼԺԻԱՅԻ ՉԿԱՅ» միայն Ֆլամաններ եւ Վալոններ կան, յայտարարած է ընկերակցութեանց պարագլուխ Թրենար, որ գործադուլներու ժամանակ դաշնակցային ձեւ մը առնելու գաղափարը մէջտեղ դրած էր։

"ՀԻՒՍԻՍԷՆ ՊԻՏԻ ԳԱՅ ԼՈՅՍԸ"

—o—

Վոլթեր, Ֆրանսացի մեծանուն գրագէտը, որ մշակած է գրական բոլոր սեռերը եւ իր գրութիւններով, հեգնանքով Մեծ Յեղափոխութիւնը պատրաստողներէն մէկն է, ժողովուրդի վեհապետութեան նախանձախնդիր, փառաբանողն է «Հիւսիսի Շամիրամ» Կատարինէի, ռուս բռնակալուհիին, կայսրութեան մը միահեծան տիրուհիին։

Կատարինէ կը փափաքի արեւմտեան գրողներու միջոցով բռնակալութիւնն արդարացնել, ռուս ազգեցութիւնը տարածել։ Ֆրանսացի մատենագիրներ, շողոքորթելով կայսրուհիին, օգտուելով առատաձեռնութենէն, պիտի դառնան իր մունետիկները Արեւմուտքի մէջ։

Վոլթեր կը գրէ. «Հիւսիսէն կուգայ այսօր լոյսը։ Հիւսիսը օրրանն է ազգերուն, որոնք պիտի քանդեն մոլեռանդութիւնն ու անհանդուրժողականութիւնը։ Կեցցէ պաշտելի Կատարինէն»։ Վոլթերի ականկալութիւնը կ'իրականանայ, պարգեւ եւ պատասխան իրարու կը յաջորդեն։ Դարձեալ կը կրկնէ. «Դուք ապահովաբար Հիւսիսի ամէնէն փայլուն աստղն էք։ Ամէնուն աչքերը դառնալու են Հիւսիսի Աստղին։ Դուք իրապէս Եւրոպայի բարերարուհին էք» (21 Յունիս 1766)։

Վոլթեր կ'արդարացնէ բռնակալութիւնը. «Ժողովուրդները միշտ տխմար պիտի ըլլան, ժողովուրդները եզներ են, որոնց համար պէտք է լուծ, մտրակ եւ չոր խոտ»։

Վոլթերի համար Ռուսիա երկրային դրախտավայրն է, ուր մարդիկ երջանիկ են, շնորհիւ Ցարուհիին։ «Գիտէք թէ ուր կը գտնուի երկրային դրախտը, եւ գիտեմ, հոն, ուր է Կատարինէն, երկրպագեցէք ինծի հետ իր ոտքերուն առջեւ» (17 Սեպտեմբեր 1771)։

Շողոքորթութիւնն այնքան առաջ կը տանէր որ Ֆրանսացիները կը ներկայացնէր «աճպարար, լարախաղաց ժողովուրդ, աշխարհի առաջին կապիկները»։

Կատարինէ պատերազմ կը հռչակէր Թուրքերու դէմ, Վոլթեր նախապէս կը գովէր Թուրք բանակին քաջութիւնը, Կատարինէ դիտողութիւն կ'ընէ, պարգեւը չուշանար, կը դառնայ Ցարուհիին.

«Կը փափաքիմ որ պատերազմը շարունակէք մինչեւ որ բնաջնջուին Թուրքերը։ Սուլթան Մուսթաֆան «մահիկին» խողն է»։ Կատարինէ իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ։ Կը գովէ ցարուհին որ Լեհաստանը բաժնեց Փրուսիոյ հետ. «Դուք Լեհաստանի բարերարուհին էք»։

Ուրիշ մը՝ Տիտրօ, Վոլթերի հետ պիտի մրցի հացկատակութեան մէջ, պիտի այցելէ Կատարինէին եւ պիտի ստանայ իր բաժինը կայսրուհիին կողոպուտէն, արդիւնք բիւրաւոր ստրուկներու տառապագին աշխատանքին։

Վոլթէր կը նախանձի Տիտրոյէն։ Կատարինէ կը հաւատայ իր բարեկամութիւնը, իր յարգանքը «մեծահամբաւ հեղինակին, անմահ քերթողին»։ Քերթողն ալ կը պատասխանէ. «Մինչեւ վերջին շունչս պիտի պաշտեմ ձեզ, ով սրբուհի, կ'աղօթեմ միայն Փեթերպուրկի Նոթր Տամին, որուն ոտքերը կը համբուրեմ ամէն երկիւղածութեամբ։ Մենք աշխարհիկ միսիոնարներս Ս. Կատարինէի պաշտամունքը կը քարոզենք, մենք իր քուրմերն ենք»։

Այս շողոքորթներուն շնորհիւ Կատարինէ կը շահի ժողովրդականութեան, իմաստութեան համբաւ, լուսամիտ կայսրուհի։ Դար մը վերջ Պիսմարք պիտի հաստատէ «ազգութիւններու հիմնադրամը» հետեւելով Կատարինէի օրինակին՝ Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը արդարացնելու համար։ Ուրիշներ ալ պիտի հետեւին նոյն օրինակին, դաղտնի վարկեր հաստատելով։ Կատարինէ գիտէր թէ ինչ կ'արժեն այս մեծ մարդիկը, յաճախ կը կրկնէր մտերիմ շրջանակի մէջ. «Ձեզ սիրեր այդ տաք գլուխները»։ Գիտէր թէ «Համայնագիտարան»ը հրատարակող Տիտրօ, Հելվիտիուս, տ'Ալամպեր, Վոլթեր նպատակ ունէին «ջնջել քրիստոնէութիւնը, կործանել գահերը»։

Կատարինէ կը շարունակէր Պետրոս Մեծի ներքին քաղաքականութիւնը։ Արգիլուած էր երկրէն դուրս ելլել։ Ռուսիայէն դուրս ելլելու արտօնութիւն ըստացող առեւտրականը երաշխաւորութիւն պիտի տար թէ պիտի վերադառնայ։ Անոնց արտօնութեան մեկնողին գոյքերը կը գրաւուէին, ծնողքը տանջանքի կ'ենթարկուէր։

Ստրուկները վաճառելի ապրանքներ էին, բռնադատուած աշխատանքի դատապարտուած միշտ։ Աւատապետը կը վաճառէր ստրուկները, ինչպէս կենդանիները։ Մանկամարդ գիւղացուհիի մը գինը քսան ռուբլի էր, լաւ խոհարար մը վեց հարիւր ռուբլի, լաւ շուն մը երկու հազար ռուբլի։ Իշխանուհի մը երբ ձանձրանար, ձանձրոյթը փարատելու համար ստրուկները դանակոծել կուտար։ Փաստաբանը օտարականը կը գրէր. «Ի զուր աշխատեցայ փախուստ տալու, անդութ տանջանքներէ։ Գիւղերու մէջ գրեթէ ամէն վայրկեան կը լսուէր դժբախտներու աղաղակները, անմարդկային բռնակալութեան զոհերը։ Կը տանջէին կաշիէ պատրաստուած, պողպատի նման կարծր մտրակներով։ Հարուածը մորթին մէջ ակօս կը բանար, ոսկորը կը տեսնուէր։ Շատեր կը մահանային հարուածներու տակ»։

Տէրը անսահման իրաւունք ունէր ստրուկին վրայ, կրնար բաժնել այրը կնոջմէն, զաւակները ընտանիքէն։ Օրէնքը կ'արգիլէր անդամահատել, անօթի ձգել, բայց յանցաւորին պատիժ սահմանուած չէր, իրականութեան մէջ օրէնքը գործադրող չկար։

Կատարինէ աքսորել տուաւ Ռատիշեւ անուն ազնուական մը, որովհետեւ ստրկութեան դէմ արտայայտուած եւ վաճառումի դէմ բողոքած էր։ Զարգացուց ազնուականութեան առանձնաշնորհները, կազմակերպեց ընկերային դասակարգերը։ Իր թղթակցութիւնը կեղծ էր Ֆրանսացի մտաւորականներուն հետ։ Ֆրետերիք Բ. Փրուսիոյ թագաւորը կը հաստատէր թէ «Կատարինէ կ'ատէր Ֆրանսացիները, զզուանքով կը խօսէր թղթակիցներու մասին»։

Այսօր ալ գիտուններ, գանգուածներ կը կրկնեն Վոլթերի նման. «Լոյսը հիւսիսէն պիտի գայ»։ Դրամատիրական դրութեան մէջ փայլած ազատութիւնը միջնադարեան խաւար մը կը նկատեն, որուն փարատումին համար հիւսիսային աստղին լուսաւորութեան կը սպասեն։ Հիւսիսը համակիրներ, խնկարկողներ ունի Արեւմուտքի մէջ, որոնք ապահովաբար նոր դարաշրջանի մը գալուստը կ'ողջունեն գիտակցաբար։

Ցարուհին փառաբանողներն ալ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայլէն ...ի մէջ։ Վոլթեր, Տիտրօ, Հելվետի... բոլոր նիւթապաշտ գրողները, քրիս...նէութիւնը եւ գահերը տապալելու... խառողները, բազմաթիւ ընթերցո...ունէին Վոլկայի ափերուն վրայ... կը գրէր թէ Ցարը բուրժուային ... այլ ուղղութիւն տուաւ բուրժուա... ժողին։ Նիւթապաշտները կը ... Կատարինէն որ հետեւելով Պետրոս... Ծի կաշկանդեց եկեղեցին գործու...թիւնը, պարտադրեց որ եկեղեցակա...թիւնը հլու պաշտօնէութիւն մը ... պետութեան մէջ, խոստովանահա... պարտաւոր էին պետութեան հաղոր... պետութեան դէմ եղած խոստովան... ները, տէրերուն դէմ դանդատող ... րուկները։ Եկեղեցականութիւնը ...նի ոստիկանութիւն մը պիտի ըլլա... լի Թագուն կազմակերպութեամբ

Այսօր ալ բուրժուաներն չեն դպչի... ուղղութիւն կուտան։ Վոլթերներ կը... վարանեն վարիչները։ Իրենց երկրի... պիտի պայքարին դրամատիրական ...նութեան դէմ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԾԱՌԸ ԷԻ ԲՈԼՇԵՒԻԿ ՔԱՄԻՆ

—o—

ԽՄԲ.— Յունիս 4ին, Աթէնքի «Քենտրիքոն» թատերասրահին մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի անկախութեան հանդիսութիւնը, մեծ խանդավառութեամբ, ուր խօսելու հրաւիրուած էր Ընկեր Արամ Սահակեան (Պէյրութէն)։ Կուտանք իր գեղեցիկ ճառին ամէնէն բաբախուն հատուածները.—

«Մայիսեան հրաշքին նշանակութիւնը կ'ըմբռնեն անոնք, որոնց գլխուն վրայ նստած է եղեամը։ Մեր երիտասարդութիւնը, որ չապրեցաւ Ապրիլ-Եղեռնի օրերը, չի կրնար խորաչափել այդ հրաշքին տարողութիւնը։ Ո՞ր ժողովուրդն էր, որ իր համբանքին կիսովը ջարդուելէ ետք՝ պիտի յանդգնէր հասակ ցցել եւ չափուիլ անհամեմատօրէն հզօր իր թըշնամիին դէմ։ Հայ ժողովուրդին Մնացորդացը տուաւ իր յանդուգն որոշումը այն օրերուն, երբ քաոս եւ խուճապային կացութիւն կը տիրէր, Արարատեան աշխարհին մէջ։ Եւ անձեւ այդ քաոսէն ըստեղծեց հայրենիք եւ պետութիւն։ Անկազմակերպ եւ չուարած հայ բազմութիւնները, այդ օրերուն, կը փնտռէին մէկը, որ իր պողպատէ բազուկով կազմակերպէր մահու եւ կենաց պայքարը։ Գտաւ այդ մարդը, յանձին Արամ Մանուկեանի։ Անմահութենէն եկած եւ դէպի անմահութիւն գացած այդ մեծ մարդը։ Եւ ուզեց որ ան ըլլայ տիկնատորը իրեն՝ հայ ժողովուրդին։ Ուրիշ ժողովուրդներու մէջ տիկնատորները իրենք զիրենք կը պարտադրեն՝ աթոռի, ...նութեան եւ փառքի տիրանալու հա... Մեր մէջ պատահեցաւ ճիշդ հակառա... Ժողովուրդն էր որ պարտադրեց ...մին, որպէսզի իր տիկնատորը դառն... Եւ այդ պողպատէ մարդն էր որ կազ...կերպեց հայկական դիմադրութիւնը Մայիս ամսուն։

Աստուած 7 օրէն ստեղծեց աշխարհ, Արամ մէկ ամսուան մէջ ստեղծեց ...կական բանակը, որ ծունկի բերաւ ...նամին բոլոր ռազմաճակատներուն վրայ։

Այսօր, 43 տարիներ անց, կան ...դիկ, որոնք կ'ըսեն մեզի.— «Դուք ...յաստանի թշնամիներ էք»։

Մարդիկ՝ որոնք կաթիլ մը արիւն թափած Հայաստանի համար. Մենք ...նամի ենք ոչ թէ Հայաստանի, այլ ... հայրենիքը իր թաթին տակ առած ... բռնակալութեան։

Կ'ըսեն.— «Շնորհիւ այդ վարչաձեւ...ուի, կը բարգաւաճի, շնորհիւ այդ ...չաձեւին»։

Մեծագոյն անարգանքն է ասիկա ... ժողովուրդին համար, որ ամէն ժամ...նակ եւ ամէն տեղ եղած է շինարար «Կ'ըսեն.— «Շնորհիւ այդ վարչաձ... հայ ժողովուրդը ջարդ չտեսաւ ...ուան ընթացքին»։

Կը մոռնան Սիպիրի հարիւր հազա...ւոր աքսորեալները, կը մոռնան Հայ...տանի մտաւորականութեան սպանդ...ը, Ձեկայի բանտերուն մէջ մահացած...ը։ Կը մոռնան մեր հարիւր հազար... բազմութիւնները, ցրուած Ռուսիո... փաստաններուն մէջ, ենթակայ ... ջարդին։ Ձեն ուզեր տեսնել ...

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

—o—

Իսկ անգլիական համով ծխիկները (Քրավէն, Փլէյըրս, Նէյվի բըթ եւայլն և ֆրանսական՝ Ուիֆ էնտ) գրեթէ միայն Վիրճինիոյ ծխախոտ կը պարունակեն, առանց քիմիական յաւելումներու։ Բայց գրեթէ միշտ երկու առ հարիւրէն աւելի նիքոթին կը պարունակեն։

Զուտ նիքոթինը սարսափելի թոյն մըն է, այնպէս ինչպէս սիանիւրը։ Ութ կաթիլ նիքոթին բաւական է ձի մը սպաննելու համար։ Եթէ երեք կաթիլ դրուի շունի մը վէրքին վրայ, կենդանին քանի մը վայրկեան ետք կը դեղնի, կը հեւայ եւ կուրցած կը թուի։ Եթէ թոյնին քանակութիւնը քիչ մը աւելցուի ջղաձգումներ կ'ունենայ եւ կը մեռնի։ Ցախճապակիէ ծխամորճի մը մէջ երկու կաթիլ դրուի կատուի մը լեզուին վրայ, կենդանին քանի մը վայրկեան յետոյ սարսափելի տանջանքներու մէջ կը մեռնի։ Կարմրամորթ Հնդիկները իրենց նետերու ծայրը ծխախոտի թանձրացեալ հիւթերով կ'օծէին որսալու կամ իրենց թշնամին ըսպաննելու համար։

Մարդուն համար թունաւորման չափը 15էն 30 սանթիկրամ է, այսինքն 15 – 30 ծխիկի պարունակած քանակութիւնը։ Այս սարսափելի թոյնը ամէնէն զօրաւոր միջատասպանը ըլլալով, Ֆրանսական ռէժին լիդրաներով կը ծախէ զուտ նիքոթինի թանձր լուծոյթներ, մասնաւորաբար հողագործներու։ Այդ պատճառով մահաբեր արկածներ պակաս չեն դայն գործածողներուն մէջ, երբ թունաւոր հեղուկէն կաթիլ մը կը դպի վէրքի մը։ Պէտք է յիշել նաեւ կանխամտածուած մարդասպանութիւնները եւ մահաբեր յիմար կատակները։ Մօտ երեք դար առաջ նման կատակի մը զոհ գնաց այն ատեն ծանօթ բանաստեղծ մը Սանթէօյ, որուն գինիին մէջ իր բարեկամները ծըխախոտ դրած էին։

Բարեբախտաբար, երբ կը ծխենք, նիքոթինին մեծագոյն մասը ծուխին հետ օդին կը խառնուի եւ աննշան մաս մը միայն արիւնին մէջ կ'անցնի։ Ի՞նչ քանակութեամբ. դժուար է ճշդել։ Քանի մը մասնագէտներու քննութիւններու համաձայն օրական տասը ծխիկ սպառողին արեան մէջ 2,5 միլիկրամ նիքոթին կ'անցնի։ Այս քանակութիւնը անշուշտ ծխելու ձեւէն եւ ծուխը քիչ – շատ ներս քաշելու սովորութենէն կախում ունի։ Բայց արդէն վնասող քանակութիւն մըն է։

Նիքոթինը թոքերուն միջոցաւ է որ արիւնին մէջ կ'անցնի։ Ոչ միայն ծխողներուն, այլեւ չծխող բայց ծուխով ապականած մթնոլորտի մէջ շնչողներու արիւնը եւս նիքոթին կը պարունակէ։ Լեարդը, որ մարդկային մարմինը թոյներու դէմ պաշտպանող լաւագոյն գործարանն է, արեան մէջ անցած նիքոթինին մեծագոյն մասը, 90 առ հարիւրը, կը չէզոքացնէ եւ անվնաս կը դարձնէ։ Մնացեալ մասը երիկամունքներուն միջոցով մէզին մէջ կ'անցնի, որուն մէջ կարելի է չափել քանակութիւնը։ Թէ ծխողներուն եւ թէ երեք ժամ շարունակ ծխախառն օդի մէջ մնացող բայց չծխող անձերուն մէզը նոյն քանակութեամբ նիքոթին կը պարունակէ, մէկ լիթրին՝ մէկ միլիկրամ։

Նիքոթինին արեան խառնուած մասը ներքին գրեթէ բոլոր գործարաններուն վրայ կրնայ ազդել։ Անոր վնասաբար ազդեցութեան ենթակայ են գլխաւորաբար մարսողական եւ շնչառական գործարանները, ջղային դրութիւնը եւ մանաւանդ սիրտն ու երակները, որոնց վըրայ կը ներգործէ գրգռելով բուսաջղային դրութիւնը (*), որ, մեր կամքէն անկախ կը վարէ ամէն ինչ, որ մեր կեանքը կը պայմանաւորէ։

Սրտին եւ երակներուն վրայ նիւքոթինին վնասաբար ներգործութիւնը ամէնէն բացայայտն է։ Երբ նիքոթինին չափը 8 – 10 ծխիկի կամ աւելիին համապատասխանէ, մարմնին ամէն կողմը տարածուած մազերակներու խիտ ցանցը, ինչպէս նաեւ սիրտը սնուցանող երակները (աոթեր քառոնէս) պրկումներ կ'ունենան։ Այդ պրկումները, որոնք կը դժուարացնեն արիւնին շրջանառութիւնը, նախ անցողակի, յետոյ ստոիճանաբար մշտական կը դառնան։ Արեան ... հետզհետէ կը բարձրանայ, ինչ որ ... ջոյ սրտին վրայ կ'անդրադառնայ ... բազ բարախումներ կը պատահին ... յոգնեցնէ եւ խաթարումներ յառա... բերէ, որոնք տարիներ յետոյ կը ... սրտահեղձումի (անժին տը փ...) կամ սրտախցումի (էնֆարքթ... միօքարտ) որ օրուան հիւանդ...ներն է։

(*) Բուսաջղային կոչուած դր... կը բաղկանայ ուղեղի ներքեւի ողնածուծէն եւ երկու գլխաւոր ... համակրական եւ թափառահա... կոտնեայ գործունէութեամբ. որո... ընեն անվերջ նիւղաւորումներով ... մաթիւ ներծոր գեղձերու եւ ... րու օժանդակութեամբ մեր կամ... կախ կը վարեն մարդուն բոլոր ... րանները, հիւսկէնները, դրութ... հետեւաբար անոր բնախօսական ... գործունէութիւնը —մարսողութ... չառութիւն, արիւնաշրջութիւն. ... պաշտպանութիւն, սեռականութ... այլն. անոնք են որ կը վարեն ... որ կը կոչենք մեր հոգին — յուզ... զգացական աշխարհը — եւ կը ... նաւորեն մեր խառնուածքն ու ... դրութիւնները, որոշ երանգ եւ ... լով մեր իմացական կարողութիւ...

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳ...

(4 Շար.)

...քաղաքականութիւնը Հայաստանի մէջ ։

Վերջին մէկ – երկու տարուան ընթացքին, Երեւանի մէջ բացուած են քանի մը աւելի բարձր․ ռուսական վարժարաններ։ ...ցին ուզեր տեսնել մեր ժողովուրդին ...ութիւնը իր հայրենիքին մէջ ։ Այդ ժողովուրդը կը զգայ ու կը մտածէ մեզի պէս։ Լռութեամբ եւ յամառօրէն կը հակազդէ ռուսացման փորձերուն ։ Ահիկա մեծագոյն մխիթարութիւնն է մեզի համար եւ աւելի կ'ամրապնդէ մեր հաւատքը շարունակելու մեր պայքարը, մինչեւ վերջնական ազատութեան ։ Այդ պայքարին մէջ, Թերահաւատներ եւ տատամսողներ պիտի իյնան լուսանցքին վրայ, բայց պայքարը պիտի չդադրի երբեք ։

Դաշնակցութիւնը հրահանգած է իր շարքայիններուն, ի պահանջել հարկին, ետնատակ ընել կուսակցական շահերը ի նէր ազգային ընդհանուր շահերու ։ Այս առթիւ, Դաշնակցութեան հայրենասիրութիւնը լիովին ըմբռնելու համար պէտք է յիշել այն երկու կիները, որոնք ներկայացան Սողոմոն Իմաստունին՝ փոքր տղու մը հետ ։ Կիներէն իւրաքանչիւրը կը պնդէր, թէ ինքն է փոքրիկին մայրը։ Իմաստունը երկար մտածելէ ետք, հրամայեց դանակ մը բերել ու կիսել փոքրիկը՝ իւրաքանչիւրին իր բաժինը տալու համար ։ Ահա այդ պահուն հարազատ մայրը նետուեցաւ Սողոմոն Իմաստունի ոտքերուն, ըսելու համար թէ կը հրաժարի իր զաւկէն, միայն թէ ողջ մնայ իր սրտահատորը ։

Այդպէս է նաեւ Դաշնակցութիւնը ։ Այսօր անհարազատ իշխանութեան մը ձեռքն է մեր երկիրը, ու Դաշնակցութիւնը կը պայքարի այդ իշխանութեան դէմ, սակայն ոչ իր ժողովուրդին ։ Վերջին ընդհանուր Պատերազմը բազմաթիւ փաստեր տուաւ այդ ուղղութեամբ ։ Այդ ոգիով ալ պիտի շարունակենք պայքարը՝ մինչեւ որ պայմաններ ստեղծուին մեր անկախութեան ։

Հայ ժողովուրդը բազմաթիւ իշխանաւորներ տեսած է իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին ։ Կ'անցնին նաեւ այսօրուան բռնակալները ու կը դառնան ... խուր յիշատակ մը միայն ։

Տարիներ առաջ, Հայաստանի ծանր մաքրագործումներու տարիներուն, երկու յայտնի գրագէտներ, որոնք այսօր չկան այլեւս, դաշտի մը մէջ կը հանդիպին ծերունիի մը, որու կը հարցնեն․

Պապիկ, ի՞նչ է հայ ժողովուրդը ։

Ծերունին կը պատասխանէ․ — «Ձա... հայ ժողովուրդը ծառ է, որ կը ... երբ քամին կը փչէ,— քամին ... իճքը կայ»։

Ինչպէս քամի՝ անցած են բոլոր անհարազատ իշխանութիւնները։ Կ'անցնի այս ալ ու հայ ժողովուրդը տէր կը դառնայ իր հայրենիքին ։

Այս հաւատքով ալ կը տօնենք Մայիս 28ը, օր մը զայն ողջունելու համար բուն մեր հայրենիքին մէջ ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) . — Հայաստանի Անկախութեան 43րդ տարեդարձը մենք եւս տօնեցինք Գոմոնի Ազգ. սրահին մէջ, աննախընթաց խանդավառութեամբ ։ Սրահը կը յորդէր հայրենասէր եւ ազատատենչ երկսեռ բազմութեամբ եւ երիտասարդութեամբ ։ Բեմը յարդարուած էր գեղեցկօրէն, դալար թաղարներով եւ թարմ գոյնզգոյն ծաղիկներով։ Ճակատը իր պատուոյ տեղը գրաւած էր մեր պաշտելի եռագոյնը, գոյնզգոյն լոյսերու մէջ, բեմին երկու կողմերը Ֆրանսական եւ ազգային եռագոյնները ։ Այս տարուան տօնակատարութիւնը բացառիկ հանդամանք կը ներկայացնէր ։

Թէեւ չունինք ամենայն Հայոց կառավարութիւն, բայց ունինք ազատատենչ եւ հաւատաւոր Հայութիւն մը ցրուած չորս հովերուն, որ կը տօնէ այս օրը ոչ թէ իբրեւ «նուէր» մը, այլ անկախութեան հիմերուն մէջ թափած իր արիւն-արցունքին իրաւունքով ։ Զկայ մարդ մը, որ չսիրէ իր մայրը, եւ փոխադարձաբար վստահ ենք թէ մայր երկրի մեր եղբայրներն ու քոյրերն ալ, մտամփոփ ու լուռ կը տօնեն մեզի հետ «Մայիս 28»ը, ինչպէս կը տօնէր տարաբախտ Քաջազնունին, ազատութեան կարօտը իրենց սրտին մէջ ։

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ Գ. Ս. Զէօրէքճեանի նուագով, հայկական եւ ֆրանսական փառերգով յոտնկայս ։ Գեղարուեստական բաժնին սկիզբը նուագելու հրաւիրուեցաւ փոքրիկն Ծօչկունեան (12 տարեկան) ձեռնադաշնակով, ընկերակցութեամբ Գ. Զէօրէքճեանի (ջութակ)։ Ժողովուրդը գոհունակութեամբ եւ կրկնակի ծափերով քանիցս կրկնել տուաւ փոքրիկին նուագը։ Մթնոլորտը ելեքտրականացած էր, ու մեծ խանդավառութեամբ շարունակուեցաւ ։ Արտասանեցին Օր. Սեդա Թիւթէլեան (Վիքթոր Հիւկոյէն եւ Դ. Վարուժանէն), ընկեր Գր. Քէնտիրեան իրեն յատուկ առոգանութեամբ արտասանեց գեղեցիկ կտոր մը, Մեներգեց Գ. Զարեհ Գասեան ընկերակցութեամբ դաշնակի՝ Օր. Արմինէ Գալփաքեանի ։

Օրուան նախագահը, ընկեր Յ. Ալաջեան կարդաց գրաւոր ճառ մը, ուր շեշտեց .—

« Այսօր, այս տօնը կը տօնենք նաեւ Հայաստանի մեր քոյրերուն եւ եղբայրներուն հոգւոյն ։ Այսօր անոնք, թերեւս հանդիսութիւն չեն կրնար ընել, սակայն, վստահ ենք, որ անոնք կը տօնեն զայն՝ իրենց հոգիին մէջ, եւ իրենց հոգիին խորքէն, ինչպէս աղօթք մը՝ ի խորոց սրտի ։ Վասնզի, տակաւին բանակ մը կայ հոն, Հայաստանի անկախութիւնը կերտող կարիճներէն, հոգ չէ թէ ալեհեր ։ Եւ ամբողջ Հայաստանին հողը կայ, ջուրը կայ, Մասիսը, կան՝ դաշտերը, եւ ծաղիկները, որոնք դարերու ազատումէն յետոյ, ականատես եղած են Մայիսի 28ին ։

Ոչ մէկ խտրականութիւն կայ՝ Հայաստան բնակող Հայութեան եւ մեր մէջ ։ Զարգ՝ իրար կը լրացնենք։ Ինչպէս մեծ ազգի մը զաւակները, դաղութ – Հայաստանին մէկ մասնիկը եղող Գոմոնը, կը ցնծայ այսօր, Հայաստանին ծաղկումին ի տես եւ տօն սարքած է անոր անկախութեան կենաց ։»

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը կատարեց զանազան խմբապարեր։ «Զաւարեան» ենթակոմիտէին կողմէ խօսեցաւ ընկեր Յ. Նիկողոսեան ։ Կէս գիշերին սկսան եւրոպական պարերը ընկերակցութեամբ «Սէրժ Կարօ» նուագախումբին ։

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Հելսինգֆորի մէջ, որ կը գտնուի Քոփենհակի հիւսիսը, 17 երկիրներու հրատարակչական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ եւ հրապարակագիրներ մօտ հարիւր հոգի, ժողով գումարած էին Մայիս 30ին։ Թերթ հրատարակողներու միջազգային կազմակերպութիւնը պարբերական այս ժողովներով կը ձգտի միջազգային մամուլի բարելաւութեան ։

Անուշադիր չեն կրնար անցնիլ Ամերիկայի մէջ թերթերու թիւին նուազումը եւ Անգլիոյ մէջ, վերջերս, երկու մեծ թերթերու դադարումը կամ ուրիշ թերթի մը հետ միացումը ։ Անկէ զատ կայ մամուլի ազատութեան թնճուկը, որ այս կամ այն ձեւով կը ներկայանայ, որովհետեւ ազատութիւնը յարաբերական է, այլ մանաւանդ տեղի եւ ժամանակի հետ առընչութիւն ունի ։

Ֆրանսական Մամուլի նախագահը, Պայէ, յայտնեց այս ժողովին մէջ իր հաստատ համոզումը թէ օրաթերթը պիտի պահպանէ իր գոյութիւնը հակառակ ձայնասփիւռին եւ պատկերասփիւռին, որովհետեւ մարդիկ կ'ուզեն ոչ միայն արագ ակնարկով մը լուր առնել կամ տեսած ըլլալ, այլեւ լրիւ տեղեկութիւններ ունենալ եւ հանդարտօրէն խորհրդածել անցքերուն վրայ ։

Գերման հրատարակիչներուն ներկայացուցիչը Շթենցըլ ըսաւ թէ չի բաւեր սահմանադրութեան մը մէջ նախատեսուած մամուլի ազատութիւնը, այլեւ հարկ է ունենալ ներքին ազատութիւն, այսինքն անկախ ըլլալ որ եւ է պետական օժանդակութենէ եւ հաստատ մնալ տնտեսական հիման վրայ։ Թէ հրատարակիչը եւ թէ խմբագրութիւնը կազմող հրապարակագիրներն ու լրագրողները բոլորովին ազատ եւ անկախ պէտք է ըլլան եւ պէտք է անխոցելի ըլլան նոյնիսկ հրաւէրներու եւ նուէրներու դէմ ։

Թուրք հրապարակագիր Ահմէտ Էմին Եալման, այժմ 73 տարեկան, որ մամուլի ազատութեան սկզբունքին համար ատենին բանտարկութեան դատապարտուած էր, «ոսկի գրիչ» մը նուէր ստացած է միջազգային այս կազմակերպութենէն ։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ

Նկարիչին ծննդեան 80ամեակին առթիւ հանդիսաւոր երեկոյթ մը սարքուած է Երեւանի Օփերայի սրահին մէջ, Յունիս հինգին։

Միաժամանակ բացուած է անուանի նկարիչին գործերուն նուիրուած ցուցահանդէս մը, Երեւանի պատկերասրահին մէջ։ Այս առթիւ գրուատալից տողեր նուիրած է քննադատ մը՝ Հ. Քինտերեան, Երեւանի «Գրական Թերթ»ին մէջ։ — « Քեզի կը կանչէ, կը հմայէ արուեստին հոյակապ եւ բազմախորհուրդ աշխարհը՝ ծառով, ծաղիկով, լեռներով եւ արեւով, մարդկային պարզ եւ բարդ հոգիներով»։

Առաջին դահլիճին մէջ ցուցադրուած են Սարեանի հին շրջանի գործերը, «Պոլիսի շուները»՝ ալարկոտ, խայտաբղէտ։ Ուրիշ նկարի մը մէջ՝ գզուըռտող։ «Պարսկուհիին դիմանկարը»՝ համեստ, «Ղալամով քալած» դէմք մը եւ անոր կողքին «Հրեայ կիներ Պարսկաստանի մէջ», չարքաշ, տառապալից կեանքի բովէն անցած, բայց տոկուն ։ Նոյն շրջանի գործերէն են եգիպտական բնանկարներն ու դիմանկարները ։ Ահա «Եգիպտոս» կըտաւը, այրած աւազաբլուրներ, յորդ արեւ, կիզիչ տօթ ու վարը կանաչութիւն մը, փոքրիկ, բայց այնքան հաստատ կանաչութիւն, որ կը հաւատաս թէ պիտի տոկայ, պիտի մեծնայ եւ չատնայ ։ «Գիշերային տեսարան – Եգիպտոս»ին մէջ կը պատկերացնէ հանդարտութիւնը հոյակապ ձեւով մը։ Հոն ամէն ինչ կը խոկայ սփինքսի մը պէս ։

Միւս դահլիճին մէջ զետեղուած են Թուրքմանական տեսարանները, նորէն արեւելեան, սակայն գոյներու ուրիշ աշխարհ մը՝ սիրով, ջերմութեամբ եւ սարեանական մեծ վարպետութեամբ ըստեղծուած ։

Հայաստանի բնութեան մեծ երգիչը կը կոչեն Մարտիրոս Սարեանը։ Եւ ահա, ցուցահանդէսին մէջ փռուած Հայաստանը՝ իբրեւ արեւէն այրած լեռ ու ժայռ, ծաղկած ծիրանի, Հրազդանի ժայռերու քերծերուն թառած տուներ, կանաչ դաշտ, վառ կարմիր կակաչ ու անբիծ, սպիտակ Արարատ, նորէն եւ նորէն Արարատ, բարձր, վեհ՝ արուեստագէտին երազներուն, իր ժողովուրդին մասին ունեցած պատկերացումին նման ։

... Մարտիրոս Սարեան ստեղծած է նաեւ դիմանկարներ ։ Իւրաքանչիւր դիմանկար հոգեկան նոր աշխարհ մը կը բանայ։ Հայրենի բնութեան մեծ երգիչը միաժամանակ մեծ հոգեբան է։ Սարեանի ստեղծած դիմանկարներուն մէջ մենք շատ յաճախ կը տեսնենք ցարդ մեր չտեսածը, չնկատածը։ Սարեան կը բանայ կերպարին ներաշխարհը, հոգին կը դնէ դէմքին, աչքերուն մէջ ...»։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (229)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Ապրի Մուշեղը․․ ապրի, — բացականչում էին մարդիկ ինքնաբեր ։

Իսկ ծերունիներն ասում էին գոհունակ.

— Իր հօր զաւակն է ... Թող վրէժխնդիր լինի խարդախին. բազուկը դալար ։

— Շապուհն այժմ կը զղջայ արածը ։

Նա չի տեսել երբեւէ այդպիսի անպատուութիւն ․․

Ցնծութիւնն ու օրհնանքը ընդհանուր էր .

Շուտով սուրհանդակները բերին այդ յաղթութեան նոր մանրամասնութիւններ, հաստատելով Մուշեղի կատարած քաջագործութիւնը՝ նրանք միաժամանակ պատմեցին, թէ Մուշեղն գերելով Շապուհի կանանոցը, նոյն օրն եւեթ արձակել է, թէ «ինքը չի կռւում կանանց դէմ» ... Այս պարագան փոքր ինչ խախտեց ուրախութիւնը։

Ինչ աւելորդ մեծահոգութիւն, անիմաստ գթասրտութիւն, — ասում էին մեծերից շատերը ։ Անգամ Մուշեղի մայրը՝ Կատրանիդէ տիկինը, իմանալով այդ, եւ ուրախացաւ եւ տխրեց ։ Ուրախացաւ, որ որդին յաղթանակ է տարել եւ վրէժխնդիր է լինում հօր համար․ բայց տխրեց, որ որդու վեհանձնութիւնը առիթ պիտի տայ մարդկանց՝ վատաբանելու իր Մուշեղին, համարելով նրան զուցէ թուլամիտ կամ յետին մտքերով առաջնորդուող, որ արձակել է թշնամու ու գերի ինկած կանանց ... Եւ ո՞ւմ էն պէտք պարսից արքայի կանայք, որ Մուշեղը գերի պահէր նրանց, կերակրէր եւ մարդիկ զբաղեցնէր նրանց խնամելու համար, — մտածում էր Մամիկոնեան իշխանուհին, ցանկանալով արդարացնել որդու վարմունքը։

Բաւական է եւ այդ անպատուութիւնը, որ հասցրել է Շապուհին․․․ Եւ չնայած Մուշեղն ասել էր, թէ ինք «չի կռւում կանանց դէմ, այլ Շապուհի», այնուամենայնիւ բերդում իրօք կային մարդիկ, — շատ ազնուականներ եւ անգամ շինականներ, որ դատապարտում էին Մուշեղի քայլը, եթէ ոչ հրապարակով, գոնէ մասնաւոր զրոյցի մէջ, իրենց մտքում ։

— Ինչո՞ւ է արձակել, երբ կարող էր գերի պահել եւ Շապուհին ստիպել հաշտութեան, — ասում էր Սահառունի Սահակ իշխանը ։

— Սակայն այդ վեհանձնութիւնը նոյնպէս կարող է մեղմել Շապուհի սիրտը, — առարկում էր Գալունի իշխանը, եւ նրան համամիտ էր Անձեւաց Խորէնը ։

— Ոչ, նա պէտք է պատանդ պահէր այդ կանանց, որպէսզի Շապուհը գազանային գործեր չկատարեր մեր երկրում, — շարունակում էր Սահառունին, եւ նրան համամիտ էր Մեհնդակ իշխանը ։

— Անխոհեմութիւն է ։

Կային մարդիկ էլ, որ պնդում էին, թէ Մուշեղը գազանաբարոյ Շապուհին տուել է զօրավարի մարդկայնութեան, վեհանձնութեան բարձր օրինակ․ եւ թող դաժան Շապուհն ամաչի ...

— Բայց տեսնուա՞ծ է, որ գազանն ամաչի, — դարձեալ առարկում էին միւսները, աւելորդ, նոյնիսկ վնասակար մեծահոգութիւն, անհեռատեսութիւն համարելով Մուշեղի վարմունքը ։

Ու մի քանի օր շարունակ բերդի բնակիչները այս այն տեղ խմբուած վիճում էին դրա մասին։ Ու ամէնքն էլ յանգում էին այն մտքին, թէ թշնամուն պէտք չէ խնայել ....

Այդ կարծիքի էր եւ Փառանձեմ թագուհին․ սակայն յաղթութիւնը այնքան մեծ էր թւում նրան, որ չէր կամենում առանձնապէս խորհել գերի ընկած եւ վերադարձրած կանանցի մասին։ Նա մտածում էր, որ Մուշեղը հաւանաբար ունեցել է դրա համար լուրջ նկատառումներ, այլապէս չէր գիջի ... Յաղթութեան լուրն առնելու առաջին իսկ օրը Փառանձեմը կարգադրեց՝ բերդը զարդարել դրօշներով եւ գինի բաժանել զօրքին, ապա կարգադրեց, որ բերդի եկեղեցում գոհաբանական մաղթանք կատարեն վարդապետներն ու քահանաները։ Թագուհին այդ մեծ յաղթութեան մէջ առանձին նշանակութիւն չէր տալիս գերի կանանց ազատելուն ...

Բայց որքան էլ Փառանձեմը գոհ էր այդ յաղթութիւնից, այնուհանդերձ նրան զբաղեցնում էին կարեւոր մտքեր․ ամէնից առաջ նա կարծում էր, որ երկրին տէր է հարկաւոր, իսկ Հայոց բանակին լուրջ օգնութիւն՝ որեւէ կողմից, որովհետեւ Հայոց զօրութիւնը նրան թըւում էր պակաս Շապուհին դիմադրելու համար ։ Ուստի եւ խորհում էր, որ լաւ կը լինէր, եթէ Պապը լինէր այստեղ, որպէս գահաժառանգ կամ որպէս թագաւոր ...

Այս մտքերը Փառանձեմին զբաղեցնում էին աղէտի առաջին օրերին, բայց դէպքերը, արագօրէն իրար յաջորդող դէպքերը հնարաւորութիւն չտուին աւելի երկար մտածելու, դրա առաւելութիւնները կշռադատելու ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՍԵԴԱ ՃԱՄԱԼԵԱՆ
եւ
BARON PATRICK TESTOT-FERRY
Ամուսնացած
Օրհնութեամբ Կաթ. Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի
եւ
Կնքահայրութեամբ Պ. ԱՐԻՍ ՓԱ-ՓԱԶԵԱՆի:
Փարիզ 1961, Յունիս 6

ՔԼԱՄԱՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ Ֆրանսական Բանուորական Իրերօգնութեան Միութիւնը որուն Հայերը իրենց հանգանակած գումարը յանձնած էին Օրլէանսվիլի աղէտին ժամանակ, երկու հազար Ն. Ֆ. յատկացուցած է Հայերու կազմակերպած հանգանակութեան, օժանդակելու համար Իսբի եւ Քլամարի հայ աղէտեալներուն :

Անոնք, որ կ'ուզեն օգնել նոյն ուղղութեամբ կրնան իրենց դրամական առաքումները ղրկել հետեւեալ հասցէին :

ENTR'AIDE OUVRIERE FRANÇAISE
50, Rue de Rivoli
C. C. P. Paris 7081-60
Մանդային վրայ մատնանշել՝
SECTION ARMEN

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի հայերէնի դասընթացքի նորավարժ աշակերտներու տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Մշակոյթի Տան մէջ, Յունիս 29ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին։

Փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ տեսնելու համար փոքրիկներու աշխատութեան արդիւնքը :

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ :

Կը խօսի ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀՐԻ

Նիւթ.— «Քրիստոնեայ եկեղեցիներու միութեան խզումը»։

Այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Միութեան սրահին մէջ :
11, Square Alboni, Paris (16ᵉ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գարզուհի Սերճանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ՍԵՐՃԱՆԵԱՆի

մահուան քառասունքին եւ իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի

մահուան 17րդ տարեդարձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը կը ծանուցանէ Թաղիս եւ շրջակայից բարեպաշտ հայ հասարակութեան թէ Սահակ Մեսրոպայ տօնի առթիւ՝ եկեղեցւոյս շինութեան 32րդ տարելիցին՝ Թաղիս եկեղեցւոյս մէջ այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, ի յիշատակ հոգելոյս Գրիգորիս Եպիսկ. Պալագեանի, Տէր Շաւարշ եւ Տէր Սահակ հայրերու, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյս շինութեան եւ պայծառութեան երկար տարիներ ծառայող թաղեցիներու յիշատակին :

Թաղիս հոգեւոր հովիւ Տէր Եղիշէ խաչակիր քահանայ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ :

Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում յետ պատարագի :

ՇԱԽԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Յունիս 25ին, աւանդական Մատաղօրհնութիւն յաւարտ Ս. պատարագի։ Բազմաձայն երգեցողութիւնները հրաւիրեալ դպիրներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Երաժտ. Գ. Ն. Սերգոյեանի :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՄԱՅԻՍ 28

ԱՎԻՆԵՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ավինեոնի Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի:

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Փոնթէի Քոնթը ծառախիտ անտառը, Հայերուն ծանօթ վայրը :

Կը խօսի Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին :
Երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ հայկական պարեր, յատկապէս հրաւիրուած Մարսէյլի Նոր Սերնդականներու կողմէ:

Ճաշը կարելի է միասին բերել, առաւօտէն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆ.— Նոր Սերունդի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ դաշտահանդէս մը, այս Կիրակի, Լա Թապուրէթի սովորական դաշտին վրայ, մասնակցութեամբ շրջանիս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բոլոր կազմերուն :

Գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին Նոր Սերունդի ազաքը եւ ներկայ հասարակութենէն կարող ուժեր :

Առատ կերուխում։ Կը նախագահէ՝ ընկեր Հ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ռիւ տը Թրէվիզի Ազգ. Տան մէջ :

Պիտի դասախօսէ լուսարձակի օգնութեամբ ճարտարապետ Պ. Եդուարդ Իւթիւճեան, Հայաստան եւ Երուսաղէմ կատարած իր վերջին ճամբորդութեանց առթիւ :

Ա. մաս — «Հայաստան» այս Երկուշաբթի :

Բ. մաս.— «Երուսաղէմ» յաջորդ Երկուշաբթի :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, դռները պիտի գոցուին ժամը 20.30ին :

ԿԱՊ. ԽԱՉԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի զոյգ դպրոցներու աշակերտութեան տարեվերջի քննութիւնները տեղի կ'ունենան Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտ ժամը 9ին։

Աշակերտութեան մէկ տարուան աշխատանքը քաջալերելու համար, կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, տեղւոյս ազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները, դպրոցի օժանդակ անդամներն ու փափաքող ծնողքները :

Աշակերտութեան մրցանակաբաշխութիւնը պիտի կատարուի, Միութեան տարեկան դաշտահանդէսին ընթացքին՝ Յուլիս 2ին :

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 9ին։

ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը խնջոյք մը կազմակերպած է, այս Շաբաթ, Պ. Սիմոնեանի սրճարանը :

Հայրենակիցները սիրով կը հրաւիրուին :

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՇՐՋ.Ի ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

(ՍԷՆթ - Մարկարիթ, Լա Փօմ, Վալպարել)

Յարգելի հայրենակիցներ,

Յայտնի է ձեզի թէ ներկայ Թաղականութիւնը ընտրուեցաւ 1957 Հոկտեմբերին, ժողովրդային օրինաւոր քուէարկութեամբ :

Նորընտիր Թաղականութիւնս պարտականութիւն առանձնած էր մեր գաղութին մէջ համերաշխութիւն ստեղծել, վերարծարծել Ազգ. խանդավառութիւնը եւ եկեղեցին օժտել մնայուն քահանայով :

Մեր պաշտօնավարութեան ընթացքին խնայած չենք այս ուղղութեամբ մեր ջանքերը, մասնաւորապէս քահանայի հարցին շուրջ կատարած ենք կարգ մը դիմումներ՝ ու ուրախ ենք յայտարարելու թէ վերջապէս ստացած ենք պատասխան մը :

Հետեւաբար այս կարեւոր հարցին շուրջ խորհրդակցելու համար՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրենք հասարակութիւնը անխտիր, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէն Լուի դպրոցի սրահին մէջ :

ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ՃԱՇ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10.30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ :

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ :

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է։ Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.:

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն :

Դիմել վարժարան,
Tél. : OBS. 18-28

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները, որ օր առաջ արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, ժամը 16-18 Միութեան գրասենեակը :

Համաձայն պետական օրէնքին, կ'ընդունուին միայն մանչեր 6-13 տարեկան, իսկ աղջիկներու համար 6-14: Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 15ին:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6-13 եւ աղջիկները 6-14 տարեկան:

Փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 23 Պուլվ. Պօմոն, Տիկին Մ. Տօլպաշեանի :

Իսկ քաղաքը՝ դիմել 26 Ռիւ տէ Քոնվալեսան, Հինգշաբթի առաւօտները :

×

Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6 - 13 եւ աղջիկները 6 - 14 տարեկան փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 14 Պուլվ. տէ Միւրիէ, տիկ. Արմաղանեանի եւ Տիկին Նուրիցայ Բարսեղեանի, 11 Էնփաս տէ Միւրիէ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՎԵՆԵՏԻԿ — Ս. ՂԱԶԱՐ — ՀՌՈՄ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի անման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ :

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել .—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise, PARIS (9ᵉ)
Tél. : TAI. 49-40
(Գաւիթին մէջ)
Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Avenue Béranger
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, Շ. Միսաքեան, Նոր Դուման, Մուրատ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Մշակոյթի տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ

ՓԱՐԻԶ.— Հ .Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն. ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը : Օրակարգ - Յուլիս 9ի դաշտահանդէսի պատրաստութիւն: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տեղւոյ Ազգային դպրոցի Կրթ. Մարմնի կողմէ

Մասնակցութեամբ դպրոցին աշակերտութեան եւ ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. ԹՐԱԳՕՇԻ :

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը ութին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Բոլոր աշակերտները բեմին վրայ արտասանութիւններ, արամախօսութիւններ, պարոյալից, հաճելի ու զուարթ նախնկալներ : Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ : Կը հրաւիրուի Տէսինի հայութիւնը անխտիր քաջալերելու աշակերտները :

Մուտքը ազատ է ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9ᵉ)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 24 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 24 JUIN 1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9136 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4937

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԸ

—o—

Բախտաւոր են Ֆրանսահայերը :

Երկինքէն ինկած մանանայի կը նմանին մեր զոյգ կրթական հիմնարկութիւնները. — Սեւրի վարժարանը՝ մանչերու, Ռէնսիի Դպրոցասիրացը՝ աղջիկներու համար :

Եթէ չունենայինք Վենետիկի Մխիթարեան դարաւոր միաբանութիւնն ու Պոլսոյ Դպրոցասիրաց ութսունամեայ ընկերութիւնը, մենք ալ զրկուած կ'ըլլայինք հայկական դպրոցներէ այսօր՝ ինչպէս Ամերիկայի շուրջ 350.000ի հասնող Հայութիւնը :

Դպրոցասիրաց վարժարանը կարճատեւ կեանք մը միայն ունեցաւ Մարսիլիոյ մէջ։ Հուսկ ուրեմն վերջնապէս հաստատուեցաւ փարիզեան արուարձան Ռէնսիի մէջ : Մարսիլիացիք պէտք չէ մոռնան հանէին զայն։ Անկէ ի վեր քանիցս ծրագիրներ կազմուեցան Մարսիլիոյ մէջ վարժարան բանալու համար, առանց ընթական արդիւնքի մը հասնելու :

Դպրոցասէրը միակն է իր տեսակին մէջ. Ամբողջ Եւրոպայի եւ արեւմտեան կիսագունդին մէջ չունինք ուրիշ աղջըկանց վարժարան : Այդ պատճառաւ ալ անիկա պէտք է բոլորին գուրգուրանքը վայելէ : Այնտեղ է որ կը պատրաստուին ապագայ հայ մայրերը՝ հայեցի դաստիարակութեամբ եւ հայրենասիրական շունչով :

Վարժարանը Ֆրանսական լիսէի աստիճան ունի, պետական ծրագրով եւ աշակերտուհիները կը ստանան պրըվէի եւ պաքալորէայի վկայական :

Մինչեւ այսօր կարելի չէ եղած պասկալի դասարան հաստատել, որովհետեւ պրըվէէն վերջ դպրոցը շարունակելու փափաք ունեցող աշակերտուհիներ հազիւ բաւարար թիւով :

Անմահական մարմինը որոշած է յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ ... երկրորդ դասարան մը բանալ, որու համար արդէն այժմէն վեց հոգի արձանագրուած են : Տարակոյս չկայ, ... ուրիշ հայ աղջիկներ ալ պիտի հետեւին անոնց օրինակին :

Դպրոցասէրը կը ներկայացնէ կարգ մը առաւելութիւններ Ֆրանսական լիսէներու վրայ :

Նախ՝ աշակերտուհիները կը սորվին ... լեզու եւ գրականութիւն, Հայոց պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւ ... :

Երկրորդ դասարանները խճողուած ... եւ ուսուցիչները առանձին առանձին ... աշակերտուհիներով եւ ուշադրութիւն կու տան անոնց :

Երրորդ տարիքը նկատի չառնուիր :

Անմահականութիւն եւ տեսչութիւն մօտէն կը հսկեն վարժարանի մաքրութեան, աշակերտուհիներու սնունդին եւ դաստիարակութեան : Կարող ուսուցիչներ ... իրաքանչիւր ճիւղի համար :

Այս տարի աշակերտուհիներու թիւը բարձրացած է 81ի :

Ներկայ շէնքը սկսած է նեղ գալ արդէն. Անհրաժեշտ է յաւելուածական ... շէնք մը կառուցանել, որպէսզի կարելի ըլլայ դասարանները բաժնել նեղարանէն : Ու նաեւ՝ հնարաւորութիւն ... աւելի մեծ թիւով աշակերտուհիներու ընդունելութեան :

Վերջերս Սէրթիֆիքա տ'Էթիւտի քննութեանց ներկայացող փոքրիկ սանուհիներէն ... իր յաջողած են, ինչ որ գնահատելի է :

Հայը՝ կիրակի՝ Սեւր ու Ռէնսի դաշտահանդէսով մը կը փակեն իրենց տարեշրջանը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԴԺԳՈՀ Է

—o—

Մորլէ պաշարուած քաղաքի մը տպաւորութիւնը կը թողուր, Հինգշաբթի օր : Հոն, նոյն օրը պիտի գտնուէին ընկերակցութեանց այն երկու պարագլուխները, որ անցեալ Յունիս ութին գլուխն անցած էին ըմբոստական շարժումի մը, խանգարած էին երթեւեկը եւ գրաւած նահանգապետարանը :

Առեւանը ազատ արձակեց, երկու պատասխանատուները, հանդարտեցնելով մթնոլորտը եւ բնակչութիւնը : Կեանքը բնականոն կը դառնար քաղաքի մը մէջ, ուր նախորդ օրուընէ Ապահովութեան Հանրապետական գունդերու երեք հազար անդամներ կը հսկէին։ Ոչ մէկ կառք կընար Մորլէ երթալ, ամէն կողմ ոստիկանները պատրաստ էին, արտասուաբեր ռումբերով, ի հարկին միջամտելու համար :

Այս բոլորէն ետք սակայն, գիւղացիական ցոյցերը կը շարունակուին եւ կը թուի թէ պիտի ծաւալին բովանդակ երկրին մէջ :

Ուրբաթ օր ցոյցերու կը սպասուէր Սոմի նահանգին մէջ։

Նոյն օրը, Հինգշաբթի, Ազգ. Ժողովը նիստ գումարած էր, բայց ժողովասրահին մէջ, դժգոհութեան, չբանելու համար ըմբոստութեան հով մը կը փչէր :

Երբ նիստը սկսաւ երեսփոխանները արդէն դառնութեամբ լեցուած էին : Առաջին բողոք բարձրացնող խմբակցութիւնը եղաւ Միութիւն Նոր Հանր. Համար (Իւ. Էն. Էռ) ինչ որ կրնայ որոշ զարմանք պատճառել։ Հետեւեցան բոլորը բացի համայնավարներէն։ Երեսփոխանները կը դժգոհէին որ կառավարութիւնը, չարաչար գործածելով իր իրաւասութիւնները, օրակարգի վրայ կը դնէ միշտ իր օրինագիծերը, այն խոր համոզումով, որ Ժողովը պիտի հետեւի։

Անկէ վերջ կը պատահի միջադէպը : Ելմտական յանձնախումբը մերժած ըլլալով տեղական հանգամանք ունեցող որեւէ տուրք, վարչապետ Տըպրէ խստօրէն կը բողոքէ, չի կրնար ընդունիլ, որ հարկ տեսնուած բոլոր աշխատանքները կատարուին, Փարիզի մէջ, առանց Փարիզցիներու մասնակցութեան։ Մտիկ ընող չկայ սակայն, քննադատութիւնները կը տեղան, նոյնիսկ Իւ. Էն. Էռի երեսփոխաններուն կողմէ եւ ի վերջոյ 208ի դէմ 243 ձայնով կառավարական առաջարկը կը մերժուի : Այդ պահուն Տըպրէ, սաստիկ բարկացած կը պոռայ «այս ձեւով ծրագիրը վերջնականապէս կը թաղէք» եւ չսպասելով իսկ որ խօսք ուզողները, խօսք առնեն, կը ձգէ կ'երթայ :

Այս միջադէպը ցոյց կու տայ թէ Ազգ. Ժողովին վերապահուած այս երկրորդական դերը չի կրնար շարունակուիլ առանց ամբողջ հանելու։ Կառավարութիւնը բոլորովին մենաշնորհի վերածած է իր դերը, ինչպէս դիտել կու տայ նաեւ Մարսել Կապիւյի, Ֆիկարոյի մէջ եւ որեւէ նախաձեռնութիւն կամ հակակշիռ չի ձգեր :

× Ֆրանսայի Ուսանողներու Ընդհ. Միութիւնը յայտարարեց թէ կը բաժնէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի կարծիքը եւ Սահարան՝ ալժերական կը նկատէ :

ՀԱՆԳԻՍՏ ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Ուրբաթ առաւօտ, Պոլսէն ստացանք հեռագիր մը, որ կը հաղորդէր Պոլսոյ Գարեգին պատրիարք Խաչատուրեանի վախճանումը :

Պատրիարքը վախճանած է, Հինգշաբթի օր, Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին մէջ, արարողութեանց նախագահելու ընթացքին — կը տօնուէր Ս. Թարգմանիչներուն՝ Սահակի եւ Մեսրոպի օրը :

Այս անակնկալ մահով, Պոլսոյ պատրիարքական աթոռը թափուր կը մնայ աւելի քան երբեք փափուկ ժամանակ մը :

Վախճանեալ Պատրիարքը ծնած էր Տրապիզոն 1880ին, մկրտութեան անունով՝ Խաչիկ, իր ուսումը ստացած է Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը, ապա Արմաշի վանքը :

1901ին վարդապետ ձեռնադրուած է Դուրեան Եպիսկոպոսի ձեռամբ, յետոյ 1906ին, տեսչութեան պաշտօն վարած է Կիլիկիոյ դպրեվանքը (Սիս) :

1908ին Մարաշի առաջնորդական փոխանորդ էր ուրկէ կրկին կ'անցնէր Սիս, Կիլիկիոյ դպրեվանքը : 1909ին Արմաշի դպրեվանքին փոխ – տեսուչ եղած է, ապա առաջնորդական պաշտօններ վարած է Արաբկիր, Գոնիա, եւայլն– 1915ին աքսորուած է դէպի Մեսոպոտամիա, ուրկէ Երուսաղէմի վանքը անցած է 1917 Դեկտեմբերին : Թուրքերը զինքը Դամասկոս փոխադրած են, ուր մնացած է մինչեւ զինադադար :

Զինադադարէն ետք, եղած է Տրապիզոնի Առաջնորդ, 1922ին գացած է Էջմիածին ուր եւ եպիսկոպոս ձեռնադրուած է :

Առաջնորդական պաշտօններ վարած է Քալիֆորնիա, Մարսէյլ եւ Հարաւային Ամերիկա :

Պոլսոյ Պատրիարք ընտրուած էր 1951ին :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՇԼԻՆՔ ԼԱՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԵՔ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

Լաոսի երեք իշխանները՝ Սուվաննա Ֆումա (չէզոք քաղաքականութեան կողմնակից), Պուն Ումի (ազգայնական) եւ Սու – Ֆանուվոնկ (Փաթեթ Լաօ – համայնավար) միացեալ զեկոյց մը հրապարակեցին Ցիւրիխի (Զուիցերիա) մէջ, յետ երկարատեւ խորհրդակցութեան : Թագաւորին կողմէ նշանակուած եւ ազգային միութիւնը ներկայացնող կառավարութեան մը կազմութեան շուրջ համաձայնութիւն գոյացուցած են : Կառավարութիւնը ի գործ պէտք է դնէ խաղաղասէր եւ չէզոք քաղաքականութիւն մը :

« Երեք իշխանները — կ'ըսէ հրապարակուած միացեալ զեկոյցը — խորհըրդակցեցան Ազգային Միութիւնը ներկայացնող առժամեայ կառավարութեան քաղաքական ծրագրին եւ իր անմիջական առաքելութիւններուն շուրջ ու համաձայնեցան որ — Արտաքին քաղաքականութեան մէջ պէտք է հետեւի խաղաղասէր եւ չէզոքավար ուղղութեան, մաս պէտք չէ կազմէ ոչ մէկ ուխտի կամ զինուորական դաշնակցութեան ու պէտք է արգիլէ օտար զինուորական կայաններու հաստատումը Լաոսի մէջ։ Միեւնոյն ատեն պէտք է հեռանան բոլոր օտար ուժերը եւ զինուորական խորհրդատուները : Լաոս պիտի ընդունի բոլոր երկիրներու օժանդակութիւնները, անխտիր :

Ներքին քաղաքականութեան մէջ պիտի վերահաստատուին քաղաքացիներու ազատութիւնը, 1954ին վաւերացուած ընտրական օրինագիծը եւ վերջապէս պէտք է յարգուին ժողովրդավարական ազատութիւնները :

Առժամեայ կառավարութեան նպատակներէն պիտի ըլլայ նաեւ պահպանել Ազգ. Միութիւնը, չէզոքութիւնը, անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը :

Երեք խմբակցութիւններուն ուժերը պէտք է միացուին կազմելու համար միակ ազգային բանակը :

Զեկոյցին մէջ մատնանշուած են նաեւ քաղաքական գերիներու ազատ արձակումը, զինադուլի յարգումը եւ այլ անմիջական նկատառում հարցերու կարգադրութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԻՒՊՔԷ, Պոն վերադառնալէ առաջ, Հինգշաբթի օր այցելեց Ֆոնթէնպլոյի դղեակը, ապա Մալրօ ճաշ մը կու տար ի պատիւ Ֆրանսայի հիւրերուն, մինչ նուագախումբը Մոցարթով, Քուփըրէնով եւ Պախով կ'ընկերանար ... , եղինձին եւ գինիներուն : Նոյն օրը, Լիւպքէ կ'այցելէր Սաքլէի հիւլէական կեդրոնը, Ինսէաօ եւ իրիկունը Քէ տ'Օրսէի մէջ արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ ճաշ մը կու տար ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Լիւպքէի : Յիշենք որ նախորդ օրը, դաշնակցային հանրապետութեան նախագահը այցելած էր Կրինեոնի վարժարանը եւ ընդունուած տեսուչէն՝ Գ. Տէր Խաչատուրեանի կողմէ, որ դպրոցին պատմականն ըրած էր Լիւպքէի :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻ կը տառապի անծանօթ ժահրէ մը եւ ջնջած է բոլոր ժամադրութիւնները :

« Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ եւ իր դաշնակիցները՝ Ֆրանսա եւ Անգլիա Պերլին կը գտնուին, ոչ թէ ռուս մէկու մը բարեացակամ թոյլտուութեամբը, այլ՝ իրենց լրիւ իրաւունքով », յայտարարեց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք մամուլիասուլիսի մը ընթացքին : Ապա, դիտել տուաւ, թէ 1946էն ի վեր Դաշնակիցները աշխատած են լուծել պատերազմին ստեղծած թնճուկները, բայց միշտ հանդիպած են խորհրդային ընդդիմութեան :

ՍՊԱՆԻՈՅ եւ Խ. Միութեան միջեւ առեւտրական կարեւոր համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ, որու հիման վրայ խորհրդային 40.000 թոն քարիւղ եւ ըսպանական 2200 թոն հիւսուածեղէն պիտի փոխանակուին երկու երկիրներուն միջեւ։ Այս համաձայնութիւնը կնքուեցաւ պելժիական ընկերութեան մը միջնորդութեամբ քանի որ երկու երկիրները դիւանագիտական յարաբերութիւն չունին։

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Փարիզի ներկայացուցիչը՝ Զին Հինք – Ցէ «անխուսափելի » գտաւ համայնավար վարչակարգի տապալումը Չինաստանի մէջ եւ մայր հայրենիքի վերագրաւումը Քումինթանկի (ազգ. Չինաստան) ուժերու կողմէ : Փարիզի Ամերիկեան ակումբին մէջ իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին ընթացքին դիտել տուաւ նաեւ, թէ «բազմաթիւ հակահամայնավար ուժեր կը պայքարին Չինաստանի մէջ » :

ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ արարքները կը շարունակուին Ալժերիոյ մէջ, Ալժ. Ազատ. Ճակատին կողմէ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Հայ միտքը այս տարիներուս ամէնէն աւելի կը զբաղի դպրոցական հարցով ։ Ազգային միւս բոլոր կարեւոր խնդիրները պահ մը մոռցուած են, նոյն իսկ գրական կեանքի վերարծարծումը ուժեղ եւ բեղուն կեդրոն մը կազմելու համար. ամէնուն ուշադրութիւնը դպրոցական մարզին կը դառնայ։ Դպրոցը իրաւամբ կը կազմէ մարդը, քաղաքացին, նոյն իսկ գիտնականը կամ գրագէտը՝ մարդուն մէջ. ամէն ինչ անկից կախում ունի եւ ինչ որ է դպրոցը նոյնն է ժողովուրդը։ Ասկից որեւէ երկրի մէջ նոր կեանք մը ծայր տուած ատեն բնական ոճով կը մտածուի այդ կեանքին հաստատութիւն տալ դպրոցով ։ Մեզի համար ալ նոր կեանք մը սկսած է տարբեր աշխէն իր միջավայրով, կենսունակութեամբ, արտայայտուելու եղանակով. այդ կեանքին ծնունդը ակամայ ծնունդ մըն է եւ այս պատճառաւ է մեր անընտելութիւնն եւ դժուարահաճութիւնը անոր պարագաներուն հետ. ասկից վարժելու եւ հրահանգուելու պէտքը դպրոցի միջոցաւ ։

Դպրոցը սակայն մեզ չի գրաւցներ այնքան ուսումնական տեսակէտով. այս մասամբ ամենադիւրին է գոհացում տալ մեր փափաքին ։ Այն երկիրներուն մէջ՝ ուր ցրուած է Հայութիւնը, տեղական բազմաթիւ ուսումնական հաստատութիւններ կան գիտական բարձր մակարդակով, ուր ուզած ծարաւի ամէն միտք կրնայ գտնել իր բաղձացածն ու սիրածը։

Այլ կը զբաղցնէ մեզ իր կրթական ուղղութեամբ ։ Դպրոցը միայն քաղաքացին եւ ուսումնական անձը չի պատրաստեր, այլեւ կը կազմէ մարդուն ցեղային նկարագիրը, հայրենիքի գաղափարը, անհատը՝ որ որոշ ազգի մը կը պատկանի իր հոգիով, իր զգացումներով, իր տեսութիւններով. այսպէս դպրոցը որքան ուսումնարան է նոյնքան եւ կրթարան ազգայնութեան. ուղին դէպի յառաջադիմութիւնն եւ զարգացումը, նոյնպէս անհրաժեշտ տարր մը ազգային պահպանումին. դպրոցը ժողովուրդն ըլլալէ զատ ինքնին ազգն է, հայրենիքն է։ Ասկից կը հետեւի թէ կարեւոր է որ ունենայ ազգային նկարագիր մը ոչ միայն ուսումնական ծրագրին, այլ եւ ներքին կազմին եւ կեանքին մէջ ։

Հոս դիտումս չէ տեսութիւններ ընել՝ կը հասկցուի կրթական տեսակէտով, ազգի նշանակութեան, անոր գոյութեան իրաւունքին, ազգայնացման կարեւորութեան կամ ոչ կարեւորութեան վրայ այլ այլ զբաղիլ իրողութիւններով ։ Ցայտնի է որ հիմակ ամէնէն աւելի պէտքը կը զգանք ազգայնանալու, պահելու մեր ցեղային կնիքը, կենդանացնելու եւ հրահրելու հայրենիքի գաղափարը մեր եւ մեր գաւակներուն մէջ, շարունակելու համար մեր գոյութիւնը, իբր ուրոյն ժողովուրդ ։ Արդ այս բոլոր ճիւղերը ապարդիւն կը մնան առանց դպրոցական որոշ ուղղութեան ։ Լեզուն եւ գրականութիւնը այնքան չեն ստարբեր ազգային պահպանումին, որքան դպրոցը, որ յաջորդութիւն պատրաստելու, մեր սերունդը մեր գաղափարով խմորելու բակլըրնական տարրն է. առանց դպրոցի՝ լեզուն եւ գրականութիւնն ալ կը կորսնցնեն իրենց ուժը։ Հետեւաբար մեզի համար ճական է տալ դպրոցներուն ազգային նկարագիր եւ ուղղութիւն ։

Դպրոցին ընծայել ազգայնական նկարագիր նորութիւն չէ. կարելի է ըսել թէ բոլոր երկիրներու պետական դպրոցները ազգայնական են. մեր ազգային վարժարանները նոյնպէս, ուր մթնոլորտը հայ է եւ մասամբ կարեւորութիւն կը տրուի տոհմային գիտութեանց ուսուցման ։ Սակայն հիմա մեզի համար ասիկա բաւական չէ. անհրաժեշտ է աւելի զգալի ընել ,,վերազօր ու տիրող ազգային նկարագիրը եւ ընծայել անոր միաձոյլ դրոշմ մը մեր բոլոր վարժարաններուն համար, որով ասոնք հաւասարին իրարու եւ չըղթայուին՝ իբր հայ դպրոցներ, իբր միակ հաստատութեան զանազան ճիւղերը ։ Այսպէս անոնց մէջ դաստիարակուած սերունդը սնած եւ մեծցած կ'ըլլայ ազգային միեւնոյն գաղափարականով ու զգացումներով, ու քիչ շատ ամէնուն մէջ նոյն տեսութիւններն ու համոզումները բարգաւաճած կ'ըլլան հայրենիքի տեսակէտով ։

Ապահովաբար ասոր մեծապէս կը նըպաստէ հայկական գիտութեանց ուսումնական միակ ծրագրի մը մշակումը ազգային իշխանութեանց կողմանէ ։ Այդ ծրագրին մէջ մանրամասն պէտք է նշանակուած ըլլան եւ ցուցուած, նախնական՝ ինչպէս նաեւ միջնակարգ մեր դպրոցներուն մէջ ուսուցուելիք ազգային գիտութեանց նիւթը, աւանդուելու եղանակը, դասաժամերը, ոգին եւ զգացումները զոր հարկ է արծարծել աշակերտներու սրտին մէջ։ Սոյն ծրագիրը պէտք է որդեգրեն ազգին բոլոր կրթական հաստատութիւնները, դաստիարակելու համար նոր սերունդը՝ ազգային տեսակէտով, նոյն հոգիով եւ համոզումով ։ Այսպէս գոնէ ազգային գիտութեանց ուսուցման միաձեւութիւն մը կը ստեղծուի բոլոր մեր վարժարաններու մէջ՝ առանց սակայն ամբողջապէս ստրկանալու, որովհետեւ աւանդող անձերու իւրայատուկ մտայնութիւնն եւ ըմբռնումը, ինչպէս նաեւ միջավայրի տարբերութիւնը միշտ այլազանութիւն կը մտցնեն ամէնէն միաձեւ իրին մէջ ալ ։

Եթէ իրագործուի ասիկա, գուցէ հայ դպրոցին հիմը զօրացած ըլլայ ։

Հ. Կ. ՔԻՇՄԱՐԵԱՆ

«Բազմավէպ», 1929

ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՍԱԼԱԶԱՐ

—o—

Սալազար շատ քննադատուած, բայց եւ, շատ գնահատուած մէկն է, քաղաքական ղեկավար մարդոց մէջ։ 30 տարի է կը վարէ Փորթուկալի ճակատագիրը եւ եթէ Սանթա – Մառիայի եւ Անկոլայի դէպքերը չպատահէին, շատեր պիտի շարունակէին այն տպաւորութիւնն ունենալ, թէ Սալազար Փորթուկալի մենատէրն է եւ ոչ թէ միայն վարչապետը, որ ունի սակայն արտակարգ իրաւասութիւններ, Հանրապետութեան Նախագահին՝ ծովակալ Թոմա, ձգելով խորհրդանշական դեր մը ։

Փոլ Սերան, որ քաղաքական հարցերու լաւագոյն մասնագէտներէն մէկն է, գիրք մը հրատարակած է վերջերս «Սալազար եւ իր ժամանակը», ուր շահեկան խորհրդածութիւններ կ'ընէ Փորթուկալի վարչապետին մասին ։

Իրաւաբանութեան այս դասախօսը շատ ծանօթ չէ ամբոխին։ Երեւութապէս, չէ ուզած կառավարութեան գլուխ անցնիլ եւ ամէն ինչ կ'ընէ, որպէսզի հանրութեան չներկայանայ։ Կ'ըսէ. «Կարելի չէ նոյն ատեն ամբոխը հմայել եւ զայն կառավարել »։ Այդ իսկ պատճառով, երբ գիւղացիներ նուէրներ կուտային իրեն, որովհետեւ կամուրջ մը շինել տուած էր, չոր չեշտով պատասխանած է. «Շնորհակալ ըլլալու պէտք չունիք։ Ամէն ինչ կ'ընեմ, օգտակար ըլլալու համար, բայց ոչ մէկ բան՝ հաճելի ըլլալու համար»։

Փոլ Սերան, որ կը ներկայացնէ Սալազար՝ մարդը, տրամաբանութեան, դատողութեան եւ պայծառատեսութեան տէր մէկն է ։ Փարի – Փրէսի քննադատը Քլէպէր Հետէնս կը խորհի թէ նոյնիսկ, հակառակորդները պէտք է շահեկան գտնեն իր գրածները, որովհետեւ երբեք չենթարկուիր, այլ կուզէ միայն լուսաբանել։ «Սալազարական» չէ, քանի որ սալազարականութիւն չկայ ։ Չի կարծեր թէ Սալազար օրինակելի քաղաքական վարչաձեւ մը ստեղծած է, բայց կը գտնէ թէ Սալազարի փորձը նոյնիսկ եթէ ձախողի՝ «արժանի է պարկեշտօրէն ուսումնասիրուելու »։

Կ'ուսումնասիրէ Սալազարի վարդապետութիւնը, երեւան կը հանէ ընդդիմադիր պատճառաբանութիւնները եւ յաճախ կը դրժէ զանոնք։ Ձեւով մը Սալազարի պաշտպանութիւնն է։ Շահեկան դիտողութիւն մը կայ յառաջաբանին մէջ։ Սերան կը նկատէ, որ Սալազար այսօր իր դէմ ունի ոչ միայն համայնավարները, այլեւ արեւմտեան բազմաթիւ ժողովրդավարներ։ Այս վերջինները կը թելադրեն խօսիլ Խորհրդ. Միութեան, Չինաստանի եւ ամէն անոնց հետ, որոնք մարքսեան մենատիրութեան ձեւ մը ունին, յանուն խաղաղ համակեցութեան բարիքներու տարածման։ Ընդհակառակն, շատ մեծ խստութիւն ցոյց կուտան մենատիրական այն վարչաձեւերուն հանդէպ, որոնք կը պայքարին համա... նավարութեան դէմ։ Եւ Փոլ Սերան ... կուտայ. « Եթէ հարկ է լաւ յարաբեր... թիւններ մշակել համայնավար երկիր... րու հետ, հակառակ անոր որ ժողովր... վար կեանքը բոլորովին գոյութիւն չու... այդ երկիրներուն մէջ, ապա ուրեմն ... չո՞ւ դէշ յարաբերութիւններ մշակել ... կիրներու հետ, որոնք եթէ ժողովրդ... վար չեն՝ արեւմտասէր են». Արդարեւ ... իմաստուն չի թուիր մեղադրել պետ... թիւններ սա՝ պարզ պատճառով, որ ձեւ... բարեկամ են ։

Խորհրդ. Միութիւնը եւ Չինաստ... վախ կը պատճառեն։ Ընդհակառակ... Փորթուկալի անունը համաշխարհայ... ոչ մէկ վախ կ'արթնցնէ, եւ ծանօթ ... որ վատութիւնը քաղաքականութեան ... ուժերէն մէկն է ։

Փոլ Սերանի համար, այս մանկա... վրդովարներու փտումին յանուն նշա... ւոր «Պատմութեան իմաստին» ։ Ասիկա... կը նշանակէ՝ ուժգին մայել յանուն ... թաղրական պատմութեան յեղաշրջում... մը, զոր ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ է.

Փոլ Սերանի համար, այս մանկա... մեքենայութիւնը. «մեր ժամանակի ամ... նէն ծանրակշիռ մտաւորական խեղա... թիւրումներէն մէկն է »։

« Սպանիոյ եւ Փորթուկալի քաղաքա... կան դրութիւնները ժամանակավրէպ պի... տի ըլլան, բայց ժամանակավրէպ պի... ըլլան նաեւ համայնավար դրութիւն... րը»։ Ոչ Արեւելքի, ոչ ալ Արեւմտ... դրութիւնները համապատասխան են ... սերունդներու բաղձանքներուն.

Սալազար վարչապետ է, նշանակուա... Հանրապետութեան Նախագահին կող... եւ պատասխանատու անոր առջեւ։ Խոր... հրդարան կայ, բայց իր դերը, նոյն... օրէնսդրական, շատ փոքր է եւ Հանր... պետութեան Նախագահը կրնայ զայն ... ծել մէկ օրէն միւսը ։

Արքայական եւ ժողովրդավար բնոյ... մութիւնը գոյութիւն ունի իրապէս ... չի կրնար կուսակցութեան ձեւով կա... մակերպուիլ եւ իր գործունէութեան ... բերիւթիւնները շատ միջակ են։ Կա... սակայն ընտրողական ցանկեր ներկա... ցնել։ Միութեանց եւ մամուլի ազատ... թիւն կը պահանջէ։ Սալազար կը պա... տասխանէ թէ իր վարչաձեւը կատար... չէ, պէտք է, անշուշտ բարեփոխ... բայց աշխարհի այս կացութեան պէտք է խոհեմ ըլլալ ։

Հարկ է ճշդել նաեւ թէ Փորթու... Սահմանադրութիւնը վաւերացուա... ժողովուրդին կողմէ, հանրաքուէ... Ֆրանսացիները պէտք չէ անգիտա... կ'աւելցնէ Փարի – Փրէսի քննիչ...

Անթոնիօ տէ Օլիվէյրա Սալազար ... ւատացեալ մըն է որպահած է Պետու... եւ Եկեղեցւոյ բաժանումը, չափաւոր ... պայնական մըն է, որ միացած Եւրոպ... մը կը մաղթէ, ուր, հակառակ ... բանի, ազգերու քաղաքական անկախ... թիւնը պահպանուած ըլլայ, թշնամի ... է ցեղային խառնակութեան, որ կը ...

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

—o—

Անշուշտ բոլոր ծխողները սրտի հիւանդութիւն չեն ունենար. որովհետեւ կան բազմաթիւ անձեր որոնց սիրտը եւ երակները զգայուն չեն նիքոթինի թունաւոր ներգործութեան (*)։ Միւս կողմէ չծխողներն ալ ենթակայ են սրտերակային վերոյիշեալ ծանր եւ յաճախ մահաբեր հիւանդութիւններուն, բայց շատ աւելի նուազ համեմատութեամբ եւ այլ պատճառներու ազդեցութեան տակ ։

Այսպէս բոլոր պրպտումները կը հաստատեն որ երակները եւ անոնց գործունէութիւնը վարող ջիղերը չեն սիրեր նիքոթինը եւ իրենց խորշումը կ'արտայայտեն պրկումներով, որոնք տարիներ վերջ, կը յանգին ծանր խաթարումներու ոչ միայն սիրտը, այլեւ մարմնին ուրիշ մասերը (ուղեղ, անդամներ) ոռոգող երակներուն մէջ ։

Որքա՞ն է ծխողներուն եւ չծխողներուն մէջ սրտի եւ երակներու խաթարման հետեւանքով մահացութեան համեմատութիւնը ։

Հէմընտ եւ Հիլէյի 1958ի կատարած վիճակագրական պրպտումը, որու ընթացքին այդ երկու գիտունները քանի ամիս շարունակ 50 – 69 տարեկան մօտ հարիւր ութսուն հազար այրերու ապրելակերպին եւ ախտաբանական վիճակին հետեւեցան, երեւան բերած է, որ 50 – 55 տարեկանին սրտին երակներու հիւանդութեան հետեւանքով մեռնողներուն մէջ, չծխողներու բաղդատմամբ ծխողներուն թիւը երեք անգամ աւելի եղած է, եթէ օրական քսանէն քառասունէ աւելի ծխիկ սպառած են եւ երկու անգամ աւելի եթէ քսանէն պակաս ծխած են։ Բայց 65 – 69 տարեկաններուն մէջ համեմատութիւնը գրեթէ նոյնը եղած է, որովհետեւ ծխախոտի ազդեցութեան չափազանց զգայուն ծխողները այդ շրջանէն առաջ մեռած էին։ Կը հետեւի թէ 50 – 55 տարեկանին՝ գլխաւորաբար ծխողներն են որ զոհ կ'երթան երակներու հիւանդութեամբ կանխահաս մահուան ։

Մարսողական գործարանը եւս ընդհանրապէս զգայուն է նիքոթինի ազդեցութեան ։ Ոմանք իրենց ախորժակը կը կորսնցնեն, ստամոքսի ծանրութիւն կ'ունենան. դժուար կը մարսեն, երբեմն ալ ստամոքսի կեղէ (իւլսէր) կը տառապին, որու գոյացման մէջ ենթակային ջղային հոգեկան դրութիւնը մեծ դեր կը կատարէ ։ Ուրիշներ պնդութիւն եւ աղիքային այլ խանգարումներ կ'ունենան, թէեւ ծխողներու կարծիքով առաւօտեան ծխիկը աղիքներու պարպումը կը դիւրացնէ. ինչ որ ճիշդ է, բայց ծխախոտը կը ներգործէ իբրեւ վարժութիւն դարձած ազդակ մը, ինչպէս առաւօտեան գաւաթ մը ջուրը կամ սուրճը։ Ամէն պարագայի մէջ, բուսաջղային դրութիւնը թունաւորելով է որ ծխախոտը մարսողական խանգարումներ յառաջ կը բերէ ։ Երբ ենթակաները ժամանակին կը դադրեցնեն ծխելը, այդ խանգարումները կ'անհետանան, անշուշտ եթէ ուրիշ պատճառներ չկան ։

Ծխախոտը իսկական թոյն մըն է մանաւանդ ընդհանուր ջղային դրութեան համար։ Բազմաթիւ ծխողներ աւելի դիւրագրգիռ կը դառնան, ձեռքերու դողդողում, մկանային ցնցումներ կամ կուրծքի ցաւեր կ'ունենան, մանաւորաբար ձախ կողմը։ Շատերու յիշողութիւնը, ուշադրութիւնը եւ տեսողութիւնը աստիճանաբար կը նուազին։ Այս ախտաբանական փոփոխութիւնները այնքան յամրօրէն երեւան կուգան, որ ենթակաները ուրիշ պատճառներու կը վերագրեն զանոնք ։

Շնչառական գործարանը եւս յաճախ ենթակայ է ծխախոտին խաթարող ազդեցութեան, որ այլազան է, որդիւնք անոր ծուխին, որ ածխաթթու, խայծղան (կուպրոն) եւ քիմիական այլ նիւթեր կը պարունակէ ։ Ածխաթթուն եւ մանաւանդ ածխային թթուիդը զօրաւոր թոյներ են, որոնք երբ մեծաքանակ կը շնչուին (օդային կազ, գէշ վառող կրակարան, եւ այլն), յաճախ կը մահացնեն ...

ՏՈՔԹ. Լ. ԿԻՐԻԳ...

(5 Շար.)

(*) Ֆրանսացի երեք բժիշկներ ... մէ տարի մը առաջ եղած հաղորդ... թեան համաձայն «ծխիկի ... (թեսթ տը լա սիկառէթ) կարելի ... տորոշել ծխախոտի թոյնին զգայ... եւ երակ ունեցող անձերը ։ 12 ... խելէ ետք, մասնաւոր գործիք ... թակային բազկազարկը ... երկու ծխիկ ծխելէ առաջ եւ ... Անոնք որ երակներու հիւանդութ... նին եւ ծխախոտէն չեն ազդուի... բաբախումներու թեթեւ եւ ժամ... ւոր արագացում մը եւ արեան ... դիւրացնող երակային չափաւոր ... նում մը կ'ունենան։ Իսկ անոնք ... երակներու յայտնի կամ թաքուն ... դութիւն մը կամ խաթարում մը ... բակային գերճնշում կամ ... (արթէրիթ) ունին կամ այդ երեւ... թիւններու նախատրամադրի... պինները սրտի բաբախումներ... դանդաղում մը եւ արեան շրջ... ուարացնող երակային սեղմում ... նան։ Ասոնց սրտին եւ երակներ... մար ծխախոտը կատարեալ թոյն ...

ԻՋՄԻԹՑԻՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Անանիա վարդապետի ձեռագիրներուն ...Յառաջ»ի մէջ հրատարակութեան առ– ...իւ, Ֆրանսաբնակ իշխեթցի տիկին մը, ... կ՚ուզեր իր ինքնութիւնը յայտնել, ...ասցէով լեցուն նամակ մը · ուղղած ... ընծի :

Նամակագիր տիկինը շատ կը ցաւի որ ...որդ չկրնուեցաւ իշխեթցի մը, որ քանի ...ի տող գրէր Նիկոմիդիոյ այդ շէն, կեդ– ...րոնական քաղաքին պատմական կամ ...ական անցեալին մասին(*) : Մինչ ...րոպու եռեւէ հրապարակ ելան Գարտի– ...ցիի, Ատափազարի, Կէյվէի եւ այլ քա– ...ղաքներու պատմագիրքերը :

Ցիշելով կարգ մը դէպքեր, Տիկինը կը ...ամէ բաներ, որոնք թէեւ առասպե– ...ական կը թուին, բայց կ՚արժէր որ պըր– ...պտուէր մը՝ ուսումնասիրութեան ...իբ զատնայլին անոնք :

...ամանակին տիկնոջ պրածին, Հուփոփ– ...ի եւ Գայեանէ կոյսերուն գագաղները ...կը գտնուէին Թուրքի մը տան մէջ, գոյն– ...գոյն, մետաքսեայ ծածկոցներով ծած– ...կուած : Ուխտատեղի մը վերջապէս, ուր ...հիւանդները կ՚երթային բժշկութիւն ...ստանալու : Դագաղներուն վրայ կը դե– ...տեղէին իրենց մազերէն խուրձեր, կամ ...գգեստի մէկ կտոր :

Նման ուխտավայր մը եւս, — Խաչի ...պատ, բառ տիկնոջ՝ Հայ մը եղած է : ...Եւ վերջապէս բլրանման վայր մը՝ Բիւր– ...եղ յորջորջուած, որուն փլատակներէն ...յուրս կը հանէին հինաւուրց զանազան ...առարկաներ :

Վերապրող իշխեթցի հայրենակիցնե– ...րու, մասնաւորաբար Ստեփան Թիր– ...աքեանին եւ Գ. Մոսկոֆեանին պիտի ...թելադրէի՝ որպէսզի հետաքրքրուէին ...պատմական այդ հնութիւններով եւ ամ– ...բողջացնելով իրենց ունեցած ծանօթու– ...թիւններուն հետ, ուսումնասիրութիւնով ...մը տային մամուլին :

Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

* ԽՄԲ. Հալէպէն մեզի գրկուած ...ել ժամանակին, յայտարարութիւն մը, ...որ կը հաղորդուէր թէ՝ դեղագործ ...Մելքոնեան նախաձեռնութեամբ կը սկսո– ...ւէր ընդհանուր Բիւթանիոյ պատ– ...մութեան (Նիկոմիդիա՝ իր բոլոր գիւ– ...ղերով) ... Ոչ է պատճառը որ այսքան ...կը յապաղի ձեռնարկը :

...ել թէ հապճեպով կատարուած ապա– ...ցոյթականացում մը, ներկայիս, սա՛իր ...մն է Սեւրոսան հանդէսով :

Այս ամբողջին վրայ, պէտք է նաեւ ա– ...ւելցնել թէ Սալազար Ֆրանսայի բարե– ...կամ մըն է եւ ֆրանսերէն լեզուն եւ գը– ...րականութիւնը շատ տարածուած են ...Փորթուկալի մէջ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵԶՈՒԻ ԿԱՃԱՌԻՆ ՀԱՇՈՒԵՏՈՒ – ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՆԻՍՏԸ

Լեզուի կաճառը, որ մէկ ճիւղն է Հա– յաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիա– յին, յատուկ նիստով ներկայացուց իր գործունէութեան հաշուետուութիւնը : Ծրագիրները մեծ մասամբ իրագործուած են : Հրատարակուած են կարգ մը լեզ– ուաբանական արժէքաւոր աշխատու– թիւններ, իսկ քանի մը հատն ալ պատ– րաստ են հրատարակութեան : Զգալի աշ– խատանք կատարուած է քարտագրու– թեան (փիշիէի կազմութիւն) ուղղու– թեամբ, որ մեծ կարեւորութիւն ունի լեզուաբանութեան եւ բառարանագիտու– թեան համար :

Յատուկ ջանք թափուած է բարձրա– ցնելու գիտահետազօտական աշխատանք– ներուն գիտական մակարդակը :

Այսուհանդերձ, ժողովականները վե– րապահութիւն յայտնած են Հայոց լեզուի պատմութեան եւ բարբառագիտութեան բաժիններու գործունէութեան շուրջ, ուր կը բացակայի ընկերական առողջ մըթ– նոլորտը :

« Լեզուաբանները, կը գրէ «Երեւան» թերթի Յունիս 7ի թիւով Ս. Նազարեան, աւելի յաճախ զբաղած են ոչ գիտական հարցերով, սուղ ժամանակը վատնած են անձնական վէճեր լուծելով կամ ալ աւե– լի բարդացնելով » : Ասոր իբրեւ հետե– ւանք, ոչ մէկ գիտական նիւթ գումար– ուած է վերջին չորս տարիներու ընթաց– քին, իսկ շատ մը աշխատանքներ ալ վերջ ի վերջոյ ապարդիւն անցած են :

Անձնական վէճերը եւ հակակրութիւն– ները այն աստիճանի հասած են, որ ներ– կայիս կաճառի տնօրէն՝ «Արարատ Ղա– րիբեանի համակիրք», «չէզոք», կամ «դէմ» ըսելով կը բնորոշուին Կաճառին անդամները : Ցարաբերութիւնները յատ– կապէս լարուած են համալսարանի լեզ– ուաբաններուն եւ Լեզուի Կաճառի անօ– րէնին ու այլ լեզուաբաններուն միջեւ :

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

Յունիս 9ին Մոսկուայի մէջ մեռած է նկարիչ Միքայէլ Արուտչեան : Բնիկ Շու– շեցի, ծնած էր 1897ին : 1916ին կ՚ա– ւարտէ Գաքուի միջնակարգ դպրոցը ու յաջորդաբար կ՚ուսանի Մոսկուայի, Պերլինի համալսարաններու իրաւաբանա– կան ճիւղերուն եւ Փարիզի գեղարուեստի հաստատութեան մէջ :

Նկարչութեան հետ զբաղած է նաեւ բե– մայարդարութեամբ, Մոսկուայի, Երե– ւանի, Թիֆլիսի, Գաքուի եւ այլ քաղաք– ներու մէջ : Ունի ծաղրանկարներ եւ ձե– ւաւորած է գիրքեր, ինչպէս նաեւ՝ հա– յերէն ժապաւէններ :

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԵՒՈՒՆՑ

Գրագէտին ծննդեան 50ամեակը տօն– ուած է Երեւանի մէջ Յունիս 6ին : Հանդիսութեան ներկայ եղած են գրա– գէտներ, արուեստագէտներ եւ ընտիր հասարակութիւն մը : Գ. Սեւունցի կեան– քըն ու ստեղծագործութիւնը ներկայա– ցուցած է բանասիրական գիտութիւննե– րու թեկնածու՝ Ա. Բարայեան : Ամէնէն ետքը խօսք առած է յոբելեարը՝ Գ. Սե– ւունց եւ շնորհակալութիւն յայտնած :

Ա. ՏԷՐ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

Մեծ երգահանը մեռած է Երեւանի մէջ, Յունիսին :

Ծնած էր Թիֆլիզ 1887ին : Երաժշտա– կան ուսման հետեւած է ծննդավայրին եւ ապա՝ Փեթերպուրկի մէջ, ուրկէ շըջա– նաւարտ եղած է 1914ին, հետեւած է նաեւ իրաւաբանութեան :

Յօրինած է երգեր, տաղեր, համանը– ւագներ եւ օփերաներ, որոնցմէ ծանօթ են «Սեդա» եւ «Արեւի շողերի մէջ» օփե– րաները : Գրած է նաեւ «Անահիտ», « Հրոյ հարսնացուն» բեմապարերը :

Տարիներ շարունակ իբրեւ տնօրէն վա– րած է Երեւանի, Գաքուի երաժշտանոց– ները եւ դասաւանդած է Թիֆլիսի երա– ժշտանոցին մէջ : Երգահանին աշակեր– տած են ի մէջ այլոց Ա. Բաբաջանեան, Ա. Յարութիւնեան, Ա. Սաթեան եւ օ– տարազգի ծանօթ երգահաններ եւ երա– ժիշտներ :

Բեղուն աշխատանք կատարած է նաեւ հայկական ժողովրդական երաժշտութիւ– նը հաւաքելու, վրի առնելու եւ մշակե– լու ասպարէզին մէջ : Ծանօթ էր նոյն– պէս իր երաժշտական քննադատական յօդուածներով, դասախօսութիւններով եւ առհասարակ երաժշտական գործունէ– ութեամբ :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ճատրակի այս տարուան ախոյեանուհին է Գ. Լեապունովա, որ կ՚աշխատի Բիւրականի աստղադիտարա– նին մէջ : Մրցաշարքին մասնակցած են 14 հոգի :

ՈՒՋՈՒՆԼԱՐԸ Հայաստանի ամէնէն մեծ գիւղերէն մէկն է : Նկատի առնելով բնակչութեան պահանջը, բացուած են գիւղատնտեսութեան, մշակոյթի եւ կի– ներու կրթարաններ :

ԹԻՖԼԻԶԻ Խոջիվանքի գերեզմանա– տունը, ուր թաղուած են անուանի հայ մտաւորականներ, հանրային պարտէզի վերածուած է : Այսուհանդերձ, Փրոֆ. Ռ. Աղաբաբեանի նախաձեռնով շինուած է գեղեցիկ պանթէոն մը, ուր եւ զետեղ– ուած են Րաֆֆիի, Գ. Սունդուկեանի, Ց. Թումանեանի, Նար – Դոսի եւ ուրիշ– ներու աճիւնները :

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐԸ բաց– ուեցան 21 հազար երախաներու եւ դըպ– րոցականներու համար, Յունիս 10ին :

ՀՐՁԻԳ ՄԱՆՐԷՆԵՐԸ

*

Անգամ մը նաւ մը կ՚երթար Եգիպտո– սէն Անգլիա : Նաւուն ամբարներուն մէջ լեցուած էին բամպակի հակեր : Բեռը պաշտպանուած էր խնամքով : Յանկարծ սաստիկ խանձահոտ մը ելաւ եւ կրակի հակայ բոցերը պատեցին նաւը :

Ի՞նչ էր արկածին պատճառը, թերեւս անզգուշութեամբ նետուած լուցկի մը : Բնաւ երբեք : Բամպակը վառեցաւ ինք– նիրենը, եւ այս եղաւ փոքր կենդանի մարմիններու՝ մանրէներովը :

Ինքնավառումը կամ ինքնաջեռուցումը բնութեան մէջ բաւական տարածուած ե– րեւոյթ մըն է, որ կը բացատրուի հետեւ– եալ ձեւով.— Նիւթին փոփոխութիւննե– րը եւ փոխարկումները կենդանի մարմ– նին մէջ միշտ կապուած են ուժի արտա– թորումին հետ : Եթէ ջերմութիւնը կ՚արտաթորուի դէպի դուրս, ան կը հա– ւաքուի տարբալուծուող զանգուածի մէջ եւ յառաջ կը բերէ այնտեղ տաքութեան բարձրացում մինչեւ 60 – 70, իսկ երբեմն նաեւ մինչեւ ութսուն աստիճան :

Սակայն կարծես թէ անբարենպաստ այս երեւոյթը մարդիկ սորված են օգ– տագործել : Օրինակ՝ կաշեգործարաննե– րուն մէջ ինքնաջեռացումի ձեւը կ՚օգ– տագործուի կաշիները մաքրելու համար : Թարմ, չմշակուած կաշիները մաշկի եւ միսի մնացորդներուն հետ կը դրուին ի– րարու վրայ : Մանրէները կը սկսին ե– ռանդով աշխատիլ եւ կաշիներուն ջեր– մութիւնը կը բարձրանայ : Ճարպը եւ ըս– պիտակուցը կը քայքայուին շատ աւելի արագ քան մազերը : Այդ պատճառով բուրդը կը պահպանուի, իսկ ճարպի եւ սպիտակուցներու մնացորդները «կ՚այ– րին » :

Ջերմութիւն արտադրելու նոյն ձեւը կ՚օգտագործուի գոմաղբով ջերմոցներ տաքցնելու համար : Կենդանիներն ալ գի– տեն այս բանը եւ «կ՚օգտագործեն » : Աւստրալիոյ սեւ հաւերը՝ օրինակի հա– մար, իրենց հաւկիթները կը թաղեն նեխ– ւելու վրայ եղող տերեւներու եւ ճիւղե– րու կոյտին մէջ : Այնտեղ, շնորհիւ ինք– նաջեռուցման եղանակին հաւկիթները կը մնան տաք եւ թռչունին կը մնայ միայն «հետեւիլ» որ գործը եփի :

Թուխսի պարտականութիւնը յաջող կերպով կը կատարեն մանրէները :

Օդափոխութեան 43 կայաններ, կամ «պիոներական ճամբարներ», ինչպէս կը կոչեն Հայաստանի մէջ, հաստատուած են, որոնցմէ Արթիկինը առաջին անգամ ըլլալով : Կայանները բաց պիտի մնան երեք ամիս :

ՄՈՒՐԱՑԱՆԻ «Ռուզան» թատերգու– թիւնը ներկայացուեցաւ Կիրովականի մէջ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (230)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Այժմ սակայն բերդի առանձնութեան մէջ երկար անքուն գիշերները նա յանգել էր այն մտքին, թէ զօրքին, ժողովրդին ոգի եւ վստահութիւն ներշնչելու հա– մար, մանաւանդ օրինական իշխանու– թիւն ունենալու համար, անհրաժեշտ էր Պապին բերել Բիւզանդիայից : Թող Շա– պուհը կարծի, թէ Հայոց Աշխարհը մը– նացել է անտէր, եւ ցանկացածը կարող է անել՝ երկիրը նուաճել մի գրոհով, — մտածում էր Փառանձեմը :— Բանտելով Արշակ թագաւորին՝ Շապուհը կամեցել էր երկիրը թողնել անգլուխ, որպէս զի դիւրանայ նրա նուաճումը ... Իսկ եթէ դա ժառանգը լինի երկրում՝ պարսից արքան չի հասնի իր նպատակին :

« Պապը, հարկաւ, սուրը ձեռքին չի կռուի, — խօսում էր ինքն իրեն հետ Փառանձեմը, — սակայն լոկ թագաժա– ռանգ անունը — կ՚ունենայ իր ազդեցու– թիւնը թէ երկրի ներսում եւ թէ դըր– սում » :

Վերջապէս, Փառանձեմը խորհում էր, որ Պապի հետ կը գայ եւ իր հայրը՝ Ան– դոկ իշխանը եւ իր փորձ խորհուրդներով կ՚օգնի Պապին եւ կ՚իմանայ ինչպէս վար– ուել Շապուհի հետ... Կը գայ եւ Բաբիկ եղբայրը, որ քաջածանօթ է ռազմի գոր– ծին ... Եւ նրանք կարող են իրենց հետ բերել Բիւզանդական զօրք եւ բիւզանդա– կան հայ նախարարների ուժերը ... Այս ամէնի մասին Փառանձեմը խորհում էր մենակ, ասկաւին ոչ մէկին չվստահելով իր մտքերը : Բայց երեք օր առաջ առաւ Մուշեղի յաղթութեան լուրը, նա ուրախութիւնից իր մտքերը յայտնեց հազարապետի եղբօրորդուն՝ Զենոն Գը– նունուն եւ հարցրեց նրա կարծիքը :

— Անշուշտ, թագուհի, — ասաց հան– դարտ Զենոնը, — գահաժառանգի ներ– կայութիւնը ոգի կտայ զօրքին եւ թե– բեւս զսպի պարսից ախորժակը : Նոքա կը տեսնեն, որ երկիրն անգլուխ չէ իրօք : Պէտք է, այո, բերել գահաժառանգին՝ Պապին, եւ որքան շուտ՝ այնքան լաւ : Նոյնպէս եւ բիւզանդական օգնութիւնը :

Նոյն խորհուրդը տուեցին թագուհուն նաեւ Սահառունի Սահակ, Գալունի Կա– րէն եւ Անձեւաց Խորէն ու Մեհենդակ իշխանները :

— Սակայն ո՞վ կարող է գնալ եւ բե– րել, թագուհի, — հարցրեց Զենոնը :

— Ես խորհել եմ այդ մասին,— յայտ– նեց Փառանձեմը՝ նկատելի ոգեւորու– թեամբ :— Լաւագոյն թեկնածուն Մուշեղն է անշուշտ :

Զենոնը զարմացաւ.— Մուշեղը՞ ...

— Այո, իշխան, ինչո՞ւ զարմացար : Ես պապին չեմ կարող վստահել ամէն մարդու : Միայն Մուշեղին. եւ վերջա– պէս Բիւզանդիոնում ճանաչում են նո– րան, որպէս Վասակ սպարապետի որդի :

— Բայց մեր սահմանների ապահովու– թիւնը, թագուհի : Ի՞նչպէս կը լինի :

— Նրան կը փոխարինի Մուշեղի օգ– նական Զարեհ Ամատունին : Մինչեւ Շա– պուհը կուշարերուի վերջին պարտութիւ– նից եւ նոր զօրք կը բերի՝ Մուշեղը կը վերադառնայ Պապի հետ, բերելով նաեւ բիւզանդական օգնական գնդեր ...

— Թերեւս, — ասաց Զենոնը տարա– կոյսով.

Որդուն բերելը տիրական միտք էր դարձել Փառանձեմի մէջ, այնքան տիրա– կան, որ ստիպեց նրան անմիջապէս Մու– շեղին կանչել Արտագերս : Եւ երբ, մի քանի օր յետոյ, երիտասարդ սպարապե– տը ներկայացաւ՝ թագուհին, դրեթէ փարուեց նրան եւ անխօս համբուրեց հե– րոսի ճակատը :

— Ես գոհ եմ քեզնից, Մուշեղ սիրելի : Գոհ եմ քո յաղթանակից, քո հերոսական գործից : Շնորհակալութիւն քեզ զօրքի եւ ժողովրդի կողմից :

Մուշեղը խոնարհեց պուուզ մազերով գլուխը :

— Այժմ նստիր, զաւակս : Ես կամե– նում եմ զրուցել քեզ հետ : Աւելի ճիշդ, կամենում եմ անել քեզ յոյժ կա– րեւոր մի յանձնարարութիւն :

Մուշեղը նստեց զինուորական հա– գուստներով եւ երկար թուրը մի կողմ պահելով, կարծես այն կարող էր խան– գարել խօսակցութեանը : Եւ Փառանձեմը յայտնեց նրան շարաթների իր մտած– մունքը եւ վերջին օրերի իր վճիռը՝ թող Մուշեղը մի քանի հոգու գլուխ անցած գնայ Բիւզանդիոն՝ Պապին բերելու, որ– պէսզի թէ Պարսիկները, թէ բոլոր ազգե– րը եւ ժողովուրդը Հայոց իմանան, որ գահը թափուր չէ ...

— Պապի ներկայութիւնը յոյժ կարե– ւոր է... Ես, Մուշեղ, ուրիշ մէկին չեմ կարող վստահել, թէ իմ որդու – գա– հաժառանգին ապահով կը հասցնի ինձ եւ հռոմ զօրք կը բերի պարսից դէմ : Այդ կարող ես անել միայն դու, Մուշեղ, որ– պէս Վասակի որդի, որպէս սպարապետ :

Թագուհու առաջարկը հաճոյ եղաւ Մուշեղին, մանաւանդ նրա վստահու– թիւնը :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

ROBERT COLSON

Հանգստեան կոչուած գնդապետ – ենթասպայ, պատուոյ լեգէոնի սպայ, զինուորական մետալ,

եւ

Օրիորդ ԷՄԻ ՇԱՄԼԵԱՆ

Ընկերային խնամատարուհի բանակային ուժերու եւ աղջիկը Տօքթ. Շամլեանի։

Կը ծանուցանեն թէ իրենց ամուսնութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, Յունիս 24, ժամը 11.30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին։

27, Rue Mazagran, Marseille
13, Rue de la Tripolitaine, Crosne (S. et O.)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Շաւիլի մէջ, Յուլիս 23ին։

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Յունիս 25ին, աւանդական Մատաղօրհնութիւն յաւարտ Ս. պատարագի։ Բազմաձայն երգեցողութիւնները հրաւիրեալ դպիրներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Երաժտ. Գ. Ն. Սերգոյեանի։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի հայերէնի դասընթացքի նորավարժ աշակերտներու տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Մշակոյթի Տան մէջ, Յունիս 29ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին։

Փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ տեսնելու համար փոքրիկներու աշխատութեան արդիւնքը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը։ Օրակարգ.— Յուլիս 9ի դաշտահանդէսի պատրաստութիւն։ Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ։

ՄԱՅԻՍ 28
ԱՎԻՆԵՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ավինեոնի Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի։

Այս Կիրակի ժամը 13ին, Փոնթէի Քօնթը ծառախիտ անտառը, Հայերուն ծանօթ վայրը.

Կը խօսի Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին։

Երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ հայկական պարեր, յատկապէս հրաւիրուած Մարսէյլի Նոր Սերնդականներու կողմէ։

Ճաշը կարելի է միասին բերել, առաւօտէն։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Թիւ տը Թրէվիզի Ազգ. Տան մէջ։

Պիտի դասախօսէ լուսարձակի օգնութեամբ ճարտարապետ Գ. Եդուարդ Իւթիւճեան, Հայաստան եւ Երուսաղէմ կատարած իր վերջին ճամբորդութեանց առթիւ։

Ա. մաս.— «Հայաստան» այս Երկուշաբթի։

Բ. մաս.— «Երուսաղէմ» յաջորդ Երկուշաբթի։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, դռները պիտի գոցուին ժամը 20.50ին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գարգուհի Սերճանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ՍԵՐՃԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան 17րդ տարեդարձին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները։

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՃԱՇ
եւ
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի զալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10.30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ։

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ։

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է։ Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.։

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն։

Դիմել վարժարան,

Tél. : OBS. 18-28

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
Լ Ը Փ Է Ք

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
1961 – 1962
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (քուր քլասիք)։

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան։

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) · Tél. 963-01-72

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմի... ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժող... կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէ... րըն ու խումբերը։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, Շ. Միսաքեան ... Դումաս, Մուրատ, այս Կիրակի կէս... ետք ժամը 15ին։

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ու... նան իրենց սովորական հաւաքատեղիս... րը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ըն... կերներու ներկայութիւնը պարտաւո... է։ Դիւանները պէտք է նախապէս ըսկ... ներու տեղեկացնեն ժողովի վայրն ... թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ... Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փօթորիկ խու... ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Մշ... կոյթի տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտ... ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբ... Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար... տաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբա... եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի ... հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի, Բրեա... բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը ... ին, դպրոցի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Distribution de Prix de fin d'année
aux Elèves de Tebrotzassère
et
Grande Fête Champêtre

Au cours de la Fête Annuelle de l'Ecole Tebrotzassère, le Dimanche 25 Juin 1961 toute la jeunesse sera heureuse cette année de pouvoir danser avec les

DISQUES VOGUE

et d'applaudir enfin pour la première fois dans ce cadre la jeune révélation de la chanson 1961

ROSY ARMÈNE, accompagnée de son Ensemble
et Suzanne MILDONIAN, Harpiste

Rendez-vous au Raincy le Dimanche 25 Juin, à partir de 15 heures

Buffet **Piste de Danse**

Moyens de communications : Prendre l'autobus 146 à l'Eglise de Pantin et descendre au Raincy-Pavillon.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՅՈՒՆԻՍ — DIMANCHE 25 JUIN 1961

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9137 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4938

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

Անցեալ տարի տօնեցին ծննդեան ութսունամեակն ու քահանայութեան վաթսունամեակը։

Ցորեկանը բախտաւոր չեղաւ, ինչպէս շատ ուրիշներու։

Եկեղեցական ասպարէզի համար բնածին կոչում ունէր։

Այդ էր պատճառը, որ իր ծննդավայր Տրապիզոնէն Վենետիկ ղրկուելէ վերջ, պատանի Խաչիկ երկար չմնաց Մուրատ-Րաֆայէլեան վարժարանին մէջ ու գնաց Արմաշ, 1896 Նոյեմբերին պատրաստուելու կուսակրօն քահանայութեան։

Դպրեվանքին մէջ լուրջ աշխատանքի լծուեցաւ։ Դարձաւ ամէնէն սիրելի աշակերտը վանահայր եւ տեսուչ Եղիշէ Դուրեան սրբազանի, որուն խոր ազդեցութիւնը կրեց, ընդօրինակելով անոր ոճն ու ձեւերը եւ որուն հանդէպ մեծ պաշտամունք ունեցաւ մինչեւ իր մահը։ «Շնորհալի» կ'անուանէր զայն։

Իր բազմաթիւ երկասիրութեանց վերջինը նուիրեց իր հոգեւոր ծնողին, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ (1860-1960), տպուած Պոլիս, Եղիշէ Ս. Դուրեան Բ Շնորհալի խորագրով։

Դպրեվանքի հինգերորդ դասարանին մէջ տասը ընկերներ էին, որոնք վարդապետ ձեռնադրուեցան Դուրեան Ս. է, 1901 Մայիս 20ին, Հոգեգալստեան տօնին.

Գարեգին Պատրիարք միակ վերապրողն էր տասնէն։ Միւսները — Մեսրոպ Նարոյեան, Սահակ Օտապաշեան, Մկրտիչ Աղաւնունի, Երուանդ Փէրտահճեան, Արիստակէս Գալէնտէրեան, Կարին Նաւոյեան, Զ. Դուրեան, Գրիգորիս Պալաքեան եւ Եղիշէ Խաչերեան վախճանած էին շատոնց։

Հակառակ իր տկար կազմին, տոկաց մինչեւ խոր ծերութիւն։ Ու այժմ աչքերը կը փակէ պատնէշին վրայ, յանկարծական մահով, եկեղեցիին մէջ, Սահակ-Մեսրոպի տօնախմբութեան ընթացքին։

Շատ երիտասարդ էր տակաւին, երբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Սահակ Բ զինքը հրաւիրեց Սիս, իբրեւ տեսուչ նորաբաց Կիլիկեան դպրեվանքին։

Կիլիկիոյ 1909ի ջարդէն վերջ փակուեցաւ այս վերջինը։ Գարեգին վարդապետ ստանձնեց քանի մը տարի վարեց Արմաշի դպրեվանքին տեսչութիւնը։

Մարաշի փոխ առաջնորդ էր եղած պահ մը՝ իր դասընկերոջ՝ Կորիւն վարդ. Եղոյեանի կանխահաս մահէն վերջ (1907-...).

Արմաշի տեսչութենէն վերջ առաջնորդ եղաւ Արաբկիրի։ 1913ի աշնան Զաւէն պատրիարքին հետ ըմբռնեցաւ Հայկական նահանգները եւ անոր հետ միասին դարձաւ Պոլիս։ Իր տպաւորութիւնները ամփոփեց Տարօնաշունչ անունով հատորի մը մէջ։

Գոնիայի առաջնորդ էր, երբ 1915ին ամբողջ իր ժողովուրդին հետ տարագրուեցաւ Մէմպիճ, ուրկէ անցաւ Երուսաղէմ, ուր մնաց մինչեւ 1917 Դեկտեմբեր, երբ Ճէմալ փաշա Դամասկոս փոխադրեց Սահակ կաթողիկոսն ու իր Սինոդը — որուն անդամ էր ինք — անգլիական դրաւման նախօրեակին։

Զինադադարին Պոլիս վերադառնալով, առաջնորդ կարգուեցաւ Տրապիզոնի, ուրկէ էջմիածին երթալով Եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ։

Եպիսկոպոսանալէ վերջ ալ, շարունակեց ստորագրել «Գարեգին վարդապետ, Եպիսկոպոս Տրապիզոնի»։ Իրեն համար եկեղեցական կարգը վարդապետութիւն էր, իսկ եպիսկոպոսութիւնը՝ աստիճան։

Դեռ կը խօսինք իր մասին։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸՊՐԷ ԿԸ ԽՕՍԻ ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՇՈՒՐՋ

ԲԱՑՑ ՅՈՅՑԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

Վարչապետ Տըպրէ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ գիւղացիական տագնապին շուրջ, որուն ընթացքին բսաւ նաեւ թէ ցոյցերը եւ բռնութիւնը ոչ մէկ բանի կը ծառայեն։ Կասկածէ դուրս է սակայն որ ծառայեցին վարչապետին խօսք առնելուն, որովհետեւ դժուար է երեւակայել թէ Տըպրէ կեցած անդր երկրագործութեան մասին խօսէր եթէ հազարաւոր գիւղացիներ շաբաթներէ ի վեր ցոյցեր չընէին, նահանգէ նահանգ։ Վերջին օրը, հասած էին մինչեւ Տուրսան, Փարիզի դուռը, ուր 10.000 գիւղացիներ, 5000 կ'ըսեն կարգ մը թերթեր դադրեցուցած էին երթեւեկը եւ գրաւած գիւղը։ Քիչ անգին էթանփ բոլորովին անջատուած էր։

Վարչապետը ընդունեցաւ, իր ճառին մէջ, թէ երկրագործութեան վիճակը փայլուն չէ, խօսեցաւ գլխաւորաբար շուկաներու պակասին մասին եւ քննադատեց Հռոմի դաշինքը — «Հասարակաց Շուկան մեծ յոյսերու ծնունդ տուած էր։ Իրականին մէջ, Հռոմի դաշինքին ստորագրութեան առեն, կամովին պատրանքներով օրօրեցին գիւղացիական աշխարհը։ Վստահեցուցին անոր, որ Հասարակաց Շուկան նախանձնաշնորհեալ դաշտավայր մը պիտի ըլլայ Ֆրանսացի երկրագործներուն համար, որոնք պաշտպանուած պիտի ըլլային օտար երկրագործներու առջեւ։ Դժբախտաբար, դաշինքը աւելի գեղեցիկ խօսքերով լեցուած էր քան չօշափելի իրականութիւններով։ Մեր գիրքը յստակ է — Եւրոպական հասարակաց Շուկան պէտք է նաեւ գործադրուի երկրագործութեան համար, թէ ոչ, ոչ Հասարակաց Շուկայ կ'ըլլայ, ոչ ալ Եւրոպա»։

Ապա, վարչապետը թիւեր տուաւ։ Ազգը 32 միլիառ ծախսած է, 1959ին, կանոնաւորելու համար գլխաւորաբար արմտիքին, շաքարին, միսին եւ կաթին սակերը, 1960ին, այդ գումարը 91 միլիառի բարձրացաւ, այս տարի՝ 170էն երկու հարիւր միլիառ, որուն քառասուն արմտիքի համար եւ հարիւրէն աւելին՝ միսի եւ կաթի։ Այլ խօսքով, ամէն Ֆրանսացի չորսէն հինգ հազար Ֆր. կը վճարէ, մարդ գլուխ, օժանդակելու համար երկրագործական գիներու պահպանման։ Այս թիւր իսկ, չեշտեց Տըպրէ, ցոյց կուտայ թէ հարցը որքան կարեւոր է։

Վարչապետը իր ճառին վերջաւորութեան մէջ ըսաւ — «Այս երկար աշխատանքին, այս միջոցական ճիգին՝ չեն օգներ, ոչ բռնութիւնը, ոչ միջադէպերը որոնք կը խանգարեն հանրային կարգը։ Ցասակ կ'ըսեմ՝ ճամբաներու վրայ կամ հանրային շէնքերու առջեւ եղած ցոյցերը չեն կրնար փոփոխութեան ենթարկել կառավարութեան կամքը։ Անոնք փաստաւէրներու խաղերուն կրնան ծառայել, բայց կը բաժնեն եւ չուտով պիտի անհանգստացնեն հանրային կարծիքը։ Վերանորոգման ճիգը պիտի ուշացնեն։ Անոնք որ բռնութեան կը դիմեն թող յիշեն, որ յաճախ բռնութիւնը իրենց դէմ կը դառնայ։ ... Այո, Ֆրանսայի մէջ երկրագործական ծանր հարց մը կայ։ Ազգային ճիգ մը պէտք է զայն լուծելու համար»։

ԱԶԱՏ. ԱԼԺ. ՃԱԿԱՏԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՑՆԷ ԻՐ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

«ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ՝ ԳԱՂՏՆԻ – ԲԱՆԱԿԸ» ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ ՑՐՈՒԵԼ

Ալժ. Ազատ. Ճակատի զաւազրական յարձակումները օրէ օր կը սաստկանան Ալժերիոյ զանազան քաղաքներու մէջ, գլխաւորաբար՝ Օրան եւ Կոնստանդին։ Ֆելլակաները առջի օր սպաննած էին երկու Ֆրանսացի սպաներ, որոնք չէին ուզած կրակ բանալ իրենց վրայ։

Ուրիշ Ֆելլականներ յարձակած են Ֆիլիփվիլէն Կոնստանդին գացող կառախումբին վրայ եւ տեղն ու տեղը սպաննած են երկու ուղեւորներ զորս արդէն վիրաւորած էին։ Զոհերու ընդհանուր թիւն է՝ ինը մեռեալ, ինը վիրաւոր։

Շահեկան է յիշել, որ առջի օր «ԱՀԱ-Կ»ը զեկոյց մը հրատարակած էր ուր կը բողոքէր յայտնելով թէ Ֆրանսա «չի յարգեր զինադուլը»։ Ուրիշ զեկոյցով մը գոհունակութիւն կը յայտնէր, որ իրենց «ռազմիկները աւելի շատ հարուածներ կը բերեն Ֆրանսացիներուն»։

Միւս կողմէ «Կ. Գ. Բ.»ը (Կազմակերպութիւն՝ Գաղտնի Բանակ) նոր թռուցիկով մը կոչ կ'ընէ Ալժերիոյ բնակչութեան, որպէսզի այս ամառ հրաժարի Մայր Հայրենիք արձակուրդի երթալէ եւ կազմ ու պատրաստ սպասէ։ «18էն 45 տարեկան բոլոր այրերը պէտք է իրենք զիրենք զօրակոչի ենթարկուած նկատեն» կ'ըսէ թռուցիկը։

Մահմետական ցոյցերու կը սպասուէր նաեւ շաբաթ երբ մահմետականները «աշուրան»ն կը տօնեն։ Աշուրան մահմետական նոր տարուան (Հիճրէթ) առաջին տօնն է եւ աւանդութիւնը կ'ուզէ, որ այդ օրը (գլխաւորաբար աղքատներու տօնն է) ամէն մահմետական իր ունեցածին մէկ տասներորդ բաժնէ.

× Քաըրֆուր, Թան Մոտերն եւ Ռիվարոլ շաբաթաթերթերը գրաւուեցան Ալժէի մէջ, Ընդհանուր Պատուիրակութեան հրահանգով։

× Ժան – Փիէր Ժիրօտու, տնօրէնը Եւրոպական Քաղաքականութեան Ուսումնասիրութեանց Կեդրոնին, որուն պարբերականը արգիլուեցաւ, շրջաբերականով մը կը բողոքէ եւ կը յայտնէ թէ մտադիր է շարունակելու անոր հրատարակութիւնը «անձնական նամակի ձեւին տակ»։ Շրջաբերականին մէջ խստօրէն կը յարձակի Հանրապետութեան Նախագահին վրայ զոր «Նախկին զօրավար տը Կոլ» կ'անուանէ։

× Ալժէի մէջ նոր թռուցիկ մը կը շրջի, որ կը յայտնէ գաղտնի խմբակցութեան մը կազմութիւնը «Հանրապետութեան պաշտպանութեան» համար։

Թռուցիկին, ցարդ անծանօթ հեղինակները կը յայտարարեն թէ կազմած են գաղտնի խմբակցութիւն մը որ «վճռած է չծռիլ բռնաբարներու առջեւ»։ Թռուցիկը կը վերջանայ «կեցցէ Հանրապետութիւնը, կեցցէ տը Կոլ» խօսքերով։

× Տեմոքրատի 61ի մէջ, ընկերվարական պարագլուխը Կի Մոլէ կը գրէ թէ բանակցութիւնը պէտք է վերսկսի։ «Կը մերժեմ ընդունիլ որ անելը ամբողջական ըլլայ։ Ամէն ոք գիտէ թէ զինուորական լուծում չկայ Ալժերիոյ ողբերգութեան համար եւ պատերազմը առանց ելքի է»։

× Ընդհ. պատուիրակը Մորէն, յայտարարութիւն մը ըրաւ Սէթիֆի մէջ, ուր չեշտեց «թէ այն մարդիկը որ իրենք զիրենք պատասխանատու անձ կը նկատեն, ի վիճակի չեն՝ մահափորձերը դադրեցնելու թող ըսեն աշխարհի երեսին թէ կամ անկարող են դադրեցնել տալ, կամ պատասխանատու անձեր չեն»։

ՕՐՕՐՈՑԻ ՄՕՏ

Դու՝ լոյսերու մէջ ճնած մանուկ,
Դու՝ սեճեակ մտած արեւի շող,
Դու՝ դեռ աչքերից չըճկած արցունք,
Դու՝ ամպի ծոցում թաքնուած ցօղ,
Դու՝ ձիւնէ՜, դու՝ ձի՜ւն, դու՝
ձնծաղի՜կ,
Դու՝ երկիր չիջած երկնային հուր,
Դու՝ լուսէ՜, դու՝ լո՜յս, դու՝
լուսաստղիկ,
Դու՝ այդպէս մաքո՜ւր, մաքո՜ւր,
մաքո՜ւր։

Լցուել է աշխարհ, երկիր ու ծով
Քո այդ ամոքիչ մաքրութիւնով ...

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐՔԱԿԱՆ սահմանադրութեան հանրաքուէն պիտի բացուի Յուլիս 9ին եւ արդէն Անգարայէն գաւառները մեկնած են, քարոզչութեան նպատակով, 120 խորհրդականներ։ Անոր բացէ ի բաց գիւղացիներուն մօտ տարածայնուած է, թէ «պարոն հանրաքուէն, օտար մասնագէտ մըն է» որ Թուրքիա եկած է եւ եթէ ի նպաստ իրեն քուէարկուի, «մզկիթները պիտի փակուին եւ ցորենին գինը պիտի իջնէ ...»։ Այս «խարեբայական քարոզչութեան» — ինչպէս կ'ըսէ զօրավար Կիւրսէլ — դէմ պայքարելու համար զինուորական խմբակին կողմէ գործի կանչուած է գնդապետ Միւզաֆեր Եըրտաքիւլերի։ Հակազդող պայքարի պիտի ձեռնարկէ։ Ծանօթ է որ գիւղացիները Մենտերէսի կողմնակից մնացած են։ Ուրիշ աղբիւրներու համաձայն, կը հաղորդուի որ Ազգ. Միասնականութեան կոմիտէի բանբեր Ալի Արմական յայտարարած է թէ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Եասը Ատայի դատավարութենէն ետք։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետը՝ Վիլի Պրանտ, որ միեւնոյն ատեն վարչապետական աթոռին ընկերվարական թեկնածուն է, մամուլի ասուլիսի ընթացքին յայտնեց թէ Խ. Միութիւնը եղերական տագնապ մը պիտի յառեցնէ Պերլինի համար, այլ՝ պիտի աշխատի քայլ առ քայլ եւ ի վնաս Արեւմուտքի փոխել Պերլինի գոյավիճակը։ «Խրուշչեւի համար, հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրել Փանքովի հետ կը նշանակէ դաշնագիր ստորագրել ինքզինքին հետ, այսինքն Խորհ. Միութիւնը ինքզինքին հետ ամուսնացած պիտի ըլլայ»։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ կը գրէ թէ Խորհ. Միութիւնը կ'ընդունի օտարներու հեղինակի իրաւունքը։

ԻՍՐԱՅԷԼ բողոք մը ներկայացուցած է Ապահովութեան Խորհուրդին Սուրիոյ դէմ, սահմանական միջադէպերու առթիւ։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ նախկին թագուհին՝ Մարի, մեռած է, Լոնտոնի մէջ, 61 տարեկանին։ Այրին էր 1934ին, Մարսէյլ սպաննուած Աղեքսանդր թագաւորին։

ԱՇԽԱՐՀԻ մեծագոյն ադամանդներէն մէկը գնորդ չգտաւ առջի օր, Լոնտոնի մէջ։ Ամերիկացի մըմ առաջարկեց մինչեւ 177 միլիոն, Ֆրանսացի մը՝ 204։ Տպաւորիչ լռութեան մը մէջ, աճուրդը վարողը յայտարարեց թէ ադամանդը ետ կ'առնուի որովհետեւ չէ հասած ծախողին նշանակած սակին։

ԳԱՀԻՐԷԻ կառավարութիւնը ազգայնացուց բամպակի արտածումի առեւտուրը եւ դադրեցնել տուաւ Աղեքսանդրիոյ բամպակի սակարանին գործառնութիւնները։ Քուէարկուած օրէնքը կը նախատեսէ, որ «բամպակի եգիպտական կոմիտէն» (պետական կազմակերպութիւն) միայն պիտի կարենայ երկրին արտադրած բամպակը գնել եւ ծախել»։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Այնքան աղքատ չէ մեր լեզուն՝ բժշկական բառերու տեսակէտով: Հարկ է մաղել մեր հին մատենագրութիւնը, յետոյ ճշդել տարազները՝ համաձայն բժշկական արդի տեսութեանց, որոնք կը յեղաշրջուին շարունակ :

Հելլէն բժիշկները hիսթէրի կը կոչէին հիւանդութիւն մը, որ իր ծագումը կ'առնէ, կ'ըսէին, արգանդէն՝ ինչպէս կը հաստատէ բառին ստուգաբանութիւնը : Այն օրէն ի վեր, երբ հաստատուեցաւ թէ այրերն ալ խըսթէրիք կ'ըլլան, բառը կորսնցուց իր արժէքը, ու նախընտրութիւն տրուեցաւ փիթիաթիսմ բառին: Եւրոպական բժշկական գրականութեան մէջ՝ բառը կորսնցուցած է իր սկզբնական իմաստը, այնպէս որ անպատեհութիւն մը չունի գործածութիւնը, մինչդեռ ծիծաղելի է հայերէն համապատասխան բառին գործածութիւնը, մանաւանդ այրերու համար, — արգանդախեղդութիւն :

Հին մատենագրութենէն քաղը բաւական չէ անշուշտ, պէտք է կերտել եւ նոր բառեր՝ տեսաբանական ճշգրտութեամբ: Բայց ասիկա կը պահանջէ լաւ ուսումնասիրել հայ լեզուն, ու մանաւանդ լաւ հետեւիլ բժշկագիտական տեսութեանց :

Մեր մէջ չեն պակսած փորձերը :

Ամիրտովլաթի, Ոսկանի, Տոքթ. Ն. Տիգրանեանցի բժշկարաններէն եւ բազում այլոց ախտաբանական բառերու(*) ժողովարաններէն զատ՝ անմիջապէս պէտք է յիշել Փրոֆ. Վ. Արծրունիի գործը, զոր խստիւ քննադատած եմ, այստեղ, տարիներ առաջ՝ «գիրք մը զոր պէտք է այրել» խորագրին տակ : Բարեբախտաբար, Հայաստանի առողջապահական նախարարութեան օժանդակութեամբ՝ Տոքթ. Ա. Բեկզատեան լոյս ընծայեց նոր տպագրութիւն մը, սրբագրուած եւ ճոխացած (1956): Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիային օժանդակութեամբ լոյս տեսած է նաեւ այլ հատոր մը, որու պատրաստութեան համար աշխատած են Փրոֆ. Մ. Աբեղեան, Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան եւ Տոքթ. Ա. Տէր-Պօղոսեան (1951):

Առաջին բառարանը պիտի կոչեմ Կապոյտ բառարան՝ այս յօդուածաշարքին մէջ, երկրորդը՝ Սպիտակ բառարան : Լեզուի ինստիտուտին հրատարակած բառարանը, չորս հատոր, ռուսերէնէ հայերէն, պիտի յիշատակեմ Քառբառարան անունով :

Այս աշխատանքներէն առաջ, 1936ին լոյս տեսած է գրքոյկ մը, որ նոր կ'անցնի ձեռքս: Խորագիրը՝ Նեվրաբանական տերմիններ, Հեղինակը՝ դոցենտ Գ. Գրօ (գրուած է Գրո):

Արտասահման անծանօթ է այս անունը : Փրոֆ. Մանասէ Սեւակի վերջին հրատարակութեան մէջ (Առաքելութիւն մը ի Հայաստան, էջ 97), կը գտնեմ այս անունը, որ գրուած է ... Կրօ: Նկարն ալ կայ, — բարձրահասակ, գլխարկը միշտ գլուխը :

Տոքթ. Գրօ մաս կը կազմէ Հայաստանի արդի գիտնականներուն շքախումբին (**) :

Իր գործը, 1936էն ասդին, վերհրատարակուա՞ծ է արդեօք,— չեմ գիտեր : Այն յոյսով թէ այս քննադատականը եւս կը խրախուսորուի՝ երկրորդ տպագրութեան մը գրգիռը տալով, կը ներկայացնեմ կարգ մը դիտողութիւններ, իր սրբագրութեան փորձին համար :

Այդ դիտողութիւնները կը բաժնեմ երեք կարգի ·

Ա.— Սխալ է բառերու այբուբենական դասաւորումը կատարել ըստ ռուսերէն եւ լատիներէն տառերու խառն միջամտութեան: Ռուսերէնը առանձին, լատիներէնը առանձին,— այսպէս կ'ընեն Արեւմուտքի մէջ :

Բ.— Աւելորդ է բժշկական բառ մը գրել ռուսական եւ լատինական տառերով, ու դէմը, նո՛յն բառը, հայերէն տառերով: Օրինակ՝ ռուսական տառերով գրուած է կատառ, ու դիմացը՝ հայերէն ... կատառ: Կամ ռուսական տառերով գրուած՝ վագոտոնիա, դիմացը՝ հայերէն վագոտոնիա: Կամ ռուսական տառերով գրուած՝ սինուզիտ, դիմացը՝ հայերէն սինուզիտ: Կամ ռուսական տառերով գրուած՝ ասթենիկ, դիմացը՝ հայերէն ասթենիկ: Եւ այսպէս՝ շար ի շար :

Այս բառարանով ի՞նչ կը սորվի բժիշկը ,,— հայերէ՞ն, ռուսերէ՞ն, լատիներէ՞ն: Եթէ այս ձեւով է որ բառարան կը շինուի, ինծի շատ է մէկ շաբաթը՝ բառարան մը շինելու համար ո՛րեւէ լեզուով,— բժշկակա՞ն կ'ուզէք, փիլիսոփայակա՞ն կ'ուզէք: Բայց ծիծաղելի՛ է նման աշխատանք մը:

Վերջապէս, աւելորդ է նաեւ ռուսական տառերով գրուած բառին դիմաց դնել նախ նոյն բառը հայկական տառերով՝ իբրեւ ... հայերէն բառ, յետոյ իբրեւ հոմանիշ տալ հայերէն համապատասխանը, ինչ որ շատ կը խճողէ բառարանը : Օրինակ՝ ռուսական տառերով գրուած է նեկրոզ, դիմացը հայերէն տառերով գրուած է նոյն բառը, յետոյ համապատասխան հայերէնը՝ մեռուկ : Կամ ռուսական տառերով գրուած է նիստագմ, դիմացը հայերէն տառերով՝ նոյն բառը, յետոյ համապատասխան հայերէնը՝ ակնախաղ: Ասիկա թելադրա՞նք մըն է արդեօք նախընտրութիւնը օտար բառին տալու: Այն ատեն ի՞նչ հարկ հայերէն բառարանի :

Գ.— Այժմ կարեւորագոյն գլուխը մեր այս աշխատութեան, — հայ լեզուի եւ բժշկական տեսաբանութեան վերաբերեալ·

1.— Ամպլիոփի.— Գրուած է ռուսերէն : Համապատասխան տրուած՝ «անտեսութիւն, անտեսողութիւն »: Այս երկու բառերն ալ համապատասխան չեն : Հայերէնն է. բլշակնութիւն :

2.— Զօօփիլի.— Գրուած է լատիներէն եւ ռուսերէն: Համապատասխան տրըուած՝ «կենդանավախութիւն, կենդանափախութիւն, կենդանիներից խուսափելը»: Ո՛չ, այս բացատրութեանց կը համապատասխանէ զօօֆոբի, մինչդեռ քննութեան առարկայ բառը կը նշանակէ տեսողական բանդագուշանքի վիճակ մը, բառացի թարգմանութեամբ՝ կենդանատեսութիւն, որու ենթական, ընդհանրապէս ալքոլամոլ մը կամ թունամոլ մը, սոսկալի կենդանիներ տեսնելու պատրանքին մէջ կ'ապրի :

3.— Տէքիւպիթիւս.— Կը թարգմանէ պառկելախոց: Սպիտակ բառարանը՝ պառկելահարուկ, (ռուսերէնը՝ պրոլեժեն, զոր սխալ գրած է Սպիտակ բառարանը) : Դաղբաշեան՝ « երկար պառկելուց առաջացած վէրք »: Կապոյտ բառարանը կուտայ երկու հայերէն բառերն ալ: Քառբառարանը երկուքին վրայ կ'աւելցնէ երրորդ մը, պառկելավէրք :

Ֆրանսերէնի մէջ « տէքիւպիթիւս» պառկելու ձեւ մը ցոյց կուտայ, եւ բառը ուրիշ իմաստ չունի: Բայց պէտք է խոստովանիլ, որ Շարքօ ընդհանրացուց « տէքիւպիթիւս » բառով հասկնալ նաեւ այն վէրքերը, որոնք կը բացուին կռնակին վրայ, հիւսուածաբանական որոշ ենթակայութեամբ մը:

4.— « Նապաստակի շրթունք » , բառացի թարգմանութիւն է ֆրանսերէնէ : Համարժէք տրուած է «շրթնատ» բառը, որ ճիշդ չէ : Քառբառարանը կուտայ «պըռատ շրթունք», Աւելի ճիշդ, աւելի յստակ է ըսել շրթնահերձ :

5.— « Նապաստակի աչք » , բառացի թարգմանութիւն է լատիներէնէ : Տոքթ. Գրօ շինած է նաեւ նապաստակակնութիւն : Դիւրին չէ արտասանել, իսկ բացատրութիւնը կը մնայ թիւր .— « Կոպերի միացումը համարեա թէ անկարելի է դառնում »: Պէտք է բացատրել այսպէս. «Կոպերու անբնական չափով կարճութեան պատճառաւ, ախտաբանական վիճակ մը՝ որ մասնաւորաբար կը տեսնուի վերի կոպերուն վրայ, ենթական չի կրնար փակել աչքին գունդերը ուզած ժամանակ, կամ քնացած ժամանակ »:

Յաջորդով աւելի կարեւոր եւ աւելի հետաքրքրական ուղղումներ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ունինք բազմաթիւ հրատարակութիւններ, մասնաւորաբար առողջապահութեան ժողովրդական դասագիրքեր, ինչպէս եւ գաւառային բարբառներու հաւաքումներ, որոնք կուտան բժշկական բառերու առատ պաշար մը, բայց մեծ մասը վերաքննութեան կարօտ (Երեմեան, Տաղաւարեան, Ճերրահեան, Քալանթարեան, Փաշայեան, եւայլն) :

(**) Միշտ փափաքած եմ Հայաստանի արդի գիտնականները ներկայացնել Հայ-Բոյժի մէջ՝ իրենց կենսագրութեամբ եւ նկարներով, — Հայաստանի եւ արտա- սահմանի միջեւ մշակութային կամ- է միայն, ափսո՜ս: Ատոր համար փափ- քըս կը մնայ փափաք: Մանաւանդ Մ- առաջինն եղաւ որ ցանկ մը տուաւ գի- նականներու, կենսագրական հաւա- տեղեկութիւններով: Այդ ցանկին չկայ բժիշկը, որ կը ստորագրէ Գրօ թուի թէ Տոքթ. Գրօ հեղինակն է «Ներվային հիւանդութիւններ» խորագ- եալ ստուար դասագիրքի մը :

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

''ՏԱՄԱ''ՅԻ ԽԱՂԸ

Le Jeu de Dames (*)

Յառաջապահ արուեստներու քննադա- Միշէլ Ռակոն, որուն «Արդի նկարչու- թիւն » եւ «Արդի ճարտարապետութեան գիրքը» գործերը արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ են, հեղինակն է նաեւ քա- նի մը «տարաշխարհիկ» վէպերու

« Տամայի խաղը» վէպը, , ինչպէս իր նախորդ գործը «Ամերիկացիներ» անուանով, փորձ մըն է նկարչական նոր թէքնիքները գրականութեան մէջ կիրարկելու: Շահեկան է այս փորձը, որուն նման բազմաթիւ կիրարկումներ արդէն բա- կատարուած են բանաստեղծութեան մէջ

Քանի որ մտածումները եւ պատկերները առանց որոշ կարգի կուգան ու կ'անցնին մեր մտքին մէջ, ծնունդ տալով յաճախ անկապակից զգայութեանց եւ քանի որ իրապաշտութիւնը ի պատ- է արուեստի բոլոր մարզերուն մէջ, որ- ձակագիրը կրնայ հետեւիլ այս մտայ- գործունէութեան եւ արձանագրել՝ առանց փորձելու արուեստական կարգաւորում մը, ինչպէս սովորութիւն է բե- գրականութեան մէջ :

Անտարակոյս արդիւնքն է կարեւոր

Միշէլ Ռակոնի այս վէպը անդամալոյծ մարդու մը կեանքին մէկ պատառ- է, որ կ'անցնի սենեակի մը չորս պատերուն մէջ իբրեւ հորիզոն ունենալով բա- մը եւ դրացիի մը սենեակը, որուն բարակ պատէն իրեն կը հասնին խօսակցութիւններ :

Սեռային ցանկութեան մտասեւեռում առանցքն է պատմութեան: Հրէշային ս- րագներ, խենէշ փորձեր աղջնակի մը վրայ եւ անզուսպ մտածումներ, որոնք կը տողանցեն անդամալոյծին մտքին մէ- հրահրուած՝ դրացիներուն խօսակցութիւններէ :

Արդիւնքը զարմանալի նկար մըն է հիւանդագին իրապաշտութեամբ մը գծուած : Իրապաշտութիւն մը, որ կ'ար- համարհէ արուեստագիտական թէքնիք եւ միայն մարդկային յ- ձգտի :

Միշէլ Ռակոնի գրական տաղանդ-

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

Որովհետեւ թոքերէն արիւնին մէջ անցնելով, կարմիր գնդիկներուն կը փակին եւ կ'արգիլեն թթուածինով անոնց վերանորոգումը, այսինքն սեւ արիւնին՝ կենսատու կարմիր արիւնի վերածումը : Ծխողները կամ ծխախոտի մթնոլորտի մէջ ապրողները անշուշտ չնչին քանակութեամբ ածխաթթու կը շնչեն : Բայց այդ ամենօրեայ չնչին քանակութիւնը, եթէ տարիներ շարունակ կը շնչուի, կ'ապականէ արիւնը, որ անբաւական կը դառնայ թթուածինով ամբողջովին վերանորոգուելու, ինչ որ յոգնածութեան, գլխու ցաւի եւ թունածին այլ խանգարումներու պատճառ կըլլայ : Այս երեւոյթները յաճախ կանհետանան երբ ենթական ծխելը կը դադրեցնէ կամ ծխապերծ մթնոլորտի մէջ կ'աշխատի :

Ածխաթթուի թունաւոր ազդեցութենէն զատ, ծուխին պարունակած քիմիական եւ այլ նիւթերը թոքերը եւ անոնց ցնցուղները կը գրգռեն եւ ի վերջոյ բորբոքում յառաջ կը բերեն : Ցնցուղներուն յամրընթաց բորբոքումին մանաւանդ ենթակայ են անոնք որոնք սովորաբար շատ կը ծխեն եւ ծուխը լիաթոք կը շնչեն : Բորբոքումը եւ իբրեւ հակազդեցութիւն գոյացած խուխը աստիճանաբար կը խցեն ցնցուղներու մանրիկ ճիւղերը : Քրոնիկ ցնցուղատապ (պրոնշիթ) կը հաստատուի, թոքերու բլթիկները հետզհետէ իրենց առաձգականութիւնը կը կորսնցնեն, կը կարծրանան, ենթակային շնչառութիւնը կը դժուարացնեն, որովհետեւ չեն կրնար օդը ամբողջովին պարպել եւ ի վերջոյ թոքային փքուռոյց (անֆիզեմ փիւլմօներ) կը գոյանայ: Ի՞նչ խղճալի երեւոյթ մը կը ներկայացնեն անոնք որոնք օրն ի բուն կը հազան, կուրծքի մշտական խռխռումներով առատ խուխ կը թքնեն, լաւ չեն կրնար շնչել, կը հեւան եւ կը կապուտնան երբ պզտիկ ճիգ մը կ'ընեն: Տարիներ վերջ սիրտը կը յոգնի եւ օր մըն ալ տեղի կուտայ :

Անշուշտ թոքային այս բարդութիւններու աստիճանը կախում ունի ծխելու ձեւէն եւ չափէն, ինչպէս նաեւ որոշ ընդունողութենէ մը (րեսեփթիվիթէ): Հետեւաբար բազմաթիւ ծխողներ կրնան թոքային խանգարումներ չունենալ : Միւս կողմէ չծխողները եւս, այլ պատճառներու ազդեցութեան տակ կրնան յամրընթաց ցնցուղատապ, ցնցուղներու կարծրացում եւ թոքային փքուռոյց ունենալ : Բայց բոլոր վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան որ «ծխողներու թիւը չծխողներու թիւէն առնուազն կրկնապատիկն է» կ'ըսէ Ֆինլանտացի Տոքթ. Ժարվինըն :

Դժբախտաբար, ինչպէս ուրիշ գործարաններուն, նոյնպէս թոքերուն վրայ եւս ծխախոտին ներգործութիւնը այնքան դանդաղ է, որ ժողովուրդը կապ չի տեսներ ծխախոտին եւ թոքային բարդութիւններուն միջեւ եւ շատեր ցոյց կուտան այս ու այն որոնք շատ կը ծխեն բայց թոքերէ չեն տառապիր: Այդ սերտ կապը յայտնի կը դառնայ երբ ենթակաները ծխելը կը դադրեցնեն: Թոքերու բորբոքումը արագօրէն կը նուազի եւ ինքնին կամ դեղերու օգնութեամբ կը բուժուի, եթէ թոքերը արդէն կարծրացած չեն : Անկարելի է արդէն թոքային այլեւայլ բորբոքումներ դարմանել, եթէ ենթակաները չուզեն ծխելը դադրեցնել :

Թոքային այս աւել կամ նուազ բուժելի բորբոքումներէն զատ, ծխախոտը պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը ունի թոքերու, աւելի ճիշդ ցնցուղներու խլիրդին (քանսեր) գոյացման մէջ: Բոլոր վիճակագրութիւնները կը հաստատեն թէ թոքային խլիրդի պարագաները ամէն տարի աւելի կը կրկնապատկուին եւ թէ այս յաւելումին գլխաւոր պատճառը ծխախոտն է: Անշուշտ այլազան ծուխերով օդին ապականումը, նաեւ ծխոտ մթնոլորտի մէջ աշխատութիւն պարտադրող կարգ մը արհեստներ կ'եռապատկեն թոքային խլիրդի վտանգը, չծխողները եւս ենթարկելով անոր: Իսկ ծխելը քսանէն քառասուն անգամ կ'աւելցնէ այդ վտան- գը, քանի որ գիւղերու կամ մաքուր օ- նոլորտի մէջ ապրող եւ ծխողները գրեթէ քաղաքներու մէջ ապրողներ- չափ թոքային խլիրդէ կը մեռնին

Տոքթ. Տոլի կատարած վիճակագր- թեան համաձայն 35 տարեկանէն 24000 անգլիացի բժիշկներէն 36ը թոք- յին խլիրդէ մեռած են բոլորն ալ եւ մեծամասնութիւնը 25 ծխիկէն սպառող :

Ամերիկեան վիճակագրութիւնը կը բերէ որ քսան ամիս շարունակ կական հսկողութեան ենթարկուած տարեկան մօտ 180.000 այրերէն թոքային խլիրդէ մեռած են, որոնց որ միայն չծխող :

Ֆրանսական վիճակագրութիւնը նոյն համեմատութեան կը յանգի ծխողները տասն անգամ աւելի են- են թոքային խլիրդի քան չծխողներ- համեմատութիւնը արագօրէն կ'աճի խիկներու քանակութեան հետ, քսանէն քառասուն անգամի երբ ծխի- ները օրական քսանէն աւելի ծխիկ սպառեն: Ծուխը չկլլողները նուազ կայ են քան կլլողները: Նաեւ ծխա- ծխողները, որոնք ծուխը ներս չեն չեր, կամ շատ քիչ :

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐ-

(6 Շար.)

...ռամալի է անչուշտ, բայց այս վէպը, ...ազգային բնոյթով՝ յուզեց աւելի ...չարժացնէ ընթերցողը։ ...Իբրեւ նոր թէքնիքներու կիրարկում, ...փորձանց չահեկան փորձ մըն է։

ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿԻ ԱՂԱՒՆԻՆ

La Colombe de Luxembourg (**)

Ռոպէր Պուրժէ – Բայրրոն «Ռըվիւ տէ Տէօ – Մոնտ»ի գրական վարիչն է, որուն «Մէ տիւ Գրէգէր» վէպը արժանացած է «Անթէրալիէ» մրցանակին։ Իբրեւ թա–...արական քննադատ եւ հեղինակ քանի ...ու վէպերու՝ Պուրժէ – Բայրրոն ծա–...ոթ համբաւ մըն է։

«Լիւքսանպուրկի Աղաւնի»ն իր վէր–...ին վէպն է, որ Ֆրանսայի գրաւման շր–...ի ընթացքին ապրած քաանամեայ աղ–...կան մը պատմութիւնն է։

Երկրորդ Աշխարհամարտը ընդարձակ ...ականութեան մը նիւթ դարձած է։ ...Ֆրանսայի գրաւման շրջանին կազմակեր–...ուած պայտնի գիմադրական եւ ազա–...ուած պայտնի ... չարժումները հայրենասիրու–...թեան գաղափարականը օրուան մասին–...ութիւն դարձուցած էին անշուշտ։

Բուժէ – Բայրրոն աղջկան մը սիրային ...ակածները յաջողած է ճարտարօրէն կա–...ել պատմական դէպքերուն եւ ստեղծել ...վէպ մը, որ թէ գրական եւ թէ պատմա–...կան նշանակութիւն կը ստանայ։

...ոար ընթերցողին համար վէպին կարգ ...մանրամասնութիւնները նուազ չահե–...ւ պիտի թուին, բայց պատմուած շըր–...ներ ապրող Ֆրանսացիներուն համար ...իւրաքանչիւր գրուագ իր հոգեբանական ...ութեամբ կարեւոր մասնիկ մըն է ...իրենց կեանքին ընդհանուր պատկերին, ...ուած ճշմարտապէն պահու մը, ...ուր ամէն մարդիկ ստիպուած են ...իրենց կեանքին ամէնէն գաղտնի ծալքե–...րը յայտնել։

«Լիւքսանպուրկի Աղաւնի»ն հակառակ ...իր պատմական խորքին սիրային վէպ մըն ...է աղջկան մը կողմէ ապրուած եւ գրը–...ուած։

...Վէպին գրական արժէքը շատ աւելի ...պիտի շեշտուէր եթէ հեղինակը փոխա–...նակ պատերազմի դրուագներուն, աղջը–...կան հոգեբանական աշխարհին վրայ ...կեդրոնանար։ Այդ կերպով գործը ապա–...գային ալ կրնար պահել իր չահեկանու–...թիւնը։ Ուստի պատերազմի չարայա–...րութիւնը կը ծառայէ Ֆրանսացւոց այդ ...կացութիւնը ներկայացնելու, ...ու ընթերցողը պատմող աղջկան սի–...րային ապրումները կարդալու հրաւիր–...ուած է առաջին գլուխէն իսկ։ Տկարու–...թիւնն այն է որ աղջկան սէրերը հետե–...ւանք չեն պատերազմի դրուագներուն։ ...Բոլոր համար ալ պատերազմի դրուագնե–...րը նուիրուած բազմաթիւ էջերը յաճախ ...անհրաժեշտ չեն թուիր։ Հերոսուհին սէ–...րը կը փորձէ զանազան ձեւերով իր դէմ ...ու բազմաթիւ երիտասարդներու հետ ...իր վերջին կը միանայ մէկու մը, կար–

ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԻ Բ. ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

ԵՒ « ԳԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐ ԿԱՆ ... »

Պատկերասփիւռի արագ տարածման հետեւանքով Ատընաուըրի կառավարու–թիւնը աւելի լաւ մշակուած յայտագրով կեդրոնական կազմակերպութիւն մը ու–զեց ստեղծել պետական ուղղութեամբ՝ իբր լրացում ցարդ ամէն շրջանի մէջ ան–ջատ կատարուող յայտագիրներուն։ Սա–կայն դաշնակցային հանրապետութեան մասնակից 11 գերմանական երկիրները, ըստ սահմանադրութեան, իրենց իրաւա–սութեան մէջ կը համարին ժողովուրդին դաստիարակութեան եւ տեղեկատուու–թեան միջոցները պահել եւ զարգացնել։ Կեդրոնական կառավարութեան ընելիք այդ ձեռնարկը ոտնձգութիւն մըն էր կեդրոնական կառավարութեան եւ մաս–նակից երկիրներուն իրաւասութեանց մէջ։ Երկիրներու նախարարապետները դէմ արտայայտուեցան կառավարու–թեան կողմէ « Հեռատես – Գերմանիա » անունով ծրագրուած պատկերասփիւռին, որուն համար հիմնադրական ձեռնարկ–ներ կատարեց Ատընաուըր եւ դատական արձանագրութեամբ « անանուն ընկերու–թիւն » մը կազմեց «Հեռատես – Գեր–մանիա » անունով 25 Յուլիս 1960ին։ Բայց « երկիրներուն» մեծամասնութիւնը այս արարքը հակասահմանադրական հա–մարելով դիմեց սահմանադրական դա–տարանին, որ Քարլսրուհէ կը գտնուի եւ դատարանը 28 Փետրուար 1961ի որոշու–մով ստիպեց Ատընաուըրը ետ կենալ իր ձեռնարկէն։ Ասիկա գերման վարչապե–տին համար մեծ հարուած մըն էր, բայց սահմանադրութիւնը պէտք էր յարգել։

Այսուհանդերձ Բ. յայտագիր մը կազ–մելու անհրաժեշտութիւնը ընդունեցին « երկիրներու » ներկայացուցիչները եւ փոխադարձ համաձայնութեամբ դաշ–նակցեցան բազմակողմանի ներկայացուց–չական մարմնի մը հսկողութեան տակ, պետական ազդեցութենէ ազատ, նոր կազմակերպութիւն մը ստեղծելու հա–մար։ Զանազան հաստատութիւններէ 66 հոգի ձայն պիտի ունենան մերին հսկո–ղութեան իրաւունք ունեցող ժողովին մէջ։ Ատընաուըրի ծրագիրը 120 միլիոն

ծելով որ գտած է իրական սէրը։ Այս վերջին դրուագը գոնէ պէտք է աւելի խորացուած վերլուծումներով տրուած ըլլար։

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

(*) Michel Ragon : Ed. Albin Michel, 1961.

(**) R. Bourget : Ed. Albin Michel, 1961.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

«ԲԱՆԲԵՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ »

Երեւանի Մատենադարանը, որ կապ–ուած է հին ձեռագիրներու գիտահետա–զօտական հիմնարկութեան, պարբերա–բար կը հրատարակէ հարուստ բովանդա–կութեամբ հաւաքածոներ՝ «Բանբեր Մա–տենադարանի » ընդհանուր խորագիրին տակ, որուն հինգերորդ թիւը լոյս տե–սաւ վերջերս։

Այլեւ այլ գլուխներուն մէջ՝ «յօդ–ուածներ», «հաղորդումներ », «բնա–գիրներ», «թարգմանութիւններ» եւ « Մատենագիտութիւն, քննադատու–թիւն, լրատու » գետեղուած են հայագի–տութեան տարբեր բնագաւառներուն վե–րաբերեալ բազմաթիւ արժէքաւոր նիւ–թեր։

Հինգերորդ թիւը կը բացուի ճարտա–րապետ Մ. Գրիգորեանի «Մատենադա–րանի շէնքի կառուցման մասին» յօդուա–ծով, ուր հեղինակը ընթերցողին կը ծա–նօթացնէ վերջերս կառուցուած այդ շէն–քին նախագիծը, ինչպէս նաեւ գեղար–ուեստական ձեւաւորումին հետ աղերս ունեցող կարգ մը մասնագիտական խն–դիրներուն պատմութիւնը։

Հայերէն ձեռագիրներու գատարկ էջե–րուն վրայ նօթագրուած նուիրաբերական արձանագրութիւններուն, պայմանա–գրութիւններուն, համաձայնագիրնե–րուն, կալուածագիրներուն եւ այլ տե–սակ փաստաթուղթերու ուսումնասիրու–թեան նուիրուած է Լ. Խաչիկեանի «Տն–տեսական գործարքների մասին գրառում–ները հայերէն ձեռագրերի մէջ եւ նրանց աղբիւրագիտական նշանակութիւնը » վերնագրով յօդուածը։

Հետաքրքրական է նաեւ Ն. Թահմիզ–եանի « Մի էջ հայկական վաղ միջնա–դարեան երաժշտական տեսութիւնից » յօդուածը, ուր հեղինակը, ուսումնասի–րելէ ետք միջնադարեան պահպանուած կարգ մը գրաւոր աղբիւրները, կ'եզրա–կացնէ թէ 5 – 8րդ դարերուն գոյութիւն ունեցած է հայկական երաժշտական իւ–րայատուկ գրութիւն մը՝ բաղկացած մեթր – կշռոյթ եւ «հարմոնիա» մասերէ։

Առաջին բաժնին մէջ գետեղուած են նաեւ Ա. Մարտիրոսեանի «Խրատք եւ ի–մաստութիւն Խիկարայ» գրոյցի հայերէն թարգմանութեան հարցի շուրջը, Գ. Գրիգորեանի «Փիլոն Ալեքսանդրացու աշխատութիւնների հայ մեկնութիւննե–րը », Ռ. Աթայեանի «Գրիգոր Գապաս–կալեանը եւ խազաբանութիւնը» եւ կարգ մը ուրիշ յօդուածներ։

Հետաքրքրական եւ կարեւոր նիւթերով հարուստ են հաւաքածոյին միւս բաժին–ները եւս։ Ա. Քոլանջեանի «Նորայայտ պատառիկներ Կիւրեղ Երուսաղեմացու Թ. դարի մի գրչագրից », Գ. Մուրատ–եանի «Մի էջ հայ – վրացական բառարա–նագրութիւնից, ինչպէս նաեւ Տ. Իգ–մայլովայի «1053 թուականին ընդօրի–նակուած հայկական ձեռագրի գեղար–ուեստական զարդարանքը» հետազօտա–կան աշխատանքները՝ բազմաթիւ այլ յօդուածներու հետ տեղ գտած են «Հա–ղորդումներ» գլուխին մէջ։

Ա. Աբեւշատեանի «Երկու հին փիլի–սոփայական բնագիր՝ « Ճարտասան յա–ղագս բնութեան» եւ «Սահմանք փիլիսո–փայականք», Հ. Բարթիկեանի «Եւստա–թիոս Բոյիլասի կտակը (1059), որպէս Հայաստանի եւ Վրաստանի պատմութեան կարեւոր սկզբնաղբիւր », Հ. Փափազ–եանի «Վաղարշապատ գիւղի 1725 եւ 1728 թթ. թուրքական հարկացուցակնե–րը», Օ. Եգանեանի «Նահապետ Քուչակի հայատառ թուրքերէն տաղերը »եւ Ռ. Տիտանեանի «Նորայայտ մի փաստա–թուղթ 1795 թ. Թիֆլիսի աղէտի մա–սին» նիւթերը կը ներկայացնեն « Բնա–գրեր, թարգմանութիւններ » գլուխին բովանդակութիւնը։

Մատենադարանի հայերէն (նաեւ հա–յատառ այլալեզու) ձեռագիրները վերջին չորս տարիներուն հարստացած են 290 ձեռագիրներով։ Ասոնց համառօտ նկա–րագրութիւնը, որ կատարած են՝ Օ. Ե–գանեան եւ Ա. Աբեւշատեան «Մատենա–դարանի հայերէն ձեռագրերի աճը 1956–1959 թուականներին, վերնագիրին տակ գետեղուած է հաւաքածոյին վերջին՝ « Մատենագիտութիւն, քննադատութիւն, լուրեր » բաժինին մէջ։ Ասոնցմէ զատ այս գլուխին մէջ կը գտնուին նաեւ Շ. Շահնազարեանի «Մատենագիտական նո–րոյթներ», Ե. Տէր – Մինասեանի «Վեր–ջին անգամ Ն. Ակինեանն ու Եղիշէի « Վարդանանց պատմութիւնը », ինչպէս նաեւ Ա. Քոլանջեանի «Հին ձեռագրական բեկորներ Սանահինի եւ Հաղբատի քա–րայրներում» յօդուածները եւն.։

Հ. ՉՈԼԱԽԵԱՆ

Ագրեմ դրամը որոշած էր ժողովրդա–վարական ...

Անշուշտ ըլլալ բնաբան ... Վարդանանց պատմութեան մեծամասնական ...

—

մարքի նախապատրաստական ծախք ար–ժած է։ Այժմ բանակցութիւններ կը կա–տարուին օգտագործելու համար գէթ մէկ մասը այդ ժապաւէններուն եւ սուղ վը–ճարուած գերակատարներուն։ Սակայն Բ. յայտագիրը Յունիս ամսուն սկսած երկիրները դրկել, առ այժմ իրենց պատ–րաստականութիւնը ցոյց տալու եւ ժո–ղովուրդին պահանջը գոհացնելու մտքով, եւ 1962 Յուլիսին միայն կարելի պիտի ըլլայ կեդրոնական Բ. յայտագիրը իրա–կանացնել ամբողջ 11 գերման երկիրնե–րուն մէջ։

Ատընաուըրի այս «պարտութիւնը » կը յիշեցնէ մանրավէպ մը.— Ֆրիտրիխ Բ.՝ Փրուսիոյ թագաւորը, որ կոչուած է նաեւ «Ֆրիտրիխ Մեծ», Փոցտամի պա–լատը շինել տուած էր բլուրի մը վրայ «սան սուսի» կոչելով զայն, որպէսզի ոչ ոք խանգարէ իր հանգիստը, բայց մօ–տիկ հողաշերտին վրայ հողմաղացք մը անտանելի աղմուկ կը հանէր։ Ֆրիտրիխ հրամայեց ջաղացքը փլցնել, բայց ջա–ղացպանը պատասխանեց թէ պիտի ընդ–դիմանայ, որովհետեւ «Գերլինի մէջ դա–տաւորներ կան ...»։

Այդ հին դատարանի շէնքը, ուր իբր թէ բողոք բարձրացուցած պիտի ըլլայ ջաղացպանը, այժմ տխուր, այլ ամուր եւ տեսարժան աւերակ մըն է, բայց սահմանադրական դատարանը Քարլսրու–հէի մէջ կոչուած է պահպանելու ռամ–կավարական սկզբունքները, որոնց վրայ հիմնուած է գերման դաշն. հանրապե–տութիւնը եւ Գերմանիա միջոցներ ունի ներքին ժողովրդական ազատութեանց գործադրութիւնը ապահովելու։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (231)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

...կայն նա եւս մտածեց՝ ինչպէս թագ–...ի Հայոց սահմանների պաշտպանու–...թիւնը եւ մեկնել ... Բայց թագուհու ...ւ միտքը, թէ պէտք է նաեւ օգնութիւն ...խնդրել բիւզանդական իշխանութիւնից ...ւ բերել Բիւզանդիայի սահմաններում ...գտնուող հայ նախարարների ուժերը — ...ը Մուշեղին թուաց խելացի. նա ինքն ...էլ պատերազմի առաջին օրից խորհել ...էր Բիւզանդիայից օգնութիւն խնդրելու ...եւ գահաժառանգին երկիր բերելու մա–...սին, ուստի եւ յանձն առաւ. նա որոշեց՝ ...ինքը գնալ եւ արագօրէն գլուխ բերել ...թէ մէկը, թէ միւսը ...

Այդ ամէնը համարելով յոյժ կարեւոր ...եւ անյետաձգելի՝ Մուշեղը հետեւեալ օ–...րը իսկ ճանապարհ ընկաւ թիկնապահ–ների մի փոքրիկ խմբով, որոշելով՝ ծո–վով գնալ ցամաքով վերադառնալ։

— Մեր փրկութիւնը, Մուշեղ բերելու ես դու, — շշնջաց Փառանձեմը հրա–ժեշտին։

— Եւ շուշացնես, որդիս, այդ փրկու–թիւնը, — ասաց Կատրանիդէ իշխանու–հին գրեթէ աղերսաձայն։

Եւ դա բերդի ողջ բնակչութեան ցան–կութիւնն էր։

Մուշեղի զեսպանութեան մէջն էր եւ Զենոն Գնունին։ Թագուհին նրան ուղար–կում էր Մուշեղին օգնելու, եթէ հարկ լինէր։ Բայց Զենոն այնպիսի տեսք ու–նէր, կարծես աքսոր էր գնում ...

Այս ամէնի հետ պէտք է յիշել եւ այն դէպքը, որ նորութիւն եղաւ բերդում բնակւողների համար եւ այնքան հե–տաքրքրեց ամէնքին։

Մի օր երբ թագուհին, բերդապետի հետ անցնում էր պարսպի մօտով, լսեց նուագի ձայն, որ գալիս էր բերդի առա–ջին մասից։ Լսեց եւ կանգ առաւ։ Բեր–դում նուա՞գ ...

— Ի՞նչ է նշանակում այս, բերդապետ, — հարցրեց նա զարմացած։

— Այստեղ մի երիտասարդ է պսակ–ւում, թագուհի։

— Պսակւո՞ւմ ...

— Այո։

— Դա արդեօք բարի նշան չէ՞, բեր–դապետ։

— Անտարակոյս, թագուհի։

Բերդապետն ուզեց մխիթարել Փառան–ձեմին։

Դա իրօք հարսանիք էր։ Քանի օր էր բերդի ընդհանուր ուրախութեանն անմա–սըն չէին Թորգոմն ու ընկերները. նրանք էլ ցնծում էին յաղթանակի համար, զու–շակում, որ պատերազմը շուտով կը վեր–ջանայ ... եւ այնքան բարձրացաւ ըն–կերների ու նրանց ընտանիքների տրամա–դրութիւնը, որ Վարդանը նորից կրկնեց իր հին ցանկութիւնը.

— Դէ Թորգոմին ամուսնացնենք, որ էլ աղէտ չպատահի ...

Լինում են պահեր, երբ խօսքը, հա–սարակ խօսքը ունենում է մեծ համակող ուժ։ Այդպէս եղաւ եւ այս անգամ։ Յաղ–թանակի ուրախութիւնն այնպէս էր ստի–պել ամէնքին, որ բոլորը համամիտ ե–ղան, եւ Թորգոմին պսակեցին։

Բայց դա սովորական պսակ չէր, այլ արտակարգ մի ծէս, որ մնացել էր զուցէ հեթանոսական ժամանակներից՝ կրակա–պաշտութիւնի՞ց, թէ արեւապաշտու–թիւնից .... Երբ քահանային յայտնե–ցին, թէ կամենում են պսակել մի զոյգ—ինչը կը յօժարի՞ կատարել այդ ծէսը, նա՝ վաղարշապատցի երէցը — համա–ձայնեց եւ առաջարկեց, որ տղային ու հարսին բերեն բերդի եկեղեցին։

— Ոչ, տէր հայր, — ասաց Վարդանը, — ոչ եկեղեցի ...

Քահանան զարմացաւ.

— Հապա ի՞նչպէս։

— Մենք կ'ուզենք պսակել նրանց ա–կութի վրայ։

— Եւ ինչո՞ւ, — հետաքրքրուեց քահա–նան։

— Որպէսզի պսակը լինի ամուր նախնե–աց ձեւով, որպէսզի նորապսակները ըն–նաւ աղէտներ չտեսնեն եւ վտանգի չհան–դիպեն ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաչէն Յանձնախումբը իր խորին երախտիքն ու շնորհակալութիւն –ները կը յայտնէ Մօնթէ – Քառլօրնակ Գ. Ճիյէրճեանի, որ առաջին անգամ մը շինութեան յանձնախումբը քաջալերած էր տասը հազար Ն. Ֆ.ի կարեւոր նուի – րատուութեամբ, այս անգամ ալ կը նը – ւիրէ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան 5000 Ն. Ֆ.:

×

Լիոնի Եկեղեցաչէն Տիկնանց Միութիւ– նը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւ – եալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Ֆիլա – տէլֆիայէն Գ. Գասմաճեանէ հինգ տո – լար, Գ. Արսէն Թէրզեանէ տասը Ն. Ֆ.: Գ. Եզնիկեանէ հինգ Ն. Ֆ.:

×

Լիոնի Եկեղեցաչէն Տիկնանց Միութիւ– նը շնորհակալութեամբ ստացած է հե – տեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան .—

Տէր եւ Տիկին Մ. Ագսարեան `իրենց Թոռնիկին մկրտութեան առթիւ տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Էտիրնէլեան իրենց Թոռնիկին մկրտութեան առթիւ քսան Ն. Ֆ., Գ. Արտաշէս Դանիէլեան քսան, Այ– րի Տիկին Բ. Մակարեան հանգ. Ալպէռ Տէր – Սարգիսեանի մահուան քառասուն– քին առթիւ երեսուն, Տիկին Սուլթան Սէֆէրեանէ տասը, Գ. Գրիգոր Նուրիկ – եանէ 25 Ն. Ֆ.:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հայ Արենոյշնե – րու եւ Գայլիկներու :

Յուլիս ութին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, «Ժիմնազ»ի շքեղ սրահին մէջ :

(Րիւ տիւ Թէաթրը – Ֆրանսէ) :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Պիտի բեմադրուի՝ ընտանեկան կեան– քէ առնուած բարոյալից թատերգութիւն մը Ալչուճեանի՝ «Բնաւերները» եւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Ե. Օտեանի՝ «Զարշելը Արթին աղա» :

Գայլիկները պիտի կատարեն չուէտա – կան մարզանք, իսկ Արենոյշները պիտի պարեն հայկական պարեր : 30 հոգինոց պարախումբով :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Գօմոնի մասնաճիւղի վար– ժարանին ամավերջի հանդէսը այս Շա – բաթ գիշեր, ժամը 8·30ին, տեղւոյն Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Երկսեռ աշակերտութեան կողմէ պիտի ներկայացուի՝ Ց. Գարոնեանի «Մեծա – պատիւ Մուրացկանները» : Հանդէսը պի– տի ունենայ՝ գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը, արտասանութիւն, երգ եւ նը– ւագ՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԷՆ ԱՌԱՋ

Փակեցէք ձեր առկախ հաշիւները :

Յունիս 30ին պիտի դադրեցնենք Յա – ռաջի առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն փակած իրենց հաշիւը մինչեւ 1960 Դեկտեմբեր 31 :

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր բոլոր պարտաճանաչ բա – ժանորդներուն, որոնց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումները կ'ապահովեն թեր– թին կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

×

Ծանուցումներու առկախ հաշիւներ ու– նեցողներէն եւս կը խնդրենք, որ մինչեւ Յունիս 30 կարգադրեն բոլոր հաշիւները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Շաւիլի մէջ, Յուլիս 23ին :

×

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտահան – դէսը Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Թրուա Լիւքի անտառին մէջ:

×

Համախարբերդի Մարսէյլի մասնաճիւ– ղի տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 9ին, Զոխուրեանի ագարակը :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի եւ պատուոյ նախագահու– թեամբ քաղաքապետ Գ. ԳԼԷՕԶի, հայե– ցի դաստիարակութեան ամավերջի հան– դէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Սալ Վոլթէր, թաղապետական սը – րահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր, թատերական ներ – կայացում մը, երկու արար, աշակերտ – ներու կողմէ եւ մրցանակաբաշխութիւն :

Մուտքը ազատ է :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի հայերէնի դասընթացքի նորավարժ աշակերտներու տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Մշակոյթի Տան մէջ, Յունիս 29ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին:

Փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ տեսնելու համար փոքրիկներու աշխատութեան արդիւնքը :

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէ անխտրաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէ– ները ու խումբերը :

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղին– րը: Խիստ կարեւոր օրակարգ. Բոլոր ըն– կերներու ներկայութիւնը պարտաւոր է: Դիւանները պէտք է նախապէս ըն– կերները տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչներ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին Մշա– կոյթի տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆԻՍ — MARDI 27 JUIN 1961

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9138 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4939

...ՌԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՐՉԻ ԵՒ ՄՏՔԻ ՄԱՐԴԸ

...մէկէ աւելի պարտականութիւններ կը ...նդրանան մեր կուսակրօն հոգեւորա- ...ւորներուն վրայ :

...վարդապետն ու եպիսկոպոսը քահա- ...յի յատուկ բոլոր պաշտօնները կատա- ...է զատ կոչուած են նաեւ դառնալու ...րիչ, առաջնորդ, եւ երբեմն ալ ու- ...ցիչ :

...Բացի մտաւորական զարգացումէ, ա- ...նք պէտք է ունենան նաեւ վարչական ...րողութիւն :

...Գարեգին պատրիարք իր խառնուած- ...ով եւ մտաւորական պատրաստութեամբ ...ւելի շատ գրչի ու գրքի մարդ էր, քան ...վարչագէտ :

...Լաւ քարոզիչ էր եւ լաւ ուսուցիչ : Ու- ...ան գրելու շնորհք ունէր իւրայատուկ ...ով կը սիրէր հակադրութիւնները, ...ամուած գեղեցիկ բառերով :

...Իր բուն տեղը դպրեվանքն էր :

...Քսաներեք տարեկան էր դեռ, երկու ...տարուան վարդապետ, երբ Դուրեան Ս. ...ցին իրեն յանձնեց Արմաշի Դպրեվան- ...քի մէկ դասարանը :

...Իբրեւ լաւ ուսուցիչ իր համբաւը հա- ...սած էր մինչեւ Կիլիկիա : 1906 Յունուար ...ն ...ոչ կը դնէր Սիսի հնամենի վանքէն ...իբրեւ տեսուչ դպրանոցին :

...Պոլսոյ պատրիարքական աթոռին վրայ ...ով, իր առաջին գործն եղաւ բա- ...ց դպրեվանք մը Սկիւտարի բարձուն- ...ին վրայ, Ս. Խաչ եկեղեցիին կից, իր ...ալ փակեմի բնակարանին մօտիկ :

...Իր երկարամեայ հանրային գործունէ- ...ութեան լաւագոյն ձեռնարկը կը նկատէր ...րմնարկութիւնը, որ չուտով պիտի ..., իր ընթացաւարտները : Անատոլուի ...ներքէն հաւաքուած 50 – 60 Թրքախօս ...տաներ տարիներէ ի վեր կ'ուսանէին ...դպրեվանքին մէջ, դառնալու համար ...ուցիչ, քահանայ կամ վարդապետ :

...Իր կրթական առաքելէն, մանա- ...ւանդ ...ունէր գրականութեան հանդէպ : ...Առաւօտուրաբար կ'աշխատակցէր Ազգա- ...յին ...թերթերին, որոնց մէջ ...տպարակած է երկար յօդուածաշարք ...եկեղեցական բարեկարգութեան մա- ...սին ...կը մասնակցէր նաեւ Ազատամարտ ...թերթի բացառիկ թիւերուն :

...Պոլսոյ մէջ սկսաւ հրատարա- ...կել ...կրօնաթերթը, իբրեւ ամսա- ...թերթ ...Քաղքեդոնիոյ առաջնորդութեան օ- ...ւերն լոյս ընծայեց Փարոս Հայաստան- ...ի, իսկ Հարաւային Ամերիկայի մէջ՝ ...գրքեր : Իսկ պատրիարք ընտրուե- ...լէ ետք՝ Շողակաթը, Պոլսոյ մէջ :

...վերջին ծայր ընթերցասէր ու յամառ ...աշխատող, չէր կրնար պարապ նստիլ : ...ծրագիրներ կ'որոճար, գրա- ...կան ...պատմական կամ թարգմանական ...գործ մը արտադրելու համար :

...Թարգմանած է Նարեկը, երկար նե- ...րածութիւնով մը, հրատարակուած Պոլիս, ...յին Գուէնոս Այրէսի մէջ 1948ին լոյս ...ընծայեց Նարեկը տաղաչափեալ աշխար- ...հաբարով, դրաբար բնագրին հետ դէմ ...յանդիման ... Մեծագէտ ու պատկերազարդ ...հատոր մը, միակը իր տե- ...սակին մէջ :

...Դարձեալ Պ. Այրէսի մէջ 1951ին լոյս ...ընծայեց Եզնիկ Կողբացին, գրաբար եւ ...աշխարհաբար, ինչպէս նաեւ Նոր Կտա- ...կարանը, աշխարհաբար ու պատկերա- ...զարդ :

...Հայաստանեայց առաքելական եկեղեց- ...ւոյ պատմութեան նուիրուած են Աշխար- ...հացոյց ի Հայոց երկու հատորները (...Պ. 1936 եւ Պ. Այրէս, 1939) : Շո- ...ղակաթը (Պոլիս, 1925) կրօնա- ...բարոյական եւ ընկերային նիւթերու ...շուրջ գեղեցիկ էջեր կը պարունակէն,

« արտի խորերէն մարդկութեան հետ խօսք » :

Երիտասարդութեան օրերուն գրած է նաեւ թատերական կտորներ, դպրոցա- կաններու համար : Առնցմէ տպուած է «ազատորդի, ստրկորդի, խայարդի» ...ը- բամախօսութիւնը » անտիպ կը մնան « Գրերու գիւտը », «Մատաղ»ը, Շիլլէրի «Վիլհելմ Թէլ»ի թարգմանութիւնը, եւն :

Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդու- թեան օրերուն հրատարակեց Արեւագալ եւ Մայր Լուսոյ գրքոյկները :

Մեր եկեղեցականներուն մէջ բացառիկ դէմքերէն մէկն եղաւ Գարեգին պատ- րիարք, իբրեւ գրչի եւ մտքի մարդ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՉԷ ՎԵՐՋԱՑԱԾ

—o—

ՑՈՅՑԵՐԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻՆ ՆԱՀԱՆԳԷ ՆԱՀԱՆԳ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՐՈՒԱԾ Է ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վարչապետ Տըպրէի ճառը. ոչ մէկ ձե- ւով հանդարտեցուցած է Ֆրանսայի գիւ- ղացիները, որոնց ցոյցերը կը տարած- ուին նահանգէ նահանգ եւ Երկուշաբթի օր հասան Թոն գետին շրջանը ուր հազա- րաւոր գիւղացիներ տարին իրենց գեղ- ձերը գետը նետելու, մինչ Փարիզ անոնք քիլօն 200էն 400 Ֆրանք կը ծախուին : Թուլուզի մեծաքանակի շուկային վրայ նոյն դեղձերը 25 Ֆրանք քիլօն կ'արժեն :

Շաբաթ օր Ֆրանսայի հարաւ – արեւ- մուտքն էր, որ ցոյցերու դաշտ դարձած էր, գլխաւորաբար՝ Թուլուզ, Մոնթօպան եւ Ֆօ : Այս վերջին քաղաքին Քազինոյին մէջ ճաշ մը կը տրուէր ի պատիւ ճար- տարարուեստի նախարար՝ Ժանընէի, որ վերադարձի ճամբուն վրայ դժուարու- թեամբ կրցաւ օձիքը ազատել, ոստիկա- նութեան պաշտպանութեան տակ : Ուրիշ տեղ մը գիւղացիները Տըպրէի պատկերը շինած էին զոր այրած են, մեծ հաճոյ- քով : Գըըթաներ երկրագործները հարց կուտան նաեւ թէ արդեօ՞ք պէտք է իրենք ալ « բաժնուին Հասարակապետութենէն որպէսզի Ֆրանսայի օժանդակութիւնը ստանան» : (Կ'ակնարկուի Քոթ տ'Իվու- արի, որ բաժնուելով Հասարակապետու- թենէն նիւթական օժանդակութիւն կը ստանայ Ֆրանսական կառավարութե- նէն) :

× Ծերակոյտի նախագահը Կաստոն Մոներվիլ ճառ մը արտասանեց առջի օր, որուն մէջ շեշտեց — «Ժողովները (Ազգ. ծերակոյտ եւ ազգ. ժողով), ժողովուր- դին հանրաքուէէն ծնած, անգիտանալով, վախ կայ որ անոնց տեղը գրաւեն առանց իրաւասութեան եւ անոնց պատասխանա- տուութեան միջնորդներ » :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի ահաբեկչական արարքներ տեղի ունեցան, Կիրակի օր, մանաւանդ Օրանի մէջ : 11 Մեռեալներ կան, մօտ 20 վիրա- ւորներ որոնց մէկ մասը՝ ծանր :

Ալժէրի մէջ «Կ.Գ.Բ.»ի (Օ-Ա-էՍ) կող- քին ծնած է ուրիշ կազմակերպութիւն մը եւս՝ Կ. Ե. Ա. (Օ. Ա. էՖ.) որ կը նշա- նակէ — Կազմակերպութիւն՝ Եղբայրա- կան Ալժերիա :

Ցարդ ոչ մէկ նորութիւն կայ, որ պատճառ ըլլայ Էվիանի բանակցութեանց վերսկսումին : Կը սպասուի որ Կոլի լո- րենեան ճամբորդութեան եւ արտասա- նելիք առաջին ճառին :

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆՔ

Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԵՒ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

Ղազախստանի խորհրդայնացման 40- ամեակի առթիւ Ալմա Աթայի մէջ (մայ- րաքաղաքը), Խրուշչեւ անգամ մը եւս դրուատեց խորհրդային վարչաձեւը եւ անոր արձանագրած յաջողութիւնները եւ գեղեցիկ հեռանկարներ խոստացաւ Խոր- հրդային Միութեան :

Խորհրդային վարչապետը առանց վա- րանելու շեշտեց թէ Խ. Միութիւնը աշ- խարհի երկրորդ մեծ պետութիւնն է ու մինչեւ 1970 պիտի հասնի Մ. Նահանգնե- րուն :

« Մեր երկիրը, որ 44 տարիներու կեանք մը ունի միայն, մեր երկիրը, որ շատ ետ կը մնար Արեւմուտքէն, ներկա- յիս աշխարհի երկրորդ տեղը կը գրաւէ : Անգլիան, ծովերու տէրն ու տիրականը, Անգլիան, որ տէրն էր Ասիոյ եւ Ափրի- կէի, մեր ետին ձգեցինք : Ընկերներ, կը մնայ միայն Ամերիկան, ան ալ, կը նմանի հիւծած վազողի մը : Ա- ռաջնութեան մրցանակը ունէր, բայց ու- րիշներ ծնան, մարզուեցան եւ ներկայիս կը մասնակցին մրցումին : Մ. Նահանգ- ները ներկայիս կ'ապրին իրենց անցեալի վարկին վրայ : Բայց առաջնութեան գիծը պիտի կտրէ երիտասարդ մարզիկ մը : Արդէն, ամերիկացի մասնագէտները ը- սած են նախագահ Քենըտիի, որ Խ. Մի- ութիւնը 1970ին պիտի հասնի Միացեալ Նահանգներուն : Ուրեմն՝ ժամադրութիւն տուած ենք այդ թուականին համար » :

Նախապէս արտասանած, ուրիշ ճառի մը մէջ, անդրադառնալով Կեդր. Կոմի- տէի վերջին աշխատանքներուն, ուր վա- ւերացուեցաւ կուսակցութեան նոր ծրա- գիրը եւ օրինագիծը, Նիքիթա Խրուշչեւ գիտել տուած էր, թէ ի մօտոյ անոնք պիտի հրապարակուին եւ «աշխարհ պի- տի համոզուի, թէ զէնքով չէ որ կը ըս- պառնանք համայնավարութեան հակա- ռակորդներուն : Տնտեսական զէնքը մեր ձեռքը եղած ամէնէն զօրաւոր զէնքն է : Անշուշտ, այդ մրցակցութիւնը եւ Խ.Մի- ութեան ձեռք ձգած յաջողութիւնները « իրական սպառնալիք մըն են յետադի- մական մենաշնորհեալներուն համար » ո- րոնք կ'ուզեն տեւաբար իրենց մականին տակ պահել ժողովուրդները :

Նոր ծրագիրը, որուն մասին այնքան խանդավառութեամբ խօսեցաւ Խրուշչեւ, Ալմա Աթայի մէջ, պիտի հրապարակուի Յուլիս 30ին, գործադրութեան պիտի դրուի հոկտեմբեր ամսուն տեղի ունե- նալիք Խորհրդաժողովին, պիտի փոխա- րինէ նախկին ծրագիրը, որ վաւերաց- ուած եւ գործադրութեան դրուած էր խորհրդային իշխանութեան առաջին տա- րիներուն, 1917ի յեղափոխութենէն ետք :

Առաջին ծրագիրը՝ մշակուած Լենինի կողմէ, կը ճշդէր յեղափոխութեան ան- միջական եւ առաջին նպատակը՝ «ընկեր- վարութիւն կառուցանել» : Նոր ծրագրին նպատակն է, ընկերվարութենէն — որ « իրագործուած է» անցնիլ եւ «համայ- նավարութիւն կառուցանել » :

Խրուշչեւ ըսաւ նաեւ «կը հրաւիրեմ ձեզի աշխատելու, աշխատելու, աշխա- տելու : Աշխատանքն է միայն մեր ընկե- րութեան եւ իւրաքանչիւրին հարստու- թիւնը : Անոնք որ կը փորձեն օգտուիլ եւ շահագործել ժողովուրդին աշխատանքը, անոնք պէտք է պարտադիր աշխատանքի տարուին : Թաս գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ այս խօսքերը ծափահար- ուեցան մեծ ոգեւորութեամբ :

Կը յիշուի նաեւ թէ Խրուշչեւ այնքան կրքոտ ձեւով խօսած է որ իր ունկըն- դիրները, յաճախ, բառերը չեն հաս- կցած :

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ՏԸՊԼԻՆԻ ՄԷՋ

—o—

Տըպլինէն (Իրլանտա) կը հաղորդեն թէ Հաւատոյ Տարածման Ս. Ժողովի նախա- գահը՝ Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս Ա- ղաճանեան, չքախմբով Հռոմէն Տըպլին հասած է նախագահելու համար Իրլան- տայի « Սուրբ – Պատրիկ » շաբաթուան տօնակատարութեանց իբրեւ Պապին փո- խանձ նուիրակը : Ընկերացող ութ կար- դինալներ եւ բազմաթիւ եպիսկոպոսներ մասնաւոր փայլ մը կուտան այս հան- դիսութեանց :

Սուրբ Պատրիկ Իրլանտայի առաքեալն է, որ վախճանած է Արմաղ (Իրլանտա) 461ին, ներկայիս կը տօնուի Ս. Պատրի- կի մահուան 1500ամեակը :

Ամէն օր դասախօսութիւններ եւ մաս- նաւոր հանդիսութիւններ կ'ոգեկոչեն այս տարեդարձը : Իւրաքանչիւրը կը վայելէ կարդինալի մը նախագահութիւնը : Կիրա- կի օր, հանդիսութիւնները պիտի փակ- ուին պատարագով մը զոր պիտի մատու- ցանէ պապին փոխանձ – նուիրակը՝ Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս – Պատրիարք Կարդինալ Աղաճանեան :

Հազարաւոր ուխտաւորներ եկած են, Իրլանտայի ամէն կողմերէն մասնակցե- լու համար այս բացառիկ տօնակատա- րութեանց : Ցիշատակելի արարողութեան մը ընթացքին, Տիրանաւոր – Պատրիար- քը օծած է Տըպլինի նաւահանգիստին այն տեղը ուր պիտի կանգնի Նօթր Տամ տը Լա Մէռի մէկ հսկայ արձանը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ պալատին բանբերը պաշ- տօնապէս յայտարարեց թէ Ֆապիոլա թագուհին զաւակ չի սպասեր : Ինչպէս կ'երեւի թագուհիին վերջին անհանգըս- տութիւնները լուրջ էին եւ անոնց հետե- ւանքը եղաւ Պապին հաղորդած լուրին ցաւալի հերքումը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանը հեծանիւով սկսաւ Կիրակի օր Ռուան – Վերսայլ առաջին հանգրուանով, որ երկու մասէ կը բաղ- կանար : Առաջին օրէն «դեղին շապիկը» հագաւ Ժագ Անքթիլ :

«ՓԱՐԻԶԻ մեծ մրցանակը» շահեցաւ Պալբօ, Լոնշանի մէջ, Կիրակի օր :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը Զօր. Քասըմ Քու- վէյթը կ'ուզէ, առարկելով որ այդ շր- ջանը Իրաքի հողային ամբողջութեան մաս կը կազմէ : Այս յայտարարութիւնը կը յաջորդէ Անգլիոյ որոշումին որ ան- կախութիւն կուտար այս հողամասին որ բրիտանական հովանաւորութիւն կը վայե- լէր 1899էն ի վեր : Քուվէյթ աշխարհի 4րդ արտադրիչն է քարիւղի (84.000 միլիոն թոն տարեկան) : Քասըմի այս պահանջը կ'երկրորդէ անշուշտ Խորհրդ. Միութիւնը :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ, ամերիկեան հեռատեսի- լին համար տուած առուլիսի մը մէջ, վերստին ճշդեց իր երկրին դիրքը, Խ. Միութեան պահանջներուն նկատմամբ : « Քաղաքականապէս անկարելի է բանակ- ցիլ» յայտարարեց Ատընաուըր, անդրա- դառնալով ծերակուտական Մենսֆիլտի այդ իմաստով ըրած մէկ առաջարկին : « Բանակցելիք բան չկայ այդ հարցին շուրջ » :

ԶՈՄՊԷ երկու ամսուան բանտարկու- թենէ ետք էլիզապէթվիլ հասաւ եւ դի- մաւորուեցաւ ժողովրդական խանդավա- ռութեամբ : Երկու օր տօն հռչակուեցաւ Քաթանկայի մէջ :

ԱՆԿՈԼԱՅԻ նոր կառավարիչը՝ զօրա- վար Տեսլանտես Լուանտայի մէջ յայ- տարարեց — « Վստահ եմ, թէ միասին վերջ պիտի դնենք այս օտար պառերազ- մին » :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՆ

(ՀԻԹԼԷՐ, ԿԷՕՊԷԼՍ, ՄԱՅՏԱ, ԵՒԱ ՊՐԱՈՒՆ···)

—o—

Կէօպէլսի կինը, Մայտա, իր հարազատ վեց զաւակները սպաննելէ ետք, ինքն ալ իր կարգին անձնասպան կ'ըլլայ ամուսնոյն, Հիթլէրի եւ Եւայի հետ:

Գերմանացիները, 1944ի գարնան՝ բոլոր ճակատներու վրայ պարտուելէ ետք, կը նահանջէին իրենց գլուխը կորսնցուցած եւ սահմաններէն ներս կը քաշուէին: Ռուսները, սրընթաց արագութեամբ Պերլինի դուռները հասած, քաղաքը օդէն թէ ցամաքէն կը ռմբակոծէին: Թնդանօթը կը դղրդայ: Պերլինը բոցերու մէջ է: Քանի մը ռումբեր կ'իյնան քարոզչութեան նախարար Կէօպէլսի բնակարանին շրջակայքը, քանդելով բազմաթիւ տուներ:

Կէօպէլս պահ մը կ'ընդհատէ իր աշխատանքները, բայց, հակառակ շարունակական ռմբակոծութեանց, կէսօրուան ճաշէն ետք՝ անվրդով կը շարունակէ իր հանապազօրեայ հանդիստը: Ապա պաղարիւնութեամբ կը լծուի իր աշխատանքներուն: Կը խորհրդակցի գործակիցներուն հետ, կը սրբագրէ ու կը պատրաստէ ձայնասփիւռէն արտասանելիք ճառը: Պարբերութեան մը մէջ, վերլուծելով օրուան դէպքերը, կ'եզրակացնէ.— Ինչ որ տեղի կ'ունենայ այսօր, կը համապատասխանէ գերման ժողովուրդի բաղձանքներուն: Գերմանացիները չուզեցին ստորակայութեամբ ապրիլ՝ իբրեւ ստրուկ արարածներ, այլ նախընտրեցին իրենց ազգային հպարտութիւնը բարձր պահել, պայքարիլ ու պատւով մեռնիլ:

Թնդանօթները անդադար կրակ կը փսխէին: Այդ տունին մէջ մնալը այլեւս անհնարին էր: Կէօպէլս, իր կնոջ եւ զաւակներուն հետ, 22 Ապրիլին, ստիպուեցաւ փոխադրուիլ Հիթլէրի ստորերկրեայ ապաստանարանը: Ուխտած էր իր վերջին օրերը ապրիլ Հիթլէրի հետ, ի հարկին միասին մեռնիլ: Կէօպէլսի կինը, Մայտան ալ, երդում ըրած էր իր զաւակները սպաննելէ ետք՝ անձնասպան ըլլալ ինքն ալ ամուսնոյն եւ Հիթլէրի հետ միասին: Հիթլէր թախանձագին խնդրեց, աղաչեց, նոյնիսկ պնդեց ու բողոքեց եւ համոզել ուզեց որ ետ կենայ իր որոշումէն, բայց անօգուտ, անդրդուելի մնաց:

Տարիներ առաջ Հիթլէր շինել տուած էր ստորերկրեայ, երկյարկանի, բազմաթիւ սենեակներով, խիստ հաստատուն պատսպարան մը՝ հետեւեալ բաժանումներով.— Առաջին յարկ՝ տասներկու սենեակներ, որոնք կը բացուէին ճաշարանի մը վրայ, երկրորդ յարկ՝ 18 սենեակներ, որոնք նմանապէս կը բացուէին ընդարձակ ժողովասրահի մը վրայ, ի հարկին իր արբանեակներուն հետ հոն ապաստանելու համար:

Կառավարութիւնը փոխադրուած էր անտեղ: Հիթլէր, Կէօպէլս, Պորման եւ ընկերները անընդհատ գիշեր ցերեկ ժողովներ կը գումարէին, հրահանգներ կու տային դուրսը գտնուող նախարարներուն եւ բանակի ղեկավարներուն: Հիթլէր, ամէն օր՝ կէսօրէն ետք, աշխատանքը կը սկսէր ու կը շարունակէր մինչեւ յաջորդ առաւօտը: Որոշած էին ամէն գնով Պերլինը պաշտպանել: Մինչ այդ՝ Հիթլէր, 22 Ապրիլի գիշերը Քայթէլը փութացուց 12րդ բանակի ընդհ. հրամանատար Վէնքի մօտ, հրահանգելով որ ազատէն Պերլինը:

Կէօպէլսի աշխատանքները բաւական թեթեւցած էին: Փոքր կազմով, կարճահասակ, նիհարակազմ, կոկիկ հագուած, եռանդոտ, աշխոյժ ու զուարթ: Ամէնուն հետ բարեացակամ այս մոլեռանդ մարդը հանդարտ քայլերով կը ճեմէր ապաստանարանին երկայնքն ի վեր: Օրուան տագնապէն բնաւ չէր ազդուած, իրարանցումի չէր մատնուած, ապաստանարանի ապականուած ու վատառողջ մթնոլորտին մէջ՝ իր փոքրիկներուն տրամադրութիւնը բարձր պահելու համար խաղեր կը սարքէր ու կը զուարճացնէր զանոնք:

Ապրիլ 23ին կացութիւնը բոլորովին ողբերգական դարձաւ: Կէօրինկ, գտնուելով քաղաքին հարաւակողմը, Հիթլէրի հեռագրած էր թէ «որոշած է կառավարութեան ղեկը ձեռք առնել»: Հիւսիսէն՝ Հիմլէր իր հաւատարմութեան մէջ սկսած էր երկմտիլ, տեսակցութիւն մը ունեցած էր Կոմս Պէրնատոթի հետ եւ խնդրած էր որ, շուէտական կառավարութիւնը միջնորդէ արեւմտեան պետութիւններուն մօտ, ու բանակցութիւններ վարէ իր շրջանին պատկանած գերմանական ուժերուն անձնատուութեան համար: Հիթլէր, գրգռուած, Կէօպէլսի եւ Պորմանի հետ խորհրդակցելէ ետք, հրամայած էր Էս Էսներուն որ, ձերբակալեն հայրենադաւ Կէօրինկը:

Ռիպընթրոփ, վերջին հանդիպում մը ունենալէ ետք Հիթլէրի հետ, անհետացած էր: 25 – 26 Ապրիլին՝ շատ վտանգաւոր պայմաններու տակ նացի կիներուն մէջ ամէնէն յանդուգնը եւ խիզախը, օդանաւորդուհի Հաննա Րայչ ցածէն թռչելով Պերլին հասաւ: Միասին կը բերէր Ֆոն Կրայմը, զոր Հիթլէր հրաւիրած էր Կօրինկը փոխարինելու համար իբրեւ օդային ուժերու ընդհ. հրամանատար: Քանի մը օր ետք, ուրիշ յանդուգն օդանաւորդ մը, ամէն վտանգ աչք առնելով, կը հասնի, պատսպարանէն կ'առնէ կը տանի Ֆոն Կրայմը եւ խիզախ օդանաւորդուհին, Հաննա Րայչը:

Ապրիլ 27ին, Հիթլէր ձերբակալել տուաւ Հիմլէրի ներկայացուցիչը, Հէրման, որ կը պատրաստուէր փախուստ տալ: Հարցաքննութեան ընթացքին խոստովանեցաւ թէ Հիմլէրի եւ Կոմս Պէրնատոթի բանակցութիւններէն տեղեակ էր, բայց ժամանակին չէր տեղեկացուցած ուր որ անկ էր: Անմիջապէս պատսպարանի կից պարտէզը տարին, տեղն ու տեղը գնդակահարեցին զայն:

Խորհրդ. զինուորները հասած էին ապաստանարանի դուռները: Հիթլէր, Կէօպէլս եւ կինը, Մայտա, որոշած էին անձնասպան ըլլալ: Կէօպէլսի կինը հետեւեալ նամակը գրած էր իր գերի ինկած տղուն.—

«Իմ սիրելի տղաս, հինգ օրէ ի վեր է որ բոլորս, հայրիկդ, փոքրիկ եղբայրդ եւ հինգ քոյրերդ, կը գտնուինք Առաջնորդին ներքնայարկ ապաստանարանը: Կուզեմ որ իմանաս թէ հօրդ կամքին հակառակ՝ որոշեցի զաւակներուս հետ միանալ իրեն: Անցեալ Կիրակի հայրդ եւ առաջնորդը կրկին անգամ ուզեցին տարհամոզել զիս որ զաւակներուս հետ դուրս գամ պատսպարանէն: Մերժեցի: Միեւնոյն արիւնն է որ կը հոսի մեր երակներուն մէջ,— յաղթել, պատւով ապրիլ, կամ մեռնիլ: Երէկ երեկոյ Առաջնորդը կուսակցութեան չքանշանը զետեղեց լամբակիս վրայ: Այդ խորհրդաւոր պահուն ծայր աստիճան երջանիկ եւ հպարտ էի: Աստուած ինծի ուժ և կարողութիւն տայ որ կարենամ իմ պարտականութիւնս կատարել ազգիս, հայրենիքիս եւ երկրիս հանդէպ: Իմ սիրելի զաւակս, մայրդ կ'ապրի Գերմանիոյ համար»:

Թ. ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՑԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Յունիս 15ին, «Ամերիկայի Ձայնի» (Ուաշինկթընի ձայնասփիւռի կայանէն) Հայկական Բաժինը իր հաղորդումներուն ընթացքին տուաւ տեսակցութիւն մը, որ տեղի ունեցած էր ձայնասփիւռի Հայկական Բաժնի վարիչներէն՝ Պ. Ստեփան Յովհաննէսեանի եւ Պ. Աբրահամ Գոտուրկիլի միջեւ: Գոտուրկիլ, երկու տարի առաջ պաշտօնի կոչուած է Ուաշինկթընի մէջ իբրեւ ամերիկեան խորհրդարանի մատենադարանին Թրքական եւ հայկական բաժիններու վարիչ:

Ձայնասփռուած տեսակցութեան նիւթն էր Հայերէն հրատարակութեանց ցուցահանդէսը, *որ կազմակերպուած եւ սարքաւորուած է Պ. Աբրահամ Գոտուրկիլի կողմէ, Խորհրդարանին վիթխարի մատենադարանին մէջ, որ աւելի քան երեսուն միլիոն հատոր գիրք կը պարունակէ, աշխարհի բոլոր լեզուներով հրատարակուած: Պ. Գոտուրկիլ որ համեմատաբար կարճ միջոցի մը մէջ պատրաստած էր այս ցուցահանդէսը, բացատրութիւններ տուաւ ձայնասփիւռին առջեւ, ցուցահանդէսի սարքաւո… եւ այլ մանրամասնութեանց մասին…*

Ամերիկեան խորհրդարանի մատ… դամ է որ նմանօրինակ դիւրութի… կ'ընծայէ, տրամադրելով հինգ … ցուցափեղկեր, ցուցադրելու համար հայկական հաւաքածոյէն ընտիր նմ… ներ, որոնք լոյս կը սփռեն հայ ժողովուրդի պատմութեան, հաւատքին, գրականութեան, արուեստ… ընդհանուր մշակոյթին վրայ:

Ցուցահանդէսը, որ բացուեցաւ Յ… 2ին, պիտի տեւէ մինչեւ Յուլիս … Հրատարակութիւնները հետեւեալ կ… պով դասաւորուած են.

Առաջին ցուցափեղկին մէջ կ'երեւ…

1.— Հայկական մանրանկարներ… ձեռագիրներու շքեղ եւ գունաւոր … ներ Հայպետհրատի կողմէ 1952ին … տարակուած ստուար հատորի մը … ամբողջութեամբ գունաւոր

2.— Դարձեալ հայկական ձեռագիրներու (5րդ – 16րդ դար) եւ տպագրութեան պատմութեան վերաբերեալ խիստ … քաւոր աշխատանք մը, հեղինակ … բերդին Լեւոնեան: Այս հատորին … տրուած բացատրութիւնը կ'ըսէ … ջին հայ ձեռագիրը, Աւետարան …, գրուած՝ 887 թուին եւ որ կը … րեւ Լազարեան ճեմարանի կողմէ … ուած Սահակ–Վանանդեցիի կողմէ … ռաջին հայ տպագրութիւնը կը … «Պարզատումար» որ լոյս տեսաւ … ի Վենետիկ:

3.— «Գեղունիի» բացառիկը հրա… րակուած 1943ին «Բազմավէպի» … ամեակին առթիւ եւ անմիջապէս … «Բազմավէպին» առաջին հատոր… տարի թիւ մէկ, Յունուար, 1843 … հաւաքածոյին մէջ ունինք 1843 … թիւերը եւ այլ շրջաններ:

4.— Դարձեալ Վենետիկի Մխիթարեաններու կողմէ 1902ին հրատարակ… խիստ հետաքրքրական գործ մը, … նկարագրէ Մլքէ Թագուհւոյ Աւետարա…ը, որ ձեռագրուած էր 902ին ձեռա… Վարագայ վանքէն վանականի մը … մանուն Գագիկ Ա.ի կնոջ Մլքէ Թա…հիին: Այս ձեռագիր Աւետարանը … կը գտնուի Ս. Ղազարու վանքը … վեր:

5.— Ահաւասիկ փոքրիկ հատոր … Ս. Ներսէս Շնորհալիի «Հաւատով … տովանիմ» աղօթքը, միասին թարգմանութեամբը ճիշդ 36 տարբեր լեզ… ի մէջ այլոց եբրայերէն, եթովպ… չինարէն, հնդկերէն, արաբերէն … կերէն, թուրքերէն, յունարէն, … րէն, ֆրանսերէն եւայլն:

ԵՐԿՐՈՐԴ ցուցափեղկը կը պար… սս հատորները.—

1.— Գարեգին Պատրիարքի … տած Նարեկի աշխարհաբար թարգ…թիւնը:

2.— 1853ին Իզմիր տպագրուած … ուածաշունչ մը, ինչպէս նաեւ Գեղ… Մարգար Զաքարիա Խօճենցին …

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

—o—

Հետաքրքրական տուեալ մը եւ այն պարագան որ թոքերու խլիրդը աւելի յաճախադէպ է Անգլիոյ քան Միացեալ Նահանգներու մէջ: Պատճառը կը վերագրուի կճատին (մէկօ) երկարութեան, որ միջին հաշուով երկու սանթիմ է եղեր Անգլիոյ մէջ եւ երեք սանթիմ ամերիկայի մէջ: Այնպէս որ օրական միեւնոյն քանակութեամբ ծխիկ սպառող Ամերիկացին նուազ կը ծխէ, քանի որ ծխիկին մօտ կէսը կը նետէ, քան անգլիացին որ աւելի շատ կը շնչէ խլրդածին նիւթերը, որոնք աստիճանաբար կը կուտակուին ծխիկին չծխուած ծայրին մէջ:

Ահաւասիկ ուրիշ տուեալ մը եւս որ կը փաստէ ծխախոտին գործօն դերը թոքային խլիրդի յաւելման մէջ: Ֆրանսայի մէջ, 1950ի բաղդատմամբ, այրերու թոքային խլիրդի պարագաներու թիւը, կրկնապատկուած է 1958ին (2654 եւ 5297): Գրեթէ նմանապէս բերանի խլիրդի պարագաները (1255 եւ 2133): Կիներու մէջ այդ յաւելումը քսան առ հարիւր եղած է: Իսկ մարմնի ուրիշ մասերու խլիրդը՝ տասը առ հարիւր աւելցած է: Այդ ժամանակաշրջանին (1950 – 1958) վաճառուած ծխախոտի քանակութիւնը գրեթէ նոյն համեմատութեամբ բարձրացած է: Խլիրդը տարուէ տարի շունի մը պէս ծխախոտին հետեւած եւ անոր թոքային խաթարումներուն մէջ բոյն դրած է:

Հակառակ ծխախոտի գործածութիւնը պաշտպանողներու շահախնդիր առարկութիւններուն, անոր խլրդածին դերը բացայայտ է: Իրականին մէջ ծխախոտը ինքնին ծնունդ չի տար խլիրդի, այլ իր ծուխին պարունակած այլազան քիմիական տարրերով — որոնց մէջ ամէնէն վտանգաւորը պէնզափիրէն *կը կոչուի — մշտական գրգռումի կ'ենթարկէ թոքերը եւ ժառանգապէս կամ այլ պայմաններու (ժահր) բերումով նախատրամադիր մարմիններու մէջ, կը նպաստաւորէ անոր ծլումն ու աճումը:*

×

Համառօտենք:

Այժմ փաստացի կերպով հաստատուած է որ, — ծխախոտը թունաւոր է բոլորին համար իր պարունակած նիքոթինով, խայծղաններով եւ ուրիշ քիմիական տարրերով.

— Բոլոր ծխողները քիչ թէ շատ ենթակայ են անհանգստութիւններու կամ տկարութիւններու (կոկորդի եւ ձայնալարերու բորբոքում, քրոնիկ ցնցղատապ, թոքային փքուածոյ, ձեռքերու դողդողում, մարսողական խաթարումներ, հոգեկան խանգարումներ, տեսողութեան եւ յիշողութեան նուազում, եւայլն), արդիւնք նիքոթինի եւ այլազան խայծղաններու թունաւոր, կիզիչ եւ գրգռիչ կարողութիւններու:

— Շատեր կրնան զերծ մնալ ծխախոտին վնասաբեր ազդեցութենէն, իսկ ուրիշներ ալ կրնան երկար ատեն չզգալ իրենց մարմնին մէջ յառաջացած խաթարումները, որոնք սակայն յամրօրէն հող կը պատրաստեն ապագայ ծանր հիւանդութիւններու:

— Ասոնցմէ ամէնէն վտանգաւոր եւ մահացուներն են սրտաերակային հիւանդութիւնները եւ թոքային խլիրդը, որոնց յաճախ կանխահասօրէն զոհ կ'երթան մասնաւորաբար անոնք որ շատ կը ծխեն, լիաթոք կը շնչեն ծուխը եւ որոնց կազմը այդ հիւանդութիւններուն նախատրամադիր է:

— Վերջապէս ծխախոտը զգալի համեմատութեամբ կեանքին տեւողութիւնը կը կարճեցնէ, մօտ երկու տարի՝ օրական կէս ծրար եւ հինգ–վեց տարի՝ օրական մէկ ծրար եւ աւելի ծխողներու մէջ:

Անշուշտ իւրաքանչիւր ոք կրնայ իր շրջանակին մէջ ցոյց տալ բազմաթիւ երկարակեաց անձեր, որոնք տարիներէ ի վեր ծխելով հանդերձ, որեւէ անհանգստութիւն չեն զգացած: Բայց կարելի է նաեւ ցոյց տալ բազմաթիւ մարդիկ որոնք ինքնաշարժի ծանր արկածէ… առողջ ազատած են. ինչ որ չի նշ… թէ կառքի արկածները անվնաս են … որ ամէն տարի, ամէն երկրի մէջ … բաւորներ կը մեռնին եւ տասնեակ … զարաւորներ հաշմանդամ կը դառ… Ծխախոտն ալ նոյնը կ'ընէ, բայց … եւ դանդաղ ներգործութեան … ռով, ժողովուրդը ուղղակի … կապ չի տեսներ անոր եւ իր … միջեւ: Երկար տարիներու … կատարուած պրպտումներուն … րուն եւ վիճակագրութիւններուն … հաստատուեցաւ այս անժխտելի …

Շատ շատեր ալ պիտի ըսեն, … տեն որ հիւանդութիւնը իրենց … զարկած, թէ ծխախոտին … ծանր հիւանդութիւններու զոհ… դատաբար մեծ թիւ մը չեն կազմ… չարժեր այդ «արկածներուն» … ծխելու հաճոյքէն զրկուիլ:

Կարելի չէ ժխտել թէ ծխելը … հաճոյք մըն է, պայմանաւ որ … սահմանին մէջ մնայ, ինչպէս … որ մեզի հաճելի է, օրինակ … խմելը: Աղն ու ջուրն իսկ, … այն հաճելի են, այլեւ կենսական … ւորութիւն ունին մեր մարմնի … որոշ սահմանէ մը անդին … նոյնիսկ վտանգաւոր կրնան դառ…

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳ…

(7 Շար.)

թուրքերէնի թարգմանուած և 1819ին Փեթերպուրկ հրատարակուած Նոր կտակարան մը ։

3.— 1702ին Ամսթերտամ տպագրուած ...արականներու գիրք մը ։ Հայկ. հաւա-...րականներու ամենահին տպագրութիւնը կազ-...մող այս հատորը հրատարակուած է Վա-...նանդեցի կոչուած տպագրատան կողմէ ։

4.— Երջանկայիշատակ Գարեգին Ա. կաթողիկոսի չորս հատորով Հայկ. ձե-...ռագիրներու (5 – 18 դար) արձանագրու-թիւնները ։

5.— Վեհափառ Վազգէն Ա.ի կենսա-գրականը ։

6.— Բաբգէն Ա. Կաթողիկոսի գրի ա-...ռած Մեծն Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս-ներու պատմութիւնը (1441 – 1939) ։

7.— Վերապատուելի Առանալեանի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ պատ-մութիւնը ։

8.— Մաղաքիա Արք. Օրմանեանի «Հայ Եկեղեցին» ։

9.— 1844ին Կալկաթա հրատարակուած գրաբար Նոր Կտակարան մը ։

ԵՐՐՈՐԴ ցուցափեղկ .—

1.— 1784ին Վենետիկի Մխիթարեան Միաբաններու հրատարակած Հայր Մի-քայէլ վրդ. Չամչեանցի երեք հատորով «Հայոց Պատմութիւնը» ։

2.— Ալ. Խատիսեանի «Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգա-ցումը» (1918 – 1920) ։

3.— Սով. Հայաստանի 40ամեակին առթիւ (1920 – 1960) լոյս տեսած ալպոմ մը, որ գրկուած է Էջմիածնէն ։

4.— 1905ին Վենետիկի մէջ տպուած «Հայ կայսերք Բիւզանդիոնի գահուն վը-րայ» ։

5.— Վերջին ընդհ. պատերազմին Ամե-րիկեան բանակին 18.500 Հայ Ամերիկա-ցի հերոսներու ոգեւորական պատկերա-զարդ պատմականը ։

6.— Հրաչեայ Աճառեանի տասը հատո-րով հսկայական «Հայ լեզուի լիակատար քերականութիւնը» ։

7.— 1827ին Մոսկուա տպուած Միքա-յէլ վրդ. Սալլանթեանի գրաբար «Հայերէ-նի քերականութիւնը» ։

8.— Ստ. Մալխասեանի չորս հատորով հայերէնի «Բացատրական բառարանը» ։

9.— 1883ին Վենետիկ լոյս տեսած հայկական Գիպլիոկրաֆիա (1565–1883) ։

10.— 1949ին Երեւան տպուած Յովհ. Գէորգեանի Սովետահայ Գիպլիօկը-րաֆիան ։

ՉՈՐՐՈՐԴ ցուցափեղկ .—

Հոս կան ականաւոր հայ գրչի վար-պետներէն մի քանիին գործերէն նմոյշ-ներ .

1.— Րաֆֆիի «Սամուէլը», տպ. Վի-էննա 1898 ։ Կան նաեւ Երեւանի եւ Պոս-թոնի հրատարակութիւնները, հեղինա-կին նկարով ։

2.— Խաչատուր Աբովեանի ութ հա-տորով երկերէն մին, իր ձեռագրով էջ մը բացուած, 1948, տպ. Երեւան ։

3.— Աւետիք Իսահակեանի ամբողջա-կան գործերէն մին, իր մէկ նկարով, Աբու Լալա Մահարիի էջով ։

4.— Աւետիս Ահարոնեանի տասը հա-տորով Երկերու Ժողովածուէն մին, իր մէկ նկարով եւ Նախկին Հանր. Նախագա-հութեան մասին նոթով ։

5.— Միքայէլ Նալբանդեանի ընտիր երկերէն մի հատոր՝ «Ազատութիւն» ո-տանաւորի էջով ։

6.— Յովհաննէս Թումանեանի գործե-րէն մի հատոր, նկար մը եւ «Անուշ» օ-փերան ։

7.— Երուանդ Հայրիկի ամբողջական գործերէն մին, իր մէկ նկարով ։

8.— Շիրվանզադէի մէկ հատորը, — իր երկերը հաւաքուած են վեց եւ տասը հատորնոց երկու ժողովածուի մէջ ։

9.— Ա. Չօպանեանի «Հայ էջեր»ը, որ կը պարունակէ անտիպ եւ անծանօթ բա-նաստեղծութիւններ (14 – 18 դարերու) հաւաքուած Էջմիածնայ, Վենետիկի եւ Փարիզի ձեռագրատուներէն, ինչպէս նա-եւ Հայ Եկեղեցւոյ հին եւ Թանկագին առարկաներու պատկերներ ։

10.— Պետրոս Դուրեանի բանաստեղ-ծութիւնները, — բացուած է «Տըր-տունջք»ի էջը ։

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ցուցափեղկ .—

Այս վերջին ցուցափեղկը կը պարունա-կէ վաթսունի չափ հայերէն օրաթերթեր, այրուբենի կարգաւ, եւ պարբերաթեր-թեր ։ Կան նաեւ Ա. Կարինեանի «Հայ Պարբերաթերթերու պատմութիւնը», ուր կ՚երեւի հայ առաջին պարբերաթեր-թին առաջին թիւին առաջին էջին մէկ պատկերը, Ազդարար անունով, տպ. 1794 Մատրաս ։

Հայկ. ցուցահանդէսը խիստ մեծ հե-տաքրքրութիւն արթնցուցած է բոլոր այցելուներուն մօտ ։ Մանաւանդ Հայ գի-րերը, տպագրութիւնը, ձեռագիրները եւ աշխարհի չորս կողմը լոյս տեսնող թեր-թերը ուշադրութիւն կը գրաւեն ։ Ամե-րիկեան Թորհրդարանի մատենադարա-նին պէս աշխարհահռչակ հաստատու-թեան մը մէջ բացուած է փոքրիկ պա-տուհան մը, որուն մէջէն Ներկայիս կա-րելի է հիանալ Հայուն եւ իր_Թողօննե-րուն վրայ ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՑ հայագիտական ուսումնաթերթ, հրատարակութիւն Վի-էննայի Մխիթարեան Միաբանութեան, Թիւ 1–4, Յունուար – Ապրիլ 1961 ։

ՍԻՈՆ ։ ամսագիր կրօնական, գրական, բանասիրական, պաշտօնական հրատա-րակութիւն Երուսաղէմի Հայոց Պատ-րիարքութեան, Թիւ 5, Մայիս 1961 ։

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ, ամսաթերթ, Թիւ 6–7 Յունիս – Յուլիս 1961, Ս. Ղա-զար, Վենետիկ ։

ԱԼԻՔ, ամսագիր, Ա. տարի, Թիւ 4, Ապրիլ 1961, Թեհրան ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) — Քանի մը տա-րիներէ ի վեր կամքէ անկախ պատճառ-ներով դադրած էին Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հիգշարթի օրուան հայերէնի դասընթացքները ։ Անցեալ Դեկտեմբերին վերստին բացուեցաւ դպ-րոցը, քսան աշակերտներով եւ Համա-զասպ Նաճարեանի ուսուցչութեամբ ։

Անցեալ Շաբաթ երեկոյ, Յունիս 10ին, տեղի ունեցաւ ամավերջի հանդէսը Պառ Վիտաիւքի սրահին մէջ ։ Հանդէսին նախա-գահեց հիւրաբար քաղաքս գտնուող Վա-րուժան վրդ. Գապաբաճեան ։

Գեղարուեստական կոկիկ բաժնին ի-րենց մասնակցութիւնը բերին դպրոցին աշակերտ – աշակերտուհիները երգով, արտասանութեամբ, հայկական պարով եւ զաւեշտով մը ։ Ներկաներուն փափա-քին վրայ մէկ քանի երգեր երգեց դպրաց դասու ժրաջան անդամուհիներէն Օր. Վարդենի Կէջիճեան ։

Հանդիսութեան ընթացքին հաւաքուե-ցաւ 18.000 հին ֆրանքի կոկիկ գումար մը ։ Հովեշնորհ վարդապետին փակման խօսքերով վերջ գտաւ հանդիսութիւնը ։

ԹԱՂԵՑԻ

×

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ — Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը, Վաս-պուրականի յաղթական հերոսամարտի տարեդարձը արժանաւորապէս տօնելէ ետք, յիշատակի ու կոչումի Օր մը եւս որոշած էր ։

Վարչութիւնը խորհեցաւ «անդարձ մեկնած» տարաբախտ հայրենակիցներու խնկելի յիշատակը ոգեկոչել հոգեհան-գստեան արարողութեամբ մը ։

Այսպէս, Յունիս 18ին, Կիրակի առա-ւօտ, Ս. ՍահակՄեսրոպ, Մայր եկեղե-ցիին մէջ պատարագ մատուցուեցաւ նըն-ջեցեալներու հոգւոյն խունկերամ երկսե-ռ բազմութեան մը ներկայութեան ։ Անոնք եկած էին երկիւղածութեամբ անգամ մը եւս հաղորդուելու իրենց սրտահատորնե-րու սաւառնող հոգիներուն հետ ։

Պատարագը մատոյց Խօսրով աւագ քա-հանան, որ եւ քարոզեց ։ Իսկ Դպրաց դասը, Արմենիա երգչախումբը, ղեկա-վարութեամբ Պ. Սարգսեանի հոգեւոր երգերով մասնաւոր վեհութիւն մը տը-ւին ոգեկոչումին ։ Արենոյշներ ու գայ-լիկներ, գլխաւորութեամբ Տիկ. Շահ-միրեանի, պատուի կեցան ծիսական արարողութեան ընթացքին ։

Յաւարտ պատարագի, վարչութեան կողմէ կարգադրուեցաւ յուղիչ ձօն մը, տարաբախտ հայրենակիցներու յիշատա-կին, անոնց որ աշխատանքի բաժին ու-նեցած են Միութեան մէջ ։

Բոլոր հայրենակիցներու սրտերուն խօ-սող այս յուզիչ ձեռնարկը արձագանգ գտած էր ամէն կողմ ։ Հեռաւոր տեղերէ, Փարիզէն, Տէսինէն, Վիէնէն եւ Կրընոպ-լէն ստացուած էին յարգանքի ու հա-մակրանքի յուզիչ նամակներ ու հեռա-գիրներ ։ Ընդունուեցան նաեւ նուիրա-տուութիւններ, փոխան ծաղկեպսակի, զանազան նպատակներու համար ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Réfugiés persécutés en raison de leur nationalité sous le régime National Socialiste

Un accord a été conclu le 5 Octobre 1960 entre le Haut-Commissariat des Nations Unies pour les Réfugiés et le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne en faveur des réfugiés persécutés sous le régime national-socialiste au mépris des droits de l'homme.

Seuls les réfugiés qui étaient réfugiés au 1er Octobre 1953 et qui ont subi des dommages permanents, corporels ou de santé, en raison de *leur nationalité*, peuvent prétendre à l'Article 1 de cet accord.

L'Office d'Administration Fédérale de Cologne (Rudolph Platz Hochhaus) est chargé de l'examen des demandes.

Par ailleurs, en application de l'Article 2 de l'accord, le Gouvernement Fédéral allemand a mis à la disposition du Haut-Commissaire pour les Réfugiés la somme de 45 millions de D. M. destinés à des mesures d'assistance aux réfugiés victimes de persécutions en raison de leur nationalité et qui étaient réfugiés au *1er Octobre* 1953.

Le délai du dépôt des demandes est,

— Le 31 Décembre 1961, pour les demandes au Fonds d'Indemnisation du HCNUR ;

— Le 31 Décembre 1962, pour les demandes d'Indemnisation en vertu des Articles 167 et 168 de la loi allemande d'indemnisation (B. E. G.).

Les réfugiés qui éprouveraient des difficultés lors de la constitution de leur dossier, peuvent s'adresser aux Agences bénévoles qui sont à même de leur fournir les formulaires et de les conseiller en liaison avec la Délégation du Haut-Commissariat des Nations Unies pour les Réfugiés en France.

En aucun cas, les réfugiés ne doivent payer la moindre somme pour l'obtention des dits formulaires qui peuvent être demandés gratuitement soit aux Agences bénévoles, soit à la Délégation du Haut-Commissariat des Nations Unies pour les Réfugiés, 36, Rue Lapérouse à Paris 16e.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (232)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Քահանան, որ տարեց մէկն էր՝ ճեր-մակ մօրուքով, կատարեց նրանց կամ-քը. Նորապսակներին կանգնեցրեց տաճարի շուրջը, եւ, արծաթ խաչը բարձր բռնած, կատարեց պսակի կարգը ։ Թոն-րատանը հաւաքուածները՝ հարազատնե-րը, բարեկամները եւ անծանօթները, դիտելով իրենց վիճակը, լալիս էին ուրա-խութիւնից, իսկ Վարդանը կատակում էր հարբածի պէս ։

Նուռ արա, հայր, որ էլ՝ աշխը չտեսա-նենք ... Եթէ սրանք՝ շուտ պսակուէին՝ այս փորձանքները չէին լինի ....

Երբ քահանան աւարտեց՝ խորհրդաւոր արարողութիւնը՝ ընկերները, իրենց ըն-տանիքներով շնորհաւորեցին Նորապը-սակներին, իսկ Թորգոմի մայրը համ-բուրեց նրանց եւ խաչակնքեց ։

— Ամէնից առաջ՝ տէրը պահի Աշխար-հը Հայոց ու ձեզ, զաւակներս ... — ու լաց եղաւ խեղճ պառաւը, որ իր աչքով տեսաւ, վերջապէս, որդու վաղուց փայ-փայած պսակը ։

Շուտով յայտնուեցին եւ նուագածու-ներ, որ Մուշեղի յաղթութեան ուրա-խութիւնը միացրին Նորապսակների հար-սանիքին ։

Գսակի լուրը զարմանքի հետ միասին ուրախացրեց բերդում պաշտպաններ-րին. ամէնքը Ներքուստ զգացին, որ եթէ մարդիկ պսակւում են եւ ուրախանում՝ ուրեմն վտանգը մեծ չէ ...

Իսկ երբ Փառանձեմ Թագուհին իմացաւ այդ՝ դա համարեց լաւ նշան եւ ուրա-խացաւ. ուրեմն՝ ժողովուրդն ընկճուած չէ. նա հաւատում է յաղթութեան ....

×

Մուշեղին Բիւզանդիա ճանապարհելուց յետոյ՝ Փառանձեմը յատուկ հրամանով Մեհենդակ իշխանին եւ Խորէն Անձեւա-ցուն ուղարկեց պարսից սահմանը՝ Զա-րեհ Ամատունուն յայտնելու, որ նա նը-շանակուած է սպարապետ մինչեւ Մու-շեղի վերադարձը եւ որ իրենք նրան օգ-նելու են, որպէս խորհրդատուներ ։ Իսկ ինքը Փառանձեմը բերդակալին կարգա-դրեց, որ Ջանայ շրջապատից նոր պա-շարներ բերել բերդը. կարգադրեց նաեւ, որ զօրքից բացի, միւսները — բերդ ե-կած ազատմարդիկ՝ իրենց ընտանիքներով, — եթէ ցանկանում են ու հնարաւորու-թիւն ունեն եւ քանի թշնամին չի խուժել երկիրը՝ կարող են գնալ համեմատաբար ապահով վայրեր՝ Վանանդ, Տաշիրք եւ Տայք ։

Փառանձեմն ինքը որոշել էր մնալ բեր-դում՝ զօրքի հետ, նրան ուղեւորելու եւ երկրի կենտրոնում լինելու համար ։ Ա-նելով իր կարգադրութիւնը՝ նա մտա-հոգուած էր երկու հարցով. Նախ, որ բերդականները եւ նոր եկած զօրքը ա-զատ լինեն կռուելիս. այսինքն՝ բնակչու-թեան ահը, երկիւղը, մի խօսքով՝ ըն-խուր որամադրութիւնը չազդի մարտիկ-ների վրայ. երկրորդ, մտածելով, թէ պաշարումը (եթէ լինի եւ երկարի) բեր-դում կարող է առաջացնել պարենի նե-ղութիւն, ուստի եւ ցանկալի էր թեթե-ւացնել բերդը ։

Բայց. միեւնոյն ժամանակ չէր կամե-նում խիստ լինել եւ հարկադրել մարդ-կանց հեռանալու ։ Այդ իսկ պատճառով նա կարգադրութեանը աւելացնում էր, թէ ամէն ոք ազատ է մնալու եւ գնալու ընտրութիւն կատարելու ... Ու եղան ընտանիք, չատերը՝ հարուստներ, ո-րոնք լեռնագաւառներում ապրելու ապա-հովութիւնը գերադասեցին բերդի վտանգ-ներից եւ հեռացան հեռաւոր, քանի դեռ պարսիկը չէր մտել երկիր, քանի դեռ ձմեռը չէր եկել եւ ճանապարհներն ա-զատ էին ։

Սակայն եղան եւ այնպիսիները, որ չուզեցին Թագուհուն թողնել մենակ, ու մնացին ։ Դրանք մի խումբ պալատա-կաններ էին իրենց ընտանիքներով եւ նա-խարարներ, որոնց մէջ էին Սահառունի Սահակ մեծ իշխանը, Գալունի Կարենը, եւ Հաւնունի Մանասը ։ Սրանք անյար-մար էին համարում հեռանալ, գուցէ եւ մտածում էին, թէ բերդն անառիկ էր եւ աւելի ապահով, քան որեւէ լեռնագա-ւառ, ուր թշնամին չէր գնում սովորա-բար, բայց այս անգամ կարող էր հաս-նել ։ Հետեւաբար՝ մնալով կարելի էր փրկուել ...

Մնացողների մէջ էին նաեւ Հազարա-պետի ընտանիքը՝ Նանա իշխանուհու գլխաւորութեամբ, Վասակ սպարապետի Կամսարինէ տիկինը՝ հարսի եւ թոռների հետ, Գնթունի Ադամը իր ընտանիքով եւ այլ ազնուական ծերունիներ, տիկիններ ու օրիորդներ, որ ապրում էին բերդի վերին զօտում, այնտեղ, ուր ապաստա-նել էր Թագուհին ։ Մնացողների մեծա-գոյն մասը շինականներ էին, որ յոյս չունէին, թէ հեռուներում ապահով ա-պաստան գտնեն, կամ՝ այնպիսիները, որ չէին կամենում հեռանալ իրենց Նուիրա-կան բնակավայրերից, որոնք գտնւում էին բերդին մօտ չէներում. եւ այս շի-նականները բերդի ներսում մայրաքա-ղաքից եկած արհեստաւորների հետ, ջանադիր կատարում էին այն բոլոր աշ-խատանքները, ինչ հրամայում էր բեր-դապետը ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Օր. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
եւ
Պ. ՍԻՄՈՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Սէն Շամոն *Թոան*

18 Յունիս, 1961

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան: Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով:

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, *բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:*

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն: Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն: Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1961):

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.
Ֆրանսա.— *Ամսական* 7 Ն. Ֆ.
Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Լուսաւորիչ դպրոցին դաշտահանդէսը, այս Կիրակի օր, Կապիյոնի սրահարանին բակը, ջրանցքին եզերքը, ծառերու շուքին տակ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն: Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք տեղ:

Լիոնի եւ շրջակայքի Հայութիւնը կը հրաւիրուի հայկական ջերմիկ մթնոլորտի մէջ, յիշատակելի օր մը անցընելու հայրենի աւանդութիւններով եւ պարքերով խօսուն եւ յիշատակներով լեցուն: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, Մուտքը ազատ է:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հայ Արենոյշներու եւ Գայլիկներու:

Յուլիս ութին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, *«Ժիմնազ»ի շքեղ սրահին մէջ*: (Րիւ տիւ Թէաթրը – Ֆրանսէ):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Պիտի բեմադրուի՝ ընտանեկան կեանքէ առնուած բարոյալից թատերգութիւն մը Ալչուճեանի՝ «Բնաւերները» *եւ ծիծաղաշարժ վաւեչտ մը Ե. Օտեանի՝* «Զարշըլը Արթին աղա»:

Գայլիկները պիտի կատարեն շուէտական մարզանք, իսկ Արենոյշները պիտի պարեն հայկական պարեր: 30 հոգինոց պարախումբով:

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱ
ՎԵՆԵՏԻԿ-ԹԻՐՈԼ-ՎԻԷՆՆԱ
ԽՄԲԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան 4 յոբելեաններուն առթիւ:

Օգոստոս 11 — Սեպտեմբեր 4

Ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ եւ խումբը կ'առաջնորդէ Հ. Սամուէլ Վ. Արամեան:

Մանրամասն տեղեկութիւններու համար դիմել՝

Առաւօտուն, ժամը 9 – 13'
10 bis, Rue Thouin - PARIS (5')
Tél. : ODEon 02-12
Կէսօրէ ետք, ժամը 13 – 17'
E. DJEZIRIAN
27, Fbg. Montmartre, Paris (9')
Tél. : PRO. 35-85

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԷՆ ԱՌԱՋ

Փակեցէք ձեր առկախ հաշիւները:

Յունիս 30ին պիտի դադրեցնենք Յառաջի *առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք յարդ չեն փակած իրենց հաշիւը մինչեւ* 1960 *Դեկտեմբեր* 31:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումները կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

×

Ծանուցումներու առկախ հաշիւներ ունեցողներէն եւս կը խնդրենք, որ մինչեւ Յունիս 30 *կարգադրեն բոլոր հաշիւները:*

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
Շաւիլի մէջ, Յուլիս 23ին:

×

Համախաբբերդի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 9ին, *Զոխուրեանի ագարակը:*

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի տարեկան դաշտահանդէսը, այս Կիրակի ամբողջ օրը, Սէն Նիզէի ճամբուն վրայ, Շաթօ տը Պօ Րըկառի *զովասուն ծառաստանին պաղ ջուրին մօտ:*

Դաշտահանդէսի ընթացքին պիտի կատարուի, դպրոցի աշակերտութեան մրցանակաբաշխութիւնը:

Բարձրախօս եւ գեղարուեստական խնամուած բաժին: Հայկական ջերմ եւ մտերմիկ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ:

Սիրով կը հրաւիրուին Կրընոպլի, Լանսէի, Ռընաժի եւ Վիզզօյի հայրենակիցները, հաճելի եւ զուարթ բացօդեայ օր մը անցընելու:

Օթոճարի ժամերը.— *ժամը* 8.45ին *դպրոցին առջեւէն, ժամը 9ին* Րիւ տը լա Փլէնէն, 9.15 Փլաս Վերտէօն, 9.30ին Քուր Պերիա, Րիւ տ'Ալամպերի *անկիւնը:*

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը կը յետաձգուի՝ Յուլիս 9ին:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ
Երեք շաբաթը անգամ մը
ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով Լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 *քիլօ՝ Բ. կարգի եւ* 100 *քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:*

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը գրաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝
ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հովանաւորութեամբ կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ պատւոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. ՊԼԷՕԶԻ, հայեցի դաստիարակութեան ամավերջի հանդէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Սալ Վոլթէր, թաղապետական սրահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր, թատերական ներկայացում մը, երկու արար, աշակերտներու կողմէ եւ մրցանակաբաշխութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի հայերէնի դասընթացքի նորավարժ աշակերտներու տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Մշակոյթի Տան մէջ, Յունիս 29ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին:

Փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ տեսնելու համար փոքրիկներու աշխատութեան արդիւնքը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ
1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Սէնթ Անթուանի Հայկ. դպրոցին նուիրեցին՝ Ա. Արապեան 25 Ն. Ֆ., Տէր Ներսէս քհնյ. Կատարեան երեսուն, Պ. Պ. Մ. Տէլիղազարեան, Ե. Պապոյեան, Արենոյշներ, եւ Պ. Թամիզեան քսանական Ն. Ֆ., Մ. Քէյիշեան, Ն. Մարլեան, Կ. Խաչունեան եւ Թամիզեան տասնական Ն. Ֆ., Միհրան Քէյեկեան 5 *Ն. Ֆ.:*

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ծրլ Կոմիտէի ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովը կը հրաւիրէ Գէորգ Չավուշ *խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:*

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:*

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա.) Ֆրանսականը, *որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արգիլեան բաժնի պաշտօնական ծրագրին անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ* պռըվէի եւ պագալօրէայի

Բ.) Հայկականը, *որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ.*

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 – 01,72

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Միհրան Քէհեայեան եւ զաւակները, Մուշմուլեան եւ Ճապուրեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բովանդակ հայութեան անխտիր որ անձամբ, գրաւոր եւ մամուլով իր վշտակցութիւնը յայտնեց իրենց զաւակներուն եւ քոյրերուն՝

ԺԱԳԼԻՆԻ եւ ԷՕԺԷՆԻԻ

եղերական մահերուն առթիւ, իսկի անպէտին ժամանակ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9')

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 28 JUIN 1961

... ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 9139 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4940

ԾՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Քառասուն տարիէ ի վեր Ֆրանսահայ գաղութի զանազան բարեսիրական, եկեղեցական, հայրենակցական, հայրենասիրական եւ կրթական – մշակութային կազմակերպութիւնները իրենց ծրագրին մէջ կարեւոր տեղ մը յատկացուցած են «պայքար-պահպանման»։

Եւ երբ «պահպանման» կ'ըսուի, ամէնէն առաջ կը մտածուի մայրենի լեզուի մասին։

Բոլորս ալ կը գիտակցինք, որ կարելի չէ ազգ պահպանել, երբ այս հիւրընկալ հողին վրայ ծնող եւ հասակ նետող սերունդները չսորվին հայերէն ոսկեղինիկ լեզուն։

Եւ սակայն ի՞նչ են ըրած անոնք չորս սասնեակ տարիներէ ի վեր այս ուղղութեամբ։

Երբ մեր շուրջը կը նայինք, կը տեսնենք, որ ա՛յնքան երկար տարիներու մեր ջիգերուն արդիւնքն է եղած «Հայերէնի Դասընթացք»ներու հաստատումը կարգ մը հայաշատ վայրերու մէջ, Փարիզ ու շուրջ։

Եւ «Հայերէնի Դասընթացք»ները կանոնաւոր դպրոցներ չեն։ Շաբաթը մէկ օր Հինգշաբթի— եւ այդ օրուան մէջ ալ քանի մը ժամ հայերէն, Հայոց պատմութիւն կամ կրօնք աւանդելով չէ, որ մայրենի լեզուն պիտի սորվեցնենք մեր զաւակներուն ու թոռներուն։

Մեր բոլոր կազմակերպութիւնները տարդ չեն կրցած քայլ մը աւելի առաջ երթալ։

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը հայերէնի դասընթացքներ կը պահէ Փարիզ քաղաքին եւ Իսիի մէջ (Արմէնեան դպրոց), ինչպէս նաեւ Կրընոպլը, Մարսէյլ, Փօնթ Փորթօ եւ Տէսին։ Որքան գիտենք, Տէսինի մէջ է, որ ամէնօրեայ են հայերէնի դասերը, Ֆրանսական դպրոցներու փակումէն վերջ, ժամը 5–7։

Կրընոպլի մէջ ունի զոյգ դպրոց, տասնեակ է վեր յանձնուած Սիսլեան ա... ...ուր անձնուէր խնամքին։

Փարիզի եկեղեցին կը պահէ կարգ մը դպրոցներ քաղաքին եւ արուարձաններու մէջ։ Ու տարին մէկ անգամ, Հոկտեմբեր ... Թարգմանչաց տօնին հանդէսով մը ...ութեան կը ներկայացնէ իր աշակերտներն ու աշակերտուհիները։

Փարիզ ու Լիոն կը պահեն «Հայկազեան վարժարան»ներ։ Հայ Հաւատքի Հանրային ... Սոց ... եւ զանազան քաղաքներու մէջ ունին հայերէնի դասընթացքներ։ Կան նաեւ ուրիշ «դպրոց» պահող կազմակերպութիւններ։ Գաղտնիք չեն նոյնպէս ծնողք ..., որոնք մասնաւոր ուսուցիչներու միջոցաւ կը ջանան հայերէն սորվեցնել իրենց զաւակներուն։

Բոլոր ասոնք կիսամիջոցներ են անշուշտ կը գնահատենք եղածով։ Ու կը ... Թարգմանչաց, աւելի ճիշդը կը սիրենք ... մեր ...։ Զննք ուզեր համոզել ցերեկային ... Ֆրանսական օրէնքներու ... միայն ... վերահսկողութեամբ ... Հանել։

Զննք ուզեր օրինակ առնել ռուսահայ գաղութներէն, որոնք մեր պայմաններուն մէջ կը գտնուին, բայց միջոցը գտած են ... դպրոցներ բանալու եւ հայերէն ... ծրագրով դասաւանդելու ... սերունդը։

Ֆրանս. օրէնքները արգելք չեն հայկական դպրոցներ բանալու։ Անհրաժեշտ է միայն լրացնել կարգ մը պայմաններ, ... պետական կրթական ծրագիրներու։ Փաստ՝ Սեւրի եւ Ռէնսիի վարժարաններու գոյութիւնը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՎԵՐՍԿՍԻԼ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

—о—

ՏԸ ԿՈԼ ՎԵՐՏԷՕՆ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Տիրող տպաւորութիւնն այն է թէ օդին մէջ, բան մը կայ եւ էվիանի ժողովը կրնայ վերսկսիլ Երկուշաբթի։ Տարակոյս չկայ նաեւ թէ ֆրանքօ-ալժերական խօսակցութիւնները պիտի պահեն էվիանի անունը, ուր որ ալ գումարուին անոնք։ Հաւանական կը նկատուի նաեւ, որ այս ուղղութեամբ խօսի Տըրպէ, Չորեքշաբթի օր, երբ Ալժերիոյ վրայ յայտարարութիւն մը ընէ Ազգ. Ժողովին առջեւ։ Ծրգուած է սակայն թէ այս յայտարարութեան ոչ մէկ վիճաբանութիւն կրնայ հետեւիլ (Սաճ տեսպա)։

Երկուշաբթի օր, ալժերական հարցերու կոմիտէն անակնկալ ժողով մը գումարած էր, որուն ներկայ ըլլալու համար Փարիզ եկած էին նաեւ Զօր. Օլիէ, Ալժերիոյ ընդհ. պատուիրակ Մորէն եւ զօրավարներ Այլըրէ եւ Տառըլիէ։ Ոչ մէկ տեղեկութիւն տրուած է այս մասին, կը նկատուի միայն, որ տնտեսական եւ ընկերային հարցերու ոչ մէկ մասնագէտ կար եւ ասկէ կարելի է եզրակացնել թէ ժողովը միայն զինուորական եւ քաղաքական բնոյթ ունեցած է։

Շահեկան է գիտնալ անշուշտ թէ ի՞նչ պատահած է իբրեւ «նոր երեւոյթ» թոյլ տալու համար որ բանակցութիւնները վերսկսին։ Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն ընդհատումը միայն արտաքին երեւոյթ մը եղած է եւ իրականին մէջ գաղտնի խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են երկու կողմերու միջեւ։ Եթէ այս խօսակցութեանց իբրեւ արդիւնք, բանակցութիւնները կը վերսկսին, անտարակոյս կողմերէն մէկը «տեսակէտի» փոփոխութիւն մը բերած է։ Կ'ըսուի նաեւ թէ նոր զիջում ընողը Ֆրանսան է, որ պիտի ընդունի աւելի լայն վիճաբանութիւն մը Սահարայի մասին։ Միւս կողմէ կը կարծուի թէ «ԱՀԱԿ»ը տրամադիր է «հաշտարար ճիգեր» ընելու Ալժերիոյ համայնքներու համակեցութեան նկատմամբ։ Այս ուղղութեամբ արտայայտուած է Պուլհարուֆ, Հռոմի մէջ, ժընեւ գացած ճամբուն վրայ։

Այս լուրերու կողքին, պէտք է ըսել նաեւ թէ ուրիշ աղբիւրներու համաձայն ոչ մէկ նորութիւն կայ կողմերու դիրքերուն մէջ եւ խօսակցութիւնները պիտի վերսկսին պարզապէս «բարեկամ ազգերու» ճնշումին տակ համայնավարներու հացին իւղ չքսելու մտադրութեամբ։

Ամէն պարագայի մէջ, Զօր. տը Կոլ, որ քանի մը օրուան շրջապտոյտ մը կ'ընէ ժան տ'Արքի երկիրը իր ճառերուն միջոցով պիտի արտայայտէ Ֆրանսայի տրամադրութիւնները։

✕ Գիւղացիական շարժումը կը ծաւալի օրէ օր եւ թիւ 7 Ազգ. Ճամբան կտրուած է զանազան կէտերու վրայ։ 14 նահանգներ ցոյցերու դաշտ դարձած էին Երկուշաբթի, հինգ նոր նահանգներու մէջ, գիւղացիները սկսան իրենց ցոյցերը Երեքշաբթի։

Համայնավարները, որոնք այս շարժումին սկիզբը կրաւորական դիրք բռնած էին, ներկայիս զօրավիգ կը կանգնին գիւղացիներուն բայց այս վերջիններուն շատ խիստ քննութեան ենթարկելով կը մերժեն համայնավարներ առնել իրենց ցոյցերուն մէջ, քաղաքական բնոյթ չտալու համար շարժումին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՇՈՑԻ (երկրորդական ուսմանց վկայական) քննութեանց խայտառակութիւնը ժամէ ժամ աւելի մեծ հանգամանք կըստանայ։ Արդարեւ երկուշաբթի օր երեւան ելաւ որ քանի մը տեսակ սխալներու զոհ գացած են թեկնածու ուսանողները։ Ընդհանրապէս նիւթերու տրուած թուանշաններու գումարումը սխալ է, կան աշակերտներ որոնց ստացած թուղթին վրայ նիշ կայ մարզանքի, երբ թեկնածուն բժշկական արտօնութեամբ չէ անցուցած մարզանքի քննութիւնը, ուրիշի մը 84 տրուած է իբրեւ թիւ երբ նիւթին բարձրագոյն նիշը՝ վաթսուն է։ Այս կարգի եւ այլ սխալներու հետեւանքով, քանի մը հազար ուսանողներ բողոքի գացին Րիւ Վօժըլէն, ինչ որ ստիպեց Կրթական Նախարարութիւնը որ քննութիւն բանայ։ Մինչ այդ բերանացիի ըմփիշած մը պիտի կատարուի յառաջիկայ երեքշաբթի այն թեկնածուներուն համար որ մերժուած էին սխալներու արդիւնքով։ Ակամայ սխալներու վերագրելէ զատ, կայ նաեւ, ոչ շատ գեղեցիկ, ուրիշ մեկնութիւն մը։ Այս տարի պաշտօնի Սեպտեմբերի քննութիւնը ջնջուած ըլլալով, ուսուցիչները «սապոթէ» ըրած են Յունիսի քննութիւնը, որովհետեւ այս նոր կարգադրութիւնը պատճառ եղած էր, որ ուսուցիչները ամառը աշակերտներ չունենան, մասնաւոր դասերու համար։

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ վարիչները յայտարարեցին թէ «պիտի ընեն ամէն ինչ» որպէսզի տարեվերջէն առաջ կնքուի հաշտութեան դաշնագիրը։ Այս յանձնառութիւնը ստանձնած են Խրուշչեւ եւ Գրեժնեւ, Վալթեր Ուլպրիխթին եւ Կրօթվոլի ուղղուած յուշագիրի մը մէջ։ Խորհրդային վարիչները կը շեշտեն իբրեւ եզրակացութիւն.— «Խ. Միութիւնը ունի բաւականաչափ ուժ դէմ դնելու համար բոլոր նախայարձակներուն, որոնք վնասել կ'ուզեն ընկերվարական երկիրներու նուաճումներուն»։

ՔԱՍԸՄԻ Քուվէյթի մասին ըրած յայտարարութենէն անմիջապէս ետք, Իրան, Եգիպտոս եւ Սէուտական Արաբիա շնորհաւորական հեռագիրներ ղրկեցին Քուվէյթի կառավարութեան, անկախութեան առթիւ։ Քուվէյթ որոշած է պաշտպանել իր անկախութիւնը եւ հողային իրաւունքը։ Կը յայտնուի թէ Քասըմ այս ձեւով կ'ուզէ նոր զիջումներ ձեռք ձգել Այ-Փի – Սիի վրայ (Իրաք Փեթրոլիըմ Քըմփենի)։ Քասըմ յայտարարած էր նաեւ թէ Պաղտատի կառավարիչը հրովարտակ մը պիտի հրատարակէ Քուվէյթի կառավարիչ նշանակելով. Ալ Սալիմ Ալ Սապահ։ Քասըմ կը փորձէ քարիւղի «կայսրութիւն» մը ստեղծել։

ՎԵՆԵԶՈՒԵԼԱՅԻ մէջ առջի օր, սահմին մէջ խեղդուեցաւ ըմբոստական շարժում մը, կազմակերպուած քանի մը բանակներու կողմէ։ 13.000 բնակիչ ունեցող Պարչելոնա նաւահանգիստին պահակազօրքն էր, որ քանի մը ժամուան դիմադրութենէ ետք անձնատուր եղած է։ Կռիւներու ընթացքին սպաննուած են 40 հոգի եւ կան վիրաւորեալներ։ Չորրորդ ըմբոստութիւնն է, որ տեղի կ'ունենայ այս տարուան ընթացքին։

Անհրաժեշտ է մտածել Մանկապարտէզ եւ Նախակրթարան բանալու մասին, ինչպէս չէշտած ենք քանիցս։

Հայաշատ կեդրոններու մէջ կարելի է իրագործել նման ծրագիր։ Կարեւորը նիւթականն է։

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան անսպառ աղբիւրները աւելի լաւ նպատակներու կարելի չէ յատկացնել։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

—о—

Այսօր տեղի կ'ունենայ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին յուղարկաւորութիւնը։

Մահուան լուրը հաղորդուած է էջմիածին, Անթիլիաս եւ Երուսաղէմ։ Յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուելու համար հրաւէր ուղղուած է Տիրան Արք. Ներսոյեանի (Նիւ Եորք), Մամբրէ Արք. Սիրունեանի (Գահիրէ), Սերովբէ Եպս. Մանուկեանի (Փարիզ), Պսակ Եպս. Թումայեանի (Լոնտոն)։

Պատրիարքարանի մայր դուռը փակուած է սեւ վարագոյրներով։ Մեծ դահլիճին մէջ, Շնորհք եպ., որ այդ միջոցին կը գտնուէր Պոլիս, վեղար ի գլուխ, առանց պանակէի եւ եպիսկոպոսական մատանիի, կ'ընդունի օտար եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն եւ այցելուներու ցաւակցութիւնը, մինչ տխրագին կը ղօղանջեն Մայր Եկեղեցիին զանգակները ընդհատաբար։ Մայր Եկեղեցիին մէջ, կեդրոնը՝ մահարձի վրայ, կը հանգչի Պատրիարքին մարմինը, եպիսկոպոսական զգեստաւորումով, խոյր ի գլուխ, լանջախաչ ու պանակէ, Աւետարան ու պատրիարքական ասան ի ձեռին։

Տարիներէ ի վեր պատահած չէր որ բարձրաստիճան եկեղեցական մը հողին աւանդէ կրօնական պաշտամունքի պահուն, եկեղեցւոյ մէջ, բնական մահով։

Մայր եկեղեցւոյ պատրիարքական աթոռին գահը ծածկուած է սեւ շղարշով, մինչ քովէն կը բարձրանայ ծուխը խնկամաններու մէջէն։ Սպասոր է նաեւ Ս. Խորանը, որ կը ներկայանայ իր պարզագոյն յարդարանքով, մէկ քանի մոմեր միայն։

Ցանուն Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին, ընդհանուր քարտուղարը ղրկած է ցաւակցական երկու հեռագիր, մէկը հայ ժողովուրդին, միւսը պատրիարքին պարագաներուն։ Հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնած են Կիւլպէնկեան հաստատութեան ներկայացուցիչները, Ռոպէր Կիւլպէնկեան, Գէորգ Եսայեան եւ Տոքթ. Փերտիկաօ (Լիզպոնա), Պոլսոյ փաստաբանական կաճառին նախագահը՝ Պենտերլի։

Անձամբ ցաւակցութիւն յայտնած են Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքին փոխանորդը, պապական նուիրակին ներկայացուցիչը, Հրէից խախամապետին փոխանորդը, Հայ Կաթողիկէ կուսակցութեան Պոլսոյ կեդրոնին ներկայացուցիչները, Պէյրութ-Թիքանդէական եկեղեցւոյ ներկայացուցիչը եւ ազգային մարմիններու պատուիրակութիւններ։ Նախկին կուսակալ Փրոֆ. Կէօքայ այցելեց ետք պատրիարքարան, ուղեց մտնել եկեղեցի՝ խոնարհելու համար իր վաղեմի բարեկամին դագաղին առջեւ։

Նախ քան յուղարկաւորութիւնը, կազմուեցան երկու յանձնախումբեր,— կեդր. Մարմին մը որուն յանձնուած է յուղարկաւորութեան մանրամասնութեանց տնօրինումը, եւ ենթայանձնախումբ մը որ պիտի զբաղի պրպտումներ կատարելով պատրիարքին կտակին շուրջ, (առաջին քննութիւնը կատարուած է եւ կտակ չէ գտնուած աշխատասենեակին մէջ, որ անմիջապէս կնքուած է)։

Թուրք թերթերը երկար յօդուածներ նուիրած են Պատրիարքին մահուան։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Մամուլի Ազգ. Դաշնակցութեան նախագահը Ալպեր Պայէ մեռաւ առջի օր, 81 տարեկանին։ Տեղեկատուութեան նախարար Թեռնուար գացած է խոնարհելու դագաղին առջեւ։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՀԱՄԱԲԱՐԲԱՌ ՔԱՐՏԱՐԱՆ

Հայագիտութեան համար շատ կարեւոր է բառերու կազմութեան պատմութեան եւ իմաստի զանազանութիւններուն ուսումնասիրութիւնը ։ Դժբախտաբար ցարդ հրատարակուած շատ մը բացատրական բառարաններ եւ ուսումնասիրութիւններ չեն կրցած — եւ չէին ալ կրնար — լուծել այդ հարցը, քանի որ հայագիտութեան մէջ գոյութիւն չունէր հայերէն լեզուի համաբարբառ քարտարան մը (ֆիշիէ)։ Այս բացը գոցելու կարեւոր եւ այժմէական աշխատանքին լծուած է տարիներէ ի վեր Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Լեզուի Կաճառը ։

Վերջին չորս տարիներուն համարբարբառի սկզբունքով քարտագրուած են գրական հարիւրէ աւելի երկեր ,32·000 էջէ աւելի, որուն մօտ 5·500ը՝ չափածոյ ։ Քարտագրուած են Յ. Թումանեանի, Րաֆֆիի, Նար – Դոսի, Մուրացանի, Աւ. Իսահակեանի, Վ. Տէրեանի, Գ. Դուրեանի, Մ. Մեծարենցի, Գ. Զօհրապի եւ այլոց երկերուն լիակատար եւ ընտիր հաւաքածոները, Հայաստանի գրագէտներէն՝ Դ. Դեմիրճեանի «Վարդանանք»ը, Ս. Զօրեանի «Պապ Թագաւոր»ը, Հրաչեայ Քոչարի «Մեծ տան զաւակներ»ը, Ն. Զարեանի «Հացաւան»ը, Գ. Սեւունցի «Թեհրան»ը, Ք. Թափալցեանի « Ոսկէ Հովիտ»ը, բանաստեղծներէն՝ Եղ. Չարենցի, Գ. Սարեանի « Ընտիր երկեր»ը եւայլն ։

Այս տարի Կաճառը ձեռնարկեց գրաբարի եւ միջին հայերէնի համաբարբառ քարտարաններ կազմելու գործին։ Այդ նպատակով քարտագրուեցան Ե. դարու մատենագիրները՝ Ագաթանգեղոս, Եղնիկ Կողբացի, Կորիւն, Փաւստոս Բիւզանդ, Եղիշէ, Մ. Խորենացի եւ Ղազար Փարպեցի ։ Այժմ Լեզուի կաճառին մէջ կայ մօտ տասը միլիոն քարտ, իսկ յառաջիկայ տարիներուն այդ թիւը կը հասնի շուրջ երեսուն միլիոնի ։

Համաբարբառ քարտարանի կարեւորութեան մասին պատկերացում ունենալու համար նշենք հետեւեալը։ Այսօր, երբ կազմուած է Րաֆֆիի տասը հատորնոց երկերուն համաբարբառը, կարելի է պարզել, թէ Րաֆֆին, օրինակ, «Սամուէլ » պատմական վէպին մէջ, կամ « Կայծեր»ին եւ առհասարակ իր բոլոր գործերուն մէջ քանի՞ հազար բառ եւ այդ բառերէն ամէն մէկը քանի՞ անգամ, ի՞նչ իմաստներով եւ նրբերանգներով է օգտագործած, ի՞նչ դեր խաղացած են անոնք գրական արեւելահայերէնի զարգացումին մէջ եւայլն ։

Ինչպէս կը տեսնուի՝ շատ կարեւոր դեր պիտի ունենայ համաբարբառ քարտարանը բացատրական բառարաններ կազմելու գործին մէջ։ Մինչեւ այսօր լոյս տեսած հայերէն բոլոր բացատրական բառարաններն ալ, մէջն ըլլալով նաեւ Ստ. Մալխասեանի քառահատոր բառարանը, բնագիրէ համաձայն օրինակներ չունին, այլ՝ բառերու բացատրութիւնները տրուած են բառ հեղինակի ըմբռնումին։ Մինչդեռ, համաբարբառ քարտարանի հիման վրայ կազմուող՝ Լեզուի Կաճառին հայերէն բացատրական բառարանը նորութիւն մը պիտի ըլլայ հայ բառարանագրութեան մէջ ։ Հոն բառերուն ճշգրիտ մեծամասնութիւնը ունի բնագիրէ համաձայն օրինակներ, որոնք միաժամանակ կը ճշդեն բառին բացատրութիւնը, անոր տարբեր կիրարկումները ու իմաստի նրբերանգները։ Համաբարբառ քարտարանին շնորհիւ է միայն, որ կարելի դարձած է արձանագրել հայերէնի բառապաշարին վերջին քսան տարիներու կրած փոփոխութիւնները ։ Այս տարի հրատարակուելիք առաջին հատորը (Ա.- Ե. տառերը) կը պարունակէ 40 տոկոսով աւելի բառ, քան Մալխասեանի բառարանին առաջին հատորը ։

Համաբարբառ քարտարանի հիման վրայ, Լեզուի Կաճառը արդէն նախապատրաստական աշխատանքներ կը տանի Համայնագիտարան մը կազմելու ուղղութեամբ ։ Յառաջիկայ 7 – 10 տարուան ընթացքին թերեւս լոյս տեսնէ մեր բառարանագիտութեան գլուխ – գործոցը՝ քսան հատորնոց համայնագիտարանին առաջին հատորը ։

Լեզուի գիտութիւնը հարստացաւ նոր երեւոյթով մը՝ մեքենական թարգմանութեամբ։ Անվիճելի է համաբարբառ քարտարանին նպաստը նաեւ այս ուղղութեամբ ։ Արդարեւ, կարելի պիտի ըլլայ ճշգրիտ կերպով պարզել խօսքի մասերուն եւ բառերու գործածութեան քանակը հայերէնի մէջ եւ լուծելու այլեւայլ հարցեր ։

Հայ գրականութեան համաբարբառին զուգընթաց եւ ընտրովի, պիտի կազմուի մեր մամուլին քարտագրութիւնը ։ Պիտի քննուին խորհրդահայ թերթերէն մէկ քանին միայն — « Ս. Հայաստան » , «Երեւան », «Ավանգարդ», « Գրական Թերթ», «Ս. Գրականութիւն » , « Ս. Արուեստ»,եւայլն — գտնելու եւ ճշդելու համար հայերէնի բառային կազմին մէջ տեղի ունեցող ամենավերջին նորամուծութիւնները եւ նորակազմութիւնները ։

Գրականութեան համաբարբառին ամբողջացումէն ետք պիտի կազմուի հայ հրապարակախօսութեան, պատմագրութեան եւ գիտութեան բոլոր բնագաւառներուն վերաբերեալ ինքնուրոյն եւ թարգմանական գործերուն ընտրովի համաբարբառը, որպէսզի կարելի ըլլայ հաւաքել մասնագիտական բառերը եւ պարզել անոնց դերը մեր լեզուական բառապաշարին հարստացման գործին մէջ ։

Լեզուի Կաճառին քարտարանը արդէն մեծ հետաքրքրութիւն առեղծած է Հայաստանի եւ Խ. Միութեան լեզուաբաններուն մօտ, որոնցմէ շատեր Հայաստան եկած են տեսնելու եւ նոյն օրինակով իրենք ալ քարտարաններ պատրաստելու համար ։

Ս. ԱՆԹՈՍԵԱՆ

(ԽՄԲ.— Իբրեւ տպագրուած նման աշխատանք՝ ունինք Աստուածաշունչի Համաբարբառը, հրատարակուած՝ Երուսաղէմ։ Որքան տեղեկացած ենք, Հ. Արիս Վարդանեան պատրաստած է ամբողջ ոսկեդարու համաբարբառը, քարտարանի ձեւով, որ կը պահուի Վիէննայի Մխիթարեան վանքին մէջ, ձեռագիր)։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՆ

(ՀԻԹԼԷՐ, ԿԷՕՊԷԼՍ, ՄԱՅՏԱ, ԵՒԱ ԳՐԱՈՒՆ...)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կիրակի, 29 Ապրիլ։ Հիթլէրի եւ Եւա Գրաունի ամուսնութիւնը որոշ փոփոխութիւն եւ շարժում առեղծեց ապաստանարանէն ներս։ Կէօպէլս եւ Պորման իբրեւ վկաներ ստորագրեցին ամուսնութեան տոմարին մէջ ։ Հիթլէր շամփանիա կը մատուցանէր։ Այս ուրախ առթիւ, լաւ տրամադրութեան տակ, պահ մը մոռցան իրենց հնհնուքներն ու հոգերը, պարեցին եւ երգեցին։ Հիթլէր յիշեց այն երջանիկ եւ երանելի օրերը, երբ Կէօպէլսի եւ Մայտայի ամուսնութեան կնքահայր եղած էր։ Մինչ ապաստարանին բնակիչները խրախճանքի մէջ էին այսպէս, Պերլինը բոցերու մէջ կը վառէր։ Հիթլէր առտուան մօտ քաշուած էր իր սենեակը հանգստանալու համար։

Հիթլէր իր կտակին մէջ ըսած էր — Եթէ Պերլինի պաշտպանութիւնը ձախողի, անձնասպան պիտի ըլլամ ։ Մեռնելէս ետք՝ դիակիս վրայ քարիւղ լեցուցէք, այրեցէք եւ փոշիացուցէք զիս » ։ Ուրիշ պարբերութեան մը մէջ կ՚աւելցնէր.— « Կէօպէլսը ինծի յաջորդ կը նշանակեմ»։

Կէօպէլս մերժեց ապաստանարանէն դուրս գալ։ Յայտարարեց — Որոշած եմ առաջնորդին հետ հոս մնալ եւ անձնասպան ըլլալ։ Կեանքիս վերջին օրերուն չեմ կրնար գրեհկանալ եւ փողոցային ստահակներու պէս դաւաճանել իմ պաշտած գաղափարներուս եւ սկզբունքներուս, չեմ կրնար ոտնակոխ ընել անձիս հանդէպ ունեցած յարգանքս եւ քաղ... պատիւս ։ Իմ այս ընթաց... պէտք է օրինակ հանդիսանայ գեր... ազգին եւ պետական անձերուն »։

Հիթլէր իմացած էր Մուսոլինիի եւ ... մանուհիին սպանութեան լուրը ։ Մի... նոյն ժողովուրդին վայրագ վարմուն... անոնց դիակներուն հանդէպ։ Հիթլէր ... ուած էր.— Պիտի աշխատիմ ամէն գ... կաշիս սուղ ծախել։ Ողջ եւ առողջ ... թշնամիներուն ձեռքը ։ Երբեք թոյլ ... տի չտամ որ դիակս անպատուեն եւ ... բատաւորեն, ինչպէս ըրին Մուսոլինիի...

Կէօպէլս ըսաւ ժողովուրդին.— « Եթ... Սթալին եւ Չըրչիլ գերի իյնային ... ձեռքը, առաջնորդը որոշած էր զինւ... տրամադրել անոնց՝ հոն ապրելու հա... մար։ Մենք «վայրենիներս» ... գերադաս չըլլալով հանդերձ, աւելի ... ոտաձեռն ու մարդկային ենք »

Թշնամին պաշարման շղթան երթ... կը սեղմուէր։ Հիթլէր հրամայեց ապա... պարանը պարպել եւ բոլորին «մնաք բ... րով» ըսաւ եւ բարձրացաւ իր առանձ... սենեակը։ Ժամը 15·30ին բերանին ... գնդակ մը արձակելով անձնասպան եղա... կինը, Եւա, ժամ մը առաջ արդէն իր ... զինքը թունաւորած էր։ Կէօպէլս, Պոր... ման, քանի մը էս էսներու հետ, Հիթ... րի եւ Եւայի մարմինները պարտէզ ... րին, դիակներուն վրայ քարիւղ լեցու... ետք վառեցին ։ Մինչ բոցերը կը բարձ... րանային, Կէօպէլս եւ ընկերները իրե... վերջին յարգանքի տուրքը կը մատու... ցանէին ձեռքերը վեր բարձրացուցած

Ապրիլ 30ին, գիշերը գումարուած ... գովին մէջ՝ Կէօպէլս եւ Պորման յայտ... րարեցին.— Ստիպուած ենք յարաբե... րութեան մէջ մտնել մարէշալ Ժուքո... վի հետ՝ զինադադար մը կնքելու հա... մար ։ Եթէ զինադուլի առաջարկը ... դունուէր, ծովակալ Տէօնից առաջնոր... թեան մը գլուխը անցած բանակցութ... ները պիտի վարէր ։

Ռուսերը մերժեցին զինադադարի ... ռաջարկը եւ պահանջեցին անմիջա... անձնատուր ըլլալ ։ Մինչ ապաստա... րանի ժողովուրդը փախուստի կը դի... Գերմանիոյ նոր վարչապետը Կէօպէ... ռադիոկայանով ծովակալ Տէօնիցի հե... եալ խիստ գաղտնի հեռագիրը կը ղրկ... — « Առաջնորդը մեռաւ երէկ ... 15·30ին, իր կտակով ձեզ նշանակած ... Գերմանիոյ Հանրապ. նախագահ. ... տողջութեան նախարարը Կէօպէլս. ... նակուած է վարչապետ։ Նախարար ... մանը՝ կուսակցութեան նախարար ... Նախարար Պորմանը այսօր ձեզի ... ներկայանայ եւ տեղեկութիւններ ... երկրի կացութեան մասին »։

Հիթլէրի անձնասպանութենէն քանի... ժամ ետքը, գիշերը, Կէօպէլսի կինը ... անմեղ պզտիկներուն ըմպելիքին հետ ...

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

Ծխելու հաճոյքը վայելելու եւ ծխախոտին հետեւանքներէն խուսափելու համար անհրաժեշտ է չափաւոր — օրական 5 – 7 ծխիկ — եւ մանաւանդ խաղաղօրէն ծխել, ինչպէս կը ծխեն կլկլակը Արեւելքի մէջ եւ ծխամորճը Արեւմուտքի մէջ։ Երբ ծխամորճը դանդաղ կը ծխուի, լեարդը ժամանակ կ՚ունենայ արիւնին մէջ թափանցող նիքոթինը հետզհետէ չէզոքացնելու եւ արգիլելու անոր արեան զօտիներուն եւ ջղային բջիջներուն մէջ կուտակումը ։ Միւս կողմէ նախընտրելի է ծուխը ներս չքաշել կամ քիչ շնչել առանց թոքերուն մէջ երկար պահելու ։ Թունաւորումը կը սկսի երբ արագ ծխելով եւ ծուխը լիաթոք շնչելով մեծաքանակ նիքոթին եւ քիմիական դրդիչ նիւթեր թոքերուն եւ մարմնին մէջ կը կուտակուին։ Այս տեսակէտէն ծխամորճը եւ գլանիկը նուազ վնասակար կը թուին քան ծխիկը, որովհետեւ զանոնք գործածողները գրեթէ չեն կրնար արագ եւ շատ ծխել եւ ծուխը ներս քաշել։ Ամէն պարագայի մէջ ճաշերէն վերջ խաղաղ պայմաններու մէջ ծխիկը անվնաս հաճոյք մըն է ։

Բայց քանի՞ հոգի կրնան չափաւոր ծխել եւ օրական 5 – 6 ծխիկով գոհանալ ։

Դժբախտաբար շատ քիչերը, որովհետեւ բացդատաբար քիչ է այն անձերուն թիւը որոնք իրենց խառնուածքին եւ ապրելակերպին բերումով կրնան հանդարտօրէն ծխելու խաղաղ հաճոյքը վայելել։ Կեանքի ներկայ պայմաններուն մէջ մեծամասնութիւնը, ջղագրգռութեան կամ ընկճումի ազդեցութեան տակ, կը մղուի ծխիկներու քանակը աւելցնելու, ջղագրգռութիւնը կամ ջղաձգումը ամոքելու համար։ Եւ հաճոյքը անխուսափելի կերպով կը յանգի թունաւոր մոլութեան։ Այն աստիճան որ շատեր օրական միայն մէկ լուցկի կը գործածեն առաւօտեան առաջին ծխիկը վառելու համար, որ այլեւս չի մարիր մինչեւ իրիկուն։ Ծխելու ձեւն ու արագութիւնը յատկանշական տուեալներ են բնորոշելու համար ծխողներուն նկարագիրը ։

Այս պայմաններուն մէջ ի՞նչ կարելի է ընել ծխելու վնասաբեր ազդեցութիւնը գէթ մասամբ խուսափելու համար ։

Ծխավաճառ ընկերութիւնները եւ ծխողները այդ նպատակով զանազան հնարքներու կը դիմեն ։

Կարգ մը երկիրներու մէջ նիքոթինէ մասամբ զուրկ (տէնիքոթինիզէ) ծխիկներ կը պատրաստեն, ինչպէս ֆրանսական կանաչ կոլուազները, որոնք նուազ թունաւոր են, բայց խիրդանպատ խայծղաններէ զերծ չեն եւ շատ մը ծխողներ անհամ կը գտնեն զանոնք ։

Զտանով (ֆիլթրը) ծխիկները քիչ տարբերութիւն ունին անզտան ծխիկներէն։ Ծխափողի մը մէջ կտոր մը բամպակը նոյնքան եւ աւելի ազդեցիկ է նիքոթինի եւ խայծղաններու մէկ փոքր մասին մուտքը արգիլելու համար, մանաւանդ եթէ ծխափողը երկայն է։ Որովհետեւ ծուխը քիչ մը աւելի պաղած կը հասնի բերան, իր քիմիական տարրերէն մաս մը ճամբան թողնելով ։

Մասնաւոր զտաններ ալ կը ծախուին ուղղակի ծխափողին մէջ դնելու համար ։ Բայց պէտք է յաճախ 2 – 3 ծխիկէ յետոյ, փոխել զանոնք ։ Անցեալ տարի Ֆրանսացի բժիշկ մը Ֆրանսական ակադեմիային ներկայացուց աւելի ազդեցիկ զտան մը որ փիւր փիւրօլ կոչուած դեղի մը մէջ թաթխուած բամպակի կտոր մըն է եւ որ նիքոթինի եւ խայծղանի 50 առ հարիւրը կը զտէ ։

Վերջերս ծակոտակ (Փորէօ) թուղթով փաթթուած ծխիկներ հրապարակ հանուեցան, ինչպէս ֆրանսական մարենի ծխիկները։ Օդը թուղթին անտեսանելի ծակտիկներէն ներս թափանցելով ծխախոտին մէջ թեթեւ հոսանք մը յառաջ կը բերէ եւ ծուխը կը զովացնէ ու կ՚արգիլէ խիրդածին նիւթերու կազմութիւնը, օրինակ, պէնզէփիրինը, որ 600 – 700 աստիճան ջերմութեան մէջ միայն կը գոյանայ։ Միւս կողմէ, շրջող օդը աւելի թեթեւ եւ նուազ վտանգաւոր կը դարձնէ ծուխը ։ Նոյն նպատակով կարելի է ասեղով փոքրիկ ծակ մը բանալ ծխիկին բերանի ծայրէն երկու սմ. հեռուն, օդի թեթեւ հոսանք մը առեղծելու համար ։

Ջղային եւ շատ ծխողներու կարելի է յանձնարարել նաեւ քիչ ծխելու հետեւեալ միջոցը։ Ծխիկները կիսել եւ ծխափողով ծխել, ինչ որ օրական քանակութիւնը կիսով չափ կը պակսեցնէ եւ ընդհանրապէս գոհացում կուտայ շուտ – շուտ ծխելու, յաճախակի փուք (պուֆէ) քաշելու բռնակալական ջղային պահանջին ։

Ծխախոտին թունաւոր ազդեցութիւնը մեղմելու նպատակով փորձուած ա... մէն միջոցներն ու հնարքները ընդ... բաղէս խաբուսիկ են։ Լաւագոյն է ... խել։

Նախ ծխել չսկսիլ։ Զանազան ... ցութիւններ այդ ուղղութեամբ կը ... ծխախոտին դէմ պայքարը, մանաւ... բար պատանիներու մէջ ։

Իսկ եթէ ծխելը սովորութիւն դար... է, պէտք է դադրեցնել զայն ։ Դժբ... տարաբ ծխախոտէն խորշեցնելու ... չկայ եւ այդ նպատակով յանձնար... ուած դեղերն ու միջոցները անօգ... առանց կամքի օժանդակութեան ... է կամք ունենալ ծխելու սովորոյ... դադրեցնելու համար։ Սկսնակները ... քիչ ծխողները աւելի դիւրաւ կրնա... այդ ճիգը, օգտուելով նպաստաւոր ... մաններէ, օրինակ անցողակի հիւան... թեան մը պարտադրած ժամանա... դադարէն։ Բայց մոլիներուն համա... բաւոր կամքին հետ անհրաժեշտ է ... շրջապատէն բարոյական նեցուկ ... ցութիւնը, ազատելու համար ծխա... գերիվարութենէն ։

Եւ կ՚արժէ կանուխէն ընել այդ ... առանց սպասելու որ ծանր եւ ... անդարմանելի հիւանդութիւն մը ի... ռուպանքներուն հետ պարտադրէ ... արգելքը։ Մանաւանդ որ ծխելը դա... ցնելով ենթական ոչ միայն կը խափ... պայայ բարդութիւններ, այլեւ առ... րէն կը զգայ կարգ մը առողջական ... դարումներու փարատումը եւ նոր ... առնակութեան մը վերադարձը.

ՏՈՒԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐ...

(8 եւ վերջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԻՐՔԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ

Ուաշինկթընի մէջ սկսան հրատարակութեան յանձնել այն վաւերաթուղթերը, որոնք կը վերաբերին Թուրքիոյ դիրքին՝ երկրորդ աշխարհամարտին ընթացքին։ Քաղուածք մը տուինք անցեալ շաբաթ։ Նոր հրատարակուած վաւերաթուղթերու ընթերցումէն կը յայտնուի որ Թուրքիոյ Հանր. Նախագահ Ինէօնիւ Գահիրէի խորհրդաժողովին երթալու վարանած է. Նախագահ Ռուզվէլթի ղրկըւած անձնական մը համաձայն, Ինէօնիւ Չըրչիլի եւ Ռուզվէլթի հաղորդած է թէ միայն ազատ տեսակցութիւններ կատարուած պարագային պիտի մասնակցի անոր։ Եթէ «որոշուած որոշումներուն վերահաստատ դառնալու» համար է, Գահիրէ պիտի երթայ։

Խորհրդաժողովին ներկայ Փօհլէն իր պատրաստած տեղեկագրին մէջ կը յայտնէ թէ Ինէօնիւ ըսած է Ռուզվէլթին եւ Չըրչիլի թէ Թուրքիոյ մտադրութեանց մասին որեւէ կասկած պիտի չընդունի, «Թուրքիա կոյրկուրոյն պատերազմին մտնէ»։ Չըրչիլ եւ Ռուզվէլթ ալ Ինէօնիւի պատասխանած են թէ «երբեք այսպիսի մտադրութիւն չունին»։

Այն առենուան ընդհ. սպայակոյտի նախագահներուն վկայութեամբ՝ Թուրքիոյ պատերազմի մասնակցութեան մասին Սթալին Չըրչիլի եւ Ռուզվէլթի հետեւեալը ըսած է.— «Կը բաղձանք որ Թուրքիա մեր կողքին պատերազմի մտնէ, բայց երբեք կարելի չէ բռնի պատերազմի քաշկռտել Թուրքիան»։

Խորհրդաժողովին ներկայ Ծով. Լիհի հետեւեալը կ'ըսէ.—

«Շատ հետաքրքրական էր դիտել երեկոյեան ճաշին ընթացքին Չըրչիլի ըրածները ապահովելու համար որ Ինէօնիւ պատերազմի մտնէ։ Չըրչիլ աղաչեց, ըսպառնաց տարհամոզել ջանաց, բայց Ինէօնիւ անդրդուելի մնաց»։

Լիհի կ'աւելցնէ իր նոթերուն մէջ.—

«Նախագահ Ռուզվէլթ 4 Դեկտեմբեր 1943ին Թուրքիոյ հանր. նախագահին ի պատիւ հացկերոյթ մը սարքեց։ Ճաշէն ետք Չըրչիլ խնդրեց Ինէօնիւէ առաջարկել իր երկրին ճակատագիրը դաշնակիցներուն միացնել։ Ամէնէն աւելի խօսողը, անհամբերութիւն ցոյց տուողը Չըրչիլն էր։ Ինէօնիւ միայն ունկնդրեց։ Նախագահ Ռուզվէլթ բաւական ետք անգլիացի պաշտօնակցին յայտնեց որ եթէ ինք Թուրք ըլլար, չէզոքութիւնը մէկ կողմ թողլով պատերազմի մտնելէ առաջ՝ Անգլիացիներուն խոստացածներէն աւելի զօրաւոր երաշխաւորութիւններ պիտի ուզէր։

Յաջորդ օրուան պաշտօն. հաւաքոյթին՝ Ինէօնիւ մանրամասնօրէն պարզեց թէ ինչու չուզեր իսկոյն չարժման անցնիլ։ Ինէօնիւն լսելէ ետք Ռուզվէլթ ըսաւ. «Կ'երեւի Թուրքերը չեն ուզեր պատերազմի բռնուիլ այն պահուն՝ երբ դեռ իրենց տարատը չեն հագած»։

Անգլիոյ արտաքին նախարար Իտըն եւ միւս մասնագէտները պարզեցին մանրամասնութիւնները անգլիական այն ծրագրին՝ որ կը նախատեսէր երկու հազար դաշնակից զինուոր Թուրքիա մտցնել Իսթանպուլի, Անգարայի եւ Զոնկուլտաքի պաշտպանութեան համար տասնեւ եօթը բոցարձակ օդատորմիղ ղրկելէ առաջ՝ անթելի կայաններուն եւ հակօդային մարտկոցներուն դիրքերը լեցնելու մտօք։ Այդ տորմիղը հասնելէ ետք՝ Թուրքիա մեքենականօրէն պատերազմ պիտի յայտարարէր։ Բայց Ինէօնիւ առարկեց որ եթէ Թուրքիա դաշնակիցներուն կողքին դիրք գրաւէ, Գերմանները անիկա պատրուակելով իսկոյն յարձակման պիտի անցնին։ Ինէօնիւ աւելցուց որ Թուրքիա շատ անպաշտպան է Գերմանացիներու յարձակման առջեւ։

Թեհրանի մէջ, Ինէօնիւի հետ հանդիպում ունենալէ առաջ, Ռուզվէլթ ըսած էր խորհրդականներուն.— «Միղծս չարտօներ Թուրքերուն պարտադրել որ պատերազմի մտնեն»։ Այն առենուան Ամերիկեան ցամաքային ուժերու սպայակոյտի նախագահ Զօր. Մարշալ ալ դիտել տուած էր թէ Ռուսերը կ'ուզեն որ ի գին ամէն բանի Թուրքերը պատերազմի մտնեն եւ ըսած էր.— «Ռուսերը անպայման թաքուն նպատակ մը ունին եւ մենք պէտք է երեւան հանենք զայն»։

Իր կարգին, Սթալին, նախ քան Գահիրէի խորհրդաժողովը, Թեհրանի մէջ Ռուզվէլթի եւ Չըրչիլի յայտնած է թէ պիտի չկարենան տարհամոզել Թուրքերը։

Ըստ արձանագրութեանց Սթալին ըսած է. «Միւս բոլոր չէզոքներուն նման՝ Թուրքիա յիմար կը նկատէ պատերազմի բռնուողները։ Դաշնակիցները Թուրքերուն պէտք է ապացուցանեն որ փոխանակ չահող կողմին յարելու՝ պատերազմէ դուրս մնալը յիմարութիւն պիտի ըլլայ»։ Չըրչիլ այս խօսքին վրայ «Թուրքերը յիմար են ըսած է։ Սթալին ալ պատասխանած է. «Կան կարգ մը ազգեր, որոնք կը նախընտրեն յիմար երեւալ»։

Սթալինի պահանջում չէին տուած այն միջոցները, զորս անգլիացի եւ ամերիկացի ղեկավարները առաջարկած են պատերազմէն ետք Գերմանիան հակակշռելու համար։ Ռուս մենատէրը պահանջած է խիստ միջոցներ ձեռք առնել որպէսզի Գերմանիա վերստին չըմբոստանայ եւ աշխարհը նոր պատերազմի մը չառաջնորդէ։ Եւ առաջարկած է նուազագոյն յիսուն հազար, եւ եթէ հնարաւոր է հարիւր հազար գերման սպայ «մարմնապէս մաքրագործել»։

Բայց Չըրչիլ առարկած է եւ յայտնած թէ պիտի չյօժարի որ իրենց երկրին համար մարտնչող զինուորները մահապատիժի ենթարկուին այս կերպով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔՍԱՆԸՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆ.— Կատարեցինք Հայկազեան մանկապարտէզի 25ամեակի տօնակատարութիւնը։ Կրթական մարմինը օրեր առաջ պէտք եղած պատրաստութիւնը տեսած էր կարելի եղածին չափ արժանավայել կերպով, տօնելու համար զայն։ Մասնաւոր հրաւիրագիրներ ղրկուած էին բոլոր այն անձերուն, որոնք ժամանակի ընթացքին այս կամ այն ձեւով օգտակար հանդիսացած էին նորահաս սերունդին հայեցի դաստիարակութեան։ Պատուոյ սեղանին շուրջ տեղ գրաւած էին Տիկին Մարի Շահեան, պատուելի Վէքիլեան, Հայր Մոմճեան, Վռամշապուհ քահանայ, Ազգային Միութեան անդամները եւ մասնաւոր հրաւիրեալներ։ Ժամը 4.30ին, հանդէսին պաշտօնական մասին բացումը կատարուեցաւ «Հայաստան երկիր դրախտավայր» երգով (երգապնակ), յետոյ Պ. Պալեօզեան, Նախագահ կրթական մարմնոյն, օրուան պատշաճ գեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց, Թելադրելով թէ ու թիկունք կանգնիլ գաղութին կրթական մարմնոյն, որպէսզի իր առաքելութեան մէջ յաջողութիւն ունենայ։ Յետոյ կարգով բեմ հրաւիրեց Հայկազեան վարժարանի աշակերտները, որոնք օրուան յարմար արտասանութիւններին ծափեր խլելով։ Բեմ հրաւիրուեցաւ Տիկին Շահինեան, որ շատ խնամուած գըրութիւն մը կարդաց, եւ վերջացուց այսպէս.— «Ձեզմէ շատերէն լսած եմ թէ այս տիկինը ինչու ամբողջ 13 երկար տարիներ ձրի ծառայեց։ Այդ հարցումին պատասխանը կուտամ այսօր, այս հանդիսաւոր պահուն.— Երբ 1915ին, Ապրիլեան օր մը, խաւարեցաւ մեր արեւը, եւ աքսորուեցանք զանգուածային կերպով, աչքերովս տեսայ մանկապարտէզի տարիք ունեցող Հայու զաւակներ, կըմախք դարձած մարմինները ցնցոտիներով ծածկած, որոնք կը թափառէին ամայի վայրերու մէջ։ Ահա այդ տառապեալ տղոց յիշատակին համար կանգնեցաւ այս դպրոցը եւ կոչուեցաւ Հայկազեան։ Այսօր հոգիս կը հրճուի եւ կատարուած բարբարոսութեան դէմ տարուած յաղթանակ մը կը նկատեմ դպրոցը,— անիկա դրամով չառնուիր»։

Տիկնոջ խօսքերը մեծ տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ։ Կրթական Մարմինը գեղեցիկ ոսկիէ գրիչ մը նուիրեց տիկնոջ։

Տպարանատէր Պ. Հ. Թաղէոսեան Կրթական Մարմնոյ տրամադրութեան տակ դրած էր, բոլորովին ձրի, մասնաւոր թուղթի վրայ պատրաստուած Ա. Բ. Գ. Սահակ Մեսրոպի նկարներով, որոնք վաճառուեցան ի նպաստ կրթական ֆոնտին։

Օրուան հրաւիրեալներէն Պ. Մուրատեան կարդաց կրթական խնդրին շուրջ յարմար ուղերձ մը։ Պ. Արշաւիր Հարէլեան գեղեցիկ նամակով մը իր ուրախութիւնը կը յայտնէր։

Կարճ դադարէ մը ետք, Ֆրանսահայ երիտասարդներու կողմէ կատարուեցան երկու գեղեցիկ պարեր հայկական տարազներով, «Ցոլակ ջան» եւ ուրիշ մը։ Երեկոյեան ուշ ատեն վերջ գտաւ հանդէս - գինեձօնը։

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Յ. Գ.— Կրթական Մարմնին եղան հետեւեալ նուէրները.— Կարմիր Խաչի կողմէ երեք հազար ֆրանք, Պ. Յակոբ Եաղուպեանի կողմէ հինգ հազար Ֆր.։

ինցուցիչ գեղ մը խառնելով կերցուց, քնանալու միջոցին ալ մէկ մէկ դգալ թոյն տալով անկողին դրաւ։ Փոքրիկներուն մահը առուցելէ ետք՝ ինքն ալ թոյն առնելով անձնասպան եղաւ։ Իսկ կէօգլէր (?) թոյն առած ըլլալով հանդերձ, արտասովոր (?) մէկ հարուածով վերջ տուաւ իր կեանքին։ Ասոնց ալ դիակները քարերով ծածկէ ետք այրեցին։ Գիշերուան ժամը տասնմէկին՝ բնակիչները, ապաստանարանը կրակի տալէ ետք, Գերմանական փլատակներու մէջէն գաղտագողի փախան։ Ոմանք ձերբակալուեցան, ոմանք սպաննուեցան, ոմանք ալ ազատեցան։

Մայիս Մէկին, առաւօտուն, ռուսական զինուորները խիստ զգուշաւոր կերպով ապաստանարանէն ներս խուժեցին։ Զէնքերը իրենց ձեռքին մէջ, աչքերը չորս բացած, որոգայթի մը մէջ չիյնալու համար, սկսան խուզարկել սենեակները։ Զօրս կողմը այրուած առարկաներ։ Աստիճաններն ի վար հասան պարտէզը, ուր մոխիրներուն տակ՝ անթեղուած կրակի կայծեր կը նշմարուէին տակաւին։ Յանկարծ իրենց ոտքերուն առջեւ նկատեցին կծկուած մատներով ըըռունցք մը, իրենց ուղղուած ածխացած սեւ ձեռք մը, խորտակուած գլուխ մը, կէսով ածխացած բերանը բաց դէմք մը։

Ռուս զինուորները հաստատեցին որ Կէօպէլսի եւ Մայրայի ածխացած դիակին մնացուկներն էին։

Մարդը, որ պայքարեցաւ իշխելու համար միտքերուն վրայ եւ յաջողեցաւ միլիոնաւոր մարդկային ուղեղներ գերել, թաղուած էր Գերլինի աւերակներուն տակ։ Ոչ մէկ արձանագրութիւն եւ ոչ մէկ հաստատող նշան թէ որ կողմ թաղուած է մարմինը։ Թերեւս թիւ մէկ հարուած քշած ու տարած, ձգած է ուրիշ դիակներու հետ անծանօթ եւ անանուն փոսի մը մէջ։

Թ. ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (233)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Ներդում մնաց նաեւ նորապսակ Թորգոմ Վարդանի եւ Յովսէփի հետ։ Նըրանք աշխատում էին բերդի առաջին գօտում այսինքն՝ առաջին պարսպի ներսը, մի - մի փոքրիկ խցում։

Հարեւան խցերում նոյնպէս ապրում էին նրանց նման շինականներ, քաղաքացիներ, արհեստաւորներ։ Նոյնպիսի խցերիկ էին ապրում եւ երկրորդ գօտում, ու այդ բոլորը առաւօտից երեկոյ աշխատում էին պարիսպների վրայ. կարգի էին բերում պատերի քանդուած մասերը, բուրգերը, ատամները. ոմանք նորոգում էին բերդի արհեստանոցները, բանակայն զարբնոցները՝ զէնք պատրաստելու եւ վնասուածները նորոգելու։ Ոմանք կարգի էին բերում երկանքները եւ թոնրատները, որ պարբերաբար ու անխափան հաց թխեն զօրքի ու բնակչութեան համար։ Հարիւրաւոր անասուններ էին բերում մօրթում բերդից դուրս եւ նրանց միսը կրում աղ դնում բերդի մառաններում. մօտիկ անտառներից փայտ էին կտրում և ջորիներին ու ձիերին նարձած բերում ... Շատ աղ էին կրում նաեւ մօտիկ Կողբա հանքերից։ Քանի թըշնամին երկիր չէր մտել՝ ջանում էին որքան կարելի է բերել շատ անհրաժեշտ բաներ, իբրեւ պաշար, անուաղն մի քանի ամսուայ համար։

Ականջը ճեղքուած բերդապետը ամբողջ օրը՝ ստղաւարտը գլխին կարգադրութիւններ էր անում, հետեւում կատարուող աշխատանքներին, մանաւանդպէս ուշադիր էր պարիսպների նորոգմանը եւ այն բանին, որ դրսից քար կրեն պարիսպների գլուխը, աշտարակները, բուրգերը եւ կիտուկներ անեն այնտեղ։ Այս աշխատանքները դիտելուց յետոյ՝ բերդապետը օրը մէկ - երկու անգամ բարձրանում էր. բերդի վերին գօտին՝ Թագուհուն զեկուցելու օրուայ անցածդարձածը կամ իմանալու նրա ցանկութիւնները։

Ասենք, Փառանձեմն ինքը օր ու մէջ կամ օրը մի անգամ իջնում էր կատարուող աշխատանքները տեսնելու՝ բերդապետի կամ նրա մի օգնականի ուղեկցութեամբ։ Թագուհուն հետեւում էր եւ Եղնիկ իշխանը՝ միշտ կողքից կախած թուրը բռնած այնպէս, որն ասես վտանգի դէպքում պիտի մերկացնէր իսկոյն։ Թագուհուն մենակ չթողնելու համար երբեմն նրան ուղեկցում էին մէկ - երկու իշխանուհի։

Դիտելով աշխատանքները՝ Փառանձեմը անում էր հարցումներ, դիտողութիւններ կամ խրախուսանքի խօսք էր ասում միշտ մտահոգ, միշտ մի ծանր թախիծ դէմքին։

Մի անգամ էլ Փառանձեմը, վարի պարսպի աշխատանքները դիտելիս, նկատեց թուրը ձեռին մի պատանի։ Թագուհին կանգ առաւ եւ նայեց ուշադիր։

— Ո՞վ է այս պատանեակը, — հարցրեց նա հետը քայլող բերդապետին։

Եւ որովհետեւ ոչ բերդապետը, ոչ էլ ուղեկիցները չգիտէին՝ պատասխանել չկարողացան, ուստի մի երկու քայլ առաջ եկաւ Վարդանը։

— Իմ որդիս է, Թագուհի, — ասաց նա շտապելով, որ համարձակւում է խօսել Հայոց տիկնոջ հետ։ Վարդանը նըրան տեսել էր միշտ հեռուից եւ այժմ շփոթուած էր. նայում էր սեւազգեստ բարեկազմ Թագուհուն եւ չգիտէր, թէ ինչ պէտք է անել։

Իսկ Փառանձեմը, նրա Յուսիկին տեսնելով, յիշեց Պապին, որին գրեթէ այդ հասակում ճամբել էր Բիւզանդիոն եւ վաղուց չէր տեսել, ուստի կարօտ ու մայրական գորով զգաց։

— Իսկ դու որտեղացի՞ ես, — շարունակեց հետաքրքրուել Փառանձեմը, նայելով Վարդանի մազմազոտ դէմքին ու քըշտած բազուկներին։

— Ես եւ իմ ընկերները Արշակաւանից ենք, Թագուհի, — եւ Վարդանը ցոյց տըւեց բախտակից ընկերներին՝ Յովսէփին ու Թորգոմին, որ նոյնպէս աշխատում էին այդտեղ եւ այժմ հետաքրքիր նայում էին Թագուհուն։

— Ուրեմն Արշակաւանից փրկուածներ կա՞ն ...

— Հրամայել ես, Թագուհի, — պատասխանեց Վարդանը։ — Մենք կռուելով դուրս եկանք, — նա նորից մատնացոյց արաւ ընկերներին։

— Իսկ ձեր ընտանիքնե՞րը։

— Տարուեցին գերի ...

— Գերի՞ Նզովք նախարարներին ... Գերի ...

— Բայց յետոյ այստեղ գտանք իրար, Թագուհի ...

— Իսկ երիտասարդը պսակուեց այստեղ, — խօսեց բերդապահը իր հերթին մատնացոյց անելով Թորգոմին, որի սըտակին ներկայ էր եղել պատահաբար։ Թուաց, թէ նա այդ առաց Թագուհուն հաճոյք պատճառելու համար, իմանալով, որ այդ փաստը կ'ուրախացնի Թագուհուն։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան։ Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով։

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը։

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով. — դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն։ Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն։ Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1961)։

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ. արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա. — Ամսական 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.։

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Լուսաւորիչ դպրոցին դաշտահանդէսը, այս Կիրակի օր, Կապիյոնի սրահարանին բակը, ջրանցքին եզերքը, ծառերու շուքին տակ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն։ Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք տեղ։

Լիոնի եւ շրջակայքի Հայութիւնը կը հրաւիրուի հայկական ջերմիկ մթնոլորտի մէջ, յիշատակելի օր մը անցընելու հայրենի աւանդութիւններով եւ բարքերով խօսուն եւ յիշատակներով լեցուն։

Ճոխ պիւֆէ, ժամանցի վիճակներով,

Մուտքը ազատ է։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Գոմոնի Ժառանճիւղի վարժարանին ամավերջի հանդէսը այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին, տեղւոյն Ս. Սահակ — Մեսրոպ սրահին մէջ։

Երկսեռ աշակերտութեան կողմէ պիտի ներկայացուի՝ Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները»։ Հանդէսը պիտի ունենայ՝ գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լ Ը Փ Է Ք

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (քուր քլասիք)։

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան։

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի տարեկան դաշտահանդէսը, այս Կիրակի ամբողջ օրը, Սէն Նիզէի ճամբուն վրայ, Շաթօ տը Պօ Րըկառի զովասուն ծառաստանին պաղ ջուրին մօտ։

Դաշտահանդէսի ընթացքին պիտի կատարուի, դպրոցի աշակերտութեան մրցանակաբաշխութիւնը։

Բարձրախօս եւ գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Հայկական ջերմ եւ մտերմիկ մթնոլորտ։

Ճոխ պիւֆէ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ։

Սիրով կը հրաւիրուին Կրընոպլի, Լանսէի, Ռընաժի եւ Վիզիլի հայրենակիցները, հաճելի եւ զուարթ բացօդեայ օր մը անցընելու։

Օթոքարի ժամերը. — Ժամը 8.45ին դպրոցին առջեւէն, ժամը 9ին Րիւ տը լա Փլէնէն, 9.15 Փլաս Վերտէօն, 9.30ին Քուր Պերիա, Րիւ տ'Ալամպերի անկիւնը։

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը կը յետաձգուի՝ Յուլիս 9ին։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ա. խումբը կը մեկնի Փարիզէն այս Կիրակի (Յուլիս 2) իրիկուն։ Հաւաքոյթ ժամը 22ին, Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակ։ Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՕԳՈՍՏՈՍԻ համար արձանագրուիլ ուզող ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Չորեքշաբթի օրերը ժամը 16էն 18 Մշակոյթին Տուն, 17 Րիւ Պլէօ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի եւ պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Գ. ԳԼԷՕԶի, հայեցի դաստիարակութեան ամավերջի հանդէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Սալ Վոլթէր, Թաղապետական սրահին մէջ։

Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր, թատերական ներկայացում մը, երկու արար, աշակերտներու կողմէ եւ մրցանակաբաշխութիւն։

Մուտքը ազատ է։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Հայերէնի դասընթացքի նորավարժ աշակերտներու տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Մշակոյթի Տան մէջ, Յունիս 29ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին։

Փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ տեսնելու համար փոքրիկներու աշխատութեան արդիւնքը։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով. —

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմ. ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողով կը հրաւիրէ Գէորգ Չաւուշ խումբը ա. Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին։

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Պելվիլի Ռոստ. խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը ...ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը՝ ... տը լա Մառ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը այս Երկուշ. ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ Բո... ընկերներու ներկայութիւնը անհրա... ժեշտ է։

Շաբաթ օր՝ 24 Յունիս, Թէնօն հիւանդանոցին մէջ, կարճատեւ հիւանդութենէ մը ետք՝ մահացած է ընկ. Պոլսեցի երեմնի գրաշար

ՄԻՀՐԱՆ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

(80 տարեկան)

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս Հինգշաբթի (29 Յունիս, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ժամ. 16ին։

Կը խնդրուի ծանօթներէն եւ բարեկամներէն ներկայ գտնուիլ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆԻՍ — JEUDI 29 JUIN 1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9140 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4941

ԶՐՈՅՑ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

...ուսումնական տարին փակուած է նաեւ ...Հայաստանի մէջ :

...ուսումնական տարիւ հրատարակ– ...ուած վիճակագրութեան մը համաձայն, ...երկայիս մեր «Խեսպուբլիկա»յին մէջ ...ինք 1209 դպրոց, 319.094 աշակերտ ...20941 ուսուցիչ : Տարեկան պիւտճէն ...ային եղած է 921,4 միլիոն ռուբլի : ...ական համալսարան աւարտած են՝ ...ուսուն տարուան մէջ՝ տասնեւմէկ ...ազար մասնագէտներ — զանազան ճիւ– ...ղերու. Գիւղերօթիկ դպրոցներու թիւն է ...եօթնամեակի վերջաւորութեան այս ...թիւը պիտի հասնի 69ի : (Սովետ. Հա– ...յաստան, 31 Մայիս 1961) :

Դպրոցական տարեփակի առթիւ «Հա– ...պէտք է տան մանկավարժական կո– ...լեկտիվները, աշակերտները, դպրոցների ...պետական, կոմերիտական ու պիոնե– ...րական կազմակերպութիւնները, ծնողա– ...կան կոմիտէները », կը գրէ Հայաստանի ...կեդրոնական պաշտօնաթերթը (Ս. Հ., 28 Մայիս) :

Այս նախադասութենէն կը տեսնուի թէ ...պէտք է հասկնալ «դպրոց» ըսելով :

...Հայաստանի մէջ «դպրոց»ներու գլխա– ...ւոր պարտականութիւնն է «աճող սերնդի ...գիտելիքների մակարդակը բարձրացնել ...կոմունիստական դաստիարակութեան ...գործը ամուր հիմքերի վրայ դնել » ...ևայլն :

«Սով. Հայաստան» գոհ չէ սակայն ...քննութեանց արդիւնքէն :

Նախորդ տարիների փորձը ցոյց է ...տալիս, որ,— կը գրէ Մայիս 28ի նոյն ...թիւին մէջ,— քննութիւնների ժամանակ ...ուսուցիչները գնահատելիս որոշ ուսու– ...ցիչներ բայլ են տալիս լիբերալիզմ, ար– ...հեստականօրէն բարձրացնում են գնահա– ...տականները : Աչքկապութեան դէպքեր են ...եղել ինչպէս Երեւանի, Կիրովականի, ...Էջմիածնի, Կամոյի, այնպէս էլ ու– ...րիշ շարք շրջանների առանձին դպրոց– ...ներում : Դպրոցների քննական յանձնա– ...ժողովների բարեխղճութեան հետեւանք– ...ով ...ութիւնների ժամանակ աշակերտներ– ...ը օգտուում են ծածկագրերից, արտա– ...գրում գրքերից : Շարադրութիւնները ...ստուգելիս ոչ բոլոր սխալներն են հաշուի ...առնում, կոպիտ կերպով խախտւում ...գնահատման նորմաները :

Այս «աչքկապութեանց» արդիւնքը ...այն, որ «գերազանց գնահատա– ...կանով ...աւարտող աշակերտները յետագային ...բուհերու մուտքի քննութեանց մէջ կը ...ձախողին.

...Պաշտօնաթերթը կը պահանջէ «ուժեղ ...կազմակերպել դպրոցում աշխ– ...ատանքը ...կրթութեան երեւոյթների դէմ » :

...Յետոյ խորհուրդ կուտայ միջնակարգ ...դպրոցներու ... Հրաժարականներուն ...աշխատանք որոշ ...մասնակ եւ նոր մասնել ... ինստիտուտ : ...աշակերտները ցանկանում են շարունակել ...ուսումը, աշխատելու հետ կարող ...բարձրագոյն կրթութիւն ձեռք բերել ...եւ երեկոյեան բաժիններում » : ...ուրիշ։ ցոյց մըն է դպրոցական շէնքերու ...անբաւարարութիւնը :

...նոր կառուցուած դպրոցական շէնքերի ...կառուցուել է հին նախա– ...գծով՝ տարրական եւ եօթնամեայ դպ– ...րոցների համար. դրանք այժմ վերածւել ...են միջնակարգ դպրոցների – ...պահանջուող արտադրական թեքում, հա– ...մապատասխան հին շէնքերը չեն կարող բաւա– ...րարել դպրոցի առջեւ դրուած նոր պա– ...հանջները : «Սով. Հայաստան», 15 Յու–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ ԴԺԳՈՀ Է

—o—

ԱԼԺԵՐԻԱՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Չորեքշաբթի օր, Նախարարաց Խոր– հուրդը, տը Կոլ եւ Տըպրէ կը զբաղէին Ալժերիայով : Առաջինին հաւաքոյթէն անմիջապէս ետք, Նախագահ տը Կոլ Վեր– սէյի մեկնեցաւ, ուր կը խօսէր իր քսան ճառերէն առաջինը : Տըպրէ յայտարա– րութիւն մը կը կարդար Ազգ. Ժողովի առջեւ, որ աւելի քան երբեք դժգոհ է իր խաղացած երկրորդական դերէն :

Երեքշաբթի օր, Ազգ. Ժողովը իր օ– րակարգին վրայ ունէր օրինագիծի մը վիճաբանութիւնը, զոր մերժեց 190ի դէմ 251 ձայնով քուէարկելով «նախնական հարցում»ը : Հարցը կը վերաբերէր Մահ– մետականներու աստիճանի բարձրացու– մին, զինուորական ասպարէզին մէջ : Ե– րեսփոխաններուն մեծ մասը ծիծաղելի կը գտնէր նման օրակարգ մը ունենալ երբ երկիրը այսքան վճռական օրեր եւ ժամեր կ'ապրի եւ գիւղացիներէն դժգո– հութիւնը հասած է պաշըլիէններուն : Ժան Փօլ Տավիտ բառերը չծամեց եւ բուռն չեշտով ըսաւ.— « Չի վայելեր որ երբ Ֆրանսայի գիւղացիներուն ամբողջու– թիւնը կ'ըմբոստանայ, երբ պաշըլիէնները իրենք իրենց հարց կուտան թէ զումա– րումները կրկի՞ն պիտի ըլլան, երբ կ'ապ– րինք սահմանադրական ապօրինի վարչա– ձեւի մը մէջ, չի վայելեր որ հոս մենք զբաղինք մահմետական սպաներու աստի– ճանի բարձրացումով : Հաւանաբար այս ալ միջոց մըն է, քիչ մը աւելի, եթէ կարելի է, նսեմացնելու Խորհրդարանին վարկը : Կ'ապրինք վարչակարգի մը մէջ ուր մէկ կողմը՝ փողոցն է, միւսը՝ Գոր– ծադիրը » :

Այս վերջին բառերը մանաւանդ մեծ ընդունելութիւն կը գտնեն գլխաւորաբար աջերուն մօտ : Եւ Ժան-Փօլ Տավիտ կը շարունակէ.— «Եթէ հարցը վերաբերէր, հրամանատար Թեպիպի նման սպաներու բարձրացման, ամէն մարդ համաձայն կ'ըլլար : Բայց նկատի առնելով, որ կա– ռավարութիւնը Ալժ. Ազատ. Ճակատի վերապահած է իր տեղեկութիւնները, չենք գիտեր թէ այդ սպաները վաղը պի– տի ... ռուս, ալժերացի կամ Ֆրանսացի

Մասնաւորապէս Երեւանի եւ Լենինա– կանի դպրոցները «ծանրաբեռնուած են», պարապմունքները տեղի են ունենում բազմահերթ » :

Իբրեւ դարման այս «վատ գրութեան», թերթը կը պահանջէ, որ պետութեան կողմէ «պլանով նախատեսուած դպրոցա– կան շէնքերը ժամանակին կառուցուին եւ շահագործման յանձնուին, մի բան, որ, ցաւօք, չի իրականացւում մեր առա– ւողբլիկայում » (անդ) :

Ամառուան եղանակը շատ նպաստաւոր է շինարարութեան համար : Ժամանակը կարճ է : Մինչեւ նոր ուսումնական տար– ւան սկիզբը «պարտական եւ սովետա– կան օրգանները, շինարարական կազմա– կերպութիւնները ամէն ջանք պէտք է գործադրեն, որպէսզի դպրոցաշինարա– րութեան պլանները անպայման կատար– ուին», կեզրակացնէ Սով. Հայաստան, որուն խմբագրականներէն խորագիրն է « Դպրոցաշինարարութիւնը առաջնահերթ գործ է» :

Ահա՛ թէ ինչ վիճակ կը ներկայացնեն Հայաստանի դպրոցները ուսումնական տարեշրջանի վերջաւորութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Սրէ Սրտն

ԱԼՊԻՈՆԻ ԲԱՐՁՈՒՆՔԷՆ

■

Ծիծեռնակը բոյն էր շինած :

Ալպիոն, որ թարգմանի՝ լեռնաշխարհ, թառ էր տուած, բոյն էր դարձած ծի– ծառներուն համար, որոնք կուգան տար– բեր լեռնաշխարհէ մը :

Հայկական գարունն է որ կ'աւետեն ա– սոնք, — հայ մտքին պատուաստումը, ուռճացումը, ծաղկումը :

Երիտասարդութի՛ւն մը, որ կը կազմէ հայ գաղութին ողնասիւնը,— եկած են Իրանէն, Իրաքէն, Կիպրոսէն, մինչեւ իսկ Սուտանէն : Այսպէս կազմուած է Հայաս– տան մը, որ կը միացնէ բարբառները, ինչպէս սիրտերը :

Հաճելի էր տեսնել թէ ի՛նչքան սրտե– ռանդ կը վիճին լեզուական հարցերու մասին, պատմական շրջաններու մասին, գիտական տեսութեանց մասին : Ցիշեցի Ե. դարու երիտասարդութիւնը, ուսանե– լու համար յարձեմուտ՝ Հայաստանէն հեռացած : Ցիշեցի Դորբատի երիտասար– դութիւնը, հայրենասիրութեան առաջին երգիչները : Ցիշեցի Փարիզի ուսանողնե– րը, ազգային – պետական իրենց թթխը– մորով : Ցիշեցի «ձայնը որ հնչեց էրզրու– մի Հայոց լեռներէն» : Ու տեսայ ահա Լոնտոնի երիտասարդութիւնը :

Այս տղաքը վաղը պիտի քալեն մեր պատմութեան դարպասներուն մէջ : Կ'ու– զէի որ յիշատակէք այս տղոց անունნե– րը, բայց վաղը պիտի իմանաք այդ ա– նուները, որովհետեւ մեծ խոստումներ կը բերեն անոնք :

Թէ կը սորվին, թէ կը գործեն :

Ազգային հուրը կը ճարճատի անոնց հոգւոյն մէջ : Մայիս 28 կը տօնեն՝ հոգի տալով գաղութին, կենդանութիւն տալով անգլիախօսիկ ազգակիցներու, պատիւ շնորհելով խալլիի եւ մանիֆաթուրայի անուններու մէջ շփոթուած Հայերու :

Կը տօնեն հայկական պետականութեան վկայութիւնը, — ըսելու համար թէ Հայաստան մը ստեղծուեցաւ արցունքով, արիւնով, զէնքով : Եթէ կան մարդիկ, որ կ'ուրանան այդ Հայաստանին կազմու– թեան պատմութիւնը, ահա այս երիտա– սարդները կուգան հաստատել ինչ որ վերջերս կ'ըսէր ինծի, Փարիզի մէջ, պատուական Հայ մը, — Արմենակ Համ– բարձումեան.

— Այսօրուան Հայաստանի մէջ, ամէն մէկ քար որ վերցնես՝ տակը Դաշնակցա– կանի արիւն կը տեսնես :

Այդ արիւնով է որ թրծուած է Հայաս– տան աշխարհը : Եթէ կ'անի եւ կ'ուռճա– նայ, — ի՛նչ մեծ ուրախութիւն եւ հը– պարտութիւն մեզի համար, — պատճառ մը չէ որ մոռցուի թէ ի՛նչպէս ստեղծուե– ցաւ այդ Հայաստանը :

— Հիմա թողէք որ «միւսները » մեծ– ցնեն զայն :

Թող մեծցնեն, — համբոյրնե՛ր անոնց որ կը մեծցնեն :

... Բայց մի մոռնաք որ Հայաստան մը մեծցնել կը նշանակէ պատրաստել երի– տասարդ մտաւորականներ եւրոպական արժէքով :

ԱՐԱԶ

պիտի ըլլան, ձուլուած կամ միացած» :

Նոյն օրը, քիչ ետք Էլիզէի պարտէզնե– րուն մէջ, Նախագահ տը Կոլ բացօթեայ ընդունելութիւն մը կուտար խորհրդա– րանականներուն : Այս կատըն – փար – թիին ընթացքին տը Կոլ սիրով պատաս– խանեց հիւրերուն հարցումներուն եւ ա– կանջէ – ականջ կը հըջէին Նախագահին յայտարարութիւնները : Այսպէս կը յայտնուէր թէ երբ տը Կոլին հարց տըր– ուած է.— «Վիճակը պիտի վերսկսի՞» , պատասխանած է.— «Բան մը պիտի վերսկսինք : Թելերը պիտի կրկին կա– պենք : Տեսնենք ի՞նչ կ'ըլլայ, խնդիրը պէտք է մինչեւ տարւոյն վերջ կարգա– դրուի, Եւրոպայի հարցերը այդպէս կը պահանջեն » :

Տը Կոլ ըսած է նաեւ թէ Ալժերիոյ բա– ժանում մը կը նախատեսէ իբրեւ հաւա– նական ելք «ամէն պարագայի մէջ, Օ– րանը կը պահենք, Մերս – էլ – Քեպիրին պատճառով » :

« Ի՞նչ պիտի ըլլայ Ալժերիոյ վիճակը երբ Ֆրանսա քաշուի » հարցուցած է մահմետական երեսփոխան մը, մտահոգ : Տը Կոլ պատասխանած է «ինչ որ էր 1830ին» (Ֆրանսական գրաւումէն ա– ռաջ) :

Տը Կոլ յայտնած է նաեւ թէ հրահանգ տուած է որ Ալժերիայէն ետ բերուի զօ– րաբաժին մը, աւելցնելով թէ, ուրիշներ պիտի հետեւին : Ցայտնի չէ թէ Ալժերիոյ պատերազմը կը վերջանայ թէ Եւրոպա պատերազմի կը պատրաստուի :

Հարցուցած են նաեւ «հաւանական է՞ տը Կոլ – Ֆերհաթ Աբպաս գլուխ գլխի հանդիպում մը » : «Դժուար է ցուցչափ պայմանութիւնները կը շարունակուին» , ը– սած է տը Կոլ, որ ի վերջոյ խօսելով 16րդ յօդուածի անտողութեան մասին ը– սած է «այն օրը երբ ալժերական հարցը կարգադրուի, այն օրը երբ ոճիրի վախ չըլլայ, 16րդ յօդուածին պէտք չըլլար այլեւս » : Ըստ ոմանց աւելցուցած է նա– եւ «տը Կոլին ալ պէտք չըլլար » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ կը շարունակեն իրենց ցոյցերը : Կեդրոնական եւ կեդրոն–արեւ– մտեան շրջաններու կեանքը խանգար– ուած էր Երեքշաբթի օր, Չորեքշաբթի հիւսիսը կը վերսկսէր իր կարգին :

Տեղ – տեղ բախումներ տեղի ունեցած են : Ժողովուրդը եւ ճամբորդող զբօսա– շրջիկները դժգոհ են տիրող կացութե– նէն :

«ՔԻՒՎԷՅԹ պիտի ըլլանք չարաթ» յանկերգը կը լսուի Պաղտատի ձայնաս– փիւռէն : Քիւվէյթ սակայն իր կողքին ունենալով Սէուտական – Արաբիա, Յոր– դանան եւ ի հարկին Նասր, որոշած է ինքզինք պաշտպանել :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարական տագնապը կը շարունակուի : Զօրավար Ալանքիւս հրաժարեցաւ Պաշտպանութեան նախա– րարի պաշտօնէն : Զինքը պիտի փոխարի– նէ Զօր. Ֆահրի Էօզտիլէք, որ իր կար– գին հրաժարեցաւ փոխ – վարչապետի պաշտօնէն : Այս պաշտօնը կը ստանձնէ Պետական Նախարարը՝ Զօր. Սիտքի Ու– լայ :

ԼԷՕՓՈԼՏՎԻԼԻ ձայնասփիւռը հաղոր– դեց թէ համաձայնութիւն գոյացած է Քոնկոյի Կեդրոնի կառավարութեան եւ Քաթանկայի Նախագահին միջեւ վերջ տալու համար երկրի բաժանումին : Այդ համաձայնութեան հիման վրայ Քաթան– կա պիտի դադրի անջատ պետութիւն ըլ– լալէ եւ մաս պիտի կազմէ Քոնկոյի պե– տութեան : Միւս կողմէ պատրաստու– թիւններ կը տեսնուին Խորհրդարանի բա– ցումին համար :

*«ԻԶՎԷՍՏԻԱՅԻ» խմբագրապետը՝ Ա– ճուպէյ, որ միեւնոյն ատեն փեսան է Խը– րուշչեւի, Մ. Նահանգներու մէջ յայտա– րարեց.— Եթէ «Նիւ Եորք Թայմզ» 15 օր մեզի յանձնէք, աշխարհի ամէնէն լաւ թերթը կը դարձնենք : Խրուշչեւի փեսան ընդունուած է Նախագահ Քենըտիի կող– մէ : Խօսած է նաեւ հեռատեսիլէն մա– մուլի... ազատութեան մասին :

"ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ,,

—o—

Հայաստանի ծաղկուն մայրաքաղաքը՝ Երեւան երեք հազար տարուան պատմութիւն ունի։ Հնագիտական պեղումներու շնորհիւ պարզուեցաւ, որ ուրարտական եւ նախ–ուրարտական շրջանին արդէն Երեւանի ներկայ շրջագիծին մէջ եղած են բերդեր եւ ամրութիւններ ու վայրը դարձած էր Արարատեան դաշտի ամէնէն անմատչելի ռազմական կեդրոնը, յետագային շրջակայքի գերիշխան ցեղերուն եւ ժողովուրդներուն :

Այսքան հին անցեալ ունեցող քաղաքի մը պատմութիւնը անշուշտ, անխուսափելի կերպով կ'ունենայ իր մութ, չլուսաբանուած շրջանները, յատկապէս հին շրջանին մէջ։ Բարեբախտաբար տարբեր է Երեւանի վերջին շրջաններու պատմութեան պարագան։ Հմուտ պատմաբանի գրչին տակ երեւան կուգան ոչ միայն նիւթական մշակոյթի անխօս վկաները, այլեւ իրենց տեսակով եւ որակով շատ աւելի հարուստ եւ բովանդակալից գրաւոր յիշատակարանները, որոնց բարեխիղճ ուսումնասիրութեան շնորհիւ աստիճանաբար կը փարատի այդ հնամենի քաղաքին վրայ իջած դարաւոր մշուշը :

Երեւանի պատմութեան դէպքերով հարուստ եւ բովանդակալից ժամանակաշրջանի մը կը վերաբերի Ցոցենտ Թ. Ցակոբեանի « Երեւանի պատմութիւնը » (1801 – 1879), որ փաստօրէն մեր մայրաքաղաքի պատմութեան առաջին լուրջ, բազմակողմանի եւ խոր ուսումնասիրութիւնն է :

Հեղինակը տարիներ շարունակ պրպտելով բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, յիշատակարաններ, հաւաքած է հարուստ նիւթեր, որոնց մէկ զգալի մասը առաջին անգամն է որ կը հրատարակուի։ Նիւթերուն առատութիւնը հնարաւորութիւն տուած է հեղինակին յատուկ մանրամասնութեամբ ներկայացնելու Երեւանի պատմութեան 1801 – 1879 ժամանակաշրջանը, որ ինչպէս գիտենք կը վերաբերի պարսկական տիրապետութեան վերջին շրջանին եւ ռուսական տիրապետութեան առաջին յիսուն տարիներուն :

Գիրքին մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն Երեւանի խանութիւնը, հայկական մարզը, Երեւանի գաւառն ու նահանգը վարչականօրէն կառավարելու կարեւոր հարցերը :

Լուսաբանուած են Երեւանի ներքին կեանքը պարսկական եւ ռուսական տիրապետութեան շրջանին։ Հանգամանօրէն ներկայացուած են քաղաքին դրաւուած շրջանին մէջ տեղի ունեցած փոփոխութիւնները ու նկարագրուած են այդ ատենուան ճարտարապետական յուշարձանները՝ բերդերը, խանին պալատը, եկեղեցիները, մզկիթները, կամուրջները եւայլն : Բնութագրուած են Երեւանի տուներուն եւ այլ շինութիւններուն ճարտարապետական ձեւերը, Թաղերը ու Թաղամասերը ըստ իրենց գրաւած դիրքին եւ տարածութեան։ Փաստերով ցոյց տրուած է, Թէ պարսկական տիրապետութենէն վերջն է միայն որ որոշ չափով յատակագիծեր կազմուած, փողոցներ բացուած եւ առեւտուրի կեդրոններ շինուած են։ Այդ շրջանին ներգաղթողներու պատճառով քաղաքը կը մեծնայ եւ Նորքը կը միանայ քաղաքին։ Իսկապէս Արեւելեան քաղաք մը եղած է Երեւան այդ շրջանին, իր առողջապահական անմաքրութեամբ, խմելու ջուրին պակասով, յաճախակի կրկնուող համաճարակներով եւ տարափոխիկ հիւանդութիւններով :

Տնտեսական կեանքը ներկայացնելու համար հեղինակը օգտագործած է իր ձեռքին տակ գտնուող փաստերը։ Կը խօսի քաղաքին տնտեսութեան մասին՝ արհեստներ, արդիւնաբերութիւն եւ գիւղատնտեսութիւն։ Վարչական կեդրոն մը ըլլալէ զատ (սկիզբը պարսկական, յետոյ՝ ռուսական), տնտեսական կարեւոր կեդրոն մըն էր նաեւ։ Հոս կը կեդրոնանային շրջաններէն եկած ապրանքները եւ հում նիւթերը, որոնք տեղական պահանջներուն համաձայն, կը մշակուէին արհեստաւորներուն կողմէ։ Արհեստները մեքենայացուած չէին ու արհեստաւորներն ալ ծայր աստիճան աղքատ էին :

Երեւանի մասին պատկերը կ'ամբողջանայ այն գլուխներով, ուր հեղինակը կը ներկայացնէ քաղաքին առեւտուրը, ներքին եւ արտաքին փոխանակութեանց ձեւերը եւ աստիճանները։ Իր աշխարհագրական դիրքին շնորհիւ, Երեւան առեւտուրի հանգոյց մը դարձած էր Պարսկաստանի, Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ ճամբաներուն վրայ ու այս ձեւով մեծ հասոյթներ ձեռք ձգած է։ Մեծ շահեր ապահոված են նաեւ տեղական իշխանութիւնները, ըլլայ պարսկական, ըլլայ ռուսական :

Աւելի յստակ գաղափար կարելի է կազմել կարդալով Երեւանի մէջ գործածուած դրամներուն, կշիռքներուն եւ չափերուն նուիրուած գլուխները :

Միջնադարեան բոլոր քաղաքներուն նման, Երեւանի տնտեսական կեանքին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէր վիւղատնտեսութիւնը իր մէկ քանի ճիւղերովը՝ այգեգործութիւն, բանջարաբուծութիւն, անասնապահութիւն, շերամապահութիւն եւ մեղուաբուծութիւն։ Երեւանի կլիման շատ յարմար էր դիւղատնտեսութեան համար, ուր տիրած է հողատիրութեան եւ անոր հետ աղերս ունեցող այն բոլոր ձեւերը, որոնք յատուկ էին պարսկական կամ ռուսական տիրապետութեան ժամանակ։ Այս առիթով կը ներկայացնէ արհեստական ոռոգութեան դրութիւնը եւ բազմաթիւ վիճակագրական տուեալներով կը պարզէ գիւղատնտեսութեան ընդհանուր պատկերը :

Լայն գիծերով ներկայացուած են ժողովուրդին կենցաղը, ազգային եւ դասակարգային բաժանումները։ Միեւնոյն ատեն կուտայ հարկատու խաւերուն եւ անոնցմէ գանձուող ուղղակի եւ անուղղակի հարկերուն, պարհակներուն եւ այլ պարտաւորութիւններուն պատկերը, ինչպէս նաեւ դասակարգային անհաւասարութիւնները :

Հետաքրքրական են Երեւանի դպրոցներուն եւ կրթական հարցին նուիրուած բաժինները, երաժիշտներու, նկարիչներու, դերասաններու եւ թատերական խումբերու մասին տրուած տեղեկութիւնները :

Երկրորդ բաժինը կը խօսի ռուսական արշաւանքներու մասին (19րդ դարու առաջին երեք տասնամեակներուն)։ Կուտայ կռիւներուն մանրամասնութիւնները եւ Հայերուն ցոյց տուած կարեւոր օժանդակութեան նպաստը, Երեւանի գրաւումին մէջ :

Երեւանի եւ Նախիջեւանի խանութիւններու գրաւումը բախտորոշ եղաւ շրջանի Հայութեան համար, ստեղծուեցան յարաբերաբար աւելի խաղաղ պայմաններ :

Ս. ՄԵԼԻՔ-ԲԱԽՇԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԳԷՈՐԳ ՉՄՇԿԵԱՆ

Ա.

Գէորգ Չմշկեանի անունը ամուր կերպով կապուած է Արեւելահայ Թատրոնի ծագման եւ զարգացման գործին հետ :

Թիֆլիզ ծնած եւ իր ուսման լայն պաշարը, իր թատերական նախաքայլերը այդ քաղաքին մէջ առած Գէորգ Չմշկեանը անջնջելի յիշատակ մը եւ մեծ անուն մը ձգած է Արեւելահայ Թատրոնի պատմութեան տարեգրութեանց մէջ :

Կովկասահայ Թատրոնի ծագման շըրջանին Գէորգ Չմշկեան եւ իր նոյնքան արժէքաւոր ընկերները ամէն ջանք թափած են Թիֆլիզի մէջ հայ Թատրոնը հասցնելու համար նախանձելի բարձրութեան մը :

Այդ գործը իր սկզբնական շրջանին աբեղի մը նման փայլած է, ատեն մը այդ արեւուն տաքուկ ճառագայթները իրենց բարերար ներգործութիւնը կատարած են արեւելահայ հատուածի մշակոյթին վրայ, եւ սակայն, ինչպէս յաճախ պատահած է հայ Թատերական իրականութեան մէջ, եկած է պահ մը ուր գործը սկսած է կաղալ :

Թատերական կեանքը Թիֆլիսի մէջ նոր հունի մը մէջ մտցնելու, այդ կեանքին նոր շունչ եւ նոր եռանդ բաշխելու համար, 1879ին, նոյն քաղաքի մտաւորական հեղինակաւոր անձերու նախաձեռնութեամբ կը կազմուի «Թատերական Կոմիտէ » մը, որուն մաս կը կազմէ Գէորգ Չմշկեան եւ իր այդ մասնակցութիւնը կը դառնայ արդիւնաւէտ :

Արդարեւ, եթէ այսօր հայ ժողովուրդը արդար հպարտութեամբ մը կ'արտա... երկու խնկելի անուններ՝ Գէորգ Ա... եան եւ Սիրանոյշ, հարկ է որ մէնք ... նակ ըլլանք այն իրագործութիւններ... որոնց շնորհիւ այս երկու պայծառ ... նուններ կոթողուած են հայ Թատեր... կան պանթէոնի պատուոյ տախտա... վրայ :

Այդ Կոմիտէին անդամակցելէ ... Գէորգ Չմշկեան իր ընկերներուն կարե... ւոր առաջարկ մը կը ներկայացնէ ... Թիֆլիզի Թատերական գործը հրապ... համար կը Թելադրէ անոնց նոր ուժեր ... պատուաստել քաղաքին հայ Թատերա... կան կազմը :

Կոմիտէն, անսալով Գէորգ Չմշկեա... առաջարկին, կ'որոշէ Պոլսէն արեւմտա... հայ Թատրոնի ուժեր ներմուծել Կովկա... Այդ գործը գլուխ հանելու համար կ'ըն... րուի Գէորգ Չմշկեանը, որ իսկոյն Պ... մեկնելով, տեղւոյն վրայ կը սկսի իր ... տագօտութիւնները :

Չմշկեանի սրատես աչքը եւ նուրբ ... շակը առանց վարանելու կը կատարեն ... րենց ընտրութիւնը։ Երեք անուններ ... գրաւեն իր ուշադրութիւնը— Գէորգ Ադամեան եւ Աստղիկ ու Սիրանոյշ ք... րերը :

Իր բանակցութիւնները յաջող կերպ... վերջացնելէ ետք, Գէորգ Չմշկեան ... Թանկագին «բեռով» կը վերադառն... Թիֆլիզ :

Այստեղ պահ մը խօսքը տանք խոր... դահայ գրող Ռուբէն Զարեանի, որ ... « Սիրանոյշ» հատորին մէջ կը գրէ ... ամթիւ . —

« ... Թիֆլիզը երկար ժամանակ կա... մակերպուած հայկական ներկայացու... ներ չէր տեսել։ Թատերական գործի ... կատամամբ հետաքրքրութիւնը պահպա... ուել էր, բայց ասպարէզի վրայ դեր... սաններ չկային :Մեղրակ Մանդինեա... Թողել էր Թատրոնը՝ անցել մանկավա... ժութեան ասպարէզ, Արուսեակ Սուլբ... եանը տեղափոխուել էր Պարսկ, Մր... դատ Ամբրիկեանն ու Գէորգ Մերալե... վախճանուել էին։ Քեթեւան Արամեա... նոյնպէս ։ Հին եւ անուանի դերասա... ներից հրապարակի վրայ էին մ... Չմշկեան ամուսինները։ Ասպարէզ էր ... ջել նոր ուժեր՝ Ամիրան Մանդինեա... Գէորգ Տէր Դաւթեան, Թէեւ շնորհալ... երկրորդը նոյնիսկ տաղանդաւոր ... դեռ երիտասարդ էին, անփորձ։ Չի... եանները, իրենց շուրջը համախմբ... Թատերասէրներին, մէկ–մէկ ներկա... ցումներ էին տալիս : Երբեմն էլ Չ... եաններից անկախ, Թատերասէրներ ... հանդէս գալիս։ ... Այս բոլորը ... շուշտ, հետաքրքիր էր, բայց երբե... կարող գոհել եղած բացը, բաւար... Թատերական հասարակայնութեան ... ցած մշտական Թատրոնի, պարբերա... ներկայացումների պահանջը։ Թիֆլ... բաւականաչափ ուժեղ էին 60ական ... ւականներից եկող բեմական տրադի... եանները, պրոֆեսիոնալ Թատրոնի ... մայքը, ուրպէսզի պահանջկոտ հանդի...

ՊԱՌՈՆ ՄԻՒՆՀԱՈՒԶԸՆԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

—o—

ԽՄԲ.— Քարլ Ֆրետրիք տը Միւնհաուզըն (Պառոն) գերմանացի սպայ մըն է, ծնած Հանովրի մէջ (1720 – 1797)։ Նշանաւոր է եղած իրեն վերագրուած պոռոտախօսութիւններով, որոնք վիպային են դարձած «Պառոն տը Միւնհաուզընի արկածները » հրատարակութենէն ետք։ Թարգմանաբար կուտանք անոնցմէ մէկը.—

Քանի որ դեռ բաւական ժամանակ ունինք չէ՛ մը գինի եւս պարպելու, պարոններ, կ'ուզեմ ձեզի պատմել ուրիշ արտակարգ արկածախնդրութիւն մը եւս :

Այն մեծ իշխանը, որուն ներկայացուցայ եւ Ֆրանսայի, Աւստրիոյ եւ Ռուսիոյ դեսպաններուն կողմէ, շատ կարեւոր եւ վերին աստիճանի գաղտնի առաքելութեամբ մը զիս ղրկեց Գահիրէ :

Մեծ շուքով, եւ բազմաթիւ հետեւորդներով, ցամաքային ճամբով մեկնեցայ ։ Ճամբու ընթացքին, սակայն, առիթը ունեցայ օգտակար տարրերով բազմացնել հետեւորդներուս թիւը :

Որովհետեւ, երբ հազիւ քանի մը փարսախ հեռու կը գտնուէի Կոստանդնուպոլիսէն, նշմարեցի ազազուն ու նիհար մարդ մը, որ դաշտերուն ընդմէջէն կը վազէր արտակարգ արագութեամբ մը, հակառակ անոր որ իր խերաքանչիւր ոտքին վրայ կը կրէր յիսուն քիլօ կշռող կապարի ծանրութիւն մը :

Զարմացած, կեցնել տուի մարդը եւ հարցուցի.

— Հէ՛, բարեկամ, ո՞ւր կը վազէք, եւ ինչո՞ւ համար այդ ծանր կապարներով խոչընդոտ մը յառաջացուցած էք ձեր վազքին :

— Հազիւ ժամ մը առաջ մեկնեցայ Վիէննայէն, պատասխանեց մարդը։ Կ'երթամ Կոստանդնուպոլիս, ուր կը յուսամ գործ մը գտնել։ Իմ ոտքերուս անցուցած այս կապարներով ուզեցի դանդաղեցնել անոնց արագաշարժութիւնը, որովհետեւ՝ «չափաւորութիւնը կը յառաջացնէ տեւողութիւն», ինչպէս կ'ըսէր իմ հանգուցեալ ուսուցիչս ...

Այս մարդը իմ գործիս կուգար : Հարցուցի իրեն թէ կ'ուզէ՞ր իմ ծառայութեանս մէջ մտնել, ինչ որ անմիջապէս ընդունեցաւ : Այնուհետեւ, իսկոյն ճամբայ ինկանք վերստին եւ անցանք բազմաթիւ երկիրներէ թէ քաղաքներէ :

Քիչ մը անդին, այն ճամբուն եզերքին, ուրկէ կ'անցնէինք, նշմարեցի մարդ մը, պառկած խոտերուն վրայ, լուռ ու անշարժ, այնպէս՝ ինչպէս կարծես կը քընանար։ Անիկա իր ականջը փակցուցած էր գետնին եւ կը Թուէր Թաղուած ըլլալ խոր ուշադրութեան մը մէջ :

— Էհ, բարեկամ, ի՞նչ բան մտիկ կ'ընես այդպէս, աղաղակեցի ես զարմացած :

— Կը զուարճանամ մտիկ ընելով խոտին հասակ նետելը, պատասխանեց ան։

— Եւ կրնա՞ս իմանալ խոտին աճումը։

— Օհ, հասարակ գործ մը ...

— Այդ պարագային, բարեկամ, մտիր իմ ծառայութեանս մէջ, վասնզի լաւ լըսող ականջները կրնան շատ բաներու օգտակար դառնալ :

Տարօրինակ մարդը իսկոյն ոտքի ելաւ ու հետեւեցաւ ինծի :

Ոչ շատ հեռու, բլուրի մը բարձունքին վրայ կանգնած էր որսորդ մը, որ հրացանին փողը երկինք ուղղած, կը կրակէր օդին մէջ, ուր նոյնիսկ փոքրիկ ճնճղուկի մը ներկայութիւնն իսկ չէր նշմարուէր :

— Լաւ որսորդութիւն, ըսի։ Որո՞ւ վրայ կը կրակէք ...

— Այս նորահնար հրացանին առաջին փորձն է որ կը կատարեմ, պատասխանեց մարդը։ Սակայն, հոն, հեռուն, Սթրազպուրկի տաճարին գմբէթին աղաւնի մըն էր Թառած, որ միեւնոյն ժամանակ սպաննեցի :

Իսկոյն անփոխարինելի որսորդին վիզը ցատկեցի ։ Կրնաք երեւակայել որ ... խնայեցի զայն իմ ծառայութեանս առնելու համար :

Աւելի ու աւելի հեռուները գացի... Վերջապէս անցանք Լիբանանի լեռ... ընդարձակ մայրիի անտառի մը ... գտանք մարդ մը, որ իր ամբողջ ... գրաղած էր քաշելու բովանդակ անտ... շրջապատող երկաթէ հաստ թել մը ...

— Էհ, բարեկամ, ըսի ի՞նչ կը ը... այդպէս :

— Շինութեանց համար ատաղձ ... նալու եկայ։ Մայրիները տապալելու ... ցինս տունը մոռցած ըլլալով, իմ գ... ցած ձեւովս կ'ուզեմ տապալել ... մայրիները ... պատասխանեց մարդ...

Այս ըսելով, մարդը, մէկ գրո... պալեց բովանդակ անտառին բարձրա... ծառերը, ինչպէս ազազուն վարդի ... փեր։ Եթէ նոյնիսկ ինծմէ պահանջէ... խարարի մը կամ դեսպանի մը ռոճ... որոշեցի այս լայնալանջ ու յաղթան... մարդը ձեռքէ չհանել ....

Այն պահուն ուր կանցնէինք Եգիպ... սի սահմանը, այնպիսի ահաւոր փոթ... րիկ մը բարձրացաւ, որ կարծեցի թէ ... բոլոր հետեւորդներովս, կառքերովս... բեռներովս պիտի բարձրանայի ... մէջ :

(1 Շար.)

...ռոսը գոհանալ Թատերասէրների ուժե — րով տրուող ներկայացումներով » :
Այս վկայութիւնը փաստացի կերպով ցոյց կուտայ թէ Գ. Ջմշկեան մեծապէս պարտական էր Պետրոս Ադամեանի և Սիրանոյշի կովկաս մուտքին եւ պատճառ եղած է որ այդ երկու համբավաւոր արուեստագէտները առիթը ունենան արևելահայ ժողովուրդի ծոցին մէջ ծլար — ձակելու իրենց ընդոծին տաղանդին ցոլքերը :
Այս արդիւնաւէտ գործէն ետք, սա — կայն, Գէորգ Ջմշկեանի առջեւ կը բաց — ուին դժուարութեանց նոր խութեր :
Թիֆլիսի դերասանական միջավայրը կը սկսի խորթ աչքով նայիլ եկւորներուն վրայ, որոնք տեսնելով իրենց արուեստակիցներուն անբարեացակամ վերաբերմունքը իրենց հանդէպ, չեն կրնար թափանցել այդ շրջանի կազմերին :
Տարին մէջ, այս շէնքի վերաբերմունքը վերածել միայն արհեստակցական զգացումներու, ժամանակ միայն ծիշդ պէտք ըլլար : Թիֆլիզահայ դերասաննե — րու մեծ մասը հակառակ էր նորեկ դե — րասաններու ներկայութեան, վասնզի ա — նոնք կը կանխէին որ միանգամայն ի զուր էր Պոլսէն նոր ուժեր հրաւիրել եւ կը պարծէին թէ նոր կազմակերպութեամբ իր իրենց սեփական ուժերը բաւական պէտք ըլլային գործին լաւագոյն հիմերու վրայ դրուելուն : Դերասանները լար — ուած էին Ադամեանի դէմ, իսկ դերասա — նուհիները խէթ աչքով մը կը նայէին Աստղիկի եւ Սիրանոյշի վրայ : Այս վեր — ջիններուն գլուխը անցած էր նոյնինքն Սաթենիկ Ջմշկեանը, Գէորգ Ջմշկեանի կինը, որ այդ շրջանի Թիֆլիզի թատե — րական կազմակերպութեան մէջ կը նե — րկայացնէր հեղինակութիւն մը :
Մամուլը նոյնպէս բացասական դիրք մը բռնել պոլսահայ արուեստագէտներուն հանդէպ եւ այս շարժումը կը գլխաւորէ «Մշակի» համբաւաւոր խմբագիրը՝ Գրիգոր Արծրունին : Այս թերթը իր առաջ — նորդութիւնները հիմնաւորելու համար ա — ռաջ կը քշէ շարք մը սկզբունքներ՝ կապ — ուած արևմտահայերու եւ արևելահայերու հոգեբանութեան, լեզուի, ձրգ — տումներու եւ ըմբռնումին : Արծրունիի կարծիքով երկու հատուածներու միջեւ գոյութիւն ունեցող այս հակասութիւն — ները այնքան բազմազան են ու խոր, որ անհնար էր ընդհանրութեան եւ միասնականութեան նոյնիսկ դոյզն եզր մը գտնել :
Ամուլին եւ դերասաններու այս դժգոհութիւններուն դէմ միայնակ էր մնա — ցած (իրեն բացառութեամբ մը) Գէորգ Ջմշկեան : Անիկա Ադամեանն ու Սիրա — նոյշը կը միւթերք շարունակ, կը յոր — դորէր անոնց չխաբուիլ այս անանցք բար — բարոսներուն եւ տեսուր ներկան մէկդի ձգելով նայիլ աւելի փայլուն ապա — գային որ պիտի շողշողար :
Իր բեմակիցներէն ներս Գէորգ Ջմշկ — եան սովորած էր պայքար մղել ի նը —

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ
ՎԵՐՋԻՆ ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐԸ

—o—

Շնորհք Եպիսկ. կը պատմէ թէ հինգ — շաբթի (22 Յունիս) առաւօտ ժամը 8ին պատրիարքին հետ կը մեկնին դէպի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցի՝ Աքսարայի ճամբով :
— Բնաւ չէի գիտեր այս ճամբան, կ՚ը — սէ Պատրիարքը : Լաւ ճամբայ է, ամէն անգամ այս ճամբէն երթանք գանք :
Ո՞վ կրնար մտածել թէ առաջին եւ վերջին անգամը պիտի ըլլար այդ երթա — լը՝ այդ ճամբով :
Իր կարգին, Տոքթ. Վարդ Շիկահեր, որ առաջին բժիշկն էր պատրիարքին մօտ փութացող, այսպէս կը պատմէ վերջին վայրկեանները . .
— 22 Յունիս, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9·20ին խռովայոյզ շեշտով մը՝ հեռախօսը պատրիարքանութեան կը կոչէ զիս.
— Հասէք, Տոքթէօր, պատրիարքը ծա — նըր տագնապ մը կ՚անցընէ, Երրորդու — թեան եկեղեցի ...
Ձեմ սպասեր այդ խօսքերու աւարտին : Եկեղեցւոյ աւանդատան մէջ, պահարանը եւ դուրսը, տենդոտ եռուզեռ : Տաճարին մէջ կը շարունակուին արարողութիւն — ները : Սրբազանը ուժասպառ ինկած է բազկաթոռին մէջ :
— Հասաւ բժիշկը, կ՚ըսէ տխրական ձայն մը :
— Շուտ եկուր, տոքթէօր, ալ չեմ ա — զատիր այս անգամ, կուրծքս կը սեղ — մուի, այս ի՞նչ ցաւեր են ...
Քրտինքով ողողուած է, Թաց է մինչեւ փիլոնը : Դէմքը տժգոյն՝ մահու չափ :
— Սրբազան, բան չկայ, հիմակ պիտի անցնին ցաւերդ : Ստամոքսի կաղերն են

պաստ իր Պոլսահայ արուեստակիցնե — րուն, տրուած ըլլալով որ իր կողակիցը՝ Սաթենիկ Ջմշկեան անդրդուելի կը մնար իր հակառակութեան մէջ :
Ջմշկեանի ջանքերը ի դերեւ չեն ելլեր : Ադամեանի, Աստղիկի եւ Սիրանոյշի մասնակցութեամբ առաջին ներկայացումը տեղի կ՚ունենայ 1880 Սեպտեմբեր 3 — ին, « Սէր առանց համարման» խաղով : Յաջողութիւնը կ՚ըլլայ աներեւակայելի :
Եւ այդ օրէն սկսեալ Աստղիկ ու Սիրանոյշ, մանաւանդ Պետրոս Ադամեան կը դառնան ամբողջ Թիֆլիզահայութեան սիրելիները, եւ այդ օրէն իսկ կը հիմնեն իրենց ապագայ փառքին կոթողը, հայ բեմը օժտելով համբաւաւոր դէմքերով :
Հայ բեմը, ուրեմն, իր երկու համաշ — խարհային զաւակներուն՝ Ադամեանի եւ Սիրանոյշի ծնունդը կը պարտի իր միւս արժանաւոր զաւակին՝ Գէորգ Ջմշկեանի :

ԱՐՏԱՇԷՍ ՏՄԲԷԹԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

որ կը ճնշեն սրտիդ վրայ :
— Միրտս ի՞նչպէս է :
— Սրտիդ հետ կապ չունին այս ցաւե — րը, հոգ մի ըներ :
— Ըսելիքներ ունիմ, կտակներ ունիմ : Փրկեցէք զիս, ա՛խ, այս ցաւերը : Ա — սոնք կաց են, գիտեմ, բայց տկար է սիր — տըս եւ չի կրնար դիմանալ :
Կը ջանայ խօսիլ մեծ ճիգերով : Նե — րարկումներ : Պ. Թագւոր Գամէր կը միջամտէ . — Երակային ճնշումը ինկած է մինչեւ եօթը, շատ դանդաղ են սրտին զարկերը, պիտի կորսնցնենք մեր սիրելի սրբազանը : Սփոփարար ամէն ձեռնարկ կատարած ըլլալու համար փրոֆէսէօր մը կանչենք :

Պատրիարքին շուրջը կը գտնուին Շը — նորհք Եպիսկ., Սահակ վարդապետ : Ա — ղօթքները կը շարունակուին եկեղեցիին մէջ :
Պատրիարքը յանկարծ բարւոքումի նը — շաններ ցոյց կուտայ : Կը շտկուի բազ — կաթոռին մէջ : Գոյնը կը բարելաւուի :
— Տոքթէօր, հո՞ս ես, մի հեռանար, քիչ մը մեղմացան ցաւերս : Եթէ ազատիմ այս «կապերէն» եւ սրտի ճնշումէ, ըսելիք կարգադրութիւններ ունիմ դեռ :
Երակային ճնշումը բարձրացած է 13, սրտին զարկերը՝ 56ի : Ցաւերը մեղմա — ցած են : Դէմքերը կը ժպտին : Պատ — րիարքը կը սկսի կատակել : Հակառակ տրուած արգելքին, կը խօսի շուրջիններ — րուն հետ :
— Գամէր, կարծես զամեր մխուած են կուրծքիս մէջ : Ա՛խ, այս ցաւերը, ին — չո՞ւ չեն անցնիր բոլորովին :
Կը դառնայ Շնորհք եպիսկոպոսին .
— Սրբազան եղբայր, Թարգմանչաց տօնին օրը ըլլալու չէր այս բանը : Կը տեսնե՞ս, ո՛րքան հիւանդ եմ, իսկ դուն վաղը հարկադրուած ես մեկնելու : Շատ անհրաժեշտ էր քու այստեղ մնալդ, է՞հ, յայտնի չըլլար, ի՞նչ կ՚ըլլամ՝ յայտնի չըլլար .
Կը փնտռէ Պ. Կ. Աբրահամեանը որ ներկայ է սակայն .
— Պ. Աբրահամեան, անգամ մըն ալ գնա կուսակային հայորդէ վիճակս, խնդրէ իմ անունովս՝ միջոց մը եւս այս — տեղ մնալը արտօնելու համար :
Ցետոյ կը հրահանգէ :
— Անխափան շարունակեցէք արարո — ղութիւնները եւ ուշադրութեամբ երգե — ցէք օրուան յատուկ շարականները, բա — ցէք դուռները, որ ես ալ ունկնդրեմ ...
Պ. Միքէ Քէրէսթէճեան կը մարձէ ձախ ձեռքը :
— Անուշ ի՞նչ է, տղաս, դուն ալ կը յոգնիս, ոգջամբ մնաս :
— Միքէ Քէրէսթէճեան :
— Մականունիդ մէջ եռանը աղէկ է, միւս մասը չէ՞ս կրնար փոխել :
Ներս կը մտնէ Տոքթ. Վարուժան Բա — գին, պատրիարքին մտերիմ :
— Բագին, ո՞ւր ես, դուն ալ Վարդին պէս չխաբես զիս «կապ» է ըսելով : Ա — սիկա նորէն սրտի տագնապ է :
Յորդորականութիւն : Ցետոյ հրաւէր

ԻՍԻՒԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Իսիւի Յրիմեան վարժարանի ամավեր — ջի հանդէսը տեղի ունեցաւ, Կիրակի, Յունիս 18ին, վարժարանին մէջ, նախա — գահութեամբ, Հայրապետական Պատ — ուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի :
Հոգաբարձութեան կողմէ դպրոցին ջերմ պաշտպան եւ անխոնջ աշխատող Պ. Նշան Դարբինեան իր բացման խօսքով հանդիսականներէն խնդրեց վայրկեան մը յոտնկայս լռութիւն պահել Իսիւի եւ Քլա — մառի աղէտեալներու յիշատակին հա — մար : Ջոհերուն մէջ կը գտնուէր նաեւ ա — շակերտուհի մը, որ անցեալին մէջ յա — ճախած է Յրիմեան վարժարանը :
Յայտագիրը սկսաւ Հայաստանեան քե — ղեցիկ երգով մը : Յաջորդաբար եղան յաջող արտասանութիւններ, երգեր մանկական պարախօսութիւններ, «Պուպրիկը», «Ամէն բան չուտող տղան», « Փա — խստականը», բոլորն ալ խնամուած մա — քուր առոգանութեամբ :
Դադարին, հոգաբարձութեան կողմէ երախաներուն եւ ծնողքներուն բաժնուե — ցաւ «սանտուիչ» եւ պտուղ : Ապա խօսք առաւ դպրոցին ուսուցիչը Պ. Ս. Քաջ — եան : Ծնողքներուն յայտնեց —աշակեր — տութեան հոգեկան ուրախութիւնը, Սըր — բազան հօր ներկայութեամբ, ինչ որ քա — ջալերական եւ նշանակալից իմաստ մը ունի մեր նորահաս սերունդին համար :
Այս հակիրճ խօսքերէն ետք, զուարթ մթնոլորտի մը մէջ ուսուցչին հրաւէրով խօսք առաւ Եպիսկոպոսին, որ յորդորեց ծնողքները, որ իրենց զաւակներուն մայրենի ուսուցման հոգ տանին եւ փոքրիկները ուղարկեն, հայ վարժարաններ : «Մեր պատմութեան ընթացքին՝ մենք անցանք բազմաթիւ փոթորիկներէ, սակայն հայ ժողովուրդը առանց յուսա — հատելու, զուգորդելով պահեց իր մայ — րենի լեզուն : Տէր Զօրի անապատներուն մէջ հայ մայրերը Այս Բէն Գիմ կը սոր — վեցնէին գրելով աւազներու վրայ : Եթէ ծնողքները թերանան իրենց պարտակա — նութեան մէջ եւ չզրկեն իրենց զաւակ — ներուն մայրենի լեզուին ուսուցումով, զաւածանած պիտի ըլլան մեր նախնիքնե — րուն եւ նահատակներուն » :
Ցետոյ կատարուեցաւ հանգանակու — թիւն մը եւ սրտաբուխ նուէրներով գո — յացաւ 430 Ն. Ֆ. :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Փրոֆ. Բէչլաս Կարանի, որ կը հանդի — չուտով :
— Կը տեսնէք, կ՚ըսէ պատրիարքը փրոֆէսէօրին, խեղճութիւն շատ հիւանդ եմ, կը խնդրեմ որ դուք ալ վկայէք եւ բարեխօսէք կառավարութեան մօտ որ արտօնութիւն շնորհէ Շնորհք Եպիսկո — պոսին՝ այստեղ մնալու համար : Ստոյգ — ուած է վաղը մեկնիլ :
Կը մեկնի փրոֆէսէօրը : Կը հասնի Տոքթ. Շահէն Շահնուր, որ ելեկտրո — քարտուղրամով կը հաստատէ «Միոքար — տի տարածուն էնֆարքթիւս» :
Դեղերու ազդեցութեան տակ մեղմա — ցած էին ցաւերը : Տեւլօն վրայ լար — ղուած էր անկողին մը, ուր կը հանգ — չէր պատրիարքը : Ժամը 12·45, բազկե — բակը ուճունն, երակային ճնշումն 13 :
Հանդարտ կ՚երեւէր այլեւս : Այդ ժա — մուն կը հասնէին Ազգ. Հիւանդանոցին բժիշկները :
Ժամը 13·15 : Պատրիարքը պահ մը բա — ցաւ աչքերը եւ նայուածքը պտտին սե — նեակ, ըսաւ . — Օրացոյցէն փրցուցէք թերթերը ...
Պատին վրայ օրացոյց չկար : Այս բա — ռերը եղան իր վերջին խօսքերը :
Սկսած էր մահացումը : Ժամը 13·45ին կ՚աւանդէր հոգին :

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (234)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԻԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ
ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Դաւթունը զո՞ւ ես, — եւ Թագու — հին կանչեր նոյեց Թորգոմին : — Ի՞նչը կ՚ընէ որ պալատէս բերդում եւ ... թողի վրայ, — հետաքրքրուեց Փառան — ձեմ :
Թորգոմը շառագունեց եւ գլուխն իջե — ցուց ... լռելեայ ինչ պատասխանել եւ ...
— Մենք կողեցինք, Թագու — հի ... չանք ...
Փառանձեմ դէմքին ժպիտ ... մը ...
... ինքը ... կը ... իր ... հանելով՝
— Ես հարցուցի, տղաս ... կը ... եմ ...
Փառանձեմ Թիւմ էր խանդաղատած . ... արցունքները Թագուհիին համար քաղ —

լեց առաջ : Բերդապահը եւ միւս ուղե — կիցները յարգալիր հեռւեցին նրան : Իսկ Թորգոմն ու ընկերները, եւ մանա — ւանդ պատանի Յուսիկը երկար նայեցին Թագուհու եռակից, ապա, իրար զալով, գնեցին նուէրը, յիշելով Թագուհու խօսքերը .
Առաջ « Նզովք նախարարներին » ...
Այո, նզովք, նզովք ... Նրանք անբեկ — ցին մեր տները, — խօսեց ասկաւմսօ Ցովսէփը, որ ծանր էր պարում իր տան աւերումը :
— Եւ ստացան իրենց արժանի պատի — ժը, — սիրտը հովացրեց Վարդանը :
Յուսիկն ընկերները, յիշելով իրենց փախուստը, իրենց կրած զրկանքները եւ բոլորը միասին հառաչեցին .
— Այո, նզովք նախարարներին ...
— Հիմա էլ հայ նախարարները միա — ցել են Շապուհին՝ գալիս են Թագուհու վրայ :
— Նզովք նախարարներին ... Նզովք Շապուհին ...
Նրանք հառաչեցին ու լռեցին, եւ փոքր անց, Վարդանը եղեց լռութիւնը :
— Ինչ ճակատագիր . երեք տարի առաջ փախանք այստեղից, նորից ահա ընկանք այստեղ : Ճշմարիտ է, կամաւորական էր — խանները չկան, բայց հիմա էլ պարսիկն է սպառնում մեզ :
Իրօք, վերջին օրերը գալիս էին սպառ — նալից լուրեր, թէ Պարսիկները, վերջին

պարտութիւնից յետոյ, ամեն չափ պատ — րաստուելով եւ նոր ուժեր հաւաքելով կրկին շարժւում են դէպի Հայոց աշխ — արհը :
Զարեհ Ամատունին ամէն օր սուրհան — դակներ էր ուղարկում յայտնելով Պապ — արկների առաջացումը, միաժամանակ եւ այն, թէ ինչ պատրաստութիւն է տես — նում ինքը՝ զրա առաջն առնելու :
Մուշեղ սպարապետի Բիւզանդիա գը — նալուց ամիս ու կէս յետոյ էր : Անձնըվ — ալը լուրերը՝ Թշնամուն պաշարում էին Հեր եւ Զարեհաւանդ զաւառներին կողմից . Պաշարած էին, թէ Թավրէզում կուտակ — ուող նրանց բանակը կը յարձակուի նախ այդ զաւառների վրայ եւ ապա կը խուժի Հայոց աշխարհը... Բայց անսպասելի աղէտ... Լուր եկաւ Հարաւից, թէ Տիգ — րիսի հոսանքով բարձրանալով, հասել է արդէն Տարօն : Յուսուն էին, որ նրա հետ է եւ Մերուժան Արծրունին :
Ասում էին, որ նա է առաջնորդում Պարսից արքային ու նրա զօրքը . աւելա — ցնում էին նաեւ, թէ Մերուժանը ցան — կութիւն ունի զահակալ Թագաւոր Հայոց եւ վերակենդանել առաւած նախարարների իրաւունքները :
— Նզովք Մերուժանին, նզովք, — բա — ցականչեց Փառանձեմը, լսելով նրա ա — նունը : — Դաւաճան այդ շանահարդէ . Սակայն զինուենք կամքով եւ կորովով .

Բերդապետ, ամրացրու բոլոր՝ մուտքերն ու պարիսպները եւ զգեստուղիով մարդիկ ուղարկիր մեզ աւելի ստոյգ լուրեր բե — րելու : Աղօթենք, որ մինչեւ նոցա հաս — նելը իմ սպարապետն ու Պապը կգան մեզ օգնութեան :
Անենք այնպէս, բերդապետ, որ Թշնա — մին, եթէ անգամ պաշարի բերդը՝ վեր — ցնել չկարողանայ ... Մինչեւ կգան Պա — պն ու Մուշեղը բիւզանդական զօրքով :
Այդ բառում համոզուած էին ոչ միայն բերդապետն ու Թագուհին, այլեւ ամէն — քը :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ
(Շար.)

Տոքթ. Վաչէ Անդրանիկեան եւ ընտանիքը, Աբրահամ ընտանիքը (Փոր օ Ֆը-րէզ, Հայիթի), Ակոբոֆ ընտանիքները, ինչպէս նաեւ բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ քրոջ, մօրաքրոջ, ազգականին եւ բարեկամուհին՝

Օր. ՏԻՐՈՒՀԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 25ին, Սէն Լուի հիւանդանոցը, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, (Յունիս 30) ժամը 14·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Սէնթ Ուէնի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Լուսաւորիչ դպրոցին դաշտահանդէսը, այս Կիրակի օր, Կապիյեռնի արահարանին բակը, Ջրանցքին եզերքը, ծառերու շուքին տակ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն։ Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք տեղ։

Լիոնի եւ շրջակայքի Հայութիւնը կը հրաւիրուի հայկական ջերմիկ մթնոլորտի մէջ, յիշատակելի օր մը անցընելու հայրենի աւանդութիւններով եւ բարքերով խօսուն եւ յիշատակներով լեցուն։

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով,
Մուտքը ազատ է։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Գօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին ամավերջի հանդէսը այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին, տեղւոյն Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ։

Երկսեռ աշակերտութեան կողմէ պիտի ներկայացուի՝ Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»։ Հանդէսը պիտի ունենայ՝ գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը, արտասանութիւն, երգ եւ նըւագ՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէնվիլլիէի օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը կը մեկնի Երեքշաբթի Յուլիս 4ին, ժամը 14ին, ժամադրավայր՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ։

Արձանագրութիւնները կը շարունակուին միմիայն Օգոստ. ամսուան համար։

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի կ'ունենան Ուրբաթ (30 Յունիս) եւ Երկուշաբթի (Յուլիս 3), ժամը 9-12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի տարեկան դաշտահանդէսը, այս Կիրակի ամբողջ օրը, Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, Շաթօ տը Պօ Րըկառի զովասուն ծառաստանին պաղ ջուրին մօտ։

Դաշտահանդէսի ընթացքին պիտի կատարուի, դպրոցի աշակերտութեան մրցանակաբաշխութիւնը։

Բարձրախօս եւ գեղարուեստական խընամուած բաժին։ Հայկական ջերմ եւ մըտերմիկ մթնոլորտ։

Ճոխ պիւֆէ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ։

Սիրով կը հրաւիրուին Կրընոպլի, Լանսէի, Ռընաժի եւ Վիզիլի հայրենակիցները, հաճելի եւ զուարթ բացօդեայ օր մը անցընելու։

Օթոքարի ժամերը.— ժամը 8·45ին դպրոցին առջեւէն, ժամը 9ին Րիւ տը լա Փլէնէն, 9·15 Փլաս Վերտէօն, 9·30ին Քուր Պերիա, Րիւ տ'Ալամպերի անկիւնը։

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը կը յետաձգուի՝ Յուլիս 9ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան, Փարիզ, Գ. Գէորգ Պաքր-ճեանէ հազար Ն. Ֆ., Յիշեալը ուրիշ անգամներ եւս լիառատ իր մասնակցութիւնը բերած է նոյն նպատակին։ Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Դաւիթեան իրենց զաւկին Ժաքի ողջ եւ առողջ վերադարձին առթիւ եկեղեցւոյ շինութեան կը նուիրեն հարիւր Ն. Ֆ.։ Հարիւր Ն. Ֆ. եւս Լիոնի Նորակազմ Մըշակութային Միութեան։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի հայերէնի դասընթացքի նորավարժ աշակերտներու տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Մշակոյթի Տան մէջ, Յունիս 29ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին։

Փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ տեսնելու համար փոքրիկներու աշխատութեան արդիւնքը։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ա. խումբը կը մեկնի Փարիզէն այս Կիրակի (Յուլիս 2) իրիկուն։ Հաւաքուիլ ժամը 22ին, Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակ։ Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՕԳՈՍՏՈՍԻ համար արձանագրուիլ ուզող ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Չորեքշաբթի օրերը ժամը 16էն 18 Մշակոյթին Տուն, 17 Րիւ Պլէօ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հովանաւորութեամբ կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. ՊԼԷՕԶԻ, հայեցի դաստիարակութեան ամավերջի հանդէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Սալ Վոլթէր, Թաղապետական սրահին մէջ։

Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր, թատերական ներկայացում մը, երկու արար, աշակերտներու կողմէ եւ մրցանակաբաշխութիւն։

Մուտքը ազատ է։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 - 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ։ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիւնական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 - 01.72

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Գէորգ Չավուշ խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պելվիլի Ռոստոմ խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը՝ 40 Րիւ տը լա Մառ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Նօթնեղեանի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի, Րընաժի ընկերները այս Շաբաթ ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի տարեկան ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի (3 Յուլիս) Համօ Օհանջանեան ակումբը, ժամը 20-ին։ Ներկաներուն թիւը քուէարկ պիտի նկատուի։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Օր. Ա. Ընտրիկեանի եւ Գ. Թորոսեանի նշանտուքի առթիւ .—

Սէն Շամոնի Հ. Յ. Դ. «Վարդգէս» Նոր Սերունդ խումբ 50 Ն. Ֆ., Խումբ մը Ռոանի երիտասարդներու կողմէ 30. Ընտրիկեան Սարգիս եւ Թորոսեան Սեռոպ 50ական Ն. Ֆ., Ոսկիկեան Գրիգոր, Յովհաննէսեան Խորէն, Տէրմէքսեան Կարապետ, Վարդանեան Աբրահամ, Ղարիպեան Մարի, Փալամեան Թրասնաստանեան Ն. Ֆ., Գույումճեան Արմենակ, Յովակիմեան Մանուէլ, Տարտիրո (Օհանեան խումբէն), Քեղապեան Սարգիս, Ճապուրեան Աստուր, Վահանեան Ալեքսան, Ճապուրեան Մինաս, Աղնաւորեան Տիգրան, Մուսեքեան Պարամքսանական Ն. Ֆ.։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Մարզական Միութեան կողմէ, այս Կիրակի անցեալ տարուան վայրը, Ցավանըրի Շըմէն տը լա Ֆօրէ։

Գեղարուեստական բաժին։

Սիրով կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջաններու Հայութիւնը։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՅՈՒՆԻՍ — VENDREDI 30 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9141 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4942

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐԻՒՂԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

...մարտարարուեստի զանազան ճիւղե-րուն անօրինակ զարգացումը առաջնա-կարգ արժէք մը տուաւ քարիւղին, որ ժամանակին կը գործածուէր միայն լոյսի համար, երբ ելեկտրականութիւնը այս-քան չէր տարածուած։

...տնտեսականէն քաղաքականի անցնե-լով, սեւ հեղուկը քսաներորդ դարուն ...րձաւ միջազգային դիւանագիտութեան ամէնէն հրատապ խնդիրը։

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայ-նին, յաղթական դաշնակիցները ամէն բանէ առաջ կը մտածէին ձեռք դառնալ քարիւղի հարուստ հանքերուն։

...ատերազմը կը շահէր ան, որ վառե-լիքի անսպառ աղբիւր ունէր իր օդա-նաւերուն, հրասայլերուն եւ ամէն կար-գի ինքնաշարժներուն համար։

Օսմանեան կայսրութեան անծայրա-ծիր հողամասերը, մանաւանդ անապա-տային շրջանները իրենց ընդերքին մէջ կը ծածկէին անհաշուելի հարստութիւն-ներ, Ալեքսանտրէթ - Մուսուլ գիծէն դէպի հարաւ, մինչեւ Պարսից ծոցն ու արա-բական թերակղզին։

Մուսթաֆա Քեմալի շարժման օրերուն ...չ ոք գաղափար ունէր այս մասին։ Միայն Մուսուլի շրջանը ծանօթ էր. այն ատեն։ Սան Րէմոյի եւ Լօզանի մէջ դաշ-նակիցները հաշտարար ոգի ցոյց տուին Թուրքիոյ հանդէպ ու յաջողեցան Մու-սուլը առնել անոր ձեռքէն։ Քարիւղի հո-րերն ալ բաժնեցին իրարու միջեւ, զոհե-լով Հայկական Դատը։

Քեմալի «Ազգային Ուխտ»ը միանգամ ընդ միշտ հրաժարելով արաբախօս եր-կիրներէն, որոնք դարերով օսմանեան կայսրութեան մաս էին կազմած, կոր-սնցուց անհատնում հարստութեան ան-սպառ տարածութիւնները, որոնք այ-սօր Միջին Արեւելքի նորագոյն պե-տութեանց հասոյթի գլխաւոր աղբիւրը կը կազմեն։

«Միածոյլ Թուրքիա» եւ «Միացեալ Թուրանիա» կազմելու իրենց մոլուցքին մէջ, ազգայնական Թուրքերը աչքերնին յառած էին դէպի հիւսիս - արեւելք։ Ու ...տասնեակ տարիէ ի վեր իրենց կարողու-թիւնն վեր ծախքերու ենթարկուած են՝ ...նուաճելու համար դէպի «Թուրան» ...տանող սահմանները։

Իսկ հայկական նահանգները կը մնան ամայի ու անմշակ։

Քարիւղը օրակարգի հարց դարձաւ երկին այս օրերս, գլխագլեցնելով միջազ-գային դիւանագիտութիւնը։

Հանգուցեալ Օսմանեան կայսրութեան ...ժառանգորդներուն միջեւ նոր վէճ մըն է ...ծագած։

1958 Յուլիս 14ի Իրաքեան յեղափո-խութեան երրորդ տարեդարձի նախօր-եակին զօրավար Աբտէլ Քասըմ կրկին ...իր վրայ խօսեցնել կուտայ, Քուվէյթի ...ով։

Պարսից ծոցի այս փոքրիկ իշխանապե-տութիւնը, որուն տարածութիւնն է 20 ...հազար քառ. քիլոմեթր եւ ունի 150.000 ...բնակիչ, 1899ին մտած էր անգլիական ...պետութեան տակ։

Օսմանեան Սահմանադրութենէն վերջ, 1909ին, Թուրք կառավարութիւնը վերջ-...նապէս հրաժարած էր իր գերիշխանու-թենէն եւ ճանչցած Անգլիոյ իրաւունք-ները։

Յունիս 19ին բրիտանական կառավա-րութիւնը անկախութիւն շնորհեց Քու-վէյթի, անոր իշխանին՝ Էմիր Սըր Ապ-տուլահ Սալիմ ալ - Սապպահի հետ կըն-քուած դաշնագրով մը։

Հինգ օր վերջ, Յունիս 24ին, Զօր. Քասըմ Պաղտատի մէջ հանդիսաւորա-պէս կը յայտարարէր թէ «Քուվէյթ Ի-րաքեան հող է եւ յաւիտեան մաս պիտի կազմէ Իրաքի»։ Ու կ'աւելցնէր թէ շու-տով պիտի գրաւէ զայն։

Պաղտատի փողոցներուն մէջ ազգայ-նական երիտասարդները՝ ձայնակցելով իրաքեան ձայնասփիւռին՝ «Շաբաթ օր Քուվէյթ պիտի ըլլանք» կ'երգեն։

Այս փոքրիկ հողամասը քարիւղի ամէ-նէն հարուստ հանքերը կը պարունակէ։ Տարեկան արտադրութիւնն է 90 միլիոն թոն։ Մինչ Իրաք կ'արտադրէ 45 միլիոն թոն միայն։

Քուվէյթի կցումով, Իրաք պիտի եռա-պատկէ իր հասոյթի աղբիւրները։

Զօր. Քասըմի այս յանդուգն ձեռնար-կին կը հակառակին ո՛չ միայն Քուվէյթի եւ Անգլիոյ կառավարութիւնները, այլ նաեւ Սէուտի Արաբիա, Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը (Եգիպտոս եւ Սու-րիա), Յորդանան եւ Արաբական Լիկայի ուրիշ անդամները։

Դիւրամարս պատառ մը չէ Քուվէյթ։ Քասըմի ծրագիրը դժուար թէ իրակա-նանայ։

Քարիւղը միջազգային ապրանք է։

Աշխարհի մեծերը հազիւ կրցեր են հա-մաձայնեցնել իրենց փոխադարձ շահերը Միջին Արեւելքի մէջ։

Իրաքի պահանջը կոչուած է խախտելու ստեղծուած հաւասարակշռութիւնը։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ԽՕՍԻ ՎԵՐՏԷՕՆԻ ՄԷՋ

ՏԸԳՐԷ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Նախագահ տը Կոլ լորէնեան իր շրջա-պտոյտը սկսաւ, ուխտագնացութեամբ մը Տուօմոնի ոսկրարանին առջեւ։ Վերտէօն, կը նշանակէ 400.000 մեռեալ, կը նշանակէ Ֆրանսայի պատմութեան ամէ-նէն փայլուն էջերէն մէկը, կը նշանակէ նաեւ մառեշալ Փէթէն, ինչպէս պետու-թեան ղեկավարն ալ պիտի յիշէր քիչ յե-տոյ չեշտելով — «Ձեր քաղաքը, Ֆրան-սայի բոլոր քաղաքներուն միջեւ եւ նա-եւ արտասահմանի, պատիւ մը կը կրէ, մասնաւոր բնոյթ մը ունի, հոս գրուած է Ֆրանսայի պատմութիւնը։ Կ'ուզեմ ը-սել, որ ձեզի խօսողը ոչ մէկ բան կ'ան-գիտանայ եւ ոչինչ կը մոռնայ այն ծառա-յութիւններէն, որ եղան, հոս, Հայրենի-քին համար բոլոր անոնց կողմէ որ կըռ-ուեցան, մէջն ըլլալով իրենց պետը», (Ժողովուրդը կը ծափահարէ) եւ տը Կոլ կը շարունակէ — «Յետագային, դէպքե-րը կրնան եղած ըլլալ ինչ որ եղան բայց մեր պատմութեան մէկ ուրիշ էջն է։ Այն որ հոս գրուած է ոչ մէկ արատ ունի։ Յետոյ տարիները անցան ...»։

Նախագահ տը Կոլ խօսեցաւ անշուշտ երկրագործութեան, Ալժերիոյ եւ միջազ-գային կացութեան մասին։

Երկրագործութեան մասին, չեշտեց թէ բարեփոխումը կը կատարուի եւ ցոյցերը ոչ մէկ բանի կը ծառայեն։ Ալժերիոյ մասին, պէտք է ըսել, որ նախագահը չկրկնեց այն խօսքերը զորս արտասանած էր նախորդ օրը քանի մը հոգիներու բայց անդրադարձաւ բաժանումի մը կա-րելիութեան։ «Ֆրանսան կ'ուզէ, ըսաւ տը Կոլ, որ Ալժերիան իր ձեռքն առնէ իր ճակատագիրը։ Ոչ մէկ արգելք կը դնենք, որ Ալժերիան անկախ եւ ինքնիշխան պե-տութիւն մը ըլլայ, եթէ կ'ուզէ եւ դի-տենք որ կ'ուզէ։ Բայց կը խորհինք թէ իմաստութիւնը կը հրամայէ, որ այդ պետութիւնը Ֆրանսայի օժանդակութիւ-նը ստանայ, այլ խօսքով՝ ընկերութիւն կազմէ Ֆրանսայի հետ եւ երկու հա-մայնքները գործակցին Ալժերիոյ ծառա-յութեան համար»։

Վերջապէս անդրադառնալով միջազգա-յին կացութեան, տը Կոլ չեշտեց թէ վը-տանգաւոր ժամանակ մը կ'ապրինք «մեր առջեւը՝ դէպի արեւելք պլոք մը կայ եւ ցարդ չենք գիտեր թէ խաղաղութիւն կ'ուզէ թէ պատերա՞զմ»։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Տըպրէի կացութիւնը նախանձելի ոչ մէկ բան ունէր երբ իր յայտարարութիւ-նը կարդաց երեսփոխաններուն առջեւ։ «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան Հա-մար» կուսակցութեան անդամներն ան-գամ իր դէմն են եւ կը խոստովանին թէ Տըպրէ «անժողովրդականութիւն կը վա-յելէ»։ Հինգշաբթի օր կացութիւնը շատ աւելի կը ծանրանար, որովհետեւ Ազգ. Ժողովը կ'որչէր «վիճիլ» Ալժերիոյ մա-սին եւ արձանագրուած խօսողներն էին, Պիտօ, Լը Փէն եւն.։ Նախորդ օրը, հա-զիւ կը լսուէին Տըպրէի խօսքերը, մա-նաւանդ յայտարարութեան վերջաւորու-թեան։ Ի՞նչ ըսաւ վարչապետը։ Կրկնեց ցարդ եղածները։ Ֆրանսան նոր Ալժերիա մը կ'ուզէ մէջտեղ բերել, Սահարայի մա-սին կարելի չէ միայն Ալժ. Ազատ. Ճա-կատին հետ խօսիլ եւ վերջացուց իր յայ-տարարութիւնը ըսելով «ինքնորոշման յապաղումը մեր յանցանքը չէ, անջատ-ման կամ բաժանումի վտանգը մեր յան-ցանքը չէ»։

Եթէ բոլոր անոնք որոնք կը խօսին Ալ-ժերիոյ մասին նոյն մտահոգութիւնը ու-նենային անոր ապագային մասին որքան իրենք ունին, այն ատեն հարցը կարգա-գրուած կ'ըլլար աշխարհի բարիքին հա-մար։

Երբ Տըպրէ անդրադարձաւ Ալժերիոյ հաւանական բաժանումի մը, աղմուկը բարձրացաւ եւ ոմանք պոռացին — «Հրէ-շային է»։ Նորէն աղմուկ կը բարձրանայ երբ վարչապետը կը խօսի բանակին մա-սին եւ կարգ մը «պետերու որոնք արժա-նի չեն այդ անունին»։

× Նախապէս Նախարարաց Խորհուր-դը որոշած էր հեռահեռէ եւ կանչել Ալ-ժերիոյ զօրաբաժինները։ Տեղեկատուու-թեան նախարարը բացատրելով այս որո-շումը ըսաւ թէ ան ցոյց կուտայ Ալժե-րիոյ զինուորական կացութեան բարելա-ւումը եւ միւս կողմէ թոյլ կուտայ, որ Ֆրանսա իր մասնակցութիւնը բերէ Ատ-լանտեան Ուժին։

ՊԵՐԼԻՆ

Պերլինի շուրջ երկու ճակատներն ալ հաստատ կը մնան իրենց տեսակէտնե-րուն վրայ։ Արդարեւ Խրուշչեւ եւ Քենը-տի ատանձին ճառերով շեշտեցին այս պարագան։ Խորհրդային վարչապետը առջի օր, մէկ չարթուան մէջ երրորդ անգամն ըլլալով յայտարարեց, թէ «պի-տի ստորագրուի Գերմանիոյ հետ հաշ-տութեան դաշնագիրը։ Անշուշտ, այդ դաշնագիրին կնքումը սպառնալիք մը չէ, այսուհանդերձ, կրնանք ուժին դէմ ու-ժով պատասխանել»։ Կարգ մը դէտերու կարծիքով, խորհրդային վարչապետը համեմատաբար աւելի մեղմ լեզու մը կը գործածէ ներկայիս։

Միւս կողմէ չեշտուած է, թէ նոր պլոքիւս մը տեղի պիտի չունենայ, թէեւ Պերլին տանող օդային եւ ցամաքային ճամբաները պիտի ենթարկուին Փանքովի կառավարութեան հսկողութեան։

Արդէն այս իմաստով օրինագիծ մը հը-րապարակուեցաւ Արեւելեան Գերմանիոյ Պաշտօնաթերթին մէջ։ Օգոստոս 1էն ըս-կըսեալ Արեւելեան Գերմանիա մտնող եւ ելլող բոլոր օդանաւերը պէտք է հաղոր-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ՑՐԴ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Առջի օր, Զինուորական Բարձր Ատեա-նը, որ մասնաւորապէս ստեղծուած է Ալ-ժէի ըմբոստական շարժումին պատաս-խանատուները դատելու համար, եօթը տարի ոճրային բերդարգելութեան դա-տապարտեց Գնդ. Շառլ տը լա Շափէլը, որ քանի մը օր առաջ մերժած էր երդում ընել եւ վկայել բարձրաստիճան սպայի մը մասին, նման վկայութիւն մը անհա-մապատասխան գտնելով զինուորական աւանդութեանց։

Ինչպէս նախորդները, Շափէլ պատմեց զինուորականի իր ապրած տագնապը «զաւակ եւ թոռ զինուորականի, ծնած 1914ին, մօրս ծունկերուն վրայ սորվե-ցայ պատուոյ եւ Հայրենիքի զգացում-ները. «հոս կը սկսի ազատութեան եր-կիրը» կը գրէինք 1944ին Ալզասի մէջ, հիթլերական բռնակալութեան դէմ, եւ երբ ֆրանսական Ալժերիա կը գրէինք ալ-ժերական բռնակալութեան դէմ, բառերը նոյն իմաստն ունէին։ 1958ի օրերուն ի-մաստն էր։ Ալժերացիները ազատ քաղա-քացիներու վերածել, այս էր բանակին առաքելութիւնը, այն ատեն խսկ ճշդը-ւած։ Երկու տարի, ի գին ծանր զոհո-ղութեանց, ահաբեկութիւնը ճզմուեցաւ։ Խաղաղութեան սեմին հասած էինք։ Ո՞ւր ենք հիմա։ Ցաւ մը, բանակին օտար, քա-նի մը ամսուան մէջ մեռցուց այդքան զո-հողութեանց պտուղը եւ շփոթութիւն ըս-տեղծեց մտքերու մէջ»։ Ցեղնդապետը կը շարունակէ պատմել ապրիլեան օրերը։ Կ'ըսէ թէ հնազանդած է իր վերադասնե-րուն, մեծ ղեկավար մը կը նկատէր Շա-լը, ի վիճակի բանակին միասնականու-թիւնը ստեղծելու. — «Ինծի համար, կասկած չկայ, պատուոյ ճամբուն հետե-ւեցայ։ Այդ ճամբան այսօր բանտերէն կ'անցնի»։

Այս նախադասութեան ի պատասխան, նախագահ Փաթէն հետեւեալ ճշդումը ը-րաւ. — «Ինչ կը վերաբերի պատիւին եւ հայրենիքին, այն մեծ Ֆրանսացին որ կը ղեկավարէ Ֆրանսան դաս չունի առնե-լիք»։

Ի վերջոյ վկաներուն կը յաջորդեն դա-տախազը եւ պաշտպան փաստաբանը։ Նախագահը կը հարցնէ ամբաստանեալին. — «Հասկցա՞ք ի՛նչ սխալի մէջ առաջ-նորդած են ձեզի, արկածախնդիրներ»։ Շափէլ վայրկեան մը կը մտածէ եւ կը պատասխանէ. — «Քաղաքականութիւն մը իր արդիւնքէն կը դատուի։ Պատիւը իր արդիւնքէն չի դատուիր»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ զինուորական Ատեանին առ-ջեւ սկսաւ վեց Եգիպտացիներու դատա-վարութիւնը։ Ասոնք, որոնց հինգը ծա-գումով Հայ են, ամբաստանուած են՝ իբ-րեւ լրտեսներ ի նպաստ Իսրայէլի։

ՔՈՒՊԱ ճանչցաւ «ԱՀԱԿ»ը։ 20րդ պե-տութիւնն է որ Տէ Եուռէ կը ճանչնայ Ալ-ժերիոյ ըմբոստութեան պարագլուխնե-րու «կառավարութիւնը»։

ՄԱՔ - ՄԻԼԸՆ յայտարարեց Լոնտոնի երեսփոխանական ժողովին առջեւ թէ ա-րեւմուտքը տէր կը մնայ իր պաշտօնու-թեանց բայց պատրաստ է բանակցե-լու, եթէ Խորհ. Միութիւնը տրամադիր ըլլայ, նկատի առնելու այդ պարագան։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ երկիրներու միջեւ ճամ-բորդելու մեծ դիւրութիւններ կը տըր-ուին։ Անցագիրը (փասփոր) անհրա-ժեշտ չէ հետեւեալ երկիրներու միջեւ — Աւստրիա, Պելժիա, Ֆրանսա, Դաշնակ-ցային Գերմանիա, Յունաստան, Իտա-լիա, Լիւքսեմպուրգ, Հոլանտա, Թուր-քիա։ Ազգային ինքնութեան թուղթը (Քարթ տ'Իտանթիթէ Նասիոնալ) բաւա-րար է։

ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒՄ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԴԷՄ

Ֆրանսացի հրապարակագիր Ռէմոն Արոն «Ֆիկարօ»ի մէջ հրատարակած է յօդուածաշարք մը հիւլէական պատերազմի շուրջ։ Մտածողներ կան թէ հիւլէական անակնկալ յարձակում մը կարելի է, հակայարձակում մը կրնայ ծանր հարուածներ տալ յարձակողին բայց չի կրնար վճռական ըլլալ ։ Առաջին յարձակողը հակառակորդին վրայ պէտք ունենայ ահարկու առաւելութիւն մը։

Հիւլէական ռումբ մը Փարիզի հրապարակներէն մէկուն մէջ ձգուած կրնայ մարդկային աւելի կորուստ պատճառել քան 1914էն 1918ի պատերազմը ։ Այս իսկ պատճառով շատեր անկարելի կը գտնեն պատերազմը եւ աւելի լաւատես են քան մտավախ յառաջիկայ ընդհարումէ մը ։

Զօր. տը Կոլ չի բաժներ լաւատեսներու գաղափարը։ Զինուորական Դպրոցի մէջ խօսած ճառով կը յայտարարէր թէ « պատերազմը, մարդկութեան օրէնքը, կարելի կը մնայ հակառակ տրամադրելի զէնքերու անսահման ուժին »։ Զօրավարին գաղափարը կը բաժնեն ամերիկեան ռազմագէտները, սկեպտիկ են լաւատեսներու վստահութեան հանդէպ ։

Լաւատեսները կը պատճառաբանեն, ոչ մէկ պետութիւն պատերազմի պիտի ձեռնարկէ կամովին՝ յարձակելով ուրիշ երկրի մը վրայ, եթէ այս վերջինը հիւլէական ուժեր ունենալով կրնայ փոխադարձել յարձակումը։ Խելքը գլուխը պետական ոչ մէկ անձ պիտի ձեռնարկէ յարձակումի մը, վստահ ըլլալով որ հակառակորդը կրնայ հիւլէական ռումբեր թափել իր երկրին քաղաքներուն վրայ ։

Ստոյգ է որ մեծերը կը սարսափին հիւլէական պատերազմէ մը, բայց ամերիկեան զինուորականութիւնը չի մասնակցիր այս լաւատեսութեան ։ Ընդհանուր տեսութեան համաձայն յարձակողը վստահ ըլլալու է որ հակառակորդը փոխադրելու կարողութիւնը չունի։ Եթէ քանդէ ռազմական օդանաւերու կայանները, հրթիռները, յաղթութիւնը ապահոված պիտի ըլլայ, նոյն իսկ եթէ նաւատորմիղը անվնաս մնայ։ Լաւատեսութեան համաձայն ընդհանուր ուժերու քանդումը մէկ անգամէն անկարելի է, ուստի փոխադարձութեան մը մտավախութիւնը կը մնայ։ Բայց առաջին եւ անակնկալ յարձակողը առաւելութիւններ պիտի ունենայ հակառակորդին վրայ, որուն ինքնապաշտպանութեան կարողութիւնը նուազած պիտի ըլլայ ։

Այս մտածումով ամերիկացի ռազմագէտները պատրաստեցին յարձակման զէնքեր, խարիսխները ցրուեցին, բազմապատկեցին, զօրացուցին, հիւլէական ընդծովեաներ, հրթիռներով զինուած, գործողութեան դրուեցան ։

Հիւլէական յարձակում մը վախ չպատճառեց հիւսիսային Քորէացիներուն եւ Չինացիներուն, թէեւ գիտէին թէ Ամերիկա հիւլէական ռումբի մենաշնորհն ունի։ Չինացիները կարեւորութիւն չտուին ամերիկեան սպառնալիքին՝ երբ ամերիկեան նաւատորմը Հնդկաչին կը հասնէր։ Այսօր՝ երբ ուրիշներ ալ հիւլէական զէնքեր ունին, հիւլէական սպառնալիքը մտավախութիւն չի պատճառեր։ Մինչեւ ո՞ր աստիճան կարելի է օգտագործել հիւլէական սպառնալիքը, ահարկու պատերազմի մը սպառնալիքը, երբ ոչ մէկը կ'ուզէ չղթայազերծել յարձակում մը ։

Ամերիկա կրնար քանդել Խորհ. Միութեան կեդրոնները՝ երբ մինակը հիւլէական զէնքեր ունէր, բայց զգուշացաւ, որովհետեւ բարոյապէս եւ քաղաքական տեսակէտով անկարելի էր, թէեւ կարելի նիւթականօրէն։ Միաց. Նահանգները հաւանաբար աւելի հիւլէական ռումբեր ունէին 1954ին Հնդկաչինի կռիւին, 1956ին Սուէզի եւ Հունգարիոյ դէպքերուն եւ 1958ին Իրաքի եւ Լիբանանի տագնապներուն առեն, բայց Խորհրդ. Միութիւնն ալ բաւական ռումբեր պէտք է ունենար քանդելու կարող արեւմտեան Եւրոպան, որ պատանդ կը մնար Խորհրդ. Միութեան ։

Խորհ. Միութիւնը 1957էն սկսած նըւազ ռազմական օդանաւեր կ'արտադրէ, աւելի միջցամաքային հրթիռներ պատրաստելու համար։ Յայտնի չէ թէ որքան հրթիռներ ունի ։ Անգլիոյ, Իտալիոյ, Թուրքիոյ մէջ հաստատուած միջին տարողութեամբ ամերիկեան հրթիռները, ընկերացած ռմբակոծողներու կրնան ահռելի քանդումներ կատարել, բայց Մ. Նահանգները ազատ չեն կրնար մնալ վըտանգներէ ։

Հիւլէական զէնքերու սեփականութիւնն ունեցողները չեն ուզեր որ ուրիշ պետութիւններ ալ ունենան եւ կ'ուզեն պահել իրենց մենաշնորհեալ դիրքը։ Ուրիշներն ալ կը ջանան նոյն միջոցներն ունենալ, որպէսզի կախում չունենան հզօրներէն ։ Հակառակ դաշնակիցներու ընդդիմութեան՝ Ֆրանսա պատրաստեց հիւլէական ռումբը։ Մեծերու եւ փոքրերու միջեւ գտնուած կշիռը կախում ունի զէնքերէն եւ ռազմավարութենէն։ Ծանր ճարտարարուեստէ զուրկ երկիրներ չեն կրնար դիմադրել ճարտարարուեստական երկիրներու մեքենականացած բանակներուն ։ Գրաւող բանակին վիճակն ալ քննադատական կ'ըլլայ գնդացիրով զինուած ըմբոստներու կողմէ ։

Ատլանտեան զինակցութիւնը կազմըւած առեն Մ. Նահանգները հիւլէական միակ պետութիւնն էին, Խորհ. Միութիւնը սովորական զէնքերու տիրապետութիւնն ունէր միայն։ Միութեան ցամաքային գերակշռութիւնը կը մնայ այսօր ալ, մինչդեռ Միաց. Նահանգներու հիւլէական գերակշռութիւնը վերջ գտած է։ Ամերիկայի հիւլէական մթերքը աւելի է ապահովարար, ամէն կողմ զինուորական խարիսխներ ունի, բայց Խ. Միութիւնն ալ միջցամաքային հրթիռներ ունի ։ Արեւմտեան զօրաբաժիններու թիւը քսանհինգ է, անկարող է դիմադրելու խորհրդային շատ աւելի թիւով զօրաբաժիններուն։ Արեւմուտքը կրնայ պաշտպանուիլ միայն հիւլէական զէնքերու դիմելով։ Մինչեւ ո՞ւր պիտի հասնի սպառազինումը։ Լաւատեսներ կը մտածեն թէ սպառազինման ծաւալումը նպաստաւոր է խաղաղութեան, սակայն կը մոռնան որ սխալ հաշիւ մը կրնայ հիմնապէս փոխել կացութիւնը ։

Ամերիկեան հիւլէական երկու ռումբերը նոր դարաշրջան մը բացին զինուորական պատմութեան մէջ։ Տասը տարիէ ի վեր զէնքերը կը կատարելագործուին, գրութիւն մը փորձի չդրուած թանգարան կը դրուի իբրեւ հնութիւն երբ անոնց պատրաստութեան համար միլիոններ ծախսուած են։ Կը մնայ նուազեցնել արտադրութիւնը, սպառազինման յառաջդիմութիւնը կ'աւելցնէ պատերազմի վտանգը, մարդկութիւնը կ'առաջնորդէ անխուսափելի աղէտի մը, ընդհանուր քայքայումի մը, ինչպէս դժոխային մեքենայ մը զոր կարելի չէ կեցնել։ «Մ. Նահանգներ եւ Խորհրդ. Միութիւն տարբեր նպատակներ ունին, բայց երկուքն ալ շահ ունին հիւլէական պատերազմէն զգուշանալու։ Այդ գիտակցութիւնը կ'առաջնորդէ մրցակիցները զինակցելու պատերազմին դէմ »։

Յօդուածագիրը բաղձանք մը կը յայտնէ որ շատ հեռու է իրականանալէ ։ Նախագահը մայրաքաղաք վերադարձին յայտարարեց. «Մտածելու չենք որ ուժերու համաշխարհային հաւասարակշռութիւնը փոխուի մէկ անգամէն։ Կը գտնուինք երկար, դժուարին, բարդ պայքարի մը դիմաց, անհրաժեշտ է համբերող եւ յարատեւող ըլլալ, դիտել ոչ միայն անմիջական կացութիւնը, այլ նաեւ հեռաւոր ապագան »։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԳԷՈՐԳ ՉՄՇԿԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գէորգ Չմշկեան շատ կանուխէն նետուած է բեմ։ Իր գործունէութիւնը կը սկսի 1863ին, երբ ինքն իսկ, Ֆրանսացի Լաքրուայի թարգմանութենէն հայերէնի կը վերածէ Շէյքսպիրի «Տիմոն Աթենացի»ն եւ կը բեմադրէ զայն մեծ յաջողութեամբ։

Շարունակելով իր աշխատանքները Շէյքսպիրի ողբերգութիւններով, Գէորգ Չմշկեան կը թարգմանէ «Վենետիկի Վաճառական»ի առաջին գործողութիւնը, կը բեմադրէ զայն, իսկ աւելի ուշ ծանօթանալով Շէյքսպիրի միւս գործերուն, հետզհետէ կը խաղայ զանազան դերեր, ինչպէս՝ Գլոստեր («Լիր Արքայ»), Բրաբանցիօ («Օթէլլօ»), Կլօդիուս («Համլէթ») եւ աւելի ուշ կը մեկնաբանէ Օթէլլոյի դերը ։

1870 թուականին հրապարակ կուգայ հայ մեծ թատերագիր Գաբրիէլ Սունդուկեանցի համբաւաւոր «Պէպօ»ն։ Տարի մը ետք, 1870ին, Թիֆլիզի մէջ կը կայանայ այդ նոր գործին առաջին ներկայացումը, եւ հայ բեմերու վրայ Թիֆլիզի վեհանձն, ազնիւ ու առաքինի ձկնորս Պէպոյի տիպարին առաջին ստեղծագործողը կը հանդիսանայ Գէորգ Չմշկեանը, եւ իր այդ դերը մինչեւ այսօր հայ թատրոնի պատմութեան մէջ կը մնայ անգերազանցելի ։

Մեծ է եղած եւ բազմազան Գէորգ Չմշկեանի խաղացանկը։ Այս բազմատաղանդ դերասանը իր թատերական գործունէութեան ընթացքին կատարած է հակոտնեայ նկարագիրներու դերեր, բոլորն ալ արտակարգ գեղարուեստական ճարտարութեամբ մը։ Իր կարեւոր դերերն են. — Լըգիւրք եւ Տիւպոքս (կրկնակի դերեր՝ «Լիոնի Սուրհանդակը»), Հենրիկոս («Հենրիկոս Ը.»), Հայր Լըգիւրք («Լիոնի Սուրհանդակը»), Հայր («Լիւսի Տիտիէ»), եւ ինչպէս [illegible] Սունդուկեանցի Պէպօն, որուն մէջ անմահ դերասանը ցարդ չէ գտած իր մրցակիցը ։

Իր երկարատեւ թատերական գործունէութեան ընթացքին Գէորգ Չմշկեան տարած է դառնութեան պահեր, ներթափանցելով մերթ իր խաղընկերներուն եւ մերթ ալ հասարակութեան անարդար եւ ապերախտ վերաբերմունքին ։

Իր ջանքերով Կովկաս բերուած Պետրոս Ադամեանի երեւումէն ետք, հասարակութեան մէջ ծայր կուտայ շարժում մը, որուն նպատակն էր դափնեպսակներու արժանացնել Պետրոս Ադամեանը եւ իր փառքի գագաթէն մէկ օրէն միւս թաւալգլոր տապալել մինչ այդ բարձունքներու վրայ թառած Գէորգ Չմշկեանը ։ Պնդողներ կան թէ Պետրոս Ադամեան, իր աւագ ընկերոջ հանդէպ երախտիքի եւ յարգանքի ամէն զգացում մէկ կողմ թողած, Չմշկեանի դէմ յառաջ եկած ժողովրդական այդ անարդար շարժումին անուղղակի կերպով մասնակցութիւն է բերած ։ Մաս մը ժողովուրդէն հաւատարիմ ու հիացող է մնացած Չմշկեանին ։

Ամբրան Մանդինեան, Գէորգ Չմշկեանի եւ Պետրոս Ադամեանի ժամանակակից բեմական գործիչ, այս [illegible] դէպքին մասին, հետեւեալ տողերը արձանագրած է իր յուշերուն մէջ —

«… Վարագոյրը բարձրանում է, ներկայացումը («Հենրիկոս Ը.») սկսում է։ Հէնց որ Հենրիկոս (Չմշկեան) եւ [illegible]վուդ (Ադամեան) միասին են բեմի վրայ, ժողովուրդը սկսում է ծափահարել։ Ադամեանը ստանում է դափնեպսակներ ժապաւէններով զարդարուած։ Գէորգը հասկանում է բանի զօրութիւնը, [illegible]

ՊԱՌՈՆ ՄԻՆՇԱՀՈՒՐՋԸՆԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Մեր յառաջացած ճամբուն աջ կողմը բարձրացած էին եօթը հողմաղացներ, որոնք կը դառնային այնքան արագութեամբ, ինչ արագութեամբ որ կրնան դառնալ աճապարանքի գործ ունեցող մանողներու ճախարակները ։ Քիչ մը անդին, կեցած էր մարդ մը, նոյնքան ուժեղ ու յաղթանդամ, որքան Կարկանթուան ։ Իր մատովը խցած էր քիթին ձախ ծակը։ Այս մարդը, երբ տեսաւ որ մենք յուսահատօրէն կը մաքառէինք փոթորիկին դէմ, դարձաւ դէպի մեր կողմը եւ հանելով իր գլխարկը, յարգանօք խոնարհեցաւ ։ Նոյն պահուն փոթորիկը խաղաղեցաւ եւ հողմաղացները դադրեցուցին իրենց խելայնոր վազքը …

Այս անբնական երեւոյթէն զարմացած, հարցուցի.

— Ի՞նչ է այս … ո՞վ ես դուն … սատանա՞ն ունիս փորիդ մէջ, թէ նոյնինքն սատանան ես …

— Ներեցէք, վսեմափայլ տէր, պատասխանեց ան, սովորած եմ փչել այսպէս առեն առեն, աշխատցնելու համար իմ տիրոջս հողմաղացները ։ Եւ, ինչպէս որ տեսաք, սովորեցայ քթիս մէկ ծակը խցել մատովս, որպէսզի բոլորովին չխորտակեմ հողմաղացները …

« Աստուած վկայ, մտածեցի ես իրովի, ահաւասիկ սքանչելի [illegible] մը ։ Այս մարդը հրաշալի պիտի կրնայ ծառայել ինծի, երբ ես տուն հասնիմ եւ երբ ինծի պակսի պէտք եղած շունչը, կարենալ ամբողջովին պատմելու համար ծովու եւ ցամաքի ճամբորդութիւններուս ընթացքին ինծի պատահած զմայլելի պատահարները …»։

Իսկոյն համաձայնեցանք, եւ մարդը լքելով իր հողմաղացները, մտաւ իմ ծառայութեանս մէջ ։

Շուտով հասանք Գահիրէ, ուր, համաձայն իմ փափաքներուս, գլուխ հանեցի առաքելութիւնս ։

Գործս աւարտելէ ետք, որոշեցի ազատ արձակել իմ հետեւորդներուս դիւանագիտական կազմը, որ այլեւս ինծի համար անօգուտ էր դարձած, եւ վերադառնալ իբրեւ պարզ մահկանացու ։

Արդ, քանի որ օդը գեղեցիկ էր, քմահաճոյքը ունեցայ նաւակ մը վարձել եւ ջուրի ճամբով երթալ Աղեքսանդրիա ։

Այս ճամբորդութիւնը չափազանց հաճելի ու բախտաւոր եղաւ, մինչեւ մեր մեկնումին երրորդ օրը ։

Անկասկած, պարոններ, դուք իմացած ըլլալու էք Նեղոսի յաճախակի յորդումներուն մասին ։

Երրորդ օրը, ինչպէս ըսի, ջուրը սկըսաւ արտակարգօրէն բարձրանալ ։ Յաջորդ օրը, գետին երկու ափերը, բաւական ընդարձակ տարածութեան մը վրայ, ողողուած էին ջուրով ։

Հինգերորդ օրը, արեւուն մայր մտնելէն ետք, մեր նաւը սկսաւ յառաջանալ տարօրինակ վայրէ մը, որ նախ կարծեցի թէ եղեգնուտ մըն էր կամ ջրային բոյսերով շրջապատուած վայր մը։ Սակայն, յաջորդ օրը, երբ արեւը բարձրացաւ, տեսայ որ շրջապատուած եմ բոլոր կողմերէն նշենիներով, որոնք ծանրաբեռնուած էին հասած եւ ուտուելու պատրաստ պտուղներով ։

Ժամը ութէն իննի պահուն, յանկարծ հովի հոսանքներ բարձրացան, որոնք անմիջապէս ընկղմեցին մեր նաւը եւ մենք ջրամոյն եղանք …

Բարեբախտաբար, ծառերուն հաստատուն ճիւղերուն կառչելով կարողացանք ազատիլ խեղդամահ ըլլալէ։ Երեք օր ու երեք գիշեր մնացինք այդ վիճակին մէջ, սնանելով միայն ու միայն մեր քաղած նուշերով։ Ջուրը չէր պակսէր մեր ծարաւը յագեցնելու համար ։

Երեք օր ետք, ջուրը սկսաւ նուազիլ նոյն արագութեամբ, ինչ արագութեամբ որ բարձրացած էր, եւ մենք վերջապէս կրցանք մեր ոտքը դնել հաստատ հողի վրայ։

Գտանք մեր կորսուած նաւակը ։ Արեւուն ճառագայթներուն տակ մեր հագուստները չորցնելէ ետք, մեր կորսնցուցած ճամբան վերագտնել [illegible] ցանք եօթը օր ընթանալէ ետք, [illegible] գետին բնականոն հունը, ուր կը [illegible] ան իր սովորական ընթացքով ։

Վերջապէս հասանք Աղեքսանդրիա, ուրկէ [illegible] Կոստանդնուպոլիս երթալու համար։

Այնտեղ ընդունուեցայ մեծ շուքով [illegible] արտակարգ պատիւներով [illegible] կողմէ, որ միեւնոյն ժամանակ [illegible] գնահատեց մեծ նուէրներով ։

Նորին Վեհափառութեան սիրելին [illegible] դարձած։ Չէր կրնար վայրկեան մը [illegible] բաժնուիլ ինձմէ եւ ամէն օր [illegible] րաւիրէր պալատ ցերեկուան ու գիշերուան ճաշերը միասին ընելու համար ։

Պարտիմ ձեզի ըսելու, պարոններ, թէ Թուրքիոյ Սուլթանը, աշխարհի վեհապետներէն միակն է որ կը [illegible] ուտելը։ Գալով խմիչքին, առհասարակ բոլորին այլ հարց է, որովհետեւ [illegible] գիտէք որ Մուհամմէտի օրէնքը [illegible] մաններուն խստիւ կ'արգիլէ գինիի գործածութիւնը ։

Թուրքիոյ մէջ, հասարակաց [illegible] րուն վրայ, հրապարակաւ, պէտք է [illegible] րաժարիլ գաւաթ մը իսկ գինի [illegible]

(Շար.)

...ում է, հապա է արտասանում իր խօսքը ... Ամբողջ ատաջին գործողութիւնը ... Ամբողջ տանջանք էր ինձ համար : Համարեա միայն եւ մի մասը ծափահարում էր Ազգամեանին, իսկ միւս մասը՝ Զմշկեանին, ... հատուածի կողքը հետզհետէ սաստկա– նում էր: Վախենում էի, որ Գէորգը կը ... կորցնի համբերութիւնը ... շատ հասարակութեան ; Նոյնը ... կրկնւում է երկրորդ եւ երրորդ գործողութիւնների ժամանակ, իսկ չորրորդում Ազգամեանը զարձեալ գտնուեց քաղաքական ... ծաղկեփնջերով զարդարուած ... ոսկեզօծ տառերով վերնագիր՝ ... : Երեկոյթը միանգամայն պատկանում էր Ազգամեանին, իսկ Գէորգը ... համարեա թէ բարոյապէս ապաննել ... Ներկայացման վերջը, Գէորգի վերջին խօսքերը այս էին. «Արժէ՞ այսպիսի հասարակութեան ծառայել. ընծայ են Ազգամեանին, թող տան այնպէս որ ինձ չվիրաւորեն: Ի՞նչ է իմ յանցանքը, ի՞նչ եմ արել ես դրանց որ այսպէս անվայել եւ կոպիտ են վարւում հետս»: («Յուշարար», Թիֆլիզ 1908, Երեքշաբթի 26 Փետրուար) :

Ամիրան Մանդինեան որ իր բեմական գործունէութեան ամբողջ ընթացքին եղած է Գէորգ Զմշկեանի անբաժան ընկերը, ընդունելով հանդերձ Պետրոս Ազգամեանի հանճարին փայլը, չի վարանիր հանելու տողերը նոյնպէս զետեղել իր յուշերուն մէջ, հայ բեմի մեծահանճար դերասանին մահէն ետք .—

«Հանգիստ ոսկերացդ, անմոռանալի եղբայր Պետրոս. թող քոյ աճիւնը եւ անմահ հոգին չվրդովուին, որ տեղ – տեղ, յիշատակարանիս արձանագրութեան մէջ ... մարդկային սխալանքները եւ պակասութիւնները ես արձանագրել եմ, ղեկավարուելով լոկ իրական տպաւորութիւններով՝ թէ Մեռածների մասին կամ լաւ, կամ ոչինչ, բայց դու մեռած չես, որովհետեւ արուեստը անմահ է անմահ, իսկ այդտեղ հոգիդ, եւ քանի որ Հայ ազգը գոյութիւն ունի, Ազգամեանը չի մոռցուի ...»:

Եւ այսպէս, Ամիրան Մանդինեան, կարծես խղճահարութիւն զգալով որ ինք ալ եղած է պատճառ ուր Ազգամեանի խաղը դերասանց համարած է քան Գէորգ Զմշկեանի մեկնաբանութիւնը, մանաւանդ Լըռ–Տիրապետ դերի առընչութեամբ, խօսք ուղղելով Զմշկեանին, իր յուշերու վերապրեալ բաժնին մէջ սապէս կը շարունակէ .—

«... Այժմ դիմում եմ քեզ, անմոռանալի, վեհերան եւ հիմնաքար հայ բեմի, Գէորգ ջան, մի վշտանար եթէ ես յափշտակուելով Ազգամեանի Լըռ–Տիրապետով, քո խաղը մոռացութեան եմ տալիս: Պատմութիւնը եւ ճշմարտութիւնը իրարից հեռու չեն, ապահով եւ համոզուած եղիր որ Հայ Թատրոնի պատմութեան մէջ Ազգամեանն էլ, դու էլ, ձեզ վայել արժանաւոր տեղ կը բռնէք եւ երկուքիդ անունները սերտ կապուած կը լինեն հայ թատրոնի սկզբնաւորութեան եւ անցեալի հետ: Դու էլ, ես էլ, շատ լաւ գիտենք որ պատմութիւնը՝ եղելութիւն է, եւ եղելութիւնը՝ ճշմարտութիւն ...» («Յուշարար», Թիֆլիզ 1908) :

Հակառակ այս անարդար վարմունքին, հակառակ ժողովրդական ապերախտ անտարբերութեան և մանաւանդ իր խաղընկերներուն կողմէ իրեն հանդէպ ցոյց տրուած միակողմանի վարմունքին, Գէորգ Զմշկեան մինչեւ վերջը մնացած է Հայ Թատրոնի անհեղ ճակատամարտներու դաշտին վրայ :

Արեւելահայ Թատրոնի այս արժանաւոր հիմնաքարը մինչեւ խոր ծերութիւն, երիտասարդական կորովով ու խանդավառութեամբ ծառայած է մայրենի բեմին, անոր խորանին ողջակիզելով ոչ միայն իր բարձր գեղարուեստագէտի հոգին, այլ եւ իր կեանքը :

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅՄԲԷԹԵԱՆ

ԻԶՄԻԹԻ ՇՈՒՐՋ

Սփիւռքահայ թերթերը, Պոլսոյ հայերէն թերթերուն հետեւելով, Իզմիտը բոլորովին լքած՝ որդեգրած են Իզմիթը, Ո՞րն է ճիշդը, Իզմի՞թ թէ Իզմիտ: Անմիջապէս ըսեմ թէ երկուքն ալ ճիշդ են, առաջինը իբրեւ, այսպէս կոչուած, վարչական անունը, իսկ երկրորդը՝ պատմական բուն անունը :

Անհաւատի՞ կ իր պատմութիւնը :

Նախկին արաբատառ թուրքերէնին մէջ Տ եւ Թ գիրերը իրարու շատ կը նմանին, սա տարբերութեամբ որ Տ անկիւնաւոր է եւ Թ անկիւնին տեղը կլոր է: Այնպէս որ ափոյթ գրող մը գրչին տակ Տին անկիւնը կլորելով Թ կը կարդացուէր : Այս պատճառաւ Պոլսոյ Կեդրոնական նամակատունէն Իզմիտի պատկանող նամակները Իզմիր կը ճամբուէին, եւ սախկա տաղտուկ կը պատճառէր Թղթատարական վարչութեան: Այս անպատեհութեան առաջքը առնելու համար՝ Թղթատարական նախարարական Մարտիկեանի օրով Թուրքիոյ ներքին գործոց նախարարութիւնը հրամանագիր մը հանեց եւ այդ հրամանագրին տրամադրութեամբ Իզմիտը կ'ըլլար Իզմիթ: Եւ որովհետեւ Տ եւ Թ գիրերը իրարմէ շատ հեռու են ձեւի տեսակէտով, այլեւս շփոթութիւն չէր կրնար պատահիլ :

Սակայն այսօր Թուրքերէնը լատիներէն տառերով կը գրուի : Տրամաբանօրէն այդ հրամանագիրը պէտք է դադրէր ի զօրու ըլլալէ եւ Իզմիթ պէտք է ստանար իր բուն անունը:

Մենք գաղութներու մէջ կրնանք գործածել թէ մին թէ միւսը, ինչպէս որ կը գրենք Պոլիս կամ Սթամպուլ :

✕ Պ. Ա. Հարէլեան կը գրէ թէ Իզմիտցի տիկինէ մը նամակ մը ստացեր է որ ցաւ կը յայտնէ թէ Պարտիզակի եւ Ատափազարի պատմութիւնները գրուած են եւ Իզմիտինը չէ գրուած :

Անհնարին բան է Իզմիտի պատմութիւնը գրելը: Մեծ եղեռնի շրջանին Իզմիտի Հայութիւնը բնաջնջուեցաւ, շատ քիչ վերապրողներ եղան, այն ալ երիտասարդ: Բան մը չէին գիտեր իրենց ծննդավայրին անցեալին մասին: Իզմիտցին գաղթող չէր, որպէսզի արտասահմանի մէջ, Ամերիկա կամ այլուր, տարեց Իզմիտցիներ գտնուէին եւ անոնց յուշերը հաւաքելով կարելի ըլլար բան մը մէջտեղ հանել: Իզմիտի պատմութիւնը գրելու կարող անձը առաջնորդ Ստեփաննոս Արքեպիսկոպոսն էր: Ափսոս որ իր շուրջը գտնուողները չեն թելադրած որ կատարէր այդ գործը : Այսօր Թանկագին յիշատակարան մը կ'ունենայինք մեր ձեռքին տակ: Իսկ երկրորդ անձնաւորութիւնը, որ կարող էր այս գործը ի գլուխ հանել, հանգուցեալ Զարեհ Գավէզեանն էր, Պ. Բարգէն Գավէզի հայրը : Իզմիտի առաջնորդարանին մէջ պզտիկ գրադարան մը կար, Զարեհ Գավէզեան, իբրեւ մտաւորական Թաղական եւ հոգաբարձու, այդ գիրքերը թղթատած եւ ձեռագիրները կարդացած ըլլալու է: Իր մահովը իր գիտցածն ալ միասին տարաւ :

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը կը յայտնէ թէ ժամանակին Հալէպէն ստացած էր յայտարարութիւն մը, որ քանի մը մտաւորականներ նախաձեռնութիւնը ստանձնած էին Բիւթանիոյ գաւառի, պատմութիւնը գրելու : Այդ յայտարարութիւնը ես ալ ստացայ, կ'ուզէին մօտաւորապէս երեսուն գիւղերու եւ քաղաքներու պատմութիւնը գրել եւ այդ յայտարարութեամբ կը խնդրէին որ իրենց նիւթեր ուղղարկուին: Կը թուի թէ իրենց խնդրանքը ապարդիւն մնաց, իրենք ալ հրաժարեցան այդ ձեռնարկէն :

Այսօր Իզմիտի պատմութիւնը գրելը անկարելի է :

✕ Ցիշեալ Իզմիտցի տիկինը քանի մը տեղեկութիւններ տուեր է Պ. Հարէլեանին: Իբրեւ թէ Հաւփուեմէ եւ Գայեանէ կոյսերուն գազաղները Իզմիտ Թուրքի մը տան մէջ կը գտնուին եղեր: Հաւանաբար «Մերյեմ Անէ Թիւրպէսի»ին մասին է խօսքը: Երբ Իզմիտի «Իստասիէ» դըպրոցը կը յաճախէի, կ'անցնէի այդ Թիւրպէին առջեւէն, որուն պատուհաններուն երկաթէ ձողերուն վրայ անհամար քուրջի կտորներ կապուած էին: Թուրքերը, երբ ուխտ մը ունենան կատարելիք, Թիւրպէներուն վրայ քուրջի կտորներ կը կապեն (ԽՄԲ.— Այդ սովորութիւնը յատուկ է Փոքր Ասիոյ բոլոր ժողովուրդներուն):

Այդ Թիւրպէն Թուրքերու կողմէ Մարիամ Աստուածածինի նուիրուած ուխտատեղի մըն էր: Ծանօթ է որ Թուրքերը կը ճանչնան Մարիամ Աստուածածինը իբրեւ Սրբուհի : Հիւանդ Թրքուհիներ Արմաշ ուխտի կ'երթային Զարխափան Ս. Աստուածածինէն բժշկութիւն հայցելու համար եւ միասին կը տանէին մատաղցու ոչխար :

✕ Երկրորդ տեղեկութիւնը՝ «Ղապի Պապայի» մասին է, որ տպագրական վրիպակով «Ճաչի Պապա» եղած էր: Իբր թէ ատիկա հայ եղած ըլլայ: Ղապի Պապա Թուրք ազգային հերոս մըն է, որ պատերազմներու մէջ առասպելական քաջագործութիւններ ըրած, Իզմիտի մէջ մեռած եւ այնտեղ թրքական գերեզմանատան մէջ թաղուած է: Թուրքերը գայն սրբացուցած եւ գերեզմանին վրայ Թիւրպէ մը կանգնած էին: Այդ Թիւրպէին վըրայ եւս անհամար քուրջի կտորներ կապուած էին :

Գալով երրորդ տեղեկութեան՝ «Երկու Բիւրոց»ի մասին էր: Տիկինը ազաւաղելով՝ Բիրբոց անուաներ է :

Ատիկա Հռովմէական աւերակ եկեղեցի մըն է, որ կը գտնուէր ազգապատկան ընդարձակ թթաստանին մէջ: Ըստ յունական աւանդութեան՝ այդ եկեղեցին այնքան մեծ է եղեր, որ «երկու բիւր» մարդ կը պարունակէ եղեր, այդ պատճառաւ «Երկու Բիւրոց» անունը տուած էին, ուրեմն կը տեսնէք թէ այս երեք տեղեկութիւններն ալ հայ իրականութեան հետ կապ մը չունին :

Պարտիզակցիները կ'ըսեն թէ «Իզմիտէն մարդ չէ ելած»: Անիրաւ են: Հայերէն մասնաւոր տպագրական տառերուն հնարիչը Իզմիտցի մըն է, ձանիկ Արամեան, որ աւելի հարիւր տարի առաջ Փարիզի մէջ դերձակութիւն ընելով հանդերձ Ֆրանսացի գծագրիչի մը հետ տըպագրական տառերու բարեփոխման ձեռնարկեր է, վերադառնալով Պոլիս՝ հոն տպարան մը հիմներ է եւ հարիւր տարիէ ի վեր Արամեան տառերն են որ կը գործածուին :

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԱՇ ԹԱՂԱՄԱՍԸ — «Ս. Հայաստան»ի Մայիս 11ի թիւին մէջ կը կարդանք.— « Մօտ 15 տարուան պատմութիւն ունի Նորքի Մարաշ կոչուող թաղամասը, բայց այդ տարիներու ընթացքին համարեա ոչինչ չէ կատարուած թաղամասի բարեկարգութեան ուղղութեամբ: Զուգահեռ ձգուած փողոցներէն ոչ մէկուն մէջ կարելի է ինքնաշարժի երթեւեկութիւնը կազմակերպել : Տեղի բնակիչները կը գերադասեն ոտքով իջնել Նորքէն, քան քիլոմեթր կարել օթօպիւսի կայանը հասնելու համար :

« Անուշադրութեան է մատնուած նաեւ խմելու եւ ոռոգման ջրի մատակարարման գործը: Զնայած երեք ջրհան կայ, բայց մեր այգիները դեռ ջրի երես չեն տեսած: Բնակիչները ստիպուած խմելու ջրով կը յագեցնեն այգիներու ծարաւը, որուն հետեւանքով գարնան եւ ամառուան տաք օրերուն խիստ կը պակսի խմելու ջուրը: Որոշ թաղամասերու մէջ ջրի ծորակներ չկան»:

Նամակագիրը կը պահանջէ ուշադրութիւն դարձնել «աչքից հեռու ընկած Մարաշ թաղամասի բարեկարգմանը »:

Եւ ըսել թէ Մարաշ Կիլիկիոյ այն ջրառատ քաղաքն էր, ուր ամէն տուն իր սեփական աղբիւրն ունէր: Ջուրը կը վազէր գիշեր ցերեկ, անդադար :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Կիրակի ժամը 18ին, Սեդրակ Նավրուեան ՖՐԱՆՍ Գ. (նախկին՝ Ազգային) ձայնասփիւռի կայանէն կը նուագէ Արամ Խաչատուրեանի դաշնակի Concerto :

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Մինչեւ նոքա հասնին բերդին՝ Պարոն ու Մուշեղը կը գան հոսում բանակներով, — կրկնում էին Թաղուհու խօսքերը բերդի բնակիչներից շատերը :

Թէպէտեւ բերդն ամրացրել էին, ինչպէս պէտք էր, բայց բերդապետ Բաղարշակ կրկին ու կրկին շրջում դիտում էր պարիսպներն ու բուրգերը, երկաթէ դռներն ու փակերը ու հրամայում՝ լինել արթուն եւ զգոյշ :

Անցնելով մի պահակախմբից միւսը՝ նա կարգադրում էր.— Եթէ նկատէք բերդին մօտեցող մի կասկածելի՝ նետահարէք անյապաղ : Զգուշացէք լրտեսներից... Կուտակեցէք նոր քարեր... Պահպանէք բերդը եւ մեր դրօշը աչքի լոյսի պէս ...

Թորգոմը, որ ընկերների հետ մասնակցում էր այդ աշխատանքներին, բերդապետի խօսքերի վրայ պարմացած նայեց նրան: Դրօշը... Թորգոմը հասկանում էր, որ քարերը նրա համար են, որ պարսպի եւ ու ձեռքով նետեն թշնամու վըրայ. հասկանում էր, որ պէտք էր պաշտպանել բերդը, բայց դրօ՞շը... Դա թշնամու ինչի՞ն է պէտք :

Եւ ահա մի անգամ էլ, երբ Թորգոմը նորից լսեց բերդապետի այս կարգադրութիւնը, հարցրեց կողքի զինուորին.

— Բերդը հասկանալի է, իսկ դրօշն ինչո՞ւ է տուում :

— Դրօշը բերդից կարեւոր է, — բացատրեց նրան բերդական զինուորներից մէկը՝ զարմացած, որ դիմացինները չգիտեն այդ հասարակ բանը : — Եթէ երկիրը կորցնի իր դրօշը՝ մեծ անպատուութիւն է. եթէ թշնամին առնի դրօշը՝ երկիրը կորաւ :

— Էդպէս,— ասաց Թորգոմը մտածումների մէջ :

— Զնայած պարիսպների վրայ եւ բուրգերի գլխին կիտել էին շատ բանաքարեր, բայց նորից կրում էին եւ կոյտեր կազմում : Քարերը կրում էին թէ զինուորները եւ թէ շինականները : Այդ աշխատանքներին մասնակցում էին նաեւ շինական կանայք. նրանք պարապ չէին մնում առհասարակ. երկանքով ցորեն էին աղում, հաց էին թխում, կերակուր էին եփում զօրքի համար ...

Աշխատում էին մարդիկ եւ դարձեալ սպասում նոր լուրերի :

Եւ մի օր էլ ահա սուրհանդակները լուր բերին, թէ Պարսիկները Բասենից շարժւում են Արշակունիք, նպատակ ունենալով վերցնել բերդը, քանի դեռ ձմեռ չի եկել: Այդ մտադրութիւնն իրագործելու համար Շապուհն իր բանակը բերում էր բերդի դէմ, տակաւին երկիրը չգրաւած :

Սովորաբար արքունի սուրհանդակները միշտ բերում էին ստուգուած լուրեր, սակայն այս վերջին լուրին ամէնքը չհաւատացին. ո՞վ կարող էր իմանալ Շապուհի մտադրութիւնը. միթէ՞ նա յայտնի կը դարձնէր իր գաղտնի խորհուրդը:

Բայց դա ճշմարիտ էր. լուրը գալուց մի չաբաթ անց՝ պարսից զօրքերը երեւացին նախ Կամրջաձորում, ապա բերդի տակ... Բերդականներն ու բերդի բնակիչները այնքան էին լսել նրանց մասին, որ արդէն ընտելացել էին այդ վախին — վերեւից դիտում էին թշնամու շարժումը, թէ ո՞ւր է գնալու եւ ի՞նչ է անելու. յարձակուելո՞ւ են անմիջապէս, թէ պաշարելու են սկսելու :

Բայց այդ շարժումը տեւեց մէկ – երկու օր. նրանք եկան ու կուտակուեցին կամուրջի մօտ, ապա, անցնելով, տարածուեցին սարի ստորոտում ու լանջերում : Մեծ մասը սակայն մնաց Արաքսի այն կողմը :

— Պատրաստւում են յարձակման, — ասում էին ոմանք :

— Կարծեօք: Բայց յուսանք, որ բերդի ամրութիւնը չի թողնի նրա խուժելու :

— Տա՛ Աստուած,— խաչակնքում էին միւսները :

Եւ չնայած այն հաստատ երկիւղին, թէ կը յարձակուեն անպայման, Պարսիկները սակայն երեք կողմից շրջապատեցին բերդը ու մնացին անշարժ :

Տպաւորութիւնն այն էր, թէ հանգստանում են հաւանաբար, որ յարձակումն սկսեն թարմացած ուժերով՝ բերդը մէկէն գրոհելու եւ վերցնելու համար :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ղին իրենց ուղեգիծը, ապահովութեան մարմիններուն: 50 մարք ալ պէտք է վըճարեն բոլոր «օտար օդանաւերը», որոնք օժտուած են ձայնասփիւռով:

Մ. Նահանգներու նախագահը, իր կարգին, ժամուկի ասուլիսի մը ընթացքին — առաջինը Մայիս 5էն ի վեր: Կը թուի թէ բարելաւուած է նախագահին առողջութիւնը — յայտարարեց. «Ազատութիւն կը տիրէ Գերմանիոյ եւ Պերլինի մէջ. եթէ խանգարուի այդ խաղաղութիւնը, պատասխանատու խորհրդային Միութիւնը եղած պիտի ըլլայ»: Մ. Նահանգները միշտ նկատի պիտի առնեն այն բոլոր առաջարկները, որոնք կ'երաշխաւորեն Պերլինցիներու ազատ կեանքը: Այս ուղղութեամբ եղած խօսակցութիւնները միշտ ալ օգտակար են, եթէ անշուշտ, Խ. Միութիւն ընդունի ինքնորոշման իրաւունքը Պերլինի եւ Եւրոպայի մէջ, բան մը զոր կ'ընդունի աշխարհի այլ շրջաններուն համար:

Քեննտի պարզեց՝ նաեւ Գերմանիոյ հարցին կապակցութեամբ Մոսկուայի հետապնդած նպատակը՝ Գերմանիան բաժնուած պահել եւ վերջ դնել Պերլինցիներու ազատութեան, աւելցուց — «Պարոն Խրուշչեւ շատ մեծ սխալ մը ըրած պիտի ըլլար կասկածելով Արեւմուտքի վճռականութեան վրայ, Պերլինի իրենց իրաւունքները պաշտպանելու համար»:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հովանաւորութեամբ կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի եւ պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. ՊԼԷՕՁի, հայեցի դաստիարակութեան ամավերջի հանդէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Սալ Վոլթէր, Թաղապետական սըրահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր, թատերական ներկայացում մը, երկու արար, աշակերտներու կողմէ եւ մրցանակաբաշխութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, Յուլիս 9ին, Լա Ֆէվ, Պառ Շարլ, առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Պուլվար Օտտօ) — Այրի Տիկին Տուտու Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Պօղոսեան, Տէր և Տիկ. Յար. Տէրոյեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք մասնակից եղան իրենց վշտին ողբ. Արշակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ, անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով:

×

Այրի Տիկին Տուտու Պօղոսեան կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 11ին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն մէջ, ողբացեալ Արշակ Պօղոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հըրաւիրուին ազգականներ և ծանօթներ յար-

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցիին հիմնադիր – բարերար՝

ԱՍՊԵՏ ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ իր ծնողքին եւ իր գերդաստանէն ննջեցեալներու յիշատակին: Պրիւսէլէն հրաւիրուած են իր այրին՝ Տիկին Խորասանճեան եւ քեռորդին Պ. Ա. Կիւրճեան: Մեծանուն բարերարին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

× Ողբացեալ Տիկին Մարիամ Պայթանեանի մահուան առթիւ վարչութիւնը փոխան ծաղկեպսակի Պ. Միսաք Աւիրիկեանէ շնորհակալութեամբ ստացած է 10 Ն. Ֆ.:

× Երեւանէն Վաղարշակ Յովհաննեան կը փնտռէ իր հօրաքեռորդին Աւետիսը: Դիմել եկեղեցի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Թուրքիոյ Հայոց բազմավաստակ Պատրիարք՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը արագ առողջութիւն կը մաղթէ իր ժրաջան անդամներէն Գաղիկ Շալճեանի, որ ծանր գործողութեան ենթարկուեցաւ վերջերս:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԻ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԱՐԹՕ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ամուսնացած

Փարիզ 21 Մայիս 1961 Մարսէյլ

×

Օր. ԷՄԷ ՇԱՄԼԵԱՆ

Lieutenant-Colonel

Robert COLSON

Ամուսնացած են Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 24ին:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի տարեկան դաշտահանդէսը, այս Կիրակի ամբողջ օրը, Սէն Նիզէի ճամբուն վրայ, Շարօ տը Պօ Բըկատի զովասուն ծառաստանին պաղ ջուրին մօտ:

Դաշտահանդէսի ընթացքին պիտի կատարուի, դպրոցի աշակերտութեան մըրցանակաբաշխութիւնը:

Բարձրախօս եւ գեղարուեստական խընամուած բաժին: Հայկական ջերմ եւ մըտերմիկ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ եւ զուարճացուցիչ ըմպելիներ:

Սիրով կը հրաւիրուին Կրընոպլի, Լանսէի, Թընածի եւ Վիզըզի հայրենակիցները, հաճելի եւ զուարթ բացօդեայ օր մը անցընելու:

Օթօքարի ժամերը. — ժամը 8·45ին դպրոցին առջեւէն, ժամը 9ին Բիւ տը լա Փլէնէն, 9·15 Փլաս Վերտէօն, 9·30ին Քուր Պերիա, Բիւ տ'Ալամպերի անկիւնը:

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը կը յետաձգուի՝ Յուլիս 9ին:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին ամավերջի հանդէսը այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին, տեղւոյն Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Երկսեռ աշակերտութեան կողմէ պիտի ներկայացուի՝ Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները»: Հանդէսը պիտի ունենայ՝ գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը, արտասանութիւն, երգ եւ նըւագ՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ա) Երիտասարդ սղոցիչ մը մաղ կարող եւ ածիլող:

Բ) Կին վարսայարդար մը, լաւ fօւ տը փեներ ընող:

Դիմել՝

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսնվիլիէի օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը կը մեկնի Երեքշաբթի Յուլիս 4ին, ժամը 14ին, ժամադրավայր՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ:

Արձանագրութիւնները կը շարունակուին միմիայն Օգոստ. ամսուան համար:

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի կ'ունենան Ուրբաթ (30 Յունիս) եւ Երկուշաբթի (Յուլիս 3), ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15, Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ա. խումբը կը մեկնի Փարիզէն այս Կիրակի (Յուլիս 2) իրիկուն: Հաւաքոյթ ժամը 22ին, Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակ: Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՕԳՈՍՏՈՍԻ համար արձանագրուիլ ուզող ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Չորեքշաբթի օրերը ժամը 16էն 18 Մշակոյթին Տուն, 17 Բիւ Պլէօ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6–13 եւ աղջիկները 6–14 տարեկան:

Փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 23 Պուլվ. Պօմոն, Տիկին Մ. Տօլպաշեանի:

Իսկ քաղաքը՝ դիմել 26 Ռիւ տէ Քոնվալեսան, Հինգշաբթի առաւօտները:

×

Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6 – 13 եւ աղջիկները 6 – 14 տարեկան փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 14 Պուլվ. տէ Միւրիէ, տիկ. Արմաղանեանի եւ Տիկին Նուբիցայ Բարսեղեանի, 11 Էնփաս տէ Միւրիէ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն նախկին Վիէնաբնակ, ընկեր Խաչիկ Եբեմեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ Այրի Տիկին Փառանձեմ Երեմեանի, զաւակներուն եւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

Այս առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ...ախպողարար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Գէորգ Չավուշ խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Պելվիլի Թուման խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը՝ 40 Բիւ տը լա Մառ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ. — Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի, Բընածի ընկերները այս Շաբաթ ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի (3 Յուլիս), Համօ Օհանջանեան ակումբը, ժամը 8·30ին: Ներկաներուն թիւը քուէարկ պիտի նկատուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Յ. Նիկողոսեանէ եւ Պօմոնի եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութենէն տասնական Ն. Ֆ., ողբացեալ Խաչիկ Պէրպէրեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

Այս տխուր առթիւ մասնաճիւղս իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկին Հ. Պէրպէրեանի եւ իր պարագաներուն: Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գ. Պողոսասարեանէ քսան Ն. Ֆ., իր թոռնիկին մկրտութեան առթիւ: Պ. Առ. Սէմէրճեանէ տասը Ն.Ֆ., դպրոցին Պ. Յ. Քէրէմեանի մահուան առթիւ: Եւ Տ. Տ. Շ. Շաղլամեանէ և Մառի Պժճեանէ 10ական Ն. Ֆ. նոյնպէս դպրոցին:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Մարզական Միութեան կողմէ, այս Կիրակի, անցեալ տարուան վայրը, Ֆավանիէի Շըմէն տը լա Ֆօրէ:

Գեղարուեստական բաժին:

Սիրով կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջաններու Հայութիւնը: